

Funded by the
European Union

2018 M. SAUSIO 31 D.

Finansinių priemonių taikymo, jas derinant su kitomis viešosiomis intervencijomis, gebėjimų stiprinimas

Tyrimų studija „Valdžios intervencijų poveikio finansinių priemonių
diegimui ir įgyvendinimui vertinimas“

Galutinė ataskaita

REPUBLIKA HRVATSKA
Ministarstvo regionalnoga razvoja
i fondova Europske unije

CENTRINĖ
PROJEKTŲ VALDYMO
AGENTŪRA

Lietuvos ir Kroatijos partneriai gavo subsidiją iš Europos Komisijos pagal priemonę „Parama regionams įvertinti galimą finansinių priemonių, remiamų ERPF, SF, ESF ir EŽŪFKP pagal reglamento (ES) 1303/2013 IV antraštinę dalį, panaudojimą“. Nuoroda: Subsidijos sutartis numeris 2015CE160AT070, pasirašyta 2016 m. gruodžio 16 d.

Sutarties informacija: sutartis Nr. 2017/4-1-32 „Finansinių priemonių taikymo, jas derinant su kitomis viešosiomis intervencijomis, gebėjimų stiprinimas“, pasirašyta 2017 m. gegužės mėn. tarp Lietuvos Respublikos Centrinės projektų valdymo agentūros ir UAB „BGI Consulting“

Perkančioji organizacija:

Lietuvos Respublikos finansų ministerija
Kroatijos Respublikos regioninės plėtros ir ES fondų ministerija
Lietuvos Respublikos Centrinė projektų valdymo agentūra
Lietuvos Viešųjų investicijų plėtros agentūra
Kroatijos Rekonstrukcijos ir plėtros bankas

Paslaugų teikėjas:

BGI Consulting (Lietuva) (vadovaujantysis partneris)
Spatial Foresight (Liuksemburgas)
t33 (Italija)
Razbor (Kroatija)

Paslaugos suteiktos 2017 m. gegužės 19 d. – 2018 m. sausio 31 d. laikotarpiu

Dėl detalesnės informacijos apie tyrimų studiją kreiptis:

Jonas Jatkauskas
UAB „BGI Consulting“ direktorius
Didžioji g. 25-6, LT-01128 Vilnius, Lietuva
Tel. + 370 5 215 4075
jonas@bgiconsulting.lt
www.bgiconsulting.lt

Tyrimų komandos nuomonė nebūtinai sutampa su Perkančiosios organizacijos nuomone

TURINYS

TURINYS.....	3
LENTELIŲ SĄRAŠAS.....	6
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS.....	15
ĮVADAS.....	17
1. TYRIMO METODIKA.....	18
1.1 KAIP SKAITYTI IR SUPRASTI ATASKAITĄ.....	18
1.1.1 PIRMOJI SEKTORINĖS ANALIZĖS DALIS: VISOS SEKTORIŲ PASLAUGOS IR SUSIJUSIOS INTERVENCIJOS.....	19
1.1.2 ANTROJI SEKTORINĖS ANALIZĖS DALIS: GILUMINEI ANALIZEI ATRINKTOS VIEŠOSIOS PASLAUGOS.....	22
1.1.3 TREČIOJI SEKTORINĖS ANALIZĖS DALIS: VALDŽIOS INTERVENCIJOS, SUSIJUSIOS SU GILUMINEI ANALIZEI ATRINKTOMIS PASLAUGOMIS	23
1.1.4 KETVIRTOJI SEKTORINĖS ANALIZĖS DALIS: FINANSINIŲ PRIEMONIŲ DIEGIMO GALIMYBĖS.....	23
1.2 SU PASLAUGOMIS SUSIJUSIŲ INTERVENCIJŲ ANALIZĖ PAGAL TYRIMO KRITERIJUS.....	24
1.2.1 PLANAVIMO KOKYBĖ	25
1.2.2 EFEKTYVUMAS	26
1.2.3 NETIESIOGINIS POVEIKIS.....	28
1.2.4 TIESIOGINIS POVEIKIS.....	29
1.2.5 PRIEINAMUMAS	30
1.2.6 SUDERINAMUMAS.....	32
1.3 FINANSINIŲ PRIEMONIŲ TAIKymo GALIMYBĖS.....	33
1.3.1 GALIMYBIŲ PADIDINTI FINANSINIŲ PRIEMONIŲ NAUDOJIMĄ LIETUVOJE IR KROATIJOJE KRITERIJAI	34
1.4 FINANSINIŲ PRIEMONIŲ ĮGYVENDINIMO VOKIETIJOJE IR ITALIJOJE ATVEJO STUDIJOS	36
2. TYRIMŲ STUDIJA.....	38
2.1 LIETUVA: MIESTŲ REGENERAVIMAS IR ATGAIVINIMAS	38
2.1.1 SEKTORIAUS VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ APŽVALGA.....	38
2.1.2 PASLAUGŲ IR SUSIJUSIŲ INTERVENCIJŲ, ATRINKTŲ TOLESNEI ANALIZEI, PRISTATYMAS 42	
2.1.3 DUOMENYS APIE ANALIZUOJAMAS VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS MIESTŲ REGENERAVIMO IR ATGAIVINIMO SEKTORIUJE	46
2.1.4 LIETUVOS MIESTŲ REGENERACIJOS IR ATGAIVINIMO SEKTORIUJE ATRINKTŲ VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ ANALIZĖS REZULTATAI	59
2.1.5 IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS DĖL VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ LIETUVOS MIESTŲ REGENERAVIMO IR ATGAIVINIMO SEKTORIUJE	63
2.1.6 FINANSINIŲ PRIEMONIŲ ĮDIEGIMO GALIMYBIŲ ANALIZĖ.....	66
2.2 LIETUVA: ATLIEKŲ TVARKYMAS	70
2.2.1 SEKTORIAUS VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ APŽVALGA.....	70

2.2.2	PASLAUGŲ IR SUSIJUSIŲ INTERVENCIJŲ, ATRINKTŲ TOLESNEI ANALIZEI, PRISTATYMAS 73	
2.2.3	DUOMENYS APIE ANALIZUOJAMAS VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS ATLIEKŲ TVARKYMO SEKTORIUJE.....	76
2.2.4	LIETUVOS ATLIEKŲ TVARKYMO SEKTORIUJE ATRINKTŲ VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ ANALIZĖS REZULTATAI.....	96
2.2.5	IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS DĖL VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ LIETUVOS ATLIEKŲ TVARKYMO SEKTORIUJE.....	103
2.2.6	FINANSINIŲ INSTRUMENTŲ ĮDIEGIMO GALIMYBIŲ ANALIZĖ INANSINIŲ INSTRUMENTŲ ĮDIEGIMO GALIMYBIŲ ANALIZĖ.....	104
2.3	LIETUVA: SVEIKATOS PRIEŽIŪRA	108
2.3.1	SEKTORIAUS VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ APŽVALGA.....	108
2.3.2	PASLAUGŲ IR SUSIJUSIŲ INTERVENCIJŲ, ATRINKTŲ TOLESNEI ANALIZEI, PRISTATYMAS 112	
2.3.3	DUOMENYS APIE ANALIZUOJAMAS VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIUJE.....	119
2.3.4	LIETUVOS SVEIKATOS PRIEŽIŪROS SEKTORIUJE ATRINKTŲ VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ ANALIZĖS REZULTATAI.....	149
2.3.5	IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS DĖL VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIUJE.....	157
2.3.6	FINANSINIŲ PRIEMONIŲ TAIKymo GALIMYBIŲ ANALIZĖ.....	159
2.4	LIETUVA: ŠVIETIMAS IR MOKSLAS	166
2.4.1	SEKTORIAUS VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ APŽVALGA.....	166
2.4.2	PASLAUGŲ IR SUSIJUSIŲ INTERVENCIJŲ, ATRINKTŲ TOLESNEI ANALIZEI, PRISTATYMAS 170	
2.4.3	DUOMENYS APIE ANALIZUOJAMAS VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIUJE	176
2.4.4	LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIUJE ATRINKTŲ VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ ANALIZĖS REZULTATAI	221
2.4.5	IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS DĖL VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIUJE	236
2.4.6	FINANSINIŲ INSTRUMENTŲ ĮDIEGIMO GALIMYBIŲ ANALIZĖ.....	240
2.5	LIETUVA: KULTŪRA IR TURIZMAS	249
2.5.1	SEKTORIAUS VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ APŽVALGA.....	249
2.5.2	PASLAUGŲ IR SUSIJUSIŲ INTERVENCIJŲ, ATRINKTŲ TOLESNEI ANALIZEI, PRISTATYMAS 253	
2.5.3	DUOMENYS APIE ANALIZUOJAMAS VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS KULTŪROS IR TURIZMO SEKTORIUJE	259
2.5.4	LIETUVOS KULTŪROS IR TURIZMO SEKTORIUJE ATRINKTŲ VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ ANALIZĖS REZULTATAI	284
2.5.5	IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS DĖL VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ LIETUVOS KULTŪROS IR TURIZMO SEKTORIUJE	291
2.5.6	FINANSINIŲ PRIEMONIŲ ĮDIEGIMO GALIMYBIŲ ANALIZĖ.....	292
2.6	LIETUVA: VANDENS TIEKIMAS IR NUOTEKOS	300
2.6.1	SEKTORIAUS VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ APŽVALGA.....	300

2.6.2	PASLAUGŲ IR SUSIJUSIŲ INTERVENCIJŲ, ATRINKTŲ TOLESNEI ANALIZEI, PRISTATYMAS	303
2.6.3	DUOMENYS APIE ANALIZUOJAMAS VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJŲ SEKTORIJE.....	306
2.6.4	LIETUVOS VANDENS IR NUOTEKŲ TVARKYMO SEKTORIJE ATRINKTŲ VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ ANALIZĖS REZULTATAI	320
2.6.5	IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS DĖL VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ LIETUVOS VANDENS IR NUOTEKŲ SEKTORIJE	326
2.6.6	FINANSINIŲ INSTRUMENTŲ ĮDIEGIMO GALIMYBIŲ ANALIZĖ	326
2.7	LIETUVA: TRANSPORTAS IR KOMUNIKACIJOS.....	330
2.7.1	SEKTORIAUS VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ APŽVALGA.....	330
2.7.2	PASLAUGŲ IR SUSIJUSIŲ INTERVENCIJŲ, ATRINKTŲ TOLESNEI ANALIZEI, PRISTATYMAS	334
2.7.3	DUOMENYS APIE ANALIZUOJAMAS VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJŲ SEKTORIJE.....	340
2.7.4	LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJOS SEKTORIJE ATRINKTŲ VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ ANALIZĖS REZULTATAI	367
2.7.5	IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS DĖL VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJŲ SEKTORIJE.....	373
2.7.6	FINANSINIŲ PRIEMONIŲ ĮDIEGIMO GALIMYBIŲ ANALIZĖ	375
2.8	LIETUVA: ENERGETIKA IR ENERGINIS EFEKTYVUMAS.....	383
2.8.1	SEKTORIAUS VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ APŽVALGA.....	383
2.8.2	PASLAUGŲ IR SUSIJUSIŲ INTERVENCIJŲ, ATRINKTŲ TOLESNEI ANALIZEI, PRISTATYMAS	387
2.8.3	DUOMENYS APIE ANALIZUOJAMAS VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS ENERGETIKOS IR ENERGIJOS EFEKTYVUMO SEKTORIJE	393
2.8.4	LIETUVOS ENERGETIKOS IR ENERGINIO EFEKTYVUMO SEKTORIJE ATRINKTŲ VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ ANALIZĖS REZULTATAI	416
2.8.5	IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS DĖL VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ LIETUVOS ENERGETIKOS IR ENERGIJOS EFEKTYVUMO SEKTORIJE	423
2.8.6	FINANSINIŲ PRIEMONIŲ ĮDIEGIMO GALIMYBIŲ ANALIZĖ	425
2.9	LIETUVA: SOCIALINĖ APSAUGA.....	430
2.9.1	SEKTORIAUS VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ APŽVALGA.....	430
2.9.2	PASLAUGŲ IR SUSIJUSIŲ INTERVENCIJŲ, ATRINKTŲ TOLESNEI ANALIZEI, PRISTATYMAS	434
2.9.3	DUOMENYS APIE ANALIZUOJAMAS VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIJE.....	440
2.9.4	LIETUVOS SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIJE ATRINKTŲ VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ ANALIZĖS REZULTATAI	493
2.9.5	IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS DĖL VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIJE	506
2.9.6	FINANSINIŲ INSTRUMENTŲ ĮDIEGIMO GALIMYBIŲ ANALIZĖ	508
	PRIEDAI	516

LENTELIŲ SĄRAŠAS

LENTELĖ 1. GILUMINEI ANALIZEI ATRINKTOS PASLAUGOS KIEKVIENAME SEKTORIUJE	21
LENTELĖ 2. FINANSINIŲ PRIEMONIŲ DIEGIMO GALIMYBIŲ VERTINIMO KRITERIJAI	34
LENTELĖ 3. VOKIETIJOS IR ITALIJOS FINANSINĖS PRIEMONĖS, ATRINKTOS ATVEJO STUDIJOMS	36
LENTELĖ 4. LIETUVOS MIESTŲ REGENERAVIMO IR ATGAIVINIMO SEKTORIAUS PASLAUGOS IR JŲ TIKSLAI	38
LENTELĖ 5. INTERVENCIJOS, SUSIJUSIOS SU TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTOMIS PASLAUGOMIS	46
LENTELĖ 6. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS MIESTŲ REGENERAVIMO IR ATGAIVINIMO SEKTORIUJE (1).....	46
LENTELĖ 7. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS MIESTŲ REGENERAVIMO IR ATGAIVINIMO SEKTORIUJE (2).....	49
LENTELĖ 8. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS MIESTŲ REGENERAVIMO IR ATGAIVINIMO SEKTORIUJE (3).....	51
LENTELĖ 9. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS MIESTŲ REGENERAVIMO IR ATGAIVINIMO SEKTORIUJE (4).....	53
LENTELĖ 10. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS MIESTŲ REGENERAVIMO IR ATGAIVINIMO SEKTORIUJE (5).....	56
LENTELĖ 11. ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ PLANAVIMO KOKYBĖ LIETUVOS MIESTŲ REGENERAVIMO IR ATNAUJINIMO SEKTORIUJE	59
LENTELĖ 12. GALIMYBĖS ĮDIEGTI FINANSINES PRIEMONES MIESTO VIEŠŲJŲ ERDVIŲ REGENERAVIMO PASLAUGOMS FINANSUOTI	66
LENTELĖ 13. GALIMYBĖS ĮDIEGTI FINANSINES PRIEMONES MIESTO APLEISTŲ TERITORIJŲ REGENERAVIMO PASLAUGOMS FINANSUOTI	67
LENTELĖ 14. LIETUVOS ATLIEKŲ TVARKYMO SEKTORIAUS PASLAUGOS IR JŲ TIKSLAI	70
LENTELĖ 15. INTERVENCIJOS, SUSIJUSIOS SU TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTOMIS PASLAUGOMIS	75
LENTELĖ 16. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS ATLIEKŲ TVARKYMO SEKTORIUJE (1).....	77
LENTELĖ 17. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS ATLIEKŲ TVARKYMO SEKTORIUJE (2).....	78
LENTELĖ 18. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS LIETUVOS ATLIEKŲ TVARKYMO SEKTORIUJE (3)	80
LENTELĖ 19. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS ATLIEKŲ TVARKYMO SEKTORIUJE (4).....	82
LENTELĖ 20. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS ATLIEKŲ TVARKYMO SEKTORIUJE (5).....	84
LENTELĖ 21. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS ATLIEKŲ TVARKYMO SEKTORIUJE (6).....	85
LENTELĖ 22. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS ATLIEKŲ TVARKYMO SEKTORIUJE (7).....	87
LENTELĖ 23. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS ATLIEKŲ TVARKYMO SEKTORIUJE (8).....	88
LENTELĖ 24. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS ATLIEKŲ TVARKYMO SEKTORIUJE (9).....	89

LENTELĖ 25. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS ATLIEKŲ TVARKYMO SEKTORIJE (10).....	91
LENTELĖ 26. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS ATLIEKŲ TVARKYMO SEKTORIJE (11).....	92
LENTELĖ 27. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS ATLIEKŲ TVARKYMO SEKTORIJE (12).....	94
LENTELĖ 28. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS ATLIEKŲ TVARKYMO SEKTORIJE (13).....	95
LENTELĖ 29. ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ PLANAVIMO KOKYBĖ LIETUVOS ATLIEKŲ TVARKYMO SEKTORIJE.....	97
LENTELĖ 30. GALIMYBĖS ĮDIEGTI FINANSINIUS INSTRUMENTUS ATLIEKŲ DEGINIMO IR BENDRO ATLIEKŲ DEGINIMO PASLAUGOMS FINANSUOTI.....	104
LENTELĖ 31. GALIMYBĖS ĮDIEGTI FINANSINIUS INSTRUMENTUS KOMUNALINIŲ ATLIEKŲ TVARKYMO PASLAUGOMS FINANSUOTI.....	106
LENTELĖ 32. LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIAUS PASLAUGOS IR JŲ TIKSLAI.....	108
LENTELĖ 33. INTERVENCIJOS, SUSIJUSIOS SU TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTOMIS PASLAUGOMIS	117
LENTELĖ 34. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIJE (1).....	120
LENTELĖ 35. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIJE (2).....	122
LENTELĖ 36. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIJE (3).....	124
LENTELĖ 37. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIJE (4).....	127
LENTELĖ 38. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIJE (5).....	128
LENTELĖ 39. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIJE (6).....	130
LENTELĖ 40. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIJE (7).....	132
LENTELĖ 41. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIJE (8).....	133
LENTELĖ 42. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIJE (9).....	135
LENTELĖ 43. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIJE (10).....	136
LENTELĖ 44. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIJE (11).....	138
LENTELĖ 45. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIJE (12).....	140
LENTELĖ 46. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIJE (13).....	142
LENTELĖ 47. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIJE (14).....	144
LENTELĖ 48. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIJE (15).....	145
LENTELĖ 49. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIJE (16).....	147

LENTELĖ 50. SU PASLAUGOMIS SUSIJUSIŲ INTERVENCIJŲ LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIJE PLANAVIMO KOKYBĖ.....	149
LENTELĖ 51. FINANSINIŲ PRIEMONIŲ DIEGIMO STACIONARINIŲ ASMENS SVEIKATOS PRIEŽIŪROS PASLAUGŲ TEIKIME GALIMYBĖS.....	159
LENTELĖ 52. FINANSINIŲ PRIEMONIŲ DIEGIMO PIRMINĖS AMBULATORINĖS ASMENS SVEIKATOS PRIEŽIŪROS PASLAUGŲ TEIKIME GALIMYBĖS	160
LENTELĖ 53. FINANSINIŲ PRIEMONIŲ DIEGIMO SPECIALIZUOTŲ AMBULATORINĖS ASMENS SVEIKATOS PRIEŽIŪROS PASLAUGŲ TEIKIME GALIMYBĖS	162
LENTELĖ 54. FINANSINIŲ PRIEMONIŲ DIEGIMO MEDICININĖS REABILITACIJOS IR SANATORINIO GYDYMO PASLAUGŲ TEIKIME GALIMYBĖS.....	163
LENTELĖ 55. LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIAUS PASLAUGOS IR JŲ TIKSLAI.....	166
LENTELĖ 56. INTERVENCIJOS, SUSIJUSIOS SU TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTOMIS PASLAUGOMIS	174
LENTELĖ 57. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIJE (1).....	176
LENTELĖ 58. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIJE (2).....	178
LENTELĖ 59. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIJE (3).....	181
LENTELĖ 60. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIJE (4).....	183
LENTELĖ 61. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIJE (5).....	184
LENTELĖ 62. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIJE (6).....	186
LENTELĖ 63. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIJE (7).....	188
LENTELĖ 64. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIJE (8).....	190
LENTELĖ 65. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIJE (9).....	192
LENTELĖ 66. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIJE (10)	194
LENTELĖ 67. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIJE (11).....	195
LENTELĖ 68. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIJE (12).....	197
LENTELĖ 69. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIJE (13).....	199
LENTELĖ 70. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIJE (14)	201
LENTELĖ 71. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIJE (15).....	202
LENTELĖ 72. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIJE (16).....	204
LENTELĖ 73. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIJE (17).....	206
LENTELĖ 74. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIJE (18).....	208

LENTELĖ 75. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIUJE (19).....	209
LENTELĖ 76. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIUJE (20).....	210
LENTELĖ 77. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIUJE (21).....	212
LENTELĖ 78. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIUJE (22).....	214
LENTELĖ 79. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIUJE (23).....	215
LENTELĖ 80. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIUJE (24).....	217
LENTELĖ 81. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIUJE (25).....	220
LENTELĖ 82. ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ PLANAVIMO KOKYBĖ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIUJE.....	222
LENTELĖ 83. GALIMYBĖS ĮDIEGTI FINANSINIUS INSTRUMENTUS IKIMOKYKLINIO IR PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO PASLAUGOMS FINANSUOTI.....	240
LENTELĖ 84. GALIMYBĖS ĮDIEGTI FINANSINIUS INSTRUMENTUS PROFESINIO MOKYMO PASLAUGOMS FINANSUOTI.....	242
LENTELĖ 85. GALIMYBĖS ĮDIEGTI FINANSINIUS INSTRUMENTUS NEFORMALIOJO VAIKŲ ŠVIETIMO PASLAUGOMS FINANSUOTI.....	245
LENTELĖ 86. GALIMYBĖS ĮDIEGTI FINANSINIUS INSTRUMENTUS NEFORMALIOJO SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO PASLAUGOMS FINANSUOTI.....	246
LENTELĖ 87. LIETUVOS KULTŪROS IR TURIZMO SEKTORIAUS PASLAUGOS IR JŲ TIKSLAI	249
LENTELĖ 88. VALSTYBEI AR SAVIVALDYBĖMS PRIKLAUSANČIŲ MOKAMŲ TURIZMO OBJEKTŲ VEIKLOS BEI MOKAMŲ TURIZMO PASLAUGŲ TEIKIMO STRUKTŪRA	255
LENTELĖ 89. INTERVENCIJOS, SUSIJUSIOS SU TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTOMIS PASLAUGOMIS	258
LENTELĖ 90. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS KULTŪROS IR TURIZMO SEKTORIUJE (1).....	259
LENTELĖ 91. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS KULTŪROS IR TURIZMO SEKTORIUJE (2).....	261
LENTELĖ 92. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS KULTŪROS IR TURIZMO SEKTORIUJE (3).....	262
LENTELĖ 93. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS KULTŪROS IR TURIZMO SEKTORIUJE (4).....	264
LENTELĖ 94. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS KULTŪROS IR TURIZMO SEKTORIUJE (5).....	265
LENTELĖ 95. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS KULTŪROS IR TURIZMO SEKTORIUJE (6).....	268
LENTELĖ 96. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS KULTŪROS IR TURIZMO SEKTORIUJE (7).....	270
LENTELĖ 97. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS KULTŪROS IR TURIZMO SEKTORIUJE (8).....	272
LENTELĖ 98. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS KULTŪROS IR TURIZMO SEKTORIUJE (9).....	273
LENTELĖ 99. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS KULTŪROS IR TURIZMO SEKTORIUJE (10)	275

LENTELĖ 100. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS KULTŪROS IR TURIZMO SEKTORIUJE (11)	277
LENTELĖ 101. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS KULTŪROS IR TURIZMO SEKTORIUJE (12)	279
LENTELĖ 102. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS KULTŪROS IR TURIZMO SEKTORIUJE (13)	281
LENTELĖ 103. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS KULTŪROS IR TURIZMO SEKTORIUJE (14)	282
LENTELĖ 104. ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ PLANAVIMO KOKYBĖ LIETUVOS KULTŪROS IR TURIZMO SEKTORIUJE	284
LENTELĖ 105. GALIMYBĖS ĮDIEGTI FINANSINES PRIEMONES VALSTYBEI AR SAVIVALDYBĖMS PRIKLAUSANČIŲ MOKAMŲ TURIZMO OBJEKTŲ VEIKLAI BEI MOKAMOMS TURIZMO PASLAUGOMS FINANSUOTI	293
LENTELĖ 106. GALIMYBĖS ĮDIEGTI FINANSINES PRIEMONES BIBLIOTEKOMS, ARCHYVAMS IR MUZIEJAMS FINANSUOTI	294
LENTELĖ 107. GALIMYBĖS ĮDIEGTI FINANSINES PRIEMONES PROFESIONALIOJO IR MĖGĖJIŠKO SCENOS MENO ĮSTAIGOMS IR INFRASTRUKTŪRAI FINANSUOTI	296
LENTELĖ 108. GALIMYBĖS ĮDIEGTI FINANSINES PRIEMONES NEMOKAMAI PRIEIGAI PRIE KULTŪROS IR TURIZMO INFRASTRUKTŪROS IR NEMOKAMŲ PASLAUGŲ TEIKIMUI FINANSUOTI	298
LENTELĖ 109. LIETUVOS VANDENS IR NUOTEKŲ SEKTORIAUS PASLAUGOS IR JŲ TIKSLAI	300
LENTELĖ 110. INTERVENCIJOS, SUSIJUSIOS SU TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTOMIS PASLAUGOMIS	305
LENTELĖ 111. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERNVEIJČIA LIETUVOS VANDENS IR NUOTEKŲ SEKTORIUJE (1)	306
LENTELĖ 112. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERNVEIJČIA LIETUVOS VANDENS IR NUOTEKŲ SEKTORIUJE (2)	307
LENTELĖ 113. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERNVEIJČIA LIETUVOS VANDENS IR NUOTEKŲ SEKTORIUJE (3)	309
LENTELĖ 114. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERNVEIJČIA LIETUVOS VANDENS IR NUOTEKŲ SEKTORIUJE (4)	310
LENTELĖ 115. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERNVEIJČIA LIETUVOS VANDENS IR NUOTEKŲ SEKTORIUJE (5)	312
LENTELĖ 116. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERNVEIJČIA LIETUVOS VANDENS IR NUOTEKŲ SEKTORIUJE (6)	313
LENTELĖ 117. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERNVEIJČIA LIETUVOS VANDENS IR NUOTEKŲ SEKTORIUJE (7)	315
LENTELĖ 118. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERNVEIJČIA LIETUVOS VANDENS IR NUOTEKŲ SEKTORIUJE (8)	316
LENTELĖ 119. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERNVEIJČIA LIETUVOS VANDENS IR NUOTEKŲ SEKTORIUJE (9)	317
LENTELĖ 120. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERNVEIJČIA LIETUVOS VANDENS IR NUOTEKŲ SEKTORIUJE (10)	318
LENTELĖ 121. ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ PLANAVIMO KOKYBĖ VANDENS IR NUOTEKŲ SEKTORIUJE	320
LENTELĖ 122. GALIMYBĖS ĮDIEGTI FINANSINIUS INSTRUMENTUS GERIAMO VANDENS TIEKIMO PASLAUGOMS FINANSUOTI	327
LENTELĖ 123. GALIMYBĖS ĮDIEGTI FINANSINIUS INSTRUMENTUS NUOTEKŲ TVARKYMO PASLAUGOMS FINANSUOTI	328
LENTELĖ 124. LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJŲ SEKTORIAUS PASLAUGOS IR JŲ TIKSLAI	330

LENTELĖ 125. INTERVENCIJOS, SUSIJUSIOS SU TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTOMIS PASLAUGOMIS.....	339
LENTELĖ 126. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJOS SEKTORIUJE (1)	340
LENTELĖ 127. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJOS SEKTORIUJE (2)	342
LENTELĖ 128. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJOS SEKTORIUJE (3)	343
LENTELĖ 129. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJOS SEKTORIUJE (4)	345
LENTELĖ 130. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJOS SEKTORIUJE (5)	346
LENTELĖ 131. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJOS SEKTORIUJE (6)	347
LENTELĖ 132. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJOS SEKTORIUJE (7)	348
LENTELĖ 133. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJOS SEKTORIUJE (8)	349
LENTELĖ 134. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJOS SEKTORIUJE (9)	351
LENTELĖ 135. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJOS SEKTORIUJE (10)	352
LENTELĖ 136. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJOS SEKTORIUJE (11)	354
LENTELĖ 137. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJOS SEKTORIUJE (12)	355
LENTELĖ 138. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJOS SEKTORIUJE (13)	356
LENTELĖ 139. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJOS SEKTORIUJE (14)	357
LENTELĖ 140. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJOS SEKTORIUJE (15)	359
LENTELĖ 141. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJOS SEKTORIUJE (16)	360
LENTELĖ 142. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJOS SEKTORIUJE (17)	361
LENTELĖ 143. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJOS SEKTORIUJE (18)	363
LENTELĖ 144. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJOS SEKTORIUJE (19)	364
LENTELĖ 145. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJOS SEKTORIUJE (20)	365
LENTELĖ 146. ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ PLANAVIMO KOKYBĖ LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJŲ SEKTORIUJE.....	367
LENTELĖ 147. GALIMYBĖS ĮDIEGTI FINANSINES PRIEMONES KELEIVIŲ VEŽIMO GELEŽINKELIU PASLAUGOMS FINANSUOTI	376
LENTELĖ 148. GALIMYBĖS ĮDIEGTI FINANSINES PRIEMONES KELEIVIŲ VEŽIMO KELIŲ TRANSPORTU PASLAUGOMS FINANSUOTI	378

LENTELĖ 149. GALIMYBĖS ĮDIEGTI FINANSINES PRIEMONES TINKLO UŽTIKRINIMO PASLAUGOMS FINANSUOTI	PRIEIGOS PRIE KELIŲ IR GATVIŲ 379
LENTELĖ 150. GALIMYBĖS ĮDIEGTI FINANSINES PRIEMONES VYSTYMO PASLAUGOMS FINANSUOTI	ELEKTROMOBILIŲ TRANSPORTO 381
LENTELĖ 151. LIETUVOS ENERGETIKOS IR ENERGIJOS EFEKTYVUMO SEKTORIAUS PASLAUGOS IR JŲ TIKSLAI	383
LENTELĖ 152. INTERVENCIJOS, SUSIJUSIOS SU TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTOMIS PASLAUGOMIS.....	392
LENTELĖ 153. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ENERGETIKOS IR ENERGIJOS SEKTORIUJE (1)	393
LENTELĖ 154. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ENERGETIKOS IR ENERGIJOS SEKTORIUJE (2)	395
LENTELĖ 155. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ENERGETIKOS IR ENERGIJOS SEKTORIUJE (3)	397
LENTELĖ 156. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ENERGETIKOS IR ENERGIJOS SEKTORIUJE (4)	398
LENTELĖ 157. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ENERGETIKOS IR ENERGIJOS SEKTORIUJE (5)	400
LENTELĖ 158. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ENERGETIKOS IR ENERGIJOS SEKTORIUJE (6)	401
LENTELĖ 159. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ENERGETIKOS IR ENERGIJOS SEKTORIUJE (7)	402
LENTELĖ 160. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ENERGETIKOS IR ENERGIJOS SEKTORIUJE (8)	404
LENTELĖ 161. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ENERGETIKOS IR ENERGIJOS SEKTORIUJE (9)	405
LENTELĖ 162. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ENERGETIKOS IR ENERGIJOS SEKTORIUJE (10)	407
LENTELĖ 163. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ENERGETIKOS IR ENERGIJOS SEKTORIUJE (11)	410
LENTELĖ 164. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ENERGETIKOS IR ENERGIJOS SEKTORIUJE (12)	411
LENTELĖ 165. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ENERGETIKOS IR ENERGIJOS SEKTORIUJE (13)	412
LENTELĖ 166. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ENERGETIKOS IR ENERGIJOS SEKTORIUJE (14)	414
LENTELĖ 167. ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ PLANAVIMO KOKYBĖ LIETUVOS ENERGETIKOS IR ENERGIJOS EFEKTYVUMO SEKTORIUJE	416
LENTELĖ 168. GALIMYBĖS ĮDIEGTI FINANSINES PRIEMONES CENTRALIZUOTO ŠILUMOS TIEKIMO PASLAUGOMS (ĮSKAITANT KARŠTO VANDENS TIEKIMĄ) FINANSUOTI	425
LENTELĖ 169. GALIMYBĖS ĮDIEGTI FINANSINES PRIEMONES ENERGIJOS EFEKTYVUMO DIDINIMO VARTOTOJŲ LYGMENYJE VIEŠAJAME SEKTORIUJE PASLAUGOMS FINANSUOTI	427
LENTELĖ 170. GALIMYBĖS ĮDIEGTI FINANSINES PRIEMONES ENERGIJOS EFEKTYVUMO DIDINIMO VARTOTOJŲ LYGMENYJE PRIVAČIAME SEKTORIUJE PASLAUGOMS FINANSUOTI.....	428
LENTELĖ 171. LIETUVOS SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIAUS PASLAUGOS IR JŲ TIKSLAI.....	430
LENTELĖ 172. INTERVENCIJOS, SUSIJUSIOS SU TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTOMIS PASLAUGOMIS.....	438
LENTELĖ 173. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE (1).....	440

LENTELĖ 174. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE (2)	442
LENTELĖ 175. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE (3)	444
LENTELĖ 176. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE (4)	445
LENTELĖ 177. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE (5)	447
LENTELĖ 178. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE (6)	449
LENTELĖ 179. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE (7)	450
LENTELĖ 180. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE (8)	452
LENTELĖ 181. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE (9)	453
LENTELĖ 182. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE (10)	455
LENTELĖ 183. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE (11)	456
LENTELĖ 184. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE (12)	458
LENTELĖ 185. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE (13)	460
LENTELĖ 186. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE (14)	462
LENTELĖ 187. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE (15)	465
LENTELĖ 188. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE (16)	467
LENTELĖ 189. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE (17)	469
LENTELĖ 190. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE (18)	470
LENTELĖ 191. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE (19)	472
LENTELĖ 192. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE (20)	474
LENTELĖ 193. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE (21)	476
LENTELĖ 194. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE (22)	477
LENTELĖ 195. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE (23)	479
LENTELĖ 196. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE (24)	481
LENTELĖ 197. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE (25)	483
LENTELĖ 198. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE (26)	484
LENTELĖ 199. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE (27)	486

LENTELĖ 200. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE (28)	487
LENTELĖ 201. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE (29)	489
LENTELĖ 202. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE (30)	491
LENTELĖ 203. SU PASLAUGOMIS SUSIJUSIŲ INTERVENCIJŲ LIETUVOS SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE PLANAVIMO KOKYBĖ	493
LENTELĖ 204. FINANSINIŲ PRIEMONIŲ DIEGIMO BENDRŲJŲ SOCIALINIŲ PASLAUGŲ TEIKIME GALIMYBĖS	509
LENTELĖ 205. FINANSINIŲ PRIEMONIŲ DIEGIMO INTENSIVIOS PRIEŽIŪROS PASLAUGŲ TEIKIME GALIMYBĖS	511
LENTELĖ 206. FINANSINIŲ PRIEMONIŲ DIEGIMO SOCIALINĖS GLOBOS PASLAUGŲ TEIKIME GALIMYBĖS	512
LENTELĖ 207. FINANSINIŲ PRIEMONIŲ DIEGIMO PARAMOS BŪSTUI ĮSIGYTI AR IŠSINUOMOTI PASLAUGŲ TEIKIME GALIMYBĖS	514
LENTELĖ 208. INTERVIU DALYVAVUSIŲ ASMENŲ SĄRAŠAS	521
LENTELĖ 209. KONSULTACIJOSE DALYVAVUSIŲ ASMENŲ SĄRAŠAS	524

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

PAVEIKSLAS 1. VALDŽIOS INTERVENCIJŲ CIKLAS	25
PAVEIKSLAS 2. VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ LOGIKA LIETUVOS MIESTŲ REGENERAVIMO IR ATGAIVINIMO SEKTORIUJE.....	40
PAVEIKSLAS 3. VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ IŠSIDĖSTYMAS LIBERALIZACIJOS-CENTRALIZACIJOS SKALĖJE LIETUVOS MIESTŲ REGENERAVIMO IR ATGAIVINIMO SEKTORIUJE	41
PAVEIKSLAS 4. MIESTO VIEŠŲJŲ ERDVIŲ REGENERAVIMO PASLAUGŲ TEIKIMO STRUKTŪRA.....	43
PAVEIKSLAS 5. MIESTO APLEISTŲ TERITORIJŲ REGENERAVIMO PASLAUGŲ TEIKIMO STRUKTŪRA	44
PAVEIKSLAS 6. VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ LOGIKA LIETUVOS ATLIEKŲ TVARKYMO SEKTORIUJE	71
PAVEIKSLAS 7. VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ IŠSIDĖSTYMAS LIBERALIZACIJOS-CENTRALIZACIJOS SKALĖJE LIETUVOS ATLIEKŲ TVARKYMO SEKTORIUJE	72
PAVEIKSLAS 8. KOMUNALINIŲ ATLIEKŲ TVARKYMO IR ATLIEKŲ DEGINIMO PASLAUGŲ TEIKIMO STRUKTŪRA LIETUVOS ATLIEKŲ TVARKYMO SEKTORIUJE.....	74
PAVEIKSLAS 9. „FORTUM“ KLAIPĖDA PAJAMOS 2013-2016 M., MLN. EUR.....	105
PAVEIKSLAS 10. LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIAUS INTERVENCIJŲ LOGIKA	110
PAVEIKSLAS 11. LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIAUS PASLAUGŲ VIETA LIBERALIZACIJOS-CENTRALIZACIJOS SKALĖJE	111
PAVEIKSLAS 12. STACIONARINIŲ ASMENS SVEIKATOS PRIEŽIŪROS PASLAUGŲ TEIKIMO MECHANIZMAI LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIUJE	114
PAVEIKSLAS 13. PIRMINĖS AMBULATORINĖS ASMENS SVEIKATOS PRIEŽIŪROS PASLAUGŲ TEIKIMO MECHANIZMAI LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIUJE.....	114
PAVEIKSLAS 14. SPECIALIZUOTŲ AMBULATORINIŲ ASMENS SVEIKATOS PRIEŽIŪROS PASLAUGŲ TEIKIMO MECHANIZMAI LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIUJE.....	115
PAVEIKSLAS 15. MEDICININĖS REABILITACIJOS IR SANATORINIO GYDYMO PASLAUGŲ TEIKIMO MECHANIZMAI LIETUVOS SVEIKATOS SEKTORIUJE	116
PAVEIKSLAS 16. VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ LOGIKA LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIUJE ...	168
PAVEIKSLAS 17. VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ IŠSIDĖSTYMAS LIBERALIZACIJOS-CENTRALIZACIJOS SKALĖJE LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIUJE	169
PAVEIKSLAS 18. IKIMOKYKLINIO IR PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO PASLAUGŲ TEIKIMO STRUKTŪRA	172
PAVEIKSLAS 19. PROFESINIO MOKYMO PASLAUGŲ TEIKIMO STRUKTŪRA	172
PAVEIKSLAS 20. NEFORMALIOJO VAIKŲ ŠVIETIMO PASLAUGŲ TEIKIMO STRUKTŪRA	173
PAVEIKSLAS 21. NEFORMALIOJO SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO PASLAUGŲ TEIKIMO STRUKTŪRA	173
PAVEIKSLAS 22. VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ LOGIKA LIETUVOS KULTŪROS IR TURIZMO SEKTORIUJE	251
PAVEIKSLAS 23. VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ IŠSIDĖSTYMAS LIBERALIZACIJOS-CENTRALIZACIJOS SKALĖJE LIETUVOS KULTŪROS IR TURIZMO SEKTORIUJE.....	252
PAVEIKSLAS 24. BIBLIOTEKŲ, ARCHYVŲ IR MUZIEJŲ VEIKIMO STRUKTŪRA.....	256
PAVEIKSLAS 25. NEMOKAMOS PRIEIGOS PRIE KULTŪROS IR TURIZMO INFRASTRUKTŪROS IR NEMOKAMŲ PASLAUGŲ TEIKIMO STRUKTŪRA.....	256
PAVEIKSLAS 26. PROFESIONALIOJO IR MĖGĖJIŠKO SCENOS MENO ĮSTAIGŲ IR INFRASTRUKTŪROS VEIKIMO STRUKTŪRA	257
PAVEIKSLAS 27. VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ LOGIKA LIETUVOS VANDENS IR NUOTEKŲ SEKTORIUJE	301

PAVEIKSLAS 28. VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ IŠSIDĖSTYMAS LIBERALIZACIJOS-CENTRALIZACIJOS SKALĖJE LIETUVOS VANDENS IR NUOTEKŲ SEKTORIUJE	302
PAVEIKSLAS 29. GERIAMO VANDENS PASLAUGŲ TEIKIMO STRŪKTŪRA	304
PAVEIKSLAS 30. NUOTEKŲ TVARKYMO PASLAUGŲ TEIKIMO STRUKTŪRA	304
PAVEIKSLAS 31. VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ LOGIKA LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJŲ SEKTORIUJE.....	332
PAVEIKSLAS 32. VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ IŠSIDĖSTYMAS LIBERALIZACIJOS-CENTRALIZACIJOS SKALĖJE LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJŲ SEKTORIUJE	333
PAVEIKSLAS 33. KELEIVIŲ VEŽIMO GELEŽINKELIU PASLAUGŲ TEIKIMO STRUKTŪRA	337
PAVEIKSLAS 34. KELEIVIŲ VEŽIMO KELIŲ TRANSPORTU PASLAUGŲ TEIKIMO STRUKTŪRA	337
PAVEIKSLAS 35. PRIEIGOS PRIE KELIŲ IR GATVIŲ TINKLO UŽTIKRINIMO PASLAUGŲ TEIKIMO STRUKTŪRA	338
PAVEIKSLAS 36. ELEKTROMOBILIŲ TRANSPORTO VYSTYMO PASLAUGŲ TEIKIMO STRUKTŪRA	338
PAVEIKSLAS 37. VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ LOGIKA LIETUVOS ENERGETIKOS IR ENERGIJOS EFEKTYVUMO SEKTORIUJE	385
PAVEIKSLAS 38. VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ IŠSIDĖSTYMAS LIBERALIZACIJOS-CENTRALIZACIJOS SKALĖJE LIETUVOS ENERGETIKOS IR ENERGIJOS EFEKTYVUMO SEKTORIUJE.....	386
PAVEIKSLAS 39. ELEKTROS ENERGIJOS REZERVINĖS GALIOS UŽTIKRINIMO PASLAUGŲ TEIKIMO STRUKTŪRA	389
PAVEIKSLAS 40. CENTRALIZUOTO ŠILUMOS TIEKIMO PASLAUGŲ TEIKIMO STRUKTŪRA	389
PAVEIKSLAS 41. ENERGIJOS EFEKTYVUMO DIDINIMO VARTOTOJŲ LYGMENYJE VIEŠAJAME SEKTORIUJE PASLAUGŲ TEIKIMO STRUKTŪRA.....	390
PAVEIKSLAS 42. ENERGIJOS EFEKTYVUMO DIDINIMO VARTOTOJŲ LYGMENYJE PRIVAČIAME SEKTORIUJE PASLAUGŲ TEIKIMO STRUKTŪRA	390
PAVEIKSLAS 43. LIETUVOS SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIAUS INTERVENCIJŲ LOGIKA.....	432
PAVEIKSLAS 44. LIETUVOS SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIAUS VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ VIETA LIBERALIZACIJOS-CENTRALIZACIJOS SKALĖJE	433
PAVEIKSLAS 45. BENDRŲJŲ SOCIALINIŲ PASLAUGŲ TEIKIMO MECHANIZMAI LIETUVOS SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE	435
PAVEIKSLAS 46. SOCIALINĖS PRIEŽIŪROS PASLAUGŲ TEIKIMO MECHANIZMAI LIETUVOS SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE	436
PAVEIKSLAS 47. SOCIALINĖS GLOBOS PASLAUGŲ TEIKIMO MECHANIZMAI LIETUVOS SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE	436
PAVEIKSLAS 48. PARAMOS BŪSTUI ĮSIGYTI AR IŠSINUOMOTI PASLAUGŲ TEIKIMO MECHANIZMAI LIETUVOS SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE.....	437

IVADAS

Paslaugų „Finansinių priemonių taikymo, jas derinant su kitomis viešosiomis intervencijomis, gebėjimų stiprinimas“ teikimo sutartis 2017 m. gegužės 19 d. sudaryta tarp Centrinės projektų valdymo agentūros ir Konsorciumo lyderio „BGI Consulting“. Paslaugas teikiantis Konsorciumas taip pat apima Razbor (Kroatija), Spatial Foresight (Liuksemburgas) ir t33 (Italija).

Paslaugų gavėjai, be Centrinės projektų valdymo agentūros, apima dvi vadovaujančiąsias institucijas – Lietuvos Respublikos finansų ministeriją ir Kroatijos Respublikos regioninės plėtros ir ES fondų ministeriją. Projekte taip pat dalyvauja du partneriai – Lietuvos Viešųjų investicijų plėtros agentūra ir Kroatijos Rekonstrukcijos ir plėtros bankas.

Pagrindinis paslaugų tikslas yra stiprinti Lietuvos ir Kroatijos viešųjų institucijų gebėjimus naudoti finansines priemones sprendžiant rinkos nepakankamumus viešajame sektoriuje, derinant jas su kitomis viešųjų intervencijų formomis. Be institucinių gebėjimų stiprinimui skirtų veiklų, tokių kaip patirties mainų renginiai, darbiniai susitikimai, mokymai ir konferencijos, pagrindinis projekto rezultatas yra tyrimų studija „Valdžios intervencijų poveikio finansinių priemonių diegimui ir įgyvendinimui vertinimas“. Pastaroji apima skirtingų valdžios intervencijų rūšių detalią analizę, vertinant tiek pavienes intervencijas, tiek viešąsias paslaugas, sudarančias jų grupes. Tyrimų studijoje visa apimtimi įgyvendinti numatyti uždaviniai – įvertinta valdžios intervencijų aprėptis kiekviename sektoriuje, jų poveikis rinkai ir rinkos dalyviams bei valdžios intervencijų formų suderinamumas tarpusavyje, su politikos tikslais ir su faktiniais rinkos poreikiais kiekviename sektoriuje. Valdžios intervencijų formų tarpusavio suderinamumas taip pat įvertintas atsižvelgiant į finansinių priemonių panaudojimo galimybes.

Galutinė tyrimų studijos ataskaita struktūruota pagal analizuojamus sektorius: vandens tiekimas / nuotekos, kietųjų atliekų tvarkymas, energetika ir energinis efektyvumas, transportas ir komunikacijos, kultūra ir turizmas, miestų regeneravimas ir atgaivinimas, sveikatos priežiūra, švietimas ir mokslas, socialinė apsauga.

Siekiant palyginamumo, galutinėje tyrimų studijos ataskaitoje taip pat analizuojamos dar dvi valstybės – Vokietija ir Italija. Parengtos šių šalių atvejo studijos iliustruoja valdžios intervencijų, derinamų su kitomis intervencijų formomis, tokiomis kaip finansinės priemonės, įgyvendinimo sėkmę. Atvejo studijose surinktos finansinėmis priemonėmis grįstų valdžios intervencijų formų diegimo ir įgyvendinimo Baltijos jūros ir Dunojaus / Adrijos regionuose gerosios praktikos.

Surinkti empiriniai duomenys, sofistikuotos vientisos metodikos pagrindu atlikta jų analizė bei sintezė suteikė galimybę paslaugų teikėjui parengti išvadas ir rekomendacijas Lietuvos ir Kroatijos valdžios institucijoms. Rekomendacijos apima siūlymus dėl politikos tikslų koregavimo, siekiant tinkamai valdžios intervencijomis spręsti rinkos nepakankamumus ir valdžios nesėkmes, taip pat – siūlymus dėl efektyvaus valdžios intervencijų derinio, kuris palengvintų rinkos veikimą, pakeistų faktinį žmonių elgesį ir padidintų finansinių priemonių taikymo galimybes. Studijoje taip pat pateikiamas vienas pagrindinių projekto rezultatų – sektorinės rekomendacijos dėl finansinių priemonių taikymo.

1. TYRIMO METODIKA

Pagrindinis šio projekto tikslas yra stiprinti Lietuvos ir Kroatijos viešųjų institucijų gebėjimus **naudoti finansines priemones sprendžiant rinkos nepakankamumus viešajame sektoriuje, derinant jas su kitomis viešųjų intervencijų formomis**. Studijos objektas yra dvilypis. Pirma, siekiama sistemiškai išanalizuoti esamas valdžios intervencijas sektoriuose, kuriuose dominuoja viešosioms ar rekomenduotinoms gėrybėms priskiriamos paslaugos. Antra, siekiama nustatyti, kur, šalia kitų valdžios intervencijų formų, būtų galima taikyti finansines priemones. Atsižvelgiant į tai, studija apima keturis pagrindinius etapus, skirtus:

- Identifikuoti Lietuvoje ir Kroatijoje esamas valdžios paslaugas ir intervencijas šiuose sektoriuose: vandens tiekimas ir nuotekos, atliekų tvarkymas, energetika ir energinis efektyvumas, transportas ir komunikacijos, kultūra ir turizmas, miestų regeneravimas ir atgaivinimas, sveikatos priežiūra, švietimas ir mokslas, socialinė apsauga;
- Suklasifikuoti identifikuotas valdžios paslaugas ir susijusias intervencijas, siekiant pademonstruoti išsamią esamų valdžios veiksmų ir jų tarpusavio sąsajų sistemą;
- Išanalizuoti pasirinktas paslaugas ir susijusias intervencijas pagal jų pajėgumus išspręsti rinkos nepakankamumus bei identifikuoti vyraujančias valdžios nesėkmes;
- Identifikuoti intervencijas, kuriose vietoje tradicinių viešojo finansavimo priemonių galėtų būti taikomos finansinės priemonės, siekiant padidinti valdžios dalyvavimo socialinėse ir ekonominėse veiklose efektyvumą.

1.1 KAIP SKAITYTI IR SUPRASTI ATASKAITĄ

Bendroji ataskaitos struktūra prasideda tyrimo metodikos aprašymu, po kurio seka kiekvieno sektoriaus abiejose šalyse analizės rezultatų pristatymas. Galiausiai pateikiamos finansinių priemonių įgyvendinimo Italijoje ir Vokietijoje atvejo studijos. Visgi pagrindinis dėmesys ataskaitoje skiriamas kiekvieno sektoriaus Lietuvoje ir Kroatijoje analizės rezultatų pristatymui. Atsižvelgiant į tai, žemiau pateikiama detali analizės, pristatomos šioje ataskaitos dalyje, struktūra.

Kiekvieno sektoriaus analizės rezultatų pristatymo struktūra atitinka aukščiau įvardytus keturis pagrindinius tyrimo etapus. Visgi paminėtina, kad Lietuvos atveju analizė daugiausiai sutelkta ties esamomis viešosiomis paslaugomis ir su jomis susijusiomis intervencijomis, ypač pabrėžiant valdžios intervencijas. O Kroatijos atveju didžiausias dėmesys skirtas finansinių priemonių diegimo galimybių analizei. Dėl to Lietuvos ir Kroatijos viešojo sektoriaus analizės struktūra ataskaitoje šiek tiek skiriasi. Nepaisant to, abiejų šalių atveju išlaikoma ta pati keturių etapų analizės struktūra.

1.1.1 PIRMOJI SEKTORINĖS ANALIZĖS DALIS: VISOS SEKTORIŲ PASLAUGOS IR SUSIJUSIOS INTERVENCIJOS

Kiekvieno sektoriaus analizė pradedama visų pagrindinių sektoriaus viešųjų paslaugų (nurodytų lentelėje, pristatančioje sektorių paslaugas ir jų tikslus) **bei kiekvienos paslaugos teikimą įgalinančių intervencijų** (nurodytų sektoriaus intervencijų logikos scheme) **tipų ir skaičiaus identifikavimu**. Minėta schema taip pat atskleidžia svarbiausią kiekvienos paslaugos įvedimo pagrindą. Pastarasis apima Lietuvos ir Kroatijos viešosios politikos kontekste aktualias valdžios įsikišimo į įvairius sektorius teorines priežastis.

Tuomet identifikuotos paslaugos pagal tam tikras savybes – už paslaugos teikimą atsakingą subjektą, dažniausiai taikomą viešosios paslaugos teikimo formą, paslaugos kainos vartotojui nustatymą ir viešųjų teikėjų rinkos dalį – išdėstomos ant santykinės centralizacijos-liberalizacijos skalės. Pastaroji vaizduoja paslaugas, kurių teikimas yra santykinai (lyginant su kitomis sektoriaus paslaugomis) labiausiai liberalizuotas ir labiausiai centralizuotas.

Aukščiau įvardytose ataskaitos dalyse pristatomos pirmųjų dviejų tyrimo etapų – esamų viešųjų paslaugų ir valdžios intervencijų identifikavimo bei jų klasifikavimo – rezultatai. Minėtos ataskaitos dalys parengtos atlikus šias tiriamąsias veiklas:

- visų galimų valdžios intervencijų rūšių teorinio žemėlapiu sudarymas;
- pagrindinių valdžios intervencijų kiekviename sektoriuje identifikavimas (suvokiant, kad ataskaitoje pateikiamas valdžios intervencijų sąrašas galėtų būti plečiamas neribotai tuo atveju, jei būtų siekiama identifikuoti absoliučiai visas egzistuojančias valdžios intervencijas);
- atskirų valdžios intervencijų priskyrimas viešosioms paslaugoms, kurių teikimą jos įgalina;
- kiekvienos sektoriaus paslaugos teikimo tam tikrų savybių identifikavimas;
- kiekvienos paslaugos įverčio apskaičiavimas pagal tam tikrus kriterijus, siekiant išdėstyti paslaugas ant centralizacijos-liberalizacijos skalės.

Visų galimų valdžios intervencijų rūšių teorinio žemėlapiu sudarymas daugiausiai paremtas teorinės-mokslinės literatūros apžvalga. Teorinėje-mokslinėje literatūroje minimi įvairūs valdžios intervencijų klasifikavimo būdai. Vieni autoriai daro perskyrą tarp tiesioginių intervencijų (pavyzdžiui, žemės paėmimas visuomenės poreikiams ar įmonės nacionalizavimas) ir netiesioginių intervencijų (pavyzdžiui, įvairių ekonomikos dalyvių grupių teisių ir atsakomybių, apskaitos taisyklių keitimas)¹. Kiti intervencijas klasifikuoja pagal plačias kategorijas, tokias kaip draudimas ar prievarta, reguliavimas, apmokestinimas, subsidijavimas². Kai kurie autoriai pateikia detalias intervencijų klasifikacijas, pavyzdžiui, konkrečioms prekėms ar paslaugoms taikomi mokesčiai, mokesčių lengvata tikslinėms mokesčių mokėtojų arba objekto grupėms, minimalaus darbo užmokesčio nustatymas, profesinių sąjungų apsaugos taisyklės, sutarčių sudarymo lengvatos, tiesioginės subsidijos tam tikroms gamintojų grupėms, minimalių kainų palaikymas, kainų viršutinių ribų nustatymas, gamybos kvotos, importo kvotos, tarifai. Literatūros apžvalgos pagrindu buvo išskirtos keturios plačios intervencijų kategorijos: viešosios paslaugos, finansavimas, parama vartotojams ir reguliavimas. Remiantis pastarosiomis, buvo sukurta vieninga visų valdžios intervencijų įvairiuose sektoriuose abiejose šalyse klasifikavimo sistema. Dviejose iš keturių plačių intervencijų kategorijų taip pat išskirtos galimos subintervencijos (subkategorijos):

¹ Žr. The Political Economy of Capitalism, Scott, 2006.

² Baumol, W.J.-Oates, W.E.: 1979 Economics, Environmental Policy, and the Quality of Life, Englewood Cliffs.

- Viešosios paslaugos;
- Finansavimas:
 - ✓ Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas);
 - ✓ Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui;
 - ✓ Finansinės priemonės;
 - ✓ Parama vartotojams lengvatomis arba tarifų kompensacijomis;
 - ✓ Mokesčiai;
 - ✓ Lengvatiniai mokesčiai / atleidimas nuo mokesčių;
- Parama vartotojams:
 - ✓ Socialiniai transferai;
 - ✓ Kompensacijos;
- Reguliavimas.

Visgi atkreiptinas dėmesys, kad aukščiau įvardytos valdžios intervencijų kategorijos nėra vienodo svorio. Pagrindinė intervencijų kategorija yra viešosios paslaugos (atitinkančios kiekvieno sektoriaus subsektorius), kurių įgyvendinimą įgalina kitos susijusios finansavimo, paramos vartotojams ir reguliavimo kategorijų intervencijos.

Remiantis sudarytu kiekvieno sektoriaus galimų intervencijų teoriniu sąrašu, buvo identifikuotos faktinės intervencijos. Pagrindinės viešosios paslaugos nustatytos kiekvieno iš analizuotų sektorių subsektorių pagrindu. Finansavimo, paramos vartotojams ir reguliavimo kategorijose taip pat identifikuotos pagrindinės (atsižvelgiant į jų finansinį reikšmingumą ir svarbą paslaugų teikimui) intervencijos.

Finansavimo, paramos vartotojams ir reguliavimo kategorijų intervencijos, savo ruožtu, buvo priskirtos viešosioms paslaugoms, kurių teikimą jos įgalina. Atsižvelgiant į tai, visos su paslaugų teikimu susijusios intervencijos buvo analizuojamos siejant jas su konkrečiomis paslaugomis (buvo vertinamas valdžios intervencijų įgyvendinimo ar tam tikrų jų įgyvendinimo trūkumų poveikis susijusių paslaugų teikimui).

Priskyrus įvairias valdžios intervencijas atitinkamoms viešosioms paslaugoms buvo išskirtos pagrindinės kiekvienos viešosios paslaugos ir susijusių intervencijų savybės, tokios kaip už paslaugos teikimą atsakingas subjektas, dažniausiai taikoma viešosios paslaugos teikimo forma, paslaugos kainos vartotojui nustatymas, viešųjų teikėjų rinkos dalis ir kitos. Remiantis šiais kriterijais, visos identifikuotos viešosios paslaugos buvo išdėstytos ant centralizacijos-liberalizacijos skalės, atskleidžiančios, kurių viešųjų paslaugų teikimas yra santykinai labiausiai centralizuotas ir labiausiai liberalizuotas kiekviename sektoriuje.

Atsižvelgiant į santykinę kiekvienos paslaugos padėtį ant centralizacijos-liberalizacijos skalės ir kitas paslaugų savybes, tokias kaip paslaugos finansinis reikšmingumas sektoriuje, galimybės pritraukti į rinką daugiau privačių paslaugų teikėjų, numatomos galimybės panaudoti finansines priemones, dalis viešųjų paslaugų (įskaitant susijusias intervencijas) iš kiekvieno sektoriaus buvo atrinktos tolesnei giluminei analizei.

Giluminei analizei atrinktų viešųjų paslaugų (įskaitant susijusias finansavimo, paramos vartotojams ir reguliavimo kategorijų intervencijas) skaičius kiekviename sektoriuje skiriasi. Bendras giluminei analizei atrinktų viešųjų paslaugų kiekviename sektoriuje skaičius ir konkretus jų sąrašas pateikiamas žemiau esančioje lentelėje.

LENTELĖ 1. GILUMINEI ANALIZEI ATRINKTOS PASLAUGOS KIEKVIENAME SEKTORIUJE

Šalis	Sektoriaus pavadinimas	Giluminei analizei atrinktos paslaugos
LT	MIESTŲ REGENERAVIMAS IR ATGAIVINIMAS	Miesto viešųjų erdvių regeneravimas
		Miesto apleistų teritorijų regeneravimas
HR	MIESTŲ REGENERAVIMAS IR ATGAIVINIMAS	Miesto viešųjų erdvių ir apleistų teritorijų regeneravimas
LT	ATLIEKŲ TVARKYMAS	Komunalinių atliekų tvarkymas
		Atliekų deginimas
HR	ATLIEKŲ TVARKYMAS	Komunalinių atliekų tvarkymas
		Atliekų perdurbimo aikštelių išlaikymas
LT	SVEIKATOS PRIEŽIŪRA	Stacionarinėse gydymo įstaigose teikiamos asmens sveikatos priežiūros paslaugos
		Pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos
		Specializuotos ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos
		Medicininės reabilitacijos ir sanatorinio gydymo paslaugos
HR	SVEIKATOS PRIEŽIŪRA	Valstybinėse stacionarinėse gydymo įstaigose teikiamos asmens sveikatos priežiūros paslaugos
		Apskričių stacionarinėse gydymo įstaigose teikiamos asmens sveikatos priežiūros paslaugos
		Pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos
LT	ŠVIETIMAS IR MOKSLAS	Ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas
		Profesinis mokymas
		Neformalusis vaikų švietimas
		Neformalusis suaugusiųjų švietimas
HR	ŠVIETIMAS IR MOKSLAS	Neformalusis vaikų švietimas bei formalusis ir neformalusis suaugusiųjų švietimas
		Aukštasis mokslas
		MTEPI skatinimo paslaugos
LT	KULTŪRA IR TURIZMAS	Valstybei ar savivaldybėms priklausančių mokamų turizmo objektų veikla bei mokamos turizmo paslaugos
		Bibliotekos, archyvai ir muziejai
		Profesionaliojo ir mėgėjiško scenos meno įstaigos ir infrastruktūra
		Nemokama prieiga prie kultūros ir turizmo infrastruktūros ir nemokamų paslaugų suteikimas
HR	KULTŪRA IR TURIZMAS	Turizmo paslaugos
		Mokamos turizmo paslaugos gamtos ir kultūros paveldo objektuose
		Bibliotekos, archyvai ir muziejai
		Teatro ir muzikos scenos meno paslaugos
LT	VANDENS TIEKIMAS IR NUOTEKOS	Geriamo vandens tiekimas
		Nuotekų valymas
HR	VANDENS TIEKIMAS IR NUOTEKOS	Geriamo vandens tiekimas

		Nuotekų tvarkymas
LT	TRANSPORTAS IR KOMUNIKACIJOS	Keleivių vežimas geležinkeliu
		Keleivių vežimas kelių transportu
		Prieigos prie kelių ir gatvių tinklo užtikrinimas
		Elektromobilių transporto vystymas
HR	TRANSPORTAS IR KOMUNIKACIJOS	Prieigos prie kelių ir gatvių tinklo užtikrinimas
		Keleivių vežimas geležinkeliu
		Keleivių vežimas jūriniu transportu
		Miesto viešojo transporto paslaugos
LT	ENERGETIKA IR ENERGINIS EFEKTYVUMAS	Rezervinės elektros energijos gamyba
		Centralizuotas šilumos tiekimas (įskaitant karšto vandens tiekimą)
		Energinio efektyvumo didinimas vartotojo lygmenyje viešajame sektoriuje
		Energinio efektyvumo didinimas vartotojo lygmenyje privačiame sektoriuje
HR	ENERGETIKA IR ENERGINIS EFEKTYVUMAS	Centralizuotas šilumos tiekimas (įskaitant karšto vandens tiekimą)
		Energinio efektyvumo didinimas vartotojo lygmenyje (gatvių apšvietimas)
LT	SOCIALINĖ APSAUGA	Bendrosios socialinės paslaugos
		Socialinės priežiūros paslaugos
		Socialinės globos paslaugos
		Parama būstui įsigyti ar išsinuomoti
HR	SOCIALINĖ APSAUGA	Institucinės socialinės globos paslaugos senyvo amžiaus asmenims ir neįgaliesiems
		Pagalba namuose
		Institucinės socialinės globos paslaugos vaikams

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

Pažymėtina, kad įvertinus visų paslaugų padėtį ant centralizacijos-liberalizacijos skalės toliau studijoje buvo analizuojamos tik šioje lentelėje pateiktos viešosios paslaugos.

1.1.2 ANTROJI SEKTORINĖS ANALIZĖS DALIS: GILUMINEI ANALIZEI ATRINKTOS VIEŠOSIOS PASLAUGOS

Antroji sektorinės analizės dalis sutelkta ties giluminei analizei atrinktų paslaugų (nurodytų **Klaida! erastas nuorodos šaltinis.**) kiekviename sektoriuje pristatymu. Įvardijami kiekvieno sektoriaus pagrindiniai politikos tikslai, susiję su giluminei analizei atrinktomis viešosiomis paslaugomis, aprašoma kiekvienos paslaugos teikimo struktūra, nurodomi kiekvienai iš giluminei analizei atrinktų paslaugų skirti metiniai finansiniai asignavimai. Taip pat šioje ataskaitos dalyje pristatomos visos valdžios intervencijos, susijusios su giluminei analizei atrinktomis viešosiomis paslaugomis (žr. lentelę, pateikiančią intervencijas, susijusias su tolesnei analizei atrinktomis paslaugomis).

Pažymėtina, kad toliau ataskaitoje pagrindinis dėmesys skiriamas pristatytoms valdžios intervencijoms. Viešosios paslaugos, kurių teikimą įgalina šios valdžios intervencijos, analizuojamos tik kaip pristatytų valdžios intervencijų įgyvendinimo kontekstas.

1.1.3 TREČIOJI SEKTORINĖS ANALIZĖS DALIS: VALDŽIOS INTERVENCIJOS, SUSIJUSIOS SU GILUMINEI ANALIZEI ATRINKTOMIS PASLAUGOMIS

Trečioji ataskaitos dalis pradedama kiekvienos iš toliau analizuojamų valdžios intervencijų detaliu pristatymu (tik Lietuvos sektorių atveju, kadangi valdžios intervencijų analizė nėra pagrindinis Kroatijos sektorinės analizės objektas). Duomenis apie atskiras valdžios intervencijas kiekviename sektoriuje pristatančiose lentelėse apie kiekvieną pasirinktą valdžios intervenciją pateikiama informacija pagal pasirinktus kriterijus (žr. duomenis apie valdžios intervencijas kiekviename sektoriuje pristatančias lenteles). Šiose lentelėse pateikiami duomenys vėliau studijoje naudojami atliekant intervencijų metaanalizę pagal įvairius kriterijus (analizuojamų valdžios intervencijų planavimo kokybė, efektyvumas, netiesioginis poveikis, papildomumas, prieinamumas ir suderinamumas). Analizė pagal šiuos kriterijus taip pat atlikta ir Kroatijos sektorių atveju. Metodologiniai kriterijai, kuriais remiantis studijoje analizuojamos pasirinktos valdžios intervencijos, detalai pristatomi skyriuje „Su paslaugomis susijusių intervencijų analizė pagal tyrimo kriterijus“.

Valdžios intervencijų analizės pagal įvairius kriterijus pagrindu parengtos išvados ir rekomendacijos dėl valdžios intervencijų kiekviename sektoriuje.

1.1.4 KETVIRTOJI SEKTORINĖS ANALIZĖS DALIS: FINANSINIŲ PRIEMONIŲ DIEGIMO GALIMYBĖS

Ketvirtojoje sektorinės analizės dalyje pristatomi finansinių priemonių taikymo kiekviename sektoriuje galimybių vertinimo rezultatai. Galimybės pakeisti kai kurias esamas valdžios intervencijas finansinėmis priemonėmis arba diegti finansines priemones šalia kitų valdžios intervencijų įvertintos kiekvienos iš giluminei analizei atrinktų paslaugų (visas analizuotų paslaugų sąrašas pateikta **Klaida! Nerastas uorodos šaltinis.**) atveju. Kiekviena paslauga analizuojama pagal penkis kriterijus (kainų nustatymo sistema, reguliavimo ir valdymo sistema, rinkos potencialas, atskaitomybė ir pajėgumai) ir pateikiamos išvados dėl galimybių naujai diegti finansines priemones ar keisti jomis esamas valdžios intervencijas kiekvienos sektoriaus paslaugos atveju. Detali finansinių priemonių diegimo galimybių analizės metodika pristatoma skyriuje „Finansinių priemonių taikymo galimybės“.

Pristačius pagrindinius kiekvieno sektoriaus analizės rezultatus pateikiamos finansinių priemonių taikymo Italijoje ir Vokietijoje atvejo studijos. Detalesnė informacija apie atvejus, pasirinktus atvejo studijoms, pateikta skyriuje „Finansinių priemonių taikymo galimybės“.

1.2 SU PASLAUGOMIS SUSIJUSIŲ INTERVENCIJŲ ANALIZĖ PAGAL TYRIMO KRITERIJUS

Šios studijos siekis geriau suprasti ir panaudoti finansines priemones sąlygoja poreikį analizuoti valdžios intervencijų sistemą, atsižvelgiant į viešųjų išteklių paskirstymo efektyvumą bei intervencijų poveikį paslaugų teikimo rinkai ir už jos ribų. Išsami valdžios intervencijų įgyvendinimo apžvalga ir intervencijų nuoseklumo analizė padeda nustatyti atvejus, kai intervencijos tinkamai neveikia, t. y. egzistuoja valdžios nesėkmės.

Siekiant geriau suvokti visą valdžios intervencijų sistemą, pirmiausiai svarbu analizuoti valdžios intervencijų pagrindą, t. y. priežastis, jei tokių yra, valdžios įsikišimui į rinką. Intervencijų pagrindas paprastai siejamas su rinkos nepakankamumais arba aiškiai apibrėžtais valdžios paskirstymo tikslais, kurių siekiama.

Gerovės ekonomika teigia, kad esant tam tikroms sąlygoms rinka negali efektyviai funkcionuoti ir dėl to reikalingas valdžios įsikišimas. Rinkos nepakankamumas apibūdina situaciją, kai dėl vienos ar kitos priežasties vien tik rinkos mechanizmas nepadeda pasiekti ekonominio efektyvumo. Efektyviam išteklių paskirstymui gali kliudyti išoriniai poveikiai, monopolijos, informacijos asimetrija, gamybos veiksnių nemobilumas ar rinkos nepakankamumai, susiję su viešosiomis ar rekomenduotinomis gėrybėmis.

Valdžios viešojo politika, kuria siekiama pašalinti rinkos nepakankamumus, paprastai įgyvendinama tokiuose sektoriuose, kaip komunalinės paslaugos, švietimas ar socialinė apsauga, kur paslaugos teikiamos kaip viešosios ar rekomenduotinos gėrybės. Tokiais atvejais paslaugų teikėjas siekia ne tik ekonominių, bet ir socialinių bei paskirstymo tikslų.

Gerai parengta valdžios intervencija turėtų padėti užpildyti paslaugų teikimo spragą, atsiradusią dėl rinkos nepakankamumų. Visgi valdžios viešojo politika taip pat gali nepadėti pasiekti socialiai efektyvaus išteklių paskirstymo. Tai gali sąlygoti du pagrindiniai trūkumai – **valdžios nesėkmės**. Pirmą, valdžios viešojo politika gali sukurti ekonominius neveiksmingumus ten, kur, pasirodo, rinkos nepakankamumų nėra. Antra, ten, kur rinkos nepakankamumai egzistuoja, valdžios viešojo politika gali sąlygoti brangius laimėjimus, kai rinkos nepakankamumai pašalinami esminių grynųjų naudų sąskaita, arba, kai kuriais atvejais, netgi socialinės gerovės sumažėjimą³.

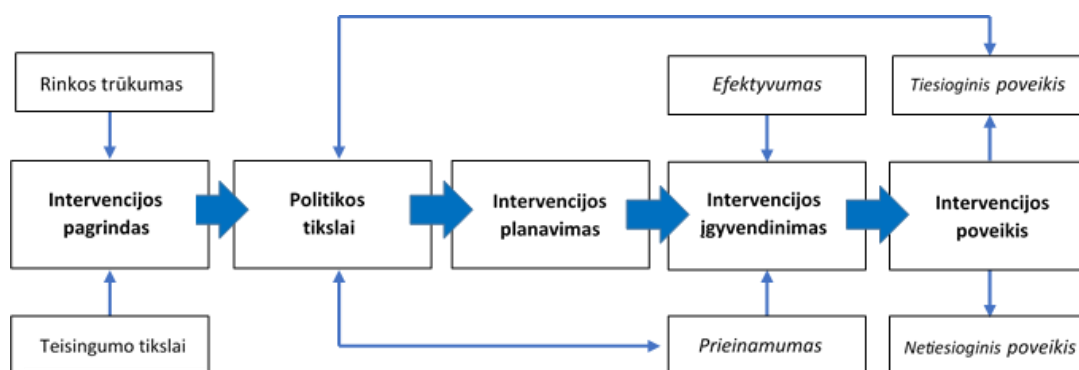
Tai, ar valdžios intervencija sėkmingai pašalina rinkos nepakankamumą ir ar pastangos sumažinti rinkos nepakankamumo sukurtas sąnaudas visuomenei nesąlygoja galimai dar didesnių sąnaudų dėl valdžios nesėkmių, priklauso nuo įvairių veiksnių, įskaitant planavimo kokybę, intervencijos įgyvendinimo efektyvumą, intervencijos poveikį, paslaugos prieinamumą tikslinėms grupėms. Be to, visa valdžios intervencijų sistema turi būti nuosekli: dviejų ar daugiau intervencijų tarpusavio nesuderinamumas gali sutrukdyti pasiekti politikos tikslus ir, savo ruožtu, sąlygoti valdžios nesėkmę.

Dėl to, siekiant suvokti, kaip buvo suformuotos į rinkos nepakankamumų šalinimą nukreiptos valdžios intervencijos analizuojamuose Lietuvos ir Kroatijos viešuosiuose sektoriuose, ir įvertinti šių intervencijų tikslingumą, kiekviena analizuojama valdžios intervencija buvo vertinama pagal šiuos kriterijus:

- Planavimo kokybė;
- Efektyvumas;

³ Winston C. (2006) Government failure versus Market failure: Macroeconomics Policy Research and Government Performance, AEI-Brookings Joint Center for Regulatory Studies, Washington DC

- Netiesioginis poveikis;
- Tiesioginis poveikis;
- Prieinamumas;
- Suderinamumas.

PAVEIKSLAS 1. VALDŽIOS INTERVENCIJŲ CIKLAS

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

1.2.1 PLANAVIMO KOKYBĖ

Šis kriterijus apima valdžios intervencijų politikos tikslus, jų aiškumą ir išmatuojamumą, intervencijų pagrindą, jas inicijavusias institucijas, įgyvendinimo laikotarpį, numatomas sąnaudas ir pajamas, finansavimo šaltinius, administravimo ir vykdymo standartus, siektinus rezultatus, atsižvelgiant į demografines ir valdžios intervencijų paklausos tendencijas. Informacija pagal šį kriterijų pateikiama tiek kiekvienos viešosios intervencijos lentelėje, tiek analitinėje tekstinėje ataskaitos dalyje.

Tam, kad būtų galima pašalinti rinkos nepakankamumus nesukuriant valdžios nesėkmių, valdžios intervencijos turi būti tinkamai suplanuotos. Net ir kokybiškas prastai suplanuotų intervencijų įgyvendinimas nepadės pasiekti laukiamų rezultatų. Pirmia, tinkamai suplanuotos valdžios intervencijos turi atspindėti politikos tikslus ir prisidėti prie jų siekimo. Siekiant įvertinti, ar tam tikra viešoji intervencija prisideda prie politikos tikslų siekimo ir ar tai daro efektyviai, turi būti aiškiai apibrėžti intervencijos įgyvendinimo planuojami rezultatai.

Taip pat, siekiant užtikrinti efektyvų viešųjų intervencijų įgyvendinimą, būtina jau intervencijų planavimo etape apibrėžti tam tikros intervencijos įgyvendinimui reikalingų sąnaudų rūšis ir apimtis bei numatomas pajamų iš jos įgyvendinimo apimtis. Ne mažiau svarbu nustatyti tam tikros valdžios intervencijos įgyvendinimo laikotarpį. Planuojant kiekvieną intervenciją reikėtų apibrėžti, ar jos įgyvendinimas bus tęstinis, ar intervencija gali būti nutraukta pasiekus tam tikrus tikslus.

Kadangi viešųjų intervencijų įgyvendinimas turėtų ne tik būti efektyvus, bet ir nesumažinti susijusių paslaugų prieinamumo visoms visuomenės grupėms, planuojant intervenciją reikėtų atsižvelgti į su ja susijusios paslaugos paklausą.

Galiausiai, taip pat svarbu užtikrinti, kad būtų apibrėžti kiekvienos intervencijos įgyvendinimo ir administravimo standartai.

1.2.2 EFEKTYVUMAS

Šis kriterijus apima viešojo sektoriaus intervencijų užimamos rinkos dalies nustatymą, esamus pagrindinius techninius sektoriaus / paslaugos apribojimus, rinkoje vyraujančius valstybės valdomus (kontroliuojamus) subjektus, veiklos problemų priežastis, viešųjų paslaugų kokybės / apimtys gerinimo, papildomai neapmokestinant galutinių vartotojų, galimybes, esamas paskatas didinti paslaugų efektyvumą ir rezultatyvumą, panašias paslaugas teikiančius privačius subjektus, teises ir kitokias kliūtis privatiems subjektams teikti paslaugas, atitinkamų valdžios lygių pasirengimą perduoti dalį kontrolės privatiems partneriams, intervencijos poveikį paslaugos teikimo efektyvumui ir rezultatyvumui bei paslaugų teikėjus. Informacija pagal šį kriterijų pateikiama tiek kiekvienos viešosios intervencijos lentelėje, tiek analitinėje tekstinėje ataskaitos dalyje.

Viešosios paslaugos tikslas yra pašalinti neigiamus arba paskatinti teigiamus išorinius poveikius, kai tam tikra veikla sukuria sąnaudas (neigiamų išorinių poveikių atveju) arba naudas (teigiamų išorinių poveikių atveju) kitoms, rinkoje tiesiogiai neįkainotoms, veikloms. Tokiuose sektoriuose, kaip komunalinės paslaugos, švietimas, socialinė apsauga (kuriuose paslaugos teikiamos kaip viešosios arba rekomenduotinos gėrybės), paslaugų teikėjas turi pasiekti ne tik ekonominius, bet ir socialinius – prieinamumo ir įperkamumo – tikslus. Dėl to jis gali patirti nuostolius. Tais atvejais, kai dėl vieno ar kelių priežasčių vien tik rinkos mechanizmas neleidžia pasiekti ekonominio efektyvumo, atsiranda rinkos nepakankamumas. Ilgą laiką buvo manoma, kad dėl pastarojo neteikiamų paslaugų teikimo turėtų imtis viešasis arba pelno nesiekiantis privatusis sektorius, todėl valdžia yra linkusi perimti tokių paslaugų teikimą, ribodama privačių subjektų dalyvavimą.

Ekonomikos sektoriuose, kuriuose vyrauja visuotinės ekonominės svarbos paslaugos, valstybės valdomos institucijos ar subjektai dažnai yra pagrindiniai, jei ne vieninteliai, paslaugų teikėjai ir nepatiria konkurencijos rinkoje. **Konkurencinio spaudimo stoka** turi neigiamą poveikį paslaugų teikimo sąnaudoms, sąlygojantį **X-neefektyvumą**. T. y. dėl konkurencijos nebuvimo valdžios paslaugų teikimo faktinės sąnaudos gali būti didesnės nei įmanomos minimalios sąnaudos.

Manoma, kad valdžios vykdomas paslaugų teikimas pasižymi mažesniu efektyvumo lygiu, pirmiausia, tais atvejais, kai paslaugos teikėjas yra monopolija. Tačiau neefektyvumas taip pat gali atsirasti ir ten, kur egzistuoja konkurencija tarp ne pelno siekiančių organizacijų (pavyzdžiui, nevyriausybinių organizacijų)⁴.

Taigi paslaugų teikimo efektyvumas priklauso ne tiek nuo pačios nuosavybės formos, kiek nuo specifinių su kontekstu susijusių veiksnių, pavyzdžiui, tam tikram sektoriui būdingo reguliavimo ar rinkos konkurencijos⁵. Dėl to prielaida, kad privatūs paslaugų teikėjai yra linkę veikti efektyviau, negali būti siejama su nuosavybės forma, kaip tokia. Didžiausią svarbą efektyvumui turi konkurencinis spaudimas.

Siekiant geriau suprasti galimas viešųjų paslaugų efektyvumo problemas, studijoje atsižvelgiama į faktinį konkurencingumą tarp paslaugų teikėjų ir siekiama nustatyti konkurencijos stokos priežastis. Laikytina, jog bet koks, net ir labai mažo skaičiaus, privačių paslaugų teikėjų egzistavimas tų pačių ar panašių paslaugų rinkoje gali rodyti, kad tradiciškai valstybės teikiamos paslaugos gali būti patrauklios privatiems

⁴ Le Grand, J. (1991) The Theory of Government Failure, British Journal of Political Science, Vol.21, No.4, p. 423-442

⁵ Is the Private Sector more Efficient? (2015), UNDP Global Centre for Public Service Excellence

subjektams. Todėl, savo ruožtu, taip pat analizuojamos galimos **kliūtys patekimui į rinką**, įskaitant politines, veiklos (esamas natūralias monopolijas) ar teises (licencijas, patentus, pernelyg specifinius techninius reikalavimus).

Nepaisant to, svarbu atskirti, ar efektyvumas yra grįstas vien tik sąnaudomis, ar taip pat atsižvelgiama ir į tai, kaip paslaugos patenkina poreikius ar padeda pasiekti teisingumą⁶. Literatūroje teigiama, jog kai kuriuose specifiniuose sektoriuose, pavyzdžiui, sveikatos priežiūros, pelno siekiantys paslaugų teikėjai veikia ne taip efektyviai, kaip ne pelno siekiantys ar viešieji paslaugų teikėjai⁷. Pavyzdžiui, sveikatos priežiūros sektoriuje privatūs paslaugų teikėjai nebūtinai teikia efektyvesnes medicinos paslaugas, lyginant su viešaisiais tiekėjais. Be to, privačių paslaugų teikėjų efektyvumas gali sumažėti dėl paskatų pergydyti (suteikti nepagrįstai daug paslaugų)⁸.

Šioje vietoje reikalinga įvertinti **paskirstymo efektyvumą**. Pastarasis pasiekiamas, kai prekės ir paslaugos paskirstomos optimaliai, atsižvelgiant į vartotojų preferencijas. Tai reiškia, kad socialinis perteklius maksimizuojamas nepatiriant nepadengtųjų nuostolių. Efektyvumo atžvilgiu svarbios ne tik sukurto produkto sąnaudos, bet ir rezultato pagrindimas (ar verta kurti produktą?). Dėl to svarbu įvertinti paklausos ir pasiūlos pagrįstumą.

Paklausos ir pasiūlos pusiausvyra apibūdina situaciją, kai nelieta vartotojų, kuriems nesuteikta prekė ar paslauga, ir nelieta nepanaudotų prekių ar paslaugų. T. y. pasiūla yra lygi paklausai ir prekės ar paslaugos yra paskirstytos efektyviausiai. Visgi paklausos ir pasiūlos pusiausvyra yra labiau teorinis reiškiny, o praktikoje vyrauja dviejų tipų rinkos neefektyvumai – trūkumas ir perteklius.

Nepatenkinta paklausa viešosioms paslaugoms dažnai sietina su lėšų trūkumu. Tačiau paklausa viešosioms paslaugoms taip pat gali atsirasti ir dėl pačios valstybės veiksmų. T. y. paklausą ir pasiūlą tam tikru mastu galima kontroliuoti. Pavyzdžiui, kai vartotojų naudojama prekė jiems yra teikiama nemokamai, tai gali didinti jos paklausą. Vartotojai gali nesuvokti savo realių poreikių arba vartoti prekę iš įpročio, reikalaudami didesnio, nei paskirstymo atžvilgiu yra efektyvus, jos kiekio. Taip pat perteklinė viešųjų produktų ar paslaugų paklausa gali kilti dėl valdžios nesėkmės, sukuriant vadinamąją nesėkmės paklausą. Pastaroji atsiranda dėl nesėkmės teikiant konkrečią paslaugą ar kitas paslaugas. Pasiūlos pusės efektyvumo problemos gali vesti prie nepatenkintos paklausos, pavyzdžiui, situacijose, kai neefektyviai naudojami paskirstyti ištekliai.

Nesugebėjimas pasiekti pusiausvyrą ne tik nurodo egzistuojant valdžios nesėkmę. Tai gali sąlygoti kitus neigiamus poveikius, taip pat sietinus su valdžios nesėkme, į kuriuos reikėtų atsižvelgti.

Situacijoje, kai egzistuoja trūkumas (t. y. bendroji pasiūla yra mažesnė už bendrąją paklausą), valdžios veiksmai ar neveikimas gali privesti prie tolesnių vartotojų patiriamų praradimų (pavyzdžiui, jei valdžia nesugeba užpildyti vandens ir sanitarinių priemonių tiekimo paslaugų spragos, netinkamos sanitarinės sąlygos gali sukelti įvairių ligų plitimą) arba tiek gamintojų, tiek vartotojų patiriamų praradimų (pavyzdžiui, kai dėl valdžios reguliavimo palaikomas žemesnis nei įprastas kainų lygis, tokie ištekliai, kaip gebėjimai ir investuotojų kapitalas, pasitraukia į sektorius, kuriuose tikimasi didesnės grąžos), jau neminint šešėlinės ekonomikos, nepotizmo ir žemo pasitikėjimo valdžia lygio.

⁶ Andrews R., Entwistle T. (2013) Four Faces of Public Service Efficiency: What, how, when and for whom to produce, Public Management Review, Vol.15: 246-264

⁷ Is the Private Sector more Efficient? (2015), UNDP Global Centre for Public Service Excellence

⁸ Basu S., Andrews J. et al. (2012) Comparative Performance of Private and Public Healthcare Systems in Low- and Middle-Income Countries: A Systematic Review, PLOS Medicine, 9(6): e1001244.

Situacija, kai egzistuoja perteklius (t. y. bendroji pasiūla viršija bendrąjį paklausą), sąlygoja išteklių švaistymą (pavyzdžiui, žemos kainos gali paskatinti perteklinį prekęs vartojimą), menkas arba apskritai neegzistuojančias paskatas privatiems tiekėjams ateiti į rinką, didina valstybės biudžeto našatę ir t. t.

1.2.3 NETIESIOGINIS POVEIKIS

Šis kriterijus apima valdžios intervencijų poveikį verslui / konkurencingumui, valdžios intervencijų ilgalaikius ir trumpalaikius padarinius, jų įtaką rinkai ir / arba žmonių elgesio pokyčiams. Informacija pagal šį kriterijų pateikiama tiek kiekvienos viešosios intervencijos lentelėje, tiek analitinėje tekstinėje ataskaitos dalyje.

Remiantis ekonomikos teorija, išoriniai poveikiai atsiranda tada, kai asmenys ar įmonės neturi sumokėti už visus savo veiksmų padarinius. Išorinis poveikis yra sąnauda ar nauda, kuri paveikia subjektą, nesirinkusį patirti tą sąnaudą ar naudą⁹. T. y. kai kažkas gamina ar vartoja prekę, kiti žmonės patiria tam tikras sąnaudas, tačiau gamintojas ir vartotojas neatsižvelgia į pastarąsias nustatydamas, atitinkamai, gaminamos ir vartojamos prekės apimtį.

Valdžios intervencijos dažnai būna nukreiptos į teigiamų ar neigiamų išorinių poveikių, sukeliančių žinomas pasekmes trečiosioms šalims, sprendimą. Nepaisant to, pačių valdžios intervencijų įgyvendinimas taip pat gali sąlygoti papildomus „išorinius poveikius“ arba, tiksliau, netiesioginį poveikį nesusijusioms trečiosioms šalims.

Viešosios intervencijos gali turėti nenumatytą poveikį, t. y. viešoji intervencija gali sąlygoti kitus, nei planuota, rezultatus. Toks poveikis pasireiškia už intervencijos srities ribų arba trečiosioms šalims, tiesiogiai nepriskiriamoms intervencijos tikslinei grupei, ir yra vadinamas netiesioginiu poveikiu. Šios studijos rėmuose situacijos, kai vienos intervencijos įgyvendinimas daro poveikį kitos intervencijos įgyvendinimui, taip pat priskirtos intervencijos netiesioginiam poveikiui. Intervencija gali sukurti puikias naujas galimybes, tačiau tikėtinas problemos sprendimas taip pat gali virsti ir problema¹⁰.

Teigiamas netiesioginis poveikis yra trečiajai šaliai tenkanti nauda dėl valdžios intervencijos, skirtos kitoms grupėms, įgyvendinimo. Tai gali būti ekonominių tyrimų ir plėtros sklaida, priežiūros paslaugas gaunančių neįgalių ar senyvo amžiaus žmonių šeimos narių išaugęs dalyvavimas darbo rinkoje, viešųjų erdvių regeneravimo sąlygota geresnė aplinka smulkiajam verslui, tokiam kaip kavinės ir parduotuvės.

Kaip ir išorinių poveikių atveju, **neigiamas tiesioginis poveikis** atsiranda, kai prekės vartojimas ar gamyba sukelia žalingus padarinius trečiajai šaliai. Pavyzdžiui, finansinė parama žemas pajamas gaunančių žmonių grupėms kartais gali turėti neigiamą poveikį asmenų paskatoms dirbti, kadangi pajamų padidėjimas gali sąlygoti prieinamų socialinių transferų sumažėjimą¹¹, taigi viešosios lėšos leidžiamos asmenims, kurie kitomis sąlygomis galėtų patys save išlaikyti. Toks žalingas poveikis sumažina viešosios intervencijos efektyvumą ir gali sukludyti pasiekti politikos tikslus.

Kartais netiesioginis poveikis gali atsirasti dėl tarpusavyje susijusių intervencijų. Pavyzdžiui, atleidimas nuo pridėtinės vertės mokesčio šildymui sumažina paskatas taupyti šildymui išleidžiamus pinigus ir

⁹ Buchanan J., Stubblebine C. (1962) *Externality*, *Economica*, 29 (116): 371–84.

¹⁰ Haug P., Schwandt T. (2003) *Evaluating educational reforms – Scandinavian perspectives*, Information Age Pub, Greenwich

¹¹ Lemieux T., Milligan K. (2004) *Incentive Effects of Social Assistance: A Regression Discontinuity Approach*, NBER Working Paper No. 10541

vykdyti namų renovaciją, kuri yra kitos intervencijos objektas. Tokiu atveju viena intervencija sumenkina kitos intervencijos poveikį, kadangi daro nenumatytą poveikį vartotojų elgesiui ir pasirinkimams. Tai skatina neefektyvų perteklinį produkto vartojimą.

Skirtingų intervencijų, turinčių tuos pačius arba labai panašius tikslus, egzistavimas gali paskatinti vienos intervencijos prioretizavimą kitos atžvilgiu politinės darbotvarkės, institucinių gebėjimų pagrindu ar dėl kitų priežasčių. Tai padidina nuostolių, susijusių su intervencijos alternatyviosiomis sąnaudomis, riziką. T. y. išteklių gali būti paskirti neefektyviai ar mažiau efektyviai intervencijai, atsisakant kitų galimų intervencijų potencialių naudų.

Panašus netiesioginis poveikis arba neplanuotas neigiamas vartotojų elgesys gali atsirasti bet kuriame sektoriuje, kuriame įvertinamos ne visos intervencijos sąnaudos visuomenei.

1.2.4 TIESIOGINIS POVEIKIS

Šis kriterijus apima valdžios intervencijų poveikį darbo vietų kūrimui / kapitalo investicijoms, galimus darbo vietų ir / arba kapitalo investicijų praradimus, valdžios intervencijų ilgalaikius ir trumpalaikius padarinius, valdžios nesėkmes kaip valdžios intervencijų padarinius, pagrindinius valdžios intervencijų naudos gavėjus. Informacija pagal šį kriterijų pateikiama tiek kiekvienos viešosios intervencijos lentelėje, tiek analitinėje tekstinėje ataskaitos dalyje.

Tiesioginis poveikis yra skirtumas tarp pradinės situacijos ir situacijos po intervencijos įgyvendinimo. Kitaip tariant, tai – mastas, kuriuo kažkas, kas nebūtų įvykę be intervencijos, įvyksta kaip intervencijos produktas ar rezultatas. Tiesioginis poveikis vertinamas masto (pavyzdžiui, sukurta daugiau darbo vietų), kokybės (pavyzdžiui, pakeltas gebėjimų lygis) ar laiko (pavyzdžiui, rezultatai pasiekti anksčiau) atžvilgiu¹².

Nors studija apima daug valdžios intervencijų, tiesioginio poveikio vertinimas sutelktas ties **tiesioginiu poveikiu našumo požiūriu**, t. y. valdžios intervencijų poveikiu **užimtumui ar kapitalo investicijoms**, kurie laikomi daugelio valdžios intervencijų pagrindiniais tikslais. Tokį poveikį gali turėti ir kai kurios iš analizuojamų intervencijų. **Teigiamus** našumo ar darbo jėgos dydžio **pokyčius** gali sąlygoti įvairios intervencijos, nukreiptos į darbo jėgos aktyvumą, institucinius gebėjimus, infrastruktūros ar veiklos kliūčių mažinimą.

Visgi taip pat atsižvelgiama ir į galimą **žalingą poveikį**. Pirmiausiai, viešoji intervencija gali sukelti išstūmimo efektą produktų rinkose, jei, pavyzdžiui, remiami verslo subjektai paprasčiausiai perima rinkos dalį iš kitų vietinių subjektų, gaminančių tas pačias prekes ar paslaugas. Dėl to intervencijos sukurtas tiesioginis poveikis bendrojoje ekonomikoje neturi reikšmės dėl kitų rinkos dalyvių gaunamos naudos sumažėjimo.

Siekiant nepervertinti intervencijų tiesioginio poveikio, taip pat svarbu atsižvelgti į pakeitimo efektą. Kai kurios intervencijos gali paskatinti naudos gavėjus pakeisti vieną veiklą panašia, siekiant gauti viešąsias lėšas. Tipinis pavyzdys – darbdavys, keičiantis esamus darbuotojus naujais (pavyzdžiui, ilgalaikiais

¹² Additionality & Economic Impact Assessment Guidance Note (2008), Scottish Enterprise

bedarbiais ar neįgaliaisiais), pastarųjų atlyginimų sąnaudas iš dalies padengiant viešosios subsidijos lėšomis.

1.2.5 PRIEINAMUMAS

Šis kriterijus apima paslaugų kainų sąlygotus nenumatytus padarinius ir mokesčių / kainų lygio regresinį poveikį žemesnes pajamas gaunančių asmenų grupėms. Informacija pagal šį kriterijų pateikiama tiek kiekvienos viešosios intervencijos lentelėje, tiek analitinėje tekstinėje ataskaitos dalyje.

Dar vienas svarbus valdžios paslaugų / intervencijų pagrindas yra teisingumo siekis. Viešosios politikos sprendimai patys savaime nėra lygūs, kadangi yra nukreipti į skirtingas visuomenės grupes, siūlo skirtingo pobūdžio paramą ir skirtingu mastu padeda žmonėms. Todėl, siekiant nustatyti intervencijų tikslines grupes, aprėptį ir galimas naudas pavieniems asmenims bei visuomenei, būtina atidžiai išanalizuoti kiekvieną intervenciją.

Kai kuriomis paslaugomis / intervencijomis gali būti siekiama ištaisyti nelygybę, todėl jos gali būti **nukreiptos į tam tikras socialines grupes** (dažniausiai suformuotas neįgalumo statuso, amžiaus, pajamų lygio ir panašiu pagrindu). Tokiais atvejais paslaugos teikiamos tik vartotojams, pasižymintiems tam tikromis savybėmis. Priešingu atveju paslaugos / intervencijos gali būti **nukreiptos į visą visuomenę**, tikintis, kad tam tikra paslauga bus vienodai vartojama įvairių socialinių grupių. Visgi realybėje intervencijos poveikis asmeniui gali būti skirtingas, priklausomai nuo jo socialinio statuso, pajamų ir gyvenamosios vietos. Tai gali rodyti paslaugos prieinamumo problemas arba nesugebėjimą pasiekti efektyvumo teisingumo požiūriu, t. y. teisingai paskirstyti paslaugas tikslinėms grupėms.

Prieinamumas dažniausiai išreiškiamas per **kainą**, kuri yra pagrindinis veiksnys, lemiantis prekių vartojimo mastą ir intensyvumą. Kainų padidėjimas galimai sąlygoja prekių vartojimo sumažėjimą, o kainų sumažėjimas, tikėtina, didina prekių paklausą. Kainų svyravimams ypač jautrios mažesnes pajamas gaunančių asmenų grupės¹³. Be to, paslaugų prieinamumas, ypač turint omenyje mažiausias pajamas gaunančių asmenų grupes, negali būti analizuojamas neatsižvelgiant į platesnį visų namų ūkių išlaidų kontekstą. Paslauga laikoma prieinama, kai dėl jos vartojimo netenka atsisakyti kitų pagrindinių poreikių tenkinimo, tačiau paslauga yra neprieinama, jei, pavyzdžiui, namų ūkis nenustoja mokėti už sveikatos priežiūrą, prioretizuodamas ją švietimo ar mitybos atžvilgiu¹⁴.

Tuo pat metu, nors vartotojo mokama tiesioginė kaina yra labai svarbus prieinamumą lemiantis veiksnys, jis nėra vienintelis. Pavyzdžiui, įvairūs tyrimai rodo statistiškai reikšmingą ryšį tarp sveikatos priežiūros paslaugų kokybės ir jų vartojimo masto¹⁵. Kai kurie tyrimai¹⁶ atskleidžia, kad pagerėjus sveikatos paslaugų kokybei ir padidėjus jų geografiniam artumui, taip pat nulemenčiam kelionės ir laiko sąnaudų sumažėjimą, tiesioginio mokesčio už paslaugas padidėjimas nepaskatina jokio šių paslaugų vartojimo sumažėjimo, net ir tarp žemesnes pajamas gaunančių asmenų grupių. Net ir tais atvejais, kai paslauga vartotojams teikiama

¹³ Frankhauser S., Tepic S. (2005) Can poor consumers pay for electricity and water? An affordability analysis for transition countries, European Bank for Reconstruction and Development, Working paper No.92

¹⁴ Russell S. (1996) Ability to pay for health care: concepts and evidence, Health Policy Plan, 11(3): 219-237

¹⁵ Lindelow M., Wagstaff A. (2003) Health facility surveys, World Bank, Policy Research Working Paper

¹⁶ Litvack J.L., Bodart C. (1993) User fees plus quality equals improved access to healthcare, Social Science & Medicine, 37(3): 369-383

nemokamai, bet kokios papildomai patiriamos sąnaudos, tokios kaip laiko, kelionės ar socialinės, turi įtakos paslaugos vartojimo mastui. Todėl papildomos sąnaudos gali atgrasyti neturtingus žmones nuo pasinaudojimo materialine padėtimi grįstomis subsidijomis, skirtomis tam tikrų jų poreikių tenkinimui. Taigi prieš analizuojant prekių prieinamumą ir jų pasiskirstymą tarp skirtingų pajamų, išsilavinimo ir kt. grupių svarbu atsižvelgti į **bendrųjų sąnaudų** koncepciją. Bendrosios sąnaudos – tai tiesioginės ir netiesioginės sąnaudos, įskaitant potencialiai paslaugos prieinamumą ribojančius parametrus:

Gaunamos pajamos. Tam, kad paslauga taptų prieinama, turi būti įgyvendintos tam tikros sąlygos. Pavyzdžiui, siekiant gauti viešąją kompensaciją už ikimokyklinį ugdymą privačioje institucijoje, didžioji dalis paslaugos kainos turi būti sumokėta vartotojo;

Turimi gebėjimai / žinios. Mažesnis paslaugos prieinamumas gali būti nulemtas galimai ribotų vartotojo gebėjimų ar žinių. Pavyzdžiui, nemokamo aukštojo mokslo paklausa viršija jo pasiūlą, todėl šios paslaugos gavimą apsprendžia egzaminų rezultatai. Nepaisant to, žemesnių pajamų grupei priklausantys asmenys egzaminuose dažnai pasiekia prastesnių rezultatų nei labiau pasiturintys. Dėl to, nepaisant valdžios pastangų padidinti aukštojo mokslo finansinį prieinamumą, paslaugos teikimas žinių pagrindu sudaro kliūtis moksleiviams iš nepasiturinčių šeimų patekti į aukštojo mokslo institucijas¹⁷;

Sudėtingos paslaugos gavimo biurokratinės procedūros. Tam, kad gautų paslaugą, potencialūs vartotojai susiduria su didelėmis biurokratinėmis kliūtimis, t. y. formalus taisyklių (reguliavimo, procedūrų) laikymasis reikalauja didžiulių išteklių (laiko, žmogiškųjų ar piniginių);

Su paslaugos vartojimu susijusios laiko sąnaudos. Pavyzdžiui, anksčiau minėtame tyrime¹⁸ nustatyta, kad, nepaisant medicinos paslaugų kainų padidėjimo, šių paslaugų vartojimas tarp žemesnes pajamas gaunančių grupių padidėjo. Tokią kontraintuityvią išvadą galima paaiškinti sveikatos priežiūros vietiniuose viešuosiuose sveikatos centruose didesniu santykinu prieinamumu, lyginant su anksčiau vartotų geografiškai labiau nutolusių paslaugų prieinamumu. T. y. nepaisant medicinos paslaugų kainų padidėjimo, jų vartojimas padidėjo dėl sumažėjusių kelionės ir laiko sąnaudų;

Su paslaugos vartojimu susijusios socialinės stigmos. Kai kurias paslaugas žmonės yra linkę sieti su tam tikromis socialinėmis stigmomis ir dėl to atsisako jas vartoti, net kai tokios paslaugos jiems yra teikiamos nemokamai. Pavyzdžiui, duomenys atskleidžia, kad 52 proc. Lietuvos moksleivių patiria patyčias dėl mokykloje gaunamo jiems priklausančio nemokamo maitinimo¹⁹. Dėl to dauguma moksleivių netgi bando atkalbėti savo tėvus nuo kreipimosi dėl tokios paramos.

Tai, kokią įtaką kaina ir aukščiau įvardytos netiesioginės sąnaudos daro paslaugų vartojimo lygiui tarp įvairių socialinių / pajamų grupių, taip pat priklauso nuo *suvoktos paslaugos kokybės* (jei prekės kokybė pagerėja, tikėtinas didesnis jos suvartojimas net ir kylant kainai) ir *paslaugos elastingumo* (neelastinga laikoma tokia prekė ar paslauga, kurios atveju dideli kainos pokyčiai nelemia jokių arba sąlygoja tik menkus jos paklausos ar pasiūlos pokyčius, t. y. paslauga yra būtina vartotojui ir nėra tinkamų jos pakaitalų).

¹⁷ Le Grand, J. (1991) The Theory of Government Failure, British Journal of Political Science, Vol.21, No.4, p. 423-442

¹⁸ Litvack J.L., Bodart C. (1993) User fees plus quality equals improved access to healthcare, Social Science & Medicine, 37(3): 369-383

¹⁹ <https://www.delfi.lt/news/daily/education/mokiniai-gedijasi-nemokamo-maitinimo.d?id=16949239>

1.2.6 SUDERINAMUMAS

Šis kriterijus apima visų formų valdžios intervencijų bendros sistemos nuoseklumą ir harmonizavimą, viena kitai prieštaraujančias arba valdžios nesėkmes sąlygojančias valdžios intervencijas, pasiūlymus, kaip spręsti viena kitai prieštaraujančių valdžios intervencijų atvejus. Informacija pagal šį kriterijų pateikiama tiek kiekvienos viešosios intervencijos lentelėje, tiek analitinėje tekstinėje ataskaitos dalyje.

Tam, kad viešoji politika pasiektų savo tikslus, ne tik kiekviena valdžios intervencija turi būti efektyviai suplanuota ir įgyvendinta, turėti teigiamą poveikį tikslinei grupei, visai ekonomikai ir visuomenei, bet ir visa įvairių valdžios intervencijų struktūra turi būti nuosekli, t. y. skirtingos valdžios intervencijos turi viena kitą papildyti. Viena kitą papildydamos valdžios intervencijos sustiprintų viena kitos poveikį, kartu sukurdamos didesnę poveikį, nei tai būtų įmanoma atskirai, nesant kitų intervencijų.

Visgi praktikoje valdžios intervencijos ne visada viena kitą papilddo. Daugeliu atvejų jos neturi viena kitai jokio poveikio, prieštarauja viena kitai ar pakeičia viena kitą. Jei intervencijos neturi viena kitai jokio poveikio, tai reiškia, kad jų tikslai yra tarpusavyje nesusiję ir vienos intervencijos įgyvendinimas neturi įtakos kitos intervencijos poveikiui, t. y. intervencijos sukuria tokį patį poveikį, kokį turėtų ir nesant kitų intervencijų. Jei intervencijos viena kitai prieštarauja, jų tikslai vienas kitam prieštarauja arba jos turi tą patį tikslą, tačiau menkina viena kitos poveikį, t. y. intervencijos sukuria mažesnę poveikį, nei sukurtų nesant kitų intervencijų. Jei intervencijos viena kitą pakeičia, jos turi tą patį arba labai panašų tikslą ir nesumažina viena kitos poveikio, bet tam tikromis sąlygomis gali viena kitą pakeisti, t. y. jei vienos iš šių intervencijų nebūtų, kita užimtų pastarosios vietą ir padėtų pasiekti tą patį tikslą.

Kadangi viena kitai prieštaraujančios arba viena kitą pakeičiančios intervencijos mažina viešosios politikos įgyvendinimo efektyvumą, svarbu identifikuoti tokias intervencijas ir jas pakoreguoti arba apskritai jų atsisakyti.

1.3 FINANSINIŲ PRIEMONIŲ TAIKymo GALIMYBĖS

Galimybių naudoti finansines priemones vertinimas remiasi anksčiau tyrimo metu surinkta informacija ir atlikta analize.

Analizėje aptariamos aktualių paslaugų teikėjų galimybės tapti finansinių priemonių galutiniais naudotojais. Analizė neapima finansinių priemonių taikymo konkrečių paslaugų teikimui pagrindimo. Tai galėtų būti analizuojama tik atliekant išsamesnį atskirų atvejų išankstinį vertinimą. Taip pat analizėje koncentruojamasi tik ties konkrečių paslaugų teikėjų pajamų generavimo potencialu. Todėl neanalizuojamos subjektų, finansuojančių paslaugų teikimą kaip platesnių įsipareigojimų dalį, galimybės tapti finansinių produktų naudotojais tam, kad patenkintų tam tikros paslaugos finansavimo poreikius.

Pagrindiniai vertinimo elementai yra specifiniai kiekvienos paslaugos atveju. Dėl šios priežasties vertinimas yra paremtas kokybinių balų suteikimu. Sprendimų dėl atskirų balų suteikimo paaiškinimas padeda suvokti vertinimo logiką. Analizėje taip pat paaiškinami visi atvejai, kuriais pateiktų duomenų kiekis ar pobūdis neleidžia suteikti kokybinių balų.

Finansinių priemonių diegimo galimybes apibrėžia penki kriterijai, kurių pagrindu kiekvienos sektoriaus paslaugos atveju reikia priimti sprendimus dėl finansinių priemonių diegimo. Šie kriterijai yra vienodi, nepaisant analizuojamų paslaugų savitumo. Šie kriterijai yra:

1. *Kainų nustatymo sistema.* Šis kriterijus apibrėžia kainų nustatymo specifiką, kuri gali būti apibrėžta valdžios institucijų arba gali būti nereguliacinio pobūdžio. Jis taip pat nurodo, ar paslaugos teikimo išlaidos yra dengiamos vartotojų lėšomis ir ar paslaugos teikimas generuoja pajamas.
2. *Reguliavimo ir valdymo sistema.* Šis kriterijus apibrėžia paslaugų teikėjų, jų pobūdį (pavyzdžiui, viešasis ar privatusis) ir nurodo kliūtis privatiems paslaugų teikėjams patekti į rinką.
3. *Rinkos potencialas.* Šis kriterijus apibrėžia paslaugų tikslines grupes, jų dydį bei viešųjų ir privačiųjų paslaugų teikėjų proporcijas rinkoje. Jis taip pat nurodo, ar ir kaip galima padidinti generuojamas pajamas.
4. *Atskaitomybė.* Šis kriterijus apibrėžia intervencijos kontekstą, viešosios politikos rodiklių prieinamumą ir jų nustatymą. Jis nurodo, ar ilgojo ir trumpojo laikotarpio tikslai yra nuoseklūs, t. y. ar yra parengtas aiškus sektoriaus strateginis planas.
5. *Pajėgumai.* Šis kriterijus apibrėžia paslaugų atitikimą kokybiniais standartams ir pakankamos ar nepakankamos paslaugų teikimo kokybės priežastis. Jis taip pat pristato egzistuojančius svarstymus dėl paslaugų teikimo perleidimo privatiems subjektams.

Visgi pabrėžtina, kad šie kriterijai tarpusavyje yra glaudžiai susiję ir yra atskirti tik dėl analitinių sumetimų.

Kiekvienos paslaugos atveju finansinių priemonių diegimo galimybės pagal išskirtus penkis kriterijus apžvelgtos lentelėse. Lentelėse naudojamas spalvinis kodas apibendrina kiekvieną kriterijų:

- **Raudona:** dabartinė situacija nėra palanki finansinių priemonių diegimui; reikalingi pradinės situacijos pokyčiai, kur tokie apskritai yra įmanomi, gali sukelti iššūkių;
- **Geltona:** egzistuoja prielaidos finansinių priemonių diegimui, t. y. galimi pradinės situacijos pokyčiai, kurie galėtų padidinti finansinių priemonių diegimo galimybes;
- **Žalia:** nėra jokių kliūčių finansinių priemonių diegimui.

1.3.1 GALIMYBIŲ PADIDINTI FINANSINIŲ PRIEMONIŲ NAUDOJIMĄ LIETUVOJE IR KROATIJOJE KRITERIJAI

Viešųjų paslaugų ir su jomis susijusių intervencijų analizės metu surinkti duomenys buvo naudojami vertinant įvairių paslaugų ir su jomis susijusių intervencijų atitiktį finansinių priemonių diegimo galimybių kriterijams. Išsamios metodologinės literatūros apžvalgos pagrindu buvo nustatyti ir toliau išvystyti pagrindiniai finansinių priemonių diegimo galimybių vertinimo kriterijai.

LENTELĖ 2. FINANSINIŲ PRIEMONIŲ DIEGIMO GALIMYBIŲ VERTINIMO KRITERIJAI

Pagrindinis kriterijus	Pasiūlos pusė (paslaugų teikėjai)	Paklausos pusė (vartotojai)
1. Prekių / paslaugų kainų nustatymo sistema	Kainos nustatymas / sąnaudų mažinimas, pvz., energinis efektyvumas	Elastingumas, prieinamumas (įskaitant pajamų)
2. Reguliavimo ir valdymo sistema	Paslaugų teikimo taisyklės ir institucinė sistema, įskaitant, pvz., patekimą į rinką, nuosavybės taisykles, kokybės reikalavimus	Informacija apie kainas / prekes ir paslaugas, pasirinkimus, paskatas, pvz., finansines
3. Rinkos potencialas	Indėliai, įskaitant kainas, rinkos dalyvius, technologijas, inovacijas	Dabartiniai ir ateities poreikiai, preferencijos
4. Atskaitomybė / Sąmoningumas	Veiklos rezultatų registras / duomenys, skundų mechanizmai, kitos priemonės	Rinkos mechanizmų pagalbos / informavimo veiklos
5. Pajėgumai	Techniniai ir administraciniai gebėjimai, paskatos, praeities patirtis	Informacija / pripažinimas rinkoje

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

Visi įvardyti kriterijai yra susiję su svarbiausiu – pajamų generavimo – principu. Pastarasis laikomas pagrindiniu aspektu, į kurį reikia atsižvelgti vertinant viešosios politikos teikiamos finansinės paramos pobūdį ir apimtį. Pavyzdžiui, tai yra aiškiai įvardyta ESI fondų kontekste, kur grynąjį pajamų generavimas tam tikromis sąlygomis pasitelkiamas siekiant sumažinti paramos gavėjams skirtos paramos dydį. Tai pagrindžiama tuo, kad pelningos investicijos reikalauja mažiau finansinės paramos viešosiomis lėšomis. Svarstant paramos teikimą pasitelkiant finansines priemones pajamų generavimas yra pagrindinė sąlyga, kad galutiniai paramos gavėjai galėtų grąžinti gautas lėšas.

Nors dėl analitinių sumetimų kriterijai lentelėje yra pateikti atskirai, jie yra tarpusavyje glaudžiai susiję. Pavyzdžiui, kainų nustatymą tam tikru mastu gali lemti reguliavimas, todėl jį galima laikyti reguliavimo sistemos dalimi. Nepaisant to, dėl savo svarbos analizei, kainų nustatymas buvo vertinamas atskirai.

Kriterijai pateikti atskirai pasiūlos pusei ir paklausos pusei, siekiant aiškiau matyti kiekvieno aspekto poveikį finansinėms priemonėms. Akivaizdu, kad toks atskyrimas supaprastina sektoriaus veikimą, kur pasiūlos ir paklausos dinamika gali skirtis, priklausomai nuo analizuojamos paslaugos, pvz., elektros energijos generavimas, perdavimas, paskirstymas ir pardavimas. Dėl to analizės metu pasiūlos ir paklausos pusės kriterijų interpretavimas priklausė nuo sektoriaus / paslaugos specifikos.

Be to, nors lentelėje tai konkrečiai neįvardyta, kai kurie kriterijai, ypač – sąmoningumas ir praeities patirtis, yra ypatingai svarbūs politikos formuotojui. Į tai buvo atsižvelgta analizės metu.

Atskirų kriterijų paaiškinimas:

1. Mokėjimo už paslaugas mechanizmas privalo generuoti pajamas. Tai galima įtvirtinti per tiesiogines paslaugų suvartojimu grįstas įmokas (pavyzdžiui, vandens ar elektros energijos tarifas), rinkliavas (pavyzdžiui, rinkliavą už nuomą) arba mokesčius (tiesiogiai nesusijusius su paslaugų suvartojimu), kartais paremtus fiksuoto dydžio mechanizmu. Mokėjimai yra atliekami

tiesiogiai (iš vartotojo paslaugos teikėjui) arba netiesiogiai (per organizacijas, atsakingas už mokesčių / rinkliavų surinkimą).

Mokėjimų sistemoje kainos gali būti nustatomos remiantis administraciniais parametrais arba per pasiūlos ir paklausos sureguliovimą. Kainos veikia paklausą per elastingumą ir turi įtakos prieinamumui, t. y. mastui, kuriuo numatyti naudos gavėjai gali pasinaudoti teikiama viešąja paslauga ar preke²⁰.

2. Finansinių priemonių diegimo požiūriu paslaugų teikimo reguliavimo ir valdymo taisyklės yra pagrindinis aspektas, nes turi įtakos efektyvumui ir pajamų generavimo pajėgumams. Palanki reguliavimo sistema pasižymi stabilumu laiko atžvilgiu, aiškiu teikiamų paslaugų apibrėžimu, aiškiu dalyvių funkcijų ir atsakomybių apibrėžimu bei tinkamais instituciniais kontrolės mechanizmais. Šalia kainų nustatymo mechanizmų pasiūlos pusėje pagrindiniai parametrai yra nuosavybės teisės, patekimo į rinką sąlygos ir paslaugų teikimo kokybės standartai. Valdymo sistemos devoliucija ir decentralizacija prisideda prie veiklos masto nustatymo. Paklausos pusėje reikalinga informacija apie teikiamas paslaugas / prekes ir patekimo į rinką sąlygas bei mechanizmai, įgalinantys vartotojų pasirinkimus, pavyzdžiui, tarp paslaugų teikėjų. Kai kur viešasis finansavimas gali turėti įtakos tiek pasiūlai, tiek paklausai, pavyzdžiui, per mokesčių lengvatas.
3. Kalbant apie rinkos potencialą, dabartiniai ir ateities poreikiai lemia paklausą teikiamoms paslaugoms. Tai apima ilgalaikes tendencijas, kurios turės įtakos paslaugų teikimo mastui ir prieinamumui, tokias kaip, pavyzdžiui, gyventojų senėjimas ir mažėjantis gyventojų skaičius. Pasiūlos pusėje reikalingi konkretūs indėliai, įskaitant jų kainą, bei galimai reguliavimo ir valdymo sistema gali turėti įtakos prekių / paslaugų teikimui. Atitinkamai, pačios rinkų savybės gali sumažinti konkurencinį spaudimą, pavyzdžiui, natūralių monopolijų egzistavimo atveju. Prieinamos technologijos ir inovacijos taip pat prisideda formuojant pasiūlą²¹. Tuo pat metu rinkos potencialą apibrėžia ir labiau kokybiniai aspektai, tokie kaip, pavyzdžiui, vartotojų preferencijos.
4. Vartotojų lūkesčiai, paskatinti geresnio priejimo prie patikimos informacijos apie paslaugų teikimo sėkmę, gali sukurti impulsą didinti paslaugų teikimo efektyvumą ir rezultatyvumą²². Apskritai, viešai prieinama informacija yra vienas iš įrankių, kuriais remiantis vartotojai gali pareikalauti politikos formuotojų ir paslaugų teikėjų atskaitomybės²³, taip prisidedant prie efektyvumo didinimo. Per atskaitomybės stiprinimo strategijas tai taip pat glaudžiai siejasi su valdymo sistema.
5. Gebėjimai bei techniniai ir administraciniai pajėgumai yra būtini planuojant ir įgyvendinant valdžios intervencijas. Tai apima pakankamą skaičių gerai apmokytų darbuotojų ir tinkamas veiklos paskatas, įskaitant veiklos rezultatų matavimą ir skaidrų atsiskaitymą. Nepaisant to, tai taip pat susiję su praeities patirtimi, kuri gali suteikti informacijos apie svarbius analizuojamus parametrus, tokius kaip, pavyzdžiui, reikalingi pagrindiniai dalyviai arba aktuali reguliavimo ir valdymo sistema. Vertinant pajėgumus reikėtų atsižvelgti į visus aktualius dalyvius, įskaitant jų atliekamus vaidmenis ir gebėjimus suvaldyti procesus²⁴.

²⁰ Pavyzdžiui, žiūrėti: OECD (2013), Access to public services: Affordability", in Government at a Glance 2013, OECD Publishing.
http://dx.doi.org/10.1787/gov_glance-2013-52-en

²¹ Pavyzdžiui, žiūrėti: McKinsey Global Institute (2011), Resource Revolution: Meeting the world's energy, materials, food, and water need.

²² Pavyzdžiui, žiūrėti: PricewaterhouseCoopers (2007), The road ahead for public service delivery - Delivering on the customer promise.

²³ Pastarieji apima, pavyzdžiui, konsultacijų, dalyvavimo, skundų pateikimo mechanizmus. Pavyzdžiui, vandens tiekimo sektoriuje, žiūrėti: Muller M, Simpson R, and van Ginneken M (2008), Ways to improve water services by making utilities more accountable to their users: A review.

²⁴ Pavyzdžiui, žiūrėti: Smeriglio A, Sliwowski P, Bachtler J (2016), Administrative capacity and Cohesion policy: new methodological insights from Italy and Poland, In: Learning from Implementation and Evaluation of the EU Cohesion Policy. RSA Research Network on Cohesion Policy, pp. 173-190.

1.4 FINANSINIŲ PRIEMONIŲ ĮGYVENDINIMO VOKIETIJOJE IR ITALIJOJE ATVEJO STUDIJOS

Siekiant pasimokyti iš Vokietijos ir Italijos apie rinkos nepakankamumą sprendimą panaudojant finansines priemones, buvo atliktos atvejo studijos. Pastarosios apima finansinių priemonių diegimo tikslus ir pagrindimą (kodėl priemonė buvo įdiegta, į kokio rinkos nepakankamumo sprendimą ji buvo nukreipta ir pan.); investavimo strategijas ir finansinius produktus (kokios finansinės priemonės buvo taikomos, kokios buvo pagrindinės finansinių produktų savybės, kaip buvo užtikrinamas finansinės priemonės finansinis gyvybingumas); finansinių priemonių valdymą (pagrindinius žingsnius ir iššūkius diegiant ir administruojant finansinę priemonę) bei finansinės priemonės poveikį trumpuoju ir ilguoju laikotarpiu. Kiekviena atvejo studija buvo parengta pagal bendrą struktūrą.

Finansinių priemonių Vokietijoje ir Italijoje atvejų pristatymo struktūra

1. Finansinės priemonės diegimo tikslai ir pagrindas
2. Investavimo strategija ir finansinis produktas
3. Finansinės priemonės valdymas
4. Finansinės priemonės poveikis trumpuoju ir ilguoju laikotarpiu

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

Buvo peržiūrėta daug finansinių priemonių, taikytų Vokietijoje ir Italijoje. Atrenkant atvejus atvejo studijoms buvo atsižvelgta į keletą kriterijų. Siekiant parengti atvejo studijas, atspindinčias Lietuvai ir Kroatijai aktualias problemas, atrankos metu buvo apsvarstytos pagrindinės viešosios intervencijos, turinčios didelę reikšmę Lietuvos ir Kroatijos rinkai bei valdžios nesėkmėms. Taip pat buvo siekiama, kad atrinktos finansinės priemonės turėtų gerą reputaciją ir gerą įgyvendinimo istoriją. Dar vienas atvejų atrankos kriterijus – pakankamas duomenų apie finansinę priemonę prieinamumas ir galimybė apklausti suinteresuotą šalį, atsakingą už finansinės priemonės įgyvendinimą.

LENTELĖ 3. VOKIETIJOS IR ITALIJOS FINANSINĖS PRIEMONĖS, ATRINKTOS ATVEJO STUDIJOMS

Finansinės priemonės pavadinimas	Tikslas	Studijai aktualūs sektoriai	Taikymo lygis / vieta	Šalis
IKK Investitionskredit Kommunen / IKK Investicijų paskolos savivaldybėms	Parama ilgalaikėms investicijoms į vietinę viešąją ir socialinę infrastruktūrą, tokią kaip darželiai, mokyklos, sporto infrastruktūra, vandens ir atliekų tvarkymo infrastruktūrą, IRT tinklus, transporto infrastruktūrą, kietųjų atliekų tvarkymą, ligonines, neįgaliųjų priežiūros institucijas, pastatų aplinkos tvarkymą	Vandens tiekimas / nuotekos, atliekų tvarkymas, transportas ir komunikacijos, sveikatos priežiūra, švietimas, socialinė apsauga	Federalinis lygmuo	Vokietija
IKU Investitionskredit Kommunale und Soziale Unternehmen / IKU investicijų paskolos viešosioms ir	Parama investicijoms į vietinę viešąją ir socialinę infrastruktūrą, tokią kaip darželiai, mokyklos, sporto infrastruktūra, miesto ir kaimo plėtrą, įskaitant turizmo, IRT, transporto infrastruktūrą, ligonines, vyresnio amžiaus žmonių ir neįgaliųjų priežiūros	Vandens tiekimas / nuotekos, kietųjų atliekų tvarkymas, transportas ir komunikacijos, kultūra ir turizmas, sveikatos priežiūra,	Federalinis lygmuo	Vokietija

socialinėms įmonėms	institucijas, viešųjų paslaugų (kaip vanduo, atliekos) tiekimą ir šalinimą, mokslą, technologijas ir kultūrą	švietimas, socialinė apsauga		
Erneuerbare Energien - Standard / Atsinaujinančios energijos standartas	Parama atsinaujinančios energijos naudojimo infrastruktūros, šilumos iš atsinaujinančios energijos gamybos infrastruktūros, šildymo bei šaldymo tinklų ir saugyklų statybai, plėtrai ir įsigijimui, elektros energijos pasiūlos ir paklausos lankstumo didinimui. Schema prieinama viešosioms ir privačioms įmonėms, savivaldybėms, taip pat – privatiems asmenims.	Energetika	Federalinis lygmuo	Vokietija
Brandenburg-Kredit für Kommunen - Moderne Schule / Brandenburgo paskolos savivaldybės mokyklų modernizavimui	Parama modernioms valstybinėms mokykloms, teikiant paskolas investicijoms į mokyklų pastatus ir mokyklų modernizavimą Brandenburge. Schema buvo atnaujinta.	Švietimas	Žemės lygmuo (Brandenburgas)	Vokietija
JESSICA SARDEGNA	Parama miestų plėtrai ir energinio efektyvumo didinimui įvairiuose sektoriuose	Energetika ir energinis efektyvumas; transportas ir komunikacijos; kultūra ir turizmas; socialinė apsauga; miestų regeneravimas ir atgaivinimas	Regioninis lygmuo	Italija
JESSICA SICILIA	Parama miestų plėtrai ir energinio efektyvumo didinimui įvairiuose sektoriuose	Švietimas ir mokslas; kultūra ir turizmas; transportas ir komunikacijos; miestų regeneravimas ir atgaivinimas; socialinė apsauga	Regioninis lygmuo	Italija
Mokyklų pastatai	Investicijos į valstybinių mokyklų pastatus	Švietimas ir mokslas; energetika ir energinis efektyvumas	Regionai	Italija
Investicijų fondas gyvenvietėms	Investicijos į socialinį būstą su tikslu aprūpinti būstu pažeidžiamas žmonių grupes	Miestų regeneravimas ir atgaivinimas, socialinis būstas	Nacionalinis lygmuo	Italija

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

2. TYRIMŲ STUDIJA

2.1 LIETUVA: MIESTŲ REGENERAVIMAS IR ATGAIVINIMAS

2.1.1 SEKTORIAUS VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ APŽVALGA

Šiame skyriuje pateikiama visų identifikuotų Lietuvos miestų regeneravimo ir atgaivinimo sektoriaus viešųjų paslaugų apžvalga. Nurodomas kiekvienos viešosios paslaugos diegimo pagrindimas ir su paslauga susijusių intervencijų skaičius. Taip pat pristatoma kiekvienos viešosios paslaugos santykinė padėtis liberalizacijos-centralizacijos skalėje.

Pagrindiniai įvairių miestų regeneravimo ir atgaivinimo paslaugų teikėjai yra viešojo sektoriaus subjektai. Lietuvos miestų regeneravimo ir atgaivinimo sektoriuje buvo identifikuoti du pagrindiniai viešųjų paslaugų tipai. Sektoriaus paslaugų ir atitinkamų jų tikslų sąrašas pateikiamas lentelėje žemiau.

LENTELĖ 4. LIETUVOS MIESTŲ REGENERAVIMO IR ATGAIVINIMO SEKTORIAUS PASLAUGOS IR JŲ TIKSLAI

Paslaugų pavadinimas	Paslaugų tikslas
Miesto viešųjų erdvių regeneravimas	Modernizuoti viešąsias erdves, sukuriant papildomus ar naujus miesto traukos centrus.
Miesto apleistų teritorijų regeneravimas	Atnaujinti nenaudojamą, apleistą infrastruktūrą ir teritorijas, parengiant jas naujoms investicijoms bei vystant miesto infrastruktūros plėtros potencialą.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

Lietuvos miestų regeneravimo ir atgaivinimo sektoriuje identifikuotos dviejų tipų paslaugos, apimančios penkias valstybės intervencijas. Dvi iš jų – subsidija viešosios paskirties pastatų regeneravimui ir apleistų teritorijų konversijai bei subsidija miesto gyvenamosios aplinkos regeneravimui – yra ESI fondų lėšomis finansuojamos priemonės, skirtos miestų regeneravimui. Kitos trys – miestų planavimas, žemės ir nekilnojamojo turto mokesčiai bei infrastruktūros plėtros mokestis savivaldybėms – apibrėžia žemės ir nekilnojamojo turto naudojimą, numato žemės naudojimo stebėseną ir vertinimą bei nustato žemės ir nekilnojamojo turto apmokestinimo politiką šalyje.

2.1.1.1 VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ TEIKIMO SEKTORIJE PAGRINDIMAS

Miestų regeneravimo ir atgaivinimo sektoriuje viešojo sektoriaus vykdomo paslaugų teikimo svarbiausias pagrindimas yra paskatų gaminti / vartoti rekomenduotinas gėrybes stoka ir paslaugos neprieinamumas ar ribotas prieinamumas rinkoje, nesant valstybės intervencijos.

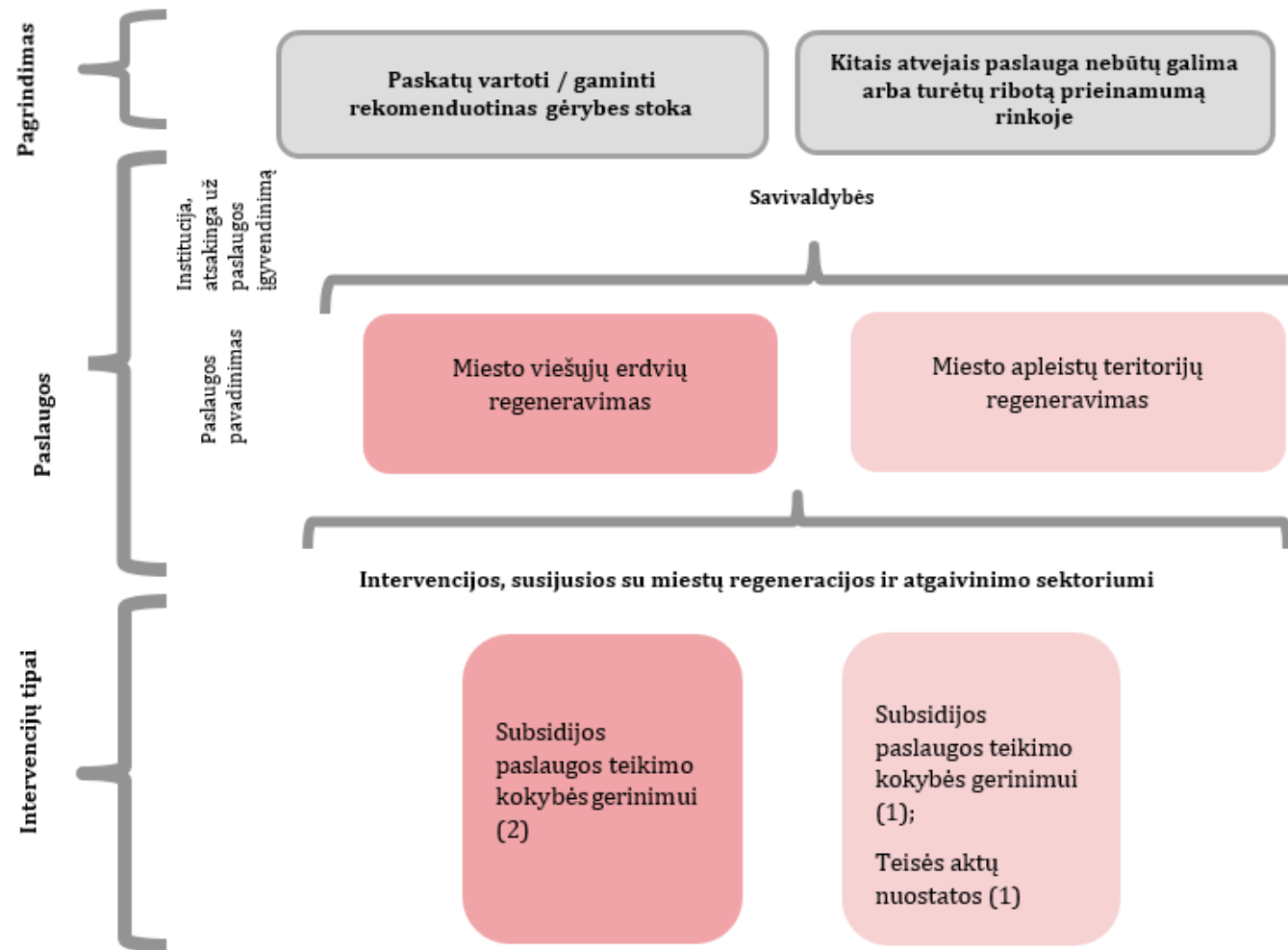
Miesto viešųjų erdvių regeneravimo paslaugos teikiamos dėl paskatų gaminti / vartoti rekomenduotinas gėrybes stokos. Miesto viešųjų erdvių regeneravimas priskirtinas rekomenduotinoms gėrybėms, kadangi jis kuria naudą visuomenei. Šių paslaugų tikslas yra modernizuoti viešąsias erdves, sukuriant papildomus ar naujus miesto traukos centrus, galinčius pritraukti papildomas privačias investicijas ir sukurti naujų darbo vietų miesto bendruomenei.

Miesto apleistų teritorijų regeneravimo paslaugos yra teikiamos dėl riboto tokio pobūdžio paslaugų prieinamumo rinkoje. Regeneruojant miesto apleistas teritorijas siekiama kurti palankią investicijoms aplinką bei sukurti sąlygas aplinkai, užstatymui, susisiekimo sistemai ir inžinerinei įrangai atnaujinti urbanizuotoje gyvenamosios vietovės dalyje²⁵. Miesto teritorijų regeneravimo metu tvarkomos nepakankamai naudojamos ar nebenaudojamos pramoninės teritorijos ir jose vystoma pagrindinė infrastruktūra privačioms investicijoms. Nors privatūs subjektai nevengia investuoti į apleistas miesto teritorijas, pastarosios dažnai užima didelį plotą (buvusius karinius miestelius). Jo sutvarkymas reikalauja kompleksinių priemonių, kurių įgyvendinimas būtų pernelyg didelė našta privatiems investuotojams. Be to, apleistos teritorijos dažnai yra išsidėsčiusios mažiau patraukliose vietovėse, pavyzdžiui, skurdžiose miestų ar kaimo vietovių dalyse. Privatūs subjektai yra linkę investuoti į pelningesnius projektus, nereikalaujančius didelių papildomų sąnaudų. Valstybės intervencijos miestų regeneravimo ir atnaujinimo sektoriuje laikomos pagrindinėmis paskatomis, papildančiomis dabartinę šio sektoriaus rinką.

Subsidija viešosios paskirties pastatų regeneravimui ir apleistų teritorijų konversijai bei subsidija miesto gyvenamosios aplinkos regeneravimui teikiamos siekiant subalansuoti vidinę migraciją ir išspręsti darbo jėgos judumo problemas per gyvenamosios aplinkos gerinimą, sutelkiant investicijas konkrečiose tikslinėse teritorijose, formuojant jose paklausą vietos verslui ir didinant šių teritorijų patrauklumą privatiems investuotojams. Miestų planavimo intervencija skirta užtikrinti darnią teritorijų plėtrą ir racionalią urbanizaciją, nustatant reikalavimus teritorijų planavimo proceso sprendiniams. Žemės ir nekilnojamojo turto mokesčių tikslas – užtikrinti iš šių mokesčių gaunamas pajamas kaip svarbų savivaldybių finansavimo šaltinį, o infrastruktūros plėtros mokesčio savivaldybėms tikslas – finansuoti savivaldybių infrastruktūrą, padengti dalį infrastruktūros plėtros sąnaudų bei patenkinti socialinės ir inžinerinės infrastruktūros plėtros poreikius.

Žemiau pateiktoje schemoje dekonstruojama bendra valstybės intervencijų Lietuvos miestų regeneravimo ir atgaivinimo sektoriuje logika. Schemos viršuje nurodyti viešojo sektoriaus vykdomo paslaugų teikimo pagrindimai, prie kurių priskirtos atitinkamų tipų paslaugos. Pastarosios suklasifikuotos ne tik pagal jų teikimo pagrindimą, bet ir pagal už jų teikimą atsakingą instituciją. Kitos valstybės intervencijos priskirtos paslaugoms, su kuriomis susijęs jų įgyvendinimas. Paslauga ir su ja susijusios intervencijos pažymėtos ta pačia spalva.

²⁵ Bielinskas, V., Burinskienė, M. 2015. Apleistų teritorijų konversijos įgyvendinimo galimybės Lietuvos miestuose. 7(1): 30-39: *Mokslas – Lietuvos ateitis*. <http://www.mla.vgtu.lt/index.php/mla/article/download/710/pdf>

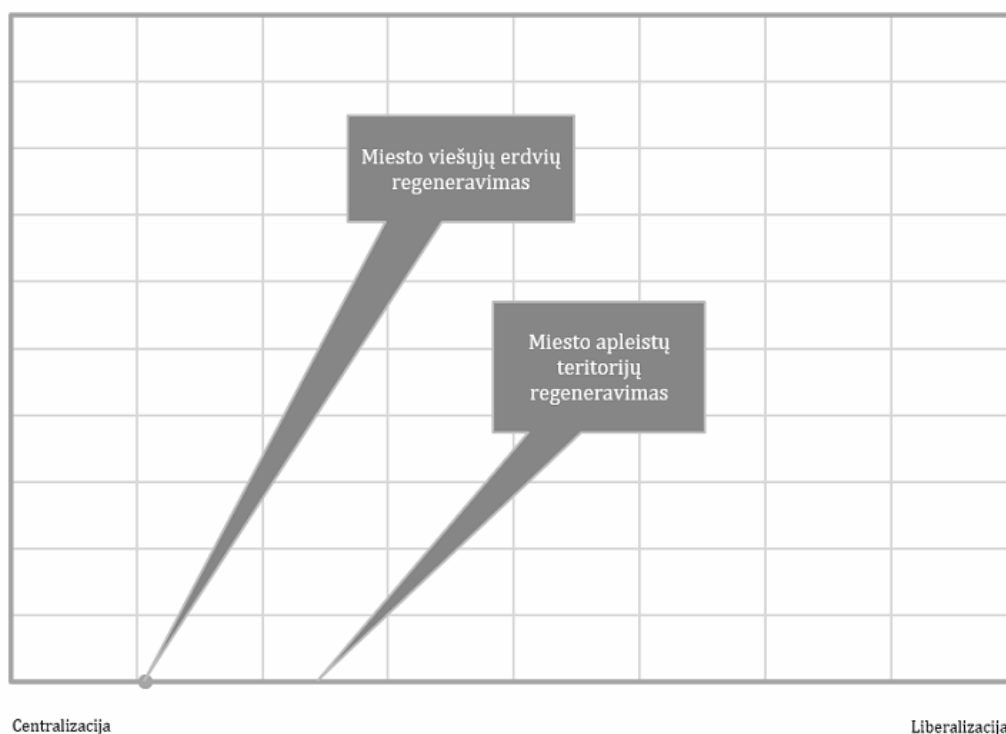

PAVEIKSLAS 2. VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ LOGIKA LIETUVOS MIESTŲ REGENERAVIMO IR ATGAIVINIMO SEKTORIJE

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

2.1.1.2 PASLAUGŲ TEIKIMO LIBERALIZACIJOS LYGIS

Žemiau pateiktame paveiksle Lietuvos miestų regeneravimo ir atgaivinimo sektoriaus viešosios paslaugos išreitinguotos pagal jų teikimo liberalizacijos lygį. Sektoriaus paslaugų reitingavimui pagal jų teikimo liberalizacijos lygį pasitelkti kriterijai – už paslaugos teikimą atsakingas subjektas (labiausiai centralizuotas už paslaugos teikimą atsakingas subjektas – valstybės / savivaldybės institucija (tiesiogiai), labiausiai liberalizuotas už paslaugos teikimą atsakingas subjektas – rinkos subjektas (teikėjas)); dažniausiai taikoma viešosios paslaugos teikimo forma (labiausiai centralizuota paslaugos teikimo forma – tiesiogiai valstybės / savivaldybės institucijos vykdomas paslaugos teikimas); paslaugos kainos vartotojui nustatymas (ar paslauga yra nemokama, ar ji yra mokama, tačiau jos kainos nustatymas nėra apibrėžtas teisės aktuose, ar paslaugos kainos nustatymas yra apibrėžtas teisės aktuose ir vykdomas atsakingų valdžios institucijų); viešųjų teikėjų rinkos dalis (100 procentų, daugiau nei 66 procentai, 34–66 procentai, mažiau nei 34 procentai).

PAVEIKSLAS 3. VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ IŠSIDĖSTYMAS LIBERALIZACIJOS-CENTRALIZACIJOS SKALĖJE LIETUVOS MIESTŲ REGENERAVIMO IR ATGAIVINIMO SEKTORIUJE

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

Miestų regeneravimo ir atgaivinimo sektoriaus paslaugų teikimas yra labiau centralizuotas, nei liberalizuotas. Miesto viešųjų erdvių regeneravimo paslaugos yra santykinai labiau centralizuotos. Su jomis susijusią intervenciją – subsidijos miesto gyvenamosios aplinkos regeneravimui teikimą – reguliuoja valstybės institucijos, nustatančios intervencijos tikslus ir inicijuojančios regeneravimo projektus. Savivaldybės yra atsakingos už miesto apleistų teritorijų regeneravimo projektų įgyvendinimą, nors panašias paslaugas teikia ir privatūs subjektai, veikiantys rinkoje.

Dėl mažo Lietuvos miestų regeneravimo ir atgaivinimo sektoriuje identifikuotų paslaugų skaičiaus, tolesnei analizei buvo atrinktos abiejų tipų esamos paslaugos.

2.1.2 PASLAUGŲ IR SUSIJUSIŲ INTERVENCIJŲ, ATRINKTŲ TOLESNEI ANALIZEI, PRISTATYMAS

Šiame skyriuje pristatomos tolesnei analizei atrinktos paslaugos ir susijusios intervencijos. Tolesnei analizei buvo atrinktos dviejų tipų Lietuvos miestų regeneravimo ir atgaivinimo sektoriaus paslaugos:

- Miesto viešųjų erdvių regeneravimas;
- Miesto apleistų teritorijų regeneravimas.

Šiame skyriuje pristatomi aukščiau įvardytų paslaugų pagrindiniai politikos tikslai, paslaugų teikimo būdai ir susijusios intervencijos.

2.1.2.1 PAGRINDINIAI SEKTORIAUS POLITIKOS TIKSLAI, SUSIJĘ SU TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTOMIS PASLAUGOMIS

Pagrindiniai Lietuvos miestų regeneravimo ir atgaivinimo sektoriaus politikos tikslai, nustatyti 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programoje²⁶, yra gerinti gyvenamosios aplinkos kokybę ir didinti Lietuvos miestų ir miestelių konkurencingumą. Lietuvos regioninės politikos baltojoje knygoje darniai ir tvariai plėtrai 2017–2030 metams²⁷ keliama tikslai užtikrinti tvarią ekonomikos plėtrą įvairiuose Lietuvos regionuose, pritraukti privačias investicijas į regionus, užtikrinti vietos ir nacionalinės valdžios bendradarbiavimą. LR teritorijų planavimo įstatymas²⁸ apibrėžia teritorijų planavimo politiką ir viešąjį interesą darnaus miesto regeneravimo procesuose. Vietos lygmens strategijos, įtvirtintos specialiuosiuose ir detaliuosiuose planuose, prie integruotos miestų plėtros prisideda skatindamos miesto potencialo didinimą per viešosios infrastruktūros vystymą ir apleistų teritorijų tvarkymą. Tikimasi, kad geresnis miesto erdvių išnaudojimas ir prieinamumas padės pritraukti daugiau privačių investicijų ir, savo ruožtu, prisidės prie ekonomikos augimo. Dėl to esama miestų planavimo politika siekiama patenkinti aktualius poreikius: atgaivinti viešąsias erdves (įskaitant tradicines viešąsias erdves centrinėse miesto zonose ir gyvenamąją aplinką gyvenamosiose zonose) ir sumažinti nekontroliuojamą miestų plėtrą, vystant miestų centrinėse dalyse esančias apleistas buvusias pramonines teritorijas.

2.1.2.2 TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTŲ PASLAUGŲ TEIKIMO IR FINANSAVIMO STRUKTŪRA

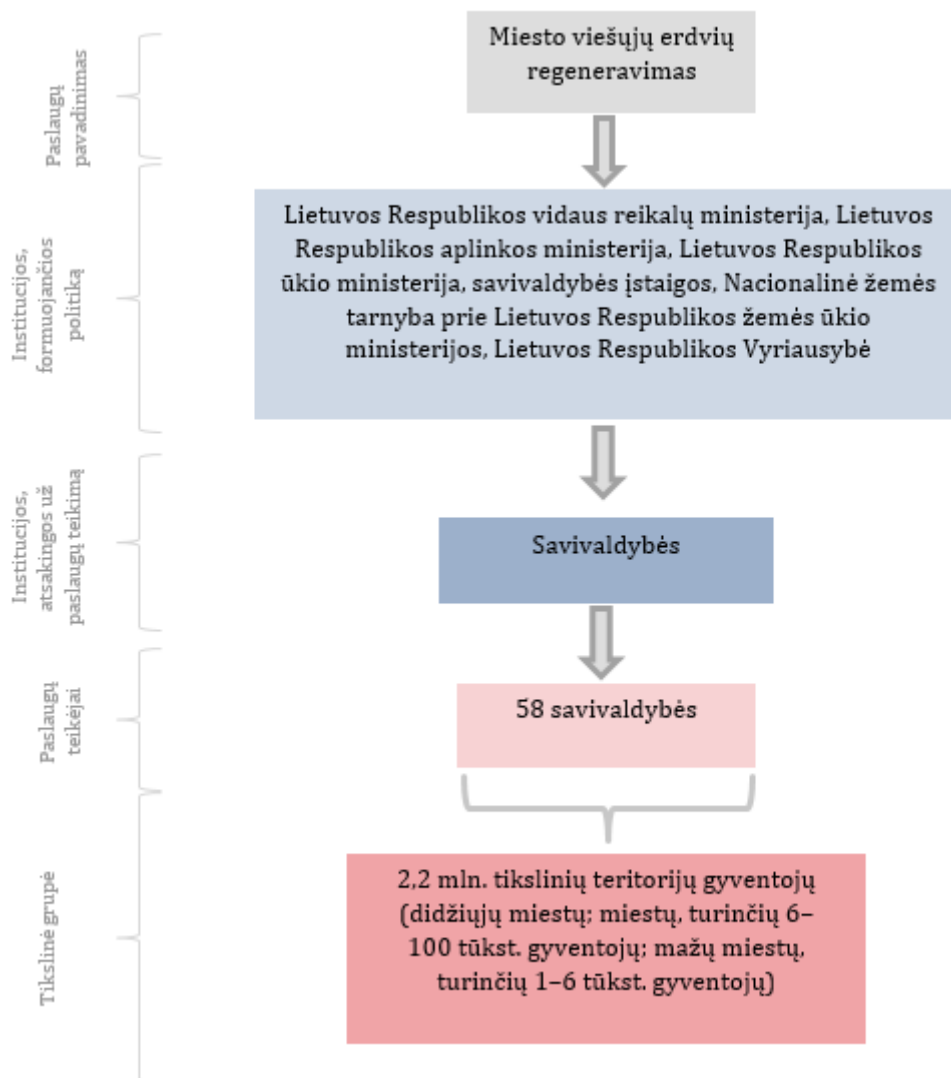
Žemiau pateiktuose paveiksluose pavaizduota kiekvieno tolesnei analizei atrinktų paslaugų tipo struktūra. Kiekvieno tipo paslaugos atveju nurodytas jos pavadinimas bei už politikos formavimą ir

²⁶ 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programa, priimta LR Vyriausybės 2012 m. lapkričio 28 d. nutarimu Nr. 1482.

²⁷ Lietuvos regioninės politikos baltoji knyga darniai ir tvariai plėtrai 2017–2030 metams, Nacionalinės regioninės plėtros taryba prie LR vidaus reikalų ministerijos, 2017.

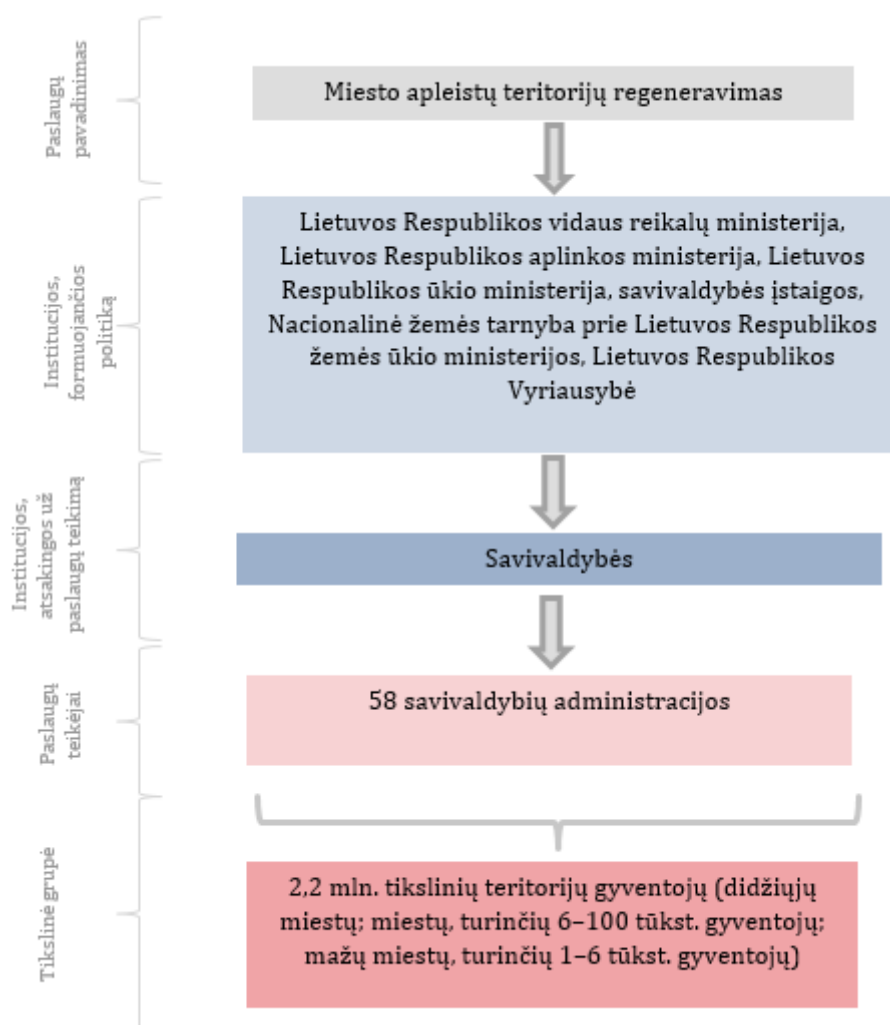
²⁸ LR teritorijų planavimo įstatymo pakeitimo įstatymas, 2013 m. birželio 27d., Nr. XII-407.

paslaugos teikimą atsakinga (-os) institucija (-os). Rausvuose laukeliuose nurodyti paslaugų teikėjai ir tikslinė (-ės) grupė (-ės).

PAVEIKSLAS 4. MIESTO VIEŠŲJŲ ERDVIŲ REGENERAVIMO PASLAUGŲ TEIKIMO STRUKTŪRA

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

PAVEIKSLAS 5. Miesto apleistų teritorijų regeneravimo paslaugų teikimo struktūra

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

Lietuvos regioninė politika daugiausiai finansuojama ESI fondų lėšomis. Didžiausia ESI fondų investicijų dalis tenka miesto gyvenamosios aplinkos regeneravimui, įskaitant miesto parkų ir aikščių atnaujinimą, pėsčiųjų ir dviračių, apšvietimo bei smulkios bendruomenės infrastruktūros plėtrą.

2014–2020 metų laikotarpiu ESI fondų investicijos regioninės plėtros sektoriuje įgyvendinamos pagal 10 patvirtintų priemonių, skirtų Lietuvos regionų ekonominei ir socialinei plėtrai²⁹. Miesto apleistų teritorijų regeneravimui kasmet skiriama apie 3 mln. eurų. ESI fondų investicijos miesto viešųjų erdvių regeneravimui sudaro maždaug 40 mln. eurų. 2014–2020 metų laikotarpiu ESI fondų lėšomis finansuojamos priemonės nukreiptos į subsidijų regeneravimo procesams teikimą. Pagal priemonę „Miestų kompleksinė plėtra“ (Nr. 07.1.1-CPVA-R-905) pasirašytos 33 sutartys dėl negrąžinamųjų subsidijų tikslinėms teritorijoms, turinčioms 6–100 tūkst. gyventojų, ir mažesnėms savivaldybėms.

²⁹ 2014–2020 m. ES fondų investicijomis finansuojami pagrindiniai sektoriai Lietuvoje:
http://www.esinvesticijos.lt/lt/patvirtintos_priemonės

Priemonei skirtos bendros lėšos sudaro 107 380 029 EUR.³⁰ Pagal priemonę „Didžiųjų miestų kompleksinė plėtra“ (Nr. 07.1.1-CPVA-R-904) pasirašyta 21 sutartis dėl negrąžinamųjų subsidijų didiesiems Lietuvos miestams. Priemonei skirtos bendros lėšos sudaro 150 653 517 EUR. Pagrindiniai objektai, kuriuos siekiama atnaujinti, yra didžiųjų miestų istoriniai ir kultūriniai objektai bei aplinkinės teritorijos³¹. Pagal priemonę „Kaimo gyvenamųjų vietovių atnaujinimas“ (Nr. 08.2.1-CPVA-R-908) buvo pasirašyta 13 sutarčių. Priemonei skirtos bendros lėšos sudaro 52 003 830 EUR. Pagrindinės remiamos veiklos – miesto infrastruktūros regeneravimas ir apleistų ar neefektyviai naudojamų pastatų miesteliuose ir kaimo vietovėse, turinčiuose 1–6 tūkst. gyventojų, išskyrus savivaldybių centrus, konversija³². Dvi priemonės – „Pereinamojo laikotarpio teritorijų vystymas. I“ (Nr. 07.1.1-CPVA-V-902, skirtos lėšos – 7 879 367 EUR³³) ir „Pereinamojo laikotarpio teritorijų vystymas. II“ (Nr. 07.1.1-CPVA-R-903, skirtos lėšos – 6 144 971³⁴) – nukreiptos į miesto apleistų teritorijų konversiją ir bendrąją miesto infrastruktūros plėtrą.

Savivaldybės lygmens ir vietovės lygmens teritorijų planavimo dokumentai rengiami savivaldybės lėšomis, jeigu kiti Lietuvos Respublikos įstatymai nenustato kitaip arba jeigu dėl vietovės lygmens teritorijų planavimo dokumentų rengimo finansavimo susitariama kitaip pagal planavimo iniciatoriaus ir savivaldybės tarpusavio sutartį³⁵.

Žemės mokesčio tarifas varijuoja nuo 0,01 procentų iki 4 procentų žemės mokestinės vertės. Jį nustato savivaldybių tarybos. Kiekvieniems kalendoriniams metams savivaldybės nustato konkretų mokesčio tarifą. Žemės mokestis taikomas fiziniams ir juridiniams asmenims nuosavybės teise priklausančiai Lietuvos Respublikoje esančiai privačiai žemei, išskyrus miško žemę ir žemės ūkio paskirties žemę, kurioje įveistas miškas Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka³⁶.

Nekilnojamojo turto mokestis taikomas Lietuvos Respublikoje esančiam nekilnojamajam turtui, išskyrus faktiškai nenaudojamą nekilnojamąjį turtą, kurio statyba neužbaigta, bei valdžios ir privataus subjektų partnerystės pagrindu sukurta ar įgyta nekilnojamąjį turtą, kol vykdoma atitinkama valdžios ir privataus subjektų partnerystės sutartis ir šis nekilnojamasis turtas naudojamas pagal toje sutartyje nustatytą paskirtį. Nekilnojamojo turto mokesčio tarifas varijuoja nuo 0,3 procentų iki 3 procentų nekilnojamojo turto mokestinės vertės³⁷.

Kita analizuojama valstybės intervencija – infrastruktūros plėtros mokestis savivaldybėms – susideda iš trijų dalių: 1) socialinės ir inžinerinės infrastruktūros plėtros; 2) žemės paėmimo visuomenės poreikiams; 3) servitutų kompensavimo. Infrastruktūros plėtros įmoka gali būti sumokama įrengiant infrastruktūrą

³⁰ Informacija apie patvirtintą priemonę „Miestų kompleksinė plėtra“. 2014-2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijos Lietuvoje. <http://www.esinvesticijos.lt/lt/patvirtintos-priemones/miestu-kompleksine-pletra>

³¹ Informacija apie patvirtintą priemonę „Didžiųjų miestų kompleksinė plėtra“. Europos Sąjungos fondų investicijos Lietuvoje. <http://www.esinvesticijos.lt/lt/patvirtintos-priemones/didziuju-miestu-kompleksine-pletra>

³² Informacija apie patvirtintą priemonę „Kaimo gyvenamųjų vietovių atnaujinimas“. Europos Sąjungos fondų investicijos Lietuvoje.: <http://www.esinvesticijos.lt/lt/patvirtintos-priemones/kaimo-gyvenamuju-vietoviu-atnaujinimas>

³³ Informacija apie patvirtintą priemonę „Pereinamojo laikotarpio tikslinių teritorijų vystymas. I“ Europos Sąjungos fondų investicijos Lietuvoje.: <http://www.esinvesticijos.lt/lt/patvirtintos-priemones/pereinamojo-laikotarpio-tiksliniu-teritoriju-vystymas-i>

³⁴ Informacija apie patvirtintą priemonę „Pereinamojo laikotarpio tikslinių teritorijų vystymas. II“ . Europos Sąjungos fondų investicijos Lietuvoje. <http://www.esinvesticijos.lt/lt/patvirtintos-priemones/pereinamojo-laikotarpio-tiksliniu-teritoriju-vystymas-ii>

³⁵ LR teritorijų planavimo įstatymas, 1995 m. gruodžio 12 d., Nr. I-1120, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.26B563184529/sTmEVvIFTQ>

³⁶ LR žemės mokesčio įstatymas, 1994 m. balandžio 26 d., Nr. I-446, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.241270?ifwid=fhhu5mkh8>

³⁷ LR nekilnojamojo turto įstatymas, 2005 m. birželio 7 d., Nr. X-233, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.B4FAA1DD73CF/kyptrVIMTw>

pagal su infrastruktūros plėtros organizatoriumi sudarytą sutartį³⁸. Vilniaus miesto savivaldybės tarybos sprendimas dėl paramos socialinės ir inžinerinės infrastruktūros plėtrai dydžių ir teikimo (Nr. 1-291) apibrėžia paramą infrastruktūros plėtrai³⁹.

2.1.2.3 INTERVENCIJOS, SUSIJUSIOS SU TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTOMIS PASLAUGOMIS

Kiekviena iš tolesnei analizei atrinktų paslaugų turi susijusias, jos teikimą įgalinančias intervencijas. Visos intervencijos, susijusios su miesto teritorijų regeneravimu, miestų planavimu bei žemės, nekilnojamojo turto ir infrastruktūros naudojimo reguliavimu, pristatytos lentelėje žemiau.

LENTELĖ 5. INTERVENCIJOS, SUSIJUSIOS SU TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTOMIS PASLAUGOMIS

Paslaugos pavadinimas	Intervencijos tipas	Intervencijos pavadinimas
Miesto viešųjų erdvių regeneravimas	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui	Subsidija miesto gyvenamosios aplinkos regeneravimui
Miesto apleistų teritorijų regeneravimas	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui	Subsidija viešosios paskirties pastatų regeneravimui ir apleistų teritorijų konversijai
	Teisės aktų nuostatos	Žemės ir nekilnojamojo turto mokesčiai
	Teisės aktų nuostatos	Infrastruktūros plėtros mokestis
	Teisės aktų nuostatos	Miestų planavimas

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

2.1.3 DUOMENYS APIE ANALIZUOJAMAS VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS MIESTŲ REGENERAVIMO IR ATGAIVINIMO SEKTORIJE

Šiame skyriuje pristatoma tolesniam vertinimui atrinktų valstybės intervencijų analizė. Skyriuje pateikiamos lentelės, pristatančios pagrindinę informaciją apie kiekvieną iš intervencijų, toliau pateikiama valstybės intervencijų analizė pagal kiekvieną iš metodologijoje apibrėžtų vertinimo kriterijų.

LENTELĖ 6. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS MIESTŲ REGENERAVIMO IR ATGAIVINIMO SEKTORIJE (1)

Intervencijos pavadinimas	Miestų planavimas
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Teisės aktų nuostatos
Trumpas intervencijos aprašymas	Miestų planavimo tikslas – projektuoti ir organizuoti miesto erdvę bei joje vykdomas veiklas. Bendrieji, specialieji ir

³⁸LR savivaldybių infrastruktūros plėtros įstatymo projektas, Nr. 15-1944, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/22bc4db2c1a811e48799bc57840226ce>

³⁹ Vilniaus miesto savivaldybės tarybos sprendimas dėl paramos socialinės ir inžinerinės infrastruktūros plėtrai dydžių ir teikimo, 2016 m. sausio 20 d., Nr. 1-291. <https://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?Id=3&DocId=30275085>

	kitokie miesto planai sudaro prielaidas būsimai fizinei teritorijos sąrangai.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1995 – iki dabar. Miestų planavimas (miesto planų rengimas ir tvirtinimas) yra tęstinė intervencija. Miesto specialieji ir detalieji planai yra atnaujinami bet kuriuo metu, priklausomai nuo konkrečios teritorijos plėtros poreikių (minėti miesto planai privalo būti parengti ir patvirtinti, siekiant gauti leidimą buvusių pramoninių teritorijų pertvarkymui). Miestų bendrieji planai sudaro prielaidas būsimai fizinei teritorijos sąrangai.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Užtikrinti darnią teritorijų plėtrą ir racionalią urbanizaciją, nustatant reikalavimus teritorijų planavimo proceso sprendiniams bei skirtingo lygio dokumentų suderinamumą ir tarpusavio sąveiką.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas (1995 m. gruodžio 12 d., Nr. I-1120) apibrėžia žemės ir kitos nuosavybės naudojimo galimybes, nurodo teritorijų naudojimą apibrėžiančias teisės aktų nuostatas.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Kurti sveiką, darnią gyvenamąją aplinką gyvenamosiose zonose; sudaryti sąlygas privačioms investicijoms, prisidedančioms prie socialinės ir ekonominės gerovės; derinti fizinių ir juridinių asmenų / grupių, savivaldybių ir valstybės interesus teritorijų naudojimo ir plėtros atžvilgiu.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Užtikrinti efektyvią miesto zonų plėtrą. Buvusias miesto apleistas teritorijas vystantys investuotojai privalo laikytis esamų reikalavimų ir savo nuosavybę planuoti atsižvelgiant į juos. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano“ (2002 m. spalio 29 d., Nr. IX-1154); Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimai dėl apskričių teritorijų bendrųjų planų patvirtinimo (Vilniaus apskrities – Nr. 1310; Utenos apskrities – Nr. 1318; Telšių apskrities – Nr. 1299; Tauragės apskrities – Nr. 1069; Šiaulių apskrities – Nr. 1042; Marijampolės apskrities – Nr. 1298; Kauno apskrities – Nr. 672; Alytaus apskrities – Nr. 764).
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Vietos lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Savivaldybių administracijos, Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija, Nacionalinė žemės tarnyba prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos.
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Savivaldybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS/PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Teisės aktų nuostatų / mokesčių / atleidimo nuo mokesčio subjektai	Žemės ir nekilnojamojo turto savininkai, statybos bendrovės, nekilnojamojo turto vystytojai ir investuotojai.
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatų / mokesčių / atleidimo nuo mokesčio subjektams tipas	Intervencija suteikia jos subjektams leidimą; intervencija suteikia jos subjektams reikiamą infrastruktūrą.
Teisės aktų nuostatų / mokesčių / atleidimo nuo mokesčio privalomumo jų subjektams lygis	Intervencija yra privaloma jos subjektams
Subjektų, kurių atžvilgiu taikomos teisės aktų nuostatos / mokesčiai / atleidimas nuo mokesčio, atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar panašiai) priklausantys asmenys.

INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos poveikis	Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas ⁴⁰ reguliuoja miesto teritorijų planavimo procesus. Jis užtikrina darnią ir racionalią urbanizaciją, įtvirtindamas miestų planavimo stebėsenos ir vertinimo procesus.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Už miesto žemės valdymą yra atsakinga Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija ir Nacionalinė žemės tarnyba prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos. Darnios miestų plėtros požiūriu toks atsakomybės priskyrimas yra nelogiškas, kadangi miesto žemė turi tarnauti sėkmingos urbanizacijos procesams ir gyventojų socialinių-ekonominių poreikių tenkinimui. Dėl Nacionalinės žemės tarnybos perteklinės kontrolės ir biurokratinio įsikišimo miestų planavimo procedūros tampa ilgesnės ir brangesnės laiko bei efektyvumo požiūriu.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Už teritorijų planavimo reguliavimą ir valstybės miestų politikos formavimą yra atsakinga Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, tačiau valstybės intervencijas miestų plėtros srityje koordinuoja skirtingos ministerijos. Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas numato savivaldybių teisę dalyvauti planavimo procesuose, tačiau nėra sukurtas tam reikalingas įgyvendinimo mechanizmas. Kitaip tariant, nėra aišku, kokie yra valdžios institucijų įsipareigojimai planų įgyvendinime, nes valdžios institucijos dažnai apriboja save tik suvaržymų taikymui, nors jie nėra kompensuojami, o savivaldybės susiduria su finansinėmis problemomis.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Nekilnojamojo turto ir žemės mokesčiai yra suderinami su miestų planavimo intervencija. Jei nekilnojamojo turto ar žemės savininkų valdomas turtas neatitinka plėtros reikalavimų, privaloma mokėti, atitinkamai, nekilnojamojo turto ar žemės mokesčius. Iš šių mokesčių surinktos pajamos yra naudojamos apleisto turto savivaldybėse priežiūrai. Nekilnojamojo turto ir žemės mokesčiai tampa priemone administruoti miestų planavimą ir vykdyti miesto teritorijų naudojimo pokyčius, todėl ši intervencija skatina bendrą miesto teritorijų plėtrą.
Galimybės pakeisti / atsisakyti intervencijos	Nors Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas numato, kad savivaldybės lygmens ir vietovės lygmens bendrųjų planų sprendiniai gali būti įgyvendinami pasinaudojant viešojo ir privataus sektorių partneryste pritraukiant privačias lėšas, miestų planavimo intervencijos įgyvendinimas savivaldybėse buvo nesėkmingas dėl neišbaigto jos įgyvendinimo mechanizmo. Kitaip tariant, nėra aiškūs valstybės įsipareigojimai ir privataus sektoriaus indėlis į infrastruktūros plėtrą. Svarbu persvarstyti viešojo ir privataus sektorių įsipareigojimus.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

⁴⁰ Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas, 1995 m. gruodžio 12 d., Nr. I-1120 (pakeistas 2016 m. rugsėjo 27 d., Nr. XII-2643), <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.23069/OlrtWVypNX>

LENTELĖ 7. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS MIESTŲ REGENERAVIMO IR ATGAIVINIMO SEKTORIUJE (2)

Intervencijos pavadinimas	Žemės ir nekilnojamojo turto mokesčiai
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Teisės aktų nuostatos
Trumpas intervencijos aprašymas	Savivaldybių tarybos įvedė privalomus žemės ir nekilnojamojo turto mokesčius, mokamus į biudžetą nuo, atitinkamai, žemės ir nekilnojamojo turto vertės. Žemės mokestis taikomas fiziniams ir juridiniams asmenims nuosavybės teise priklausančiai žemei. Nekilnojamojo turto mokestis yra apskaičiuojamas, deklaruojamas ir mokamas fizinių ir juridinių asmenų, nuosavybės teise valdančių nekilnojamąjį turtą.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1992 – iki dabar. Lietuvos Respublikos žemės mokesčio įstatymas buvo priimtas 1992 metais⁴¹. 2005 metais jis buvo pakeistas, numatant lengvatas žemės savininkams, turintiems ne vieną žemės sklypą. 2006 metais nuo žemės mokesčio buvo atleisti žemės savininkai – asmenys, kuriems nustatytas 0–40 procentų darbingumo lygis. 2013–2016 metų mokestiniais laikotarpiais žemės mokestinė vertė buvo skaičiuojama taikant pereinamojo laikotarpio nuostatas. Nuo 2017 metų žemės mokestinė vertė prilyginama visai žemės sklypo vidutinei rinkos vertei. 2005 – iki dabar. Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto mokesčio įstatymas buvo priimtas 2005 metais⁴². 2006 metais mokesčio tarifas buvo padidintas nuo 0,3 iki 1 procento nekilnojamojo turto mokestinės vertės. 2010 metais įstatyme buvo pateikta išsamesnė informacija apie mokesčių mokėtojų – fizinių ir juridinių asmenų – statusą. 2012 metais mokesčio tarifas buvo padidintas nuo 0,3 iki 3 procentų nekilnojamojo turto mokestinės vertės.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Žemės savininkai privalo mokėti žemės mokestį, atsižvelgiant į turimos žemės vertę. Iš šio mokesčio surinktos lėšos paprastai patenka į savivaldybių biudžetus ir tampa svarbiu jų pajamų šaltiniu, o už mokesčių administravimo sąnaudas paprastai yra atsakinga Valstybinė mokesčių inspekcija. Siekiant padengti valstybės viešąsias išlaidas, nekilnojamojo turto savininkai privalo mokėti nekilnojamojo turto mokestį pagal turimo nekilnojamojo turto kiekį. Iš šio mokesčio surinktos lėšos paprastai patenka į savivaldybių biudžetus ir tampa svarbiu jų pajamų šaltiniu, o už mokesčių administravimo sąnaudas paprastai yra atsakinga Valstybinė mokesčių inspekcija.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios tarybos nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos žemės mokesčio įstatymo įsigaliojimo“, 1992 m. birželio 25 d., Nr. I-2676, https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.999D59B7ACA5 Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto mokesčio įstatymas, 2005 m. birželio 7 d., Nr. X-233, https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.257650/sZbCxuuRao

⁴¹ Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios tarybos nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos žemės mokesčio įstatymo įsigaliojimo“, 1992 m. birželio 25 d., Nr. I-2676, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.999D59B7ACA5>

⁴² Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto mokesčio įstatymas, 2005 m. birželio 7 d., Nr. X-233, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.257650/sZbCxuuRao>

Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Užtikrinti pajamas iš žemės mokesčio, kaip svarbų vietos valdžios institucijų finansavimo šaltinį. Žemės ir nekilnojamojo turto mokesčiai gali būti efektyvūs įrankiai, siekiant stabilizuoti ekonomiką, perskirstyti pajamas ir vystyti naujas veiklas tam tikrose savivaldybėse. Lietuvos Respublikos žemės įstatymas (1994 m. balandžio 26 d., Nr. I-446); Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko įsakymas „Dėl žemės mokesčio administravimo taisyklių patvirtinimo“ (2003 m. rugsėjo 30 d., Nr. V-266); Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas (2004 m. balandžio 13 d., Nr. IX-2112). Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas (2002 m. liepos 2 d., Nr. IX-1007); Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto registro įstatymas (1996 m. rugsėjo 24 d., Nr. I-1539); Komisijos privalomam registruoti turtui įvertinti nutarimas „Dėl nekilnojamojo ir kilnojamojo turto vidutinių rinkos kainų nustatymo 2007 m. rugpjūčio 1 d.“ (2007 m. liepos 4 d., Nr. 6); Komisijos privalomam registruoti turtui įvertinti nutarimas „Dėl nekilnojamojo ir kilnojamojo turto vidutinių rinkos kainų nustatymo 2006 m. vasario 1 d.“ (2006 m. sausio 23 d., Nr. 1); Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas (2004 m. balandžio 13 d., Nr. IX-2112).
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Iš nekilnojamojo turto ir žemės mokesčių surinktos pajamos yra naudojamos apleisto turto savivaldybėse priežiūrai. Šie mokesčiai tampa priemone vykdyti miesto teritorijų naudojimo pokyčius, todėl ši intervencija skatina bendrą miesto teritorijų plėtrą. Žemės mokesčio tarifas varijuoja nuo 0,01 procentų iki 4 procentų žemės mokestinės vertės. Jį nustato savivaldybių tarybos. Žemės mokestis taikomas fiziniams ir juridiniams asmenims nuosavybės teise priklausančiai Lietuvos Respublikoje esančiai privačiai žemei, išskyrus miško žemę ir žemės ūkio paskirties žemę, kurioje įveistas miškas Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka. Nekilnojamojo turto mokestis taikomas Lietuvos Respublikoje esančiam nekilnojamajam turtui, išskyrus faktiškai nenaudojamą nekilnojamąjį turtą, kurio statyba neužbaigta, bei valdžios ir privataus subjektų partnerystės pagrindu sukurta ar įgyta nekilnojamąjį turtą, kol vykdoma atitinkama valdžios ir privataus subjektų partnerystės sutartis ir šis nekilnojamas turtas naudojamas pagal toje sutartyje nustatytą paskirtį. Nekilnojamojo turto mokesčio tarifas varijuoja nuo 0,3 procentų iki 3 procentų nekilnojamojo turto mokestinės vertės. Lietuvos Respublikos žemės įstatymas (1994 m. balandžio 26 d., Nr. I-446); Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko įsakymas „Dėl žemės mokesčio administravimo taisyklių patvirtinimo“ (2003 m. rugsėjo 30 d., Nr. V-266); Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas (2004 m. balandžio 13 d., Nr. IX-2112); Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas (2002 m. liepos 2 d., Nr. IX-1007); Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto registro įstatymas (1996 m. rugsėjo 24 d., Nr. I-1539); Komisijos privalomam registruoti turtui įvertinti nutarimas „Dėl nekilnojamojo ir kilnojamojo turto vidutinių rinkos kainų nustatymo 2006 m. vasario 1 d.“ (2006 m. sausio 23 d., Nr. 1).
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Vietos lygmuo

Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, Lietuvos Respublikos Vyriausybė, savivaldybių administracijos
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Privačios lėšos
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Savivaldybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS/PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Teisės aktų nuostatų / mokesčių / atleidimo nuo mokesčio subjektai	Žemės savininkai, investuotojai į nekilnojamąjį turtą / nekilnojamojo turto savininkai, privačios įmonės, viešosios institucijos, gyventojai, nekilnojamojo turto vystytojai
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatų / mokesčių / atleidimo nuo mokesčio subjektams tipas	Intervencija nustato mokesčius subjektams
Teisės aktų nuostatų / mokesčių / atleidimo nuo mokesčio privalomumo jų subjektams lygis	Intervencija yra privaloma jos subjektams
Subjektų, kurių atžvilgiu taikomos teisės aktų nuostatos / mokesčiai / atleidimas nuo mokesčio, atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar panašiai) priklausantys asmenys
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Intervencijos poveikis	Žemės ir nekilnojamojo turto mokesčiai skatina darnią miestų plėtrą. Savivaldybės naudojasi šia intervencija siekdamos gerinti žemės ir pastatų priežiūrą. Per žemės ir nekilnojamojo turto mokesčius vykdoma nuolatinė stebėseną, leidžianti spręsti apleistų pastatų ir teritorijų problemas.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Žemės ir nekilnojamojo turto įstatymuose nėra aiškiai teisiškai apibrėžtas žemės įsigijimas. Trūksta aiškumo informuojant visuomenę apie neapmokestinamo turto kriterijus.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Savivaldybės teisė disponuoti žeme būtų viena svarbiausių intervencijų, galinčių skatinti verslo investicijas į darnią miestų plėtrą. Praktikoje savivaldybės turi ribotas galimybes naudotis šia teise, kadangi privalo gauti leidimus iš Nacionalinės žemės tarnybos prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos (išskyrus atvejus, kai žemė nuosavybės teise priklauso savivaldybei tokiems atvejais ji privalo būti naudojama tik visuomenės paslaugoms ir ES visuomenės plėtrai).
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Nekilnojamojo turto ir žemės mokesčiai yra suderinami su miestų planavimo intervencija. Jei nekilnojamojo turto ar žemės savininkų valdomas turtas neatitinka plėtros reikalavimų, privaloma mokėti, atitinkamai, nekilnojamojo turto ar žemės mokesčius. Šie mokesčiai tampa priemone administruoti miestų planavimą ir vykdyti miesto teritorijų naudojimo pokyčius, todėl ši intervencija skatina bendrą miesto teritorijų plėtrą.
Galimybės pakeisti / atsisakyti intervencijos	Kadangi žemės ir nekilnojamojo turto mokesčiai yra pagrindinis apleisto turto ir bešeimininkių pastatų savivaldybėse priežiūros finansavimo šaltinis, tokio tipo turto apmokestinimo kriterijai turėtų būti apibrėžti aiškiau.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 8. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS MIESTŲ REGENERAVIMO IR ATGAIVINIMO SEKTORIUJE (3)

Intervencijos pavadinimas	Infrastruktūros plėtros mokestis
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Teisės aktų nuostatos

Trumpas intervencijos aprašymas	Infrastruktūros plėtros mokestis yra vienkartinis mokestis, surenkamas iš fizinių ir juridinių asmenų, siekiant paremti už miestų infrastruktūrą atsakingas savivaldybes.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2015 (pateiktas įstatymo projektas). Įstatymo projektas buvo pateiktas 2015 metais, nors intervencija pradėta įgyvendinti tik 2018 metais. Intervencija yra įgyvendinama savivaldybių tarybų teisės aktų pagrindu.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Socialinės ir inžinerinės infrastruktūros plėtros administravimas ir reguliavimas, siekiant užtikrinti visuomenės poreikius atitinkančią savivaldybės infrastruktūros plėtrą bei suteikti galimybę fiziniams ir juridiniams asmenims naudotis inžineriniais tinklais ir socialine infrastruktūra.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	Lietuvos Respublikos savivaldybių infrastruktūros plėtros įstatymo projektas (2015 m. kovo 3 d., Nr. 15-1944). Lietuvos Respublikos savivaldybių infrastruktūros plėtros įstatymas kol kas nėra priimtas.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Savivaldybių infrastruktūros plėtros mokestis susideda iš trijų dalių: 1) socialinės ir inžinerinės infrastruktūros plėtros; 2) žemės paėmimo visuomenės poreikiams; 3) servitutų kompensavimo. Infrastruktūros plėtros įmoka gali būti sumokama įrengiant infrastruktūrą pagal su infrastruktūros plėtros organizatoriumi sudarytą sutartį. Vilniaus miesto savivaldybės tarybos sprendimas dėl paramos socialinės ir inžinerinės infrastruktūros plėtrai dydžių ir teikimo (Nr. 1-291) apibrėžia paramą infrastruktūros plėtrai.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Finansuoti savivaldybių infrastruktūrą. Pagrindinis intervencijos tikslas – padengti dalį infrastruktūros plėtros iniciatorių patirtų infrastruktūros plėtros sąnaudų bei patenkinti naujus socialinės ir inžinerinės infrastruktūros plėtros poreikius. Vilniaus miesto savivaldybės tarybos sprendimas dėl paramos socialinės ir inžinerinės infrastruktūros plėtrai dydžių ir teikimo (Nr. 1-291) apibrėžia paramą infrastruktūros plėtrai.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Vietos lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, savivaldybių administracijos
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Savivaldybės biudžetas
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Valstybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS/PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Teisės aktų nuostatų / mokesčių / atleidimo nuo mokesčio subjektai	Investuotojai į nekilnojamąjį turtą, statybos bendrovės, gyventojai, nekilnojamojo turto vystytojai
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatų / mokesčių / atleidimo nuo mokesčio subjektams tipas	Intervencija iš jos subjektų reikalauja tam tikrų veiksmų; intervencija nustato mokesčius subjektams
Teisės aktų nuostatų / mokesčių / atleidimo nuo mokesčio privalomumo jų subjektams lygis	Intervencija yra privaloma jos subjektams
Subjektų, kurių atžvilgiu taikomos teisės aktų nuostatos / mokesčiai / atleidimas nuo mokesčio, atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar panašiai) priklausantys asmenys

INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos poveikis	Kadangi egzistuoja tik infrastruktūros plėtros įstatymo projektas, šiuo metu nėra įstatymo, reguliuojančio infrastruktūros plėtros mokesčio surinkimą Lietuvoje. Nesant nusistovėjusio praktinio modelio, viešosios infrastruktūros plėtra ir susijusios intervencijos negali būti vykdomos skaidriai ir teisėtai, pritraukiant privačias lėšas.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Aiškios infrastruktūros plėtros mokesčio teisinės bazės stoka turi neigiamą poveikį vartotojams. Nekilnojamojo turto vystytojai labai dažnai nemoka infrastruktūros mokesčio arba bando jį pateikti kaip tam tikrą paslaugą, kurios apmokestinimas gyventojams ar verslininkams, gavusiems leidimus statybai, pastatų rekonstrukcijai ar kapitaliniam remontui, yra neaiškus.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija nuo 2007 metų koordinuoja infrastruktūros plėtros įstatymo rengimą, tačiau šis teisės aktas vis dar yra projekcinėje stadijoje. Pagrindinė priežastis, dėl kurios nepavyksta priimti infrastruktūros plėtros įstatymo, yra konkrečių teritorijų vystymui reikalingų lėšų poreikio apskaičiavimo metodologijos trūkumas. Tai nulėmė neefektyvus tarpinstitucinis bendradarbiavimas. Už viešosios infrastruktūros klausimus atsakingos šakinės ministerijos ir už integruotą darnią plėtrą atsakinga Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija nesugeba pasiekti sutarimo diskutuojamais klausimais. Dėl to buvo pasitelktas <i>ad hoc</i> sprendimas prašyti infrastruktūros vystytojų simbolinės paramos už socialinės infrastruktūros plėtrą ir esamų tinklų plėtrai reikalingos infrastruktūros įdiegimą. Aiškaus teisinio reguliavimo trūkumas sukūrė įtampą tarp savivaldybių ir privataus sektoriaus, kadangi pastarasis tikisi, kad infrastruktūros plėtros miestų zonose imsis savivaldybės.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Infrastruktūros plėtros teisinio reguliavimo ir apmokestinimo trūkumas yra nesuderinamas su miestų plėtra. Kadangi infrastruktūros mokesčio teisinė bazė nėra išvystyta, savivaldybės stokoja finansinių išteklių infrastruktūros plėtrai.
Galimybės pakeisti / atsisakyti intervencijos	Reikalinga priimti Lietuvos Respublikos infrastruktūros plėtros įstatymą. Taip pat svarbu skubiai atlikti reikalingus pakeitimus Lietuvos Respublikos rinkliavų įstatyme, išplečiant savivaldybių galimybes rinkti vietinės rinkliavas už viešosios infrastruktūros plėtrą. Lietuvos Respublikos infrastruktūros plėtros įstatymo priėmimą turi lydėti įgyvendinimo sistemos, apimančios reikalingus registrus ir praktinius rinkliavų nustatymo įrankius, parengimas. Verta apsvarstyti galimybę leisti savivaldybėms savarankiškai nustatyti ir administruoti vietinius mokesčius, siekiant didesnės jų finansinės autonomijos ir, tuo pat metu, didesnių veiklos ir finansinių išteklių galimybių, prisidedančių prie vietos žmonių gerovės kūrimo, verslumo skatinimo ir naujų darbo vietų kūrimo.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 9. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS MIESTŲ REGENERAVIMO IR ATGAIVINIMO SEKTORIUJE (4)

Intervencijos pavadinimas	Subsidija viešosios paskirties pastatų regeneravimui ir apleistų teritorijų konversijai
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui
Trumpas intervencijos aprašymas	ESI fondų lėšomis finansuojamos priemonės yra skirtos suteikti subsidijas anksčiau įsisavintos žemės ar pastatytų pastatų, kurie

	šiuo metu yra nenaudojami, regeneravimui bei viešosios paskirties pastatų ir nenaudojamų viešųjų patalpų, kuriuos būtų galima pritaikyti bendruomenės poreikiams, regeneravimui. Paprastai subsidijos prisideda prie valstybei ar savivaldybėms priklausančios žemės ar pastatų parengimo privačioms investicijoms.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2014–2023 Intervencijos įgyvendinimas priklauso nuo ESI fondų asignavimų.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Sukurti sąlygas didinti gyventojų užimtumą tikslinėse miesto ar kaimo teritorijose bei skatinti socialinę ir ekonominę plėtrą.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa (2014 m. rugsėjis)
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Plėtoti viešąją infrastruktūrą ir apleistas teritorijas su socialinėmis problemomis susiduriančioms bendruomenėms, ypač mažesniuose miestuose, kur pagyvenę žmonės, vaikai ir kiti bendruomenės nariai turi labai ribotą laisvalaikio ir socialinių veiklų pasiūlą; parengti teritorijas tolesnei plėtrai, suteikiant reikšmingą paramą turto vystymu užsiimančioms verslo subjektams.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Investuoti į viešojo naudojimo pastatų infrastruktūros atnaujinimą, nenaudojamų pramoninių ir komercinių teritorijų regeneravimą bei savivaldybėms priklausančių ar jų kontroliuojamų apleistų pastatų konversiją apleistose teritorijose. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro patvirtinti finansavimo sąlygų aprašai (priemonės Nr. 07.1.1-CPVA-V-902; Nr. 07.1.1-CPVA-R-903; Nr. 07.1.1-CPVA-R-905; Nr. 07.1.1-CPVA-R-904; Nr. 08.2.1-CPVA-R-908); 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa, 4 teminis tikslas „Perėjimo prie mažai anglies dioksido aplinką išskiriančių technologijų ekonomikos visuose sektoriuose rėmimas“.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Vietos lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Centrinė projektų valdymo agentūra, savivaldybių administracijos, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija, Viešųjų investicijų plėtros agentūra
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	ESI fondų lėšos
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Valstybės biudžetas, savivaldybės biudžetas, potencialios privačios lėšos (finansinių priemonių atveju)
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešojo administravimo institucija (-os) tiesiogiai; biudžetinė įstaiga (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Projektų konkursas
Kiti viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdai	Regioninis planavimas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Intervencijos dydis, tenkantis paslaugų teikėjams, apskaičiuojamas pagal kiekvienos savivaldybės priimtą tvarką

Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirtos finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams	100%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos poveikis	Intervencija turi teigiamą poveikį miesto infrastruktūros regeneravimui tikslinėse teritorijose. Pastarasis padeda į nenaudojamas miesto erdves pritraukti daugiau privačių investuotojų. Viešosios paskirties pastatų modernizavimas pagerina socialinių ir bendruomenės paslaugų teikimo proceso kokybę tikslinėse teritorijose. Renovuoti pastatai tampa naujais švietimo, socialinių ar verslo veiklų centrais. Miesto apleistų teritorijų konversija yra siekiama didinti miestų ir kitų gyvenamųjų vietovių funkcinės ir fizinės struktūros integralumą, kurti palankią investicijoms aplinką bei sukurti sąlygas aplinkai, užstatymui, susisiekimo sistemai ir inžinerinei įrangai atnaujinti urbanizuotoje gyvenamosios vietovės dalyje ⁴³. Nenaudojamos infrastruktūros konversija yra nukreipta į miesto erdvių pritaikymą įvairių visuomenės grupių – miesto bendruomenių ar investuotojų – poreikiams ir, tuo pat metu, ji yra viešosios infrastruktūros regeneravimo dalis. Apleistų teritorijų konversija pasižymi kompleksiniais sprendimais, skirtais organizuoti miesto ar kitas dideles teritorijas, skatinant apleistų teritorijų atkūrimą.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Anot miestų politikos ekspertų, ESI fondų lėšomis finansuojamos miestų regeneravimo intervencijos dažnai nekuria pridėtinės socialinės-ekonominės vertės. Jos pagerina aplinkos (pavyzdžiui, pastatų, parkų ir pan.) kokybę, tačiau nepadaeda spręsti specifinių problemų, kylančių dėl miestų ir miestelių veikiančių migracijos srautų, gyventojų senėjimo procesų ir iniciatyvių gyventojų trūkumo. ESI fondų investicijos miestų regeneravimui turėtų būti labiau pritaikytos specifiniams miestų ir regionų poreikiams.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Ši intervencija yra įgyvendinama kaip ESI fondų investicijos, kurios ne visada atitinka regioninius poreikius. Be to, ESI fondų lėšų panaudojimas nebuvo savalaikis ir daugiausiai buvo nukreiptas į techninės infrastruktūros plėtrą, socialinės įtraukties ir darbo vietų kūrimo tikslus palikdamas nuošaly. 2014–2020 metų programavimo laikotarpiu lėšos gali būti skiriamos miesto atgaivinimo projektams pagal kelias priemones. Pagal priemonę „Miestų kompleksinė plėtra“ (Nr. 07.1.1-CPVA-R-905) pasirašytos 33 sutartys dėl negražinamųjų subsidijų tikslinėms teritorijoms, turinčioms 6–100 tūkst. gyventojų, ir mažesnėms savivaldybėms. Priemonei skirtos bendros lėšos sudaro 107 380 029 EUR.⁴⁴ Pagal priemonę „Didžiųjų miestų kompleksinė plėtra“ (Nr. 07.1.1-CPVA-R-904) pasirašyta 21 sutartis dėl negražinamųjų subsidijų didiesiems Lietuvos miestams. Priemonei skirtos bendros lėšos sudaro 150 653 517 EUR. Pagrindiniai objektai, kuriuos siekiama atnaujinti, yra didžiųjų miestų istoriniai ir kultūriniai objektai bei aplinkinės teritorijos⁴⁵. Pagal priemonę „Kaimo gyvenamųjų vietovių atnaujinimas“ (Nr. 08.2.1-CPVA-R-908) buvo pasirašyta 13 sutarčių. Priemonei skirtos bendros lėšos sudaro 52 003 830 EUR. Pagrindinės remiamos veiklos – miesto infrastruktūros regeneravimas ir apleistų ar neefektyviai naudojamų pastatų miesteliuose ir kaimo vietovėse, turinčiuose 1–6 tūkst. gyventojų, išskyrus savivaldybių centrus,

⁴³ Bielinskas, V., Burinskienė, M. 2015. Apleistų teritorijų konversijos įgyvendinimo galimybės Lietuvos miestuose. 7(1): 30-39: *Mokslas – Lietuvos ateitis*. <http://www.mla.vgtu.lt/index.php/mla/article/download/710/pdf>

⁴⁴ Informacija apie patvirtintą priemonę „Miestų kompleksinė plėtra“. 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijos Lietuvoje: <http://www.esinvesticijos.lt/lt/patvirtintos-priemones/miestu-kompleksine-pletra>

⁴⁵ Informacija apie patvirtintą priemonę „Didžiųjų miestų kompleksinė plėtra“. 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijos Lietuvoje: <http://www.esinvesticijos.lt/lt/patvirtintos-priemones/didziuju-miestu-kompleksine-pletra>

	konversija ⁴⁶ . Dvi priemonės – „Pereinamojo laikotarpio teritorijų vystymas. I“ (Nr. 07.1.1-CPVA-V-902, skirtos lėšos – 7 879 367 EUR ⁴⁷) ir „Pereinamojo laikotarpio teritorijų vystymas. II“ (Nr. 07.1.1-CPVA-R-903, skirtos lėšos – 6 144 971 EUR ⁴⁸) – nukreiptos į miesto apleistų teritorijų konversiją ir bendrąją miesto infrastruktūros plėtrą.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	ESI fondų investicijos miesto teritorijų atgaivinimui yra suderinamos su miestų planavimu. Visos ESI fondų lėšomis finansuojamos priemonės yra suplanuotos atsižvelgiant į esamus teisinius dokumentus, apibrėžiančius miestų planavimą nacionaliniu lygmeniu.
Galimybės pakeisti / atsisakyti intervencijos	Svarbu skatinti ir įgalinti savivaldybes vykdyti naujas regeneravimo iniciatyvas, kadangi socialinė ir demografinė padėtis įvairiose savivaldybėse labai skiriasi ir valstybės lygmens intervencijos ne visada padeda išspręsti visas vietos lygmens problemas.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 10. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS MIESTŲ REGENERAVIMO IR ATGAIVINIMO SEKTORIUJE (5)

Intervencijos pavadinimas	Subsidija miesto gyvenamosios aplinkos regeneravimui
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui
Trumpas intervencijos aprašymas	ESI fondų lėšomis finansuojamos priemonės yra skirtos suteikti subsidijas miesto gyvenamosios aplinkos regeneravimui: parkų ir viešųjų erdvių atnaujinimui, pėsčiųjų ir dviračių takų, apšvietimo infrastruktūros, smulkios bendruomenės infrastruktūros (pavyzdžiui, žaidimų aikštelių, automobilių parkavimo zonų) plėtrai.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2014–2023 Intervencijos įgyvendinimas priklauso nuo ESI fondų asignavimų.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Sudaryti sąlygas tikslinių teritorijų gyventojų galimybių įsidarbinti didinimui bei skatinti socialinę ir ekonominę plėtrą.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa (2014 m. rugsėjis)
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Subalansuoti vidinę migraciją ir išspręsti darbo jėgos judumo problemas per gyvenamosios aplinkos gerinimą, sutelkiant investicijas konkrečiose tikslinėse teritorijose, formuojant jose paklausą vietos verslui ir didinant šių teritorijų patrauklumą privatiems investuotojams.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Investuoti į gyvenamųjų zonų aplinkos gerinimą, sukuriant ar atnaujinant smulkia bendruomenės infrastruktūrą, sutvarkant aplinką, plėtojant žaliąją infrastruktūrą ir didinant prieinamumą

⁴⁶ Informacija apie patvirtintą priemonę „Kaimo gyvenamųjų vietovių atnaujinimas“. Europos Sąjungos fondų investicijos Lietuvoje: <http://www.esinvesticijos.lt/lt/patvirtintos-priemones/kaimo-gyvenamuju-vietoviu-atnaujinimas>

⁴⁷ Informacija apie patvirtintą priemonę „Pereinamojo laikotarpio tikslinių teritorijų vystymas. I“ Europos Sąjungos fondų investicijos Lietuvoje: <http://www.esinvesticijos.lt/lt/patvirtintos-priemones/perainamojo-laikotarpio-tiksliniu-teritoriju-vystymas-i>

⁴⁸ Informacija apie patvirtintą priemonę „Pereinamojo laikotarpio tikslinių teritorijų vystymas. II“ . Europos Sąjungos fondų investicijos Lietuvoje: <http://www.esinvesticijos.lt/lt/patvirtintos-priemones/perainamojo-laikotarpio-tiksliniu-teritoriju-vystymas-ii>

	prie šių teritorijų (pavyzdžiui, tiesiant ar tvarkant pėsčiųjų ir dviračių takus). Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro patvirtinti finansavimo sąlygų aprašai (priemonės Nr. 07.1.1-CPVA-R-903, Nr. 07.1.1-CPVA-V-902; Nr. 07.1.1-CPVA-R-904; Nr. 07.1.1-CPVA-R-905; Nr. 08.2.1-CPVA-R-908). Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymas „Dėl integruotų teritorijų vystymo programų rengimo ir įgyvendinimo gairių patvirtinimo“ (2014 m. liepos 11 d., Nr. 1V-480).
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Vietos lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Centrinė projektų valdymo agentūra, savivaldybių administracijos, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	ESI fondų lėšos
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Valstybės biudžetas, savivaldybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešojo administravimo institucija (-os) tiesiogiai; biudžetinė įstaiga (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Projektų konkursas
Kiti viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdai	Regioninis planavimas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Intervencijos dydis, tenkantis paslaugų teikėjams, apskaičiuojamas pagal kiekvienos savivaldybės priimtą tvarką
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams	100%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos poveikis	Intervencijos poveikis tikslinių teritorijų gyventojams yra teigiamas, kadangi miesto infrastruktūros regeneravimas yra skirtas jų gyvenimo sąlygų gerinimui. Pagrindinės intervencijos užduotys yra susijusios su technine infrastruktūros plėtra, tokia kaip miesto gatvių apšvietimo sistemos bei smulkios infrastruktūros rekonstrukcija tikslinėse teritorijose. Taikant šią intervenciją yra įgyvendinami tik pilotiniai projektai ES remiamose probleminėse miestų zonose. Tai daugiausiai apima ES finansuojamas integruotas teritorijų vystymo programas miesto vietovėse ⁴⁹ .
Nenumatytas intervencijos poveikis	Investicijų programos yra nukreiptos į miesto viešųjų erdvių tvarkymą, įskaitant poilsio zonų infrastruktūros atnaujinimą ir apleistų miesto teritorijų regeneravimą. Jos iš esmės prisideda prie gyvenimo kokybės bei aplinkos gerinimo ir teoriškai yra suderinamos su siekiu padidinti teritorijų patrauklumą investicijoms. Vis dėlto, dabartinės investicijų programos tik labai ribotai gali prisidėti prie Lietuvos regioninės politikos

⁴⁹ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymas „Dėl integruotų teritorijų vystymo programų rengimo ir įgyvendinimo gairių patvirtinimo“, 2014 m. liepos 11 d., Nr. 1V-480, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/1976782008fd11e4adf3c8c5d7681e73/CNvXEzeudl>

	strategijos iki 2030 metų tikslo – sudaryti oraus, aktyvaus, saugaus, sveiko ir patrauklaus gyvenimo ir darbo sąlygas visoje Lietuvoje⁵⁰. Negalima teigti, kad investicijų programų turinys yra netinkamas siekiant strategijos tikslų, tačiau šių programų įgyvendinimas yra tik vienas iš daugelio komponentų, padedančių siekti strategijos tikslų, šalia socialinių ir demografinių aspektų. Be to, ESI fondų lėšų panaudojimas ne visiškai atitiko kompleksiškus poreikius, kadangi dauguma investicijų buvo skirta techninės infrastruktūros plėtrai, o socialinės įtraukties ir darbo vietų kūrimo rodikliai ne visada buvo pasiekti.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Didesnė dalis projektų yra skirti infrastruktūros ir viešųjų erdvių, tokių kaip parkai, aikštės ir gatvės, regeneravimui. Ši intervencija turi teigiamą poveikį verslui, kadangi miesto zonos yra parengiamos naujoms investicijoms ir darbo vietoms, tvarkant aplinką, tiesiant dviračių ir pėsčiųjų takus. Visi projektai pagal priemonę „Kaimo gyvenamųjų vietovių atnaujinimas“ (Nr. 08.2.1-CPVA-R-908) buvo nukreipti į miesto gyvenamosios aplinkos infrastruktūros (gatvių, parkų, aikščių) regeneravimą. Daug projektų pagal priemonę „Miestų kompleksinė plėtra“ (Nr. 07.1.1-CPVA-R-905) buvo skirti gyvenamųjų zonų infrastruktūros atnaujinimui. Didžioji dalis negrąžinamųjų subsidijų pagal priemonę „Didžiųjų miestų kompleksinė plėtra“ (Nr. 07.1.1-CPVA-R-904) buvo suteikta miesto infrastruktūros šalia pagrindinių kultūros objektų ir viešųjų parkų regeneravimui.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	ESI fondų investicijos miesto teritorijų atgaivinimui yra suderinamos su miestų planavimu. Visos ESI fondų lėšomis finansuojamos priemonės yra suplanuotos atsižvelgiant į esamus teisinius dokumentus, apibrėžiančius miestų planavimą nacionaliniu lygmeniu.
Galimybės pakeisti / atsisakyti intervencijos	Siūlytina leisti visoms savivaldybėms savarankiškai nustatyti ir administruoti vietinius su nekilnojamojo turto susijusius mokesčius ir rinkliavas. Tai prisidėtų prie didesnės jų finansinės autonomijos ir, tuo pat metu, verslumo skatinimo ir naujų darbo vietų kūrimo. Planuojama diegti savivaldybių parengtas priemones, pavyzdžiui, Vilniaus miesto viešųjų erdvių ir kaimynių teritorijų atnaujinimo programas⁵¹.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

⁵⁰ Lietuvos regioninės politikos baltoji knyga darniai ir tvariai plėtrai 2017–2030 metams, Nacionalinės regioninės plėtros taryba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, 2017

⁵¹ Vilniaus miesto savivaldybės tarybos sprendimas „Dėl Vilniaus miesto kaimynių teritorijų atnaujinimo programos ir šios programos įgyvendinimo aprašo tvirtinimo“, 2017 m. liepos 26 d., Nr. 1-1058, <https://www.vilnius.lt/vaktai2011/Defaultlite.aspx?Id=3&DocId=30296533>

2.1.4 LIETUVOS MIESTŲ REGENERACIJOS IR ATGAIVINIMO SEKTORIJE ATRINKTŲ VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ ANALIZĖS REZULTATAI

2.1.4.1 PASIŪLOS PUSĖ: ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ PLANAVIMO KOKYBĖ

Su paslaugomis susijusių intervencijų planavimo kokybė buvo vertinama nagrinėjant, kaip aiškiai apibrėžtas jų įgyvendinimo laikotarpis, įgyvendinimo sąnaudos, numatomos pajamos, administravimo ir įgyvendinimo standartai bei tikėtini rezultatai ir ar planuojant intervencijas buvo įvertinta bendroji paklausa susijusiai paslaugai.

LENTELĖ 11. ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ PLANAVIMO KOKYBĖ LIETUVOS MIESTŲ REGENERAVIMO IR ATNAUJINIMO SEKTORIJE

Paslaugos pavadinimas	Susijusios intervencijos pavadinimas	Intervencijos įgyvendinimo laikotarpis apibrėžtas	Intervencijos įgyvendinimo sąnaudų kiekis bei pobūdis apibrėžti	Tikėtina intervencijos įgyvendinimo grąža numatyta	Intervencijos administravimo ir įgyvendinimo standartai apibrėžti	Rezultatai, numatomi pasiekti įgyvendinus intervenciją, apibrėžti	Egzistuojanti paklausa su intervencija susijusiai paslaugai įvertinta	Intervencijos planavimo kokybė
Miesto viešųjų erdvių regeneravimas	Subsidija miesto gyvenamosios aplinkos regeneravimui	✓	✓	N/A	✓	✓	✓	GERA
Miesto apleistų teritorijų regeneravimas	Subsidija viešosios paskirties pastatų regeneravimui ir apleistų teritorijų konversijai	✓	✓	×	✓	✓	✓	GERA
	Žemės ir nekilnojamojo turto mokesčiai	✓	×	N/A	✓	✓	✓	VIDUTINĖ
	Infrastruktūros plėtros mokestis	×	×	N/A	✓	×	×	PRASTA
	Miestų planavimas	×	×	N/A	✓	✓	✓	VIDUTINĖ

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

Lietuvos miestų regeneravimo ir atgaivinimo sektoriuje identifikuotos penkios su paslaugomis susijusios intervencijos. Miestų regeneravimo ir atgaivinimo paslaugų planavimo kokybė įvertinta kaip vidutinė. Subsidijos miesto gyvenamosios aplinkos regeneravimui bei subsidijos viešosios paskirties pastatų

regeneravimui ir apleistų teritorijų konversijai planavimo kokybė buvo gera. Su ESI fondais susiję dokumentai aiškiai nurodo formalius reikalavimus lėšų paskirstymui, įskaitant reikalavimą nurodyti intervencijos įgyvendinimo laikotarpį, tinkamas sąnaudas, produkto ir rezultato rodiklius ir kt. Tais atvejais, kai nėra galimybių iš anksto suplanuoti tikėtinų rezultatų, pavyzdžiui, numatomų pajamų apimčių, projektų paramos gavėjai yra įpareigojami savo paraiškose pateikti reikalingą informaciją, kuri yra įtraukiama į ESI fondų administravimo duomenų bazę. Galima teigti, jog planuojant intervencijas nacionaliniu lygmeniu nebuvo tinkamai įvertinta paklausa intervencijoms, kadangi prieinamos lėšos buvo paprasčiausiai paskirstytos tinkamiems finansuoti miestams / miesteliams, kurie sudaro didelę dalį visų Lietuvos miestų / miestelių. Kita vertus, vietos lygmeniu sprendimai dėl ESI fondų lėšų paskirstymo buvo priimami atsižvelgiant į vietinę paklausą. ESI fondų lėšų panaudojimui trūko kompleksiskumo, kadangi dauguma investicijų buvo skirta techninės infrastruktūros plėtrai, o socialinės įtraukties ir darbo vietų kūrimo rodikliai ne visada buvo pasiekti.

Miestų planavimo, nekilnojamojo turto ir žemės mokesčių intervencijų planavimo kokybė buvo vidutinė. Nebuvo apibrėžtas su paslaugomis susijusių intervencijų įgyvendinimo laikotarpis bei sąnaudų pobūdis ir apimtys. Miestų planavimas (miesto planų tvirtinimas) yra tęstinė intervencija. Kadangi specialieji ir detalieji planai yra rengiami ir atnaujinami nuolatos, atsižvelgiant į konkrečios teritorijos plėtros poreikius, nėra konkrečios šios intervencijos įgyvendinimo laikotarpio.

Infrastruktūros plėtros mokesčio savivaldybėms intervencijos planavimo kokybė buvo prasta. Kadangi šios intervencijos teisinė bazė vis dar yra rengimo etape, kol kas nėra teisinio reguliavimo, apibrėžiančio intervencijos galimų sąnaudų pobūdį ir apimtį, įgyvendinimo laikotarpį bei aprėptį.

2.1.4.2 PASIŪLOS PUSĖ: ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ ĮGYVENDINIMO EFEKTYVUMAS

Bendroji pasiūla nepatenkina tokių intervencijų, kaip subsidija viešosios paskirties pastatų regeneravimui ir apleistų teritorijų konversijai bei subsidija miesto gyvenamosios aplinkos regeneravimui, bendrosios paklausos. Kadangi pagrindinis jų finansavimo šaltinis yra ESI fondų lėšos, intervencijos nėra visa apimančios, o lėšos yra skiriamos tik ribotam teritorijų skaičiui. Šių intervencijų įgyvendinimas stokoja efektyvumo, kadangi yra nukreiptas į ribotą žmonių skaičių. Be to, ESI fondų lėšomis finansuojamos valstybės intervencijos dažnai nekuria pridėtinės socialinės-ekonominės vertės. Jos pagerina aplinkos kokybę, tačiau nepadeda spręsti konkrečių teritorijų problemų. Pavyzdžiui, trūksta specifinių iniciatyvų, skirtų tenkinti senėjančios visuomenės sveikatos ir laisvalaikio poreikius. Viešieji paslaugų teikėjai gauna 100 procentų intervencijai skirtų lėšų.

Nors abi analizuojamos intervencijos atitinka formalius teritorijų planavimo reikalavimus (pavyzdžiui, saugumo ir prieinamumo, žaliųjų erdvių proporcijų ir pobūdžio), nėra aiškių erdvės ir dizaino sprendinių bei naudojamų medžiagų kokybės standartų, todėl atnaujintų viešųjų erdvių, viešosios paskirties pastatų ar sutvarkytų apleistų teritorijų kokybė skiriasi. Pagrindinė priežastis, sąlygojanti nepakankamą intervencijų kokybę, yra nepakankamos investicijos ir ekspertizės stoka.

Šiuo metu planuojamos ir įgyvendinamos priemonės, skirtos miestų aplinkos gerinimui, miestų atkūrimui, apleistų pramoninių teritorijų (įskaitant pertvarkomas teritorijas) išvalymui ir atkūrimui, užimtumą skatinančio ekonomikos augimo, kuriant vidinį potencialą, rėmimui, kaip daliai konkrečioms sritims skirtos teritorinės strategijos, įskaitant nuosmukį patiriančių pramoninių regionų pertvarkymą ir

specifinių gamtos ir kultūros išteklių prieinamumo bei naudojimosi jais gerinimą⁵². Tikimasi, kad iki 2020 metų padidės tikslinių teritorijų gyventojų galimybės įsidarbinti ir paspartės šių teritorijų socialinė ir ekonominė plėtra.

Dėl tarpinstitucinio bendradarbiavimo stokos miestų planavimo intervencijos kokybė yra vidutinė. Už teritorijų planavimo reguliavimą ir valstybės miestų politikos formavimą yra atsakinga LR aplinkos ministerija, tačiau valstybės intervencijas miestų plėtros srityje koordinuoja skirtingos ministerijos. Nėra sukurta miestų planavimo intervencijos įgyvendinimo mechanizmo. Kitaip tariant, valdžios institucijų įsipareigojimas dalyvauti įgyvendinant planus dažnai yra apribojamas neveiksmingais kompensavimo mechanizmais ar finansinių išteklių trūkumu.

Sudėtinga įvertinti infrastruktūros plėtros mokesčio savivaldybėms intervencijos efektyvumą, kadangi ji kol kas nėra įgyvendinama. Nors LR teritorijų planavimo įstatymas numato privačios teritorijų planavimo iniciatyvos teisę, jos įgyvendinimui reikalinga procedūra kol kas nėra įtvirtinta. Dėl to atsiranda neapibrėžtas intervencijos įgyvendinimo laikotarpis, sąnaudų pobūdis ir apimtys bei tikėtini rezultatai. Infrastruktūros plėtros mokesčio įvedimas užtikrins savivaldybių infrastruktūros plėtrą, leisiančią gyventojams ir įmonėms priimtinomis sąlygomis naudotis susisiekimo tinklais ir socialine infrastruktūra.

Su paslaugomis susijusių intervencijų efektyvumas yra vidutinis ar netgi žemas. Intervencijas įgyvendina tik valstybės institucijos.

2.1.4.3 PASIŪLOS PUSĖ: ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ PAPILDOMUMAS

Subsidijos viešosios paskirties pastatų regeneravimui ir apleistų teritorijų konversijai tikslas yra optimizuoti viešosios infrastruktūros naudojimą. Kitaip tariant, dauguma viešosios paskirties pastatų atnaujinimui skirtų projektų siekiama vietoje daugybės atskirų patalpų išlaikymo sukurti vieną erdvę, galinčią talpinti įvairius bendruomenės paslaugų teikėjus. Tai galimai prisideda prie gyventojų gyvenimo kokybės gerinimo, tačiau šios intervencijos poveikis darbo vietų kūrimui yra labai ribotas. Subsidija viešosios paskirties pastatų regeneravimui ir apleistų teritorijų konversijai pirmiausiai skirta verslo pritraukimui į tokias teritorijas, kas, savo ruožtu, turėtų prisidėti prie užimtumo augimo jose. Nors viešosios paskirties pastatų atnaujinimas pagerina socialinių ir bendruomenės paslaugų teikimo procesą tikslinėse teritorijose, poveikio darbo vietų kūrimui reikšmingumas labai priklauso nuo specifinių sąlygų bei apleistų teritorijų pobūdžio ir lokacijos. Be to, gali būti, kad sutvarkytose apleistose teritorijose įsikuriančios įmonės keičia tik savo lokaciją, o ne kuria naujas darbo vietas. Visa tai mažina intervencijos rezultatų papildomumą.

Subsidija miesto gyvenamosios aplinkos regeneravimui gali paskatinti naujų verslų steigimąsi ir tokiu būdu prisidėti prie naujų darbo vietų kūrimo. Vis dėlto, kadangi regeneruotoje gyvenamojoje aplinkoje paprastai įsikuria smulkūs verslai (kavinės, laisvalaikio centrai ir pan.), intervencijos poveikis bendram užimtumui yra menkas. Ši intervencija skirta subalansuoti vidinę migraciją ir išspręsti darbo jėgos judumo problemas per gyvenamosios aplinkos gerinimą, sutelkiant investicijas konkrečiose tikslinėse teritorijose, formuojant jose paklausą vietos verslui ir didinant šių teritorijų patrauklumą privatiems investuotojams.

⁵² 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa

Miestų regeneravimo ir atgaivinimo sektoriaus intervencijos taip pat turi poveikį ir kapitalo investicijoms. ESI fondų investicijų miestų gyvenamosios aplinkos regeneravimui poveikis kapitalo investicijoms daugiausiai pasireiškia projektų įgyvendinimo etape. Projektams pasibaigus kapitalo investicijos sumažėja, kadangi galimybės pritraukti investicijas į atgaivintas miestų ar miestelių dalis priklauso nuo daugelio aplinkybių. Subsidija apleistų teritorijų konversijai turi žymesnį poveikį tvaresnėms kapitalo investicijoms. Viešosios lėšos skiriamos žemės paruošimui ir pagrindinės infrastruktūros plėtrai, o tolesnės investicijos į nekilnojamojo turto plėtrą, įrangą ir paslaugas padengiamos privačiomis lėšomis. Sėkmingai suplanuoti miesto apleistų teritorijų atgaivinimo projektai turi didelį potencialą pritraukti reikšmingas privačias investicijas.

Nekilnojamojo turto ir žemės mokesčiai patenka į valstybės biudžetą ir tampa svarbiu valstybės pajamų šaltiniu, o už mokesčių administravimo sąnaudas paprastai yra atsakinga Valstybinė mokesčių inspekcija. Šie mokesčiai gali būti efektyvus įrankis siekiant stabilizuoti ekonomiką, perskirstyti pajamas ir vystyti naujas veiklas tam tikrose savivaldybėse. Už infrastruktūros plėtrą yra atsakingos savivaldybės, todėl šie mokesčiai turėtų būti mokami pastarosioms. Teigiamas mokesčių poveikis sietinas su didesnėmis viešosios infrastruktūros (tokios kaip gatvių apšvietimas ir šaligatvių įrengimas) plėtros finansavimo galimybėmis.

2.1.4.4 PASIŪLOS PUSĖ: ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ NETIESIOGINIS POVEIKIS

Miesto regeneravimo ir atgaivinimo iniciatyvų įgyvendinimas turi įvairų netiesioginį poveikį tikslinėms grupėms. Pirmiausiai, viešosios gyvenamosios aplinkos regeneravimas skatina gyventojų ar bendruomenių, o ne institucijų, inicijuojamas veiklas. Viešosios erdvės yra naudojamos bendruomenių susirinkimams, naujoms veikloms, renginiams, kurie gali prisidėti prie socialinių inovacijų. Subsidija miesto apleistų teritorijų regeneravimui – atvirkščiai – gali skatinti privačius investuotojus, pasirinktus toliau vystyti regeneruotas apleistas teritorijas, atidėti savo investicijas, kadangi pradinis regeneravimo etapas yra finansuojamas viešosiomis lėšomis ir privatūs investuotojai nepatiria spaudimo dėl investicijų grąžos.

Subsidija viešosios paskirties pastatų regeneravimui ir apleistų teritorijų konversijai gali turėti tiek teigiamą, tiek žalingą poveikį gamtinei aplinkai. Teigiamą poveikį sukuria pats miestų apleistų teritorijų regeneravimas, ypač jei apleista teritorija yra užteršta po ankstesnio pramoninio naudojimo ir regeneravimo projektas apima žemės valymą. Kita vertus, ši intervencija gali padidinti gamtinei aplinkai tenkantį krūvį, kadangi atnaujinti parkai ar kitos žaliosios erdvės pritraukia daugiau lankytojų ir jose organizuojama daugiau veiklų. Nepaisant to, neigiamą netiesioginį poveikį gamtinei aplinkai nusveria teigiamas netiesioginis poveikis, atsirandantis dėl geresnės žaliųjų erdvių priežiūros (pavyzdžiui, augalų sodinimo, laistymo ir tvarkymo).

Miestų planavimo intervencijos neigiamas netiesioginis poveikis pasireiškia Nacionalinės žemės tarnybos perteklinės kontrolės ir biurokratinio įsikišimo sąlygotomis ilgomis procedūromis bei didelėmis administravimo sąnaudomis. Infrastruktūros plėtros mokesčio savivaldybėms neigiamas netiesioginis poveikis pasireiškia vartotojams, kadangi infrastruktūros vystytojai išsisuka nuo šio mokesčio mokėjimo arba bando jį pristatyti, kaip tam tikrą paslaugą, kurios kaina nėra aiški. Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu, tokia situacija buvo išspręsta paprašius simbolinės infrastruktūros vystytojų

paramos už socialinės infrastruktūros plėtrą ir esamų tinklų plėtrai reikalingos infrastruktūros įdiegimą⁵³.

2.1.4.5 PAKLAUSOS PUSĖ: ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ POVEIKIS PASLAUGŲ PRIEINAMUMUI

Analizuojamos miestų regeneravimo ir atgaivinimo intervencijos pirmiausiai nukreiptos į miestų ir miestelių, dalyvaujančių ESI fondų lėšomis finansuojamoje integruotos plėtros iniciatyvoje, gyventojus. Miestų regeneravimo intervencijų bendroji paklausa yra žymiai didesnė nei pasiūla, kadangi gyvenamosios aplinkos atgaivinimas yra laipsniškas procesas. Nepaisant to, atnaujintos miestų ir miestelių dalys yra prieinamos visiems gyventojams ir turistams. Maža to, kadangi didžioji dauguma miesto regeneravimo projektų yra įgyvendinami centrinėse miestų dalyse ar istoriniuose jų centruose, dauguma gyventojų, nepaisant faktinės jų gyvenamosios vietos mieste, naudojasi atgaivintomis viešosiomis erdvėmis.

2.1.4.6 ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ SUDERINAMUMAS

Nekilnojamojo turto ir žemės mokesčiai yra suderinami su miesto planavimo valstybės intervencija. Jei nekilnojamojo turto ar žemės savininkai nevysto savo turto, jie privalo mokėti, atitinkamai, nekilnojamojo turto ar žemės mokesčius. Pastarieji tampa priemone administruoti miestų planavimą ir vykdyti miesto teritorijų naudojimo pokyčius, todėl ši intervencija skatina bendrą miesto teritorijų plėtrą. ESI fondų investicijos miesto teritorijų atgaivinimui yra suderinamos su miestų planavimu. Visos ESI fondų lėšomis finansuojamos priemonės yra suplanuotos atsižvelgiant į esamus teisinius dokumentus, apibrėžiančius miestų planavimą nacionaliniu lygmeniu. Infrastruktūros plėtros mokesčio savivaldybėms trūkumas yra nesuderinamas su miestų plėtra. Kadangi Lietuvoje nėra patvirtintų teisinių dokumentų, apibrėžiančių infrastruktūros plėtros mokesčių savivaldybėms, pastarosios stokoja finansinių išteklių infrastruktūros plėtrai.

2.1.5 IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS DĖL VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ LIETUVOS MIESTŲ REGENERAVIMO IR ATGAIVINIMO SEKTORIUJE

Už miestų regeneravimo ir atgaivinimo politikos formavimą yra atsakingos LR vidaus reikalų ministerija, LR aplinkos ministerija ir LR ūkio ministerija. Kitos svarbios institucijos, dalyvaujančios šios politikos įgyvendinime, yra Nacionalinė žemės tarnyba prie LR žemės ūkio ministerijos ir savivaldybių įstaigos regiono plėtros tarybos prie LR vidaus reikalų ministerijos. Už teritorijų planavimo reguliavimą ir

⁵³ Miestų ir rajonų plėtrai kontroliuoti skirtas infrastruktūros mokestis nėra įtvirtintas teisės aktais, todėl nekilnojamojo turto vystytojai mokesčius moka labdaros forma (LR labdaros ir paramos įstatymas, 1993 m. birželio 4 d., Nr. I-172)

valstybės miestų politikos formavimą yra atsakinga LR aplinkos ministerija, tačiau valstybės intervencijas miestų plėtros srityje koordinuoja skirtingos ministerijos. LR vidaus reikalų ministerija yra atsakinga už ESI fondų lėšomis finansuojamų regioninių projektų, skirtų miesto teritorijų regeneravimui, įgyvendinimą. Vietos lygmens strategijos prie integruotos miestų plėtros prisideda skatindamos miesto potencialo didinimą per viešosios infrastruktūros vystymą. Šiuo metu ESI fondų investicijos miesto teritorijų regeneravimui yra paskirstomos centralizuotai. ESI fondų lėšos tokioms intervencijoms, kaip subsidija miesto gyvenamosios aplinkos regeneravimui bei subsidija viešosios paskirties pastatų regeneravimui ir apleistų teritorijų konversijai, turėtų būti paskirstomos įvertinus regionų poreikius ir specifines tendencijas, pavyzdžiui, gyventojų skaičiaus mažėjimą, visuomenės senėjimą, miestų ir miestelių gyventojų iniciatyvos trūkumą.

Konkretūs miestų planavimo tikslai turėtų būti nustatomi atsižvelgiant į teritorijos specifiką, pavyzdžiui, tam tikros miesto teritorijos plėtimąsi (gyventojų skaičiaus ir darbo vietų skaičiaus augimą) ar susitraukimą (didelę emigraciją ir mažą gimstamumą). Anot miestų politikos ekspertų, ESI fondų lėšomis finansuojamos miestų regeneravimo intervencijos dažnai nekuria pridėtinės socialinės-ekonominės vertės. Jos pagerina aplinkos (pavyzdžiui, pastatų, parkų ir pan.) kokybę, tačiau nepadaeda spręsti specifinių problemų, kylančių dėl miestų ir miestelių veikiančių migracijos srautų, gyventojų senėjimo procesų ir iniciatyvių gyventojų trūkumo. ESI fondų investicijos miestų regeneravimui turėtų būti labiau pritaikytos regioniniams poreikiams.

ESI fondų lėšų panaudojimui trūksta kompleksškumo, kadangi dauguma investicijų yra skirta techninės infrastruktūros plėtrai, o socialinės įtraukties ir darbo vietų kūrimo rodikliai ne visada yra pasiekiami. Savivaldybėms turėtų būti suteikta daugiau teisių priimančios sprendimus dėl miesto planavimo procedūrų, apmokestinimo ar naujų intervencijų inicijavimo konkrečiuose miestuose ar miesteliuose.

Investicijų programos yra nukreiptos į miesto viešųjų erdvių tvarkymą, įskaitant poilsio zonų infrastruktūros atnaujinimą ir apleistų miesto teritorijų regeneravimą. Jos iš esmės prisideda prie gyvenimo kokybės bei aplinkos gerinimo ir teoriškai yra suderinamos su siekiu padidinti teritorijų patrauklumą investicijoms. Vis dėlto, dabartinės investicijų programos tik labai ribotai gali prisidėti prie Lietuvos regioninės politikos strategijos iki 2030 metų tikslo – sudaryti oraus, aktyvaus, saugaus, sveiko ir patrauklaus gyvenimo ir darbo sąlygas visoje Lietuvoje. Negalima teigti, kad investicijų programų turinys yra netinkamas siekiant strategijos tikslų, tačiau investicinių programų įgyvendinimas yra tik vienas iš daugelio komponentų, padedančių siekti strategijos tikslų, šalia socialinių ir demografinių aspektų.

Intervencijų planavimas. Subsidijos miesto gyvenamosios aplinkos regeneravimui ir subsidijos viešosios paskirties pastatų regeneravimui ir apleistų teritorijų konversijai planavimo kokybė buvo vidutinė. Be to, ESI fondų lėšos buvo naudojamos neįvertinant poreikių kompleksškumo, kadangi dauguma investicijų buvo nukreiptos į techninės infrastruktūros plėtrą, o socialinės įtraukties ir darbo vietų kūrimo tikslai buvo antraeiliai.

Infrastruktūros plėtros mokesčio planavimo kokybė buvo prasta. Kadangi šios intervencijos teisinė bazė vis dar yra rengimo etape, kol kas nėra teisinio reguliavimo, apibrėžiančio infrastruktūros plėtros mokesčio galimų sąnaudų pobūdį ir apimtį, įgyvendinimo laikotarpį bei intervencijos aprėptį⁵⁴. Siekiant sukurti teisinį pagrindą savivaldybėms vietos lygmeniu rinkti mokesčius už viešosios infrastruktūros

⁵⁴ LR savivaldybių infrastruktūros plėtros įstatymo projektas, 2015 m. kovo 3 d., Nr. 15-1944, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/22bc4db2c1a811e48799bc57840226ce>

plėtrą, svarbu priimti LR infrastruktūros plėtros įstatymą ir padaryti reikalingus pakeitimus LR mokesčių administravimo įstatyme⁵⁵.

Miesto planavimo intervencijos planavimas buvo neefektyvus dėl viešojo ir privataus sektorių atsakomybių ir išpareigojimų neapibrėžtumo vykdam infrastruktūros plėtrą bei planavimo veiklas.

Intervencijų įgyvendinimo efektyvumas. Kadangi pagrindinis tokių intervencijų, kaip subsidija miesto gyvenamosios aplinkos regeneravimui bei subsidija viešosios paskirties pastatų regeneravimui ir apleistų teritorijų konversijai, finansavimo šaltinis yra ESI fondų lėšos, intervencijos nėra visa apimančios, o lėšos yra skiriamos tik ribotam teritorijų skaičiui. Intervencijų įgyvendinimas taip pat nukreiptas ir į ribotą žmonių skaičių. Investicijos miesto teritorijų regeneravimui turėtų buvo sutelktos tiksliniuose regionuose, atsižvelgiant į jų socialines-demografines charakteristikas.

Nors LR teritorijų planavimo įstatymas numato, kad savivaldybės lygmens ir vietovės lygmens bendrųjų planų sprendiniai gali būti įgyvendinami pasinaudojant viešojo ir privataus sektorių partnerystę pritraukiant privačias lėšas, miestų planavimo intervencijos įgyvendinimas savivaldybėse buvo nesėkmingas dėl neišbaigto jos įgyvendinimo mechanizmo. Kitaip tariant, nėra aiškūs valstybės išpareigojimai ir privataus sektoriaus indėlis į infrastruktūros plėtrą. Dėl to svarbu persvarstyti viešojo ir privataus sektorių išpareigojimus. Miestų planavimo intervencija taip pat stokoja efektyvumo nesant infrastruktūros plėtros mokesčio, kuris galėtų sureguliuoti aktualius infrastruktūros plėtros apmokestinimo įvairiose savivaldybėse klausimus.

Intervencijų netiesioginis poveikis. Miestų regeneravimo ir atgaivinimo intervencijų įgyvendinimas turi įvairių netiesioginį poveikį tikslinėms grupėms. Subsidija viešosios paskirties pastatų regeneravimui ir apleistų teritorijų konversijai gali skatinti privačius investuotojus, pasirinktus toliau vystyti apleistas teritorijas, atidėti savo investicijas, kadangi pradinis regeneravimo etapas finansuojamas viešosiomis lėšomis ir privatūs investuotojai nepatiria spaudimo dėl investicijų grąžos. Ši intervencija gali padidinti gamtinei aplinkai tenkantį krūvį, kadangi atnaujinti parkai ar kitos žaliosios erdvės pritraukia daugiau lankytojų ir jose organizuojama daugiau veiklų.

Miestų planavimo intervencijos netiesioginis poveikis pasireiškia Nacionalinės žemės tarnybos perteklinės kontrolės ir biurokratinio įsikišimo sąlygotomis ilgomis procedūromis ir didelėmis administracinėmis sąnaudomis. Iš esmės Lietuvoje savivaldybės negali naudotis teise disponuoti žeme dėl Nacionalinės žemės tarnybos leidimo reikalavimo⁵⁶. Miestų politikos ekspertų teigimu, savivaldybės teisės disponuoti žeme liberalizavimas leistų reikšmingai padidinti intervencijų poveikį privačių investicijų ir tvarios miestų plėtros skatinimui.

⁵⁵ LR mokesčių administravimo įstatymas, 2005 m. birželio 16 d., Nr. IX-2112, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.276549?ifwid=wny8rknac>

⁵⁶ Informacija apie Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos reguliuojamas sritis ir veiklą: <http://www.nzt.lt/go.php/eng/About-us/22>

2.1.6 FINANSINIŲ PRIEMONIŲ ĮDIEGIMO GALIMYBIŲ ANALIZĖ

Šiame skyriuje analizuojamos galimybės taikyti finansines priemones teikiant tolesnei analizei atrinktas dviejų tipų Lietuvos miestų regeneravimo ir atgaivinimo sektoriaus paslaugas:

- Miesto viešųjų erdvių regeneravimas;
- Miesto apleistų teritorijų regeneravimas.

2.1.6.1 MIESTO VIEŠŲJŲ ERDVIŲ REGENERAVIMAS

LENTELĖ 12. GALIMYBĖS ĮDIEGTI FINANSINES PRIEMONES MIESTO VIEŠŲJŲ ERDVIŲ REGENERAVIMO PASLAUGOMS FINANSUOTI

Kriterijus	Finansinių priemonių įdiegimo galimybės
Kainodara	Nemokama
Reguliacinė ir valdysenos aplinka	Mišri viešoji / privati (viešieji paslaugų teikėjai užima daugiau nei 66 procentus rinkos)
Rinkos potencialas	Ribotas (didesnio skaičiaus) mokamų paslaugų plėtros potencialas
Atskaitomybė	Veiklos rezultatų planas
Pajėgumai	Dalinis atitikimas kokybiniais standartams

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

KAINODARA

Paslaugų teikimas yra nemokamas. Papildomos pajamos tam tikru mastu generuojamos iš papildomų paslaugų (pavyzdžiui, mokamo parkavimo) teikimo ir nuomos išoriniams operatoriams, nors jos padengia tik nedidelę dalį (mažiau nei 25 procentus) pagrindinių paslaugų teikimo bendrų metinių sąnaudų. Iš esmės miesto gyvenamosios aplinkos regeneravimas generuoja papildomas pajamas, kai miesto teritorijose vystomos naujos parkavimo sistemos.

REGULIACINĖ IR VALDYSENOS APLINKA

Už paslaugų teikimą yra atsakingos savivaldybės. Privatūs subjektai dalyvauja paslaugų teikime, kai yra atnaujinamos viešosios ar viešajam naudojimui skirtos privačios erdvės (pavyzdžiui, kai kurie parkai ar aikštės prie privačių pastatų yra atviri visuomenei). Miesto viešųjų erdvių regeneravimo intervencijos finansuojamos ESI fondų lėšomis. Pagrindinė kliūtis privatiems subjektams patekti į rinką yra nemokamas paslaugų teikimas ir, savo ruožtu, mažos galimybės gauti tiesiogines pajamas.

RINKOS POTENCIALAS

Paslaugos teikimas apima apie 2,2 mln. gyventojų tikslinėse teritorijose (didžiuosiuose miestuose, mažuose miestuose, turinčiuose 1–6 tūkst. gyventojų, miestuose, turinčiuose 6–100 tūkst. gyventojų, ir pan.). Viešieji paslaugų teikėjai užima daugiau nei 66 procentus rinkos. Bendroji pasiūla nepatenkina bendrosios paklausos. Didinant esamų veiklų aprėptį bei naudojant atnaujintą infrastruktūrą pritraukti smulkiuosius verslus, galinčius nuomoti viešąją infrastruktūrą savo poreikiams (pavyzdžiui, kavinėms,

turgeliams, lauko ar uždariems renginiams, gyventojams ir turistams skirtų paslaugų, tokių kaip dviračių nuoma, teikimui) atsirastų galimybių generuoti daugiau pajamų.

ATSKAITOMYBĖ

Intervencijų strategija yra aiškiai apibrėžta, nors trūksta aiškos valstybės ilgojo laikotarpio vizijos. Paslaugų politikos tikslai ir kiekybiniai tikslai yra apibrėžti, o trumpojo ir ilgojo laikotarpio tikslai yra nuoseklūs.

PAJĖGUMAI

Dėl ekspertizės stokos paslaugos kokybinius standartus atitinka tik iš dalies. Šiuo metu neplanuojama nei funkcijų perdavimo, nei vidinių pokyčių atsakingose institucijose.

IŠVADOS DĖL FINANSINIŲ PRIEMONIŲ ĮDIEGIMO GALIMYBIŲ

Konkrečiose vietovėse būtų galima sugeneruoti daugiau pajamų atnaujintą infrastruktūrą naudojant pritraukti smulkiuosius verslus, galinčius nuomoti viešąją infrastruktūrą savo poreikiams (pavyzdžiui, kavinėms, turgeliams, lauko ar uždariems renginiams, gyventojams ir turistams skirtų paslaugų, tokių kaip dviračių nuoma, teikimui).

Atsižvelgiant į labai ribotą pajamų generavimo potencialą miesto viešųjų erdvių regeneravimo paslaugų teikime, siekiant diegti finansines priemones būtų pravartu grupuoti šias intervencijas su kitais projektais, galinčiais generuoti pajamas.

2.1.6.2 MIESTO APLEISTŲ TERITORIJŲ REGENERAVIMAS

LENTELĖ 13. GALIMYBĖS ĮDIEGTI FINANSINES PRIEMONES MIESTO APLEISTŲ TERITORIJŲ REGENERAVIMO PASLAUGOMS FINANSUOTI

Kriterijus	Finansinių priemonių įdiegimo galimybės
Kainodara	Nemokama
Reguliacinė ir valdysenos aplinka	Mišri viešoji / privati (viešieji paslaugų teikėjai užima daugiau nei 66 procentus rinkos)
Rinkos potencialas	Pajamų didinimo potencialas (didinant valstybinės infrastruktūros nuomos privatiems subjektams mokesčių tarifus)
Atskaitomybė	Veiklos rezultatų planas
Pajėgumai	Nėra aiškių kokybinių standartų

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

KAINODARA

Paslaugų teikimas yra nemokamas. Paslaugų teikėjai tam tikru mastu generuoja pajamas iš infrastruktūros nuomos ar pardavimo išoriniams operatoriams (t. y. įgyvendinus apleistų teritorijų sutvarkymo / infrastruktūros plėtros jose projektus valstybė buvusias apleistas teritorijas gali išnuomoti privatiems investuotojams). Konkrečios infrastruktūros nuoma gali būti įgyvendinama kaip valstybės intervencija, taikant subsidiją miesto apleistų teritorijų regeneravimui. Nepaisant to, nuomos mokestis paprastai yra gana mažas, lyginant su infrastruktūros plėtrai skirtomis lėšomis, o investicijų grąžos

laikotarpis yra ilgas, neskaitant retų išimčių kai kuriuose didžiuosiuose miestuose, kur buvusios apleistos teritorijos yra patrauklesnės investuotojams.

REGULIACINĖ IR VALDYSENOS APLINKA

Paslaugų teikime dominuoja savivaldybės, tačiau sektoriuje veikia ir privatūs subjektai, vystantys nekilnojamojo turto projektus buvusiose pramoninėse / apleistose teritorijose. Nėra didelių kliūčių privatiems subjektams patekti į rinką. Paslaugas teikiantys viešieji subjektai turi teisę priimti naujas teisės aktų nuostatas / reikalavimus, susijusius su paslaugų teikimu ar vartotojų teisėmis (pavyzdžiui, įtvirtinančius naujus mokesčius).

RINKOS POTENCIALAS

Paslaugų teikimas nukreiptas į privatų verslą, siekiant skatinti tolesnes investicijas į miesto teritorijų plėtrą ir naujų darbo vietų gyventojams kūrimą. Nepaisant to, gali būti, kad sutvarkytose apleistose teritorijose įsikuriančios įmonės keičia tik savo lokaciją, o ne kuria naujas darbo vietas. Padidinus mokesčių už pagrindines paslaugas tarifus (t. y. padidinus valstybinių regeneruotų apleistų teritorijų nuomos privatiems subjektams mokesčio tarifą) atsirastų galimybių generuoti daugiau pajamų.

ATSKAITOMYBĖ

Informacija apie intervencijos kontekstą yra prieinama. Politikos tikslai yra aiškiai apibrėžti. Trumpojo ir ilgojo laikotarpio tikslai yra nuoseklūs.

PAJĖGUMAI

Nėra aiškių paslaugos teikimo standartų, išskyrus reikalavimus teritorijų planavimui ir techninius reikalavimus statybai.

IŠVADOS DĖL FINANSINIŲ PRIEMONIŲ ĮDIEGIMO GALIMYBIŲ

Pajamos iš šių paslaugų teikimo yra generuojamos nuomojant ar parduodant buvusias miesto apleistas teritorijas privatiems subjektams, planuojantiems vykdyti jose statybos darbus. Padidinus nuomos privatiems subjektams mokesčių tarifus atsirastų galimybių generuoti daugiau pajamų.

„Evergreen I“ fondas – miesto plėtros fondas, kuris yra dalis 2009 metais įsteigto Šiaurės vakarų miesto plėtros fondo. Jis konkurencingomis palūkanų normomis teikia, pirmiausiai, paskolų, tačiau taip pat – kapitalo finansavimą regeneravimo ir komercinės nuosavybės projektams Didžiojo Mančesterio, Čėšyro, Lankašyro ir Kambrijos regionuose.

Šiaurės vakarų miesto plėtros fondas „Evergreen I“ fondui suteikė daugiau nei 41 mln. svarų, o likusį finansavimą projektų lygmeniu užtikrino komerciniai bankai ir Augančių vietovių fondas. Finansavimas, teikiamas tiek pirmajam, tiek mezanino lygmenimis, apima 4–10 mln. svarų vienam projektui. „Evergreen I“ fondo tikslas yra atkurti / pertvarkyti 11,2 hektarų žemės.

Žemiau aprašyti projektai atskleidžia, kaip „Evergreen I“ fondas investavo į miesto apleistų teritorijų regeneravimą.

Soapworks: „Evergreen“ fondas suteikė 6 mln. svarų paskolą daugiau nei 35 tūkst. kv. m. ploto „Carlyle Group“ biuro statyboms Salforde. Komercinės paskolos buvo neprieinamos tokiam projektui dėl pernelyg didelės suvoktos rizikos, įskaitant prastą reputaciją ir nepalankią lokaciją (užmiestyje) bei bankų polinkį vengti rizikos. Dėl to „Evergreen“ fondo investicijos užtikrino projekto finansinį gyvybingumą (per pirmąją paskolą su fiksuota 6,25 procentų palūkanų norma). Paskola turi būti grąžinta refinansavus ar pardavus turtą iki termino.

Citylabs: Mančesterio biomedicinos centras „Citylabs“ gavo „Evergreen“ fondo investiciją specializuoto centro, talpinančio biomedicinos sektoriaus laboratorijas ir biurus, taip pat – Nacionalinės sveikatos tarnybos (NST) padalinį, Mančesterio koledžą ir Centrinės Mančesterio universitetinės ligoninės NST patikos fondą, statyboms. Fondas suteikė 4,75 mln. svarų pirmąją paskolą, o „Lloyds“ bankų grupė suteikė privatų finansavimą, lygiavertį „Evergreen“ fondo investicijoms. Kapitalą suteikė infrastruktūros vystytojas „Bruntwood“.

2.2 LIETUVA: ATLIEKŲ TVARKYMAS

2.2.1 SEKTORIAUS VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ APŽVALGA

Šiame skyriuje apžvelgiamos visos Lietuvos atliekų tvarkymo sektoriuje identifikuotos viešosios paslaugos. Nustatoma kiekvienos viešosios paslaugos įvedimo logika ir su paslaugomis susijusių intervencijų skaičius. Be to, pateikiama santykinė kiekvienos viešosios paslaugos padėtis liberalizacijos-centralizacijos ašyje.

Komunalinių atliekų tvarkymo paslaugas teikia tiek vieši, tiek privatūs paslaugų teikėjai. Atliekų deginimo paslaugas šiuo metu daugiausia teikia privatusis sektorius. Iš viso Lietuvos atliekų tvarkymo sektoriuje buvo nustatytos keturios pagrindinės viešosios paslaugos. Žemiau esančioje lentelėje pateikiamas visų sektoriaus paslaugų sąrašas ir atitinkami jų tikslai.

LENTELĖ 14. LIETUVOS ATLIEKŲ TVARKYMO SEKTORIAUS PASLAUGOS IR JŲ TIKSLAI

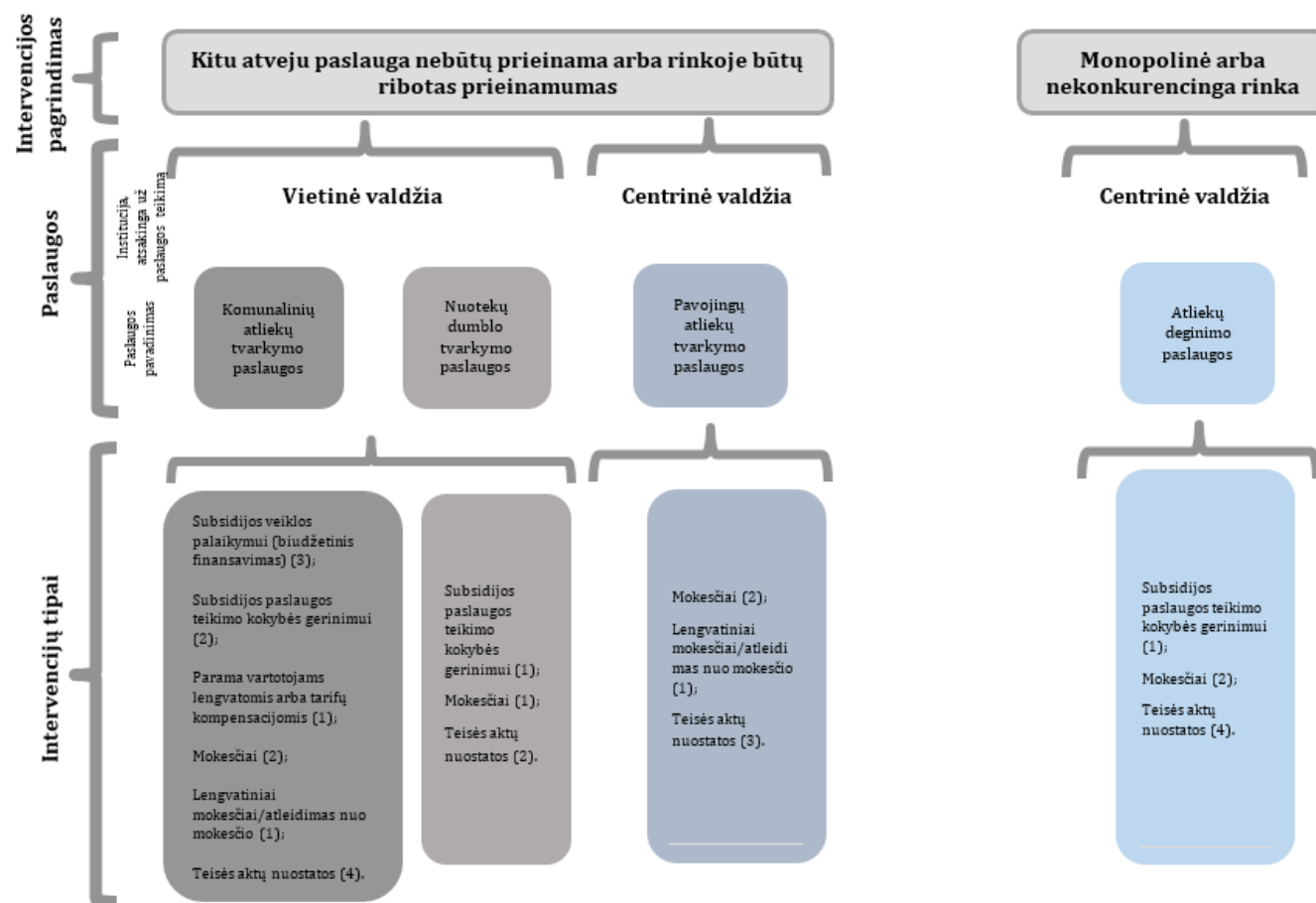
Paslaugos pavadinimas	Paslaugos tikslas
Komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos	Teikti paslaugų tvarkymo (surinkimo, transportavimo, utilizavimo) paslaugas
Atliekų deginimo ir bendro atliekų deginimo paslaugos	Teikti deginimo ir šilumos gamybos paslaugas
Pavojingų atliekų tvarkymo paslaugos	Teikti pavojingų atliekų tvarkymo
Nuotekų dumblo tvarkymo paslaugos	Teikti nuotekų dumblo tvarkymo paslaugas

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

2.2.1.1 VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ TEIKIMO SEKTORIJE PAGRINDIMAS

Yra du pagrindiniai viešųjų intervencijų į Lietuvos atliekų tvarkymo sektorių aiškinimai. Pirmasis yra paslaugos *neprieinamumas arba ribotas prieinamumas rinkoje* ir iš to kylantis viešųjų intervencijų poreikis. Pavyzdžiui, privatus tiekėjas yra suinteresuotas teikti atliekų tvarkymo paslaugas ten, kur prieiga yra patogi ir atliekų kiekis yra pakankamas tam, jo įgyvendinama veikla būtų pelninga. Todėl privatūs tiekėjai, gali būti nesuinteresuoti aptarnauti rečiau apgyvendintus, mažiau atliekų generuojančius ir todėl mažiau pelningus rajonus. Be to, tinkamas atliekų tvarkymas yra rekomenduotina gėrybė (angl. merit good). Taip yra todėl, nes jas sutvarkius padaromas teigiamas poveikis visai visuomenei, o ne tik tiems asmenims, kurių atliekos yra sutvarkomos. Todėl tam, kad būtų užtikrinta pakankama paslaugos pasiūla yra reikalingas valstybės įsikišimas į rinką, nes egzistuojant tik laisvajai rinkai, pilnutinis atliekų tvarkymas nebūtų užtikrintas.

Antrasis paslaugų teikimo pagrindimas atliekų tvarkymo sektoriuje yra *monopolistinė arba nekonkurencinga rinka*. Atliekų deginimo paslaugas šiuo metu teikia privatus sektorius, tačiau artimiausiu metu ir valstybiniai subjektai prisijungs prie šios paslaugos teikimo. Žemiau pateiktoje scheme atsispindi bendra viešųjų intervencijų į Lietuvos atliekų tvarkymo sektorių logika. Schemos viršuje yra pagrindžiama, kodėl valstybė nutaria kištis į paslaugos teikimą, o žemiau yra išvardinamos atitinkamos paslaugos. Paslaugos yra klasifikuojamos ne tik pagal logiką, kurią jos atitinka, bet ir pagal įstaigą, kuri yra atsakinga už jų teikimą. Viešosios intervencijos yra priskiriamos paslaugoms, su kurių įgyvendinimu jos yra susijusios. Paslaugos ir atitinkamos intervencijos yra nuspalvintos ta pačia spalva.

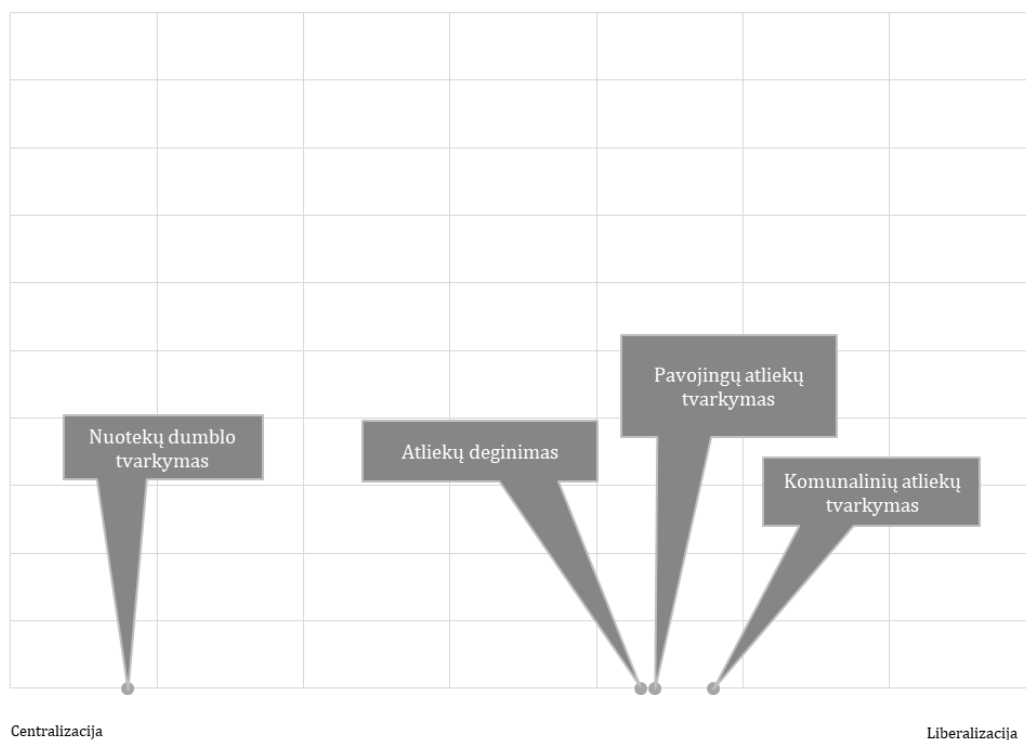

PAVEIKSLAS 6. VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ LOGIKA LIETUVOS ATLIEKŲ TVARKYMO SEKTORIUJE

ŠALTINIS: BGI CONSULTING IR KITI, 2017.

2.2.1.2 PASLAUGŲ TEIKIMO LIBERALIZACIJOS LYGIS

Žemiau pateiktame paveiksle, viešosios paslaugos Lietuvos atliekų tvarkymo sektoriuje buvo įvertinamos liberalizacijos-centralizacijos ašyje. Sektoriaus paslaugų vietos liberalizacijos-centralizacijos ašyje identifikavimo kriterijai yra šie: pagrindinis paslaugą teikiantis subjektas (labiausiai centralizuotas teikimo būdas yra tiesiogiai per vyriausybės/savivaldybės įstaigas, labiausiai liberalizuotas teikimo būdas yra per rinkos subjektą (operatorių)); labiausiai paplitęs viešųjų paslaugų teikimo būdas (labiausiai centralizuotas teikimo būdas – tiesiogiai per vyriausybės/savivaldybės įstaigą, labiausiai liberalizuotas – teikimas per rinkos subjektą (operatorių)); kainodara (paslauga yra nemokama; paslaugos kaina egzistuoja ir yra nereguliuojama; paslaugos kaina yra nustatyta ir reguliuojama viešųjų institucijų); viešųjų operatorių užimama rinkos dalis (100, >66, 34-66, <34 procentai).

PAVEIKSLAS 7. VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ IŠSIDĖSTYMAS LIBERALIZACIJOS-CENTRALIZACIJOS SKALĖJE LIETUVOS ATLIEKŲ TVARKYMO SEKTORIJE

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

Lietuvoje atliekų tvarkymo sektoriuje nuotekų dumblo tvarkymo paslauga yra teikiama labiausiai centralizuotu būdu. Paslaugos teikimą vykdo savivaldybės valdomi subjektai, kaina yra reguliuojama, o privačių tiekėjų atsiradimui vietos nėra.

Atliekų deginimo ir bendro deginimo bei pavojingų atliekų tvarkymo paslaugos yra teikiamos vidutiniškai liberaliu būdu. Tačiau jų panašumas apsiriboja tuo, kad pirmąją dabar teikia privati atliekų deginimo įmonė, o antrąją – viešieji tiekėjai.

Komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos yra teikiamos liberaliausiu būdu, nes privatūs teikėjai užima reikšmingą rinkos dalį, o ją gaunantys vartotojai turi susimokėti.

2.2.2 PASLAUGŲ IR SUSIJUSIŲ INTERVENCIJŲ, ATRINKTŲ TOLESNEI ANALIZEI, PRISTATYMAS

Šiame skyriuje pristatomos paslaugos bei su jomis susijusios intervencijos, kurios buvo pasirinktos tolimesnei analizei. Šiai, jau išsamesnei analizei buvo pasirinktos dvi Lietuvos atliekų tvarkymo sektoriaus paslaugos:

- Komunalinių atliekų tvarkymas;
- Atliekų deginimas

Pagrindiniai strateginiai tikslai, tiekimo būdai bei intervencijos susijusios su minėtomis paslaugomis yra aptariamoms žemiau pateikiamame skyrelyje.

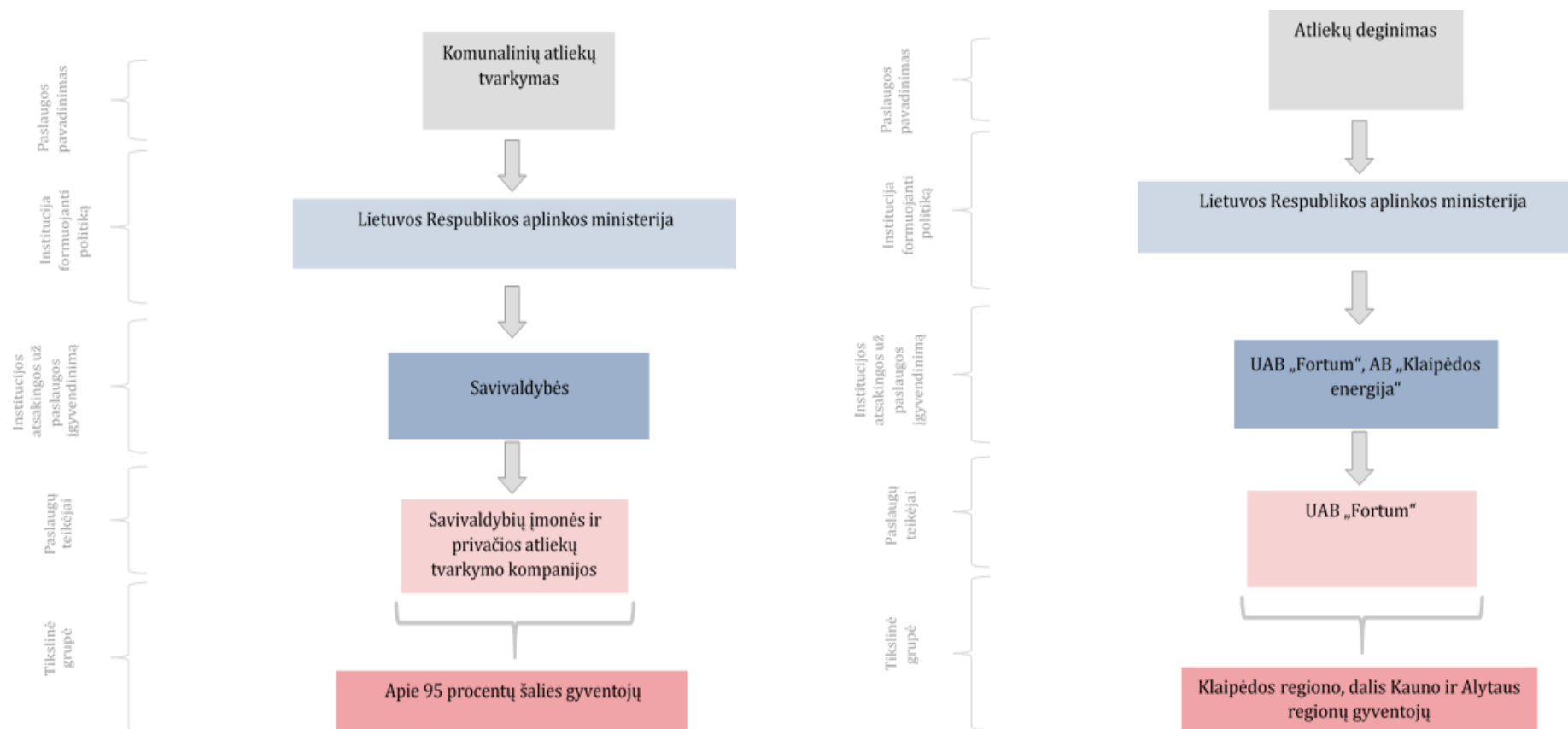
2.2.2.1 PAGRINDINIAI SEKTORIAUS POLITIKOS TIKSLAI, SUSIJĘ SU TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTOMIS PASLAUGOMIS

Pagrindinis atliekų tvarkymo sektoriaus strateginis tikslas yra iki 2020 m. sumažinti komunalinių atliekų išmetimą į sąvartynus iki 35 proc., o iki 2030 m. – iki 5 procentų. Siekiant šio tikslo, yra reikalingas tinkamas atliekų surinkimas, tvarkymas ir apdorojimas.

Tačiau, norint pasiekti pagrindinį strateginį tikslą, turi būti pasiekti ir kiti tarpiniai tikslai, susiję su atliekų surinkimu, tvarkymu ir apdorojimu. Numatoma, kad iki artimiausiu metu bus pastatytos dvi naujos koegeneracinės (atliekų deginimo) jėgainės. Be to, planuojama, kad mišrių komunalinių, popieriaus, stiklo, plastiko ir metalo atliekų perdirbinimas iki 2020 m. padidės iki 50 procentų. Svarbu paminėti, kad nuo 2015-2016 m. pradėjo veikti mechaninio ir biologinio apdorojimo (MBA) įrenginiai, kurie jau prisideda prie pirmiau minėtų tikslų siekimo. Abi pasirinktos paslaugos yra reikšmingos sektoriui ir yra svarbios tam, kad strateginiai sektoriaus tikslai būtų pasiekti.

2.2.2.2 TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTŲ PASLAUGŲ TEIKIMO IR FINANSAVIMO STRUKTŪRA

Žemiau pateiktuose grafikuose parodoma kiekvienos tolimesnei analizei pasirinktos paslaugos struktūra. Grafikuose nurodomas kiekvienos paslaugos pavadinimas, įstaiga(os) atsakinga(os) už politikos formavimą bei paslaugų teikimo įgyvendinimą. Dvi žemiausios grafikų dalys nurodo paslaugų teikėjus bei tikslines grupes, kurioms paslauga yra skirta.

PAVEIKSLAS 8. KOMUNALINIŲ ATLIEKŲ TVARKYMO IR ATLIEKŲ DEGINIMO PASLAUGŲ TEIKIMO STRUKTŪRA LIETUVOS ATLIEKŲ TVARKYMO SEKTORIJUJE

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

Komunalinių atliekų tvarkymo (įskaitant surinkimo) paslaugų vidutinės metinės išlaidos sudaro apie 260 mln. Eur. Tuo tarpu, atliekų deginimo ir bendro deginimo paslaugų išlaidos per vienerius metus siekia apie 16 mln. Eur. Pagrindiniai abiejų paslaugų finansavimo šaltiniai yra tarifai: vartotojų mokėjimai padengia apie 75-100 proc. visų komunalinių atliekų tvarkymo išlaidų bei 100 proc. atliekų deginimo išlaidų.

Finansiniu požiūriu didžiausia su paslaugomis susijusi intervencija atliekų tvarkymo sektoriuje yra savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialioji programa, jai skiriama maždaug 12 mln. Eur per metus. Programos įgyvendinimą finansuoja surenkami taršos mokesčiai, įmokos už gamtinių resursų naudojimą, baudos už aplinkosaugos pažeidimus ir medžioklės mokesčiai. Keletas intervencijų yra finansuojamos iš ESIF programos lėšų, žemiau yra išvardijamos finansiškai didžiausios:

- priemonė Nr. 05.2.1-APVA-R-008 „Komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtra“ (70 mln. EUR);
- priemonė Nr. 05.2.1-APVA-V-022 „Komunalinių atliekų deginimo pajėgumų plėtra“ (maždaug 49 mln. EUR);
- priemonė Nr. 05.2.1-APVA-K-009 „Komunalinių atliekų paruošimo perdirbti pajėgumų plėtra“ (maždaug 12 mln. EUR).

Šis sektorius taip pat yra finansuojamas atliekų tvarkymo programos lėšomis, kurios sudaro daugiau nei 4 mln. Eur per metus.

2.2.2.3 INTERVENCIJOS, SUSIJUSIOS SU TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTOMIS PASLAUGOMIS

Kiekviena iš tolimesnei analizei pasirinktų paslaugų yra susijusi su intervencijomis, kuriomis siekiama įgyvendinti atitinkamos paslaugos teikimą. Visos intervencijos, susijusios su komunalinių atliekų tvarkymo ir atliekų deginimo paslaugomis, yra pateiktos žemiau esančioje lentelėje.

LENTELĖ 15. INTERVENCIJOS, SUSIJUSIOS SU TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTOMIS PASLAUGOMIS

Paslaugos pavadinimas	Intervencijos tipas	Intervencijos pavadinimas
Komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)	Subsidijos savivaldybėms pagal atliekų tvarkymo programą
	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui	2014-2020 m. periodo ES investicijos pagal priemones: Nr. 05.2.1-APVA-K-009 "Komunalinių atliekų paruošimo perdirbti pajėgumų plėtra"; Nr. 05.2.1-APVA-R-008 "Komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtra"
	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui	Savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialioji programa
	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui	Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondo (LAAIF) subsidijos
	Parama vartotojams lengvatomis arba tarifų kompensacijomis	Sumažinti komunalinių atliekų tvarkymo tarifai pažeidžiamiesiems vartotojams

	Mokesčiai	Mokestis už aplinkos teršimą pakuotės atliekomis taikomas gamintojams ir importuotojams, neatitinkantiems perdirbimo kriterijų
	Mokesčiai	Taršos mokestis už nepavojingų, inertinių ir pavojingų atliekų šalinimą sąvartyne
	Lengvatiniai mokesčiai/atleidimas nuo mokesčio	Pakuotės mokesčio diferencijavimas
	Teisės aktų nuostatos	Teisės aktų nuostatos dėl įmonių, turinčių teisę išduoti pažymėjimus apie sutvarkytas atliekas
	Teisės aktų nuostatos	Teisės aktų nuostatos dėl privalomo atliekų rūšiavimo
	Teisės aktų nuostatos	Teisės aktų nuostatos dėl perdirbimui netinkamų atliekų
Atliekų deginimo paslaugos	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui	2014-2020 m. finansavimo periodo ES investicijos pagal priemonę: Nr. 05.2.1-APVA-V-022 "Komunalinių atliekų deginimo pajėgumų plėtra "
	Mokesčiai	Taršos mokestis už nepavojingų, inertinių ir pavojingų atliekų šalinimą
	Mokesčiai	Mokestis už aplinkos teršimą pakuotės atliekomis taikomas gamintojams ir importuotojams, neatitinkantiems perdirbimo kriterijų
	Teisės aktų nuostatos	Teisės aktų nuostatos dėl privalomo atliekų rūšiavimo
	Teisės aktų nuostatos	Teisės aktų nuostatos dėl perdirbimui netinkamų atliekų
	Teisės aktų nuostatos	Privataus sektoriaus apribojimas nuo investicijų į atliekų deginimo įmones

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

Toliau tyrime pateikta informacija yra ne apie paslaugas, bet apie su jomis susijusias intervencijas.

2.2.3 DUOMENYS APIE ANALIZUOJAMAS VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS ATLIEKŲ TVARKYMO SEKTORIJE

Šiame skyriuje pristatoma tolesniam vertinimui atrinktų valstybės intervencijų analizė. Skyriuje pateikiamos lentelės, pristatančios pagrindinę informaciją apie kiekvieną iš intervencijų, toliau pateikiama valstybės intervencijų analizė pagal kiekvieną iš metodologijoje apibrėžtų vertinimo kriterijų.

LENTELĖ 16. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS ATLIEKŲ TVARKYMO SEKTORIJE
(1)

Intervencijos pavadinimas	Subsidijos atliekų tvarkymo paslaugų teikimui (pagal Atliekų tvarkymo programą)
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)
Trumpas intervencijos aprašymas	Programa finansuojama iš aplinkosauginių mokesčių, įskaitant taršos ir pakuočių mokesčius bei mokesčius už pavojinių, nepavojinių ir intertinių atliekų šalinimą sąvartynuose, administracinių baudų už aplinkosauginių taisyklių pažeidimus ir kt.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1998 – iki dabar Intervencija (atliekų tvarkymo įstatymo straipsnis Nr. 34) buvo įvestas 1998 m. Tuo metu atliekų tvarkymo programa buvo vadinama atliekų tvarkymo fondu. 2003 m., kai įstatymas buvo pakeistas, programa buvo pertvarkyta į Gaminių ir pakuočių tvarkymo programą. Tik 2015 m., kuomet buvo pakeistas 34 straipsnis, buvo įvesta Atliekų tvarkymo programa. Intervencijos t.y. programos įgyvendinimo pabaigos data nėra nustatyta.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Išvengti neigiamo atliekų poveikio aplinkai ir žmonių sveikatai (LR atliekų tvarkymo įstatymas, straipsnis Nr. 1)
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR atliekų tvarkymo įstatymas Nr. VIII-787, 1998 m. birželio 16 d.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Suteikti finansavimą projektams, kuriais siekiama mažinti neigiamą poveikį aplinkai ir žmonėms, ir kurie negali būti finansuojami iš ES investicinių fondų ir surenkamo komunalinių atliekų tvarkymo tarifo
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Intervencijos tikslas – subsidijuoti atliekų tvarkymo paslaugas, kai jų kaštai negali būti padengti per ES investicijas ar tarifus, surenkamus už komunalinių atliekų tvarkymą. Pavyzdžiui, 2017 m. Lietuvos savivaldybėms pagal šią programą buvo skirtos subsidijos naujų atliekų kontenerių įsigijimui ir asbesto surinkimo bei utilizavimo paslaugoms įgyvendinti. „Dėl atliekų tvarkymo programos lėšų naudojimo 2017 metais priemonių plano patvirtinimo“. Dokumentas yra atnaujinamas kasmet: https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/eccca960ea1411e6bf03a1097d29892a
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	LAAIF (Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondas)
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMIAI	

Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Budžetinė įstaiga (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Viešasis pirkimas. LR atliekų tvarkymo įstatymo 34 straipsnis nustato, kad „savivaldybės ir ūkio subjektai, įgyvendindami atliekų tvarkymo sistemų kūrimo, funkcionavimo ir vystymo projektus, Programos lėšas naudoja vadovaudamiesi Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymu“.
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio asignavimo dydis apskaičiuojamas remiantis paslaugų teikėjų skaičiais.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	100%
Intervencijos poveikis	Pagal Atliekų tvarkymo programa savivaldybėms teikiamomis subsidijomis yra finansuojamos atliekų tvarkymo paslaugos, kurių nepadengia ESIF investicijos ar įmokos už atliekų tvarkymą. Lietuvos savivaldybėms 2014-2015 m. laikotarpiu buvo skirtos 2,5 mln. Eur siekusios subsidijos, skirtos naujų atliekų konteinerių įsigijimui. Panaudojant šiuos finansus buvo nupirkti 122 165 tūkst. konteinerių individualiems namų ūkiams. Taip pat savivaldybėms 2014-2015 m. laikotarpiu buvo skirta 15 393 tūkst. Eur senų padangų sutvarkymo darbams įgyvendinti.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Išlaiko gana žemus tarifus, mokamus atliekų tvarkymo paslaugų vartotojų. Be šių subsidijų, tarifai padidėtų arba atliekų konteineriai atskiriems namų ūkiams nebūtų paskirstomi bei padangos nebūtų sutvarkomos.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Gamintojai ir importuotojai surinko ir apdorojo tik 17 proc. padangų 2013-2015 m. laikotarpiu, todėl siekiant sutvarkyti likusį padangų kiekį turėjo būti naudojamos budžetinės lėšos. Tai reiškia, kad subsidijos galėtų būti mažesnės, jei gamintojų atsakomybės principas būtų tinkamai įgyvendintas.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Savivaldybių subsidijas būtų galima panaikinti, jei būtų geriau įgyvendinamas gamintojų ir importuotojų atsakomybės principas. Pavyzdžiui, 2013-2016 m. buvo surinkta tik apie 17 proc. senų padangų. Netinkamai įgyvendinus gamintojų ir importuotojų atsakomybės principą, reikia skirti lėšas iš įvairių budžetinių šaltinių.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 17. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS ATLIEKŲ TVARKYMO SEKTORIJE
(2)

Intervencijos pavadinimas	2014-2020 m. finansavimo periodo ES investicijos pagal priemones: Nr. 05.2.1-APVA-K-009 "Komunalinių atliekų paruošimo perdirbti pajėgumų plėtra"; Nr. 05.2.1-APVA-R-008 "Komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtra"
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui
Trumpas intervencijos aprašymas	Komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtros priemonei numatyta 70 mln. Eur, skirtų biologinių atliekų ir didelių gabaritų atliekų surinkimui bei paruošimui pakartotiniam naudojimui; Komunalinių atliekų paruošimo perdirbti pajėgumų plėtrai numatyta beveik 13 mln. Eur, kurie turi būti skirti atliekų apdorojimo įrenginiams išlaikyti, siekiant juose parengti

	atliekas perdirbimui bei visuomenei informuoti apie atliekų prevenciją ir tvarkymą.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2014-2023 ir vėliau (dėl atsikartojančio pobūdžio). Intervencijos inicijavimas priklausė nuo ESIF asignavimų, tačiau jo atsikartojantis pobūdis leidžia tęsti intervencijos įgyvendinimą ir po 2014-2023 m. laikotarpio.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Skatinti prisitaikymą prie klimato kaitos, rizikos prevenciją ir valdymą, aplinkos apsaugą ir išteklių naudojimo efektyvumą.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Apsaugoti aplinką ir skatinti išteklių naudojimo efektyvumą finansuojant projektus, kurie informuoja visuomenę apie atliekų prevenciją; finansuoti projektus, skirtus atliekų rūšiavimo infrastruktūros modernizavimui ir statybai.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Finansuoti projektus, informuojančius visuomenę apie atliekų prevenciją; finansuoti projektus, skirtus atliekų rūšiavimo infrastruktūros modernizavimui ir statybai. 2014-2020 m. finansavimo periodo ES investicijos pagal priemones Nr. 05.2.1-APVA-K-009 "Komunalinių atliekų paruošimo perdirbti pajėgumų plėtra"; Nr. 05.2.1-APVA-R-008 "Komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtra"
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	APVA
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	ESIF fondai
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Privačios lėšos ir savivaldybių biudžetai
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMIAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatieji
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Biudžetinė įstaiga (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Regioninis planavimas ir konkursinis projektas
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios pelno siekiančios įmonės
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Konkursinis projektas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio asignavimo dydis apskaičiuojamas remiantis paslaugų teikėjų skaičiais.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	67-99%
Intervencijos poveikis	Komunalinių atliekų paruošimo perdirbti pajėgumų plėtros priemonė turėtų finansuoti komunalinių atliekų rūšiavimo infrastruktūros statybą arba modernizavimą, taip pat,

	visuomenės švietimą atliekų rūšiavimo ir perdirbimo klausimais. Tačiau priemonė nebuvo ir, greičiausiai, nebus įgyvendinta. Komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtra yra ganėtinai populiari priemonė ir jos finansuojamiems projektams skiriamos lėšos siekia 69 mln. Eur. Daugiausia ji finansuoja atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtrą, pavyzdžiui, atliekų konteinerių tinklo plėtrą. Dėl didelių finansinių išteklių, skirtų priemonei, ji sugeba įtakoti atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtrą.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Nebuvo nustatyta jokie nenumatyto intervencijų poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Priemonė „Komunalinių atliekų paruošimo perdirbti pajėgumų plėtra“ dar nebuvo patvirtinta.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Identifikuotos intervencijos pašalinimo galimybės nebuvo nustatytos.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 18. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS LIETUVOS ATLIEKŲ TVARKYMO SEKTORIJE (3)

Intervencijos pavadinimas	Savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialioji programa
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui
Trumpas intervencijos aprašymas	Programos fondas sudaromas iš savivaldybių surinktų mokesčių: pavojingų, nepavojingų ir inertinių taršos mokestis, mokestis už gamtos išteklius, baudos už aplinkosauginius pažeidimus, medžioklės mokesčiai. Programos lėšų panaudojimas varijuoja pagal savivaldybes, tačiau įprastai lėšos skiriamos mažos apimties infrastruktūros plėtrai, atliekų tvarkymas, kurių savininkas negali būti nustatytas arba nebeegzistuoja, ir t.t.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2003 – iki dabar Intervencija nesikeitė nuo jos įvedimo pradžios.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Išvengti neigiamo atliekų poveikio aplinkai ir žmonių sveikatai (LR atliekų tvarkymo įstatymas, straipsnis Nr. 1)
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR atliekų tvarkymo įstatymas Nr. VIII-787, 1998 m. birželio 16 d.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Išvengti neigiamos įtakos žmonių sveikatai ir aplinkai, remiant atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtros projektą, didinti visuomenės informuotumą aplinkosaugos klausimais, remiant aplinkosaugos projektus.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Finansuoti priemones, išdėstytas Specialiosios programos įstatymo 4 straipsnyje: aplinkos gerinimas; visuomenės švietimas aplinkosaugos klausimais; savivaldybių visuomenės sveikatos rėmimo specialioji programa. Kiekviena savivaldybė turi savo dokumentą. LR aplinkos ministerija pateikia tik bendrą lėšų panaudojimo rekomendaciją. Ministerijos rekomendacija - http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=10882
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo

Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Vietinis lygmuo (Specialiosios programos įstatymo antro skyriaus trečioji dalis)
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	LR savivaldybės
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Privačios lėšos
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos ir paklausa
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatieji
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Biudžetinė įstaiga (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Kasmetinis biudžetinis finansavimas
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privatūs
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Konkursinis projektas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio asignavimo dydis apskaičiuojamas remiantis projektų įgyvendintojų skaičiais.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	67-99%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Žemės savininkai įgyvendinantis aplinkos apsaugos projektus
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams reikiamus finansinius išteklius
Intervencijos vartojimo privalomumas	Intervencijos vartojimas vartotojams yra savanoriškas
Intervencijos vartotojų atrankos kriterijai	Tikslūs (konkretizuoti) Privačių asmenų projektai vertinami pagal būtinybę ir kainų kriterijus.
Kriterijai nustatantys intervencijos apimtį vienam vartotojui (jeigu intervencija yra susijusi su tiesioginiu ar netiesioginiu jos vartotojų finansavimu)	Finansavimo dydis kiekvienam paslaugų gavėjui nustatomas individualiai ir priklauso nuo paslaugų gavėjo finansinių galimybių (pajamų, turto).
Intervencijos poveikis	Programa yra gana smulkios finansinės apimties ir dažniausiai naudojama smulkių infrastruktūros projektų kūrimui ir priežiūrai. Sprendimas, kaip tiksliai naudoti finansavimą, priklauso nuo savivaldybių, jei tas sprendimas atitinka LR aplinkos ministerijos rekomendacijas. Nors didžiąją programos finansų dalį naudoja pačios savivaldybės, vis didėja privačių subjektų paklausa programos lėšoms. Pavyzdžiui, jie kreipiasi dėl finansavimo, siekdami apsaugoti savo sklypus nuo laukinių gyvūnų. Bendras programos biudžetas, pavyzdžiui, Utenos savivaldybėje sudarė 0.15 mln. Eur. http://www.utena.lt/images/2017_Naujienuos/GRUODIS/2017_12_04/taryba.pdf
Nenumatytas intervencijos poveikis	Nebuvo nustatyta jokio nenumatyto intervencijos poveikio
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Tarp Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerijos rekomendacijų ir savivaldybių preferencijų, dėl savivaldybių aplinkos apsaugos remimo specialiosios programos lėšų panaudojimo, gali kilti prieštaravimų. Be to, Aplinkos ministerija rekomendacijos dažnai keičiamos, tokie pakeitimai įgyvendinti 2014, 2015 ir 2016 metais.

	2015 metų viduryje įvyko rekomendacijų pokytis, o tai apsunkino įgyvendinimą, nes savivaldybių išlaidos jau buvo suplanuotos.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Tarp LAAIF subsidijų ir savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos yra persidengimų. Aptariama programa yra dalinai finansuojama atsiranda mokesčių, kurį bendrovės ir fiziniai asmenys moka už aplinkos taršą. Tačiau, įgyvendinus taršos mažinimo priemones, kurias finansuoja LAAIF (pavyzdžiui, vandens valymo ar oro valymo infrastruktūra), savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos biudžetas, taigi ir galimybės finansuoti programos pagrindu įgyvendinamas aplinkosauginės veiklas, mažės.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Programa finansuoja smulkios infrastruktūros statybą ir priežiūrą Lietuvos savivaldybėse. Be to, vis daugiau privačių asmenų atranda programą ir naudoja, pavyzdžiui savo skypams nuo laukinių gyvūnų saugoti. Nors programa finansiškai nėra didelė, galimybės ją atšaukti yra ribotos.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 19. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS ATLIEKŲ TVARKYMO SEKTORIUJE
(4)

Intervencijos pavadinimas	Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondas (LAAIF) subsidijos
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui
Trumpas intervencijos aprašymas	Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondo administruojamos subsidijos yra viena iš priemonių atliekų tvarkymui Lietuvoje finansuoti
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1998 – iki dabar Intervencija (atliekų tvarkymo įstatymo straipsnis Nr. 33, penkta dalis) buvo įvesta 1998 m. Atliekų tvarkymo įstatymu. Intervencijos įgyvendinimo pabaiga nėra numatyta. Iki 2004 m. intervencija egzistavo kaip finansinė priemonė, tačiau paskolos neturėjo didelės paklausos, nes bendrovės nenorėjo investuoti į aplinką saugančius, bet ekonomiškai neperspektyvius projektus. Siekiant paskatinti įmones veikti aplinką tausojančiomis sąlygomis, buvo įvestas subsidijų mechanizmas.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Išvengti neigiamo atliekų poveikio aplinkai ir žmonių sveikatai (LR atliekų tvarkymo įstatymas, straipsnis Nr. 1)
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR atliekų tvarkymo įstatymas Nr. VIII-787, 1998 m. birželio 16 d.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Teikti finansavimą juridinių asmenų projektams, kuriais siekiama mažinti neigiamą ekonominės veiklos poveikį aplinkai ir užtikrinti nuolatinį teigiamą poveikį aplinkai ir žmonėms.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Teikti subsidijas juridiniams subjektams (įmonėms), įgyvendinantiems projektus Lietuvos Respublikos teritorijoje pagal Lietuvos Respublikos Aplinkos apsaugos ministerijos patvirtintą finansavimo kryptį (investicinių projektų įgyvendinimo aprašymas pagal Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondo įstatymo straipsnį Nr. 5). Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondo programos lėšomis finansuojamų investicinių projektų įgyvendinimo ir priežiūros tvarkos aprašas https://www.e-

	tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8C4B823EDD64/pgtgUcxwuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	LAAIF (Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondas)
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatieji https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=http://www.laaif.lt/wp-content/uploads/2015/05/Informacija-apie-LAAIF_paraiskas_2017-10-16.doc
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Biudžetinė įstaiga (-os) ir valstybės/savivaldybės ar jų institucijų valdoma pelno siekianti įmonė (-s)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Konkursinis projektas
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios pelno siekiančios įmonės
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Konkursinis projektas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio asignavimo dydis apskaičiuojamas remiantis projektų įgyvendintojų skaičiavimais.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	<34%
Intervencijos poveikis	Finansuoja juridinių asmenų projektus, kuriais siekiama mažinti neigiamą ekonominės veiklos poveikį aplinkai ir užtikrinti nuolatinį teigiamą poveikį aplinkai ir žmonėms. Nuo 2010 m., maždaug 21mln. Eur buvo paskirstyta per LAAIF subsidijų programą. Tuo laikotarpiu didžiausia metinė dotacija buvo skirta 2013 m. ir sudarė beveik 5 mln. Eur. Vidutinės metinės subsidijos buvo mažesnės – apie 2,6 mln. Eur. Nuo 2010 m. iki dabar buvo finansuoti apie 900 projektų, kurių daugiausia buvo iš privataus sektoriaus. Be šio mechanizmo projektai nebūtų vykdomi, nes jie yra finansiškai neperspektyvūs, todėl privačiam sektoriui yra mažai paskatų investuoti. Ši intervencija lėmė geresnes aplinkosaugines sąlygas teritorijose, kuriose veikia investicijas gavusios įmonės.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Nenustatytas nenumatytas LAAIF subsidijų poveikis.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Kai kurios bendrovės susidūrė su problemomis pildydamos techninę paraiškos dalį, tačiau bendrai nebuvo nustatyta problemų, susijusių su intervencijos įgyvendinimu.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Tarp LAAIF subsidijų ir savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos yra persidengimų. Aptariama programa yra dalinai finansuojama atsiranda mokesčiu, kurį bendrovės ir fiziniai asmenys moka už aplinkos taršą. Tačiau, įgyvendinus taršos mažinimo priemones, kurias finansuoja LAAIF (pavyzdžiui, vandens valymo ar oro valymo infrastruktūra), savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos biudžetas, taigi ir galimybės finansuoti programos pagrindu įgyvendinamas aplinkosaugines veiklas, mažės.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Iki 2004 m. intervencija egzistavo kaip finansinis instrumentas, tačiau paskolų paklausa buvo maža, nes bendrovės nenorėjo patirti papildomų išlaidų. Nenoras

	buvo susijęs su mažesniais (iki įstojimo į ES) aplinkosaugos standartais ir mažesniu aplinkosaugos svarbos suvokimu. Po prisijungimo prie ES aplinkosaugos standartai tapo aukštesniais, o žmonių suvokimas apie aplinkosaugą, dėl minkštosios ES politikos aplinkosaugos srityje, taip pat padidėjo. Šie du veiksniai, po 2020 m., gali paskatinti grįžti prie iki 2004 m. egzistavusių finansinių instrumentų, nors ši perspektyva ekonominiu požiūriu gali pasirodyti nepatraukli verslui.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 20. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS ATLIEKŲ TVARKYMO SEKTORIUJE (5)

Intervencijos pavadinimas	Sumažinti atliekų tvarkymo tarifai pažeidžiamiesiems vartotojams
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Pagalba klientams teikiant nuolaidas ar tarifų kompensacijas
Trumpas intervencijos aprašymas	Mažas pajamas gaunantys vartotojai gauna atliekų tvarkymo mokesčio lengvatas. Savivaldybės šią dalį padengia iš biudžeto.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1998 – iki dabar Ši intervencija buvo įvesta 1998 m. priėmus Atliekų tvarkymo įstatymą. Intervencijos pabaigos data nėra numatyta. Tačiau jau 1998 m. įstatyme buvo išryškinta savivaldybių teisė nustatyti atliekų tvarkymo tarifus. 2012 m., įstatymas buvo iš dalies pakeistas nurodant, kad savivaldybės, nustatydamos tarifus, privalo laikytis solidarumo, proporcingumo, nediskriminavimo ir „teršėjas moka“ principų (paskutinis principas egzistavimo anksčiau).
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Teikti finansinę paramą (netiesiogiai) tiems gyventojams, kurie yra pažeidžiami, taip padidinant viešųjų paslaugų prieinamumą.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR atliekų tvarkymo įstatymas Nr. VIII-787, 1998 m. birželio 16 d.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Padidinti atliekų tvarkymo paslaugų prieinamumą pažeidžiamoms grupėms, mažinant jų mokamus atliekų tvarkymo tarifus.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Kompensuoti pažeidžiamų klientų išlaidas, susijusias su komunalinių atliekų tvarkymo mokesčiu. Kiekviena Lietuvos savivaldybė savarankiškai nustato sumažintus atliekų tvarkymo tarifus. Švenčionių rajono savivaldybės pavyzdys - https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/SAV.497395/JWXfnUXDOU Pagal pateiktą dokumentą, savivaldybės taryba turi teisę nustatyti sumažintus tarifus atskiru sprendimu, punktas nr. 65.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	LR savivaldybės
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Savivaldybių biudžetai
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklausos

INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Socialiai pažeidžiami vartotojai konkrečioje savivaldybėje
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams reikiamus finansinius išteklius
Intervencijos vartojimo privalomumas	Intervencijos vartojimas yra privalomas
Intervencijos vartotojų atrankos kriterijai	Kiekvieno asmens tinkamumas gauti intervenciją vertinamas individualiai. Įvertinama potencialių gavėjų socialinė padėtis, amžius bei sveikatos būklė
Kriterijai nustatantys intervencijos apimtį vienam vartotojui (jeigu intervencija yra susijusi su tiesioginiu ar netiesioginiu jos vartotojų finansavimu)	Finansavimo dydis kiekvienam paslaugų gavėjui nustatomas individualiai ir priklauso nuo paslaugų gavėjo finansinių galimybių (pajamų, turto).
Intervencijos poveikis	Intervencija teikia atliekų tvarkymo tarifų lengvatas socialiai pažeidžiamoms grupėms. Tačiau tikslus intervencijos įgyvendinimas skiriasi, nes atskiros savivaldybės yra atsakingos už tarifų lengvatų pritaikymą. Pavyzdžiui, Telšių rajono savivaldybės nutarimas, kaip socialinės paramos gavėjus, įvardina, vienišus pensininkus ir žmones, turinčius 40 procentų invalidumą. Minėtos grupės turi 50 procentų dydžio lengvatą. Tuo tarpu Viliaus regione, subjektai, atliekantys religines funkcijas, turi teisę į 100 procentų lengvatą nuo tarifo. 70 procentų tarifo lengvata taikoma fiziniams asmenims, kuriems atliekų konteineriai yra 1 km ar didesniu atstumu nuo jų gyvenamosios vietos. Lengvatos grindžiamos socialinio teisingumo principu, tačiau tikslus jų taikymas skiriasi tarp savivaldybių. Intervencija yra laikoma svarbia ekonomine priemone socialinio teisingumo principo įgyvendinimui.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Tarifų sumažinimo gavimo procedūros skiriasi Lietuvos savivaldybėse. Kai kuriose, pavyzdžiui, Švenčionių, turi būti pristatytas nekilnojamojo turto nuosavybės išrašas, kad būtų užtikrinta teisė į tarifų sumažinimą. Kai kuriuos žmones tai pastūmėjo išspręsti su savo nekilnojamu turtu susijusius finansinius klausimus.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Kai kuriose Lietuvos savivaldybėse gali būti migracijos nulemtų registro problemų. Pavyzdžiui, asmenys išvykę gyventi į didesnius miestus ar užsienį ir nedeklaravę savo išvyko gali trukdyti likusiems gyventojams gauti komunalinių atliekų tarifo sumažinimą. Todėl kai kurių savivaldybių tarybos, pavyzdžiui Švenčionių, inicijavo įstatymo pakeitimą, kad sprendžiant dėl atliekų tarifo sumažinimo būtų remiamasi faktu, o ne teisine situacija. Todėl de jure egzistuojanti situacija yra ignoruojama, jei asmuo turi teisę į tarifo sumažinimą, tačiau jo gyvenamojoje vietoje buvo užregistruoti kiti asmenys, trukdantys įgyti teisę į tarifų sumažinimą. Tačiau toks situacijos vertinimas pagal faktą gali būti įgyvendintas ne visose savivaldybėse.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Yra teorinis nesuderinamumas tarp pagalbos vartotojams taikant tarifų kompensaciją ir dabartinių atliekų rūšiavimo įrenginių einamųjų išlaidų.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Šios intervencijos atšaukimo galimybės yra ribotos, nes atšaukimas prieštarautų principui nustatytam socialinio teisingumo įstatyme (LR piniginių socialinės paramos nepasiturintiems įstatymas, 1 liepos 2003, Nr. IX-1675).

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 21. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS ATLIEKŲ TVARKYMO SEKTORIJE
(6)

Intervencijos pavadinimas	Pakuotės mokestis gamintojams ir importuotojams, neatitinkantiems perdirbimo kriterijų

BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Mokestis
Trumpas intervencijos aprašymas	Gamintojai ir importuotojai, kurių gaminamos arba importuojamos pakuotės negali būti perdirbtos ir panaudotos privalo sumokėti pakuotės mokestį.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1998 – iki dabar. Nuo intervencijos įvedimo nebuvo jokių pakeitimų, susijusių su intervencija (Atliekų tvarkymo įstatymo straipsnis Nr. 32).
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Išvengti neigiamo atliekų poveikio aplinkai ir žmonių sveikatai (LR atliekų tvarkymo įstatymas, straipsnis Nr. 1)
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Įgyvendinti principą „teršėjas moka“, apmokestinant gamintojus ir importuotojus, kurie gamindami ar importuodami produktus taip pat gamina ar importuota atliekas
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Apmokestinti gamintojus ir importuotojus, neatitinkančius atitinkamų perdirbimo kriterijų
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	LR savivaldybės
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS/PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Teisės aktų nuostatos/mokesčio/ mokesčio lengvatos subjektai	Gamintojai ir importuotojai
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams tipas	Intervencija subjektams nustato mokestį
Intervencijos privalomumas teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams	Intervencija subjektams yra privaloma
Intervenciją gaunančių teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektų atrankos kriterijai	Intervencijos dydis diferencijuojamas pagal tai, kokios medžiagos pakuotę gamintojai ar importuotojai gamina ar importuoja.
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Visuomenės grupės, patiriančios netiesioginę naudą dėl teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos įgyvendinimo	Individualūs namų ūkiai ir verslas Klaipėdoje (netinkamos perdirbti atliekos yra deginamos, taip mažėja šilumos išlaidas kurias patiria klaipėdiečiai, kuriems šilumą tiekia „Fortum“ Klaipėda)
Intervencijos poveikis	Intervencija apmokestina importuotojus ir gamintojus, dėl kurių Lietuvoje atsiranda atliekos, kurios negali būti perdirbamos ir turi būti sudegintos arba šalinamos sąvartynuose
Nenumatytas intervencijos poveikis	Neperdirbamos atliekos didina pasiūlą atliekų deginimo įmonėms (šiuo metu Lietuvoje yra tik viena), o tai savo ruožtu sumažina šildymo kainą.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Deginimo pajėgumai yra nepakankami, o kai kurios atliekos, neatitinkančios perdirbimo kriterijų, vis tiek turi būti šalinamos sąvartynuose.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Nebuvo nustatyta jokių nesuderinamumų
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nebuvo nustatyta jokių intervencijos atsisakymo galimybių

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 22. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS ATLIEKŲ TVARKYMO SEKTORIUJE
(7)

Intervencijos pavadinimas	Taršos mokestis už nepavojingų, inertinių ir pavojingų atliekų šalinimą
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Mokestis
Trumpas intervencijos aprašymas	Taršos mokestis taikomas už nepavojingų, inertinių ir pavojingų atliekų šalinimą sąvartynuose (vartų mokesčio sudėtinė dalis). Įstatymas numato kasmetinį taršos mokesčio didėjimą.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	Aplinkos taršos įstatymas buvo įvestas 1999 m., tačiau intervencija buvo įvesta 2014 metais. Nuo to nebuvo jokių pakeitimų (3 straipsnio ketvirta dalis), tačiau mokesčių, kuriuos reikia mokėti už sąvartyne šalinamas atliekas dydis, keitėsi.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Išvengti neigiamo atliekų poveikio aplinkai ir žmonių sveikatai (LR atliekų tvarkymo įstatymas, straipsnis Nr. 1)
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Ekonominėmis priemonėmis paskatinti teršėjus mažinti aplinkos taršą, įgyvendinti prevencines priemones ir skatinti atliekų tvarkymą. Taip pat, naudoti mokesčius kitų aplinkosauginių tikslų įgyvendinimui.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas, Nr. VIII-1183, 1999 m. kovo 13 d.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Apmokestinti subjektus nepavojingas, inertines ir pavojingas atliekas šalinančius sąvartynuose. Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo priede nr. 7 nurodytos konkrečios sumos kuriomis yra apmokestinama.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Sąvartynų operatoriai
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS/PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Teisės aktų nuostatos/mokesčio/ mokesčio lengvatos subjektai	Sąvartynų operatoriai
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams tipas	Intervencija subjektams nustato mokestį
Intervencijos privalomumas teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams	Intervencija subjektams yra privaloma
Intervenciją gaunančių teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektų atrankos kriterijai	Kiekvieno subjekto šalinančio atliekas sąvartynuose apmokestinimo dydis yra nustatomas individualiai.
Intervencijos poveikis	Intervencija, kaip ekonominė priemonė atliekų šalinimo sąvartynuose veiklai mažinti, turi nedidelį poveikį, nes pašalintų atliekų kiekio sąvartynuose sumažinimas daugiausia yra siejamas su mechaninio ir biologinio atliekų apdorojimo įrenginių veikimu. Tačiau surinkti mokesčiai yra naudojami atliekų tvarkymo programos tikslams įgyvendinti, todėl šia prasme aptariama intervencija turi didelę įtaką.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Nenumatytas intervencijos poveikis nenustatytas.

Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	2017 m. pabaigoje Lietuvoje veikia tik viena atliekų deginimo įmonė. Kadangi dabartinių deginimo pajėgumų nepakanka, sąvartyno tarifas išlieka mažas, nors jį ir yra numatyta didinti siekiant paskatinti mažiau atliekų šalinti sąvartynuose. Vėlyvas sąvartyno mokesčio įvedimas (2016 m.) yra problema savaime. Savivaldybės, turinčios regioninių atliekų tvarkymo centrų (RATC) akcijų, taip pat turi teisę balsuoti dėl tarifų. Pavyzdžiui, Vilniaus regione, visos 8 savivaldybės, sudarančiose Vilniaus regiono RATC, turi susitarti dėl tarifų lygio. Dėl to gali kilti prieštaraivimų. Taršos mokesčio, mokamo valstybei, padidėjimas, automatiškai nereiškia bendro mokesčių dydžio padidėjimo. Pavyzdžiui, Vilniaus rajone planuojama padidinti nepavojingoms atliekoms skirtą sąvartyno mokestį nuo 3 iki 5 Eur, tačiau šis padidėjimas netrukdytų šalinti atliekas sąvartynuose, nes bendras vartų mokestis nepadidės.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Taršos mokestis yra renkamas į valstybės biudžetą ir yra panaudojamas atliekų tvarkymo programos tikslams įgyvendinti. Kadangi mokestis yra mažas, o naujausi duomenys rodo sąvartynuose šalinamų atliekų kiekio sumažėjimą, bendros pajamos, kurias galima panaudoti programos tikslais, sumažės.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Galimybės panaikinti sąvartyno mokesčius yra labai ribotos, nes mokestis išlieka svarbiu veiksniu, padedančiu atgrasinti nuo atliekų šalinimo sąvartynuose ir atitikti ES atliekų tvarkymo tikslus.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 23. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS ATLIEKŲ TVARKYMO SEKTORIUJE (8)

Intervencijos pavadinimas	Pakuotės mokesčio diferencijavimas
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Sumažinti mokesčiai/atleidimas nuo mokesčių
Trumpas intervencijos aprašymas	Skirtingi mokesčiai taikomi skirtingoms pakavimo medžiagoms
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2002 – iki dabar Nepaisant to, kad 1999 m. buvo priimtas mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas (straipsnis Nr. 6, 8 dalis). Po 3 metų jis buvo iš dalies pakeistas, tam, kad apimtų ir pakuotės mokesčio diferenciaciją. Skirtingi mokesčiai už skirtingą pakavimo medžiagą buvo pradėti taikyti nuo tada, tačiau buvo atlikta keletas mokesčių dydžių pakeitimų.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Išvengti neigiamo atliekų poveikio aplinkai ir žmonių sveikatai (LR atliekų tvarkymo įstatymas, straipsnis Nr. 1)
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas, Nr. VIII-1183, 1999 m. gegužės 13 d.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Ekonominėmis priemonėmis paskatinti teršėjus mažinti taršą, įgyvendinti prevencines priemones ir skatinti atliekų tvarkymą. Taip pat naudoti mokestį kitų aplinkosaugos tikslų įgyvendinimui.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Apmokestinti pakuotes, atsižvelgiant į jų kenksmingumą aplinkai. Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo priedas Nr. 4.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo

Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Aplinkos ministerijos paskirtas mokesčių administratorius
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS/PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Teisės aktų nuostatos/mokesčio/ mokesčio lengvatos subjektai	Prekių gamintojai ir importuotojai (Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo 4 straipsnio 3 dalis)
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams tipas	Intervencija jos gavėjams nustato mokestį
Intervencijos privalomumas teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams	Intervencija yra privaloma
Intervenciją gaunančių teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektų atrankos kriterijai	Intervencija yra taikoma vienodai (pakuotes gaminantys arba importuojantys subjektai yra apmokestinami)
Intervencijos poveikis	Šiuo metu gamintojas arba importuotojas už popierių ar kartoną toną moka 28 Eur už toną (mažiausias tarifas) ir 753 Eur už toną metalo (didžiausias tarifas). Mokestis skatina naudoti medžiagas, kurios turi mažesnę neigiamą poveikį aplinkai.
Nenumatyti intervencijos poveikis	Nebuvo nustatyta nenumatyto mokesčio poveikio
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Mokestis ne visada yra pilnai surenkamas dėl ne visa apimtimi įgyvendinamo gamintojų ir importuotojų atsakomybės principo.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Nesuderinamumų nebuvo nustatyta
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Galimybės pašalinti intervenciją yra ribotos arba neegzistuojančios, nes tokio reguliavimo panaikinimas neskatinėtų gamintojų ar importuotojų naudoti aplinką tausojančias medžiagas.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 24. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS ATLIEKŲ TVARKYMO SEKTORIJE (9)

Intervencijos pavadinimas	Teisės aktų nuostatos dėl įmonių, turinčių teisę išduoti pažymėjimus apie sutvarkytas atliekas (privalomo registro atliekų surinkimo ir transportavimo įmonės dalis)
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Teisės aktų nuostatos
Trumpas intervencijos aprašymas	Registras privalomas atliekų surinkimui ir transportavimo įmonėms: atliekų perdirbimo įmonėms; prekiautojams atliekomis ir brokeriams; įmonėms, kuriose pavojingos atliekos laikomos ilgiau nei šešis mėnesius, o ne pavojingos – daugiau nei vienerius metus. Dalis registro įmonių turi teisę išduoti pažymėjimus apie sutvarkytas gamintojų ar/ir importuotojų atliekas.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1998 – iki dabar Intervencija buvo įvesta atliekų tvarkymo įstatymo straipsniu nr. 4, ketvirta dalimi 1998 m. Atliekų tvarkymo įstatyme teigiama „Atliekas tvarkančios įmonės vadovaujasi šio įstatymo ir aplinkos ministro nustatytais atliekų tvarkymo reikalavimais“. Dešimta to paties straipsnio dalis nurodo, kad „atliekas surenkančios, vežančios ir apdorojančios įmonės, prekiautojai atliekomis ir tarpininkai, įmonės, atliekų susidarymo vietoje pavojingąsias atliekas laikančios ilgiau

	kaip šeši mėnesiai, o nepavojingasis – ilgiau kaip vienus metus, šią veiklą gali vykdyti tik įregistruoti į Atliekų tvarkytojų valstybės registrą“.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Neigiamos atliekų įtakos žmonių sveikatai ir aplinkai išvengimas (atliekų tvarkymo įstatymas, straipsnis Nr. 1)
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR atliekų tvarkymo įstatymas Nr. VIII-787, 1998 m. birželio 16 d.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Geriau kontroliuoti įmones, veikiančias atliekų tvarkymo sektoriuje ir jų atitiktį atliekų tvarkymo standartams
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Registruoti Atliekų sektoriuje veikiančius subjektus, rinkti, sisteminti ir išsaugoti duomenis apie juos. Šie duomenys gali būti pateikti fiziniams ir juridiniams asmenims. „Vyriausybės nutarimas dėl atliekų tvarkytojų valstybės registro įsteigimo, atliekų tvarkytojų valstybės registro nuostatų patvirtinimo ir registro veiklos pradžios nustatymo“ - https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.63FAF5FB53EB Tačiau privaloma registracija egzistavo ir prieš Valstybinio atliekų registro įsteigimą 2012 metais.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Regioninis lygmuo - (http://www.lrvalstybe.lt/aplinkos-apsaugos-departamentai-77/)
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Atliekas tvarkančias įmones registruoja regioniniai aplinkos apsaugos departamentai.
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS/PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Teisės aktų nuostatos/mokesčio/ mokesčio lengvatos subjektai	Atliekų tvarkymo paslaugas teikiančios įmonės
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams tipas	Intervencija suteikia subjektams leidimą
Intervencijos privalomumas teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams	Intervencija subjektams yra privaloma
Intervenciją gaunančių teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektų atrankos kriterijai	Kiekvieno subjekto tinkamumas gauti intervenciją vertinamas individualiai, pagal generuojamų atliekų kiekį ir tipą. Pavyzdžiui, bendrovei nereikia užsiregistruoti, jei ji transportuoja tik savo nepavojingą atlieką arba jeigu ji transportuoja ne daugiau kaip 1 toną savo pavojingų atliekų per mėnesį.
Intervencijos poveikis	Dėl netinkamų procesų, atliekos ne visada yra sutvarkomos tinkamu būdu, o dėl to pralaimi tiek paslaugą vartojančios įmonės, tiek aplinka, tiek valstybė. Pavyzdžiui, 2015 m. valstybei buvo padaryta beveik 7 mln. Eur žala, nes atliekos, vertos tokios sumos mokesčiais, nebuvo sutvarkytos, o taršos mokesčiai taip pat nebuvo sumokėti. Šis neigiamas poveikis turi būti priskiriamas tai registro daliai, kuri suteikia įmonėms teisę išduoti pažymą apie sutvarkytas atliekas.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Dėl intervencijos įgyvendinimo neužtikrinimo, registruotos atliekų bendrovės ne visada pašalina atliekas tinkamu būdu, o dėl to pralaimi tiek įmonės klientės, tiek aplinka, tiek valstybė.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Dalis teisės aktų nuostatų, skirtų pažymų dėl sutvarkytų atliekų kompanijoms išdavimo, buvo prastai įgyvendintos. Įmonės, atsakingos už gamintojų ir importuotojų turimų

	atliekų sutvarkymą, pateikia neteisingus duomenis apie surinktų ir apdorotų atliekų kiekius. Duomenis, surinkti iš Vilniaus, Kauno, Klaipėdos ir Utenos regionų, rodo, kad 19 178 tonų metalo, plastiko, popierius ir mišrių atliekų, 3 126 tonų naudotų elektros prietaisų ir 1 048 tonų padangų nebuvo surinkta ir apdorota pagal standartus 2013 – 2015 metais.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencijos įgyvendinimo neužtikrinimas iš dalies lemia atliekų tvarkymo programą, subsidijuojamos biudžeto lėšomis, poreikį. Intervencijos dabartinis įgyvendinimas taip pat neužtikrina atliekų rūšiavimo reikalavimo laikymosi.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Intervencija turėtų būti sustiprinta, o ne panaikinta. Registro ir licencijos klausimai turėtų būti griežčiau kontroliuojami.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 25. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS ATLIEKŲ TVARKYMO SEKTORIJE (10)

Intervencijos pavadinimas	Teisės aktų nuostatos dėl privalomo atliekų rūšiavimo
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Teisės aktų nuostatos
Trumpas intervencijos aprašymas	Prievolė rūšiuoti atliekas
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1999 – iki dabar 1998 m. buvo priimtas Atliekų tvarkymo įstatymas, kurio straipsnis Nr. 4 įvardija šią intervenciją. Tačiau atliekų tvarkymo taisyklės, kuriose detalai aprašytos atliekų rūšiavimas, buvo priimtos po metų - 1999. Egzistuoja visas straipsnis, reglamentuojantis atliekų rūšiavimo taisykles, kuris po jo priėmimo turėjo tik kelias smulkias pataisas.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Neigiamos atliekų įtakos žmonių sveikatai ir aplinkai išvengimas (atliekų tvarkymo įstatymas, straipsnis Nr. 1)
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR atliekų tvarkymo įstatymas Nr. VIII-787, 1998 m. birželio 16 d.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Atliekų rūšiavimas siekiant sumažinti neigiamą poveikį aplinkai ir žmonių sveikatai bei skatinti ekonominę išteklių naudojimą.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Užtikrinti, kad atliekos būtų rūšiuojamos įsakymas dėl atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.38E37AB6E8E6/RZNKohnjWM
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	LR savivaldybės
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos ir paklausos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS/PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Teisės aktų nuostatos/mokesčio/ mokesčio lengvatos subjektai	Atliekų turėtojai
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams tipas	Intervencija reikalauja tam tikrų veiksmų iš subjektų
Intervencijos privalomumas teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams	Intervencija yra privaloma

Intervencija nuostatos/mokesčio/mokesčio atrankos kriterijai	gaunančių teisės lengvatos aktų subjektų	Intervencija yra privaloma visiems atliekų turėtojams
Intervencijos poveikis		Lietuvoje efektyviam atliekų tvarkymui, t.y. atliekų tvarkymui, leidžiančiam išvengti atliekų šalinimo į sąvartynus, geriausios sąlygos buvo sukurtos pastačius mechaninio ir biologinio atliekų apdorojimo infrastruktūrą. Nepaisant jos didelių kaštų ir kokybės stygiaus nuo veiklos pradžios 2016 m., ji jau sugebėjo padaryti didelį poveikį. Remiantis Eurostat pateiktais duomenimis, sąvartynuose šalinamų komunalinių atliekų kiekis sumažėjo nuo maždaug 60 proc. 2015 m. iki maždaug 32 proc. 2016 metais. Šis pokytis įvyko per vienerius metus ir yra reikšmingiausias atliekų šalinimo sąvartynuose pokytis matuojant procentais visoje Europos Sąjungoje.
Nenumatytas intervencijos poveikis		Atliekų rūšiavimas skatina inovacijas ir naują verslą, nes jis suteikia galimybės pasiūlyti naujus atliekų rūšiavimo būdus. Tačiau pareiga rūšiuoti atliekas bei mechaninio ir biologinio atliekų apdorojimo infrastruktūrą, kuri buvo pastatyta šiai prievolei įgyvendinti, padidino tarifus, kuriuos turi sumokėti gyventojai, kurių neišrūšiuotos komunalinės atliekos galiausiai atsiduria mechaninio ir biologinio apdorojimo įrenginiuose.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu		Brangi infrastruktūra, leidžianti rūšiuoti atliekas buvo reikalinga dėl to, kad visuomenė stokojo ekologinio sąmoningumo, būtingo šiaurės ir vakarų Europos šalims. Šiuo metu vis dar egzistuoja problema dėl atliekų, kurios negali būti perdirbtos, nes Lietuva vis dar neturi tinkamų atliekų deginimo pajėgumų. Dabartinis atliekų rūšiavimo įgyvendinimas padidina tarifus gyventojams, nes infrastruktūros, naudojamos atliekoms atskirti statybos ir išlaikymo kaštai yra nemaži.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis		Nebuvo nustatyta jokių nesuderinamumų susijusių su privalomu atliekų rūšiavimu
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos		Pagal dabartinius ES teisės aktų nuostatus, įpareigojimas rūšiuoti atliekas negali būti nei pakeistas, nei atšauktas.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 26. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS ATLIEKŲ TVARKYMO SEKTORIUJE (11)

Intervencijos pavadinimas	Teisės aktų nuostatos dėl atliekų, kurios yra netinkamos perdirbimui
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Teisės aktų nuostatos
Trumpas intervencijos aprašymas	Atliekos, kurios negali būti perdirbtos, turi būti pašalinamos tame pačiame regione, kuriame ir buvo pagamintos. Komunalinių atliekų surinkimo ir tvarkymo mokesčiai ar kiti mokesčiai bei jų dydis, yra apskaičiuojamas pagal Vyriausybės taisykles. Mokesčiai yra tvirtinami kiekvienos savivaldybės tarybos. Yra planuojama reguliuoti regioninių atliekų tvarkymo sistemų infrastruktūros kainą (sąvartynai, MBA, kompostavimo aikštelės ir t.t.) pagal Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos nuostatus.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2012 – iki dabar 2012 m. buvo įvesta formuluotė, kad „savivaldybės privalo užtikrinti, kad sąvartynuose būtų šalinamos jų teritorijose surinktos tik po rūšiavimo likusios netinkamos naudoti komunalinės atliekos“ (Atliekų tvarkymo įstatymo 30 straipsnio 18 dalis).
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Išvengti neigiamo atliekų poveikio aplinkai ir žmonių sveikatai (LR atliekų tvarkymo įstatymas, skyrius Nr. 1)

Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR atliekų tvarkymo įstatymas Nr. VIII-787, 1998 m. birželio 16 d.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Išvengti neigiamos įtakos žmonių sveikatai ir aplinkai, įvedant teisės aktų nuostatus, kurie nustatytų, kad į sąvartynus būtų galima šalinti tik perdirbimui netinkamas atliekas.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Užtikrinti, kad atliekos, kurios nėra tinkamos perdirbimui, yra pašalinamos tame pačiame regione.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	LR savivaldybės
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS/PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Teisės aktų nuostatos/mokesčio/ mokesčio lengvatos subjektai	Atliekų tvarkymo paslaugas teikiančios įmonės
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams tipas	Intervencija draudžia tam tikrą subjektų elgseną
Intervencijos privalomumas teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams	Intervencija yra privaloma
Intervenciją gaunančių teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektų atrankos kriterijai	Intervencija yra privaloma visiems netinkamų perdirbimui atliekų turėtojams
Intervencijos poveikis	Atliekos netinkamos perdirbimui, kurios prieš tai buvo rūšiuotos mechaninio ir biologinio atliekų apdorojimo įrenginiais, yra tiekiamos į atliekų deginimo įmonę arba sąvartyną, nes deginimo pajėgumai Lietuvoje dar nėra pakankami. Tačiau privalomasis intervencijos pobūdis padeda atskirti perdirbamas atliekas nuo atliekų, kurių perdirbti negalima.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Neperdirbamos atliekos gali būti sudeginamos, šitaip gaminant šilumą ir elektrą, todėl šios viešosios paslaugos vartotojams būtų pigesnės. Pavyzdžiui, vidutinės šildymo kainos Klaipėdoje nukrito 18 proc. lyginant 2016 ir 2017 metus.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Didžiausia problema, susijusi su neperdirbamomis atliekomis, yra ta, kad dėl trūkstamų atliekų deginimo pajėgumų, dalis atliekų yra vis dar šalinamos sąvartynuose, t.y. atliekos nėra deginamos ir energijos kainos Vilniaus ir Kauno, miestų, kuriuose deginimo jėgainės tik pradėdamos statyti, gyventojams nemažėja. Klaipėdoje, kur deginamos netinkamos perdirbti atliekos, gaunami pelenai, kurie vis dar yra laikomi sąvartynuose (tai reiškia papildomas išlaidas ir kenkimą aplinkai), o ne naudojami kelių statybai.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Teisės aktų nuostatos dėl atliekų, kurios yra netinkamos perdirbti dera su kitomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Galimybės pašalinti intervenciją yra ribotos arba neegzistuoja.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 27. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS ATLIEKŲ TVARKYMO SEKTORIJE (12)

Intervencijos pavadinimas	2014-2020 m. finansavimo periodo ES investicijos pagal priemonę: Nr. 05.2.1- APVA-V-022 "Komunalinių atliekų deginimo pajėgumų plėtra"
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui
Trumpas intervencijos aprašymas	Priemonė Nr. 05.2.1- APVA-V-022 "Komunalinių atliekų deginimo pajėgumų plėtra" sudaro 61 mln. Eur ES investicijas į atliekų deginimo įrengimų statybą Lietuvoje.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2014-2023 ir vėliau (dėl atsikartojančio pobūdžio). Intervencijos inicijavimas priklausė nuo ESIF asignavimų, tačiau jo atsikartojantis pobūdis leidžia tęsti intervencijos įgyvendinimą ir po 2014-2023 m. laikotarpio.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Skatinti prisitaikymą prie klimato kaitos, rizikos prevencijos, skatinti efektyvų valdymą, aplinkos apsaugą ir išteklių naudojimą.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	2014-2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Sukurti atliekų deginimo infrastruktūrą Lietuvoje
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Sukurti atliekų deginimo infrastruktūrą, naudojantis 2014-2020 m. ES investicijomis pagal priemonę Nr. 05.2.1- APVA-V-022 „Komunalinių atliekų deginimo pajėgumų plėtra“
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	APVA
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	ESIF investicijos
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Privačios lėšos
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatieji
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Ltd „Vilniaus kogeneracinė jėgainė“ and Ltd "Lietuvos energija"
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Valstybės planavimas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas remiantis paslaugų teikėjų vertinimais.
Intervencijos poveikis	Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerija 2017 m. nusprendė finansuoti Vilniaus deginimo jėgainės statybas 49 mln. Eur iš ESIF investicinių fondų. Šis projektas turėtų sumažinti šildymo kainas Vilniaus gyventojams, mažinti sąvartyne šalinamų atliekų skaičių, kartu mažinant su sąvartynais susijusių oro taršą. Tačiau ESIF investicijos vis dar nesukūrė jokio poveikio.

Nenumatytas intervencijos poveikis	Yra galimas nenumatytas „Komunalinių atliekų deginimo pajėgumų plėtros“ priemonės poveikis. Priemonė iš dalies finansuoja Vilniaus deginimo įrenginio statybą, o pelenai, kaip galutinio degimo proceso produktas, gali būti panaudojami kelių statybai. 2017 m. teisės aktų nuostatos buvo pakeistos, leidžiant naudoti tokius pelenus kelių statybai Lietuvoje. Tačiau, tokie pelenai turi atitikti standartus medžiagų, kurios kelių statyboje yra naudojamos šiuo metu ir kurias pelenai pakeistų. Šiuo metu yra naudojama kelių statyboje.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Politinės derybos dėl ESIF investicijų į Vilniaus deginimo įmonę užsitęsė ir nebuvo užtikrinta sinchronizacija su mechaninio ir biologinio atliekų apdorojimo įrenginių infrastruktūros statyba. Todėl atliekos, netinkamos tolesniam naudojimui po jų perdirbimo, vis dar laikomos sąvartynuose ir nėra deginamos, dėl nepakankamos deginimo paslaugų pasiūlos.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Yra galimybių pakeisti ESIF investicijas privačiu kapitalu. Pavyzdžiui, Klaipėdoje labai panaši įmonė buvo pastatyta be ESIF investicijų, o neseniai pradėtas projektas Kaune taip pat nenumato ESIF lėšų panaudojimo. Tačiau galimybės pašalinti deginimą kaip tokį yra labai ribotos, nes tokios šalys kaip Vokietija ar Šveicarija naudoja deginimą kaip atliekų šalinimo būdą. Tai taip pat yra neatskiriama ES žiedinės ekonomikos dalis, nors prioritetai jai ir nėra didžiausias.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 28. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS ATLIEKŲ TVARKYMO SEKTORIJE (13)

Intervencijos pavadinimas	Privataus sektoriaus apribojimas nuo investicijų į atliekų deginimo įmones
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Teisės aktų nuostatos
Trumpas intervencijos aprašymas	Privatus sektorius investicijas į valstybei svarbiais pakelbtus Vilniaus ir Kauno atliekų deginimo įrenginius yra ribotos.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2002 – iki dabar Nuo intervencijos įvedimo laikotarpio pradžios pakeitimų nenumatyta.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Užtikrinti valstybės interesų apsaugą, ribojant privačias investicijas į strategiškai svarbius objektus
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	Strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčių įmonių ir įrenginių bei nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių įstatymas Nr. IX-1132, 2002 m. spalio 10 d.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Užtikrinama, kad kontrolinis akcijų paketas lieka Lietuvos vyriausybės rankose. Ji yra sprendimų priėmėjas, todėl nacionaliniai interesai negali būti pažeisti.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Apriboti privačių investicijų į Vilniaus ir Kauno atliekų deginimo įmones apimtį
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	LR Vyriausybė

Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS/PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Teisės aktų nuostatos/mokesčio/ mokesčio lengvatos subjektai	Privačios kompanijos, siekiančios investuoti į atliekų deginimo įmones
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams tipas	Intervencija draudžia tam tikrą subjektų elgseną
Intervencijos privalomumas teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams	Intervencija yra privaloma
Intervenciją gaunančių teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektų atrankos kriterijai	Intervenciją patiria į atliekų deginimo įrenginius investuoti galintys verslo subjektai
Intervencijos poveikis	Privačiam sektoriui draudžiama įgyti kontrolinį akcijų paketą Vilniaus ir Kauno atliekų deginimo įmonėse. Iš dalies dėl šių teisės aktų nuostatų, Vilniaus deginimo įėgainės atveju buvo reikalingos ESIF investicijos.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Rinkos dalyviai kvestionuoja Europos Komisijos sprendimą patvirtinti ESIF investicijas į Vilniaus atliekų deginimo įėgainę.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Siekis gauti ESIF finansavimą, dėl kurio užtęsė diskusijos su Europos komisija bei pats projektas buvo atidėtas.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Pagal LR vyriausybės nutarimą Dėl projektų pripažinimo valstybei svarbiais ekonominiais ar kultūriniais projektais tvarkos aprašo patvirtinimo, Nr. 136, 2008 m. vasario 13d., projektas gali netekti šio statuso nes jis negeba pasiekti tikslų, įvykdyti įsipareigojimų bei turi kitų trūkumų. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.ED2F336DCEAC/HDkDpnIncY

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

2.2.4 LIETUVOS ATLIEKŲ TVARKYMO SEKTORIJE ATRINKTŲ VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ ANALIZĖS REZULTATAI

2.2.4.1 PASIŪLOS PUSĖ: ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ PLANAVIMO KOKYBĖ

Pasirinktų intervencijų planavimo kokybė buvo įvertinta išnagrinėjus intervencijų įgyvendinimo laikotarpio apibrėžimo aiškumą, įgyvendinimo kaštus ir jų pobūdį, tikėtiną intervencijos įgyvendinimo grąžą, administravimo ir įgyvendinimo standartus bei laukiamus rezultatus, taip pat, ar buvo atsižvelgta į bendrą paklausą paslaugai, planuojant atitinkamą intervenciją.

LENTELĖ 29. ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ PLANAVIMO KOKYBĖ LIETUVOS ATLIEKŲ TVARKYMO SEKTORIJE

Paslaugos pavadinimas	Susijusios intervencijos pavadinimas	Intervencijos įgyvendinimo periodas apibrėžtas	Intervencijos įgyvendinimo kaštų kiekis bei pobūdis apibrėžti	Tikėtina intervencijos įgyvendinimo grąža numatyta	Intervencijos administravimo ir įgyvendinimo standartai apibrėžti	Rezultatai, numatomi pasiekti įgyvendinus intervenciją, apibrėžti	Egzistuojanti paklausa su intervencija susijusiai paslaugai įvertinta	Intervencijos planavimo kokybė
Komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos	Subsidijos savivaldybėms pagal atliekų tvarkymo programą	x	√	N/A	√	√	√	GERA
	Savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialioji programa	x	√	√	x	x	√	VIDUTINIŠKA
	Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondo (LAAIF) subsidijos	x	√	√	√	√	√	GERA
	Pakuotės mokesčio diferencijavimas	x	x	x	√	x	x	VIDUTINIŠKA
	Teisės aktų nuostatos dėl privalomo atliekų rūšiavimo	x	√	√	√	√	√	VIDUTINIŠKA
	Teisės aktų nuostatos dėl įmonių, turinčių teisę išduoti pažymėjimus apie sutvarkytas atliekas	x	N/A	N/A	√	x	x	PRASTA
	Taršos mokestis už nepavojingų, inertinių ir pavojingų atliekų šalinimą sąvartyne	x	x	x	√	√	x	VIDUTINIŠKA
	Teisės aktų nuostatos dėl perdirbimui netinkamų atliekų	x	x	x	√	x	x	PRASTA
	Sumažinti komunalinių atliekų tvarkymo tarifai pažeidžiamiesiems vartotojams	x	x	n/a	√	x	√	VIDUTINIŠKA

Atliekų deginimo paslaugos	2014-2020 m. finansavimo periodo ES investicijos pagal priemonę: NrR. 05.2.1-APVA-V-022“ Komunalinių atliekų deginimo pajėgumų plėtra“	√	√	X	√	√	√	VIDUTINI ŠKA
	Privataus sektoriaus apribojimas nuo investicijų atliekų deginimo įmones	x	N/A	N/A	√	x	x	PRASTA

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

Nustatyta, kad subsidijos, skirtos savivaldybėms pagal atliekų tvarkymo programą ir LAAIF subsidijas, yra gerai planuojamos, nors intervencijos laikotarpis ir nėra apibrėžtas. Tačiau šiuo atveju neapibrėžtumas nėra problema, nes intervencijos yra biudžetinės ir periodo apibrėžimas nėra toks svarbus.

Nustatyta, kad intervencija įpareigojanti rūšiuoti atliekas yra planuojama vidutiniškai. Taip yra todėl, nes mechaninio ir biologinio apdorojimo (MBA) įrenginiai buvo pastatyti tik 2016 m., o iki tų metų atliekų rūšiavimo galimybės buvo ribotos. Tai atsispindėjo ir Lietuvos atliekų politikos rezultatuose, Europos Komisijos duomenimis, sąvartynuose šalinimų komunalinių atliekų kiekis 2013 ir 2014 metais sudarė 64 ir 60 procentus atitinkamai.

Nustatyta, kad sumažinto atliekų tvarkymo mokesčio tarifo intervencija pažeidžiamiesiems vartotojams yra planuojama vidutiniškai, nes asmenų, turinčių teisę į mažesnius tarifus, skaičius yra kintantis dėl migracijos ir kitų veiksnių lemiančių demografijos pokyčius, todėl planuotojams sunku numatyti intervencijos išlaidas ir siektinus rezultatus.

Taršos mokesčio už nepavojingų, inertinių ir pavojingų atliekų šalinimą ir pakuotės mokestį diferencijuojančios intervencijos taip pat buvo planuotos vidutiniškai. Nors mokesčiai, kaip tokie, yra apibrėžti Mokesčio už aplinkos teršimą įstatyme, surinktų pajamų sumą yra sudėtinga numatyti iš anksto. Visgi, mokestines pajamas galima prognozuoti, nes tiek žiedinės ekonomikos tikslai, tiek Valstybės atliekų tvarkymo 2014-2020 m. planas numatyto sumažinti komunalinių atliekų, šalinamų sąvartynuose procentą iki 35.

Vertinant intervencijų, susijusių su atliekų deginimo paslaugomis, planavimą buvo nustatyta, kad ES investicijų pagal priemonę „Komunalinių atliekų deginimo pajėgumų plėtros“ planavimas buvo vidutiniškas, nes nebuvo užtikrinta sinchronizacija su mechaninio ir biologinio atliekų apdorojimo įrenginių (MBA) statyba. Taip atsitiko iš dalies dėl to, nes užsitęsė diskusijos su Europos Komisija dėl galimybės finansuoti projektą per sanglaudos politikos lėšomis. Be to, nustatyta, kad suvaržymas privataus sektoriaus investicijų į atliekų deginimo įmones yra prasto planavimo pavyzdys. Privačių investicijų ribojimas reiškė ES investicijų poreikį, kas savo ruožtu nulėmė užsitęsusias derybas su Europos Komisija.

2.2.4.2 PASIŪLOS PUSĖ: ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ ĮGYVENDINIMO EFEKTYVUMAS

Apribojimas privačiam sektoriui investuoti į atliekų deginimo įrenginius ir ES investicijos pagal priemonę Nr. 05.2.1-APVA-V-022 „Komunalinių atliekų deginimo pajėgumų plėtra“ yra intervencijos, kurios bus patartos šiame skyriuje.

Šiuo metu, privačių subjektų teikiamų atliekų deginimo paslaugos užima didesnę šių paslaugų rinkos dalį. Tačiau konkurencijos sąlygos buvo įvertintos kaip nelygios viešiesiems ir privatiems subjektams. Pavyzdžiui, intervencija, ribojanti privačių subjektų galimybę investuoti į atliekų deginimo įmones, sukūrė didesnes paskatas derėtis dėl ESIF investicijų (finansinė intervencija) įgyvendinant Vilniaus atliekų deginimo jėgainės statybų darbus. Šis projektas yra įgijęs valstybinės reikšmės statusą, t.y. kontrolinis akcijų paketas priklauso valstybei, taip ribojant privačias investicijas. Diskusijos su Europos Komisija, ar jėgainės statyba gali būti finansuojama naudojant ES investicijas užtruko, todėl šiuo metu atliekų deginimo paslaugų paklausa viršija pasiūlą. Visgi, ateityje yra įmanomas atvirkštinis variantas, atliekų deginimo paslaugų pasiūlai viršijant paklausą. Taip gali atsitikti dėl Kaune planuojamos statyti atliekų deginimo jėgainės. Tokie nuogastavimai yra grindžiami duomenimis. Pavyzdžiui, Eurostat turimi duomenys rodo, kad išsivysčiusios Šiaurės ir Vakarų Europos šalys vidutiniškai sudegina 33 proc. savo atliekų. Tuo tarpu Lietuva, turėdama tik vieną veikiančią atliekų deginimo įmonę, 2016 m. sudegino 17 procentų atliekų.

Taip pat yra ir kitų intervencijų, kurios stokoja efektyvumo. Pavyzdžiui, taršos mokestis už nepavojingų, inertinių ir pavojingų atliekų šalinimą sąvartyne turėtų atgrasinti nuo atliekų šalinimo į sąvartynus, tačiau sėkmė, susijusi su atliekų kiekiu, patenkančio į sąvartynus mažėjimu, turėtų būti priskiriama mechaninio ir biologinio atliekų apdorojimo įrenginiams, o ne pastarajai mokestinei intervencijai.

Privalomo atliekų rūšiavimo intervencijos maksimalus efektyvumas taip pat nėra užtikrinamas dėl nepakankamai kokybiško mechaninio ir biologinio atliekų apdorojimo įrenginių darbo. Dalis atliekų, kurios yra tinkamos perdirbimui ir antriam naudojimui, yra sudeginamos dėl neužtikrinamos rūšiavimo kokybės. Visgi, reikia pasakyti, kad nors mechaninio ir biologinio atliekų apdorojimo įrenginiai susiduria su kokybės rūšiuojant komunalines atliekas iššūkiais, jie neabejotinai prisideda prie atliekų sąvartynuose kiekio mažinimo.

Taip pat yra neefektyvumų kalbant apie teisės aktų nuostatų dėl įmonių, turinčių teisę išduoti pažymėjimus apie sutvarkytas atliekas įgyvendinimą. Dalis tokią teisę turinčių įmonių įmonės išduota pažymėjimus apie atliktus darbus, nepaisant jų fiktyvumo ir mokesčių į biudžetą nesumokėjimo. Siekdama užtikrinti geresnį gamintojų atsakomybės principo įgyvendinimą Lietuvos vyriausybė planuoja įpareigoti gamintojus ir importuotojus finansuoti komunalinių atliekų tvarkymą („Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plano patvirtinimo“, 13 kovas 2017, Nr. 167). Ši valstybinė priemonė turėtų padėti efektyviau įgyvendinti gamintojų ir importuotojų atsakomybės principą.

2.2.4.3 PASIŪLOS PUSĖ: ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ POVEIKIS

Kalbant apie poveikį, vienas iš svarbiausių atliekų tvarkymo paslaugų intervencijų trūkumų yra susijęs su teisės aktų nuostatų dėl įmonių, turinčių teisę išduoti pažymėjimus apie sutvarkytas atliekas, įgyvendinimu. Atliekas tvarkančios bendrovės, sudariusios sutartis su gamintojais ir importuotojais, turi jiems pateikti dokumentus, patvirtinančius, kad jų atliekos buvo sutvarkytos tinkamai. Tačiau atsitinka

taip, kad atliekos, kurios turėjo būti sutvarkytos, tinkamai sutvarkomos nėra. Ši netinkamai įgyvendinama intervencija pasireiškė 6,5 mln. Eur valstybės patirtu nuostoliu 2015 metais.

Savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos poveikis yra teigiamas, nes programos pinigai yra išleidžiami įgyvendinant nedidelio masto aplinkosauginius projektus. Lietuvos savivaldybės skirtingiems tikslams skiria pastarosios programos lėšas, be to šioms programoms sukauptos lėšos varijuoja priklausomai nuo savivaldybėse veikiančių aplinką teršiančių subjektų skaičiaus ir pačių savivaldybių dydžio. Pavyzdžiui, Rokiškio savivaldybės išlaidos, patvirtintos savivaldybės tarybos 2014 m. pagal programą sudarė maždaug 27 488 eurų, o išlaidos Klaipėdos miesto savivaldybėje tais pačiais metais buvo didesnės ir siekė 84 145 eurus.

Taip pat apskaičiuota, kad po Vilniaus atliekų deginimo įmonės įrengimo, kuri iš dalies yra finansuojama finansinės intervencijos pagal ES investicinę priemonę Nr. 05.2.1-APVA-V-022 „Komunalinių atliekų deginimo pajėgumų plėtra“, išmetamas CO₂ kiekis sumažės maždaug 436 tonomis per metus, o tai sudaro 17 mln. Eur. Taip pat apskaičiuota, kad po Vilniaus atliekų deginimo įėgainės pastatymo, Vilniaus miesto gyventojai sutaupys 13 mln. Eur, kurie priešingu atveju būtų išleisti šildymo išlaidoms padengti.

Poveikis bendrai ekonomikai (privačių subjektų produktyvumas, užimtumas ir kapitalo investicijos) daugeliu atveju buvo vertinamas kaip neegzistuojantis arba nereikšmingai mažėjantis. Viena vertus, aplinkosaugos reikalavimai sukelia našta verslui. Tokią naštą, pavyzdžiui, sukelia LAAIF intervencija. Programos finansavimo nuostatai nurodo, kad 80 procentų verslo įgyvendinamų projektų kaštų yra padengiama. Tačiau, anot verslo subjektų, tik 50 procentų visų išlaidų yra padengiamos iš tikrųjų, be to, verslui tenka nemaža biurokratinė našta. Kita vertus, akivaizdu, kad be valstybinių intervencijų, reikalaujančių imtis aplinkos apsaugos priemonių, atliekos būtų šalinamos sąvartynuose, kas ilgą laiką buvo ekonomiškai patraukliausias, tačiau aplinkai žalingiausias, atliekų pašalinimo būdas.

Intervencijų poveikis privačių subjektų našumui, užimtumui ir kapitalo investicijoms, daugeliu atveju neturi jokio poveikio arba nežymiai juos mažina. Neigiamas poveikis produktyvumui yra paaiškinamas tuo, kad kai kurioms intervencijoms įgyvendinti reikia daugiau privačių subjektų išlaidų (resursų, turinčių alternatyvius panaudojimo būdus), kad būtų įvykdyti reikalavimai, kaip kad LAAIF subsidijų atveju. Tam tikrą teigiamą poveikį užimtumui ir kapitalo investicijoms sukuria subsidijos įgyvendinant mažos apimties projektus pagal savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiąją programą, MBA įrenginių arba būsima Vilniaus atliekų deginimo įėgainės statyba, kuri iš dalies bus finansuojama sanglaudos politikos lėšomis.

2.2.4.4 PASIŪLOS PUSĖ: ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ ŠALUTINIAI POVEIKIAI

Intervencijų analizė parodė esant tiek teigiamą, tiek neigiamą viešųjų intervencijų šalutinių poveikių atliekų tvarkymo sektoriuje. Šalutinis neigiamas poveikis susijęs su ESIF investicijomis į atliekų deginimo įėgainę Vilniuje. Rinkos dalyviai šią praktiką įvardina, kaip kenkiančia konkurencijai, o NVO/aplinkosaugos organizacijos priešinas Vilniaus deginimo įmonės projektui, nes jų požiūriu, ši parama prieštarauja ES žiedinės ekonomikos politikai ir nacionaliniams atliekų politikos tikslams. Diskusijos su Europos Komisija dėl galimybės kogeneracinės įėgainės projektą koofinansuoti ES lėšomis iš dalies nulėmė būtinybę išlaikyti gana žemą sąvartynų vartų mokestį ir atitinkamai menkesnes galimybes riboti atliekų šalinimą sąvartynuose. Be to, pats taršos mokestis už nepavojingų, inertinių ir pavojingų atliekų šalinimą sąvartyne nebūtinai didėja, didėjant vartų mokesčiui. Todėl pastarajam mokesčiui didėjant finansinė našta subjektams, šalinantiems atliekas sąvartynuose, gali ir nedidėti

Naujų deginimo pajėgumų kūrimas kelia klausimų, ar bus užtikrinta pakankama atliekų pasiūla. Šiuos klausimus sustiprina ir tai, kad Lietuvos ekonomika yra orientuota į paslaugas bei susiduria su demografiniais iššūkiais. Pavyzdžiui Taline pastačius kogeneracinę jėgainę atsirado poreikis atliekų iš Jungtinės Karalystės ir Skandinavijos importui tam, kad veikla nebūtų nuostolinga. Paminėtina ir tai, kad Vilniaus deginimo jėgainės statybos kaštai viršija panašių jėgainių, veikiančių Vokietijoje ar Šveicarijoje, kaštus. Didelės statybos sąnaudos gali būti susigrąžintos per tarifų padidinimą, kuris gali turėti neigiamą šalutinį poveikį namų ūkiams, tačiau jis būtų būtinas, kad atliekų deginimo įrenginiai būtų ekonomiškai tvarūs. Kita vertus, galimybė naudoti pelenus (galutiniai deginimo proceso likučiai) kelių statybai dar vis yra tiriama. Tokia pelenų panaudojimo galimybė sumažintų sąvartynų priežiūros išlaidas bei būtų papildomas pajamų šaltinis atliekų deginimo įrenginius valdančioms įmonėms.

Intervencija, sumažinti komunalinių atliekų tvarkymo tarifus pažeidžiamiesiems vartotojams sukelia teigiamą šalutinį poveikį, susijusį su nuosavybės teisių ir nekilnojamą turtą atstatymu. Pavyzdžiui, Telšių ir Švenčionių teritorijose, asmenys, kuriems tarifai yra sumažinti, privalo pateikti dokumentus apie savo nekilnojamojo turto, kuriame gyvena, priklausomybę. Švenčionių teritorijoje šis reikalavimas egzistuoja nuo 2014 m., paskatino sumažinto tarifo siekiančius asmenis susitvarkyti nuosavybės teisę įrodančius dokumentus, nes nekilnojamojo turto savininkai dažniausiai ir yra tie, kurie jame gyvena.

Pagal Atliekų tvarkymo programą teikiamos subsidijos savivaldybėms padeda mažinti atliekų surinkimo ir tvarkymo tarifus, nes jos finansuoja atliekų konteinerių paskirstymą gyventojams bei naudotų padangų surinkimą ir transportavimą. Tačiau, čia reikia paminėti, kad pačių subsidijų egzistavimas yra sąlygojamas netinkamo gamintojų ir importuotojų principo įgyvendinimo ir gali būti laikomas šalutiniu šio principo vykdymo neužtikrinimo padariniu.

Ateities neigiami šalutiniai poveikiai gali būti susiję su per brangia atliekų deginimo infrastruktūra, taip pat su nepakankamu atliekų kiekiu, kurios užtikrintų deginimo įrengimų ekonominį tvarumą. Šiuo metu, subsidijos savivaldybėms pagal atliekų tvarkymo programą, bent jau iš dalies, yra šalutinis prasto gamintojų atsakomybės principo įgyvendinimo rezultatas.

2.2.4.5 PAKLAUSOS PUSĖ: ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ POVEIKIS SUSIJUSIOS PASLAUGOS PRIEINAMUMUI

Atliekant atrinktų intervencijų poveikio paslaugų prieinamumui vertinimą nebuvo nustatyta, kad paslaugos skirtingu mastu būtų prieinamos skirtingas pajamas turinčioms grupėms, tačiau identifikuota, kad iššūkius prieinamumui kelia geografinė bei paslaugų kokybė. Mažesni atliekų tvarkymo tarifai pažeidžiamiesiems klientams užtikrina teisę daugiavaikėms šeimoms, neįgaliems asmenims, vienišiesiems pensininkams mažesnius (paprastai 50 proc.) komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų įkainius. Tačiau tarifams didėjant, siekiant išlaikyti gana brangią MBA ir deginimo įrenginių infrastruktūrą socialiai pažeidžiamoms grupėms prieinamumas prie viešosios paslaugos gali prastėti dėl didėjančios paslaugos kainos. Subsidijos savivaldybėms pagal atliekų tvarkymo programą taip pat padeda didinti paslaugų prieinamumą klientams, nes savivaldybės paskirsto atliekų rūšiavimo konteinerius privatiems, labiau nutolusiems namų ūkiams.

Taip pat yra trūkumų dėl intervencijos įpareigojančios rūšiuoti atliekas įgyvendinimo. Remiantis 2017 m. duomenimis, tik 68 procentams namų ūkių yra prieinami visi konteineriai (popieriaus, stiklo ir plastiko), 21 procentui yra prieinami vienas ar du atliekų rūšiavimo konteineriai. Dalis namų ūkių, turinčių visus tris konteinerių tipus, padidėjo 5 procentais per pastaruosius dvejus metus. Dėl tokio prieinamumo gyventojai yra priversti išmesti savo komunalines atliekas į mišrių komunalinių atliekų

konteinerius. Dėl atliekų rūšiavimo galimybių nebuvimo, gyventojai turi ribotas galimybes rūšiuoti atliekas.

Galiausiai atliekų deginimo paslaugų pasiūla yra pernelyg maža, o tai lemia, kad atliekų deginimo prieinamumas yra ribotas.

2.2.4.6 ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ SUDERINAMUMAS

Pagrindinis nesuderinamumas identifiкуotas tarp atliekų deginimo (Privataus sektoriaus apribojimas nuo investicijų atliekų deginimo įmonės ir intervencijos privačių investicijų apribojimo bei ES investicijos pagal priemonę: NrR. 05.2.1- APVA-V-022“ Komunalinių atliekų deginimo pajėgumų plėtra“) intervencijų ir reguliacinės intervencijos, įpareigojančios rūšiuoti atliekas. Nustatyta, kad mechaninio ir biologinio apdorojimo įrenginių veikimas turi trūkumų, 28 proc. (Valstybinio audito ataskaita, 2017) atliekų pristatomų į MBA įrenginius gali būti išrūšiuotos ir perdirbtos, tačiau tik mažas procentinė dalis iš jų yra. Tai užtikrino didesnę atliekų pasiūlą atliekų deginimo jėginei Klaipėdoje. Didesnis tiekimas taip pat yra užtikrinamas riboto rūšiavimo prieinamumo, nes tik 68 proc. gyventojų (Valstybinio audito ataskaita, 2017) netoli namų turi užtikrintą atliekų rūšiavimo konteinerių pasiūlą. Didėjant atliekų rūšiavimo infrastruktūros prieinamumui, geriau veikiant mechaninio ir biologinio apdorojimo įrenginiams, taip pat tęsiantis demografiniam nuosmukiui, kyla grėsmė, kad atliekų deginimo pajėgumų pasiūla taps pertekline.

Tačiau, tarp intervencijų yra ir mažesnių nesuderinamumų ar problemų. Pavyzdžiui, LAAIF subsidijos iš dalies finansuoja juridinius asmenis, t.y. bendroves, kuomet pastarosios įgyvendina vandens ir/ar oro taršos mažinimo priemones. Mokesčiai surenkami iš teršiančių įmonių panaudojami kaip finansavimo šaltinis savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiai programai, kurios tikslas yra mažos apimties infrastruktūros kūrimas ir priežiūra, finansuoti. Žinoma, pagrindinis atliekų ir oro taršos mokesčių tikslas yra užkirsti kelią taršai ir joks mokestis renkamas nebūtų, jei taršos nebūtų. Tačiau šio mokesčio įplaukų sumažėjimas reikštų, kad mažos apimties infrastruktūros finansavimas per savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiąją programą, turėtų ieškoti alternatyvių finansavimo šaltinių.

Panašus tipo nesuderinamumas yra išvelgtinas tarp sąvartyno mokesčių ir subsidijų savivaldybėms, kurios teikiamos pagal atliekų tvarkymo programą. Naujausi duomenys rodo, kad nuo 2014 m. sąvartynuose šalinamų atliekų kiekis sumažėjo beveik perpus. Todėl subsidijos savivaldybėms pagal atliekų tvarkymo programą gali susidurti su finansinėmis problemomis ateityje. Tačiau, kaip minėta anksčiau, programa iš dalies savaime yra prastai įgyvendinto gamintojų atsakomybės principo produktas.

Taip, kaip yra įgyvendinamos dabar, teisės aktų nuostatos dėl įmonių, turinčių teisę išduoti pažymėjimus apie sutvarkytas atliekas, prieštarauja įsipareigojimui rūšiuoti atliekas ir subsidijoms savivaldybėms pagal atliekų tvarkymo programą. Kadangi dalis atliekų yra tvarkomos fiktyviai, prarandamos įplaukos į biudžetą, o negebėjimas įgyvendinti gamintojų atsakomybės principo lemia vieną iš didžiausių atliekų sektoriaus problemų – taršą atliekomis.

2.2.5 IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS DĖL VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ LIETUVOS ATLIEKŲ TVARKYMO SEKTORIJE

Išvadose pakartojami pagrindiniai su viešųjų intervencijų analize susiję punktai.

Kalbant apie Vilniaus atliekų deginimo jėgainę, buvo ilgai diskutuojama su Europos Komisija dėl to, ar ES investicijos gali prisidėti prie šio objekto statybos. Todėl tik 2017 m. projektui buvo suteikti finansiniai ištekliai. Ilgalaikė diskusija reiškia vėlavimą ir negebėjimą sinchronizuoti jėgainės bei mechaninio ir biologinio apdorojimo įrenginių statybų veiklą. Žinoma, deginimo jėgainė Vilniuje galėjo būti planuota greičiau, tačiau projektas paskelbtas esančiu valstybinės svarbos ir privačios investicijos, kurios galėjo pagreitinti įmonės statybą, buvo ribojamos. Dabar yra numatyta, kad atliekų deginimo paslaugas teiks ir trečioji, Kaune besikurianti, atliekų deginimo jėgainė. Ji bus statoma be ESIF paramos, todėl galės deginti ne tik komunalines atliekas. Visgi, kyla klausimų dėl pakankamos atliekų pasiūlos visiems šiems projektams, atsižvelgiant tiek į Lietuvos ekonomikos pobūdį, tiek poreikį tobulinti atliekų rūšiavimo mechaninio ir biologinio apdorojimo įrenginiuose, tiek, galiausiai, demografinės tendencijas.

Deginimas šalina atliekas švarių būdu, taip išvengiant neigiamo poveikio aplinkai. Pelenai išgauti deginimo proceso metu gali būti naudojami kelių statybai. Tokį panaudojimą leidžiančios teisės aktų nuostatos buvo priimtos 2017 m. pradžioje, leidžiant naudoti sudegintas atliekas kelių statybai, jei medžiaga atitinka standartus.

Teisės aktų nuostatos dėl įmonių, turinčių teisę išduoti pažymėjimus apie sutvarkytas atliekas, yra prastai įgyvendinamos, nes teisė surinkti ir utilizuoti atliekas teikiama bendrovėms, kurios vėliau tinkamai nevykdo savo įsipareigojimų. Pavyzdžiui, į biudžetą 2015 m. nebuvo sumokėta apie 6,5 mln. Eur, nors atliekos taip ir nebuvo sutvarkytos. Atliekų įmonės tiesiog pateikė gamintojams ir importuotojams dokumentus, patvirtinančius, kad jų atliekos buvo sutvarkytos, nors iš tikrųjų tokia veikla įgyvendinta nebuvo. Todėl, norint išvengti tokio mokesčių vengimo faktų ateityje, būtina griežčiau kontroliuoti, ar atliekos yra iš tikrųjų sutvarkomos. Pavyzdžiui, reikia patikrinti ne tik pagrindinę būstinę, bet ir bendrovių filialus, siekiant įsitikinti, kad dokumentuose nurodyti tvarkomų atliekų kiekiai atitinka realią padėtį. Šios priemonės įneštų skaidrumo į atliekų tvarkymo sektorių ir sustiprintų jį finansiškai.

Taip pat reikia pažymėti, kad dalis gamintojų ir importuotojų nesilaiko gamintojų atsakomybės principo, numatančio, jų atsakomybę už į Lietuvą patenkančias atliekas. Pavyzdžiui, 2013-2016 m. buvo surinkta ir sutvarkoma tik 17 proc. padangų. Tai yra viena iš priežasčių, kodėl tokio tipo intervencijos, kaip subsidijos savivaldybėms pagal atliekų tvarkymo programą, yra reikalingos. Jeigu gamintojai ir importuotojai pilnai įgyvendintų savo atsakomybę, kur kas mažesnis arba jokio viešojo finansavimo nereikėtų siekiant surinkti ir sutvarkyti padangas. Tačiau subsidijos savivaldybėms pagal atliekų tvarkymo programą daro teigiamą poveikį tikslinei grupei, nes savivaldybės naudoja paramą, naudojantis kuria, gyventojai yra aprūpinami atliekų konteneriais.

Gyventojų dalis turinčių visus tris rūšiavimo kontenerius 2017 m. sudarė 68 procentus. Tai lėmė ribotas atliekų rūšiavimo galimybes gyventojams. Galimybės rūšiuoti atliekas gyventojams turėtų būti padidintos, kad jie turėtų geresnes atliekų rūšiavimo galimybes.

Dėl valdymo problemų, taršos mokestis už nepavojingų, inertinių ir pavojingų atliekų šalinimą, yra neveiksmingas. Jis buvo įvestas 2016 m. ir turėjo kilti. Tačiau mokestis yra per mažas ir dėl atliekų deginimo pajėgumo trūkumo - nedidėja. Todėl, pastaruoju metu sąvartynuose šalinamų atliekų kiekio sumažėjimas turėtų būti priskiriamas mechaninio ir biologinio apdorojimo įrenginiams, o ne mokesčiui. Mokesčio

problema yra susijusi ir su galimybe ją atskirti nuo bendro mokesčio sumokamo šalinant atliekas sąvartyne (vartų mokestis). Bendras vartų mokestis turėtų didėti augant taršos mokesčiui už nepavojingų, inertinių ir pavojingų atliekų šalinimą.

2.2.6 FINANSINIŲ INSTRUMENTŲ ĮDIEGIMO GALIMYBIŲ ANALIZĖ INANSINIŲ INSTRUMENTŲ ĮDIEGIMO GALIMYBIŲ ANALIZĖ

Šiame skyriuje pateikiama giluminė finansinių instrumentų įgyvendinimo galimybių analizė dviejose pasirinktose Lietuvos atliekų tvarkymo sektoriaus paslaugose:

- Komunalinių atliekų tvarkymas;
- Atliekų deginimas.

2.2.6.1 ATLIEKŲ DEGINIMAS

Vartotojų mokesčiai padengia visas metines paslaugos teikimo išlaidas. Sudegintų atliekų pelenų pardavimas galėtų suteikti papildomų pajamų. Šiuo metu veikia tik viena atliekų deginimo jėgainė Klaipėdoje, kiti du deginimo įrenginiai yra statomi Vilniaus ir Kauno miestuose.

LENTELĖ 30. GALIMYBĖS ĮDIEGTI FINANSINIUS INSTRUMENTUS ATLIEKŲ DEGINIMO IR BENDRO ATLIEKŲ DEGINIMO PASLAUGOMS FINANSUOTI

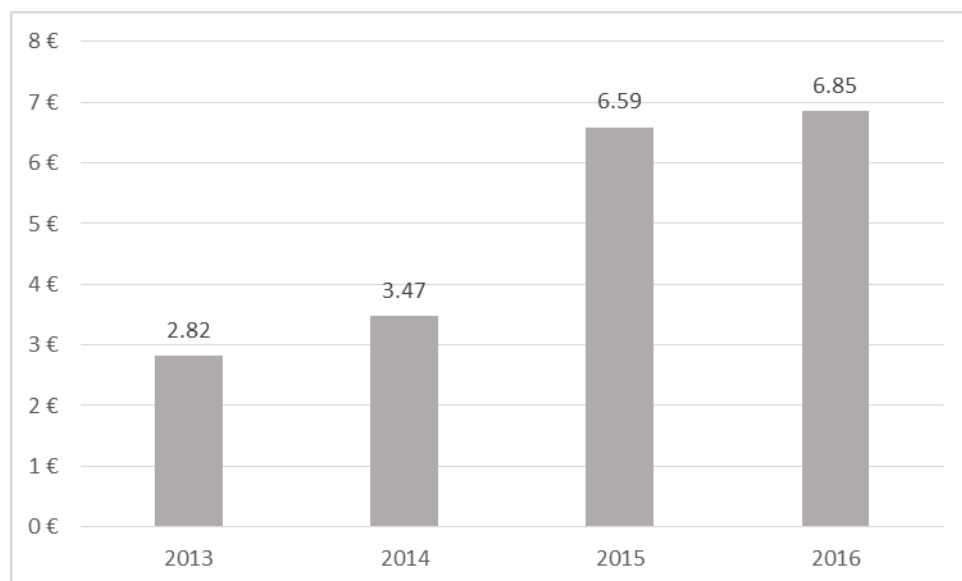
Kriterijai	Finansinių instrumentų įdiegimo galimybės
Kainodara	Vartotojas moka už paslaugą
Reguliacinė/valdysenos aplinka	Teikiama privačių subjektų
Rinkos potencialas	Šiuo metu didelis, tačiau paklausa rinkoje gali būti nepakankama, kuomet veiks visos trys atliekų deginimo jėgainės
Atskaitomybė	Paslaugos tikslų suderinamumas su sektoriaus tikslais nėra aiškus
Pajėgumai	Paslauga nepatenkina paklausos

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

KAINODARA

Paslaugų kainą reguliuoja ir nustato atitinkamos viešos institucijos. Vartotojų mokėjimai padengia ne tik išlaidas, bet ir sukuria papildomas pajamas. „Fortum“ Klaipėda pajamos yra pateikiamos lentelėje žemiau.

PAVEIKSLAS 9. „FORTUM“ KLAIPĖDA PAJAMOS 2013-2016 M., MLN. EUR

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

Papildomos pajamos gali būti gaunamos plėtojant sudegintų atliekų pelenų naudojimą, kurį galima naudoti statybos ir kelių tiesimo sektoriuose. Šiuo metu pelenai yra „Fortum“ Klaipėda išlaidos, kurios padidėjo, kuomet vartų mokestis, šalinant atliekas sąvartyne, buvo padidintas.

Papildomos pajamos taip pat galėtų būti gaunamos didinant atliekų kiekį, kuris gali būti deginamas. Viena kartą tai jau buvo padaryta 2017 m., kuomet Aplinkos ministerija padidino leidžiamų deginti atliekų kiekį iki 255 mln. tonų. Kitas būdas didinti sudeginamų atliekų kiekį ir šitaip padidinti pajamas galėtų būti atliekų rūšių, kurias įstatymai leidžia deginti, išplėtimas.

REGULIACINĖ IR VALDYSENOS APLINKA

Šiuo metu deginimo paslaugas teikia privati bendrovė „Fortum“ Klaipėda, tačiau būsimuose projektuose paslaugų teikimas yra paskirstomas tarp valstybei priklausančių subjektų ir privačių investuotojų. Valstybei priklausanti įmonė „Lietuvos energija“ yra Vilniaus atliekų deginimo jėgainės projekto 51 procento akcijų ir Kauno atliekų deginimo jėgainės projekto ir 51 procentų akcijų savininkė. „Fortum“ įmonei, priklauso likusi dalis Kauno atliekų deginimo jėgainės akcijų.

Tokios viešosios intervencijos, kaip ESIF investicijos į Vilniaus deginimo jėgainę, kenkia konkurencijai, todėl rinkos dalyviai apskundė Europos Komisiją už konkurencijos atliekų deginimo rinkoje iškraipymą. Lietuvos įstatymai taip pat riboja privačias investicijas į atliekų deginimo projektus, kurie turi valstybinės reikšmės statusą.

RINKOS POTENCIALAS

Šiuo metu rinkoje dominuoja privati įmonė „Fortum“ Klaipėda. Dvi naujos atliekų deginimo įmonės bus valdomos valstybinės įmonės „Lietuvos energija“. Šiuo metu tik apie 17 proc. atliekų yra deginama, kas rodytų didelį rinkos potencialą. „Fortum“ Klaipėda degina Klaipėdos krašto bei iš dalies Kauno ir Alytaus regionų atliekas. Tačiau deginimo paklausa, ypač susiduriant su didėjančiais vartų mokesčiais, yra didelė ir kituose Lietuvos regionuose. Nepaisant to, būsimi projektai kelia susirūpinimą dėl to, ar atliekų kiekis bus pakankamas. Tokį susirūpinimą stipriną į paslaugas orientuota Lietuvos ekonomika ir neigiamos demografinės tendencijos. Taip pat egzistuoja neigiama reguliavimo aplinka, draudžianti importuoti

atliekas iš užsienio. Apskritai visoms trims atliekų deginimo įmonėms Lietuvoje ilgojoje perspektyvoje yra ribotas.

ATSKAITOMYBĖ

Iš pradžių buvo planuota, kad Vilniuje statoma atliekų deginimo jėgainė bus priskirta energetikos sektoriui. Tačiau šiuo metu projektas priskiriamas atliekų sektoriui, o tai gali sukelti nesuderinamumą su sektoriuje keliamais žiedinės ekonomikos tikslais, ypač jei bus deginimo įmonė bus pastatyta Kaune. Todėl suderinamumas tarp sektoriaus tikslų ir visų trijų deginimo įmonių pelningo veikimo, nėra aiškus.

PAJĖGUMAI

Paslaugų teikimo kokybė yra nepakankama, nes ji netenkina atliekų deginimo paklausos, o tai reiškia, kad kai kurios atliekos vis dar išmetamos į sąvartynus, o ne sudeginamos. Toks vėlavimas įvyko daugiausia dėl ilgai užtrukusių derybų su Europos Komisija dėl galimybės investuoti ESIF lėšas į Vilniaus atliekų deginimo jėgainę. Taip pat, dėl ne iki galo kokybiškai funkcionuojančių MBA įrenginių, dalis atliekų, kurios galėtų būti panaudojamos perdirbimui ir tolimesniam naudojimui, patenka į deginimui skirtą srautą.

IŠVADOS DĖL FINANSINIŲ INSTRUMENTŲ ĮDIEGIMO GALIMYBIŲ

Atliekų deginimo paslaugos yra mokamos, o atliekų deginimo įmonė „Fortum“ Klaipėda veikia pelningai. Todėl finansinių instrumentų įvedimas yra galimas. Tokių instrumentų panaudojimas buvo įvykdytas įgyvendinant Vilniaus atliekų deginimo jėgainės projektą, kuomet buvo paimta 190 mln. Eur Europos investicijų banko paskola. Tačiau, jei būtų įgyvendinti visi trys šiuo metu planuojami atliekų deginimo projektai, rinka jiems gali būti per maža tam, kad jie išliktų ekonomiškai tvariais. Ši analizė, kaip jau minėta, remiasi į paslaugas orientuotos Lietuvos rinkos profiliu bei neigiamomis demografinėmis tendencijomis.

2.2.6.2 KOMUNALINIŲ ATLIEKŲ TVARKYMAS

Mažas kainų nustatymas ir rinkos susiskaidymas riboja finansinių instrumentų įgyvendinimo galimybes. Tam tikru mastu papildomos pajamos gali būti gaunamos padidintus tarifus, taip pat didinant paslaugų apimtį ir gerinant pačių paslaugų kokybę.

LENTELĖ 31. GALIMYBĖS ĮDIEGTI FINANSINIUS INSTRUMENTUS KOMUNALINIŲ ATLIEKŲ TVARKYMO PASLAUGOMS FINANSUOTI

Kriterijai	Finansinių instrumentų įdiegimo galimybės
Kainodara	Vartotojas moka už paslaugą
Reguliacinė/valdysenos aplinka	Teikiama privačių ir viešų subjektų
Rinkos potencialas	Potencialas dalyje teritorijų yra mažėjantis dėl emigracijos ir migracijos į miestus
Atskaitomybė	Paslaugos trumpalaikiai ir ilgalaikiai tikslai yra suderinti
Pajėgumai	Išūkiai susiję su paklausos geografiniu pasiskirstymu

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

KAINODARA

Vartotojų mokėjimai apima 75-100 procentus paslaugų teikimo išlaidų. Nedidelis paslaugos teikimo tarifo padidėjimas, kartu su gerinant ir paslaugų teikimo kokybę, galėtų leisti tikėtis, kad paslaugos vartojimo intensyvumas tarp skirtingų pajamų grupių nemažės.

REGULIACINĖ IR VALDYSENOS APLINKA

Maždaug 110 privačių ir savivaldybių valdomų įmonių teikia paslaugą su panašiais kaštais tiek privatiems, tiek valstybiniais subjektams. Pagrindinės kliūtis patekimui į rinką privatiems subjektams yra paslaugų teikimo geografija (nutolusios ir retai apgyvendintos vietovės) ir rinkos dydis.

Tarifą arba mokestį už paslaugą patvirtinta savivaldybės taryba ir paprastai tai yra politinis klausimas.

RINKOS POTENCIALAS

Viešųjų subjektų rinkos dalis yra mažesnė negu privačių ir nesiekia 34 procentų. Ši paslauga yra skirta visiems namų ūkiams bei privačioms įmonėms, tačiau vidinė migracija ir mažėjantis gyventojų skaičius riboja rinkos potencialą, tai ypač atsiliepia Lietuvos regionams.

Papildomos pajamos tam tikru mastu gali būti gaunamos padidinus tarifą. Tačiau erdvės klientų skaičiaus didėjimui yra nedaug, nes šiuo metu net 95 proc. Lietuvos gyventojų naudoja komunalinių atliekų tvarkymo paslaugas.

ATSKAITOMYBĖ

Trumpalaikiai ir ilgalaikiai tikslai yra suderinti tarpusavyje, o jų įgyvendinimo apimtys sparčiai išaugo pradėjus veikti MBA (mechaninio-biologinio apdorojimo) įrenginiams 2015-2016 metais.

PAJĖGUMAI

Nors paslaugos paklausą patenkina pasiūla, kaip matyti iš to, kad 95 proc. Lietuvos gyventojų gauna komunalinių atliekų tvarkymo paslaugą, vis dar yra keletas nedidelių su prieinamumu susijusių problemų retai apgyvendintose Lietuvos teritorijose.

IŠVADOS DĖL FINANSINIŲ INSTRUMENTŲ ĮDIEGIMO GALIMYBIŲ

Egzistuoja tiek privatūs, tiek viešieji paslaugų tiekėjai, jie yra atrenkami konkurencijos pagrindu. Klientai moka už atliekų tvarkymo paslaugas, tačiau kuomet vidinė migracija padidėja, pajamų gavimo galimybės mažiau apgyvendintose vietovėse sumažėja. Norint padidinti finansinių instrumentų potencialą, būtina įveikti rinkos suskaidymą ir šiek tiek padidinti tarifą, kurį moka vartotojai.

2.3 LIETUVA: SVEIKATOS PRIEŽIŪRA

2.3.1 SEKTORIAUS VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ APŽVALGA

Šiame skyriuje pateikiama visų identifikuotų Lietuvos sveikatos apsaugos sektoriaus viešųjų paslaugų apžvalga. Nurodomas kiekvienos viešosios paslaugos diegimo pagrindimas ir su paslauga susijusių intervencijų skaičius. Taip pat pristatoma kiekvienos viešosios paslaugos santykinė padėtis liberalizacijos-centralizacijos skalėje.

Pagrindiniai įvairių sveikatos priežiūros paslaugų teikėjai yra viešojo sektoriaus subjektai, nors kai kuriuose sveikatos priežiūros srityse (pirminė ambulatorinė asmens sveikatos priežiūra, odontologinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos) privatūs paslaugų teikėjai užima reikšmingą rinkos dalį. Pagrindinis sveikatos priežiūros paslaugų finansavimo šaltinis yra Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžetas. Lietuvos sveikatos apsaugos sektoriuje buvo identifikuoti devyni pagrindiniai viešųjų paslaugų tipai. Visų sektoriaus paslaugų ir atitinkamų jų tikslų sąrašas pateikiamas lentelėje žemiau.

LENTELĖ 32. LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIAUS PASLAUGOS IR JŲ TIKSLAI

Paslaugų pavadinimas	Paslaugų tikslas
Stacionarinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos	Teikti antrinės ir tretinės sveikatos priežiūros paslaugas
Pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos	Užtikrinti pirminę pagalbą apie 70 procentų sveikatos problemų atveju
Specializuotos ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos	Teikti ambulatorines asmens sveikatos priežiūros paslaugas
Odontologinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos	Teikti odontologines asmens sveikatos priežiūros paslaugas
Slaugos ir palaikomojo gydymo paslaugos	Teikti sveikatos priežiūros paslaugas slaugos ir palaikomojo gydymo ligoninėse
Medicininės reabilitacijos ir sanatorinio gydymo paslaugos	Teikti stacionarines ir ambulatorines medicininės reabilitacijos ir sanatorinio gydymo paslaugas
Profilaktiniai skiepijimai	Vykdyti profilaktinius skiepijimus
Prevencinės programos	Vykdyti prevencines programas
Bendrosios priemonės sveikatos apsaugos prieinamumo gerinimui	Didinti sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

Lietuvos sveikatos apsaugos sektoriaus paslaugas pagal jų specifinius tikslus galima suskirstyti į tris grupes. Profilaktiniai skiepijimai ir prevencinės programos apima prevencines paslaugas, skirtas pacientų sveikatos gerinimui iki susirgimo. Stacionarinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos, pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos, specializuotos ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos, odontologinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos, slaugos ir palaikomojo

gydymo paslaugos bei medicininės reabilitacijos ir sanatorinio gydymo paslaugos skirtos pacientų gydymui po susirgimo. Bendrosios priemonės sveikatos apsaugos prieinamumo gerinimui gali būti priskirtos bet kuriai iš aukščiau įvardytų grupių, kadangi jos apima įvairias valstybės intervencijas, tiesiogiai nukreiptas į sveikatos priežiūros prieinamumo didinimą per paramos vartotojams teikimą ar mokesčių lengvatą.

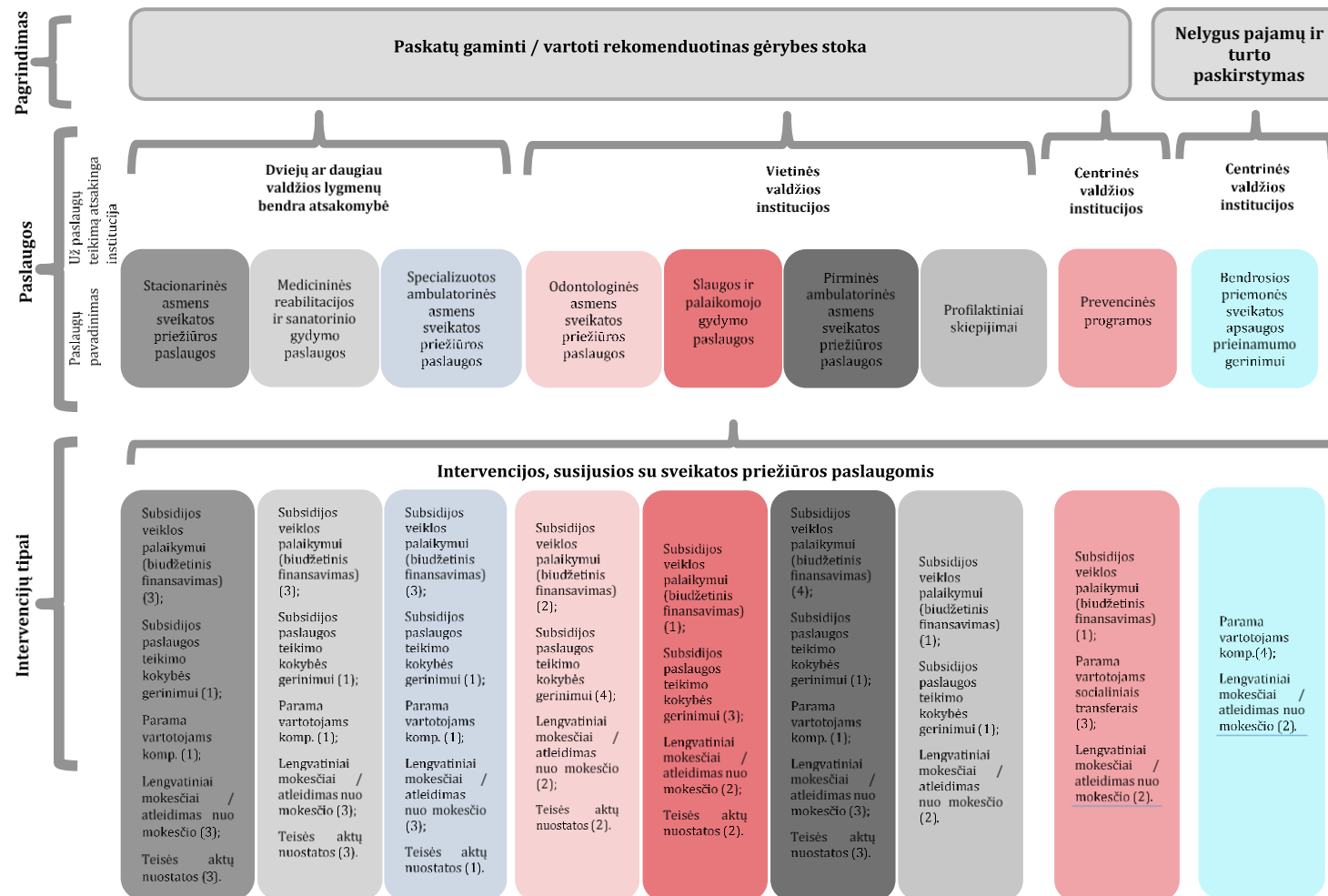
2.3.1.1 VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ TEIKIMO SEKTORIJE PAGRINDIMAS

Sveikatos apsaugos sektoriuje viešojo sektoriaus vykdomo paslaugų teikimo svarbiausias pagrindimas yra paskatų gaminti / vartoti rekomenduotinas gėrybes stoka bei nelygus pajamų ir turto paskirstymas.

Didžioji dauguma paslaugų ir su jomis susijusių intervencijų teikiamos dėl paskatų gaminti ar vartoti rekomenduotinas gėrybes stokos. Sveikatos priežiūros paslaugos priskirtinos rekomenduotinioms gėrybėms, nes jų vartojimas atneša naudą ne tik individualiam vartotojui, bet ir kitiems asmenims. Kitaip tariant, sveikatos priežiūros paslaugų vartojimas sukuria teigiamą išorinį poveikį tretiesiems asmenims ir ši nauda reikšmingai prisideda prie visuomenės gerovės. Dėl to valstybės intervencijomis siekiama užtikrinti, kad kokybiškų sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumas nepriklausytų vien tik nuo galimybių mokėti už prekę ar paslaugą. Tai būtų neįmanoma laisvoje rinkoje, kur kainos būtų didinamos pagal realias žaliavų sąnaudas ir būtų pažeistas sveikatos paslaugų visuotinio prieinamumo principas.

Paramos vartotojams priemonės sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo didinimui skirtos spręsti nelygaus pajamų ir turto paskirstymo problemą. Kadangi laisvoje rinkoje kai kuriems asmenims gali būti sudėtinga gauti pakankamas pajamas ar apskritai gauti bet kokias pajamas, siekiant užtikrinti visiems prieinamą sveikatos priežiūrą, reikalinga teikti papildomą pagalbą vartotojams piniginiiais transferais ar kompensacijomis.

Žemiau pateiktoje schemoje dekonstruojama bendra valstybės intervencijų Lietuvos sveikatos apsaugos sektoriuje logika. Schemos viršuje nurodyti viešojo sektoriaus vykdomo paslaugų teikimo pagrindimai, prie kurių priskirtos atitinkamų tipų paslaugos. Pastarosios suklasifikuotos ne tik pagal jų teikimo pagrindimą, bet ir pagal už jų teikimą atsakingą instituciją. Kitos valstybės intervencijos priskirtos paslaugoms, su kuriomis susijęs jų įgyvendinimas. Paslauga ir su ja susijusios intervencijos pažymėtos ta pačia spalva

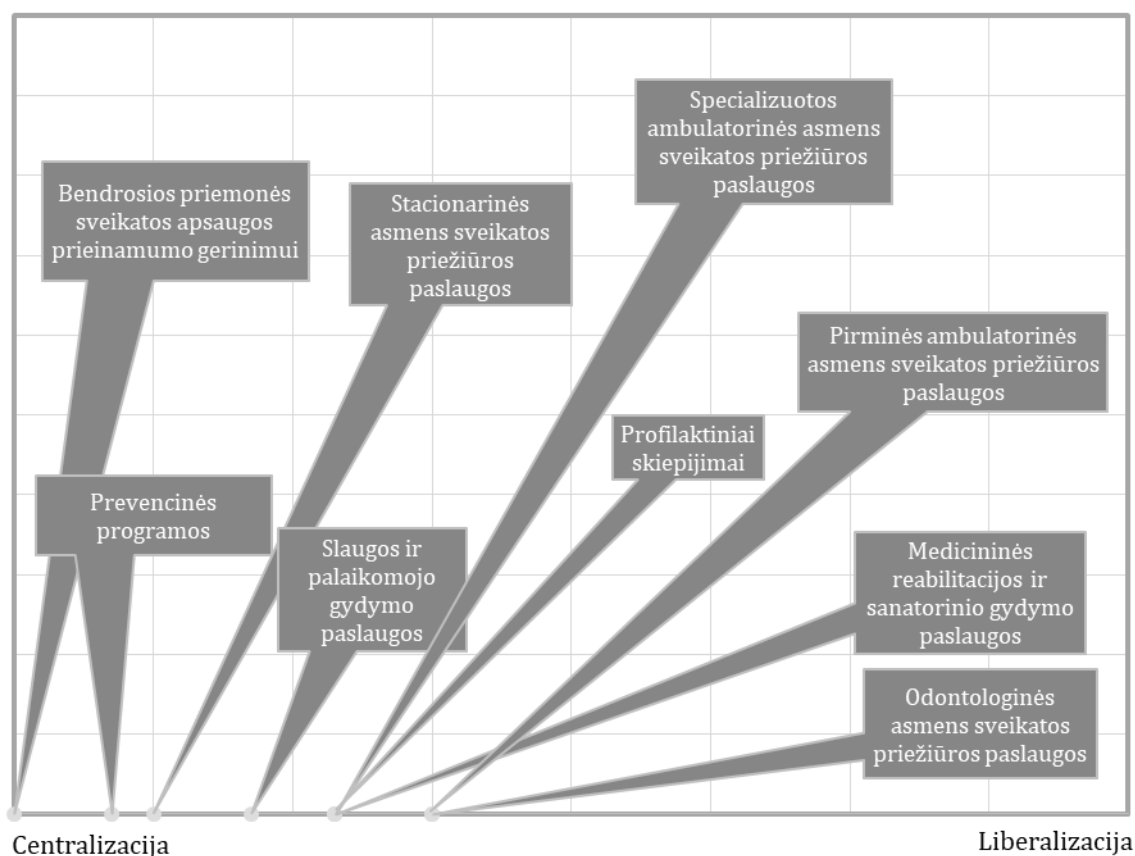

PAVEIKSLAS 10. LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIAUS INTERVENCIJŲ LOGIKA

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017

2.3.1.2 PASLAUGŲ TEIKIMO LIBERALIZACIJOS LYGIS

Žemiau pateiktame paveiksle Lietuvos sveikatos apsaugos sektoriaus viešosios paslaugos išreitinguotos pagal jų teikimo liberalizacijos lygį. Sektoriaus paslaugų reitingavimui pagal jų teikimo liberalizacijos lygį pasitelkti kriterijai – už paslaugos teikimą atsakingas subjektas (labiausiai centralizuotas už paslaugos teikimą atsakingas subjektas – valstybės / savivaldybės institucija (tiesiogiai), labiausiai liberalizuotas už paslaugos teikimą atsakingas subjektas – rinkos subjektas (teikėjas)); dažniausiai taikoma viešosios paslaugos teikimo forma (labiausiai centralizuota paslaugos teikimo forma – tiesiogiai valstybės / savivaldybės institucijos vykdomas paslaugos teikimas); paslaugos kainos vartotojui nustatymas (ar paslauga yra nemokama, ar ji yra mokama, tačiau jos kainos nustatymas nėra apibrėžtas teisės aktuose, ar paslaugos kainos nustatymas yra apibrėžtas teisės aktuose ir vykdomas atsakingų valdžios institucijų); viešųjų teikėjų rinkos dalis (100 procentų, daugiau nei 66 procentai, 34–66 procentai, mažiau nei 34 procentai).

PAVEIKSLAS 11. LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIAUS PASLAUGŲ VIETA LIBERALIZACIJOS-CENTRALIZACIJOS SKALĖJE

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

Lietuvoje sveikatos priežiūros paslaugų teikimas pasižymi įvairiu liberalizacijos-centralizacijos laipsniu, tačiau jis yra labiau centralizuotas nei liberalizuotas.

Labiausiai centralizuotas paslaugos tipas sveikatos apsaugos sektoriuje yra papildomų mokesčių lengvatų ir paramos vartotojams priemonių teikimas, siekiant didinti sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą.

Šios priemonės, įskaitant lengvatinį PVM tarifą vaistams, draudimą privalomuoju sveikatos draudimu valstybės lėšomis ir kitus, yra teikiamos ir kontroliuojamos centrinės valdžios institucijų.

Prevencinių programų vykdymas ir stacionarių asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimas taip pat yra labai centralizuotas. Abi šios paslaugos yra nemokamos privalomąjį sveikatos draudimą turintiems vartotojams (pirmoji pagalba yra nemokama visiems). Stacionarių asmens sveikatos priežiūros paslaugų atveju viešieji paslaugų teikėjai visiškai dominuoja rinkoje, prevencinių programų vykdyme privatus paslaugų teikėjai dalyvauja irgi santykinai nedideliu mastu.

Slaugos ir palaikomojo gydymo, specializuotos ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros, medicininės reabilitacijos ir sanatorinio gydymo paslaugos yra teikiamos bei profilaktinių skiepimų programos yra kontroliuojamos ir įgyvendinamos taip pat santykinai centralizuotai. Visos šios paslaugos teikiamos nemokamai. Viešieji paslaugų teikėjai užima 34–66 procentus rinkos.

Dėl didelio Lietuvos sveikatos apsaugos sektoriuje identifikuotų paslaugų skaičiaus nėra galimybių jas visas įtraukti į tolesnę analizę. Kadangi studijos tikslas yra nustatyti finansinių priemonių diegimo ar aktyvesnio privataus sektoriaus paslaugų teikėjų dalyvavimo galimybes, tolesnei analizei buvo atrinktos keturios paslaugos, atspindinčios skirtingą privačių paslaugų teikėjų dalyvavimo mastą: santykinai liberalizuotai teikiamos pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos, santykinai centralizuotai teikiamos, bet turinčios potencialo pritraukti privačius paslaugų teikėjus specializuotos ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos bei medicininės reabilitacijos ir sanatorinio gydymo paslaugos, taip pat – santykinai centralizuotai teikiamos stacionarinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos. Tolesnei analizei atrinktos paslaugos finansavimo atžvilgiu taip pat yra vienos didžiausių sveikatos apsaugos sektoriuje.

2.3.2 PASLAUGŲ IR SUSIJUSIŲ INTERVENCIJŲ, ATRINKTŲ TOLESNEI ANALIZEI, PRISTATYMAS

Šiame skyriuje pristatomos tolesnei analizei atrinktos paslaugos ir susijusios intervencijos. Tolesnei analizei buvo atrinktos keturių tipų Lietuvos sveikatos apsaugos sektoriaus paslaugos:

- Stacionarinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos;
- Pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos;
- Specializuotos ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos;
- Medicininės reabilitacijos ir sanatorinio gydymo paslaugos.

Šiame skyriuje pristatomi aukščiau įvardytų paslaugų pagrindiniai politikos tikslai, paslaugų teikimo būdai ir susijusios intervencijos.

2.3.2.1 PAGRINDINIAI SEKTORIAUS POLITIKOS TIKSLAI, SUSIJĘ SU TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTOMIS PASLAUGOMIS

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 53 straipsnis visiems Lietuvos gyventojams garantuoja teisę į prieinamas ir nemokamas sveikatos priežiūros paslaugas. Pagrindinis sveikatos priežiūros paslaugų tikslas yra mažinti sveikatos netolygumus tarp įvairių visuomenės grupių, saugoti gyventojus nuo ligų,

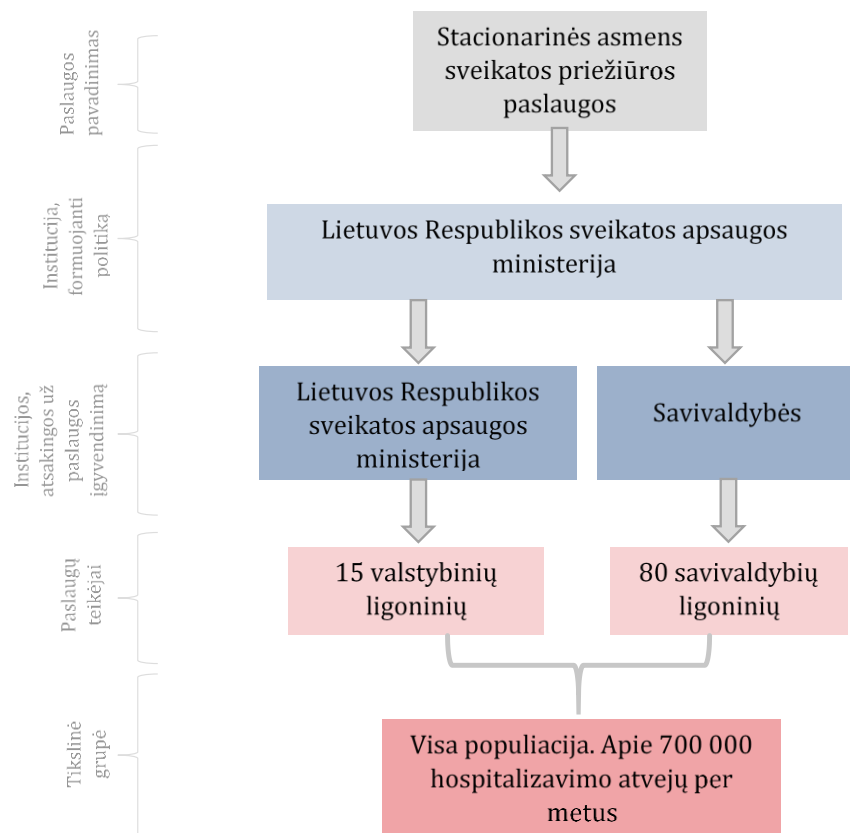
išvengiamos mirties ir invalidumo, ilginti gyvenimo be ligų ir traumų laiką bei gerinti jo kokybę⁵⁷. 2016 metais vidutinė gyvenimo trukmė sudarė 74,83 metų (vyrų – 69,49 metų, moterų – 80 metų). Nuo 2005 metų vidutinė vyrų gyvenimo trukmė pailgėjo 4,28 metų, o moterų – 2,52 metų⁵⁸.

2.3.2.2 TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTŲ PASLAUGŲ TEIKIMO IR FINANSAVIMO STRUKTŪRA

Žemiau pateiktuose paveiksluose pavaizduota kiekvieno tolesnei analizei atrinktų paslaugų tipo struktūra. Kiekvieno tipo paslaugos atveju nurodytas jos pavadinimas bei už politikos formavimą ir paslaugos teikimą atsakinga (-os) institucija (-os). Rausvuose laukeliuose nurodyti paslaugų teikėjai ir tikslinė (-ės) grupė (-ės).

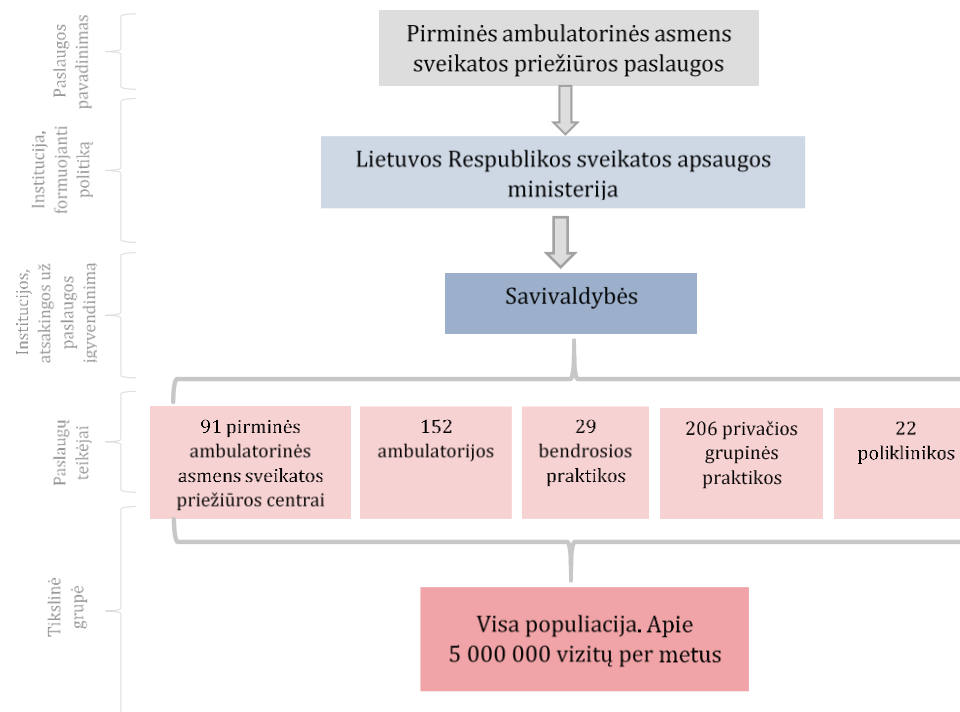
⁵⁷ LR Sveikatos sistemos įstatymas, 1994 m. liepos 19 d., Nr. I-552

⁵⁸ Higienos instituto Sveikatos informacijos centras, 2017

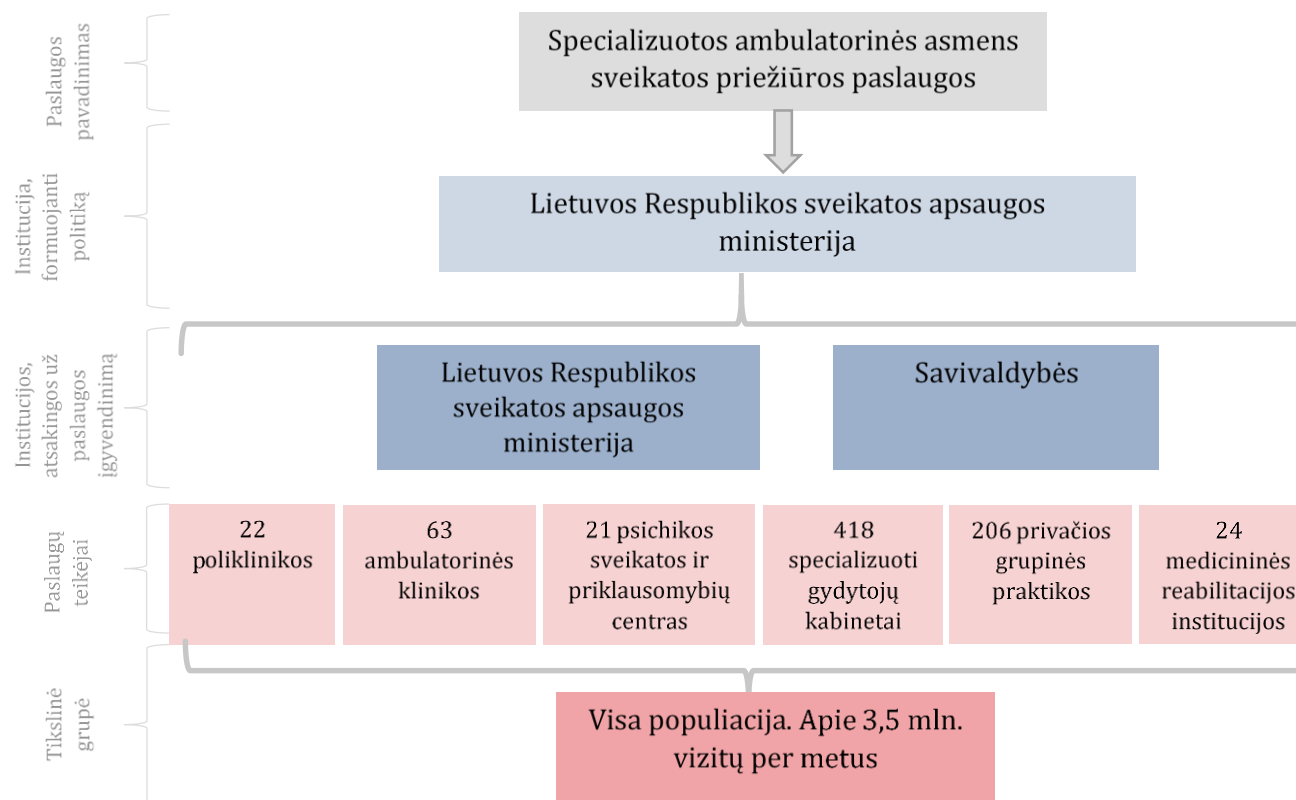
PAVEIKSLAS 12. STACIONARINIŲ ASMENS SVEIKATOS PRIEŽIŪROS PASLAUGŲ TEIKIMO MECHANIZMAI LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIJE

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

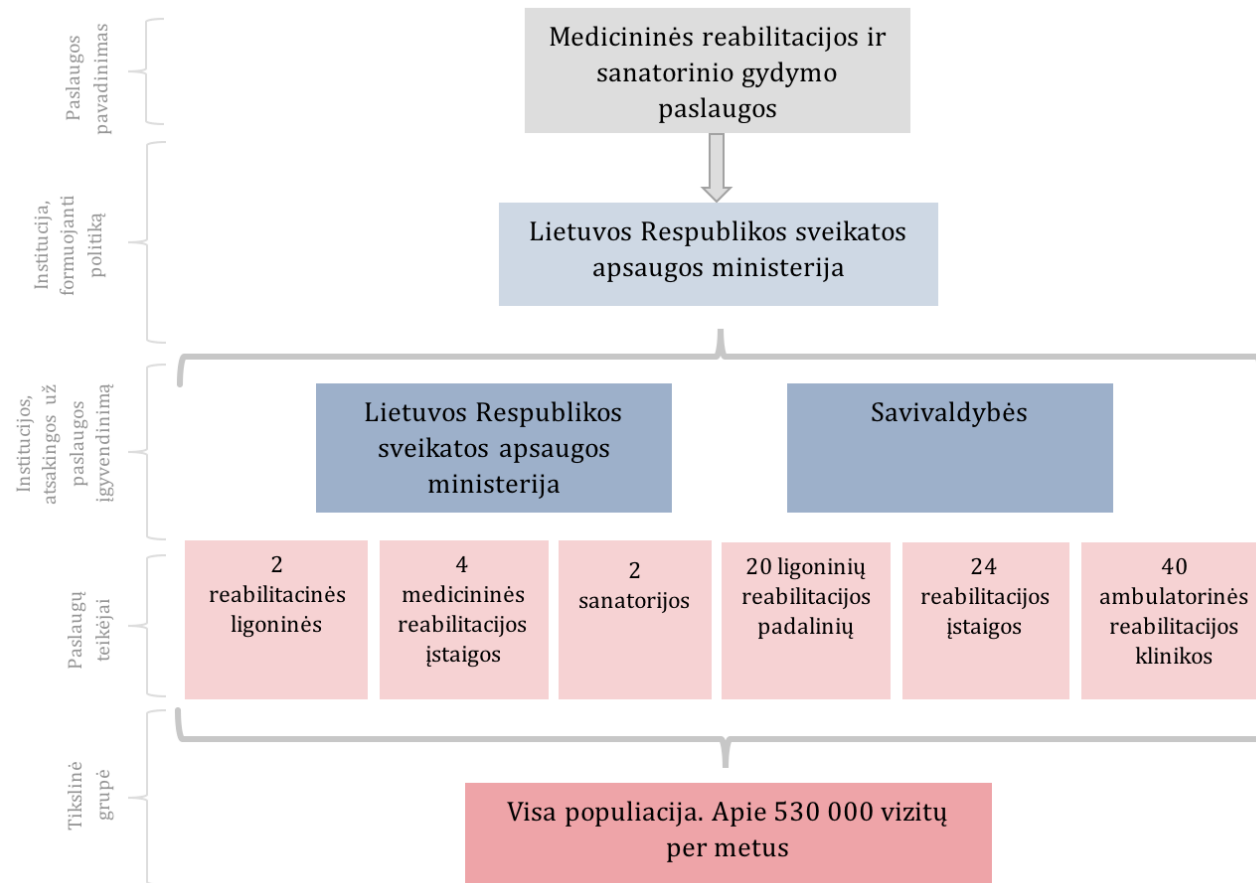
PAVEIKSLAS 13. PIRMINĖS AMBULATORINĖS ASMENS SVEIKATOS PRIEŽIŪROS PASLAUGŲ TEIKIMO MECHANIZMAI LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIJE

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

PAVEIKSLAS 14. SPECIALIZUOTŲ AMBULATORINIŲ ASMENS SVEIKATOS PRIEŽIŪROS PASLAUGŲ TEIKIMO MECHANIZMAI LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIUJE

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

PAVEIKSLAS 15. MEDICININĖS REABILITACIJOS IR SANATORINIO GYDymo PASLAUGŲ TEIKIMO MECHANIZMAI LIETUVOS SVEIKATOS SEKTORIJE

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

2016 metais bendros Privalomojo sveikatos draudimo fondo ir kitų viešųjų programų, išskyrus ESI fondus, išlaidos sveikatos apsaugai sudarė apie 1 500 mln. eurų⁵⁹. Viešojo finansavimo atžvilgiu stacionarinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos buvo didžiausios iš tolesnei analizei atrinktų Lietuvos sveikatos apsaugos sektoriaus paslaugų. 2016 metais stacionarinės gydymo įstaigos (neskaitant medicininės reabilitacijos ir sanatorinio gydymo paslaugų) iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo ir kitų viešųjų programų gavo apie 800 mln. eurų. Finansavimas iš tų pačių šaltinių pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros ir specializuotoms ambulatorinėms asmens sveikatos priežiūros paslaugoms sudarė apie 300 mln. eurų. Medicininės reabilitacijos ir sanatorinio gydymo paslaugoms skirtos lėšos sudarė maždaug 60 mln. eurų. Visi paslaugų teikėjai gavo papildomas pajamas iš privačių draudimo kompanijų ir vartotojų tiesioginių mokėjimų asmeninėmis lėšomis. Didžiausios – apie 250 mln. eurų – papildomos pajamos gautos už suteiktas pirmines ambulatorines asmens sveikatos priežiūros ir specializuotas ambulatorines asmens sveikatos priežiūros paslaugas⁶⁰.

2.3.2.1 INTERVENCIJOS, SUSIJUSIOS SU TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTOMIS PASLAUGOMIS

Kiekviena iš tolesnei analizei atrinktų paslaugų turi susijusias, jos teikimą įgalinančias intervencijas. Visos su stacionariųjų asmens sveikatos priežiūros, pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros, specializuotų ambulatorinių asmens sveikatos priežiūros bei medicininės reabilitacijos ir sanatorinio gydymo paslaugų teikimu susijusios intervencijos pristatytos lentelėje žemiau.

LENTELĖ 33. INTERVENCIJOS, SUSIJUSIOS SU TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTOMIS PASLAUGOMIS

Paslaugos pavadinimas	Intervencijos tipas	Intervencijos pavadinimas
Stacionarinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)	Subsidija asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimui stacionarinėse gydymo įstaigose
	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)	Subsidija centralizuotam tam tikrų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių apmokėjimui
	Parama vartotojams kompensacijomis	Tam tikrų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių įsigijimo išlaidų kompensavimas
	Parama vartotojams kompensacijomis	Draudimas privalomuoju sveikatos draudimu valstybės lėšomis
	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui	ESIF investicijos paslaugų ir infrastruktūros plėtrai
	Lengvatiniai mokesčiai / atleidimas nuo mokesčio	Lengvatinis PVM tarifas vaistams
	Lengvatiniai mokesčiai / atleidimas nuo mokesčio	Sveikatos priežiūros paslaugų neapmokestinimas PVM
	Lengvatiniai mokesčiai / atleidimas nuo mokesčio	Sveikatos priežiūros įstaigų pajamų už paslaugas, kurios finansuojamos iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšų, neapmokestinimas pelno mokesčiu
	Teisės aktų nuostatos	Teisės aktų nuostatos, nustatančios reikalavimus licencijos asmens sveikatos priežiūros paslaugų veiklai įgijimui

⁵⁹ LR sveikatos apsaugos ministerija, 2017

⁶⁰ Lietuvos statistikos departamentas, 2016

Paslaugos pavadinimas	Intervencijos tipas	Intervencijos pavadinimas
	Teisės aktų nuostatos	Teisės aktų nuostatos, įtvirtinančios privalomą sveikatos draudimą
	Teisės aktų nuostatos	Teisės aktų nuostatos, įtvirtinančios sveikatos priežiūros paslaugų bazinės kainas
Pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)	Bazinė subsidija pirminių ambulatorinių asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimui
	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)	Papildoma subsidija ambulatorinių sveikatos priežiūros paslaugų teikimui
	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)	Subsidija centralizuotam tam tikrų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių apmokėjimui
	Parama vartotojams kompensacijomis	Tam tikrų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių įsigijimo išlaidų kompensavimas
	Parama vartotojams kompensacijomis	Draudimas privalomuoju sveikatos draudimu valstybės lėšomis
	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui	ESIF investicijos paslaugų ir infrastruktūros plėtrai
	Lengvatiniai mokesčiai / atleidimas nuo mokesčio	Lengvatinis PVM tarifas vaistams
	Lengvatiniai mokesčiai / atleidimas nuo mokesčio	Sveikatos priežiūros paslaugų neapmokestinimas PVM
	Lengvatiniai mokesčiai / atleidimas nuo mokesčio	Sveikatos priežiūros įstaigų pajamų už paslaugas, kurios finansuojamos iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšų, neapmokestinimas pelno mokesčiu
	Teisės aktų nuostatos	Teisės aktų nuostatos, nustatančios reikalavimus licencijos asmens sveikatos priežiūros paslaugų veiklai įgijimui
	Teisės aktų nuostatos	Teisės aktų nuostatos, įtvirtinančios privalomą sveikatos draudimą
	Teisės aktų nuostatos	Teisės aktų nuostatos, įtvirtinančios bazinį mokėjimą už įrašytą į sąrašą aptarnaujamų gyventojų skaičių
	Teisės aktų nuostatos	Teisės aktų nuostatos, įtvirtinančios privalomą sveikatos draudimą
Specializuotos ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)	Subsidija specializuotų ambulatorinių asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimui
	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)	Subsidija centralizuotam tam tikrų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių apmokėjimui
	Parama vartotojams kompensacijomis	Tam tikrų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių įsigijimo išlaidų kompensavimas
	Parama vartotojams kompensacijomis	Draudimas privalomuoju sveikatos draudimu valstybės lėšomis
	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui	ESIF investicijos paslaugų ir infrastruktūros plėtrai
	Lengvatiniai mokesčiai / atleidimas nuo mokesčio	Lengvatinis PVM tarifas vaistams
	Lengvatiniai mokesčiai / atleidimas nuo mokesčio	Sveikatos priežiūros paslaugų neapmokestinimas PVM
	Lengvatiniai mokesčiai / atleidimas nuo mokesčio	Sveikatos priežiūros įstaigų pajamų už paslaugas, kurios finansuojamos iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšų, neapmokestinimas pelno mokesčiu
	Teisės aktų nuostatos	Teisės aktų nuostatos, nustatančios reikalavimus licencijos asmens sveikatos priežiūros paslaugų veiklai įgijimui
	Teisės aktų nuostatos	Teisės aktų nuostatos, įtvirtinančios privalomą sveikatos draudimą
	Teisės aktų nuostatos	Teisės aktų nuostatos, įtvirtinančios privalomą sveikatos draudimą

Paslaugos pavadinimas	Intervencijos tipas	Intervencijos pavadinimas
	Teisės aktų nuostatos	Teisės aktų nuostatos, įtvirtinančios sveikatos priežiūros paslaugų bazines kainas
Medicininės reabilitacijos ir sanatorinio gydymo paslaugos	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)	Subsidija medicininės reabilitacijos ir sanatorinio gydymo paslaugų teikimui
	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)	Subsidija centralizuotam tam tikrų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių apmokėjimui
	Parama vartotojams kompensacijomis	Tam tikrų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių įsigijimo išlaidų kompensavimas
	Parama vartotojams kompensacijomis	Draudimas privalomuoju sveikatos draudimu valstybės lėšomis
	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui	ESIF investicijos paslaugų ir infrastruktūros plėtrai
	Lengvatiniai mokesčiai / atleidimas nuo mokesčio	Lengvatinis PVM tarifas vaistams
	Lengvatiniai mokesčiai / atleidimas nuo mokesčio	Sveikatos priežiūros paslaugų neapmokestinimas PVM
	Lengvatiniai mokesčiai / atleidimas nuo mokesčio	Sveikatos priežiūros įstaigų pajamų už paslaugas, kurios finansuojamos iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšų, neapmokestinimas pelno mokesčiu
	Teisės aktų nuostatos	Teisės aktų nuostatos, nustatančios reikalavimus licencijos asmens sveikatos priežiūros paslaugų veiklai įgijimui
	Teisės aktų nuostatos	Teisės aktų nuostatos, įtvirtinančios privalomą sveikatos draudimą
	Teisės aktų nuostatos	Teisės aktų nuostatos, įtvirtinančios sveikatos priežiūros paslaugų bazines kainas

Toliau šioje studijoje pateikiama informacija ne apie pačias paslaugas, o apie su jomis susijusias intervencijas.

2.3.3 DUOMENYS APIE ANALIZUOJAMAS VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIJE

Šiame skyriuje pristatoma tolesniam vertinimui atrinktų valstybės intervencijų analizė. Skyriuje pateikiamos lentelės, pristatančios pagrindinę informaciją apie kiekvieną iš intervencijų, toliau pateikiama valstybės intervencijų analizė pagal kiekvieną iš metodologijoje apibrėžtų vertinimo kriterijų.

LENTELĖ 34. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIJE (1)

Intervencijos pavadinimas	Subsidija centralizuotam tam tikrų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių apmokėjimui
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)
Trumpas intervencijos aprašymas	Tam tikras kiekis vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių yra įsigijamas ar apmokamas centralizuotai ir paskirstomas sveikatos priežiūros įstaigoms.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2000 – iki dabar. Intervencijos įgyvendinimas yra stabilus. Jis reikšmingai nesikeitė nuo pat intervencijos įgyvendinimo pradžios. Vyrauja tendencija didinti vaistinių preparatų įsigijimo centralizaciją.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis sveikatos priežiūros paslaugų tikslas yra mažinti sveikatos netolygumus tarp įvairių visuomenės grupių, saugoti gyventojus nuo ligų, išvengiamos mirties ir invalidumo, ilginti gyvenimo be ligų ir traumų laiką bei gerinti jo kokybę.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymas, 1994 m. liepos 15 d., Nr. I-552; Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymas, 1996 m. gegužės 21 d., Nr. I-1343.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Užtikrinti vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių prieinamumą stacionarinėse gydymo įstaigose privalomuoju sveikatos draudimu apdraustiems asmenims.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Centralizuotai įsigyti ir paskirstyti stacionarinėms gydymo įstaigoms tam tikrus vaistinius preparatus ir medicinos pagalbos priemones. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas „Dėl centralizuotai apmokamų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių sąrašo patvirtinimo“, 2014 m. rugpjūčio 28 d., Nr. V-910; Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas „Dėl centralizuotai perkamų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių sąrašo sudarymo tvarkos aprašo patvirtinimo“, 2014 m. balandžio 18 d., Nr. V-488; Valstybinės ligonių kasos prie Sveikatos apsaugos ministerijos direktoriaus įsakymas „Dėl asmens sveikatos priežiūros įstaigų aprūpinimo centralizuotai apmokamais vaistais ir medicinos pagalbos priemonėmis ir jų panaudojimo kontrolės tvarkos aprašo patvirtinimo“, 2013 m. balandžio 8 d., Nr. 1K-70.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Valstybinė ligonių kasa prie Sveikatos apsaugos ministerijos, Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybinis draudimo fondas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMIAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Valstybės / savivaldybės ar jų institucijų įsteigta viešoji įstaiga (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Sutartys su licencijuotais paslaugų teikėjais, remiantis kiekybiniais rodikliais
Privačių paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios pelno siekiančios įmonės; nevyriausybinės organizacijos
Vyraujantis privačių paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Sutartys su licencijuotais paslaugų teikėjais, remiantis kiekybiniais rodikliais

Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Intervencijos dydis, tenkantis paslaugų teikėjams, apskaičiuojamas pagal suteiktų paslaugų skaičių, taikant fiksuotą įkainį. Intervencijos dydis, tenkantis paslaugų teikėjams, apskaičiuojamas pagal naudos gavėjų skaičių, taikant fiksuotą įkainį.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams	67–99%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos vartotojai	Privalomuoju sveikatos draudimu apdrausti asmenys – 2 957 516 (Valstybinė ligonių kasa, 2016)
Intervencijos poveikis	Intervencija turi teigiamą poveikį vartotojams, kadangi užtikrina, kad sunkiausių ligų gydymui reikalingi brangiausi vaistai būtų centralizuotai įsigijami ir paskirstomi stacionarinėms gydymo įstaigoms, tam tikri pačių ligoninių įsigyti vaistai būtų kompensuojami ir farmacijos įmonių paaugoti vaistai taip pat būtų centralizuotai paskirstomi stacionarinėms gydymo įstaigoms. Tai padeda užtikrinti pacientams, sergantiems sunkiausiomis ligomis, galimybę gauti reikiamus vaistus, kurie kitu atveju dėl savo kainos daugumai pacientų būtų neprieinami. Intervencija taip pat didina gydymo stacionarinėse gydymo įstaigose prieinamumą įvairioms visuomenės grupėms, kadangi ligoninėse nuo tam tikrų ligų gydomi pacientai gali nemokamai gauti tam tikrus vaistus ir medicinos pagalbos priemones. Intervencijai pavyko pasiekti pagrindinį savo tikslą – užtikrinti vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių prieinamumą stacionarinėse gydymo įstaigose privalomuoju sveikatos draudimu apdraustiems asmenims. Nepaisant to, intervencijos poveikis galėtų būti dar didesnis, jei centralizuotai įsigytų vaistų paskirstymas ir pačių ligoninių įsigytų vaistų kompensavimas būtų efektyvesnis. Kadangi intervencijoje gali dalyvauti tiek viešieji, tiek privatūs paslaugų teikėjai, ji neturi neigiamo poveikio verslo aplinkai sektoriuje.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija neturi nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	2012 metais Valstybės kontrolė padarė išvadą, jog vaistų vartojimas ligoninėse nėra racionalus ir efektyvus. Tai sąlygojo ligų diagnostikos ir gydymo protokolų trūkumas ir nacionalinių gairių vienodam tokių protokolų parengimui stoka ⁶¹ . Reaguodama į šią išvadą, Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija 2014 metais parengė ligų diagnostikos ir gydymo protokolų rengimo metodines gaires ⁶² . Pastarosios šiuo metu yra privalomos visoms ligoninėms, rengiančioms naujus ligų diagnostikos ir gydymo protokolus. Kitas Valstybės kontrolės įvardytas trūkumas, susijęs su vaistų vartojimu ligoninėse, yra tai, kad nėra bendro nacionalinio ligoninėse gydymui vartojamų vaistų sąrašo. Vaistų įsigijimas paliktas pačių ligoninių diskrecijai. Tai sąlygoja didelius ligoninių turimų vaistų tipų ir kiekių skirtumus ir, savo ruožtu, prieinamo nemokamo gydymo įvairiose stacionarinėse gydymo įstaigose skirtumus ⁶³ . 2013 metais grupė Seimo narių užregistravo Lietuvos Respublikos farmacijos įstatymo pataisą, pagal kurią Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija yra įpareigojama rengti ir tvirtinti bendrą ligoninėse gydymui vartojamų vaistų sąrašą ⁶⁴ . Nepaisant to, ši pataisa nebuvo priimta ir įstatymas nebuvo pakeistas, todėl dar 2012 metais iškelta problema išlieka aktuali. Dar viena Valstybės kontrolės nurodyta problema –

⁶¹ Valstybės kontrolė, Valstybinio audito ataskaita. Aprūpinimas vaistais ligoninėse, 2012 vasario 28 d., Nr. VA-P-10-10-3

⁶² Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas „Dėl diagnostikos ir gydymo protokolų rengimo, peržiūrėjimo ir atnaujinimo tvarkos aprašo tvirtinimo“, 2014 m. gruodžio 2 d., Nr. V-1248

⁶³ Valstybės kontrolė, Valstybinio audito ataskaita. Aprūpinimas vaistais ligoninėse, 2012 vasario 28 d., Nr. VA-P-10-10-3

⁶⁴ Lietuvos Respublikos Seimo pranešimas spaudai, 2013 m. kovo 28 d.
http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=4445&p_d=134348&p_k=1

	nepakankamai efektyvus ligoninių vykdomas vaistų įsigijimas. Tik maža dalis ligoninių 2012 metais naudojo Centrinės perkančiosios organizacijos platformą, ligoninės nevykdė bendrų vaistų pirkimų, kai kurios ligoninės nepirko reikalingų vaistų arba nepagrįstai rinkosi brangesnius vaistus. Dėl šių trūkumų tų pačių vaistų įsigijimo kainos ligoninėse drastiškai skyrėsi ⁶⁵ . Nuo 2012 metų situacija pasikeitė, tačiau kai kurios problemos išlieka. Ligoninės vaistų įsigijimui vis daugiau naudoja Centrinės perkančiosios organizacijos platformą, išleistos metodinės gairės ligų diagnostikos ir gydymo protokolų rengimui tam tikru mastu prisidėjo prie geresnių sprendimų įsigyjant vaistus. 2017 metais buvo įvykdytas pilotinis bandymas konsoliduoti keturių ligoninių vykdomą vieno vaisto įsigijimą. Šis bandymas buvo sėkmingas ir padėjo sutaupyti 80 000 Eur per vieną pirkimą ⁶⁶ . Vis dėlto, tokia praktika vis dar yra pilotinėje fazėje ir nėra plačiai taikoma ligoninių. Valstybės kontrolė taip pat nustatė, kad tam tikrų trūkumų yra ir brangiausių vaistų centralizuotame įsigijime ir paskirstyme. Reaguodamas į tai, Valstybinės ligonių kasos direktorius 2013 metais išleido naują įsakymą dėl vaistų ir medicinos pagalbos priemonių įsigijimo ir paskirstymo ⁶⁷ , kuriuo buvo išspręstos kai kurios Valstybės kontrolės įvardytos problemos.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Ši intervencija yra nesuderinama su tam tikrų visuomenės grupių draudimu privalomuoju sveikatos draudimu valstybės lėšomis. Kadangi valstybė savo biudžeto lėšomis negali įvykdyti įsipareigojimo pilnai padengti labiausiai pažeidžiamų visuomenės grupių privalomojo sveikatos draudimo įmokų, sveikatos priežiūros sistema nuolatos stokoja finansavimo. Dėl to kitos intervencijos, tokios kaip subsidija centralizuotam tam tikrų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių apmokėjimui, negali būti įgyvendinamos reikiamu mastu.
Galimybės pakeisti / atsisakyti intervencijos	Nors intervencijos įgyvendinimas turi tam tikrų trūkumų, neplanuojama ir nėra poreikio ją nutraukti. Ligoninėms reikalingų vaistų įsigijimo centralizacija iš esmės laikoma teigiamu sprendimu ir ši centralizacija yra nuolatos didinama.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 35. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIJE (2)

Intervencijos pavadinimas	Tam tikrų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių įsigijimo išlaidų kompensavimas
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Parama vartotojams kompensacijomis
Trumpas intervencijos aprašymas	Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakyme nurodytų specifinių ligų gydymui ar specifinėms socialinėms grupėms reikalingų tam tikrų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių įsigijimo išlaidos yra kompensuojamos iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšų.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1996 – iki dabar. Intervencijos įgyvendinimas yra stabilus. Jis reikšmingai nesikeitė nuo pat intervencijos įgyvendinimo pradžios 1996 metais.

⁶⁵ Valstybės kontrolė, Valstybinio audito ataskaita. Aprūpinimas vaistais ligoninėse, 2012 vasario 28 d., Nr. VA-P-10-10-3

⁶⁶ Centrinės perkančiosios organizacijos pranešimas spaudai, 2017 m. sausio 16 d., <http://www.cpo.lt/kaip-sumazinti-vaistu-kainas-pasiteisino-cpo-lt-elektronineje-sistemoje-ivykdytas-centralizuotas-konsoliduotas-vaistu-pirkimas-gydymo-istaigoms-tik-vieno-pirkimo-metu-salies-biudzetui-suta/>

⁶⁷ Valstybinės ligonių kasos prie Sveikatos apsaugos ministerijos direktoriaus įsakymas „Dėl asmens sveikatos priežiūros įstaigų aprūpinimo centralizuotai apmokamais vaistais ir medicinos pagalbos priemonėmis ir jų panaudojimo kontrolės tvarkos aprašo patvirtinimo“, 2013 m. balandžio 8 d., Nr. 1K-70.

Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis sveikatos priežiūros paslaugų tikslas yra mažinti sveikatos netolygumus tarp įvairių visuomenės grupių, saugoti gyventojus nuo ligų, išvengiamos mirties ir invalidumo, ilgti gyvenimo be ligų ir traumų laiką bei gerinti jo kokybę.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymas, 1994 m. liepos 15 d., Nr. I-552; Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymas, 1996 m. gegužės 21 d., Nr. I-1343.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Užtikrinti tam tikrų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių vienodą prieinamumą visiems privalomuoju sveikatos draudimu apdraustiems asmenims.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Kompensuoti tam tikrų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių įsigijimo išlaidas privalomuoju sveikatos draudimu apdraustiems asmenims. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl ambulatoriniam gydymui skiriamų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių, kurių įsigijimo išlaidos kompensuojamos iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšų, bazinių kainų apskaičiavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, 2005 m. rugsėjo 13 d., Nr. 994; Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas „Dėl kompensuojamųjų vaistų sąrašų patvirtinimo“, 2000 m. sausio 28 d., Nr. 49.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Valstybinė ligonių kasa prie Sveikatos apsaugos ministerijos, Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybinis draudimo fondas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklausos ir pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Valstybės / savivaldybės ar jų institucijų valdoma pelno siekianti įmonė (-s)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Sutartys su licencijuotais paslaugų teikėjais, remiantis kiekybiniais rodikliais
Privačių paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios pelno siekiančios įmonės, nevyriausybinių organizacijos
Vyraujantis privačių paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Sutartys su licencijuotais paslaugų teikėjais, remiantis kiekybiniais rodikliais
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Intervencijos dydis, tenkantis paslaugų teikėjams, apskaičiuojamas pagal suteiktų paslaugų skaičių, taikant fiksuotą įkainį.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams	<34%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos vartotojai	Privalomuoju sveikatos draudimu apdrausti asmenys – 2 957 516 (Valstybinė ligonių kasa, 2016)
Poveikio intervencijos vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams reikalingus produktus
Privalomumo vartotojams lygis	Naudojimasis intervencija yra savanoriškas
Vartotojų atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar panašiai) priklausantys asmenys

Intervencijos dydžio atskiriems vartotojams nustatymo kriterijai (jei intervencija yra susijusi su tiesioginiu ar netiesioginiu finansavimo vartotojams teikimu)	Finansavimo dydis visiems paslaugų gavėjams, atitinkantiems nustatytas sąlygas, yra vienodas
Intervencijos poveikis	Intervencija turi teigiamą poveikį vartotojams, kadangi didina vaistų prieinamumą tam tikroms visuomenės grupėms ir tam tikroms ligomis sergantiems asmenims. Intervencija taip pat skatina vaistinių steigimąsi. Kadangi dauguma vaistinių, turinčių sutartis dėl kompensuojamųjų vaistų teikimo, yra privačios, ši intervencija skatina privačių verslo subjektų kūrimąsi ir veikimą.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija neturi nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Intervencijos aprėptis yra ribota. Lietuvoje išlaidos vaistiniams preparatams yra vienos didžiausių ES (sudaro 28 procentus visų viešųjų ir privačių išlaidų sveikatos priežiūrai) ⁶⁸ . Vartotojų mokėjimai savo lėšomis padengia 32 procentus visų sveikatos išlaidų, kas daugiau nei dvigubai viršija ES vidurkį. Didžioji dalis vartotojų mokėjimų savo lėšomis yra atliekami už vaistus. Taip yra tiek dėl didelės kompensuojamųjų vaistų priemonės, tiek dėl didelių vaistų kainų. Siekiant išspręsti šias problemas, nuo 2009 metų įgyvendinamos tam tikros priemonės, tarp kurių paminėtinos referencinių šalių sąrašo išplėtimas ir referencinių kainų nustatymo pakeitimai, nauji reikalavimai generinių vaistų kainoms, nustatytos sutartys su gamintojais dėl kainų ir kiekio, patikslintas kompensuojamųjų vaistų sąrašas ir pacientų galimybė rinktis vaistą, kurio priemoka mažiausia ⁶⁹ . 2017 metų liepą patvirtintas naujas kompensuojamųjų vaistų kainynas, kuris turėtų žymiai (iki trečdaliu) sumažinti vaistų kainas ⁷⁰ .
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Ši intervencija yra nesuderinama su tam tikrų visuomenės grupių draudimu privalomuoju sveikatos draudimu valstybės lėšomis. Kadangi valstybė savo biudžeto lėšomis negali įvykdyti įsipareigojimo pilnai padengti labiausiai pažeidžiamų visuomenės grupių privalomojo sveikatos draudimo įmokų, sveikatos priežiūros sistema nuolatos stokoja finansavimo. Dėl to kitos intervencijos, tokios kaip tam tikrų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių įsigijimo išlaidų kompensavimas, negali būti įgyvendinamos reikiamu mastu.
Galimybės pakeisti / atsisakyti intervencijos	Neplanuojama ir nėra poreikio nutraukti intervenciją. Priešingai – kadangi Lietuvoje išlaidų vaistams dalis nuo visų sveikatos priežiūros išlaidų yra viena didžiausių ES, siekiant šias išlaidas sumažinti, intervencijos įgyvendinimas turėtų būti toliau tobulinamas, o jos aprėptis – plečiama.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 36. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIJE (3)

Intervencijos pavadinimas	Draudimas privalomuoju sveikatos draudimu valstybės lėšomis
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Parama vartotojams kompensacijomis
Trumpas intervencijos aprašymas	Privalomuoju sveikatos draudimu valstybės lėšomis yra draudžiama 19 įvairių visuomenės grupių, nurodytų Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatyme.

⁶⁸ European Commission, OECD, European Observatory on Health Systems and Policies, State of Health in the EU: Lithuania. Country Health Profile 2017, 2017

⁶⁹ European Commission, OECD, European Observatory on Health Systems and Policies, State of Health in the EU: Lithuania. Country Health Profile 2017, 2017

⁷⁰ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas „Dėl 2017 m. kompensuojamųjų vaistinių preparatų kainyno patvirtinimo“, 2017 m. rugsėjo 14 d., Nr. V-1081.

Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1996 – iki dabar. Intervencijos įgyvendinimas yra stabilus. Nors konkrečios grupės, draudžiamos privalomuoju sveikatos draudimu valstybės lėšomis, per visą intervencijos įgyvendinimo laikotarpį keitėsi, nuostata, jog kai kurių visuomenės grupių privalomojo sveikatos draudimo įmokas turi dengti valstybė, išliko.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis sveikatos priežiūros paslaugų tikslas yra mažinti sveikatos netolygumus tarp įvairių visuomenės grupių, saugoti gyventojus nuo ligų, išvengiamos mirties ir invalidumo, ilgti gyvenimo be ligų ir traumų laiką bei gerinti jo kokybę.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymas, 1996 m. gegužės 21 d., Nr. I-1343.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Padaryti sveikatos priežiūros paslaugas prieinamas visoms visuomenės grupėms.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Kompensuoti tam tikrų visuomenės grupių privalomojo sveikatos draudimo įmokas Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymas, 1996 m. gegužės 21 d., Nr. I-1343.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Valstybinė ligonių kasa prie Sveikatos apsaugos ministerijos
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklausos ir pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Biudžetinė įstaiga (-os), valstybės / savivaldybės ar jų institucijų įsteigta viešoji įstaiga (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Sutartys su licencijuotais paslaugų teikėjais, remiantis kiekybiniais rodikliais
Privačių paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios pelno siekiančios įmonės, nevyriausybines organizacijos
Vyraujantis privačių paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Sutartys su licencijuotais paslaugų teikėjais, remiantis kiekybiniais rodikliais
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Intervencijos dydis, tenkantis paslaugų teikėjams, apskaičiuojamas pagal suteiktų paslaugų skaičių, taikant fiksuotą įkainį. Intervencijos dydis, tenkantis paslaugų teikėjams, apskaičiuojamas pagal naudos gavėjų skaičių, taikant fiksuotą įkainį.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams	67–99%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos vartotojai	Privalomuoju sveikatos draudimu apdrausti asmenys – 2 957 516 (Valstybinė ligonių kasa, 2016). 50–60 procentų jų kasmet draudžiama privalomuoju sveikatos draudimu valstybės lėšomis.
Poveikio intervencijos vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams reikalingas paslaugas; intervencija suteikia vartotojams reikalingus finansinius išteklius
Privalomumo vartotojams lygis	Naudojimasis intervencija vartotojams privalomas

Vartotojų atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar panašiai) priklausantys asmenys
Intervencijos dydžio atskiriems vartotojams nustatymo kriterijai (jei intervencija yra susijusi su tiesioginiu ar netiesioginiu finansavimo vartotojams teikimu)	Finansavimo dydis visiems paslaugų gavėjams, atitinkantiems nustatytas sąlygas, yra vienodas
Intervencijos poveikis	Intervencija turi teigiamą poveikį vartotojams, kadangi užtikrina sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą tam tikroms pažeidžiamoms visuomenės grupėms, kurios kitu atveju būtų nepajėgios pačios mokėti privalomojo sveikatos draudimo įmokų. Ji taip pat teigiamai veikia verslo subjektus, turinčius sutartis su teritorinėmis ligonių kasomis, kadangi užtikrina sveikatos priežiūros paslaugų finansavimą.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Draudimo privalomuoju sveikatos draudimu valstybės lėšomis aprėptis yra plati. Privalomuoju sveikatos draudimu valstybės lėšomis yra draudžiama 19 įvisuomenės grupių, apie 50–60 procentų visų apdraustųjų privalomuoju sveikatos draudimu. Vis dėlto, dėl tokios plačios valstybės biudžeto išpareigojimo aprėpties, trūksta lėšų pilnai jį įgyvendinti.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Pagrindinis iššūkis – valstybės biudžeto indėliai į Privalomojo sveikatos draudimo fondą už valstybės lėšomis privalomuoju sveikatos draudimu draudžiamus asmenis yra daugiau nei dvigubai mažesni nei asmenų, kurie patys moka savo privalomąjį sveikatos draudimą. Nepaisant to, visų privalomuoju sveikatos draudimu apdraustų asmenų gaunamų paslaugų kiekis ir kokybė turi būti vienodi. Dėl šių iššūkių nacionalinė sveikatos priežiūros sistema nuolatos stokoja finansavimo ⁷¹ . Šie intervencijos įgyvendinimo trūkumai taip pat prisideda prie to, kad sveikatos išlaidos vienam gyventojui Lietuvoje yra vienos mažiausios ES ⁷² .
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Dėl intervencijos įgyvendinimo trūkumų (konkrečiau, valstybės biudžeto nepajėgumo pilnai įvykdyti savo išpareigojimų) intervencija tampa nesuderinama su intervencijomis, susijusiomis su pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugomis, specializuotomis ambulatorinėmis asmens sveikatos priežiūros paslaugomis, stacionarinėmis asmens sveikatos priežiūros paslaugomis, subsidija centralizuotam tam tikrų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių apmokėjimui bei tam tikrų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių įsigijimo išlaidų kompensavimu. Taip atsitinka, kadangi dėl nepakankamų valstybės biudžeto indėlių į Privalomojo sveikatos draudimo fondą sveikatos priežiūros paslaugos ir vaistai negali būti finansuojami reikiamu mastu ⁷³ . Intervencija taip pat gali stokoti suderinamumo su lengvatiniu PVM tarifu vaistams, sveikatos priežiūros paslaugų neapmokestinimu PVM ir sveikatos priežiūros įstaigų neapmokestinimu pelno mokesčiu. Kadangi bet kokie atleidimai nuo mokesčių ir lengvatiniai mokesčiai mažina valstybės biudžeto pajamas, jie dar labiau mažina valstybės galimybes savo biudžeto lėšomis pilnai padengti tam tikrų visuomenės grupių privalomojo sveikatos draudimo įmokas. Vis dėlto, ryšys tarp minėtų intervencijų nėra tiesioginis.
Galimybės pakeisti / atsisakyti intervencijos	Intervencijos įgyvendinimas – tam tikrų visuomenės grupių draudimas privalomuoju sveikatos draudimu valstybės lėšomis – yra tik formalus. Intervencija finansuojama valstybės biudžeto lėšomis, tačiau šis finansavimas nėra pakankamas ir nepadengia visų išlaidų. Todėl intervenciją reikėtų koreguoti arba didinant draudimo privalomuoju sveikatos draudimu valstybės lėšomis įmoką vienam asmeniui, arba mažinant privalomuoju sveikatos draudimu valstybės lėšomis draudžiamų visuomenės grupių skaičių (Šiuo metu yra 19 tokių visuomenės grupių).

⁷¹ Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

⁷² European Commission, OECD, European Observatory on Health Systems and Policies, State of Health in the EU: Lithuania. Country Health Profile 2017, 2017

⁷³ Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 37. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIJE (4)

Intervencijos pavadinimas	ESI fondų investicijos paslaugų ir infrastruktūros plėtrai
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui
Trumpas intervencijos aprašymas	ESI fondų lėšomis finansuojamos priemonės, skirtos sveikatos priežiūros paslaugų ir infrastruktūros plėtrai.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2014–2023. Intervencijos įgyvendinimas priklauso nuo ESI fondų asignavimų prieinamumo.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis sveikatos priežiūros paslaugų tikslas yra mažinti sveikatos netolygumus tarp įvairių visuomenės grupių, saugoti gyventojus nuo ligų, išvengiamos mirties ir invalidumo, ilginti gyvenimo be ligų ir traumų laiką bei gerinti jo kokybę.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa, 2014 m. rugsėjis, CCI: 2014LT16MAOP001
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Gerinti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę ir prieinamumą tikslinėms grupėms bei mažinti sveikatos netolygumus ir remti sveiką senėjimą
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Rengti sveikatos priežiūros paslaugų teikimo integruotus modelius, vykdyti prevencines sveikatos priežiūros programas ir įvairias prevencines priemones, atnaujinti sveikatos priežiūros infrastruktūrą su tikslu užkirsti kelią tam tikroms ligoms ir geriau jas gydyti bei užtikrinti sveiko senėjimo galimybes Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro patvirtinti priemonių finansavimo sąlygų aprašai (priemonės Nr. 08.4.2-ESFA-K-629; Nr. 08.1.3-CPVA-V-603; Nr. 08.1.3-CPVA-V-604; Nr. 08.1.3-CPVA-V-610; Nr. 08.1.3-CPVA-V-606; Nr. 08.1.3-CPVA-R-609; Nr. 08.4.2-ESFA-R-615; Nr. 08.1.3-CPVA-V-608; Nr. 08.4.2-ESFA-V-621; Nr. 08.1.3-CPVA-V-611; Nr. 08.4.2-ESFA-V-617; Nr. 08.4.2-ESFA-V-619; Nr. 08.1.3-CPVA-V-607; Nr. 08.1.3-CPVA-V-601; Nr. 08.4.2-ESFA-V-613; Nr. 08.4.2-ESFA-R-630; Nr. 08.4.2-ESFA-V-628; Nr. J02-CPVA-V; Nr. 08.4.2-ESFA-V-622; Nr. 08.1.3-CPVA-V-612)
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Centrinė projektų valdymo agentūra, Europos socialinio fondo agentūra
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	ESI fondų lėšos
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Valstybės biudžetas, savivaldybės biudžetas, privačios lėšos, kitos viešosios lėšos
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešojo administravimo institucija (-os) tiesiogiai, valstybės / savivaldybės ar jų institucijų įsteigta viešoji įstaiga (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Valstybinis planavimas
Kiti viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdai	Regioninis planavimas, projektų konkursas

Privačių paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Nevyriausybinių organizacijų
Vyraujantis provačių paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Projektų konkursas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Intervencijos dydis, tenkantis paslaugų teikėjams, apskaičiuojamas pagal paslaugų teikėjų atliktus skaičiavimus
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams	67–99%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos vartotojai	Privalomuoju sveikatos draudimu apdrausti asmenys – 2 957 516 (Valstybinė ligonių kasa, 2016)
Intervencijos poveikis	Sudėtinga vertinti intervencijos poveikį, kadangi dauguma projektų yra tik pradėti įgyvendinti. Nepaisant to, įgyvendinamos priemonės buvo pasirinktos atsižvelgiant į investicijų poreikį sektoriuje ir turėtų prisidėti prie sveikatos priežiūros paslaugų kokybės gerinimo ir prieinamumo didinimo, sveikatos netolygumų mažinimo ir sveiko senėjimo rėmimo. ESI fondų lėšomis finansuojamos intervencijos yra ypač svarbios turint omenyje, kad vien tik nacionalinių investicijų į viešosios sveikatos priežiūros sistemos veiklos rezultatų gerinimą nepakanka siekiant numatytų tikslų ⁷⁴ . Taip pat pažymėtina, jog didžioji dauguma ESI fondų lėšomis finansuojamų priemonių yra išskirtinai nukreiptos į viešuosius sveikatos priežiūros paslaugų teikėjus. Dėl to šios priemonės neturės žymaus poveikio privatiems paslaugų teikėjams.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija neturi nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Pagrindinis iššūkis – intervencijos įgyvendinimas priklauso nuo ESI fondų lėšų prieinamumo ir dėl to nėra stabilus. Šiuo metu nėra svarstoma pakeisti šią intervenciją nacionalinėmis lėšomis finansuojamomis intervencijomis ir nėra aišku, ar po 2020 metų intervencijoms, skirtoms sveikatos priežiūros sistemos veiklos rezultatų gerinimui, bus suteikti ESI fondų asignavimai ⁷⁵ .
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis
Galimybės pakeisti / atsisakyti intervencijos	Intervenciją būtų galima pakeisti panašiomis intervencijomis, finansuojamomis nacionalinėmis lėšomis. Nepaisant to, finansinių išteklių trūkumas net ir sveikatos priežiūros paslaugų teikimui šiuo metu apsunkina tokią galimybę. Problema negali būti sprendžiama izoliuotai, kadangi ji yra glaudžiai susijusi su bendru sveikatos priežiūros sistemos efektyvumu. Nepakankamas pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros akcentavimas ir kliovimasis antrinės bei tretinės sveikatos priežiūros paslaugomis, perteklinė hospitalizacija, neaiškus vietinių ligoninių vaidmuo ir teikiamų paslaugų kokybės bei finansavimo skaidrumo iššūkiai sąlygoja neefektyvų ribotų viešųjų išteklių naudojimą. Maža to, svarbu persvarstyti nuolatinių investicijų į neefektyvią sistemą aprėptį ir būtinybę, kadangi svarstoma nutraukti kai kurių paslaugų teikėjų veiklą ar sumažinti jų teikiamų paslaugų aprėptį.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 38. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIJE (5)

Intervencijos pavadinimas	Lengvatinis PVM tarifas vaistams
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Lengvatiniai mokesčiai / atleidimas nuo mokesčio

⁷⁴ Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

⁷⁵ Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

Trumpas intervencijos aprašymas	Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšomis kompensuojamiesiems vaistams ir nekompensuojamiesiems receptiniams vaistams taikomas lengvatinis 5 procentų PVM tarifas
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2002 – iki dabar (Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšomis kompensuojamiesiems vaistams). 2016–2018 (nekompensuojamiesiems receptiniams vaistams, kurių kaina viršija 300 Eur). 2018 – iki dabar (nekompensuojamiesiems receptiniams vaistams) Intervencijos įgyvendinimas nėra stabilus. Nuolatos diskutuojama, ar reikėtų išplėsti lengvatinio PVM tarifo taikymo mastą, ar apskritai jo atsisakyti. Naujausi pokyčiai, kuriais buvo išplėstas lengvatinio PVM tarifo taikymo mastas, įsigaliojo 2018 m. sausio 1 d.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis sveikatos priežiūros paslaugų tikslas yra mažinti sveikatos netolygumus tarp įvairių visuomenės grupių, saugoti gyventojus nuo ligų, išvengiamos mirties ir invalidumo, ilgti gyvenimo be ligų ir traumų laiką bei gerinti jo kokybę.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas, 2002 m. kovo 5 d., Nr. IX-751.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Padaryti vaistus prieinamus visoms visuomenės grupėms ir padidinti paskatas teikti juos.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Sumažinti kai kurioms grupėms taikomą PVM tarifą vaistams. Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas, 2002 m. kovo 5 d., Nr. IX-751.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklausos ir pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS / PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Teisės aktų nuostatų / mokesčių / atleidimo nuo mokesčio subjektai	Vaistinės, asmenys, kuriems reikalingi tam tikri vaistai
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatų / mokesčių / atleidimo nuo mokesčio subjektams tipas	Intervencija suteikia subjektams paskatas
Teisės aktų nuostatų / mokesčių / atleidimo nuo mokesčio privalomumo jų subjektams lygis	Naudojimasis intervencija subjektams privalomas
Subjektų, kurių atžvilgiu taikomos teisės aktų nuostatos / mokesčiai / atleidimas nuo mokesčio, atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar panašiai) priklausantys asmenys
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Grupės, gaunančios netiesioginę teisės aktų nuostatų / mokesčių / atleidimo nuo mokesčio taikymo naudą	Visi šalies gyventojai – 2 821 674 asmenys (Lietuvos statistikos departamentas, 2017)
Intervencijos poveikio naudos gavėjams tipas	Intervencija padeda padaryti visuomenę sveikesnę ir turi teigiamą poveikį visiems šalies gyventojams bei darbo rinkai.
Intervencijos poveikis	Intervencija turi teigiamą poveikį vartotojams, kadangi didina vaistų prieinamumą visoms visuomenės grupėms ir mažina vartotojų mokėjimus už vaistus savo lėšomis. Ji taip pat turi teigiamą poveikį privatiems verslo subjektams, nes didina pardavimus.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Kiekviena mokesčių lengvata mažina nacionalinio biudžeto pajamas. Nors daugumą sveikatos priežiūros paslaugų finansuoja Valstybinė ligonių kasa, kuri yra nepriklausoma nuo nacionalinio biudžeto, nacionalinio biudžeto pajamų sumažėjimas gali turėti neigiamos įtakos tokioms

	intervencijoms, kaip tam tikrų visuomenės grupių draudimas privalomuoju sveikatos draudimu valstybės lėšomis.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Nėra reikšmingų iššūkių, susijusių su intervencijos įgyvendinimu.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Kadangi intervencijos įgyvendinimas sąlygoja nacionalinio biudžeto pajamų sumažėjimą, ši intervencija gali trukdyti tam tikrų visuomenės grupių draudimui privalomuoju sveikatos draudimu valstybės lėšomis. Nepaisant to, ryšys tarp šių intervencijų nėra tiesioginis.
Galimybės pakeisti / atsisakyti intervencijos	Nėra poreikio nutraukti intervenciją. Nuo 2018 m. sausio 1 d. buvo išplėstas lengvatinio PVM tarifo taikymo mastas. Vis dėlto, aktualumo nepraranda klausimas, ar mokesčių mokėtojai (vartotojai) gauna naudos iš šios mokesčio lengvatos.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 39. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIJE (6)

Intervencijos pavadinimas	Sveikatos priežiūros paslaugų neapmokestinimas PVM
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Lengvatiniai mokesčiai / atleidimas nuo mokesčio
Trumpas intervencijos aprašymas	Sveikatos priežiūros paslaugos, teikiamos licenciją įgijusių paslaugų teikėjų, yra neapmokestinamos PVM
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1993 – iki dabar. Intervencijos įgyvendinimas yra stabilus. Sveikatos priežiūros paslaugos neapmokestinamos PVM nuo 1993 metų ir nuo tada intervencija reikšmingai nesikeitė.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis sveikatos priežiūros paslaugų tikslas yra mažinti sveikatos netolygumus tarp įvairių visuomenės grupių, saugoti gyventojus nuo ligų, išvengiamos mirties ir invalidumo, ilginti gyvenimo be ligų ir traumų laiką bei gerinti jo kokybę.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas, 2002 m. kovo 5 d., Nr. IX-751.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Padaryti sveikatos priežiūros paslaugas prieinamas visoms visuomenės grupėms ir padidinti paskatas teikti jas.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Neapmokestinti sveikatos priežiūros paslaugų PVM Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas, 2002 m. kovo 5 d., Nr. IX-751.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklausos ir pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS / PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Teisės aktų nuostatų / mokesčių / atleidimo nuo mokesčio subjektai	Sveikatos priežiūros paslaugų teikėjai; sveikatos priežiūros paslaugų vartotojai
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatų / mokesčių / atleidimo nuo mokesčio subjektams tipas	Intervencija suteikia subjektams paskatas; intervencija suteikia subjektams reikalingus finansinius išteklius
Teisės aktų nuostatų / mokesčių / atleidimo nuo mokesčio privalomumo jų subjektams lygis	Intervencija yra privaloma subjektams

Subjektų, kurių atžvilgiu taikomos teisės aktų nuostatos / mokesčiai / atleidimas nuo mokesčio, atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar panašiai) priklausantys asmenys
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Grupės, gaunančios netiesioginę teisės aktų nuostatų / mokesčių / atleidimo nuo mokesčio taikymo naudą	Visi šalies gyventojai – 2 821 674 asmenys (Lietuvos statistikos departamentas, 2017)
Intervencijos poveikio naudos gavėjams tipas	Intervencija padeda padaryti visuomenę sveikesnę ir turi teigiamą poveikį visiems šalies gyventojams bei darbo rinkai.
Intervencijos poveikis	Intervencija turi teigiamą poveikį vartotojams, kadangi didina sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą visoms visuomenės grupėms. Ji taip pat turi teigiamą poveikį verslo aplinkai, kadangi didina paskatas teikti sveikatos priežiūros paslaugas.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Kiekviena mokesčių lengvata mažina nacionalinio biudžeto pajamas. Nors daugumą sveikatos priežiūros paslaugų finansuoja Valstybinė ligonių kasa, kuri yra nepriklausoma nuo nacionalinio biudžeto, nacionalinio biudžeto pajamų sumažėjimas gali turėti neigiamos įtakos tokioms intervencijoms, kaip tam tikrų visuomenės grupių draudimas privalomuoju sveikatos draudimu valstybės lėšomis.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Nėra reikšmingų iššūkių, susijusių su intervencijos įgyvendinimu.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Kadangi intervencijos įgyvendinimas sąlygoja nacionalinio biudžeto pajamų sumažėjimą, ši intervencija gali trukdyti tam tikrų visuomenės grupių draudimui privalomuoju sveikatos draudimu valstybės lėšomis. Nepaisant to, ryšys tarp šių intervencijų nėra tiesioginis.
Galimybės pakeisti / atsisakyti intervencijos	Intervencija yra įgyvendinama nuo 1993 metų ir nuo to laiko reikšmingai nesikeitė. Europos Tarybos direktyvoje dėl PVM bendros sistemos nurodyta, jog PVM neapmokestinama ligoninių ir medicininės priežiūros bei glaudžiai su ja susijusi veikla, kai ją vykdo viešosios teisės reglamentuojamos įstaigos arba, tokiomis pat socialinėmis sąlygomis, kokios taikomos viešosios teisės reguliuojamoms įstaigoms, ligoninėms, gydymo ar diagnostikos centrai bei kitos panašaus pobūdžio deramai pripažintos įstaigos ⁷⁶ . Šis atleidimas nuo mokesčio buvo įvestas XX a. aštuntajame dešimtmetyje, kai visos tokio pobūdžio paslaugos beveik išimtinai buvo teikiamos viešųjų subjektų ⁷⁷ . Dėl to būtų galima svarstyti šio dokumento pakeitimus, apibrėžiant privačių paslaugų teikėjų dalyvavimą ir privačių finansavimo šaltinių naudojimą. Vis dėlto, kadangi atleidimo nuo mokesčio tikslas yra didinti sveikatos priežiūros prieinamumą, prioritetu laikomas vartotojų (kuriems tenka PVM našta) interesas mokėti mažiau už paslaugas. Kita vertus, atleidimo nuo PVM naudos ir poveikio paslaugų teikėjams bei konkurencingumo klausimas jau yra svarstomas ES lygmeniu ⁷⁸ ir tai gali turėti įtakos tam tikriems pokyčiams ateityje.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

⁷⁶ Tarybos direktyva dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos, 2006 m. lapkričio 28 d., 2006/112/EB

⁷⁷ R. Pahlson „The Vat Exemption for health care: EU Law and its impact on Swedish law“. *Nordic Tax J.*, 2:18-35, 2015.

⁷⁸ Pavyzdžiui, European Commission, *Consultation Paper – Review of existing VAT legislation on public bodies and tax exemptions in the public interest*, 2011, COM(2011)851 final.

LENTELĖ 40. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIJE (7)

Intervencijos pavadinimas	Sveikatos priežiūros įstaigų pajamų už paslaugas, kurios finansuojamos iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšų, neapmokestinimas pelno mokesčiu
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Lengvatiniai mokesčiai / atleidimas nuo mokesčio
Trumpas intervencijos aprašymas	Pajamos, gautos už paslaugas, kurios finansuojamos iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšų, yra neapmokestinamos pelno mokesčiu
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2001 – iki dabar. Intervencijos įgyvendinimas yra stabilus. Nuostata, kad Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšomis finansuojamos sveikatos priežiūros paslaugos turi būti neapmokestinamos pelno mokesčiu, nesikeitė nuo intervencijos įgyvendinimo pradžios 2001 metais.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis sveikatos priežiūros paslaugų tikslas yra mažinti sveikatos netolygumus tarp įvairių visuomenės grupių, saugoti gyventojus nuo ligų, išvengiamos mirties ir invalidumo, ilgti gyvenimo be ligų ir traumų laiką bei gerinti jo kokybę.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas, 2001 m. gruodžio 20 d., Nr. IX-675.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Subalansuoti valstybės biudžeto pajamas ir išlaidas, užtikrinti sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą bei paskatinti jų teikimą.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Atleisti Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšomis finansuojamas sveikatos priežiūros paslaugas teikiančius subjektus nuo pelno mokesčio. Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas, 2001 m. gruodžio 20 d., Nr. IX-675.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS / PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Teisės aktų nuostatų / mokesčių / atleidimo nuo mokesčio subjektai	Sveikatos priežiūros paslaugų teikėjai, teikiantys Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšomis finansuojamas paslaugas
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatų / mokesčių / atleidimo nuo mokesčio subjektams tipas	Intervencija suteikia subjektams paskatas; intervencija suteikia subjektams reikalingus finansinius išteklius
Teisės aktų nuostatų / mokesčių / atleidimo nuo mokesčio privalomumo jų subjektams lygis	Naudojimasis intervencija subjektams privalomas.
Subjektų, kurių atžvilgiu taikomos teisės aktų nuostatos / mokesčiai / atleidimas nuo mokesčio, atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar panašiai) priklausantys asmenys
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Grupės, gaunančios netiesioginę teisės aktų nuostatų / mokesčių / atleidimo nuo mokesčio taikymo naudą	Visi šalies gyventojai – 2 821 674 asmenys (Lietuvos statistikos departamentas, 2017)
Intervencijos poveikio naudos gavėjams tipas	Intervencija padeda išlaikyti mažesnes sveikatos priežiūros paslaugų kainas ir, savo ruožtu, didina sveikatos priežiūros

	prieinamumą. Tokiu būdu ji prisideda prie sveikesnės visuomenės, kurdama naudą visiems šalies gyventojams ir darbo rinkai.
Intervencijos poveikis	Intervencija padeda išvengti dvigubo apmokestinimo. Kadangi dalis Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšų yra gaunama iš valstybės biudžeto, kai tam tikros visuomenės grupės yra draudžiamos privalomuoju sveikatos draudimu valstybės lėšomis, ši intervencija užtikrina, kad šios lėšos, naudojamos sveikatos priežiūros paslaugų finansavimui, nebūtų apmokestinamos antrą kartą. Intervencija taip pat turi teigiamą poveikį vartotojams, kadangi padidina sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą ir sukuria paskatas privatiems subjektams teikti sveikatos priežiūros paslaugas.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Kiekvienas atleidimas nuo mokesčio mažina nacionalinio biudžeto pajamas. Nors daugumą sveikatos priežiūros paslaugų finansuoja Valstybinė ligonių kasa, kuri yra nepriklausoma nuo nacionalinio biudžeto, nacionalinio biudžeto pajamų sumažėjimas gali turėti neigiamos įtakos tokioms intervencijoms, kaip tam tikrų visuomenės grupių draudimas privalomuoju sveikatos draudimu valstybės lėšomis. Vis dėlto, kaip minėta aukščiau, intervencija padeda išvengti dvigubo apmokestinimo.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Nėra reikšmingų iššūkių, susijusių su intervencijos įgyvendinimu.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Kadangi intervencijos įgyvendinimas sąlygoja nacionalinio biudžeto pajamų sumažėjimą, ši intervencija gali trukdyti tam tikrų visuomenės grupių draudimui privalomuoju sveikatos draudimu valstybės lėšomis. Nepaisant to, ryšys tarp šių intervencijų nėra tiesioginis ir, kaip minėta aukščiau, intervencija taip pat padeda išvengti dvigubo apmokestinimo.
Galimybės pakeisti / atsisakyti intervencijos	Neplanuojama ir nėra poreikio pakeisti ar nutraukti intervenciją. Ji be reikšmingų pokyčių įgyvendinama nuo 2001 metų.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 41. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIJE (8)

Intervencijos pavadinimas	Teisės aktų nuostatos, nustatančios reikalavimus licencijos asmens sveikatos priežiūros paslaugų veiklai įgijimui
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Teisės aktų nuostatos
Trumpas intervencijos aprašymas	Visos sveikatos priežiūros paslaugas teikiančios įstaigos privalo būti įgijusios licenciją.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1996 – iki dabar. Intervencijos įgyvendinimas yra stabilus. Nors per visą intervencijos įgyvendinimo laikotarpį tam tikros licencijos išdavimo procedūros keitėsi, bendrosios teisės aktų nuostatos, įpareigojančios sveikatos priežiūros paslaugas teikiančias įstaigas įgyti licenciją, išliko nepakitusios. Nuostata, kad tik akredituotos įstaigos turi teisę teikti sveikatos priežiūros paslaugas, galioja nuo 1994 metų.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis sveikatos priežiūros paslaugų tikslas yra mažinti sveikatos netolygumus tarp įvairių visuomenės grupių, saugoti gyventojus nuo ligų, išvengiamos mirties ir invalidumo, ilginti gyvenimo be ligų ir traumų laiką bei gerinti jo kokybę.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymas, 1994 m. liepos 15 d., Nr. I-552; Lietuvos Respublikos sveikatos priežiūros įstatų įstatymas, 1996 m. birželio 6 d., Nr. I-1367.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Užtikrinti sveikatos priežiūros įstaigose teikiamų sveikatos priežiūros paslaugų kokybę
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Ištvirtinti licencijų sveikatos priežiūros įstaigoms suteikimo reikalavimus ir procedūras.

	Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas „Dėl asmens sveikatos priežiūros įstaigų licencijavimo“, 2007 m. kovo 2 d., Nr. V-156; Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas „Dėl licencijuojamų asmens sveikatos priežiūros paslaugų sąrašų patvirtinimo“, 2004 m. gegužės 14 d., Nr. V-364.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Valstybinė akreditavimo sveikatos priežiūros veiklai tarnyba prie Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Privačios lėšos
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS / PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Teisės aktų nuostatų / mokesčių / atleidimo nuo mokesčio subjektai	Sveikatos priežiūros paslaugas teikiančios įstaigos
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatų / mokesčių / atleidimo nuo mokesčio subjektams tipas	Intervencija suteikia subjektams leidimą
Teisės aktų nuostatų / mokesčių / atleidimo nuo mokesčio privalomumo jų subjektams lygis	Naudojimasis intervencija subjektams privalomas
Subjektų, kurių atžvilgiu taikomos teisės aktų nuostatos / mokesčiai / atleidimas nuo mokesčio, atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar panašiai) priklausantys asmenys
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Grupės, gaunančios netiesioginę teisės aktų nuostatų / mokesčių / atleidimo nuo mokesčio taikymo naudą	Visi šalies gyventojai – 2 821 674 asmenys (Lietuvos statistikos departamentas, 2017)
Intervencijos poveikis	Intervencija turi teigiamą poveikį teikiamų sveikatos priežiūros paslaugų kokybei ir, savo ruožtu, visai visuomenei, kadangi visa visuomenė gauna naudos iš geresnės kokybės sveikatos priežiūros paslaugų. Sveikatos priežiūros įstaigų licencijavimas Lietuvoje yra griežtesnis ir geriau organizuotas nei daugelyje kitų ES šalių. Taip yra todėl, kad Lietuvoje reikalaujama dvigubos licencijos. Kitaip tariant, licenciją turi būti įgijusi ne tik sveikatos priežiūros paslaugas teikianti įstaiga, bet ir joje dirbantys gydytojai. Taip pat, Lietuvoje licencijavimą administruoja nacionalinė institucija, o kitose šalyse – gydytojų asociacijos. Licencijos išdavimo viešiesiems ir privatiems paslaugų teikėjams procedūros yra tos pačios, todėl ši intervencija nesukuria kliūčių privačių subjektų dalyvavimui sveikatos priežiūros paslaugų teikime ⁷⁹ .
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija neturi nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Nėra reikšmingų iššūkių, susijusių su intervencijos įgyvendinimu. Nepaisant to, licencijavimas laikomas vienintele sveikatos priežiūros paslaugų kokybės užtikrinimo priemone, nors jis reikalauja atitikti tik minimalius, formalius reikalavimus. Trūksta rezultatais ir juos atspindinčiais rodikliais grįstos sveikatos priežiūros paslaugų kokybės kontrolės sistemos ⁸⁰ .
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti / atsisakyti intervencijos	Neplanuojama ir nėra poreikio pakeisti ar nutraukti intervenciją. Ji be reikšmingų pokyčių yra įgyvendinama nuo 1994 metų. Intervenciją tik būtų galima papildyti sveikatos priežiūros paslaugų kokybės kontrolės sistema, grįsta ne formaliais

⁷⁹ Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

⁸⁰ Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

	minimaliais reikalavimais, o sveikatos priežiūros paslaugų rezultatų ir juos atspindinčių rodiklių vertinimu ⁸¹ .

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 42. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIUJE (9)

Intervencijos pavadinimas	Teisės aktų nuostatos, įtvirtinančios privalomą sveikatos draudimą
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Teisės aktų nuostatos
Trumpas intervencijos aprašymas	Visi Lietuvos piliečiai, Lietuvoje nuolatos gyvenantys kitų šalių piliečiai ir kiti Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatyme nurodyti subjektai privalo mokėti privalomojo sveikatos draudimo įmokas.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1996 – iki dabar. Intervencijos įgyvendinimas yra stabilus. Nuostata, kad visi Lietuvos piliečiai, Lietuvoje nuolatos gyvenantys kitų šalių piliečiai ir kiti Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatyme nurodyti subjektai privalo mokėti privalomojo sveikatos draudimo įmokas, išliko nepakitusi nuo intervencijos įgyvendinimo pradžios.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis sveikatos priežiūros paslaugų tikslas yra mažinti sveikatos netolygumus tarp įvairių visuomenės grupių, saugoti gyventojus nuo ligų, išvengiamos mirties ir invalidumo, ilginti gyvenimo be ligų ir traumų laiką bei gerinti jo kokybę.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymas, 1996 m. gegužės 21 d., Nr. I-1343.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Užtikrinti viešosios sveikatos priežiūros sistemos, prieinamos visoms visuomenės grupėms, finansavimą
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Sukurti sveikatos draudimo sistemą, pajėgią finansuoti sveikatos priežiūros paslaugas. Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymas, 1996 m. gegužės 21 d., Nr. I-1343.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Valstybinė ligonių kasa prie Sveikatos apsaugos ministerijos
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybinis draudimo fondas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklausos ir pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS / PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Teisės aktų nuostatų / mokesčių / atleidimo nuo mokesčio subjektai	Visi Lietuvos piliečiai; kitų šalių piliečiai, nuolatos gyvenantys Lietuvoje; kiti subjektai, nurodyti Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatyme
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatų / mokesčių / atleidimo nuo mokesčio subjektams tipas	Intervencija reikalauja iš subjektų tam tikrų veiksmų
Teisės aktų nuostatų / mokesčių / atleidimo nuo mokesčio privalomumo jų subjektams lygis	Naudojimasis intervencija subjektams privalomas
Subjektų, kurių atžvilgiu taikomos teisės aktų nuostatos / mokesčiai / atleidimas nuo mokesčio, atrankos kriterijai	Kiekvieno asmens tinkamumas gauti intervenciją vertinamas individualiai

⁸¹ Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

	Socialinė padėtis
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos poveikis	Intervencija turi teigiamą poveikį vartotojams ir visai sveikatos priežiūros sistemai. Sveikatos priežiūros sistemos finansavimas iš atskiro sveikatos draudimo fondo, o ne iš valstybės biudžeto didina sveikatos priežiūros finansavimo atsparumą vienpusiškiems politiniams sprendimams ir užtikrina stabilę sveikatos priežiūros paslaugų finansavimą. Privalomasis sveikatos draudimas taip pat užtikrina vienodą sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą visiems apdraustiesiems ⁸² .
Nenumatytas intervencijos poveikis	Tam tikros visuomenės grupės yra nepajėgios mokėti privalomojo sveikatos draudimo įmokų, todėl pastarosios turi būti dengiamos valstybės biudžeto lėšomis.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Nėra reikšmingų iššūkių asmenų, kurie patys moka privalomojo sveikatos draudimo įmokas, atžvilgiu. Nepaisant to, valstybės biudžeto indėliai į Privalomąjį sveikatos draudimo fondą už valstybės lėšomis privalomuoju sveikatos draudimu draudžiamus asmenis yra daugiau nei dvigubai mažesni. Dėl to bendras sveikatos priežiūros paslaugų finansavimas yra nepakankamas ⁸³ .
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti / atsisakyti intervencijos	Neplanuojama ir nėra poreikio pakeisti ar nutraukti intervenciją. Ji be reikšmingų pokyčių yra įgyvendinama nuo 1996 metų. Nepaisant to, intervencija turėtų būti koreguojama, siekiant užtikrinti, kad valstybės lėšomis draudžiamų tam tikrų visuomenės grupių atstovų privalomojo sveikatos draudimo įmokos pasiektų tokį patį lygį, kaip ir tos, kurias apdraustieji moka patys.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 43. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIJE (10)

Intervencijos pavadinimas	Teisės aktų nuostatos, įtvirtinančios sveikatos priežiūros paslaugų bazinės kainas
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Teisės aktų nuostatos
Trumpas intervencijos aprašymas	Specializuotos ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros, medicininės rehabilitacijos ir sanatorinio gydymo, stacionarinės asmens sveikatos priežiūros ir kitų viešųjų sveikatos priežiūros paslaugų kainos yra fiksuotos ir vienodos visoje šalyje.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1996 – iki dabar. Intervencijos įgyvendinimas yra stabilus. Nuo sveikatos priežiūros paslaugų bazinių kainų įtvirtinimo 1996 metais šis sveikatos priežiūros įstaigų finansavimo būdas reikšmingai nesikeitė.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis sveikatos priežiūros paslaugų tikslas yra mažinti sveikatos netolygumus tarp įvairių visuomenės grupių, saugoti gyventojus nuo ligų, išvengiamos mirties ir invalidumo, ilginti gyvenimo be ligų ir traumų laiką bei gerinti jo kokybę.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymas, 1994 m. liepos 15 d., Nr. I-552; Lietuvos Respublikos sveikatos priežiūros įstaigų įstatymas, 1996 m. birželio 6 d., Nr. I-1367; Lietuvos

⁸² Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

⁸³ Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

	Respublikos sveikatos draudimo įstatymas, 1996 m. gegužės 21 d., Nr. I-1343.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Centralizuoti sveikatos priežiūros paslaugų kainų reguliavimą, siekiant užtikrinti skaidrumą ir vienodą sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą įvairioms visuomenės grupėms visoje šalyje.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Nustatyti sveikatos priežiūros paslaugų bazines kainas. Lietuvos Respublikos sveikatos priežiūros įstaigų įstatymas, 1996 m. birželio 6 d., Nr. I-1367; Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas „Dėl mokamų asmens sveikatos priežiūros paslaugų sąrašo, kainų nustatymo ir jų indeksavimo tvarkos bei šių paslaugų teikimo ir apmokėjimo tvarkos“, 1999 m. liepos 30 d., Nr. 357; Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas „Dėl pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugų organizavimo ir apmokėjimo tvarkos aprašo bei pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugų ir bazinių kainų sąrašo tvirtinimo“, 2005 m. gruodžio 5 d., Nr. V-943.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybinis draudimo fondas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklausos ir pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS / PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Teisės aktų nuostatų / mokesčių / atleidimo nuo mokesčio subjektai	Sveikatos priežiūros paslaugas teikiančios viešosios sveikatos priežiūros įstaigos
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatų / mokesčių / atleidimo nuo mokesčio subjektams tipas	Intervencija suteikia subjektams leidimą; intervencija užkerta kelią tam tikram subjektų elgesiui
Teisės aktų nuostatų / mokesčių / atleidimo nuo mokesčio privalomumo jų subjektams lygis	Intervencija yra privaloma subjektams
Subjektų, kurių atžvilgiu taikomos teisės aktų nuostatos / mokesčiai / atleidimas nuo mokesčio, atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar panašiai) priklausantys asmenys
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Grupės, gaunančios netiesioginę teisės aktų nuostatų / mokesčių / atleidimo nuo mokesčio taikymo naudą	Visi šalies gyventojai – 2 821 674 asmenys (Lietuvos statistikos departamentas, 2017)
Intervencijos poveikio naudos gavėjams tipas	Bazinės sveikatos priežiūros kainos didina sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą visoms visuomenės grupėms. Didesnis sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumas prisideda prie sveikesnės visuomenės. Dėl to naudos gauna visi šalies gyventojai ir darbo rinka.
Intervencijos poveikis	Intervencija turi teigiamą poveikį vartotojams, kadangi didina vienodą sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą įvairioms visuomenės grupėms visoje šalyje. Ji taip pat užtikrina vienodas konkurencijos sąlygas viešiesiems ir privatiems paslaugų teikėjams.
Nenumatyti intervencijos poveikis	Intervencija neturi nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Pagrindinis iššūkis, susijęs su intervencijos įgyvendinimu, yra tai, kad sveikatos priežiūros paslaugų kainos yra nustatomos remiantis ne faktinėmis paslaugų sąnaudomis, bet prieinamu finansavimu, siekiant subalansuoti Valstybinės ligonių kasos pajamas ir išlaidas. Skirtingoms sveikatos priežiūros paslaugoms yra suteikiamas konkretus balų skaičius, pagal kurį apskaičiuojamas kiekvienos paslaugos bazinės kainos piniginis ekvivalentas. Dėl to nustatytos kainos ne visada padengia

	faktinės sveikatos priežiūros įstaigų sąnaudas ⁸⁴ . Be to, balai, kuriais remiantis apskaičiuojama konkrečių sveikatos priežiūros paslaugų bazinė kaina, gali būti keičiami remiantis grynai politiniais sprendimais. Tai leidžia, pavyzdžiui, vis didinti tam tikroms paslaugoms priskiriamų balų skaičių siekiant išlaikyti regioninių ligoninių veiklą, nepaisant pastebimai mažėjančio pacientų skaičiaus. Toks manipuliavimas kainomis remiantis grynai politiniais sprendimais trukdo spręsti kitus svarbius sveikatos priežiūros sistemos iššūkius. Pavyzdžiui, jis neleidžia reikiamu tempu vykdyti ligoninių tinklo pertvarkos ⁸⁵ .
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis
Galimybės pakeisti / atsisakyti intervencijos	Neplanuojama ir nėra poreikio pakeisti ar nutraukti intervenciją. Ji be reikšmingų pokyčių yra įgyvendinama nuo 1996 metų. Nepaisant to, reiktų didinti intervencijos įgyvendinimo stabilumą arba diegti tam tikrus mechanizmus, leidžiančius nustatyti kainas remiantis kitais kriterijais nei politiniai sprendimai.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 44. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIJE (11)

Intervencijos pavadinimas	Subsidija asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimui stacionarinėse gydymo įstaigose
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)
Trumpas intervencijos aprašymas	Sveikatos priežiūros paslaugų teikimas stacionarinėse gydymo įstaigose yra finansuojamas Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšomis
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1996 – iki dabar. Intervencijos įgyvendinimas yra stabilus. Nuo intervencijos įgyvendinimo pradžios 1996 metais jos įgyvendinimas reikšmingai nesikeitė.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis sveikatos priežiūros paslaugų tikslas yra mažinti sveikatos netolygumus tarp įvairių visuomenės grupių, saugoti gyventojus nuo ligų, išvengiamos mirties ir invalidumo, ilgti gyvenimo be ligų ir traumų laiką bei gerinti jo kokybę.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymas, 1994 m. liepos 15 d., Nr. I-552; Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymas, 1996 m. gegužės 21 d., Nr. I-1343; Lietuvos Respublikos sveikatos priežiūros įstaigų įstatymas, 1996 m. birželio 6 d., Nr. I-1367.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Užtikrinti vienodą stacionariųjų asmens sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą visiems privalomuoju sveikatos draudimu apdraustiems asmenims
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Padengti išlaidas stacionarinėms asmens sveikatos priežiūros paslaugoms privalomuoju sveikatos draudimu apdraustiems asmenims. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas „Dėl asmens sveikatos priežiūros paslaugų išlaidų apmokėjimo tvarkos aprašo tvirtinimo“, 2006 m. gruodžio 22 d., Nr. V-1113.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo

⁸⁴ Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

⁸⁵ Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Valstybinė ligonių kasa prie Sveikatos apsaugos ministerijos
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybinis draudimo fondas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklausos ir pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Valstybės / savivaldybės ar jų institucijų įsteigta viešoji įstaiga (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Sutartys su licencijuotais paslaugų teikėjais, remiantis kiekybiniais rodikliais
Privačių paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios pelno siekiančios įmonės, nevyriausybinės organizacijos
Vyraujantis privačių paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Sutartys su licencijuotais paslaugų teikėjais, remiantis kiekybiniais rodikliais
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Intervencijos dydis, tenkantis paslaugų teikėjams, apskaičiuojamas pagal suteiktų paslaugų skaičių, taikant fiksuotą įkainį.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams	67–99%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos vartotojai	Privalomuoju sveikatos draudimu apdrausti asmenys – 2 957 516 (Valstybinė ligonių kasa, 2016)
Poveikio intervencijos vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams reikalingas paslaugas
Privalomumo vartotojams lygis	Naudojimasis intervencija yra savanoriškas
Vartotojų atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar panašiai) priklausantys asmenys
Intervencijos dydžio atskiriems vartotojams nustatymo kriterijai (jei intervencija yra susijusi su tiesioginiu ar netiesioginiu finansavimo vartotojams teikimu)	Finansavimo dydis visiems paslaugų gavėjams, atitinkantiems nustatytas sąlygas, yra vienodas
Intervencijos poveikis	Intervencija turi teigiamą poveikį vartotojams, kadangi užtikrina vienodą stacionarių asmens sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą visiems privalomuoju sveikatos draudimu apdraustiems asmenims. Kadangi intervencijoje gali dalyvauti tiek viešieji, tiek privatūs paslaugų teikėjai, ji taip pat turi teigiamą poveikį verslo aplinkai. Nepaisant to, intervencija taip pat turi neigiamą nenumatytą poveikį.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Kadangi stacionarinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos yra finansuojamos remiantis suteiktų paslaugų skaičiumi ar hospitalizacijos dienų skaičiumi, kai kuriose ligoninėse, siekiant maksimizuoti įstaigai skiriamą finansavimą, stacionarinės asmens sveikatos priežiūros paslaugų vartojimas yra perteklinis. Tai ypač taikytina regioninėms ligoninėms, kuriose dėl mažėjančio gyventojų skaičiaus stacionarių asmens sveikatos priežiūros paslaugų paklausa yra žymiai sumažėjusi, tačiau hospitalizacijos rodikliai atitinkamai nemažėja. Regioninės ligoninės taip pat yra suinteresuotos išlaikyti aukštus hospitalizacijos rodiklius siekdamos išvengti reorganizacijos ligoninių tinklo pertvarkos metu (ligoninės, kuriose aktyvaus

	gydymo lovų užimtumas nesiekia 250 dienų per metus, siekiama reorganizuoti ⁸⁶ .
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu, yra, kaip minėta aukščiau, neadekvačiai aukšti hospitalizacijos rodikliai, ypač regioninėse ligoninėse, kuriuos daugiausiai sąlygoja pastangos maksimizuoti įstaigų biudžetus ir išvengti restruktūrizacijos. Pagal ligoninių lovų skaičių Lietuva užima antrą vietą ES. Pagal kvėpavimo takų ligas Lietuvos išrašymo iš ligoninės rodiklis yra antras pagal dydį iš visų ES šalių po Bulgarijos ⁸⁷ .
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Ši intervencija yra nesuderinama su tam tikrų visuomenės grupių draudimu privalomuoju sveikatos draudimu valstybės lėšomis. Kadangi valstybė savo biudžeto lėšomis negali įvykdyti įsipareigojimo pilnai padengti labiausiai pažeidžiamų visuomenės grupių privalomojo sveikatos draudimo įmokų, sveikatos priežiūros sistema nuolatos stokoja finansavimo. Dėl to kitos intervencijos, tokios kaip subsidija asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimui stacionarinėse gydymo įstaigose, negali būti įgyvendinamos reikiamu mastu.
Galimybės pakeisti / atsisakyti intervencijos	Neplanuojama ir nėra poreikio pakeisti ar nutraukti intervenciją. Nepaisant to, svarbu didinti intervencijos įgyvendinimo efektyvumą. Pastarasis yra glaudžiai susijęs su ligoninių tinklo pertvarkos sėkme ⁸⁸ . Šiuo metu tam trukdo sveikatos apsaugos sektoriaus reformos įgyvendinimo pradžioje padarytas sprendimas mažas ir vidutinės ligoninės perduoti savivaldybių priežiūrai, dėl ko savivaldybės tapo suinteresuotos išlaikyti vietines paslaugas ir darbo vietas ⁸⁹ . Vis dėlto, nepaisant šių kliūčių, svarbu surasti sprendimus, leisiančius padidinti pertvarkos tempą ir, savo ruožtu, stacionariųjų asmens sveikatos priežiūros paslaugų finansavimo efektyvumą.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 45. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIJE (12)

Intervencijos pavadinimas	Bazinė subsidija pirminių ambulatorinių asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimui
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)
Trumpas intervencijos aprašymas	Viešosiose sveikatos priežiūros įstaigose teikiamos pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos asmenims, mokantiems privalomojo sveikatos draudimo įmokas, yra finansuojamos iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1996 – iki dabar. Intervencijos įgyvendinimas yra stabilus. Nuo intervencijos įgyvendinimo pradžios 1996 metais jos įgyvendinimas reikšmingai nesikeitė.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis sveikatos priežiūros paslaugų tikslas yra mažinti sveikatos netolygumus tarp įvairių visuomenės grupių, saugoti gyventojus nuo ligų, išvengiamos mirties ir invalidumo, ilginti gyvenimo be ligų ir traumų laiką bei gerinti jo kokybę.

⁸⁶ Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

⁸⁷ European Commission, OECD, European Observatory on Health Systems and Policies, State of Health in the EU: Lithuania. Country Health Profile 2017, 2017

⁸⁸ Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

⁸⁹ European Commission, OECD, European Observatory on Health Systems and Policies, State of Health in the EU: Lithuania. Country Health Profile 2017, 2017

Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymas, 1994 m. liepos 15 d., Nr. I-552; Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymas, 1996 m. gegužės 21 d., Nr. I-1343; Lietuvos Respublikos sveikatos priežiūros įstaigų įstatymas, 1996 m. birželio 6 d., Nr. I-1367.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Užtikrinti vienodą pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą visiems privalomuoju sveikatos draudimu apdraustiems asmenims
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Nemokamai teikti pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugas visiems privalomuoju sveikatos draudimu apdraustiems asmenims. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas „Dėl pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugų organizavimo ir apmokėjimo tvarkos aprašo bei pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugų ir bazinių kainų sąrašo tvirtinimo“, 2005 m. gruodžio 5 d., Nr. V-943.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Valstybinė ligonių kasa prie Sveikatos apsaugos ministerijos
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybinis draudimo fondas
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Paklausos ir pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Valstybės / savivaldybės ar jų institucijų įsteigta viešoji įstaiga (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Sutartys su licencijuotais paslaugų teikėjais, remiantis kiekybiniais rodikliais
Privačių paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios pelno siekiančios įmonės, nevyriausybinės organizacijos
Vyraujantis privačių paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Sutartys su licencijuotais paslaugų teikėjais, remiantis kiekybiniais rodikliais
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Intervencijos dydis, tenkantis paslaugų teikėjams, apskaičiuojamas pagal naudos gavėjų skaičių, taikant fiksuotą įkainį.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams	34–66%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos vartotojai	Privalomuoju sveikatos draudimu apdrausti asmenys – 2 957 516 (Valstybinė ligonių kasa, 2016)
Poveikio intervencijos vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams reikalingas paslaugas
Privalomumo vartotojams lygis	Naudojimasis intervencija yra savanoriškas
Vartotojų atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar panašiai) priklausantys asmenys
Intervencijos dydžio atskiriems vartotojams nustatymo kriterijai (jei intervencija yra susijusi su tiesioginiu ar netiesioginiu finansavimo vartotojams teikimu)	Finansavimo dydis visiems paslaugų gavėjams, atitinkantiems nustatytas sąlygas, yra vienodas
Intervencijos poveikis	Intervencijos poveikis vartotojams yra teigiamas. Ji padeda užtikrinti vienodą pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą visiems privalomuoju sveikatos draudimu apdraustiems asmenims, visoms visuomenės grupėms ir visoje šalies teritorijoje. Kadangi

	intervenciją gali gauti tiek viešieji, tiek privatūs paslaugų teikėjai, ji taip pat turi teigiamą poveikį verslo aplinkai.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija neturi nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Mokėjimas už prirašytus gyventojus pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikėjams yra mažas. Tai daugiausiai lemia bendras lėšų sveikatos priežiūros sistemai trūkumas (sveikatos išlaidos vienam gyventojui Lietuvoje yra vienos mažiausių ES ⁹⁰). Dėl to pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimo faktinės sąnaudos nėra padengiamos, bendrosios praktikos gydytojų darbo užmokestis yra nekonkurencingas, trūksta tam tikrų pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros specialistų ir padėjėjų ⁹¹ .
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Ši intervencija yra nesuderinama su tam tikrų visuomenės grupių draudimu privalomuoju sveikatos draudimu valstybės lėšomis. Kadangi valstybė savo biudžeto lėšomis negali įvykdyti įsipareigojimo pilnai padengti labiausiai pažeidžiamų visuomenės grupių privalomojo sveikatos draudimo įmokų, sveikatos priežiūros sistema nuolatos stokoja finansavimo. Dėl to kitos intervencijos, tokios kaip bazinė subsidija pirminių ambulatorinių asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimui, negali būti įgyvendinamos reikiamu mastu.
Galimybės pakeisti / atsisakyti intervencijos	Neplanuojama ir nėra poreikio pakeisti ar nutraukti intervenciją. Nepaisant to, pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugų stiprinimas ir plėtra laikoma vienu pagrindinių dabartinės Vyriausybės prioritetų. Dėl to galima tikėtis bendrosios praktikos gydytojų darbo užmokesčio ir pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros įstaigose dirbančių slaugytojų skaičiaus padidėjimo ⁹² .

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 46. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIJE (13)

Intervencijos pavadinimas	Papildoma subsidija ambulatorinių sveikatos priežiūros paslaugų teikimui
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)
Trumpas intervencijos aprašymas	Tam tikros papildomos pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos yra finansuojamos iš valstybės ir savivaldybių biudžetų
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2003 – iki dabar. Intervencijos įgyvendinimas yra stabilus. Nuo intervencijos įgyvendinimo pradžios 2003 metais jos įgyvendinimas reikšmingai nesikeitė.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis sveikatos priežiūros paslaugų tikslas yra mažinti sveikatos netolygumus tarp įvairių visuomenės grupių, saugoti gyventojus nuo ligų, išvengiamos mirties ir invalidumo, ilginti gyvenimo be ligų ir traumų laiką bei gerinti jo kokybę.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymas, 1994 m. liepos 15 d., Nr. I-552; Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymas, 1996 m. gegužės 21 d., Nr. I-1343; Lietuvos Respublikos sveikatos priežiūros įstaigų įstatymas, 1996 m. birželio 6 d., Nr. I-1367.

⁹⁰ European Commission, OECD, European Observatory on Health Systems and Policies, State of Health in the EU: Lithuania. Country Health Profile 2017, 2017

⁹¹ Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

⁹² Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Užtikrinti vienodą tam tikrų pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą visiems piliečiams
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Nemokamai teikti tam tikras pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugas visiems piliečiams. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas „Dėl pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugų organizavimo ir apmokėjimo tvarkos aprašo bei pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugų ir bazinių kainų sąrašo tvirtinimo“, 2005 m. gruodžio 5 d., Nr. V-943.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo, vietos lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija, savivaldybės
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Savivaldybių biudžetai
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Valstybės / savivaldybės ar jų institucijų įsteigta viešoji įstaiga (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Specialus (ne įprastinis) finansavimas savivaldybių biudžetų lėšomis pagal ad hoc susitarimus
Privačių paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios pelno siekiančios įmonės, nevyriausybines organizacijos
Vyraujantis privačių paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Specialus (ne įprastinis) finansavimas savivaldybių biudžetų lėšomis pagal ad hoc susitarimus
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Intervencijos dydis, tenkantis paslaugų teikėjams, apskaičiuojamas pagal įgyvendinamų konkrečių sveikatos priežiūros priemonių sąnaudas.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams	34–66%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos vartotojai	Visi šalies gyventojai – 2 821 674 asmenys (Lietuvos statistikos departamentas, 2017)
Intervencijos poveikis	Intervencijos poveikis vartotojams yra teigiamas, kadangi ji užtikrina tam tikrų pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugų, tokių kaip prevencinės programos, prieinamumą intervenciją įtvirtinančiuose dokumentuose nurodytoms grupėms. Intervencija taip pat didina pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros įstaigų disponuojamas lėšas ir skatina jų efektyvumą, nes dalis finansavimo pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros įstaigoms skiriama kaip premija už tam tikrų rezultatų pasiekimą.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija neturi nenumatyto poveikio
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Nėra reikšmingų iššūkių, susijusių su intervencijos įgyvendinimu.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis
Galimybės pakeisti / atsisakyti intervencijos	Neplanuojama ir nėra poreikio pakeisti ar nutraukti intervenciją. Nuo 2003 metų jos įgyvendinimas buvo stabilus ir nepatyrė didelių pokyčių.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 47. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIJE (14)

Intervencijos pavadinimas	Teisės aktų nuostatos, įtvirtinančios sveikatos priežiūros paslaugų bazinės kainas
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Teisės aktų nuostatos
Trumpas intervencijos aprašymas	Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšos paskirstomos pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikėjams pagal jų įstaigose prirašytų pacientų skaičių.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1996 – iki dabar. Intervencijos įgyvendinimas yra stabilus. Nuo intervencijos įgyvendinimo pradžios 1996 metais jos įgyvendinimas reikšmingai nesikeitė.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis sveikatos priežiūros paslaugų tikslas yra mažinti sveikatos netolygumus tarp įvairių visuomenės grupių, saugoti gyventojus nuo ligų, išvengiamos mirties ir invalidumo, ilginti gyvenimo be ligų ir traumų laiką bei gerinti jo kokybę.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymas, 1994 m. liepos 15 d., Nr. I-552; Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymas, 1996 m. gegužės 21 d., Nr. I-1343.; Lietuvos Respublikos sveikatos priežiūros įstaigų įstatymas, 1996 m. birželio 6 d., Nr. I-1367.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Užtikrinti skaidrų ir pakankamą sveikatos priežiūros veiklų finansavimą
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Nustatyti pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros įstaigų finansavimo reikalavimus ir procedūras. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas „Dėl pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugų organizavimo ir apmokėjimo tvarkos aprašo bei pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugų ir bazinių kainų sąrašo tvirtinimo“, 2005 m. gruodžio 5 d., Nr. V-943.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Valstybinė ligonių kasa prie Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybinis draudimo fondas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklausos ir pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS / PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Teisės aktų nuostatų / mokesčių / atleidimo nuo mokesčio subjektai	Pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros įstaigos, finansuojamos Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšomis
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatų / mokesčių / atleidimo nuo mokesčio subjektams tipas	Intervencija suteikia subjektams leidimą; intervencija užkerta kelią tam tikram subjektų elgesiui
Teisės aktų nuostatų / mokesčių / atleidimo nuo mokesčio privalomumo jų subjektams lygis	Naudojimasis intervencija subjektams privalomas
Subjektų, kurių atžvilgiu taikomos teisės aktų nuostatos / mokesčiai / atleidimas nuo mokesčio, atrankos kriterijai	Intervenciją vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar panašiai) priklausantys asmenys
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Grupės, gaunančios netiesioginę teisės aktų nuostatų / mokesčių / atleidimo nuo mokesčio taikymo naudą	Visi šalies gyventojai – 2 821 674 asmenys (Lietuvos statistikos departamentas, 2017)
Intervencijos poveikio naudos gavėjams tipas	Kadangi intervencija padeda didinti sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą visoms visuomenės grupėms, ji prisideda prie sveikesnės visuomenės. Dėl to naudos gauna visi šalies gyventojai ir darbo rinka.
Intervencijos poveikis	Intervencijos poveikis vartotojams yra teigiamas. Intervencija padeda užtikrinti vienodą pirminės ambulatorinės asmens

	sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą visiems privalomuoju sveikatos draudimu apdraustiems asmenims, visoms visuomenės grupėms ir visoje šalies teritorijoje. Kadangi intervencijoje gali dalyvauti tiek viešieji, tiek privatus paslaugų teikėjai, ji taip pat turi teigiamą poveikį verslo aplinkai.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Kadangi bazinės lėšos pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros įstaigoms yra skirstomos remiantis prie gydymo įstaigos prirašytų gyventojų skaičiumi, tai neskatina pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros įstaigų teikti daugiau paslaugų, todėl kai kuriais atvejais gali net užkirsti kelią pacientams gauti reikalingas paslaugas ⁹³ .
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Nėra reikšmingų iššūkių, susijusių su intervencijos įgyvendinimu.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis
Galimybės pakeisti / atsisakyti intervencijos	Neplanuojama ir nėra poreikio pakeisti ar nutraukti intervenciją. Nuo 1996 metų intervencijos įgyvendinimas buvo stabilus ir nepatyrė didelių pokyčių.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 48. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIJE (15)

Intervencijos pavadinimas	Subsidija specializuotų ambulatorinių asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimui
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)
Trumpas intervencijos aprašymas	Specializuotose ambulatorinėse asmens sveikatos priežiūros įstaigose teikiamos sveikatos priežiūros paslaugos yra finansuojamos Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšomis.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1996 – iki dabar. Intervencijos įgyvendinimas yra stabilus. Nuo intervencijos įgyvendinimo pradžios 1996 metais jos įgyvendinimas reikšmingai nesikeitė.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis sveikatos priežiūros paslaugų tikslas yra mažinti sveikatos netolygumus tarp įvairių visuomenės grupių, saugoti gyventojus nuo ligų, išvengiamos mirties ir invalidumo, ilginti gyvenimo be ligų ir traumų laiką bei gerinti jo kokybę.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymas, 1994 m. liepos 15 d., Nr. I-552; Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymas, 1996 m. gegužės 21 d., Nr. I-1343; Lietuvos Respublikos sveikatos priežiūros įstaigų įstatymas, 1996 m. birželio 6 d., Nr. I-1367.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Užtikrinti vienodą specializuotų ambulatorinių asmens sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą visiems privalomuoju sveikatos draudimu apdraustiems asmenims
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Padengti išlaidas specializuotoms ambulatorinėms asmens sveikatos priežiūros paslaugoms privalomuoju sveikatos draudimu apdraustiems asmenims. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas „Dėl asmens sveikatos priežiūros paslaugų išlaidų apmokėjimo tvarkos aprašo tvirtinimo“, 2006 m. gruodžio 22 d., Nr. V-1113.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo

⁹³ Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Valstybinė ligonių kasa prie Sveikatos apsaugos ministerijos
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybinis draudimo fondas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklausos ir pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatus
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Biudžetinė įstaiga (-os), valstybės / savivaldybės ar jų institucijų įsteigta viešoji įstaiga (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Sutartys su licencijuotais paslaugų teikėjais, remiantis kiekybiniais rodikliais
Privačių paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios pelno siekiančios įmonės, nevyriausybines organizacijos
Vyraujantis privačių paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Sutartys su licencijuotais paslaugų teikėjais, remiantis kiekybiniais rodikliais
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Intervencijos dydis, tenkantis paslaugų teikėjams, apskaičiuojamas pagal suteiktų paslaugų skaičių, taikant fiksuotą įkainį.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams	67–99%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos vartotojai	Privalomuoju sveikatos draudimu apdrausti asmenys – 2 957 516 (Valstybinė ligonių kasa, 2016)
Poveikio intervencijos vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams reikalingas paslaugas
Privalomumo vartotojams lygis	Naudojimasis intervencija yra savanoriškas
Vartotojų atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar panašiai) priklausantys asmenys
Intervencijos dydžio atskiriems vartotojams nustatymo kriterijai (jei intervencija yra susijusi su tiesioginiu ar netiesioginiu finansavimo vartotojams teikimu)	Finansavimo dydis visiems paslaugų gavėjams, atitinkantiems nustatytas sąlygas, yra vienodas
Intervencijos poveikis	Intervencijos poveikis vartotojams yra teigiamas, kadangi ji užtikrina vienodą specializuotų ambulatorinių asmens sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą visiems privalomuoju sveikatos draudimu apdrautiems asmenims.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Specializuotų ambulatorinių asmens sveikatos priežiūros paslaugų finansavimas Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšomis yra paremtas teikiamų paslaugų skaičiumi, o įvairių paslaugų kaina skiriasi. Dėl to specializuotas ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugas teikiančios įstaigos, bandydamos maksimizuoti savo biudžetus, siekia teikti daugiau paslaugų ir, ypač, daugiau brangesnių paslaugų. Tokia praktika iškreipia paslaugų pasiūlą. Tam tikrų brangiausių specializuotų ambulatorinių asmens sveikatos priežiūros paslaugų, tokių kaip širdies operacijos, pasiūla yra perteklinė, o kitų, žymiai pigesnių, paslaugų, tokių kaip terapija, pasiūla yra nepakankama ⁹⁴ .
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Siekiant sumažinti įstaigų paskatas teikti perteklines paslaugas ir sumažinti finansavimo Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšomis poreikį, buvo priimta nuostata, įtvirtinanti, jog trys vizitai dėl tos pačios priežasties specializuotose ambulatorinėse asmens sveikatos priežiūros įstaigose yra apmokami kaip vienas. Nepaisant to, tokia nuostata turi du neigiamus padarinius. Pirma, neproporcingai sumažinama vieno vizito kaina, kadangi ji yra

⁹⁴ Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

	padalijama trimis vizitams. Antra, gydytojai bando apeiti šią nuostatą kiekvienam vizitui priskirdami skirtingą priežastį ⁹⁵ .
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Ši intervencija yra nesuderinama su tam tikrų visuomenės grupių draudimu privalomuoju sveikatos draudimu valstybės lėšomis. Kadangi valstybė savo biudžeto lėšomis negali įvykdyti įsipareigojimo pilnai padengti labiausiai pažeidžiamų visuomenės grupių privalomojo sveikatos draudimo įmokų, sveikatos priežiūros sistema nuolatos stokoja finansavimo. Dėl to kitos intervencijos, tokios kaip subsidija specializuotų ambulatorinių asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimui, negali būti įgyvendinamos reikiamu mastu.
Galimybės pakeisti / atsisakyti intervencijos	Neplanuojama ir nėra poreikio pakeisti ar nutraukti intervenciją. Nepaisant to, siekiant didinti šios intervencijos įgyvendinimo efektyvumą, reikėtų didinti bendrą finansavimą ir sveikatos priežiūros sistemos kokybės kontrolę.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 49. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIJE (16)

Intervencijos pavadinimas	Subsidija medicininės reabilitacijos ir sanatorinio gydymo paslaugų teikimui
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)
Trumpas intervencijos aprašymas	Licenciją įgijusiose įstaigose teikiamos medicininės reabilitacijos ir sanatorinio gydymo paslaugos yra finansuojamos Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšomis
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1996 – iki dabar. Intervencijos įgyvendinimas yra stabilus. Nuo intervencijos įgyvendinimo pradžios 1996 metais jos įgyvendinimas reikšmingai nesikeitė.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis sveikatos priežiūros paslaugų tikslas yra mažinti sveikatos netolygumus tarp įvairių visuomenės grupių, saugoti gyventojus nuo ligų, išvengiamos mirties ir invalidumo, ilginti gyvenimo be ligų ir traumų laiką bei gerinti jo kokybę.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymas, 1994 m. liepos 15 d., Nr. I-552; Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymas, 1996 m. gegužės 21 d., Nr. I-1343; Lietuvos Respublikos sveikatos priežiūros įstaigų įstatymas, 1996 m. birželio 6 d., Nr. I-1367.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Užtikrinti vienodą medicininės reabilitacijos ir sanatorinio gydymo paslaugų prieinamumą visiems privalomuoju sveikatos draudimu apdraustiems asmenims
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Padengti išlaidas medicininės reabilitacijos ir sanatorinio gydymo paslaugoms privalomuoju sveikatos draudimu apdraustiems asmenims. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas „Dėl medicininės reabilitacijos ir sanatorinio (antirecididyvio) gydymo organizavimo“, 2008 m. sausio 17 d., Nr. V-50.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Valstybinė ligonių kasa prie Sveikatos apsaugos ministerijos
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybinis draudimo fondas

⁹⁵ Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklausos ir pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Biudžetinė įstaiga (-os), valstybės / savivaldybės ar jų institucijų įsteigta viešoji įstaiga (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Sutartys su licencijuotais paslaugų teikėjais, remiantis kiekybiniais rodikliais
Privačių paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios pelno siekiančios įmonės, nevyriausybinės organizacijos
Vyraujantis privačių paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Sutartys su licencijuotais paslaugų teikėjais, remiantis kiekybiniais rodikliais
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Intervencijos dydis, tenkantis paslaugų teikėjams, apskaičiuojamas pagal suteiktų paslaugų skaičių, taikant fiksuotą įkainį.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams	67–99%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos vartotojai	Privalomuoju sveikatos draudimu apdrausti asmenys – 2 957 516 (Valstybinė ligonių kasa, 2016)
Poveikio intervencijos vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams reikalingas paslaugas
Privalomumo vartotojams lygis	Naudojimasis intervencija yra savanoriškas
Vartotojų atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar panašiai) priklausantys asmenys
Intervencijos dydžio atskiriems vartotojams nustatymo kriterijai (jei intervencija yra susijusi su tiesioginiu ar netiesioginiu finansavimo vartotojams teikimu)	Finansavimo dydis visiems paslaugų gavėjams, atitinkantiems nustatytas sąlygas, yra vienodas
Intervencijos poveikis	Intervencijos poveikis vartotojams yra teigiamas, kadangi ji užtikrina vienodą medicinines reabilitacijos ir sanatorinio gydymo paslaugų prieinamumą visiems privalomuoju sveikatos draudimu apdraustiems asmenims
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija neturi nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Nėra reikšmingų iššūkių, susijusių su intervencijos įgyvendinimu.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Ši intervencija yra nesuderinama su tam tikrų visuomenės grupių draudimu privalomuoju sveikatos draudimu valstybės lėšomis. Kadangi valstybė savo biudžeto lėšomis negali įvykdyti įsipareigojimo pilnai padengti labiausiai pažeidžiamų visuomenės grupių privalomojo sveikatos draudimo įmokų, sveikatos priežiūros sistema nuolatos stokoja finansavimo. Dėl to kitos intervencijos, tokios kaip subsidija medicinines reabilitacijos ir sanatorinio gydymo paslaugų teikimui, negali būti įgyvendinamos reikiamu mastu.
Galimybės pakeisti / atsisakyti intervencijos	Neplanuojama ir nėra poreikio pakeisti ar nutraukti intervenciją. Nuo 1996 metų intervencijos įgyvendinimas buvo stabilus ir nepatyrė didelių pokyčių.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

2.3.4 LIETUVOS SVEIKATOS PRIEŽIŪROS SEKTORIJE ATRINKTŲ VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ ANALIZĖS REZULTATAI

2.3.4.1 PASIŪLOS PUSĖ: ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ PLANAVIMO KOKYBĖ

Su paslaugomis susijusių intervencijų planavimo kokybė buvo vertinama nagrinėjant, kaip aiškiai apibrėžtas jų įgyvendinimo laikotarpis, įgyvendinimo sąnaudos, numatomos pajamos, administravimo ir vykdymo standartai bei tikėtini rezultatai ir ar planuojant intervencijas buvo atsižvelgta į bendrą paklausą susijusiai paslaugai.

LENTELĖ 50. SU PASLAUGOMIS SUSIJusių INTERVENCIJŲ LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIJE
PLANAVIMO KOKYBĖ

Paslaugos pavadinimas	Susijusios valstybės intervencijos pavadinimas	Api- brėžtas valsty- bės inter- venci- jos įgyven- dinimo laiko- tarpis	Api- brėžti valsty- bės inter- venci- jos įgyven- dinimo sąnau- dų tipai ir apimtys	Api- brėž- tos numato- mų pajamų iš valstybės interven- cijos įgyveni- mo apimtys	Api- brėžti valstybės interven- cijų adminis- travimo ir vykdymo standar- tai	Api- brėžti tikėtini valstybės interven- cijos įgyveni- mo rezultatai	Atsižvelgta į bendrąją paklausą susijusiai paslaugai	Valstybės interven- cijos planavimo kokybė
Visoms paslaugoms bendros intervencijos	Subsidija centralizuotam tikrų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių apmokėjimui	x	x	N/A	x	√	x	PRASTA
	Tam tikrų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių įsigijimo išlaidų kompensavimas	x	√	N/A	√	√	x	VIDUTINĖ
	Draudimas privalomuoju sveikatos draudimu valstybės lėšomis	x	x	N/A	x	√	x	PRASTA
	ESIF investicijos paslaugų ir infrastruktūros plėtrai	√	√	N/A	√	√	x	GERA
	Lengvatinis PVM tarifas vaistams	x	x	N/A	√	√	x	PRASTA
	Sveikatos priežiūros paslaugų neapmokestinimas PVM	x	x	N/A	√	√	x	PRASTA

	Sveikatos priežiūros įstaigų pajamų už paslaugas, kurios finansuojamos iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšų, neapmokestinimas pelno mokesčiu	×	×	N/A	✓	✓	×	PRASTA
	Teisės aktų nuostatos, nustatančios reikalavimus licencijos asmens sveikatos priežiūros paslaugų veiklai įgijimui	×	✓	N/A	✓	✓	✓	GERA
	Teisės aktų nuostatos, įtvirtinančios privalomą sveikatos draudimą	×	✓	N/A	✓	✓	✓	GERA
Stacionarinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos	Subsidija asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimui stacionarinėse gydymo įstaigose	×	✓	N/A	✓	×	✓	VIDUTINĖ
	Teisės aktų nuostatos, įtvirtinančios sveikatos priežiūros paslaugų bazinės kainas	×	✓	N/A	✓	×	✓	VIDUTINĖ
Pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos	Bazinė subsidija pirminių ambulatorinių asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimui	×	✓	N/A	✓	×	✓	VIDUTINĖ
	Papildoma subsidija ambulatorinių sveikatos priežiūros paslaugų teikimui	×	✓	N/A	✓	✓	✓	GERA
	Teisės aktų nuostatos, įtvirtinančios bazinį mokėjimą už įrašytą į sąrašą aptarnaujamų gyventojų skaičių	×	✓	N/A	✓	×	✓	VIDUTINĖ

Specializuotos ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos	Subsidija specializuotų ambulatorinių asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimui	×	✓	N/A	✓	×	✓	VIDUTINĖ
	Teisės aktų nuostatos, įtvirtinančios sveikatos priežiūros paslaugų bazinės kainas	×	✓	N/A	✓	×	✓	VIDUTINĖ
Medicininės reabilitacijos ir sanatorinio gydymo paslaugos	Subsidija medicininės reabilitacijos ir sanatorinio gydymo paslaugų teikimui	×	✓	N/A	✓	×	✓	VIDUTINĖ
	Teisės aktų nuostatos, įtvirtinančios sveikatos priežiūros paslaugų bazinės kainas	×	✓	N/A	✓	×	✓	VIDUTINĖ

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

Su sveikatos priežiūros paslaugų teikimu susijusių intervencijų planavimo kokybė skiriasi.

Geriausia planavimo kokybė pasižymi ESI fondų lėšomis finansuojamos intervencijos, taikomos tiek viešųjų, tiek privačių paslaugų teikėjų atžvilgiu. Su ESI fondais susiję dokumentai aiškiai apibrėžia formalius reikalavimus lėšų paskirstymui, įskaitant reikalavimą nurodyti intervencijos įgyvendinimo laikotarpį, planuojamas išlaidas, produkto ir rezultato rodiklius ir kt. Vienintelis gero planavimo kriterijus, kurio pasigendama, yra neatsižvelgimas į aiškiai apibrėžtą paklausą intervencijai. Vis dėlto, ESI fondų lėšomis finansuojamų intervencijų atveju tai nelaikoma trūkumu, kadangi šiomis intervencijomis nesiekama visiškai patenkinti paklausos. Tai tėra suplanuotų lėšų paskirstymo būdas.

Subsidijų sveikatos priežiūros paslaugų teikimui stacionarinėse gydymo įstaigose ir specializuotų ambulatorinių asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimui bei medicininės reabilitacijos ir sanatorinio gydymo paslaugų teikimui planavimo kokybė buvo vidutinė. Didžiausia valstybės subsidijų sveikatos priežiūros institucijoms dalis finansuojama Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšomis ir grįsta metinėmis sutartimis tarp Privalomojo sveikatos draudimo fondo ir sveikatos priežiūros paslaugų teikėjų. Visgi trūksta aiškaus tikėtinų rezultatų apibrėžimo, finansavimas yra paremtas ne kokybiniais, o kiekybiniais rodikliais. Be to, nėra išorinės kokybės užtikrinimo sistemos. Dėl to, siekdami didinti paprastai nepakankamo finansavimo apimtį, sveikatos priežiūros paslaugų teikėjai yra netiesiogiai verčiami teikti perteklines paslaugas. Pavyzdžiui, regioninės ligoninės, kuriose paklausa sveikatos priežiūros paslaugoms yra žymiai sumažėjusi, išlaiko aukštus hospitalizacijos rodiklius; ambulatorinių asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikėjai siekia teikti daugiau paslaugų ir, ypač, brangesnes paslaugas; ambulatorinių asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikėjai bando apeiti teisės aktų nuostatose įtvirtintą taisyklę, kad trys vizitai dėl tos pačios priežasties specializuotose ambulatorinėse asmens sveikatos priežiūros įstaigose

yra apmokami kaip vienas, kiekvienam vizitui priskirdami skirtingą priežastį⁹⁶. Tokio pobūdžio manevrai leidžia padidinti kiekybinius rodiklius, tačiau iš esmės neturi įtakos paslaugų teikimo rezultatams.

Tam tikrų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių įsigijimo išlaidų kompensavimo planavimo kokybė taip pat įvertinta kaip vidutinė. Pagrindinė problema, susijusi su šios intervencijos įgyvendinimu, yra ta, kad, nepaisant intervencijos masto, Lietuvoje išlaidos vaistiniams preparatams yra vienos didžiausių ES (sudaro 28 procentus visų viešųjų ir privačių išlaidų sveikatos priežiūrai)⁹⁷. Vartotojų tiesioginiai mokėjimai asmeninėmis lėšomis padengia 32 procentus visų išlaidų, kas daugiau nei dvigubai viršija ES vidurkį. Dėl to akivaizdu, kad planuojant intervenciją nebuvo atsižvelgta į bendrąją paklausą susijusiai paslaugai ir jos aprėptis turėtų būti padidinta.

Sveikatos priežiūros paslaugų neapmokestinimo PVM ir sveikatos priežiūros įstaigų pajamų už paslaugas, kurios finansuojamos iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšų, neapmokestinimo pelno mokesčiu planavimo kokybė buvo prasta, kadangi įstatymai, apibrėžiantys atleidimo nuo mokesčių bei sektoriaus kainų reguliavimo taisykles ir reikalavimus, nenurodo intervencijų pagrindimo, taigi tikėtini rezultatai taip pat stokoja aiškumo. Dėl to ir intervencijų įgyvendinimo laikotarpis yra neapibrėžtas, t. y. nesusietas su jokiais aplinkybėmis ar laikotarpiu. Tinkamo planavimo stoka sąlygoja tam tikrus neapibrėžtumus sveikatos priežiūros paslaugų teikimo rinkoje, kadangi dabartinės apmokestinimo ir kainų nustatymo taisyklės gali būti netikėtai pakeistos politiniu sprendimu. Pavyzdžiui, balai, kuriais remiantis paskaičiuojama konkrečių sveikatos priežiūros paslaugų bazinė kaina gali būti keičiami remiantis grynai politiniais sprendimais, kas leidžia, pavyzdžiui, vis didinti tam tikroms paslaugoms priskiriamų balų skaičių siekiant išlaikyti regioninių ligoninių veiklą, nepaisant pastebimai mažėjančio pacientų skaičiaus

Kitos dvi intervencijos, kurių planavimo kokybė buvo įvertinta kaip prasta, yra subsidija centralizuotam tam tikrų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių apmokėjimui bei draudimas privalomuoju sveikatos draudimu valstybės lėšomis. Subsidijos centralizuotam tam tikrų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių apmokėjimui atveju nėra aiškiai apibrėžti intervencijos įgyvendinimo sąnaudų tipai ir apimtys. Nors dalis subsidijos nukreipta sudėtingiausių ligų gydymui skirtų pačių brangiausių vaistinių preparatų centralizuotam įsigijimui ir paskirstymui tarp stacionarinių gydymo įstaigų, o šių konkrečių įsigijimų sąnaudų tipai ir apimtys yra aiškiai apibrėžtos, stacionarinės gydymo įstaigos taip pat gauna kompensaciją pačių išgytų vaistinių preparatų apmokėjimui. Tokiam atskirų ligoninių vykdomam vaistinių preparatų įsigijimui gali būti naudojamos Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšos. Nepaisant to, neapibrėžta nei vaistinių preparatų įsigijimui galima naudoti Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšų dalis, nei stacionarinėms gydymo įstaigoms privalomų turėti vaistinių preparatų bendrieji nacionaliniai sąrašai. Vaistinių preparatų įsigijimas paliktas pačių ligoninių diskrecijai. Tai sąlygoja didelius ligoninių turimų vaistinių preparatų tipų ir kiekių skirtumus ir, savo ruožtu, prieinamo nemokamo gydymo įvairiose stacionarinėse gydymo įstaigose skirtumus bei neefektyvų išteklių naudojimą⁹⁸. Taip pat nėra apibrėžti centralizuoto vaistinių preparatų įsigijimo administravimo ir vykdymo standartai. Intervencijos įgyvendinimo procedūrų pasirinkimas taip pat paliktas ligoninių diskrecijai, ligoninės nėra įpareigosios rinkti efektyvesnius vaistinių preparatų pirkimo būdus, tokius kaip naudojimas Centrinės perkančiosios organizacijos platforma ar konsoliduotų viešųjų pirkimų vykdymas. Galiausiai, neatsižvelgta į bendrąją paklausą susijusiai paslaugai. Centralizuotai išgytų vaistinių preparatų išteklių nėra tinkamai apskaitomi, o jų perskirstymas neatliekamas efektyviai.

Draudimo privalomuoju sveikatos draudimu valstybės lėšomis atveju taip pat neatsižvelgta į intervencijos įgyvendinimui reikalingų sąnaudų tipus ir apimtį bei paklausą susijusiai paslaugai. Administravimo ir

⁹⁶ Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

⁹⁷ European Commission, OECD, European Observatory on Health Systems and Policies, State of Health in the EU: Lithuania. Country Health Profile 2017, 2017

⁹⁸ Valstybės kontrolė, Valstybinio audito ataskaita. Aprūpinimas vaistais ligoninėse, 2012 vasario 28 d., Nr. VA-P-10-10-3

vykdymo standartai taip pat nėra tinkamai apibrėžti. Valstybės biudžeto indėliai į Privalomąją sveikatos draudimo fondą už valstybės lėšomis privalomuoju sveikatos draudimu draudžiamus asmenis yra daugiau nei dvigubai mažesni nei asmenų, kurie patys moka savo privalomąją sveikatos draudimą. Nepaisant to, visų privalomuoju sveikatos draudimu apdraustųjų gaunamų paslaugų kiekis ir kokybė turi būti vienodi. Dėl šių iššūkių nacionalinė sveikatos priežiūros sistema nuolat stokoja finansavimo⁹⁹. Kadangi valstybė savo biudžeto lėšomis nepajėgia pilnai įgyvendinti savo įsipareigojimų sveikatos priežiūros sistemai, akivaizdu, kad socialinės grupės, kurių privalomojo sveikatos draudimo įmokos dengiamos valstybės biudžeto lėšomis, buvo pasirinktos neatsižvelgiant į faktines šios intervencijos įgyvendinimo sąnaudas.

2.3.4.2 PASIŪLOS PUSĖ: ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ ĮGYVENDINIMO EFEKTYVUMAS

Ryškiausia problema, sąlygojanti sveikatos apsaugos sektoriaus neefektyvumą, yra sveikatos priežiūros paslaugų teikėjų finansavimo skaidrumo stoka.

Iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo finansuojama subsidija asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimui stacionarinėse gydymo įstaigose yra prieinama licenciją įgijusiems paslaugų teikėjams, pastariesiems skiriamų lėšų dydį apskaičiuojant kiekybinių rodiklių pagrindu, tikintis, kad tai prisidės prie didesnio efektyvumo. Vis dėlto, šiuo metu hospitalizacijos rodikliai yra neadekvačiai aukšti, ypač regioninėse ligoninėse. Tai daugiausiai sąlygoja siekis maksimizuoti įstaigų biudžetus ir išvengti restruktūrizacijos. Kadangi stacionarinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos finansuojamos remiantis suteiktų paslaugų skaičiumi ar hospitalizacijos dienų skaičiumi, kai kuriose ligoninėse, siekiant maksimizuoti įstaigai skiriamą finansavimą, hospitalizacijos paslaugų vartojimas yra perteklinis¹⁰⁰. Pagal ligoninės lovų skaičių Lietuva užima antrą vietą ES¹⁰¹.

Subsidijos medicininės reabilitacijos ir sanatorinio gydymo paslaugų teikimui atveju lėšos taip pat gali būti naudojamos nepakankamai efektyviai. Nors tiek viešieji, tiek privatūs paslaugų teikėjai gali gauti intervenciją vienodomis sąlygomis ir nėra žymių skirtumų tarp privačių ir valstybės valdomų paslaugų teikėjų kainų, tam tikrus iššūkius kelia pacientų pasiskirstymas. Pirma, potencialūs paslaugų vartotojai yra išsisklaidę gana didelėje teritorijoje, kas daro paslaugų teikimą labiau imlų kapitalui ir darbui, todėl sąlygoja bendrą intervencijos sąnaudų padidėjimą. Antra, vartotojai ne visada turi vienodas galimybes pasirinkti tarp viešųjų ir privačių paslaugų teikėjų, kadangi kai kurios ligoninės turi reabilitacijos padalinius ir teikia pastariesiems pirmenybę kitų paslaugų teikėjų siūlomų paslaugų atžvilgiu.

Efektyvumo problemas iš dalies sąlygoja ir kainų reguliavimo intervencija, kadangi sveikatos priežiūros paslaugų kainos nustatomos remiantis ne realiomis paslaugų sąnaudomis, bet prieinamu finansavimu, siekiant subalansuoti Privalomojo sveikatos draudimo fondo pajamas ir išlaidas. Dėl to paslaugų teikėjai, siekdami maksimizuoti įstaigų biudžetus ir padengti realias išlaidas, yra linkę teikti daugiau paslaugų ir, ypač, brangesnių paslaugų. Tai sąlygoja vienų paslaugų perteklinę pasiūlą, o kitų – nepakankamą.

Įvairių paslaugų teikėjų teikiamų paslaugų kokybė skiriasi. Kadangi finansavimas yra paremtas kiekybiniais kriterijais, o ne kokybiniais kriterijais ir teikiamų sveikatos priežiūros paslaugų rezultatais, vienintelė priemonė užtikrinti paslaugų kokybę yra sveikatos priežiūros paslaugų teikėjų licencijavimas. Vis dėlto,

⁹⁹ Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

¹⁰⁰ Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

¹⁰¹ European Commission, OECD, European Observatory on Health Systems and Policies, State of Health in the EU: Lithuania. Country Health Profile 2017, 2017

licenciją įgyti siekiantys paslaugų teikėjai turi atitikti tik minimalius ir formalius reikalavimus, o sveikatos priežiūros paslaugų kokybės kontrolės sistema stokoja rezultatų atspindinčių rodiklių¹⁰².

Viešųjų ir privačių paslaugų teikėjų konkurencijos sąlygos rinkoje iš esmės yra vienodos, kadangi subsidijos iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšų yra prieinamos tiek viešiesiems, tiek privatiems paslaugų teikėjams. Vis dėlto, nors sudaryti sutartis su teritorinėmis ligonių kasomis ir jų pagrindu teikti Privalomojo sveikatos draudimo lėšomis finansuojamas paslaugas turi teisę visi sveikatos priežiūros paslaugų teikėjai, tais atvejais, kai tam tikrų paslaugų teikėjų yra pakankamai, sutartys su naujais paslaugų teikėjais nėra sudaromos. Tokiu būdu apribojamos galimybės privatiems paslaugų teikėjams patekti į rinką.

Šiuo metu svarstoma apie tolesnį dalies analizuojamų paslaugų teikimo perdavimą privatiems subjektams. Šiame etape žinoma, kad valstybės kontroliuojami stacionarių asmens sveikatos priežiūros bei medicininės reabilitacijos ir sanatorinio gydymo paslaugų teikėjai planuoja iš trečiųjų šalių įsigyti maitinimo ir skalbimo paslaugas, tam tikrus laboratorinius tyrimus bei įrangos remonto paslaugas, o pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimą planuojama visiškai perduoti privatiems paslaugų teikėjams. Tikimasi, kad platesnis privačių subjektų dalyvavimas padidins intervencijų efektyvumą, nes padidins konkurenciją. Vis dėlto, sklandžiam paslaugų perdavimui trukdo personalo ir mokymų stoka. Be to, bandymui didinti privačių paslaugų teikėjų dalyvavimą neigiamos įtakos gali turėti ir prasti esamų išorinių paslaugų teikėjų veiklos rezultatai, dėl kurių kai kurios sveikatos priežiūros įstaigos jau sumažino užsakomųjų paslaugų apimtį¹⁰³.

2.3.4.3 PASIŪLOS PUSĖ: ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ PAPILDOMUMAS

Visos Lietuvos sveikatos apsaugos sektoriaus paslaugos turi žymų teigiamą poveikį tikslinei grupei. Prie teigiamo poveikio reikšmingumo taip pat prisideda ir sveikatos priežiūros prieinamumo visoms socialinėms ir pajamų grupėms šalyje užtikrinimas. Subsidijos sveikatos priežiūros įstaigoms, išskyrus pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros įstaigas, apskaičiuojamos pagal suteiktų paslaugų skaičių. Dėl to sveikatos priežiūros įstaigos yra motyvuotos aptarnauti daugiau vartotojų, kas yra gerai sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo atžvilgiu, tačiau gali turėti neigiamą poveikį sveikatos priežiūros kokybei.

Bazinės lėšos pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros įstaigoms yra skirstomos remiantis prie gydymo įstaigos prirašytų gyventojų skaičiumi. Tai neskatina pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros įstaigų teikti daugiau paslaugų ir kai kuriais atvejais gali net užkirsti kelią pacientams gauti reikalingas paslaugas¹⁰⁴.

Sveikatos apsaugos sektoriaus intervencijos turi tiesioginį teigiamą poveikį privačiam verslui. Pirmiausia, visose intervencijose gali dalyvauti ir visas analizuojamas sektoriaus paslaugas gali teikti privatūs subjektai, kurie gauna Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšas vienodomis sąlygomis su viešaisiais subjektais. Antra, sveikatos apsaugos sektoriaus intervencijos, susijusios su mokesčių lengvatomis ir tam tikrų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių įsigijimo išlaidų kompensavimu, didina vartojimą ir skatina pradėti veiklą paslaugų teikėjus ir su paslaugomis susijusius verslus, tokius kaip privačios vaistinės, turinčios sutartis dėl kompensuojamųjų vaistinių preparatų pardavimo.

Dauguma intervencijų turi tik nežymų poveikį darbo vietų kūrimui. Tokios intervencijos, kaip ESI fondų investicijos sveikatos priežiūros paslaugų ir infrastruktūros plėtrai, didina darbo vietų skaičių statybų

¹⁰² Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

¹⁰³ Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

¹⁰⁴ Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

sektoriuje, tačiau toks poveikis yra tik momentinis ir nežymus. Subsidijos asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimui (sveikatos priežiūros paslaugų teikimo sąnaudų padengimui) didina šių paslaugų paklausą (prieinamumą). Siekiant pastarąją patenkinti, sektoriuje didėja užimtumo lygis, nors ir nežymiai, lyginant su esamų darbo vietų skaičiumi. Vis dėlto, kai kurios intervencijos gali turėti nežymų neigiamą poveikį darbuotojų skaičiui sektoriuje. Pavyzdžiui, paslaugų kainų reguliavimas gali sukliudyti sektoriaus plėtrai, kadangi jis skatina paslaugų teikėjus mažinti sąnaudas ir darbo vietų skaičių.

Sveikatos apsaugos sektoriaus intervencijos taip pat turi poveikį kapitalo investicijoms. Pastarasis yra žymus, tačiau nelabai tvarus ilguoju laikotarpiu. ESI fondų investicijos sveikatos priežiūros paslaugų kokybės gerinimui yra pagrindinis infrastruktūros plėtros finansavimo šaltinis (šalia kitų investicijų, finansuojamų Valstybės investicijų programos lėšomis), didinantis kapitalo investicijas. Nepaisant to, pasibaigus įgyvendinimo darbams, kapitalo investicijos praranda pagreitį, nors eksploatavimo sąnaudos ir išlieka. Kitos intervencijos, pirmiausiai, reguliacinės, iš esmės neturi poveikio kapitalo investicijoms arba netgi turi nežymų neigiamą poveikį.

2.3.4.4 PASIŪLOS PUSĖ: ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ NETIESIOGINIS POVEIKIS

Kai kurių sveikatos apsaugos sektoriaus intervencijų ryškiausias neigiamas netiesioginis poveikis glaudžiai susijęs su nepakankamu finansavimu. Įprastai tikimasi, kad kainų reguliavimo intervencijos ir suteiktų paslaugų skaičiumi grįstas finansavimas padės padidinti efektyvumą ir išvengti perteklinio apmokestinimo. Nepaisant to, esamos intervencijos, apimančios kainų reguliavimą ir sveikatos priežiūros paslaugų teikėjų finansavimą grįstą bazinėmis kainomis, turi neigiamą netiesioginį poveikį sveikatos priežiūros teikimo efektyvumui ir skaidrumui, kadangi esant nepakankamam vienai paslaugai skiriamam finansavimui, siekdami surinkti įstaigų išlaikymui reikalingas lėšas, paslaugų teikėjai yra priversti teikti papildomas, galimai nereikalingas paslaugas.

Kita vertus, mokėjimo už prirašytus gyventojus principo taikymas finansuojant pirminę ambulatorinę asmens sveikatos priežiūrą (teisės aktų nuostatos, įtvirtinančios bazinį mokėjimą už įrašytą į sąrašą aptarnaujamų gyventojų skaičių) gali paskatinti paslaugų teikėjus sumažinti pacientų vizitų skaičių ir užkirsti kelią pacientams gauti reikalingas sveikatos priežiūros paslaugas¹⁰⁵.

Privalomų įmokų į valstybės sveikatos draudimo fondą ir tam tikrų grupių draudimo privalomuoju sveikatos draudimu valstybės lėšomis egzistavimas reiškia, jog didžioji dauguma pacientų gali gauti nemokamas sveikatos priežiūros paslaugas įvairiose įstaigose. Kitaip tariant, gyventojai arba, tam tikrų grupių atveju, valstybė iš anksto moka įnašus į valstybės sveikatos draudimo fondą ir paslaugų kokybė nepriklauso nuo asmens įmokų dydžio. Visuotinė sveikatos priežiūra užtikrina reikalingų paslaugų prieinamumą daugumai gyventojų ir tokiu būdu sukuria teigiamą netiesioginį poveikį šalies gerovei. Vis dėlto, tuo pat metu sveikatos priežiūros paslaugų teikimas skatina neigiamą tikslinės grupės elgesį. Perteklinis ar neefektyvus sveikatos priežiūros paslaugų vartojimas yra dažnai pasitaikantis neigiamas netiesioginis poveikis vartotojų lygmeniu nemokamame sveikatos apsaugos sektoriuje, kadangi žmonės yra linkę išnaudoti daugiau galimybių, nei yra būtina remiantis klinikiniais įrodymais ir ekspertize. Vartotojų elgesį taip pat gali lemti ne racionalus pasirinkimas, o įprotis ar nuojauta, sąlygojantys perteklinį paslaugų vartojimą. Be to, kadangi sveikatos priežiūros įstaigos, išskyrus pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros, yra finansuojamos pagal teikiamų paslaugų skaičių ir tipą, paslaugų teikėjai yra linkę teikti perteklines paslaugas. Nepaisant to, su tikslinės grupės elgesiu siejamą neigiamą netiesioginį poveikį

¹⁰⁵ Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

nusveria teigiamas netiesioginis poveikis visuomenei, toks kaip žmogiškųjų išteklių našumo ir sveiko gyvenimo metų skaičiaus padidėjimas.

2.3.4.5 PAKLAUSOS PUSĖ: ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ POVEIKIS PASLAUGŲ PRIEINAMUMUI

Subsidijos asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimui stacionarinėse gydymo įstaigose, pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros centruose, specializuotose ambulatorinėse klinikose ir reabilitacijos ligoninėse užtikrina bazinį sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą visai visuomenei. Bendroji pasiūla patenkina bendrąją paklausą, o teikiama sveikatos priežiūra yra patenkinamo lygio, nes visos paslaugos atitinka pagrindinius kokybinius standartus. Neidentifikuota reikšmingų paslaugų finansinio prieinamumo problemų, kadangi beveik kiekvienas gyventojas gali naudotis vartotojų lygmenyje nemokamomis sveikatos priežiūros paslaugomis nepatirdamas finansinių sunkumų (kai kurių grupių privalomojo sveikatos draudimo įmokas dengia valstybė).

Vis dėlto, paslaugų vartojimas nebūtinai yra vienodas tarp įvairių socialinių ir pajamų grupių dėl jų elgesio skirtumų. Žemas pajamas gaunančių asmenų grupės susiduria su žinių stoka, kuri sąlygoja gebėjimų tinkamai įvertinti paslaugų naudingumą trūkumą. Ypač prevencinių priemonių ir profilaktinių skiepijų vartojimas turi ryšį su potencialių vartotojų socialiniu statusu ir pajamomis. Sveikatos priežiūros paslaugų vartojimui taip pat įtakos turi lyties nulemti elgesio skirtumai. Nors vyrų vidutinė gyvenimo trukmė ilgesnė sparčiau nei moterų, gyvenimo trukmės skirtumai tarp lyčių išlieka nežymūs¹⁰⁶.

Paslaugų prieinamumas nėra išimtinai nulemtas vartotojų pajamų ir galimybės mokėti už paslaugas. Lietuvos sveikatos apsaugos sektoriuje tiek aukštas, tiek žemas pajamas gaunančių asmenų grupės susiduria su paslaugų vartojimo kliūtimis. Pagrindinės jų – imlumas laikui (ilgos eilės ir pan.) bei atstumų tarp paciento gyvenamosios vietos ir paslaugų teikimo vietos sąlygoti apribojimai. Tokią situaciją, pirmiausiai, lemia profesionalaus sveikatos priežiūros personalo trūkumas, ypač regioninėse sveikatos priežiūros įstaigose. Žemos sveikatos priežiūros paslaugų bazinės kainos ir nepakankamos subsidijos sveikatos priežiūros paslaugų teikimui apsunkina profesionalaus personalo surinkimą ir išlaikymą.

2.3.4.6 ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ SUDERINAMUMAS

Dauguma analizuotų su paslaugomis susijusių intervencijų viena kitą papildo arba neturi viena kitai jokio poveikio, išskyrus intervenciją, skirtą tam tikrų visuomenės grupių draudimui privalomuoju sveikatos draudimu valstybės lėšomis. Kadangi valstybė savo biudžeto lėšomis negali įvykdyti įsipareigojimo pilnai padengti labiausiai pažeidžiamų visuomenės grupių privalomojo sveikatos draudimo įmokų, sveikatos priežiūros sistema nuolat stokoja finansavimo. Ši problema mažina kitų intervencijų teigiamą poveikį bei trukdo sveikatos priežiūros sistemos plėtrai ir jos rezultatų pasiekimui.

Be to, tokios intervencijos, kaip lengvatinis PVM tarifas vaistams, sveikatos priežiūros paslaugų neapmokestinimas PVM ir sveikatos priežiūros įstaigų pajamų už paslaugas, kurios finansuojamos iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšų, neapmokestinimas pelno mokesčiu, skatina sveikatos priežiūros paslaugų vartojimą ir teikimą, tačiau taip pat mažina valstybės biudžeto pajamas. Dėl to jos turi netiesioginį poveikį intervencijos, skirtos tam tikrų visuomenės grupių draudimui privalomuoju sveikatos

¹⁰⁶ Remiantis Higienos instituto Sveikatos informacijos centro pateikiamais duomenimis, 2017

draudimu valstybės lėšomis, įgyvendinimui, nes dar labiau mažina valstybės galimybes savo biudžeto lėšomis pilnai įgyvendinti įsipareigojimus sveikatos priežiūros sistemai.

Kai kurios reguliavimo intervencijos gali turėti neigiamą poveikį subsidijoms, skirtoms sveikatos priežiūros paslaugų teikėjų veiklos rezultatų gerinimui. Tikimasi, kad ESI fondų investicijos sveikatos priežiūros paslaugų ir infrastruktūros plėtrai bei panašios intervencijos prisidės prie paslaugų kokybės ir aprėpties didinimo. Vis dėlto, nustatytos kainos reguliuoja individualių įstaigų teikiamų sveikatos priežiūros paslaugų aprėptį bei skaičių ir dėl to šiek tiek mažina aukščiau įvardytų intervencijų teigiamą poveikį.

2.3.5 IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS DĖL VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIJE

Lietuvos sveikatos apsaugos sektorius pagrįdė yra reguliuojamas valstybės. Atsakomybė už paslaugų teikimą dalijasi valstybė (dalis stacionarinių asmens sveikatos priežiūros, specializuotų ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros bei medicininės reabilitacijos ir sanatorinio gydymo paslaugų teikėjų) ir savivaldybės (visa pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros sistema ir dalis stacionarinių asmens sveikatos priežiūros, specializuotų ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros bei medicininės reabilitacijos ir sanatorinio gydymo paslaugų teikėjų).

Atsakomybės už sveikatos priežiūros teikimą stacionarinėse gydymo įstaigose pasidalijimas sąlygoja vieną pagrindinių visos sveikatos priežiūros sistemos efektyvumo problemų. Nepaisant ilgalaikių pastangų optimizuoti sveikatos priežiūros tinklą ir vietiniu lygmeniu daugiau remtis pirmine ambulatorine asmens sveikatos priežiūra ar specializuotuose centruose teikiamomis ambulatorinėmis paslaugomis, vis dar egzistuoja beveik nepakitusios neefektyvios regioninės stacionarinės gydymo įstaigos. Siekiami išvengti restruktūrizavimo ir išlaikyti esamas įstaigas, kai kurios sveikatos priežiūros paslaugų teikėjai yra linkę teikti perteklines paslaugas, kurios neprideda prie geresnių rezultatų. Dėl to pagal ligoninės lovų skaičių Lietuva užima antrą vietą ES¹⁰⁷, nors turi vieną menkiausią finansuojamų sveikatos priežiūros sistemų. Be to, dėl politinių dividendų poreikio ir bendruomenės daromo spaudimo kai kurios savivaldybės trukdo reformos įgyvendinimui teikdamos papildomą finansavimą net ir neefektyvioms ligoninėms, kurios nepajėgia išsilaikyti pačios. Kadangi LR sveikatos apsaugos ministerija neturi priemonių kontroliuoti stacionarinėse gydymo įstaigose teikiamų paslaugų kokybės (nėra aiškių kokybinių rodiklių), ji negali sustabdyti savivaldybių ir priversti jų vykdyti reformas atsisakant neefektyvių įstaigų. Dėl to rekomenduojama diegti kokybės priežiūros sistemą su skaidriais kokybiniais rodikliais, kuri leistų įvertinti įvairių sveikatos priežiūros įstaigų veiklą pagal jų rezultatus, o ne politinių sprendimų pagrindu. Taip pat, siekiant sklandesnio pasidalijimo atsakomybe, reikėtų stiprinti bendradarbiavimą tarp LR sveikatos apsaugos ministerijos ir savivaldybių.

Sektorius stokoja finansavimo – pirmiausiai dėl nepakankamų indėlių į valstybinį sveikatos draudimo fondą. Pagrindiniai valstybinio sveikatos draudimo fondo pajamų šaltiniai yra visų dirbančiųjų ir kitų Privalomojo sveikatos draudimo įstatyme nurodytų grupių mokamos privalomos įmokos bei tam tikrų visuomenės grupių draudimas privalomuoju sveikatos draudimu valstybės lėšomis. Tačiau dėl lėšų stokos valstybė nepajėgia vykdyti įsipareigojimo dengti didelio vartotojų skaičiaus sveikatos draudimo įmokas ir valstybės biudžeto indėliai į Privalomąjį sveikatos draudimo fondą už valstybės lėšomis privalomuoju

¹⁰⁷ European Commission, OECD, European Observatory on Health Systems and Policies, State of Health in the EU: Lithuania. Country Health Profile 2017, 2017

sveikatos draudimu draudžiamus asmenis yra daugiau nei dvigubai mažesni nei dirbančiųjų ir kitų grupių, kurie patys moka savo sveikatos draudimą. Sumažėjęs valstybinio sveikatos draudimo fondo biudžetas veda prie nuolatinės sveikatos priežiūros sistemos finansavimo stokos, o sveikatos išlaidos vienam gyventojui Lietuvoje yra vienos mažiausių ES¹⁰⁸. Tai yra ilgalaikė problema, kurią būtų galima išspręsti tik didinant tam tikrų visuomenės grupių draudimui privalomuoju sveikatos draudimu valstybės lėšomis skirtą valstybės biudžeto dalį arba mažinant privalomuoju sveikatos draudimu valstybės lėšomis draudžiamų grupių skaičių (šiuo metu yra 19 tokių socialinių grupių, sudarančių 50–60 procentų visų draudžiamųjų privalomuoju sveikatos draudimu). Be to, valstybė ir savivaldybės dažnai naudoja viešuosius išteklius papildomam sveikatos priežiūros įstaigų (ar bent dalies jų) papildomam finansavimui, tiesiogiai skirdamos viešąsias lėšas. Jei bent dalis šių viešųjų lėšų būtų teikiamos per Privalomąjį sveikatos draudimo fondą, tai galėtų iš dalies sumažinti nepakankamo Privalomojo sveikatos draudimo fondo finansavimo problemą ir, ne mažiau svarbu, padidinti viešųjų lėšų perskirstymo ir naudojimo skaidrumą.

Nepakankami ištekliai trukdo sklandžiam intervencijų, kurios turėtų prisidėti prie sveikatos priežiūros paslaugų efektyvumo ir kokybės, įgyvendinimui. Teisės aktai, įtvirtinantys sveikatos priežiūros paslaugų bazines kainas, turėtų užtikrinti lėšų paskirstymo skaidrumą ir tolygų sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą įvairioms visuomenės grupėms visoje šalyje. Tačiau dėl finansinių išteklių stokos sveikatos priežiūros paslaugų kainos nustatomos ne realių sąnaudų pagrindu, o remiantis prieinamu finansavimu. Skirtingoms sveikatos priežiūros paslaugoms yra suteiktas konkretus balų skaičius, pagal kurį paskaičiuojamas kiekvienos paslaugos bazinės kainos piniginis ekvivalentas. Atsižvelgiant į tai, kad nustatytos kainos ne visada padengia sveikatos priežiūros įstaigų išlaidas, egzistuoja tam tikras manipuliavimas balais, siekiant papildomai finansuoti ir tokiu būdu išlaikyti tam tikrų tipų paslaugų teikėjus. Įprastiniai finansavimo pokyčiai, grįsti ne realiomis paslaugų teikimo sąnaudomis, o politinėmis preferencijomis, mažina sveikatos priežiūros sistemos efektyvumą ir veiklos rezultatų kokybę.

Finansinių asignavimų trūkumas taip pat iškreipia ir paslaugų pasiūlą. Kai kurios sveikatos priežiūros įstaigos, siekdamos maksimizuoti nepakankamus biudžetus, teikia daugiau paslaugų, nei yra reikalinga, ar siūlo brangesnes paslaugas. Teisės aktų nuostatos, kuriomis siekiama užtikrinti sveikatos priežiūros teikimo efektyvumą ir sumažinti nereikalingų vizitų sveikatos priežiūros įstaigose skaičių, nėra veiksmingos. Pavyzdžiui, taisyklė, kad trys vizitai dėl tos pačios priežasties specializuotose ambulatorinėse asmens sveikatos priežiūros įstaigose yra apmokami kaip vienas, pirma, neproporcingai sumažina vieno vizito kainą, ir, antra, gali būti apeinama kiekvienam vizitui priskiriant skirtingą priežastį. Visos tokio tipo priemonės nepasiekia numatyto tikslo, kol sveikatos priežiūros finansavimas yra žemiausiame lygmenyje ir sveikatos priežiūros paslaugų teikėjai, siekdami išlaikyti įstaigas, turi nuolatos manipuliuoti paslaugomis ir ištekliais, įskaitant profesionalų personalą.

Įvardytos galimo perteklinio paslaugų vartojimo stacionarinėse gydymo įstaigose ar ambulatoriniuose centruose problemos nebūdingos pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros įstaigoms, kadangi joms skiriamas finansavimas nustatomas pagal jose prirašytų gyventojų skaičių. Vis dėlto, mokėjimo už prirašytus gyventojus principas sąlygoja kitas problemas. Jis neskatina pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros įstaigų teikti daugiau paslaugų, o tai gali turėti neigiamą poveikį prevencinių veiklų, skirtų pacientų apsaugai nuo potencialių sveikatos grėsmių, rizikos veiksnių mažinimui ir sveiko gyvenimo būdo propagavimui, įgyvendinimui. Be to, taip pat gali būti užkertamas kelias pacientams gauti reikalingą gydymą. Pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikėjams skiriamas papildomas finansavimas už pasiektus numatytus rezultatus šiek tiek padeda sumažinti aukščiau įvardytą nepakankamo šio tipo paslaugų vartojimo riziką. Siekiant padidinti pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros indėlį į visuomenės sveikatos būklės gerinimą, reikėtų toliau vystyti rezultatais grįstą

¹⁰⁸ European Commission, OECD, European Observatory on Health Systems and Policies, State of Health in the EU: Lithuania. Country Health Profile 2017, 2017

paslaugų teikėjų finansavimą. Stiprios pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos, padėdamos žmonėms išvengti ligų ar įveikti sveikatos iššūkius ankstyvoje stadijoje, galėtų sumažinti stacionarinės gydymo įstaigoms tenkanti krūvis.

2.3.6 FINANSINIŲ PRIEMONIŲ TAIKymo GALIMYBIŲ ANALIZĖ

2.3.6.1 STACIONARINĖS ASMENS SVEIKATOS PRIEŽIŪROS PASLAUGOS

LENTELĖ 51. FINANSINIŲ PRIEMONIŲ DIEGIMO STACIONARINIŲ ASMENS SVEIKATOS PRIEŽIŪROS PASLAUGŲ TEIKIME GALIMYBĖS

Kriterijus	Finansinių priemonių diegimo galimybės
Kainų nustatymo sistema	Nemokama
Reguliavimo ir valdymo sistema	Viešoji sritis
Rinkos potencialas	Ribotas (didesnio skaičiaus) mokamų paslaugų plėtros potencialas
Atskaitomybė	Dalinis veiklos rezultatų planas
Pajėgumai	Paslaugos teikimo dalies perdavimas – personalo ir mokymų stoka

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

KAINŲ NUSTATYMO SISTEMA

Daugumai šalies gyventojų visoje šalyje paslaugos yra nemokamos, kadangi stacionarinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos yra subsidijuojamos iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo. Kai kurios gyventojų grupės yra draudžiamos privalomuoju sveikatos draudimu valstybės lėšomis. Papildomas paslaugas ribotu mastu generuoja išorinės paslaugos (pavyzdžiui, klinikiniai tyrimai ar apgyvendinimo nakčiai paslaugos) bei ne šalies gyventojams ir kitiems privalomuoju sveikatos draudimu neapdraustiems asmenims teikiamos paslaugos (pavyzdžiui, kosmetinės operacijos). Kainų padidėjimo poveikis tokių paslaugų paklausai priklauso nuo vartotojų profilio (pavyzdžiui, žemas pajamas gaunančių asmenų grupės veikliausiai vartotų mažiau).

REGULIAVIMO IR VALDYMO SISTEMA

Rinkoje dominuoja valstybės ar savivaldybių kontroliuojami subjektai. Labai mažai privačių subjektų tiesiogiai teikia šias paslaugas. Tai daugiausiai lemia aukštos fiksuotosios sąnaudos, rinkos dydis, gyventojų išsisklaidymas šalies teritorijoje ir esami suvaržymai (pavyzdžiui, teisės aktų nuostatos, nustatančios reikalavimus licencijos asmens sveikatos priežiūros paslaugų veiklai įgijimui, teisės aktų nuostatos, įtvirtinančios sveikatos priežiūros paslaugų bazines kainas). Pasiūla daugiausiai yra monopolinės konkurencijos pobūdžio, paremta paslaugų teikėjų teritoriniu pasiskirstymu.

RINKOS POTENCIALAS

Per metus fiksuojama apie 700 000 hospitalizavimo atvejų. Hospitalizacijos rodikliai teigiamai koreliuoja su gyventojų amžiumi. Pažymėtina, kad kaimiškose vietovėse gyvenantys ir mažiau išsilavinę asmenys susiduria su tam tikromis paslaugų prieinamumo problemomis. Identifikuotos privačių paslaugų teikimo (pavyzdžiui, privačių vaistinių ar maitinimo paslaugų), sąnaudų mažinimo (didinant esamo sveikatos priežiūros paslaugų teikėjų tinklo efektyvumą ir finansavimo skaidrumą) ir pajamas generuojančių veiklų

apimtį didinimo galimybės. Šiuo metu tik maža faktinė sąnaudų dalis yra padengiama pajamomis, gaunamomis iš mokamų paslaugų.

ATSKAITOMYBĖ

Informacija apie intervencijos kontekstą yra prieinama. Naujausios tendencijos stebimos remiantis nacionaliniais ir tarptautiniais duomenų šaltiniais. Nepaisant to, politikos tikslai ne visada yra aiškiai apibrėžti. Be to, kai kurie trumpojo ir ilgojo laikotarpio tikslai stokoja nuoseklumo. Sveikatos priežiūros paslaugų teikėjų licencijavimas ir subsidija asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimui stacionarinėse gydymo įstaigose grįsti ne kokybiniais, o kiekybiniais kriterijais.

PAJĖGUMAI

Šiuo metu svarstoma tam tikrų ne pagrindinių paslaugų (pavyzdžiui, maitinimo) teikimą perduoti išoriniams teikėjams. Toks perdavimas nesukurtų paslaugų teikėjams papildomų sąnaudų, tačiau sklandžiam perdavimo procesui trūksta personalo ir mokymo išteklių.

Paslaugos iš dalies atitinka kokybinius standartus. Trūkumai susiję su nepakankamomis investicijomis, neefektyviu turto valdymu ir žmogiškųjų išteklių bei ekspertizės stoka. Hospitalizacijos rodikliai ligoninėse yra neadekvačiai aukšti (pagal ligoninės lovų skaičių Lietuva užima antrą vietą ES). Tai, be kita ko, sąlygoja siekis maksimizuoti biudžetą ir išlaikyti esamus pajėgumus, kadangi subsidija asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimui stacionarinėse gydymo įstaigose apskaičiuojama pagal teikiamų paslaugų skaičių, neatsižvelgiant į sveikatos priežiūros rezultatus.

Ypač regioniniai ir vietiniai sveikatos priežiūros paslaugų teikėjai stokoja profesionalaus sveikatos priežiūros personalo.

IŠVADOS DĖL FINANSINIŲ PRIEMONIŲ DIEGIMO GALIMYBIŲ

Dėl nemokamo gydymo ligoninėse principo galimybės diegti finansines priemones stacionarinės asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikime yra ribotos. Tam tikru mastu, priklausomai nuo efektyvumo sumetimų, galėtų būti plėtojamoms vartotojams mokamos paslaugos, daugiausiai užsakomos iš trečiųjų šalių.

2.3.6.2 PIRMINĖS AMBULATORINĖS ASMENS SVEIKATOS PRIEŽIŪROS PASLAUGOS

LENTELĖ 52. FINANSINIŲ PRIEMONIŲ DIEGIMO PIRMINĖS AMBULATORINĖS ASMENS SVEIKATOS PRIEŽIŪROS PASLAUGŲ TEIKIME GALIMYBĖS

Kriterijus	Finansinių priemonių diegimo galimybės
Kainų nustatymo sistema	Nemokama, galimi iššūkiai dėl finansinio prieinamumo
Reguliavimo ir valdymo sistema	Mišri viešoji / privati (viešieji paslaugų teikėjai užima iki 66 procentų rinkos)
Rinkos potencialas	Ribotas (didesnio skaičiaus) mokamų paslaugų plėtros potencialas
Atskaitomybė	Veiklos rezultatų planas
Pajėgumai	Visos paslaugos teikimo perdavimas (vykstantis) – personalo ir mokymų stoka

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

KAINŲ NUSTATYMO SISTEMA

Daugumai šalies gyventojų paslaugos yra nemokamos, kadangi pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos yra subsidijuojamos iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo. Kai kurios gyventojų grupės yra draudžiamos privalomuoju sveikatos draudimu valstybės lėšomis. Papildomas pajamas ribotu mastu generuoja paslaugos, kurių teikimas nefinansuojamas iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšų (pavyzdžiui, tam tikri laboratoriniai tyrimai, skiepijimas profilaktinių skiepijų kalendoriuje nenurodytais skiepiais, odontologinei asmens sveikatos priežiūrai reikalingos medžiagos). Kainų padidėjimo poveikis tokių paslaugų paklausai priklauso nuo vartotojų profilio (pavyzdžiui, žemas pajamas gaunančių asmenų grupės veikiausiai vartotų mažiau).

REGULIAVIMO IR VALDYMO SISTEMA

Už paslaugų teikimą yra atsakingos vietos valdžios institucijos. Paslaugas teikia savivaldybės valdomi subjektai. Privatus sektorius dalyvauja paslaugų teikime per privačius gydytojų kabinetus ir privačias grupines praktikas. Privatiems subjektams patekti į rinką labiausiai trukdo reguliavimo sistemos sąlygoti suvaržymai (pavyzdžiui, teisės aktų nuostatos, nustatančios reikalavimus licencijos asmens sveikatos priežiūros paslaugų veiklai įgijimui, teisės aktų nuostatos, įtvirtinančios sveikatos priežiūros paslaugų bazinės kainas). Norėdami teikti Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšomis finansuojamas sveikatos priežiūros paslaugas tiek privatūs, tiek viešieji paslaugų teikėjai privalo sudaryti sutartis su teritorinėmis ligonių kasomis ir gauti bazinę subsidiją pirminių ambulatorinių asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimui. Vis dėlto, esant pakankamam skaičiui paslaugų teikėjų papildomos sutartys nėra sudaromos ir nauji paslaugų teikėjai negali teikti Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšomis finansuojamų paslaugų. Dėl to jų teikiamų paslaugų kainos tampa nekonkurencingos.

RINKOS POTENCIALAS

Paslaugų teikimas apima visą šalies populiaciją. Viešieji subjektai užima mažiau nei 66 procentus rinkos. Mažinant sąnaudas ir didinant pajamas ar sutaupymus generuojančių veiklų mastą atsirastų galimybių toliau generuoti pajamas iš mokamų papildomų paslaugų. Šiuo metu santykinai nedidelė bendrųjų sąnaudų dalis yra padengiama pajamomis, gaunamomis iš tokių paslaugų.

ATSKAITOMYBĖ

Informacija apie intervencijos kontekstą yra prieinama. Naujausios tendencijos stebimos remiantis nacionaliniais ir tarptautiniais duomenų šaltiniais. Politikos tikslai ir kiekybiniai tikslai yra apibrėžti. Trumpojo ir ilgojo laikotarpio tikslai iš esmės yra nuoseklūs, nors kol kas tebėra diskutuojami politiniu lygmeniu.

PAJĖGUMAI

Šiuo metu svarstoma pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimą, pirmiausiai kaimiškose vietovėse, vis labiau perduoti privatiems subjektams. Toks perdavimas nesukurtų paslaugų teikėjams papildomų sąnaudų, tačiau jį riboja personalo ir mokymo išteklių stoka.

Paslaugos iš dalies atitinka kokybinius standartus. Trūkumai susiję su neefektyviu turto valdymu bei žmogiškųjų išteklių, ekspertizės ir paskatų stoka.

Sveikatos priežiūros paslaugų teikėjai, ypač esantys regionuose ir mažuose miesteliuose, stokoja profesionalaus sveikatos priežiūros personalo.

IŠVADOS DĖL FINANSINIŲ PRIEMONIŲ DIEGIMO GALIMYBIŲ

Kadangi pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros yra teikiamos iš esmės nemokamai, galimybės diegti finansines priemones yra ribotos. Atsižvelgiant į paklausą ir pasiūlą vietiniu lygmeniu, tam tikru mastu būtų galima plėtoti mokamas paslaugas, susijusias su papildomomis, Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšomis nefinansuojamomis paslaugomis.

2.3.6.3 SPECIALIZUOTOS AMBULATORINĖS ASMENS SVEIKATOS PRIEŽIŪROS PASLAUGOS

LENTELĖ 53. FINANSINIŲ PRIEMONIŲ DIEGIMO SPECIALIZUOTŲ AMBULATORINĖS ASMENS SVEIKATOS PRIEŽIŪROS PASLAUGŲ TEIKIME GALIMYBĖS

Kriterijus	Finansinių priemonių diegimo galimybės
Kainų nustatymo sistema	Nemokama, galimi iššūkiai dėl finansinio prieinamumo
Reguliavimo ir valdymo sistema	Mišri viešoji / privati (viešieji paslaugų teikėjai užima iki 66 procentų rinkos)
Rinkos potencialas	Ribotas (didesnio skaičiaus) mokamų paslaugų plėtros potencialas
Atskaitomybė	Tikslai ne visada tinkamai apibrėžti
Pajėgumai	Dalinis atitikimas kokybiniais standartams

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

KAINŲ NUSTATYMO SISTEMA

Daugumai šalies gyventojų paslaugos yra nemokamos, kadangi specializuotos ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos yra subsidijuojamos iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo. Kai kurios gyventojų grupės yra draudžiamos privalomuoju sveikatos draudimu valstybės lėšomis. Papildomas paslaugas ribotu mastu generuoja paslaugos, kurių teikimas nefinansuojamas iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšų (pavyzdžiui, tam tikri laboratoriniai tyrimai, papildomos specializuotos paslaugos). Kainų padidėjimo poveikis tokių paslaugų paklausai priklauso nuo vartotojų profilio (pavyzdžiui, žemas pajamas gaunančių asmenų grupės veikiausiai vartotų mažiau).

REGULIAVIMO IR VALDYMO SISTEMA

Už paslaugų teikimą daugiausiai yra atsakingi savivaldybių valdomi subjektai. Privatus sektorius dalyvauja paslaugų teikime per privačias grupines praktikas. Pagrindinės kliūtys privatiems subjektams patekti į rinką yra aukštos infrastruktūros ir investicijų fiksuotosios sąnaudos, paslaugų teikimo vietų išsisklaidymas (pavyzdžiui, privačios ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros įstaigos daugiausiai steigiasi miestuose, kur yra didesnis gyventojų tankis bei jų pajamos ir, savo ruožtu, didesnės galimybės sugeneruoti daugiau pajamų), rinkos dydis (t. y. mažas gyventojų skaičius ar tankis kai kuriose vietovėse) ir reguliavimo sistemos sąlygoti suvaržymai (pavyzdžiui, teisės aktų nuostatos, nustatančios reikalavimus licencijos asmens sveikatos priežiūros paslaugų veiklai įgijimui, teisės aktų nuostatos, įtvirtinančios sveikatos priežiūros paslaugų bazines kainas).

RINKOS POTENCIALAS

Paslaugų teikimas apima visą šalies populiaciją. Viešieji paslaugų teikėjai sudaro 34–66 procentus rinkos. Mažinant sąnaudas ir didinant pajamas ar sutaupymus generuojančių veiklų mastą atsirastų galimybių toliau generuoti pajamas iš mokamų papildomų paslaugų. Vis dėlto, tik labai maža bendrųjų sąnaudų dalis yra padengiama pajamomis, gaunamomis iš tokių paslaugų.

ATSKAITOMYBĖ

Informacija apie intervencijos kontekstą yra prieinama. Naujausios tendencijos stebimos remiantis nacionaliniais ir tarptautiniais duomenų šaltiniais. Paslaugų politikos tikslai ne visada yra apibrėžti ir kiekybiniai tikslai ne visada yra nustatyti. Trumpojo ir ilgojo laikotarpio tikslai iš esmės yra nuoseklūs, nors kol kas tebėra diskutuojami politiniu lygmeniu.

PAJĖGUMAI

Specializuotų ambulatorinių asmens sveikatos priežiūros paslaugų pasiūla yra šiek tiek iškreipta.

Kadangi paslaugų finansavimas Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšomis yra paremtas teikiamų paslaugų skaičiumi, o įvairių paslaugų kaina skiriasi, siekdami maksimizuoti savo biudžetus paslaugų teikėjai siekia teikti daugiau paslaugų ir, ypač, daugiau brangesnių paslaugų. Tai sąlygoja vienų specializuotų ambulatorinių asmens sveikatos priežiūros paslaugų perteklinę pasiūlą, o kitų – nepakankamą.

Šiuo metu svarstoma centralizuoti specializuotų sudėtingos įrangos reikalaujančių paslaugų teikimą, o pagrindines paslaugas teikti labiau decentralizuotai, arčiau pacientų.

Paslaugos iš dalies atitinka kokybinius standartus. Trūkumai susiję su nepakankamomis investicijomis, neefektyviu turto valdymu ir žmogiškųjų išteklių bei ekspertizės stoka. Ypač regioniniai ir vietiniai sveikatos priežiūros paslaugų teikėjai stokoja profesionalaus sveikatos priežiūros personalo.

IŠVADOS DĖL FINANSINIŲ PRIEMONIŲ DIEGIMO GALIMYBIŲ

Galimybės diegti finansines priemones specializuotų ambulatorinių asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikime yra ribotos. Aukštos fiksuotosios sąnaudos, rinkos dydis ir teisiniai / administraciniai suvaržymai trukdo patekti į rinką. Be to, paslaugos pobūdis (teikti rekomenduotiną gėrybę) sąlygoja mažesnes generuojamas pajamas. Atsižvelgiant į paklausą ir pasiūlą vietiniu lygmeniu, tam tikru mastu būtų galima plėtoti mokamas paslaugas, susijusias su papildomomis, sveikatos draudimo lėšomis nefinansuojamomis paslaugomis.

2.3.6.4 MEDICININĖS REABILITACIJOS IR SANATORINIO GYDYMO PASLAUGOS

LENTELĖ 54. FINANSINIŲ PRIEMONIŲ DIEGIMO MEDICININĖS REABILITACIJOS IR SANATORINIO GYDYMO PASLAUGŲ TEIKIME GALIMYBĖS

Kriterijus	Finansinių priemonių diegimo galimybės
Kainų nustatymo sistema	Nemokama (kai kuriais atvejais moka vartotojai, padengdami iki 50 procentų bendrųjų sąnaudų; galimi iššūkiai dėl finansinio prieinamumo)
Reguliavimo ir valdymo sistema	Mišri viešoji / privati (viešieji paslaugų teikėjai užima iki 66 procentų rinkos)
Rinkos potencialas	Ribotas (didesnio skaičiaus) mokamų paslaugų plėtos potencialas

Atskaitomybė	Neapibrėžti ilgojo laikotarpio politikos tikslai
Pajėgumai	Visos paslaugos teikimo perdavimas – personalo ir mokymų stoka

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

KAINŲ NUSTATYMO SISTEMA

Daugumai šalies gyventojų paslaugos yra nemokamos, kadangi medicininės reabilitacijos ir sanatorinio gydymo paslaugos yra subsidijuojamos iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo. Kai kurios gyventojų grupės yra draudžiamos privalomuoju sveikatos draudimu valstybės lėšomis. Papildomas paslaugas generuoja paslaugos, kurių teikimas nefinansuojamas iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšų. Vartotojų mokesčiai už paslaugas padengia tarp 25 ir 50 procentų paslaugų teikimo sąnaudų. Kainų padidėjimo poveikis tokių paslaugų paklausai priklauso nuo vartotojų profilio (pavyzdžiui, žemas pajamas gaunančių asmenų grupės veikiausiai vartotų mažiau).

REGULIAVIMO IR VALDYMO SISTEMA

Už paslaugų teikimą yra atsakingi savivaldybių valdomi subjektai. Privatus sektorius dalyvauja paslaugų teikime per privačias grupes. Pagrindinės kliūtys privatiems subjektams patekti į rinką yra aukštos infrastruktūros ir investicijų fiksuotosios sąnaudos, paslaugų teikimo vietų išsisklaidymas, rinkos dydis ir reguliavimo sistemos sąlygoti suvaržymai (pavyzdžiui, teisės aktų nuostatos, nustatančios reikalavimus licencijos asmens sveikatos priežiūros paslaugų veiklai įgijimui, teisės aktų nuostatos, įtvirtinančios sveikatos priežiūros paslaugų bazines kainas). Norėdami teikti Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšomis finansuojamas sveikatos priežiūros paslaugas tiek privatūs, tiek viešieji paslaugų teikėjai privalo sudaryti sutartis su teritorinėmis ligonių kasomis.

Vis dėlto, esant pakankamam skaičiui paslaugų teikėjų papildomos sutartys nėra sudaromos ir nauji paslaugų teikėjai negali teikti Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšomis finansuojamų paslaugų. Dėl to jų teikiamų paslaugų kainos tampa nekonkurencingos.

RINKOS POTENCIALAS

Paslaugų teikimas apima visą šalies populiaciją, taip pat – specifines neįgaliųjų grupes. Viešieji paslaugų teikėjai užima 34–66 procentus rinkos. Mažinant sąnaudas ir didinant pajamas ar sutaupymus generuojančių veiklų mastą atsirastų galimybių toliau generuoti privačių subjektų pajamas iš mokamų papildomų paslaugų (pavyzdžiui, maitinimo, skalbimo, laboratorinių tyrimų, įrangos remonto).

ATSKAITOMYBĖ

Informacija apie intervencijos kontekstą yra prieinama. Naujausios tendencijos stebimos remiantis nacionaliniais ir tarptautiniais duomenų šaltiniais. Paslaugų ilgojo laikotarpio politikos tikslai nėra apibrėžti ir kiekybiniai tikslai nėra nustatyti. Trumpojo ir ilgojo laikotarpio tikslai iš esmės yra nuoseklūs, nors kol kas tebėra diskutuojami politiniu lygmeniu.

PAJĖGUMAI

Paslaugos iš dalies atitinka kokybinius standartus. Trūkumai susiję su nepakankamomis investicijomis, neefektyviu turto valdymu bei žmogiškųjų išteklių ir ekspertizės stoka.

Kai kuriose įstaigose medicininės reabilitacijos ir sanatorinio gydymo paslaugų koncentracija yra didesnė, kadangi kai kurios viešosios ligoninės turi reabilitacijos padalinius ir teikia pastariesiems pirmenybę kitų paslaugų teikėjų siūlomų paslaugų atžvilgiu.

IŠVADOS DĖL FINANSINIŲ PRIEMONIŲ DIEGIMO GALIMYBIŲ

Galimybės diegti finansines priemones medicininės reabilitacijos ir sanatorinio gydymo paslaugų teikime yra ribotos. Atsižvelgiant į paklausą ir pasiūlą vietiniu lygmeniu, tam tikru mastu būtų galima plėtoti daugiau mokamų paslaugų, ypač susijusių su papildomomis, sveikatos draudimo lėšomis nefinansuojamomis paslaugomis.

2.4 LIETUVA: ŠVIETIMAS IR MOKSLAS

2.4.1 SEKTORIAUS VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ APŽVALGA

Šiame skyriuje pateikiama visų viešųjų paslaugų, identifikuotų Lietuvos švietimo ir mokslo sektoriuje, apžvalga. Nustatomas kiekvienos viešosios paslaugos įvedimo loginis pagrindimas bei intervencijų, susijusių su paslauga, skaičius. Be to, liberalizacijos-centralizacijos ašyje pavaizduota santykinė kiekvienos viešosios paslaugos pozicija.

Pagrindinis finansavimo šaltinis įvairaus lygio švietimo paslaugoms teikti bei mokslinei veiklai vykdyti Lietuvoje yra viešasis sektorius. Atliekant studiją Lietuvos švietimo ir mokslo sektoriuje identifikuotos aštuonios pagrindinės viešosios paslaugos. Visų sektoriaus paslaugų sąrašas bei atitinkami paslaugų tikslai yra pateikiami lentelėje žemiau.

LENTELĖ 55. LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIAUS PASLAUGOS IR JŲ TIKSLAI

Paslaugos pavadinimas	Paslaugos tikslas
Ikimokyklinis priešmokyklinis ugdymas ir	Nemokamai teikti ikimokyklinį ir priešmokyklinį ugdymą viešosiose įstaigose. Tėvai papildomai moka tik už vaikų maitinimą ir papildomas mokymo valandas, kurios neapmokamos iš ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo mokinio krepšelio.
Bendrasis ugdymas	Nemokamai teikti bendrąjį ugdymą.
Profesinis mokymas	Teikti pirminį (nemokamai) ir tęstinį (mokamai ir nemokamai) profesinį mokymą viešosiose įstaigose.
Formalusis suaugusiųjų švietimas	Nemokamai teikti pagrindinį ir vidurinį išsilavinimą suaugusiems, kurie jo neįgijo anksčiau.
Neformalusis vaikų švietimas	Teikti neformalųjį vaikų švietimą bendrojo ugdymo ar neformalaus švietimo įstaigose.
Neformalusis suaugusiųjų švietimas	Teikti neformalųjį suaugusiųjų švietimą viešosiose švietimo įstaigose.
Aukštasis mokslas	Teikti aukštojo mokslo švietimo paslaugas viešosiose įstaigose.
MTEPI skatinimo paslaugos	Remti mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros veiklą, kuri ilguoju laikotarpiu galėtų padėti valstybei vystyti jos ekonomiką, kurti naujas žinioms imlias darbo vietas, rasti tinkamus visuomenės problemų sprendimo būdus.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

Septynios iš aštuonių Švietimo ir mokslo sektoriuje išskirtų paslaugų teikia skirtingo tipo išsilavinimą skirtingoms tikslinėms grupėms Lietuvoje. Viešojo švietimo paslaugos Lietuvoje yra teikiamos tiek vaikams, tiek suaugusiems. Abiems šioms grupėms yra suteikiama galimybė dalyvauti tiek formalia, tiek neformalia švietime. Formaliosios švietimo paslaugos taip pat gali būti skaidomos į ikimokyklinį ir priešmokyklinį ugdymą, bendrąjį ugdymą, profesinį mokymą, aukštąjį mokslą. Viena iš aštuonių paslaugų yra skirta teikti paramą moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai.

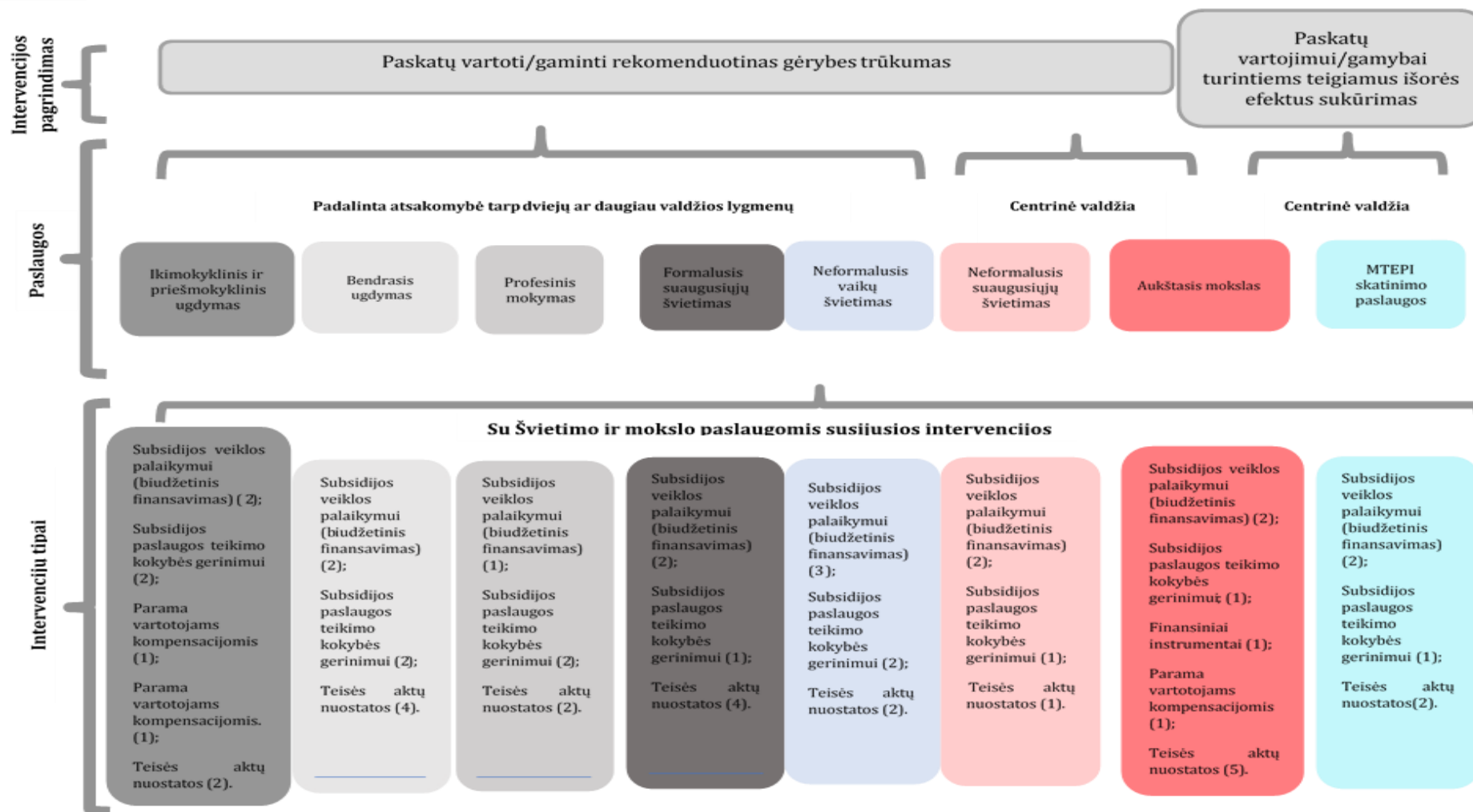
2.4.1.1 VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ TEIKIMO SEKTORIJE PAGRINDIMAS

Viešųjų paslaugų teikimas Švietimo ir mokslo sektoriuje Lietuvoje grindžiamas dviem pagrindinėmis prielaidomis: paskatų vartoti/gaminti rekomenduotinas gėrybes trūkumo bei paskatų vartojimui/gamybai, turintiems teigiamus išorės efektus, sukūrimo. Pirmoji prielaida t.y paskatų vartoti/gaminti rekomenduotinas gėrybes trūkumas, pagrindžia septynių, išsilavinimą skirtingoms tikslinėms grupėms garantuojančių, paslaugų teikimą viešosiomis lėšomis. Valdžia čia atlieka intervenciją bei dažniausiai teikia šias paslaugas nemokamai viešosiose įstaigose, nes išsilavinimas yra rekomenduotina gėrybė, kuri yra tiek valdžios, tiek visuomenės suprantama, kaip verta paramos, kadangi ji kuria teigiamus išorinius poveikius, o be valstybinio finansavimo ši gėrybė būtų vartojama per mažai. Tarp išorinių teigiamų švietimo poveikių, kurie yra susiję su visa visuomene ir valstybe, galima paminėti darbo rinkai reikalingų gebėjimų ugdymą, ekonominio augimo įgalinimą, socialinės įtraukties didinimą bei visuomenės stiprinimą. Teiginį, kad be valstybinės intervencijos švietimo paslaugos būtų vartojamos per mažai, sustiprina duomenys, rodantys, kad tam tikrų švietimo paslaugų (pvz.: profesinio švietimo) yra vartojama per mažai netgi tuomet, kai jas nemokamai teikia viešosios įstaigos.

Valstybės intervencija į paramos moksliniams tyrimams ir eksperimentinės plėtros paslaugų teikimą yra grindžiama paskatų vartojimui/gamybai, turinčių teigiamus išorės efektus, kūrimu. Valdžios institucijos siekia užtikrinti, kad moksliniai tyrimai ir eksperimentinės plėtros veikla, kuri turi reikšmingus teigiamus išorinius poveikius visuomenei (mokslinių tyrimų rezultatai ir eksperimentinės plėtros veiklos padeda spręsti aktualiausius visuomenės klausimus, didina ekonominę gerovę, kuria aukštos kokybės bei gerai apmokamus darbus aukštos kvalifikacijos specialistams) yra gaminama ir vartojama pakankamu lygiu.

Analizuojant skirtingų viešųjų intervencijų, susijusių su minėtomis paslaugomis, įgyvendinimo pagrindimą, matoma, kad maždaug trečdalis intervencijų atveju jos įgyvendinamos siekiant užtikrinti tęstinį viešųjų švietimo įstaigų veikimą ir viešųjų švietimo paslaugų teikimą. Ketvirtadalis intervencijų yra įgyvendinamos siekiant pagerinti paslaugų teikimo kokybę. Šio tikslo dažniausiai siekiama kuriant naujus paslaugų teikimo modelius, keliant į paslaugų teikimą įtrauktį žmogiškųjų išteklių kvalifikaciją, arba gerinant ir tobulinant paslaugų teikimo infrastruktūrą. Mažiau nei 10 procentų intervencijų yra įgyvendinamos siekiant suteikti paramą švietimo paslaugų vartotojams, šitaip užtikrinant, kad švietimo paslaugos būtų vienodai prieinamos visoms visuomenės grupėms. Likusios intervencijos yra reguliacinės, kurios įgyvendinamos siekiant užtikrinti švietimo paslaugų ir institucijų finansavimo skaidrumą arba švietimo paslaugų atitikimą minimaliems kokybės reikalavimams.

Žemiau pateiktoje schemoje atsispindi bendra Lietuvos valdžios intervencijų į Švietimo ir mokslo sektorių logika. Pirmiausia schemoje nurodomas kiekvienos viešojo sektoriaus paslaugos teikimo pagrindas. Toliau paslaugos yra klasifikuojamos ne tik pagal jų teikimo pagrindą, bet taip pat ir pagal įstaigą, kuri yra atsakinga už jų teikimą. Galiausiai su kiekviena paslauga susijusios viešosios intervencijos yra priskiriamos paslaugoms, kurių teikimą jos įgalina. Kiekviena paslauga ir su ja susijusios intervencijos yra pažymėtos vienoda spalva.

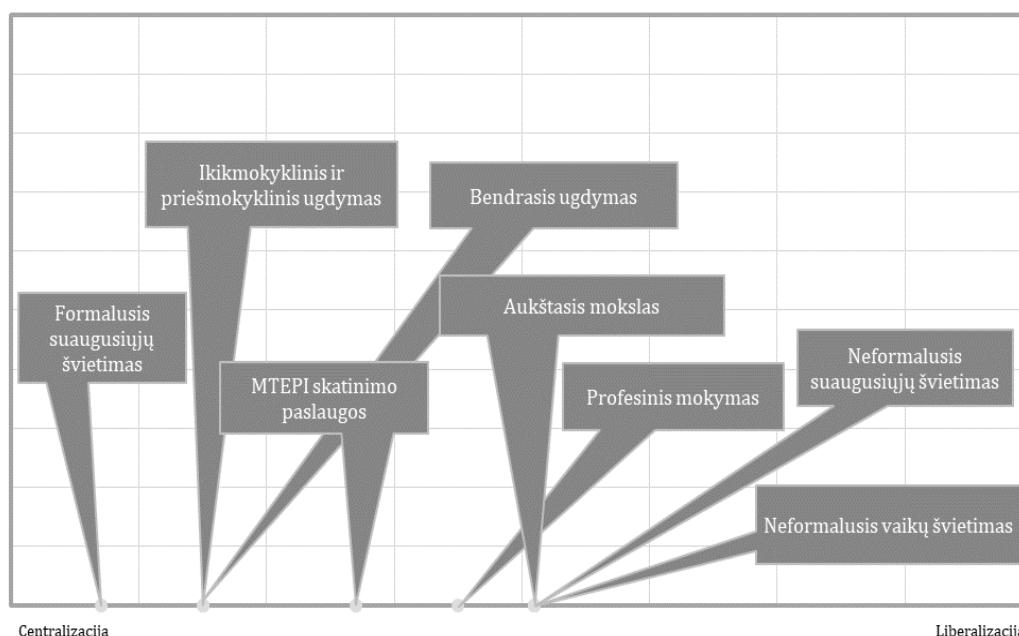

PAVEIKSLAS 16. VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ LOGIKA LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIUJE

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

2.4.1.2 PASLAUGŲ TEIKIMO LIBERALIZACIJOS LYGIS

Viešosios paslaugos, teikiamos Lietuvos švietimo ir mokslo sektoriuje, žemiau esančiame paveiksle buvo išdėliotos pagal santykinį liberalizacijos lygį. Sektoriaus paslaugų reitingavimo pagal liberalizacijos lygį jų teikimo srityse kriterijai yra šie: pagrindinis paslaugos teikėjas (labiausiai centralizuotas galimas teikėjas yra vyriausybės/savivaldybės įstaigos (tiesiogiai), labiausiai liberalizuotas galimas teikėjas yra rinkos subjektas (operatorius)); labiausiai paplitęs viešųjų paslaugų teikimo būdas (labiausiai centralizuotas galimas teikimo būdas – tiesioginis teikimas per vyriausybės/savivaldybės įstaigą, labiausiai liberalizuotas galimas – teikimas per rinkos subjektą (operatorius)); vartotojo gaunamos paslaugos kainos nustatymas (paslauga yra nemokama; paslaugos kaina egzistuoja, bet ji yra nereguliuojama; paslaugos kaina yra nustatyta ir reguliuojama tam tikrų institucijų); viešųjų teikėjų rinkos dalis (100, >66, 34-66, <34 procentai).

PAVEIKSLAS 17. VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ IŠSIDĖSTYMAS LIBERALIZACIJOS-CENTRALIZACIJOS SKALĖJE LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIJE

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

Aukštasis mokslas, neformalusis suaugusiųjų švietimas ir neformalusis vaikų švietimas yra trys sektoriaus paslaugos, kurių teikimas yra labiausiai liberalizuotas. Šios paslaugos yra teikiamos per viešąsias arba per biudžetines įstaigas, dažniausiai paslaugos teikimą deleguojant valstybės ar savivaldybių įstaigoms. Kaina vartotojui už paslaugą egzistuoja, bet yra nereguliuojama, o viešieji paslaugų teikėjai užima nuo 33 iki 66 procentų rinkos.

Formalusis suaugusiųjų švietimas, ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas ir bendrasis ugdymas yra trys sektoriaus paslaugos, kurių teikimas yra labiausiai centralizuotas. Visos šios paslaugos teikiamos biudžetinių įstaigų bei yra nemokamos. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo vartotojai turi mokėti tam tikrus mokesčius, tačiau jie apima tik vaikų maitinimo ir priežiūros paslaugas. Visos trys paslaugos dažniausiai yra teikiamos valstybės ar savivaldybių įstaigų. Šios paslaugos tarpusavyje gali būti atskirtos per viešųjų teikėjų rinkos dalį: formalusis suaugusiųjų švietimas yra teikiamas tik viešųjų subjektų, tuo tarpu ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas bei bendrasis ugdymas gali būti teikiami ir privačių subjektų.

Kitų paslaugų, tokių kaip profesinis ugdymas ir MTEPI skatinimo paslaugos, teikimas centralizacijos-liberalizacijos ašyje užima centrinę poziciją. Kalbant apie profesinį ugdymą, pirminis profesinis mokymas yra teikiamas itin centralizuotu būdu, nemokamai, viešosiose įstaigose. Tačiau tęstinio profesinio mokymo teikimas yra kur kas labiau liberalizuotas. Privataus sektoriaus paslaugos teikėjų dalis yra kur kas didesnė, o mokestis už paslaugas yra sumokamas arba paties vartotojo, arba jo/jos darbdavio. Viešosiomis lėšomis tęstinio profesinio mokymo kaštai yra apmokami tik tuo atveju, jeigu besimokantis yra bedarbis arba įspėtas apie atleidimą iš darbo.

Dėl didelio paslaugų, teikiamų Lietuvos švietimo ir mokslo sektoriuje, skaičiaus, gilesnė jų visų analizė būtų neįmanoma. Kadangi šio tyrimo tikslas yra nustatyti galimybes įdiegti finansinius instrumentus arba padidinti privataus sektoriaus paslaugų teikėjų aktyvumą, dvi intervencijos kurios yra liberaliausios – neformalusis vaikų švietimas ir neformalusis suaugusiųjų švietimas, o taip pat dvi santykinai centralizuotos, bet didžiausias perspektyvas pritraukti daugiau privačių tiekėjų turinčios – ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas bei profesinis mokymas – buvo pasirinktos tolimesnei analizei.

2.4.2 PASLAUGŲ IR SUSIJUSIŲ INTERVENCIJŲ, ATRINKTŲ TOLESNEI ANALIZEI, PRISTATYMAS

Šiame skyriuje pristatomos paslaugos bei su jomis susijusios intervencijos, kurios buvo pasirinktos tolimesnei analizei. Keturių Lietuvos švietimo ir mokslo sektoriaus paslaugos buvo parinktos tolimesnei giluminei analizei:

- Ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas;
- Profesinis mokymas;
- Neformalusis vaikų švietimas;
- Neformalusis suaugusiųjų švietimas.

Pagrindiniai strateginiai tikslai, teikimo būdai bei intervencijos susijusios su minėtomis paslaugomis yra aptariamoms šiame skyriuje.

2.4.2.1 PAGRINDINIAI SEKTORIAUS POLITIKOS TIKSLAI, SUSIJĘ SU TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTOMIS PASLAUGOMIS

Pagrindinis strateginis tikslas Lietuvos švietimo ir mokslo sektoriuje, kuris buvo nustatytas Nacionalinėje švietimo strategijoje 2013–2022, yra paversti Lietuvos švietimą tvariu pagrindu veržiam ir savarankiškam žmogui, atsakingai ir solidariai kuriančiam savo, valstybės ir pasaulio ateitį. Siekiant įgyvendinti šį tikslą, dėmesys skiriamas galimybėms dalyvauti mokymosi visą gyvenimą programose visiems visuomenės nariams, nesvarbu koks būtų jų amžius, socialinis statusas ar išsilavinimo lygis.¹⁰⁹ Kiekviena iš keturių paslaugų, kurios buvo pasirinktos tolimesnei analizei, turi savo specifinius strateginius tikslus, kurie prisideda prie minėto pagrindinio sektoriaus tikslo įgyvendinimo.

Vienas iš pagrindinių ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo tikslų yra didinti dalyvavimą tobulinant kokybę ir prieinamumą. Tikimasi, kad iki 2022 m., švietimo įstaigas lankančių vaikų tarp 4 metų amžiaus ir amžiaus, kuomet pradėdamas privalomas pradinis ugdymas, dalis pasieks 95 procentus.¹¹⁰ Dabartinė tokių vaikų, kurie dalyvauja ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose procentinė dalis yra 91,4

¹⁰⁹ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Valstybinė švietimo 2013-2022 m. strategija, 2014

¹¹⁰ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Valstybinė švietimo 2013-2022 m. strategija, 2014

procentai¹¹¹. Taip pat, siekiant įgyvendinti šį tikslą, skirtumas tarp miesto ir kaimo dalyvavimo ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose turėtų būti sumažintas. Lyginant bendrą vaikų dalį (1–6 metų ir vyresnių) ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose, galima pastebėti, kad dalyvavimo lygis miesto teritorijose siekia 85,2 proc., tuo tarpu kaimiškose teritorijose, šis lygis tėra 35,2 procentai¹¹².

Besimokančiųjų skaičiaus didinimas svarbus ir profesiniam mokymui. Besimokančių dalis abiejose – pirminio ir tęstinio profesinio mokymo tikslinėse grupėse yra mažesnė nei ES vidurkis. Mažiau nei trečdalis (26,7 proc. 2014 metais) visų 9–12 klasės mokinių dalyvauja pirminiam profesiniame mokyme, tuo tarpu kitose ES šalyse dalyvavimas vidutiniškai siekia maždaug 50 procentų¹¹³. Darbuotojų dalis, kuri dalyvauja tęstiniame profesiniame mokyme yra maždaug 20 proc., tuo tarpu ES vidurkis yra maždaug 40 procentų¹¹⁴. Siekiant padidinti profesinio mokymo populiarumą yra numatomi pokyčiai, tokie kaip profesinio mokymo įstaigų tinklo ir profesinio mokymo programų optimizavimas, kvalifikacijos tobulinimo ir pripažinimo sistemos plėtra.

Ne tik formalusis, bet ir neformalusis vaikų ir suaugusiųjų švietimas nesulaukia tokio susidomėjimo, kokio tikimasi. Šiuo metu, maždaug 56 proc. mokyklinio amžiaus vaikų dalyvauja neformaliajame švietime¹¹⁵. Iki 2020 metų tikimasi šį skaičių padidinti iki 100 proc.¹¹⁶ Dalyvavimo lygis neformaliame suaugusiųjų švietime yra dar mažesnis. Lietuvoje dalyvaujančių mokymosi visą gyvenimą veiklose, kurių didžiąją dalį sudaro neformalusis švietimas, yra maždaug 6 proc., o ES vidurkis – 10,8 proc.¹¹⁷.

Taip pat svarbu paminėti, kad reikšmingi demografiniai pokyčiai Lietuvoje stipriai veikia minėtų strateginių tikslų įgyvendinimą bei keičia bendrą situaciją Lietuvos Švietimo ir mokslo sektoriuje (pvz.: dėl didelių demografinių pokyčių, kai kurios problemos, tokios kaip vietų stygius priešmokyklinio ir ikimokyklinio ugdymo įstaigose tam tikrose savivaldybėse sprendžiasi natūraliai, tuo tarpu tokios problemos, kaip mokytojų stoka ar pakilę švietimo įstaigų aptarnavimo kaštai vienam vaikui, dar labiau ryškėja). Dėl emigracijos ir neigiamų demografinių tendencijų moksleivių skaičius nuo 2000 metų sumažėjo maždaug ketvirčiu¹¹⁸.

2.4.2.2 TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTŲ PASLAUGŲ TEIKIMO IR FINANSAVIMO STRUKTŪRA

Toliau pateiktuose grafikuose pristatoma kiekvienos tolimesnei analizei pasirinktos paslaugos struktūra. Grafikuose pateiktas kiekvienos paslaugos pavadinimas, įstaigos (-ų) atsakingos (-ų) už veiklos formavimą bei paslaugų teikimą. Šviesiai raudonos spalvos grafikų dalys nurodo paslaugų tiekėjus bei grupes, kurioms paslauga yra taikoma.

¹¹¹ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Švietimo informacinių technologijų centras, Lietuvos švietimas skaičiais 2016. Ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas, 2016

¹¹² Lietuvos statistikos departamento duomenys, 2016

¹¹³ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras, Profesinio mokymo būklės apžvalga 2017, 2017

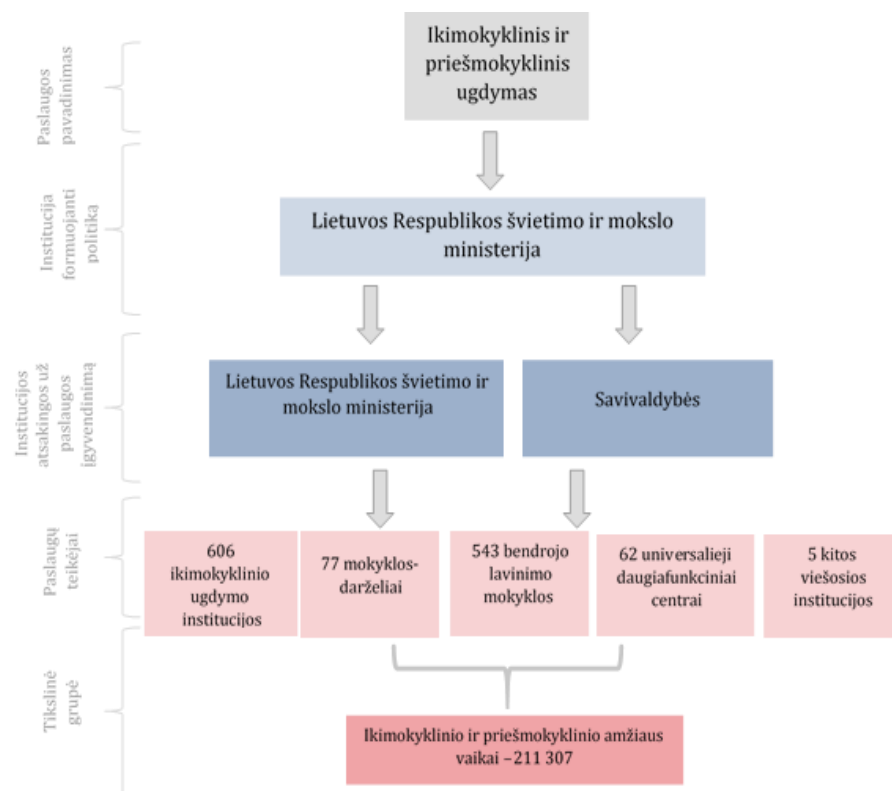
¹¹⁴ Eurostat duomenys, 2010

¹¹⁵ LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymai dėl Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerijos 2016 ir 2017 metų darbų plano patvirtinimo

¹¹⁶ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Valstybinė švietimo 2013-2022 m. strategija, 2014

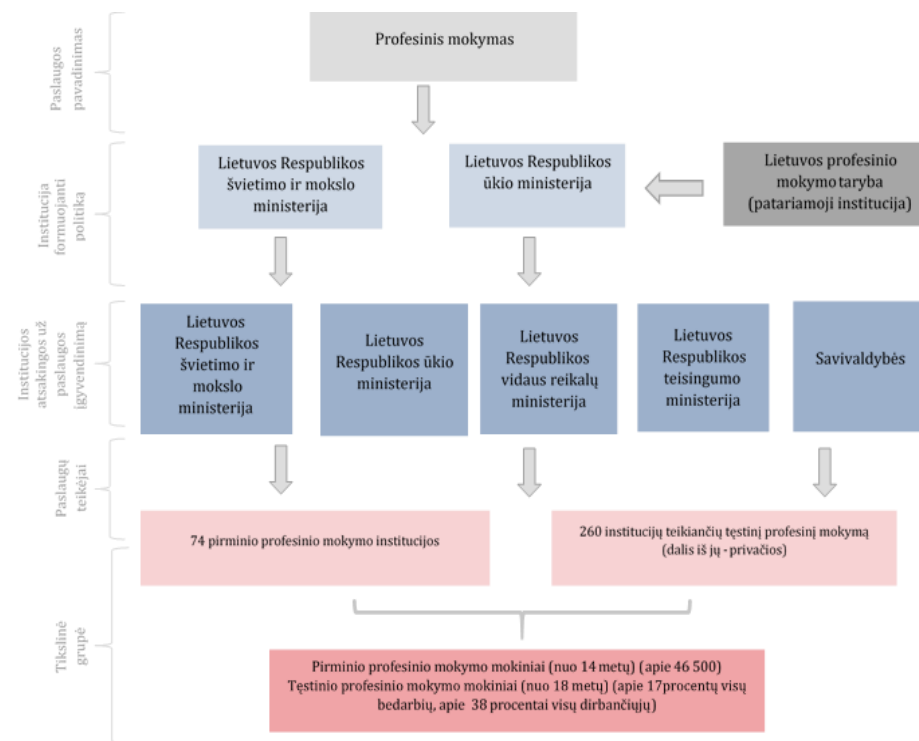
¹¹⁷ Eurostat duomenys, 2016

¹¹⁸ European Commission: Directorate-General for Education and Culture, Education and Training Monitor 2017. Lithuania, 2017

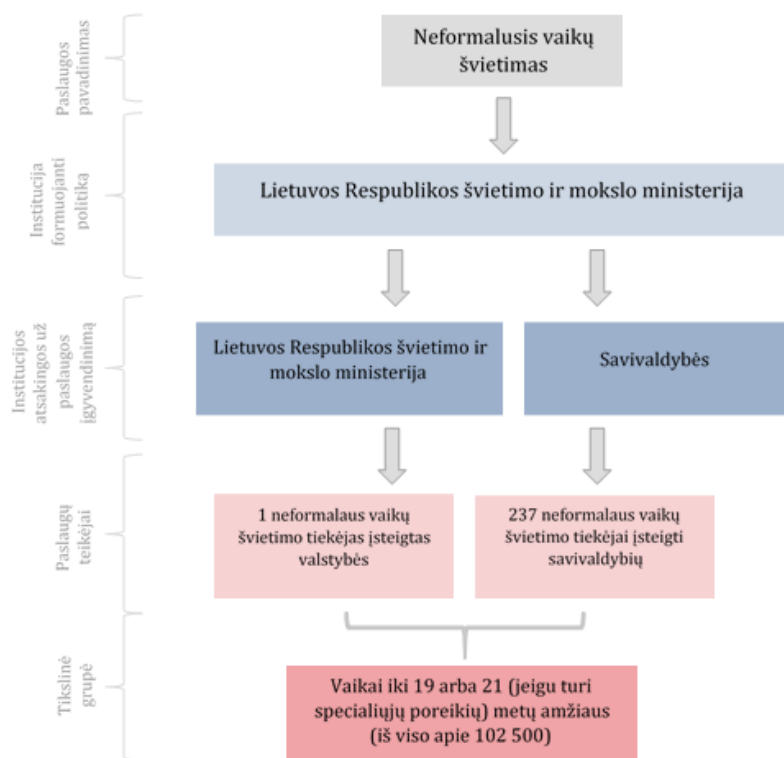
PAVEIKSLAS 18. IKIMOKYKLINIO IR PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO PASLAUGŲ TEIKIMO STRUKTŪRA

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

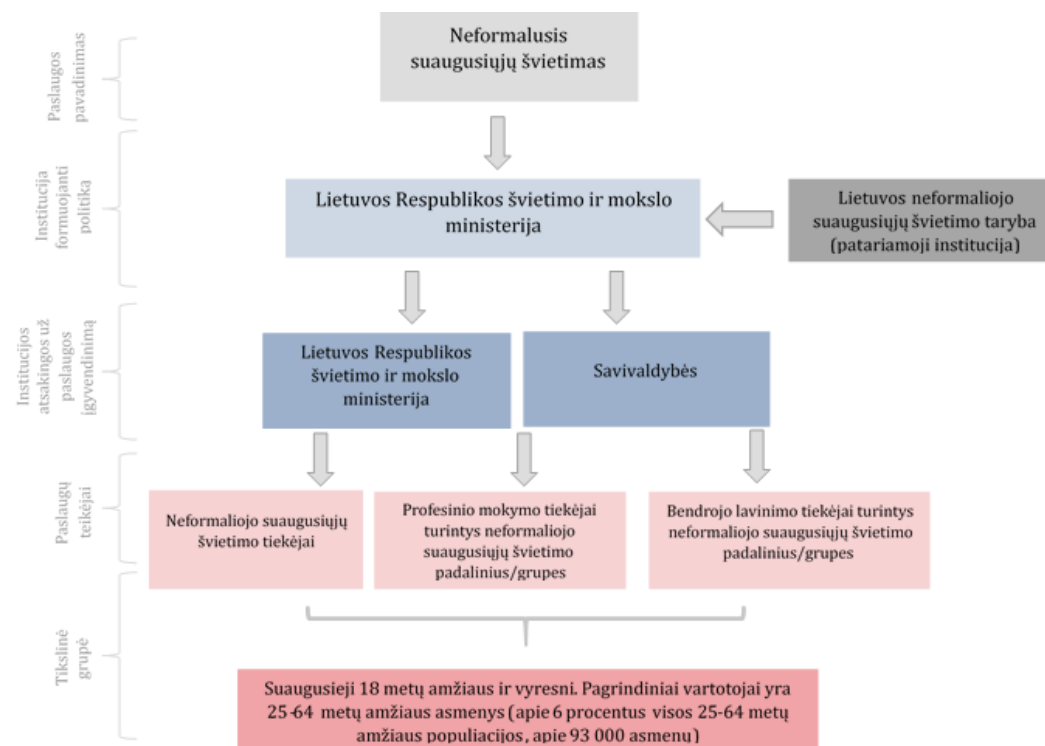
PAVEIKSLAS 19. PROFESINIO MOKYMO PASLAUGŲ TEIKIMO STRUKTŪRA

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

PAVEIKSLAS 20. NEFORMALIOJO VAIKŲ ŠVIETIMO PASLAUGŲ TEIKIMO STRUKTŪRA

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

PAVEIKSLAS 21. NEFORMALIOJO SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO PASLAUGŲ TEIKIMO STRUKTŪRA

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

Kalbant apie valstybinį viešąjį finansavimą, intervencijos užtikrinančios ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo teikimą gauna didžiausią kasmetinį finansavimą, kuris yra maždaug 350 milijonų Eur dydžio¹¹⁹. Viešasis intervencijų finansavimas, kuriuo yra užtikrinamas profesinio mokymo finansavimas, siekia maždaug 100 milijonų Eur kasmet¹²⁰. Bendras neformaliojo vaikų ir neformaliojo suaugusiųjų švietimo viešasis finansavimas siekia maždaug 125 milijonus Eur kasmet¹²¹. Pagrindiniai visų su paslaugomis susijusių intervencijų finansavimo šaltiniai yra savivaldybių biudžetai, dalis lėšų taip pat skiriama iš valstybės biudžeto. Kiekviena iš paslaugų taip pat gauna ESIF paramą, kuria yra siekiama 2014–2020 metų laikotarpiu pagerinti paslaugų teikimą.

Didžiausia nuolatinių paslaugų teikimo išlaidų dalis ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo bei profesinio mokymo srityse yra finansuojama mokinio krepšelio intervencijos būdu. Šios lėšos yra gaunamos iš valstybinio biudžeto kaip tikslinės dotacijos savivaldybėms, kuriuos perskirsto šias lėšas atitinkamoms švietimo įstaigoms.

Dalį paslaugų teikimo finansavimo kaštų apmoka vartotojai. Didžiausia dalis paslaugų teikimo kaštų neformalaus suaugusiųjų švietimo ir tęstinio profesinio mokymo srityse yra apmokama būtent vartotojų. Dažniausiai šias paslaugas apmoka arba pats vartotojas, arba vartotojo darbdavys (tęstinio profesinio mokymo atveju). Reikšminga dalis paslaugų teikimo kaštų neformaliojo vaikų švietimo srityje yra taip pat apmokama vartotojų. Pirminis profesinis mokymas vartotojams yra nemokamas, o ikimokyklinio ir priešmokyklinio švietimo vartotojai apmoka tik maitinimo ir priežiūros paslaugų išlaidas.

Dažniausiai, investicijos į infrastruktūros tobulinimą arba paslaugų teikimo kokybės gerinimą yra įgyvendinamos per finansavimą iš ESIF.

2.4.2.3 INTERVENCIJOS, SUSIJUSIOS SU TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTOMIS PASLAUGOMIS

Kiekviena iš tolimesnei analizei pasirinktų paslaugų turi susijusias intervencijas, kuriomis siekiama įgyvendinti paslaugos teikimą. Visos intervencijos susijusios su ikimokykliniu ir priešmokykliniu ugdymu, profesiniu mokymu, neformaliu vaikų ir suaugusiųjų švietimu yra pristatomos toliau pateiktoje lentelėje.

LENTELĖ 56. INTERVENCIJOS, SUSIJUSIOS SU TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTOMIS PASLAUGOMIS

Paslaugos pavadinimas	Intervencijos tipas	Intervencijos pavadinimas
Ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)	Subsidija ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų ūkio reikmėms padengti
	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)	Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo mokinio krepšelis
	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui	ESIF investicijos ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo kokybės ir prieinamumo gerinimui
	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui	ESIF investicijos ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo infrastruktūros atnaujinimui
	Parama vartotojams lengvatomis arba tarifų kompensacijomis	Kompensacija (visos arba dalies kainos) vaikų maitinimo ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose

¹¹⁹ Vertintojų skaičiavimai remiantis Lietuvos statistikos departamento 2016 m. duomenimis

¹²⁰ Lietuvos statistikos departamentas, 2016

¹²¹ Vertintojų skaičiavimai remiantis duomenimis, pateikiamais įvairuose šaltiniuose

	Parama vartotojams kompensacijomis	Kompensacijos šeimoms, kurių vaikai lanko privačias ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigas
	Teisės aktų nuostatos	Teisės aktų nuostatos, įtvirtinančios privalomą dalyvavimą priešmokyklinio ugdymo programose
	Teisės aktų nuostatos	Teisės aktų nuostatos, nustatančios ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo mokinio krepšelio skaičiavimo metodiką ir panaudojimo taisykles
Profesinis mokymas	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)	Mokinio krepšelis profesinio mokymo įstaigų ūkio reikmėms padengti
	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)	Profesinio mokymo mokinio krepšelis
	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui	ESIF investicijos profesinio mokymo kokybės ir prieinamumo gerinimui
	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui	ESIF investicijos profesinio mokymo infrastruktūros atnaujinimui
	Teisės aktų nuostatos	Teisės aktų nuostatos, nustatančios reikalavimus profesinio mokymo teikimo licencijai įgyti
	Teisės aktų nuostatos	Teisės aktų nuostatos, nustatančios profesinio mokymo mokinio krepšelio skaičiavimo metodiką ir panaudojimo taisykles
Neformalusis vaikų švietimas	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)	Subsidija neformalųjį vaikų švietimą teikiančių įstaigų ūkio reikmėms padengti
	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)	Bendrojo ugdymo mokinio krepšelis
	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)	Neformaliojo vaikų švietimo mokinio krepšelis
	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui	ESIF investicijos neformaliojo vaikų švietimo kokybės ir prieinamumo gerinimui
	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui	ESIF investicijos neformaliojo vaikų švietimo infrastruktūros atnaujinimui
	Teisės aktų nuostatos	Teisės aktų nuostatos, nustatančios bendrojo ugdymo mokinio krepšelio skaičiavimo metodiką ir panaudojimo taisykles
	Teisės aktų nuostatos	Teisės aktų nuostatos, nustatančios neformaliojo vaikų švietimo mokinio krepšelio skaičiavimo metodiką ir panaudojimo taisykles
Neformalusis suaugusiųjų švietimas	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)	Subsidija neformalųjį suaugusiųjų švietimą teikiančių įstaigų ūkio reikmėms padengti
	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)	Subsidija atrinktų neformaliojo suaugusiųjų švietimo programų įgyvendinimui
	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui	ESIF investicijos neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtrai
	Teisės aktų nuostatos	Teisės aktų nuostatos, nustatančios atrinktų neformaliojo suaugusiųjų švietimo programų atrankos ir finansavimo taisykles

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

Toliau tyrime pateikta informacija tik apie lentelėje nurodytas, su paslaugomis susijusias intervencijas.

2.4.3 DUOMENYS APIE ANALIZUOJAMAS VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIJE

Šiame skyriuje pristatoma tolesniam vertinimui atrinktų valstybės intervencijų analizė. Skyriuje pateikiamos lentelės, pristatančios pagrindinę informaciją apie kiekvieną iš intervencijų, toliau pateikiama valstybės intervencijų analizė pagal kiekvieną iš metodologijoje apibrėžtų vertinimo kriterijų.

Žemiau pateikiamos lentelės apie kiekvieną iš intervencijų, pristato pagrindinę informaciją apie intervencijas, kuri gali būti skaitoma kaip savarankiška analizė apie skirtingas intervencijas bei vėliau yra naudojama kaip pagrindas tolesnei intervencijų analizei pagal metodologijoje išskirtus kriterijus.

LENTELĖ 57. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIJE (1)

Intervencijos pavadinimas	Subsidija ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų ūkio reikmėms padengti
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)
Trumpas intervencijos aprašymas	Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų tinklą plėtoja ir prižiūri jų įkūrėjai (savivaldybės ar valstybė), finansuojantys švietimo įstaigų ūkio reikmes (įskaitant techninės pagalbos darbuotojų darbo užmokestį).
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1991 – iki dabar. Intervencijos įgyvendinimas yra stabilus. Nuostata, kad ikimokyklinio ar priešmokyklinio švietimo įstaigos įkūrėjas turi padengti einamąsias išlaidas, nepakito nuo pat jos įtvirtinimo.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis ikimokyklinio ugdymo tikslas yra patenkinti natūralius, kultūrinius, taip pat etninius, socialinius ir pažintinius vaiko poreikius. Pagrindinis priešmokyklinio ugdymo tikslas yra padėti vaikui pasiręsti sėkmingam mokymuisi pagal pradinio ugdymo programą.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR Švietimo įstatymas, 1991 m. birželio 25 d., Nr. I-1489
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Užtikrinti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų veiklą norint pasiekti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo tikslus.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Padengti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų ūkio išlaidas. LR Švietimo įstatymas, 1991 m. birželio 25 d., Nr. I-1489; Savivaldybių administracijos direktorių įsakymai dėl ūkio lėšų iš savivaldybės biudžeto apskaičiavimo tvarkos aprašų.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija bei savivaldybės.
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Savivaldybės biudžetas
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Valstybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji

Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Biudžetinė įstaiga (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Kasmetinis biudžetinis finansavimas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinės paramos dydis apskaičiuojamas atsižvelgiant į poreikį finansuoti institucijos einamąsias išlaidas.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	100%
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo paslaugų vartotojai, kurie yra vaikai iki 7 metų amžiaus – 116 814 vaikų. (Lietuvos statistikos departamentas, 2016)
Intervencijos poveikis	Ši intervencija daro teigiamą poveikį jos vartotojams, nes ji leidžia veikti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigoms. Tačiau ši intervencija neturi jokio poveikio privatiems verslo subjektams, kurie rinkoje teikia ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo paslaugas, nes subsidiją gali gauti tik viešieji paslaugų teikėjai.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija neturi nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Pagrindinis su intervencijos įgyvendinimu susijęs iššūkis yra tai, kad intervencijos įgyvendinime nėra atsižvelgiama į demografinės tendencijas bei mokinių koncentraciją švietimo įstaigose. Dėl emigracijos ir neigiamų demografinių tendencijų nuo 2000 m. moksleivių (įskaitant vaikus ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo srityje) skaičius sumažėjo maždaug ketvirtadaliu. Todėl bendra vienam mokiniui skiriamų lėšų suma nuolat augo. Šis padidėjimas 2010–2016 m. buvo lygus maždaug 3 proc. per metus ¹²² . Taip pat padidėjo švietimo įstaigų ūkio išlaidų finansavimas vienam mokiniui. Be to, lėšų paskirstymas visoje šalyje yra nevienodas. Einamųjų išlaidų finansavimas mažose ugdymo įstaigose (iki 200 mokinių) vienam mokiniui yra gerokai didesnis nei didelėse švietimo įstaigose. Švietimo įstaigų ūkio išlaidų finansavimas vienam mokiniui kaimo vietovėse yra didesnis negu finansavimas vienam mokiniui miestuose ¹²³ . Šios tendencijos ypač akivaizdžios švietimo institucijose, teikiančiose ikimokyklinį ir priešmokyklinį ugdymą, nes skirtumas tarp vaikų dalies, esančios ikimokykliniame ir priešmokykliniame švietime miestuose ir kaimuose, yra labai reikšmingas (atitinkamai 98,2 proc. ir 47,6 proc. tarp 4–6 metų amžiaus vaikų 2015m. ¹²⁴), o tai lemia didelius skirtumus tarp ūkio kaštų finansavimo, tenkančio vienam mokiniui. Nepakankamas ryšys tarp demografinių tendencijų ar mokinių koncentracijos švietimo įstaigose ir einamųjų išlaidų finansavimo lemia neefektyvų išteklių panaudojimą. Šios problemos sprendžiamos nuo 2004–2005 m. vykdant mokyklų tinklo reformą. Tačiau naujausioje Lietuvos respublikos valstybės kontrolės ataskaitoje pateikta analizė rodo, kad, nepaisant mažėjančio švietimo įstaigų skaičiaus, bendras švietimo įstaigų finansavimas ūkio kaštams padengti išlieka tokio paties lygio ar netgi didėja. 66 švietimo įstaigose atliktas auditas atskleidė, kad 2014–2016 m. šių įstaigų ūkio išlaidų finansavimas padidėjo 11,5 procentų ¹²⁵ . Tai lemia savivaldybių tendencija neuždaryti nedidelių kaimo švietimo įstaigų, turinčių nedaug mokinių, bet formaliai jas reformuoti tam, kad jos taptų kitos institucijos filialu. Todėl, net jei bendras švietimo įstaigų skaičius mažėja, ūkio išlaidų padengimo poreikis išlieka toks pat arba didėja ¹²⁶ .

¹²² European Commission: Directorate-General for Education and Culture, Education and Training Monitor 2017. Lithuania, 2017

¹²³ LR švietimo ir mokslo ministerija, Švietimo aprūpinimo centras, Lietuva. Švietimas regionuose. Mokykla, 2015

¹²⁴ European Commission: Directorate-General for Education and Culture, Education and Training Monitor 2017. Lithuania, 2017

¹²⁵ Valstybės kontrolė, Valstybinio audito ataskaita. Ar gali gerėti Lietuvos mokinių pasiekimai, 2017 m. lapkričio 28 d., Nr. VA-2017-P-50-1-20

¹²⁶ Valstybės kontrolė, Valstybinio audito ataskaita. Ar gali gerėti Lietuvos mokinių pasiekimai, 2017 m. lapkričio 28 d., Nr. VA-2017-P-50-1-20

Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Ši intervencija nėra visiškai suderinta su ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo mokinio krepšeliu. Nors mokinio krepšelio dydis ir įgyvendinimas yra susiję su kiekvienu ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo mokiniu, nes yra atsižvelgiama į demografines tendencijas, o taip pat tai padeda didinti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo efektyvumą, visgi einamųjų kaštų ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose padengimo intervencijoje nėra atsižvelgiama į demografines tendencijas bei ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo teikimo efektyvumas yra skatinamas nepakankamai.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Šiuo metu nėra svarstymų ar poreikio visiškai atšaukti intervenciją, tačiau jos įgyvendinimo efektyvumas turėtų būti padidintas. Švietimo įstaigų ūkio sąnaudų finansavimas turėtų būti glaudžiau susietas su mokinių koncentracija švietimo įstaigose. Tai būtų galima pasiekti arba užtikrinant, kad mokyklų tinklo reforma ne tik sumažintų mokyklų skaičių, bet kartu sumažintų ir švietimo įstaigoms reikalingo aptarnavimo dydį/kaštus bei padidintų mokinių koncentraciją viename kvadratiname metre, arba nustatant tokias priemones, kurios subsidiją paskirstytų priklausomai nuo mokinių skaičiaus mokykloje. Nepaisant to, kad reikia didinti intervencijos efektyvumą, šiuo metu nėra jokių svarstymų, kaip ženkliai pakeisti šią intervenciją. Visgi, viena Seimo narių grupė 2017 m. rugsėjo 13d. pateikė Švietimo įstatymo pakeitimo projektą, kuriame siūloma išplėsti subsidijos taikymo sritį ir užtikrinti lygiavertį švietimo įstaigų veiklos finansavimą ne tik viešosioms, bet ir privačioms įstaigoms ¹²⁷ . Labiausiai tikėtina, kad toks pakeitimas paskatintų privačius tiekėjus aktyviau dalyvauti paslaugų tiekimo rinkoje ir galėtų sumažinti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo kainą privačiose ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose, taip skatinant aktyvią ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo vartotojų migraciją iš viešų tiekėjų į privačius. Tačiau norint žinoti tikslų tikėtiną tokio pakeitimo poveikį, turėtų būti atliktas siūlomo pakeitimo ex-ante poveikio vertinimas. Diskusijos dėl šio pokyčio tęsiasi, o pasiūlymas dar nėra nei priimtas, nei atmestas.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 58. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIUJE
(2)

Intervencijos pavadinimas	Mokinio krepšelis ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo mokiniams
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)
Trumpas intervencijos aprašymas	Mokinio krepšelis yra subsidija kiekvienam ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo (ISCED 0 lygmens) mokiniui, kurios dydis kiekvienais metais apskaičiuojamas pagal Vyriausybės nutarimu patvirtintą metodiką.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2011 – iki dabar (ikimokyklinis ugdymas). 2003 – iki dabar (priešmokyklinis ugdymas). Ši intervencija buvo įvesta 2003 m. ir 2011 m. (atitinkamai ikimokykliniam ir priešmokykliniam ugdymui). Anksčiau ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų finansavimas buvo reguliarios biudžetinės subsidijos dalis. Intervencijos įgyvendinimą galima laikyti stabilium, nes nuo jos įvedimo intervencija nebuvo reikšmingai keičiama.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis ikimokyklinio ugdymo tikslas yra patenkinti natūralius, kultūrinius, taip pat etninius, socialinius ir pažintinius vaiko poreikius. Pagrindinis priešmokyklinio ugdymo tikslas yra padėti vaikui pasiręsti sėkmingam mokymuisi pagal pradinio ugdymo programą.

¹²⁷ LR Švietimo įstatymo Nr. I-1489 67 straipsnio pakeitimo įstatymas (projektas), 2017 m. rugsėjo 13 d., Nr. XIIIIP-1106

Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR Švietimo įstatymas, 1991 m. birželio 25 d., Nr. I-1489
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Užtikrinti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų veiklą finansavimą, didinti paslaugą teikiančių švietimo įstaigų tarpusavio konkurenciją ir užtikrinti aukštesnę ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo kokybę.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Paskirstyti lėšas ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo vartotojų švietimo poreikiams patenkinti. LR Vyriausybės nutarimas dėl mokinio krepšelio lėšų apskaičiavimo ir paskirstymo metodikos patvirtinimo, 2001 m. birželio 27 d., Nr. 785
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija bei savivaldybės
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklauskos ir pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Biudžetinė (-s) įstaiga (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Sutartys su licencijuotais paslaugų teikėjais, remiantis kiekybiniais rodikliais.
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios pelno siekiančios įmonės
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Sutartys su licencijuotais paslaugų teikėjais, remiantis kiekybiniais rodikliais
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas pagal paramos gavėjų skaičių, taikant fiksuotą dydį.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams	67-99%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo paslaugų vartotojai, kurie yra vaikai iki 7 metų amžiaus – 116 814 vaikai. (Lietuvos statistikos departamentas, 2016)
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams reikiamas paslaugas
Privalomumas vartotojams	Naudojimasis intervencija vartotojams privalomas
Intervencijos gavėjų atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar panašiai) priklausantys asmenys
Kriterijai, nustatantys intervencijos dydį vienam vartotojui (jeigu intervencija yra susijusi su tiesioginiu ar netiesioginiu finansavimu vartotojams)	Finansavimo dydis visiems paslaugų gavėjams, atitinkantiems nustatytas sąlygas, yra vienodas.
Intervencijos poveikis	Intervencijos poveikis jos vartotojams yra teigiamas, nes ji padengia dalį švietimo išlaidų ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose bei didina ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo prieinamumą visoms visuomenės grupėms šalyje. Be to, tai leidžia šeimoms lengviau pasirinkti tinkamiausią ikimokyklinio ar priešmokyklinio ugdymo įstaigą. Kadangi intervencija pasinaudoti gali tiek viešieji, tiek privatieji paslaugų teikėjai, ji taip pat skatina privačių paslaugų teikėjų dalyvavimą rinkoje.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija skatina nenumatytą savivaldybių elgesį. Mokinio krepšeliu yra numatoma padengti 4 valandų ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo paslaugų teikimo išlaidas. Institucijose, kurios vykdo ilgesnės trukmės ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programas, likusią kaštų dalį turėtų padengti steigėjas

	(dažniausiai savivaldybės). Tačiau, kai kurios savivaldybės nesuteikia papildomų lėšų ir reikalauja, kad ankstyvojo ugdymo įstaigos vykdytų ikimokyklinio ir priešmokyklinio švietimo programas nuo 8 iki 12 valandų per dieną su tomis pačiomis mokinio krepšelių lėšomis, kurios buvo skirtos 4 valandų kaštų padengimui. Tokia situacija lemia mažesnius darbuotojų atlyginimus, prastesnę ikimokyklinio ir priešmokyklinio švietimo kokybę, mažesnes arba nulines investicijas į ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų darbuotojų kvalifikacijos tobulinimą ar švietimo įrangos atnaujinimą ¹²⁸ .
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Be tam tikrų savivaldybių indėlio trūkumo į ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymą, yra keletas kitų iššūkių, susijusių su intervencijos įgyvendinimu. Pirma, nors mokinio krepšeliai yra skiriami ir privatiems paslaugų teikėjams, nėra priemonių užtikrinti, kad privačių ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų teikiamos paslaugos būtų pakankamos kokybės. Kadangi nėra išorinės nacionalinės ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo kokybės užtikrinimo sistemos, yra sudėtinga garantuoti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo kokybę tiek valstybinėse, tiek privačiose švietimo įstaigose. Tačiau viešųjų ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų steigėjai (savivaldybės ir valstybė), privalo užtikrinti viešųjų ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų teikiamų paslaugų kokybę. Nors šis kokybės užtikrinimas yra dažniausiai vyksta nenuosekliai, o jo vykdymo tvarka priklauso nuo konkrečios savivaldybės, tačiau tokia kokybės užtikrinimo sistema egzistuoja. Tuo tarpu, privačių ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo paslaugų teikėjų atveju, nė viena iš viešųjų įstaigų neturi priemonių užtikrinti ten vykdomos švietimo veiklos kokybę ¹²⁹ . Antra, mokinio krepšelio skirstymo procese trūksta lankstumo. Teoriškai, ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo mokinio krepšelis turėtų sekti vaiką, nesvarbu, kurią ikimokyklinio ar priešmokyklinio ugdymo įstaigą pasirenka jo šeima. Tačiau dėl ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo mokinio krepšelio skirstymo metodikos ypatybių, kai mokinio krepšelių lėšos yra paskirstomas kartą per metus pagal sutartinį vaikų skaičių ikimokyklinio ar priešmokyklinio ugdymo įstaigoje, jei vaikas tais pačiais metais keičia įstaigą, mokinio krepšelis jo neseka iškart. Tai sukelia problemų tiek naujoje vaiko lankomoje švietimo įstaigoje, tiek toje, kurią jis paliko, kadangi naujoji įstaiga negali iš karto gauti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo mokinio krepšelių lėšų, o senoji įstaiga tas lėšas turi grąžinti į biudžetą. Ši problema ypač akivaizdi savivaldybėse, kuriose buvo įdiegta vaikų, lankančių privačias ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigas, kompensacijų sistema, nes ji skatina vaikus migruoti iš valstybinių į privačias ugdymo įstaigas ¹³⁰ . Trečia, ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo mokinio krepšelio lėšos neapima visų ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo teikimo išlaidų įstaigose, kurias lankančių vaikų skaičius yra mažas. Dažniausiai, įstaigos, kurioms trūksta lėšų, įsikūrusios kaimo vietovėse. Dėl lėšų trūkumo daugeliu atvejų, savivaldybės tokioms institucijoms turi skirti papildomas dotacijas iš savo biudžetų. Be to, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija taip pat diferencijuoja mokinio krepšelių skaičiavimo metodiką priklausomai nuo skirtingų švietimo įstaigų tipų ir geografinių lokacijų. Tačiau tokia diferencijacija ir nuolatiniai pokyčiai lemia finansavimo nestabilumą ir trukdo įgyvendinti kitas iniciatyvas, tokias kaip, švietimo įstaigų tinklo reformą ¹³¹ .
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija nesuderinama su kompensacijoms šeimoms, kurių vaikai lanko privačias ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigas. Nors kompensacija skatina migraciją iš viešųjų įstaigų į privačias, mokinio krepšelio skaičiavimo ir paskirstymo metodika neužtikrina pakankamo lankstumo, kad būtų galima veiksmingai prisitaikyti prie migracijos pokyčių. Be to, intervencija nėra visiškai

¹²⁸ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu

¹²⁹ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu

¹³⁰ Vilniaus savivaldybės pranešimas spaudai, 2015 m. spalio 28 d., <http://www.vilnius.lt/index.php?1386983483>

¹³¹ Valstybės kontrolė, Valstybinio audito ataskaita. Mokinio krepšelio lėšų planavimo ir naudojimo vertinimas, 2012 m. balandžio 3 d., Nr. FA-P-34-1-2

	suderinta su subsidija ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų veiklos išlaidoms padengti. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo mokinio krepšelis skatina ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų efektyvumą ir atskiria įstaigas, kurios gali ir tas, kurios negali, pritraukti pakankamai vartotojų. Tuo tarpu, subsidijų, skirtų veiklos išlaidoms ar ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų ūkio išlaidoms padengti, tikslas – išlaikyti institucijas veikiančias, nepaisant jų efektyvumo ar galimybių pritraukti paslaugų vartotojus.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio sustabdyti šios intervencijos įgyvendinimą. Tačiau yra svarstymų dėl intervencijos įgyvendinimo būdo pakeitimo. Nuo 2016 m. išmėginama bandomoji mokinio krepšelių skirstymo metodika. Pasirinktas švietimo įstaigų skaičius yra finansuojamas atsižvelgiant į klasių/grupių kompleksus, taikant skirtingus finansavimo dydžius priklausomai nuo klasės/grupės mokinių skaičiaus, o ne atsižvelgiant į bendrą mokinių skaičių. Tikimasi, kad tokia metodika bus naudingesnė mažoms ir vidutinėms mokymo įstaigoms. Jeigu bandomoji metodika bus sėkminga, ji pakeis esamą mokinio krepšelio (įskaitant ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo mokinio krepšelį) skaičiavimo ir perskirstymo metodiką ¹³² . Kalbant apie ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo mokinio krepšelio finansuojamų mokomųjų valandų skaičių, kyla nuolatinės diskusijos. Įvairių ES šalių praktika, susijusi su valstybinio biudžeto finansuojamu ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo valandų skaičiumi skiriasi bei yra įvairių tokių praktikų modelių ¹³³ . Siekiant geriau prisitaikyti prie vartotojų mobilumo, būtų galima apsvastyti galimybę pakeisti intervencijos įgyvendinimą pagal sveikos priežiūros sistemos modelį. Pavyzdžiui, pirminės sveikatos priežiūros sistemoje didžioji dalis pirminės sveikatos priežiūros įstaigų finansavimo yra skiriama atsižvelgiant į konkrečios institucijos pacientų skaičių (todėl tai yra panašu į švietimo įstaigų, naudojančių mokinio krepšelius, finansavimą, nes finansuojama suma yra aiškiai susijusi su paslaugos vartotojų skaičiumi). Tačiau skirtingai nei mokinio krepšelio atveju, vartotojų skaičius pirminės sveikatos priežiūros įstaigose yra peržiūrimas kiekvieną mėnesį, o ne kartą per metus. Todėl, jei asmuo pakeičia pirminį sveikatos priežiūros centrą, kuriam jis priklauso, to asmens finansavimas bus nedelsiant perduotas jo pasirinktai naujai pirminės sveikatos priežiūros įstaigai (už naujam vartotojui suteiktas paslaugas bus atsiskaitoma jau kitą mėnesį, o įstaiga gaus apmokėjimą už paslaugas, suteiktas šiam naujam vartotojui per praėjusį mėnesį). Toks lankstumas galėtų būti taikomas ir skirstant mokinio krepšelio lėšas.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 59. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIUJE
(3)

Intervencijos pavadinimas	ESIF subsidijos ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo kokybei ir prieinamumui gerinti
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui
Trumpas intervencijos aprašymas	Egzistuoja kelios priemonės, finansuojamos ESIF, kuriomis siekiama išlaikyti ir didinti valstybės teikiamo ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo kokybę ir prieinamumą. Įgyvendinant šias priemones numatoma investuoti į mokytojų kompetencijos plėtojimą, švietimo turinio tobulinimą, naujų švietimo organizavimo formų kūrimą ir diegimą, švietimo prieinamumo didinimą.

¹³² LR švietimo ir mokslo ministerijos pranešimas spaudai, 2015 m. lapkričio 25 d., https://www.smm.lt/web/lt/pranesimai_spaudai/naujienos_1/skelbiamos-penkios-savivaldybes-kuriose-bus-isbandomas-klases-krepšelis

¹³³ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu

Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2014 – 2023. Intervencijos įgyvendinimas priklauso nuo galimybės ją finansuoti ESIF lėšomis.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis ikimokyklinio ugdymo tikslas yra patenkinti natūralius, kultūrinius, taip pat etninius, socialinius ir pažintinius vaiko poreikius. Pagrindinis priešmokyklinio ugdymo tikslas yra padėti vaikui pasirėngti sėkmingam mokymuisi pagal pradinio ugdymo programą.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	2014-2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa, 2014 m. Rugsėjis, CCI: 2014LT16MAOP001
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Gerinti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo turinio kokybę, taip pat ugdyti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose dirbančių mokytojų kompetencijas, siekiant pagerinti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo kokybę ir prieinamumą.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Įdiegti naujus švietimo organizavimo modelius, virtualaus ugdymo aplinką, didinti švietimo kokybę, gerinti mokytojų kompetenciją. LR Švietimo ir mokslo ministro patvirtinti priemonių finansavimo sąlygų aprašai (priemonės Nr. 09.2.1-ESFA-K-728; Nr. 09.2.1-EFA-V727)
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Europos socialinio fondo agentūra
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	ESIF fondai
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Valstybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešojo administravimo institucija (-os) tiesiogiai Biudžetinė įstaiga (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Konkursas
Kiti viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdai	Valstybinis planavimas
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios pelno siekiančios įmonės
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Konkursas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas remiantis pačių paslaugų teikėjų skaičiais
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	67-99%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo paslaugų vartotojai, kurie yra vaikai iki 7 metų amžiaus – 116 814 vaikai. (Lietuvos statistikos departamentas, 2016)
Intervencijos poveikis	Sunku įvertinti intervencijos poveikį, nes jos įgyvendinimas tik neseniai prasidėjo. Tačiau tikimasi, kad intervencija turės teigiamą poveikį jos vartotojams, nes ji leis sukurti ir įdiegti naujus ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo organizavimo modelius, atnaujinti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo turinį, sukurti virtualias aplinkas, didinti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų švietimo darbuotojų kompetenciją. Ši intervencija yra ypač svarbi, nes šių patobulinimų nebūtų galima atlikti be ESIF

	paramos ¹³⁴ . Ši intervencija taip pat padės sustiprinti privačius paslaugų teikėjus, nes kai kuriose priemonėse, jie taip pat gali gauti finansavimą.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija nesukuria jokio nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Pagrindinis iššūkis, susijęs su intervencijos įgyvendinimu, yra tai, kad jos įgyvendinimas priklauso nuo ESIF lėšų prieinamumo, kuris nėra stabilus. Šiuo metu nėra jokių svarstymų, kaip ESIF investicijos bus pakeistos nacionalinėmis lėšomis po 2020 m., o kai kuriais atvejais, sukurtų rezultatų tvarumas nėra užtikrintas. Kai kuriais atvejais, pavyzdžiui, priemonės, skirtos švietimo srities darbuotojų kompetencijoms ugdyti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose atveju tikimasi, kad rezultatai bus tvarūs. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų švietimo darbuotojų mokymo programos vėliau bus naudojamos ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų darbuotojų pagal poreikį finansuojamiems mokymams. Vis dėlto, kitais atvejais, pavyzdžiui, sukuriant išorinę ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo kokybės užtikrinimo ir vertinimo sistemą, lėšos yra skiriamos tik tokiai sistemai kurti, tačiau šiuo metu nėra planų, kaip ji bus įdiegta, ar kaip bus užtikrintas finansavimas jos palaikymui ¹³⁵ .
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Intervencija galėtų būti pakeista panašiomis intervencijomis, finansuojamomis iš nacionalinių fondų. Tačiau šiuo metu tokių planų nėra.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 60. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIJE
(4)

Intervencijos pavadinimas	ESIF subsidijos ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo infrastruktūros tobulinimui
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui
Trumpas intervencijos aprašymas	Kai kuriomis ESIF finansuojamomis priemonėmis siekiama teikti subsidijas ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo infrastruktūrai tobulinti.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2014 – 2023. Intervencijos įgyvendinimas priklauso nuo galimybės ją finansuoti ESIF lėšomis.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis ikimokyklinio ugdymo tikslas yra patenkinti natūralius, kultūrinius, taip pat etninius, socialinius ir pažintinius vaiko poreikius. Pagrindinis priešmokyklinio ugdymo tikslas yra padėti vaikui pasirėngti sėkmingam mokymuisi pagal pradinio ugdymo programą.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	2014-2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa, 2014 m. Rugsėjis, CCI: 2014LT16MAOP001
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Tobulinti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų infrastruktūrą, siekiant pagerinti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo kokybę ir prieinamumą.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Atnaujinti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo infrastruktūrą. LR Švietimo ir mokslo ministro patvirtinti priemonių finansavimo sąlygų aprašai (priemonė Nr. 09.1.3-CPVA-R-705)

¹³⁴ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu

¹³⁵ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu

Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Centrinė projektų valdymo agentūra
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	ESIF fondai
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Savivaldybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešojo administravimo institucija (-os) tiesiogiai Biudžetinė įstaiga (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Regioninis planavimas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas remiantis pačių paslaugų teikėjų skaičiais
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	100%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo paslaugų vartotojai, kurie yra vaikai iki 7 metų amžiaus – 116 814 vaikai. (Lietuvos statistikos departamentas, 2016)
Intervencijos poveikis	Sunku įvertinti intervencijos poveikį, nes jos įgyvendinimas tik neseniai prasidėjo. Tačiau tikimasi, kad intervencija turės teigiamą poveikį jos vartotojams, nes intervencija padės atnaujinti ir modernizuoti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų infrastruktūrą ir geriau ją pritaikyti vaikų poreikiams. Tačiau svarbu pažymėti, kad intervenciją gali gauti tik viešieji paslaugų teikėjai, todėl tai neturės jokio poveikio privatiems paslaugų teikėjams.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija nesukuria jokio nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Pagrindinis iššūkis, susijęs su intervencijos įgyvendinimu, yra tai, kad jos įgyvendinimas priklauso nuo ESIF lėšų prieinamumo, kuris nėra stabilus. Šiuo metu nėra jokių svarstymų apie tai, kaip ESIF investicijos bus pakeistos nacionaliniu finansavimu po 2020m., ir nėra aišku, ar infrastruktūrinės investicijos ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose bus galimos, nors akivaizdu, kad tokios intervencijos vis dar bus reikalingos.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Intervencija galėtų būti pakeista panašiomis intervencijomis, finansuojamomis iš nacionalinių fondų. Tačiau šiuo metu tokių planų nėra.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 61. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIUJE
(5)

Intervencijos pavadinimas	Vaikų maitinimo išlaidų ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose kompensavimas (visiškas arba dalinis)
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Parama vartotojams lengvatomis arba tarifų kompensacijomis
Trumpas intervencijos aprašymas	Skirta vaikams, besimokantiems ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose, turintiems teisę gauti nemokamą maitinimą, kompensuojant 100 proc. maitinimo išlaidų. Vaikams, turintiems negalią, vaikams, gyvenantiems tik su vienu iš tėvų, vaikams, gyvenantiems šeimose auginančiose 3 ir daugiau vaikų, vaikams,

	kurių tėvai mokosi dieniniuose bendrojo ugdymo arba aukštojo mokslo įstaigų skyriuose, vaikams, kurių vienas iš tėvų atlieka privalomąją karo tarnybą kompensuojama 50 proc. maitinimo išlaidų ikimokyklinio ar priešmokyklinio ugdymo įstaigose. Tačiau reikėtų pažymėti, kad veiksmų laisvė sudaryti galutinį sąrašą sąlygų, kurios leistų vaikams gauti šią kompensaciją, yra paliekama ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų steigėjams, kurie dažniausiai yra savivaldybės. Todėl galutinis kriterijų sąrašas gali skirtis priklausomai nuo savivaldybės.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1991 – iki dabar. Intervencija yra stabili. Ji egzistavo nuo 1991 m., be jokių didelių pakeitimų ar panaikinimų. 2014 m. maitinimo išlaidų suma, skaičiuojant bazinėmis socialinėmis išmokomis, kuri yra padengiama iš valstybės lėšų, buvo padidinta. Tačiau tai nėra laikoma reikšmingu pakeitimu, nes juo yra atsižvelgiama tik į bendrą infliaciją.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis ikimokyklinio ugdymo tikslas yra patenkinti natūralius, kultūrinius, taip pat etninius, socialinius ir pažintinius vaiko poreikius. Pagrindinis priešmokyklinio ugdymo tikslas yra padėti vaikui pasiręsti sėkmingam mokymuisi pagal pradinio ugdymo programą.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR Švietimo įstatymas, 1991 m. birželio 25 d., Nr. I-1489
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Užtikrinti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo prieinamumą vaikams iš įvairių socioekonominių sluoksnių.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Kompensuoti vaikų maitinimo ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose išlaidas šeimoms, turinčioms tam tikras charakteristikas. LR Socialinės paramos mokiniams įstatymas, 2006 m. birželio 13 d., Nr. X-686; Savivaldybių tarybų nutarimai dėl mokesčio už vaiko išlaikymą įstaigose, įgyvendinančiose ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programas ir vienos dienos vaiko maitinimo normos nustatymo
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija bei savivaldybės.
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Savivaldybių biudžetai
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Valstybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklausa
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Biudžetinė įstaiga (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Kasmetinis biudžetinis finansavimas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Papildomas finansavimas pridedamas prie įstaigos reguliaraus biudžetinio finansavimo, atsižvelgiant į įstaigą lankančių vaikų, kurie turi teisę gauti kompensaciją, skaičių.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	100%

INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo paslaugų vartotojai, kurie yra vaikai iki 7 metų amžiaus – 116 814 vaikai. (Lietuvos statistikos departamentas, 2016)
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija sukuria vartotojams stimulą naudotis paslauga. Intervencija suteikia vartotojams būtinus finansinius išteklius
Privalomumas vartotojams	Vartotojai patys gali pasirinkti, ar pasinaudoti intervencija.
Intervencijos gavėjų atrankos kriterijai	Kiekvieno asmens galimybės naudotis intervencija vertinamos individualiai. Vertinant asmens galimybes atsižvelgiama į: Pajamas Su socialiniu statusu ar amžiumi susijusius kriterijus Šeimos sandarą Sveikatos būklę
Kriterijai, nustatantys intervencijos dydį vienam vartotojui (jeigu intervencija yra susijusi su tiesioginiu ar netiesioginiu finansavimu vartotojams)	Finansavimo dydis visiems intervencijos gavėjams, atitinkantiems nustatytas sąlygas, yra vienodas.
Intervencijos poveikis	Ši intervencija daro teigiamą poveikį jos vartotojams, nes ji padeda didinti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo prieinamumą įvairioms socialinėms grupėms ir tiems, kuriems jo labiausiai reikia. Kadangi intervencija taikoma tik vaikams, lankantiems viešąsias ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigas, ji neturi įtakos privatiems ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo teikėjams.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija nesukuria jokio nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Nenustatyta esminių iššūkių, susijusių su intervencijos įgyvendinimu.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Intervencija įgyvendinama nuo 1991 m. ir nėra poreikio ar svarstymų ją iš esmės keisti ar naikinti.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 62. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIUJE
(6)

Intervencijos pavadinimas	Kompensacijos šeimoms, kurių vaikai lanko privačias ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigas
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Parama vartotojams kompensacijomis
Trumpas intervencijos aprašymas	Kai kurios savivaldybės (4 didžiausių miestų (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių) savivaldybės, taip pat Šiaulių, Kauno ir Klaipėdos rajonų savivaldybės) moka dalines subsidijas privačioms priešmokyklinio ugdymo įstaigoms už vaikus, kurie dalyvauja privačių priešmokyklinio ugdymo įstaigų veikloje, dėl viešojo sektoriaus priešmokyklinio ugdymo įstaigose egzistuojančio vietų stygiaus.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2014 – iki dabar. Intervencijos įgyvendinimas nėra stabilus. Jos įgyvendinimo nuostatai nuolat keičiasi ir yra nuolatinių diskusijų objektu. Intervencijos taikymo sritis plečiama. Intervencija yra suplanuota kaip laikina, kol įvyks reikiami pokyčiai, o jos egzistavimo būtinybė yra nuolat aptariama. Tačiau jos įgyvendinimo pabaiga nėra aiškiai apibrėžta.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis ikimokyklinio ugdymo tikslas yra patenkinti natūralius, kultūrinius, taip pat etninius, socialinius ir pažintinius vaiko poreikius. Pagrindinis priešmokyklinio ugdymo tikslas yra padėti vaikui pasirengti sėkmingam mokymuisi pagal pradinio ugdymo programą.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR Švietimo įstatymas, 1991 m. birželio 25 d., Nr. I-1489

Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Užtikrinti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo prieinamumą vaikams, kurie negavo vietos viešosiose ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose ir be paramos negalėtų lankyti privačių ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Kompensuoti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų, kurių steigėjas nėra valstybė ar savivaldybė, turinčių teisę teikti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programas, lankymo išlaidas. Savivaldybių tarybų sprendimai dėl mėnesinio mokesčio už ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymą nevalstybinėse švietimo įstaigose, vykdančiose ikimokyklinio ugdymo programas, kompensavimo
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Vietinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Savivaldybės
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Savivaldybių biudžetai
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklauskos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privatūs
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios pelno siekiančios įmonės
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Sutartys su licencijuotais paslaugų teikėjais, remiantis kiekybiniais rodikliais.
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas pagal paramos gavėjų skaičių, taikant taikant fiksuotą dydį.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	<34%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo paslaugų vartotojai, kurie yra vaikai iki 7 metų amžiaus – 116 814 vaikai. (Lietuvos statistikos departamentas, 2016)
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams būtinus finansinius išteklius
Privalomumas vartotojams	Vartotojai patys gali pasirinkti, ar pasinaudoti intervencija.
Intervencijos gavėjų atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar panašiai) priklausantys asmenys
Kriterijai, nustatantys intervencijos dydį vienam vartotojui (jeigu intervencija yra susijusi su tiesioginiu ar netiesioginiu finansavimu vartotojams)	Finansavimo dydis visiems paslaugų gavėjams, atitinkantiems nustatytas sąlygas, yra vienodas.
Intervencijos poveikis	Ši intervencija daro teigiamą poveikį jos vartotojams, nes ji didina ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų prieinamumą ir pradeda spręsti laisvų vietų trūkumą viešosiose ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose didžiuosiuose miestuose. Ši intervencija taip pat turi teigiamą poveikį privatiems paslaugų teikėjams, nes ji skatina steigti daugiau privačių ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų bei didina privačių ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų teikiamų paslaugų vartotojų skaičių.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija prisideda prie skirtingų socialinių grupių atskirties visuomenėje didinimo, nes paramos suma padengia tik nedidelę dalį privačių ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo kaštų, todėl ja pasinaudoti gali tik santykinai didesnes pajamas turinčios šeimos, galinčios padengti likusią paslaugos kainos dalį savo lėšomis. Todėl intervencija didina atskirtį tarp didesnes pajamas gaunančių šeimų vaikų, besimokančių privačiose ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose ir vidutines ar mažas pajamas gaunančių šeimų,

	kurių vaikai lanko viešąsias ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigas ¹³⁶ .
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Pagrindinis su intervencijos įgyvendinimu susijęs iššūkis yra tai, kad ji laikoma tik laikina priemone, padedančia užtikrinti tinkamą ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo prieinamumą. Nepaisant to, nėra aiškiai apibrėžta, kada intervencijos įgyvendinimas bus sustabdytas. Be to, intervencijos įgyvendinimo sąlygos nuolat keičiasi. Šis intervencijos įgyvendinimo neapibrėžtumas sukelia netikrumą tiek paslaugų tiekėjams, tiek paslaugų vartotojams.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija nėra visiškai suderinta su ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo mokinio krepšelio įgyvendinimu. Intervencija skatina didesnę ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo vartotojų mobilumą. Tačiau ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo mokinio krepšelio skaičiavimo ir paskirstymo metodika nėra pakankamai lanksti, kad galėtų prisitaikyti prie šio mobilumo.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Intervencija gali būti atšaukta ir, greičiausiai, bus panaikinta, kai bus išspręsta vietų trūkumo viešosiose ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose didžiuosiuose miestuose problema. Ši intervencija laikoma alternatyva naujų ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų steigimui, atsižvelgiant į tai, kad dėl demografinių pokyčių, vietų stoka viešosiose ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose turėtų ilgai išsilaikyti savaime.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 63. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIJE (7)

Intervencijos pavadinimas	Teisės aktų nuostatos nustatančios privalomą dalyvavimą priešmokykliniame ugdyme
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Teisės aktų nuostatos
Trumpas intervencijos aprašymas	Priešmokyklinis ugdymas (1 metai) yra privalomas nuo 2016 m. rugsėjo 1 d. vaikams nuo 6 metų arba 5 metų (išskirtiniais atvejais) amžiaus.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2016 – iki dabar. Intervencijos įgyvendinimas yra stabilus. Nors intervencija gana nauja, tačiau, ji įtvirtinta pagrindiniame švietimo įstatyme, todėl tikimasi, kad jos įgyvendinimas bus ilgalaikis.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis priešmokyklinio ugdymo tikslas yra padėti vaikui pasirengti sėkmingam mokymuisi pagal pradinio ugdymo programą.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR Švietimo įstatymas, 1991 m. birželio 25 d., Nr. I-1489
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Užtikrinti, kad visi vaikai turėtų vienodas startines pozicijas pradinio ugdymo siekimui ir padidinti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo kokybę.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Nustatyti privalomo priešmokyklinio ugdymo pradžios amžių. LR Švietimo įstatymas, 1991 m. birželio 25 d., Nr. I-1489
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo Vietinis lygmuo

¹³⁶ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu

Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija bei savivaldybės.
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Savivaldybių biudžetai
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Valstybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklausa
Teisės aktų nuostatos/mokesčio/ mokesčio lengvatos subjektai	6 metų amžiaus vaikai – 29 258 (Lietuvos statistikos departamentas, 2017) arba, išskirtiniais atvejais, 5 metų amžiaus vaikai – 29 298 (Lietuvos statistikos departamentas).
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams tipas	Intervencija reikalauja tam tikrų veiksmų iš subjektų.
Intervencijos privalomumas teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams	Naudojimasis intervencija vartotojams privalomas
Intervenciją gaunančių teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektų atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar panašiai) priklausantys asmenys
Visuomenės grupės, patiriančios netiesioginę naudą dėl teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos įgyvendinimo	Visa populiacija - 2 821 674 žmonės (Lietuvos statistikos departamentas, 2017)
Intervencijos poveikio visuomenės grupėms, patiriančioms netiesioginę jos naudą, tipas	Moksliniais tyrimais įrodyta, kad dalyvavimas ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo procese turi teigiamą poveikį vaikų pasiekimams ateityje, integracijai į visuomenę, mažesniams nusikalstamumo lygiui ir geresnėms įsidarbinimo galimybėms. Todėl visa visuomenė taip pat gauna teigiamą poveikį iš aktyvesnio vaikų dalyvavimo ikimokykliniame ir priešmokykliniame ugdyme, nes tai padeda kurti labiau integruotą, išsilavinusią ir saugesnę visuomenę, o taip pat didina ekonominį našumą.
Intervencijos poveikis	Intervencija daro teigiamą poveikį jos vartotojams, nes ji dalyvavimą priešmokykliniame ugdyme padaro privalomu, o tai padeda užtikrinti lygias galimybes vaikams iš įvairių socioekonominių sluoksnių daugiau pasiekti ateityje, įgyti geresnį išsilavinimą, geriau integruotis į visuomenę ir turėti geresnes įsidarbinimo galimybes. Be to, intervencija taip pat daro teigiamą poveikį privatiems ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo paslaugų teikėjams, nes ji didina bendrą ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo paslaugų paklausą. Taip pat, ji padeda siekti Lietuvos nacionalinio tikslo, kad iki 2020 m. vaikų, nuo 4 metų amžiaus iki privalomo ugdymo pradžios amžiaus dalyvavimo lygis ikimokykliniame ir priešmokykliniame ugdyme būtų 95 procentai ¹³⁷ .
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija nesukuria jokių nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Pagrindinis iššūkis susijęs su intervencijos įgyvendinimu yra užtikrinimas, kad ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigos būtų pasirengusios priimti daugiau moksleivių, kad būtų pakankamai kvalifikuotų švietimo darbuotojų, pakankamas kiekis laisvų vietų ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose (dideliuose miestuose) ir užtikrintos galimybės saugiai pasiekti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigas (kaimo vietovėse). Kadangi ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo darbuotojų, laisvų vietų skaičiaus ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose dideliuose miestuose ir galimybių saugiai pasiekti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigas trūksta ¹³⁸ , šiuos iššūkus įveikti yra sudėtinga.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.

¹³⁷ European Commission: Directorate-General for Education and Culture, Education and Training Monitor 2017. Lithuania, 2017

¹³⁸ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu

Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Šiuo metu nėra jokių svarstymų ar būtinybės sustabdyti intervencijos įgyvendinimą, tačiau numatoma, įdiegti pakeitimą, kuris nustatytų, jog priešmokykliniame ugdyme privalomai dalyvauti turėtų pradėti vaikai nuo 5 metų (taigi pagal pradinio ugdymo programas būtų ugdomi vaikai nuo 6 metų amžiaus). Numatoma, kad šis pokytis bus visiškai įgyvendintas iki 2020 m. ¹³⁹ .

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 64. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIJE (8)

Intervencijos pavadinimas	Teisės aktų nuostatos dėl ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo mokinio krepšelio
GENERAL CHARACTERISTICS OF THE INTERVENTION	
Intervencijos tipas	Teisės aktų nuostatos
Trumpas intervencijos aprašymas	Švietimo teikėjų išlaidos, kurių padengimui gali būti skiriamos mokinio krepšelio lėšos, yra apribojamos lėšomis, nurodytomis Vyriausybės nutarime.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2011 – iki dabar (ikimokyklinis ugdymas). 2003 – iki dabar (priešmokyklinis ugdymas). Intervencija buvo įvesta 2011 m. ir 2003 m. (atitinkamai ikimokykliniam ugdymui ir priešmokykliniam ugdymui). Anksčiau ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų veiklos finansavimas buvo reguliarios biudžetinės subsidijos dalis, todėl aptariama teisės aktų nuostata neegzistavo. Nuo intervencijos įvedimo, jos įgyvendinimas buvo stabilus, nes nebuvo reikšmingai keičiamas.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis ikimokyklinio ugdymo tikslas yra patenkinti natūralius, kultūrinius, taip pat etninius, socialinius ir pažintinius vaiko poreikius. Pagrindinis priešmokyklinio ugdymo tikslas yra padėti vaikui pasiręsti sėkmingam mokymuisi pagal pradinio ugdymo programą.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR Švietimo įstatymas, 1991 m. birželio 25 d., Nr. I-1489
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Užtikrinti skaidrų ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų švietimo veiklos finansavimą, nustatyti lėšų naudojimo taisykles.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Sukurti skaidrias mokinio krepšelio naudojimo taisykles. LR Vyriausybės nutarimas dėl mokinio krepšelio lėšų apskaičiavimo ir paskirstymo metodikos patvirtinimo, 2001 m. birželio 27 d., Nr. 785
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija bei savivaldybės.
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklauso ir pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS/PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Teisės aktų nuostatos/mokesčio/ mokesčio lengvatos subjektai	Savivaldybių administracijos Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo paslaugų teikėjai
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams tipas	Intervencija suteikia subjektams leidimą Intervencija draudžia tam tikrą subjektų elgseną

¹³⁹ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu

Intervencijos privalomumas teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams	Intervencijos naudojimas vartotojams privalomas
Intervenciją gaunančių teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektų atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar panašiai) priklausantys asmenys
Intervencijos poveikis	Intervencija daro teigiamą poveikį jos vartotojams, nes ji užtikrina didesnę lankstumą renkantis ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigas. Kadangi intervencija nustato, kad finansavimą gali gauti tiek viešieji, tiek privatus paslaugų tiekėjai, tai kartu skatina privačių teikėjų dalyvavimą rinkoje.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Nenumatytas intervencijos poveikis pasireiškia per tai, jog ji nustato, kad mokinio krepšelis padengia 4 valandas ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo per dieną. Institucijose, kurios teikia ilgesnes ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programas, likusią dalį išlaidų turėtų padengti steigėjai (dažniausiai savivaldybės) savo lėšomis. Tačiau kai kurios savivaldybės papildomų lėšų neskiria ir reikalauja, kad ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigos vykdytų ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programas nuo 8 iki 12 valandų per dieną su tomis pačiomis mokinio krepšelio lėšomis, kurios yra skirtos padengti tik 4 ugdymo valandas. Dėl tokios situacijos mažėja darbuotojų atlyginimai, ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo kokybė, sumažėja investicijos į ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo darbuotojų kvalifikacijos tobulinimą, investicijos į švietimui teikti reikalingos infrastruktūros, įrangos atnaujinimą ¹⁴⁰ .
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Mokinio krepšelio apskaičiavimo ir perskirstymo metodika yra nepakankamai lanksti, kad prisitaikytų prie pokyčių, vykstančių per mokslo metus, kuomet vaikas keičia švietimo įstaigą. Šis iššūkis ypač aktualus savivaldybėse, kuriose buvo pradėtos teikti kompensacijos vaikams lankantiems privačias ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigas bei padidėjo vaikų mobilumas iš valstybinių į privačias ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigas. Kitas iššūkis yra tai, kad ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo mokinio krepšelio skaičiavimo ir paskirstymo metodika nuolat keičiasi. Siekama užtikrinti tinkamą ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų finansavimą kaimo vietovėse, kuriose vaikų skaičius yra nedidelis, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija nustato skirtingus ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo mokinio krepšelio skaičiavimo tarifus, priklausomai nuo švietimo įstaigos tipo, dydžio ir geografinės lokacijos. Tačiau toks tarifų diferencijavimas ir nuolatinis jų dydžio pokytis neleidžia užtikrinti tinkamo ilgalaikio planavimo ir kitų iniciatyvų, tokių kaip, švietimo įstaigų tinklo reformos, įgyvendinimo ¹⁴¹ .
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija nesuderinama su kompensacijomis šeimoms, kurių vaikai lanko privačias ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigas. Nors kompensacija skatina migraciją iš viešųjų įstaigų į privačias, mokinio krepšelio skaičiavimo ir paskirstymo metodika neužtikrina pakankamo lankstumo, kuris leistų efektyviai prisitaikyti prie tokių pokyčių ¹⁴² .
Galimybės pakeisti/atsakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio sustabdyti šios intervencijos įgyvendinimą. Tačiau yra svarstymų dėl intervencijos įgyvendinimo būdo pakeitimo. Nuo 2016 m. išmėginama bandomoji mokinio krepšelių skirstymo metodika. Pasirinktas švietimo įstaigų skaičius yra finansuojamas atsižvelgiant į klasių/grupių kompleksus, taikant skirtingus finansavimo dydžius priklausomai nuo klasės/grupės mokinių skaičiaus, o ne atsižvelgiant į bendrą mokinių skaičių. Tikimasi, kad tokia metodika bus naudingesnė mažoms ir vidutinėms mokymo įstaigoms. Jeigu bandomoji metodika bus sėkminga, ji pakeis esamą mokinio krepšelio (įskaitant ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo mokinio krepšelį)

¹⁴⁰ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu

¹⁴¹ Valstybės kontrolė, Valstybinio audito ataskaita. Mokinio krepšelio lėšų planavimo ir naudojimo vertinimas, 2012 m. balandžio 3 d., Nr. FA-P-34-1-2

¹⁴² Vilniaus savivaldybės pranešimas spaudai, 2015 m. spalio 28 d., <http://www.vilnius.lt/index.php?1386983483>

	skaičiavimo ir perskirstymo metodiką¹⁴³. Kalbant apie ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo mokinio krepšelio finansuojamų mokomųjų valandų skaičių, kyla nuolatinės diskusijos. Įvairių ES šalių praktika, susijusi su valstybinio biudžeto finansuojamu ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo valandų skaičiumi skiriasi bei yra įvairių tokių praktikų modelių¹⁴⁴. Siekiant geriau prisitaikyti prie vartotojų mobilumo, būtų galima apsvastyti galimybę pakeisti intervencijos įgyvendinimą pagal sveikatos priežiūros sistemos modelį. Pavyzdžiui, pirminės sveikatos priežiūros sistemoje didžioji dalis pirminės sveikatos priežiūros įstaigų finansavimo yra skiriama atsižvelgiant į konkrečios institucijos pacientų skaičių (todėl tai yra panašu į švietimo įstaigų, naudojančių mokinio krepšelius, finansavimą, nes finansuojama suma yra aiškiai susijusi su paslaugos vartotojų skaičiumi). Tačiau skirtingai nei mokinio krepšelio atveju, vartotojų skaičius pirminės sveikatos priežiūros įstaigose yra peržiūrimas kiekvieną mėnesį, o ne kartą per metus. Todėl, jei asmuo pakeičia pirminį sveikatos priežiūros centrą, kuriam jis priklauso, to asmens finansavimas bus nedelsiant perduotas jo pasirinktai naujai pirminės sveikatos priežiūros įstaigai (už naujam vartotojui suteiktas paslaugas bus atsiskaitoma jau kitą mėnesį, o įstaiga gaus apmokėjimą už paslaugas, suteiktas šiam naujam vartotojui per praėjusį mėnesį). Toks lankstumas galėtų būti taikomas ir skirstant mokinio krepšelio lėšas.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 65. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIUJE (9)

Intervencijos pavadinimas	Mokinio krepšelis profesinio mokymo įstaigų ūkio išlaidoms padengti
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)
Trumpas intervencijos aprašymas	Profesinio mokymo paslaugų teikėjų tinklą prižiūri jų steigėjai, kurie teikia subsidijas ūkio išlaidoms padengti mokinio krepšelio forma.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2011 – iki dabar. Intervencija buvo įvesta 2011 metais. Anksčiau profesinio mokymo įstaigų einamųjų išlaidų finansavimas buvo reguliarios biudžetinės subsidijos dalis. Nuo intervencijos įvedimo jos įgyvendinimas buvo stabilus, nes nebuvo ženkliai keistas.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis profesinio mokymo tikslas – padėti asmeniui įgyti, keisti ir tobulinti kvalifikaciją bei pasirengti dalyvauti darbo rinkoje.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR Švietimo įstatymas, 1991 m. birželio 25 d., Nr. I-1489; LR Profesinio mokymo įstatymas 1997 m. spalio 14 d., Nr. VIII-450
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Užtikrinti profesinio mokymo įstaigų veikimą siekiant profesinio mokymo tikslų ir taupant finansinius resursus, susiejant šį finansavimą su profesinio mokymo dalyvių skaičiumi.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Skirstyti finansavimą profesinio mokymo įstaigų ūkio išlaidoms padengti atsižvelgiant į profesinio mokymo dalyvių skaičių. LR Vyriausybės nutarimas dėl ūkio lėšų skyrimo savivaldybių profesinio mokymo įstaigoms iš atitinkamų metų valstybės biudžeto tikslinių dotacijų savivaldybių biudžetams metodikos patvirtinimo, 2011 m. kovo 23 d., Nr. 337
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo

¹⁴³LR švietimo ir mokslo ministerijos pranešimas spaudai, 2015 m. lapkričio 25 d., https://www.smm.lt/web/lt/pranesimai_spaudai/naujienuos_1/skelbiamos-penkios-savivaldybes-kuriose-bus-isbandomas-klases-krepshelis

¹⁴⁴ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu

Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija bei savivaldybės.
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklausa ir pasiūla
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Biudžetinė įstaiga (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Sutartys su licencijuotais paslaugų teikėjais, remiantis kiekybiniais rodikliais
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas pagal paramos gavėjų skaičių, taikant fiksuotą dydį.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	100%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Formaliojo profesinio mokymo vartotojai yra pirminio profesinio mokymo dalyviai – 47 667 (Profesinio mokymo būklės apžvalga, 2016/2017).
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams būtiną infrastruktūrą.
Privalomumas vartotojams	Intervencijos naudojimas vartotojams privalomas
Intervencijos gavėjų atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar panašiai) priklausantys asmenys
Kriterijai, nustatantys intervencijos dydį vienam vartotojui (jeigu intervencija yra susijusi su tiesioginiu ar netiesioginiu finansavimu vartotojams)	Finansavimo dydis visiems paslaugų gavėjams, atitinkantiems nustatytas sąlygas, yra vienodas.
Intervencijos poveikis	Intervencija daro teigiamą poveikį jos vartotojams, nes ji užtikrina profesinio mokymo įstaigų veiklą. Tačiau intervencija neturi įtakos privatiems paslaugų teikėjams, nes intervenciją gali gauti tik viešieji paslaugų teikėjai.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija nesukuria jokio nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Nenustatyta esminių iššūkių, susijusių su intervencijos įgyvendinimu.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio sustabdyti intervencijos įgyvendinimą. Tačiau 2017 m. gruodžio 14 d. Lietuvos Respublikos Seimo patvirtintoje naujoje Profesinio mokymo įstatymo redakcijoje, visų profesinio mokymo paslaugų teikėjų teisinis statusas pasikeis į viešąją ne pelno siekiančią organizaciją (-as), o tai turės įtakos profesinio mokymo įstaigų finansavimui. Tikimasi, kad tai padės pritraukti daugiau privačių lėšų, o profesinio mokymo įstaigos taps labiau nepriklausomos ¹⁴⁵ .

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

¹⁴⁵ LR prezidentūros pranešimas spaudai, 2017 m. gruodžio 14 d.,
<http://www.regionunaujienos.lt/atveriamas-kelias-profesinio-mokslo-pertvarkai/>

LENTELĖ 66. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIUJE (10)

Intervencijos pavadinimas	Mokinio krepšelis profesinio mokymo vartotojams
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)
Trumpas intervencijos aprašymas	Mokinio krepšelis yra subsidija kiekvienam profesinio (formalus profesinis mokymas, apimantis dalį ISCED 2, 3 ir ISCED 4 lygius) mokymo mokiniui, kurio dydis apskaičiuojamas kiekvienais metais pagal Vyriausybės nutarimu patvirtintą metodiką, remiantis vienos kontaktinės mokymo valandos kaina.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2004 – iki dabar. Intervencija buvo įvesta 2004 metais. Anksčiau profesinio mokymo finansavimas buvo reguliarios biudžetinės subsidijos dalis. Nuo intervencijos įvedimo jos įgyvendinimas buvo stabilus, nes nebuvo ženkliai keistas.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis profesinio mokymo tikslas – padėti asmeniui įgyti, keisti ir tobulinti kvalifikaciją bei pasirengti dalyvauti darbo rinkoje.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR Švietimo įstatymas, 1991 m. birželio 25 d., Nr. I-1489; LR Profesinio mokymo įstatymas 1997 m. spalio 14 d., Nr. VIII-450
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Užtikrinti švietimo veiklos finansavimą profesinio mokymo įstaigose, didinti tarpusavio konkurenciją ir užtikrinti aukštą profesinio mokymo kokybę.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Skirstyti lėšas profesinio mokymo finansavimui užtikrinti. LR Vyriausybės nutarimas dėl profesinio mokymo lėšų skaičiavimo vienam mokiniui, kuris mokosi pagal formaliojo profesinio mokymo programą, metodikos patvirtinimo, 2008 m. gruodžio 8 d., Nr. 1320
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija bei savivaldybės.
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Savivaldybės biudžetas Valstybinis draudimo fondas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklauskos ir pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Biudžetinė įstaiga (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Sutartys su licencijuotais paslaugų teikėjais, remiantis kiekybiniais rodikliais
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios pelno siekiančios įmonės
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Sutartys su licencijuotais paslaugų teikėjais, remiantis kiekybiniais rodikliais.
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas pagal paramos gavėjų skaičių, taikant fiksuotą dydį.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	67-99%

INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Formaliojo profesinio mokymo vartotojai yra pirminio profesinio mokymo dalyviai – 47 667 (Profesinio mokymo būklės apžvalga, 2016/2017).
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams reikiamas paslaugas
Privalomumas vartotojams	Intervencijos naudojimas vartotojams privalomas
Intervencijos gavėjų atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar panašiai) priklausantys asmenys
Kriterijai, nustatantys intervencijos dydį vienam vartotojui (jeigu intervencija yra susijusi su tiesioginiu ar netiesioginiu finansavimu vartotojams)	Finansavimo dydis visiems paslaugų gavėjams, atitinkantiems nustatytas sąlygas, yra vienodas.
Intervencijos poveikis	Intervencijos poveikis jos vartotojams yra teigiamas, nes ji užtikrina vienodą profesinio mokymo prieinamumą visoms visuomenės grupėms šalyje. Ji taip pat padidina vartotojų lankstumą renkantis tinkamiausią profesinio mokymo įstaigą. Kadangi intervenciją gali gauti tiek viešieji, tiek privatieji paslaugų teikėjai, ji taip pat skatina privačių paslaugų teikėjų plėtrą.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija nesukuria jokio nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Pagrindinis iššūkis, susijęs su intervencijos įgyvendinimu, yra tas, kad nors profesinio mokymo dalyviams ir profesinio mokymo įstaigų einamųjų išlaidų padengimui skirtas mokinio krepšelis yra skirtas padidinti profesinio mokymo finansavimo skaidrumą, finansavimas nėra vienodai pasiskirstytas tarp profesinio mokymo teikėjų. Dėl mokinio krepšelio apskaičiavimo metodikos ir dėl papildomo finansavimo iš valstybės ir savivaldybių biudžetų, kuriuos gauna profesinio mokymo įstaigos, skirtumai tarp finansavimo vienam studentui visoje šalyje yra dideli ¹⁴⁶ .
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio sustabdyti intervencijos įgyvendinimą. Tačiau 2017 m. gruodžio 14 d. Lietuvos Respublikos Seimo patvirtintoje naujoje Profesinio mokymo įstatymo redakcijoje, visų profesinio mokymo paslaugų teikėjų teisinis statusas pasikeis į viešąją ne pelno siekiančią organizaciją (-as), o tai turės įtakos profesinio mokymo įstaigų finansavimui. Tikimasi, kad tai padės pritraukti daugiau privačių lėšų, o profesinio mokymo įstaigos taps labiau nepriklausomos ¹⁴⁷ .

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 67. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIJE (11)

Intervencijos pavadinimas	ESIF subsidijos profesinio mokymo kokybei ir prieinamumui gerinti
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui
Trumpas intervencijos aprašymas	Kai kuriomis priemonėmis, kurias finansuoja ESIF, siekiama išlaikyti ir padidinti profesinio mokymo kokybę ir prieinamumą. Numatoma investuoti į mokytojų kompetencijos plėtojimą, švietimo turinį,

¹⁴⁶ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras, Profesinio mokymo būklės apžvalga 2017, 2017

¹⁴⁷ LR prezidentūros pranešimas spaudai, 2017 m. gruodžio 14 d., <http://www.regionunaujienos.lt/atveriamas-kelias-profesinio-mokslo-pertvarkai/>

	formaliojo ir neformaliojo ugdymo galimybes, naujų švietimo organizavimo formų formavimą ir diegimą, švietimo prieinamumo didinimą.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2014 – 2023. Intervencijos įgyvendinimas priklauso nuo galimybės ją finansuoti ESIF lėšomis.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis profesinio mokymo tikslas – padėti asmeniui įgyti, keisti ir tobulinti kvalifikaciją bei pasirengti dalyvauti darbo rinkoje.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	2014-2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa, 2014 m. Rugsėjis, CCI: 2014LT16MAOP001
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Didinti profesinio mokymo patrauklumą ir atitikimą darbo rinkos poreikiams, didinti įdarbintų žmogiškųjų išteklių konkurencingumą ir užtikrinti galimybes prisitaikyti prie ekonomikos poreikių.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Finansuoti privataus ir viešojo sektorių darbuotojų mokymus, kurti profesinio mokymo informacines sistemas, įgyvendinti profesinio mokymo įstaigų išorinį ir vidinį vertinimą, tobulinti bendrojo ir profesinio mokymo mokytojų kvalifikaciją, didinti profesinio mokymo sistemos tarptautiškumą. LR Ūkio ministro patvirtintas priemonės finansavimo sąlygų aprašas (priemonė Nr. 09.4.3.-ESFA-K-827) LR Švietimo ir mokslo ministro patvirtinti priemonių finansavimo sąlygų aprašai (priemonės Nr. 09.4.2-ESFA-K-737; Nr. 09.4.1-ESFA-V-713; Nr. 09.2.1-ESFA-V-727; Nr. 09.4.2-ESFA-V-715; Nr. 09.4.2-ESFA-K-714)
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Europos socialinio fondo agentūra
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	ESIF fondai
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Valstybės biudžetas Privačios lėšos
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMIAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešojo administravimo institucija (-os) tiesiogiai Biudžetinė įstaiga (-os) Valstybės/savivaldybės ar jų institucijų valdoma pelno siekianti įmonė (-s)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Valstybinis planavimas
Kiti viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdai	Konkursas
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios pelno siekiančios įmonės Nevyriausybines organizacijos
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Konkursas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas remiantis pačių paslaugų teikėjų skaičiais
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	67-99%

INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Formaliojo profesinio mokymo vartotojai yra pirminio profesinio mokymo dalyviai – 47 667 (Profesinio mokymo būklės apžvalga, 2016/2017). Tęstinio profesinio mokymo vartotojai – 43 243 (Profesinio mokymo būklės apžvalga, 2017 I-II ketvirčiai).
Intervencijos poveikis	Sunku įvertinti intervencijos poveikį, nes ji dar tik pradeda įgyvendinti. Tačiau tikimasi, kad intervencijos poveikis vartotojams bus teigiamas, nes tai leis pagerinti privataus ir viešojo sektorių darbuotojų profesines kompetencijas, didinti profesinio mokymo įstaigose dirbančių mokytojų kompetencijas, didinti profesinio mokymo tarptautiškumą, įdiegti profesinio mokymo turinio kokybės kontrolės priemones. Kadangi intervenciją gali gauti tiek viešieji, tiek privatūs paslaugų teikėjai, tai taip pat paskatins aktyvesnį privačių paslaugų teikėjų dalyvavimą paslaugų teikimo rinkoje.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija nesukuria jokio nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Pagrindinis iššūkis, susijęs su intervencija, yra tai, kad jos įgyvendinimas priklauso nuo ESIF lėšų prieinamumo ir nėra stabilus. Šiuo metu nėra jokių svarstymų dėl ESIF investicijų pakeitimo nacionaliniais fondais po 2020 metų. Be to, intervencijos sukurtų produktų kokybė, veiksmingumas ir tvarumas ne visada yra užtikrinami. Pavyzdžiui, 2007–2013 m. ESIF investicijos buvo panaudotos 10 profesinio standartų ir 76 modulinį profesinio mokymo programų parengimui ¹⁴⁸ . Tačiau tik vienas iš parengtų profesinio mokymo standartų buvo patvirtintas, o šiuo metu įgyvendinamos tik 46 modulinės programos ¹⁴⁹ . Be to, nebuvo užtikrinta tinkama ESIF finansuojamų veiklų seka. Modulinės profesinio mokymo programos buvo rengiamos tuo pačiu metu, kaip ir profesiniai standartai, o modulinį programų įgyvendinimo priemonės buvo parengtos anksčiau negu pačios programos ¹⁵⁰ .
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Intervencija galėtų būti pakeista panašiomis intervencijomis, finansuojamomis iš nacionalinių fondų. Tačiau šiuo metu tokių planų nėra. Be to, intervencijos įgyvendinimas turėtų būti pakeistas siekiant užtikrinti, kad produktai, sukurti naudojant ESIF lėšas, būtų naudojami efektyviai, būtų aukštos kokybės ir būtų užtikrinamas tolesnis jų tvarumas.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 68. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIJE (12)

Intervencijos pavadinimas	ESIF subsidijos profesinio mokymo infrastruktūros tobulinimui
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui
Trumpas intervencijos aprašymas	Kai kuriomis ESIF finansuojamomis priemonėmis subsidijuojamas profesinio mokymo infrastruktūros tobulinimas.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2014 – 2023. Intervencijos įgyvendinimas priklauso nuo galimybės ją finansuoti ESIF lėšomis.

¹⁴⁸ Valstybės kontrolė, Valstybinio audito ataskaita. Kaip panaudojamos profesinio mokymo galimybės, 2016 m. vasario 22 d., Nr. VA-P-50-1-1

¹⁴⁹ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras, Profesinio mokymo būklės apžvalga 2017, 2017

¹⁵⁰ Valstybės kontrolė, Valstybinio audito ataskaita. Kaip panaudojamos profesinio mokymo galimybės, 2016 m. vasario 22 d., Nr. VA-P-50-1-1

Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis profesinio mokymo tikslas – padėti asmeniui įgyti, keisti ir tobulinti kvalifikaciją bei pasirengti dalyvauti darbo rinkoje.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa, 2014 m. Rugsėjis, CCI: 2014LT16MAOP001
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Didinti profesinio mokymo kokybę ir prieinamumą, investuojant į infrastruktūrą.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Tobulinti profesinio mokymo infrastruktūrą ir plėtoti sektorinius praktinio mokymo centrus. LR Švietimo ir mokslo ministro patvirtinti priemonių finansavimo sąlygų aprašai (priemonės Nr. 09.1.2-CPVA-K-722; Nr. 09.1.2-CPVA-V-721)
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Centrinė projektų valdymo agentūra
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	ESIF fondai
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Valstybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMIAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Biudžetinė įstaiga (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Valstybinis planavimas
Kiti viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdai	Konkursas
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios pelno siekiančios įmonės
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Konkursas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas remiantis paslaugų teikėjų vertinimais
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	67-99%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Formaliojo profesinio mokymo vartotojai yra pirminio profesinio mokymo dalyviai – 47 667 (Profesinio mokymo būklės apžvalga, 2016/2017). Tęstinio profesinio mokymo vartotojai – 43 243 (Profesinio mokymo būklės apžvalga, 2017 I-II ketvirčiai).
Intervencijos poveikis	Sunku įvertinti intervencijos poveikį, nes ji dar tik pradeda įgyvendinti. Tačiau tikimasi, kad intervencijos poveikis vartotojams bus teigiamas, nes ji leis atnaujinti ir plėtoti profesinio mokymo infrastruktūrą, taip pat, kurti sektorinius praktinio mokymo centrus. Kadangi intervenciją gali gauti tiek viešieji, tiek privatieji paslaugų teikėjai, ji paskatins privačių paslaugų teikėjų teikiamų paslaugų plėtrą.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija nesukuria jokio nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Pagrindinis iššūkis, susijęs su intervencijos įgyvendinimu, yra tai, kad jos įgyvendinimas priklauso nuo ESIF lėšų prieinamumo bei nėra stabilus. Šiuo metu nėra jokių svarstymų dėl ESIF investicijų pakeitimo nacionalinių fondų lėšomis po 2020 metų. Be to,

	intervencijos sukurtų produktų kokybę, veiksmingumas ir tvarumas ne visada užtikrinami. Pavyzdžiui, 2007–2013 m. naudojant ESIF fondų lėšas įsteigti sektorinio praktinio mokymo centrai, tačiau numatytas sukurtos infrastruktūros naudojimo intensyvumas nebuvo pasiektas nė viename iš naujų sektorinio praktinio mokymo centrų. Trečdalyje sektorinio praktinio mokymo centrų buvo pasiektas tik trečdalis suplanuoto sukurtos infrastruktūros naudojimo intensyvumo. Vienas sektorinis praktinio mokymo centras metus nevykdė nė vienos profesinio mokymo programos, nes tam neturėjo licencijos, todėl sukurta infrastruktūra apskritai nebuvo naudojama nepaisant to, kad regione yra dar viena profesinio mokymo įstaiga, vykdanči profesinio mokymo programas, tačiau neturinti reikalingos infrastruktūros¹⁵¹. Taip pat svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad visos šios problemos kyla dėl profesinio mokymo įstaigų administracijos kompetencijų pritraukti naujus vartotojus bei numatyti efektyvias priemones naujos infrastruktūros naudojimo efektyvumui didinti stokos, o tai reiškia, kad šios problemos kyla ne dėl struktūrinių priežasčių, bet yra praktinės, o kartu ir sąlyginai nesudėtingai išsprendžiamos. Nepaisant šių iššūkių, susijusių su sektorinio praktinio mokymo centrų naudojimo efektyvumu, ESIF lėšas numatoma ir toliau investuoti į jų plėtrą.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Intervencija galėtų būti pakeista panašiomis intervencijomis, finansuojamomis iš nacionalinių fondų. Tačiau šiuo metu tokių planų nėra. Be to, atsižvelgiant į praėjusio ESIF įgyvendinimo laikotarpio patirtį, reikėtų iš naujo apsvarstyti būtinybę tęsti intervencijos įgyvendinimą. Jei būtų nuspręsta, kad tolesnės panašios investicijos vis dar reikalingos, intervencijos įgyvendinimas turėtų būti iš dalies pakeistas siekiant užtikrinti, kad sukurtos arba atnaujintos infrastruktūros naudojimo intensyvumas atitiktų numatytą lygį.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 69. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIJE (13)

Intervencijos pavadinimas	Teisės aktų nuostatos dėl formalių profesinio mokymo paslaugų teikėjų licencijavimo
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Teisės aktų nuostatos
Trumpas intervencijos aprašymas	Visi formaliojo profesinio mokymo paslaugų teikėjai turi turėti licencijas, kad galėtų vykdyti formaliojo profesinio mokymo veiklą.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1991 – iki dabar. Intervencija yra stabili. Ji egzistuoja nuo 1991 m., be jokių didelių pakeitimų ar panaikinimų.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis profesinio mokymo tikslas – padėti asmeniui įgyti, keisti ir tobulinti kvalifikaciją bei pasirengti dalyvauti darbo rinkoje.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR Švietimo įstatymas, 1991 m. birželio 25 d., Nr. I-1489; LR Profesinio mokymo įstatymas 1997 m. spalio 14 d., Nr. VIII-450
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Užtikrinti pakankamą profesinio mokymo kokybę.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Teikti licencijas formaliojo profesinio mokymo teikėjams. LR Vyriausybės nutarimas dėl formaliojo profesinio mokymo licencijavimo taisyklių patvirtinimo, 2004 m. birželio 29 d., Nr. 822

¹⁵¹ Valstybės kontrolė, Valstybinio audito ataskaita. Kaip panaudojamos profesinio mokymo galimybės, 2016 m. vasario 22 d., Nr. VA-P-50-1-1

Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS/PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Teisės aktų nuostatos/mokesčio/ mokesčio lengvatos subjektai	Formaliojo profesinio mokymo tiekėjai
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams tipas	Intervencija suteikia subjektams leidimą
Intervencijos privalomumas teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams	Intervencijos naudojimas vartotojams privalomas
Intervenciją gaunančių teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektų atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar panašiai) priklausantys asmenys
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Visuomenės grupės, patiriančios netiesioginę naudą dėl teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos įgyvendinimo	Visa populiacija - 2 821 674 žmonės (Lietuvos statistikos departamentas, 2017)
Intervencijos poveikio visuomenės grupėms, patiriančioms netiesioginę jos naudą, tipas	Intervencija užtikrina bent minimalią profesinio mokymo kokybę. Kadangi profesinis mokymas daro teigiamą poveikį visiems šalies gyventojams, nes jis padeda didinti užimtumą ir užtikrinti ekonomikos augimą, profesinio mokymo kokybės užtikrinimas taip pat turi teigiamą poveikį visiems gyventojams.
Intervencijos poveikis	Intervencija turi teigiamą poveikį jos vartotojams, nes užtikrinta bent minimalią profesinio mokymo kokybę.
Nenumatyti intervencijos poveikis	Intervencija nesukuria jokių nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Vienas iš pagrindinių iššūkių susijusių su profesinio mokymo įstaigų licencijavimu yra tai, kad licencijos profesinio mokymo teikėjams išdavimas arba neišdavimas yra paremtas Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro (KPMPC) atlikto vertinimo išvadomis. Tačiau profesinio mokymo įstaigoms reikia sumokėti tik už pačią licenciją, o vertinimo išlaidos yra padengiamos KPMPC. Ši situacija kai kuriais atvejais lemia neveiksmingą KPMPC išteklių naudojimą, nes vertinimas turi būti atliekamas ir toms institucijoms, kurioms trūksta reikiamų išteklių ir kurios nėra pasirengusios vykdyti profesinio mokymo programas. Nors tokiais atvejais galiausiai nusprendžiama, kad tokios įstaigos neturi teisės gauti licencijas, patirtas vertinimo išlaidas vis tiek turi padengti KPMPC. Kitas iššūkis yra tai, kad dėl lėšų trūkumo KPMPC negali į vertinimo procesą įtraukti išorinių socialinių partnerių ar ekspertų, tad vertinimas turi būti atliktas tik pačių KPMPC darbuotojų. Taip pat, nors profesinio rengimo įstaigų licencijavimas įpareigoja Švietimo ir mokslo ministeriją vykdyti licencijuotose profesinio mokymo įstaigose vykdomos veiklos kokybės priežiūrą, dėl žmogiškųjų išteklių stokos ir lėšų trūkumo, tokia sisteminga priežiūra nėra vykdoma, o patikrinimai atliekami tik gavus skundą. ¹⁵²
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Šiuo metu nėra jokių svarstymų ar poreikio sustabdyti intervencijos įgyvendinimą. Tačiau jos įgyvendinimas turėtų būti iš dalies pakeistas užtikrinant pakankamą kiekį lėšų įstaigų pasirengimo

¹⁵² Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras, Profesinio mokymo būklės apžvalga 2017, 2017

	gauti licenciją vertinimo veiklai, kas taip pat leistų į vertinimo veiklas įtraukti ir socialinius partnerius arba ekspertus. Be to, reikėtų nustatyti tam tikrus ribojimus, užtikrinančius, kad įstaigos, kurios neturi pakankamai išteklių profesinio mokymo veiklų vykdymui, nesikreiptų dėl vertinimo ir taip būtų sumažintas neefektyvus KPMPC išteklių panaudojimas. Be to, licencijuotų įstaigų veiklos kokybės stebėjimas turi būti sistemingesnis. 2017 m. gruodžio 14 d. Lietuvos Respublikos Seime patvirtintoje naujoje profesinio mokymo įstatymo redakcijoje numatyta pareiga kas 5 metus atlikti profesinio mokymo įstaigų išorinį auditą ir kitos kokybės kontrolės priemonės ¹⁵³ . Todėl tikimasi, kad intervencijos įgyvendinimas bus patobulintas.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 70. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIUJE (14)

Intervencijos pavadinimas	Teisės aktų nuostatos dėl profesinio mokymo mokinio krepšelio naudojimo
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Teisės aktų nuostatos
Trumpas intervencijos aprašymas	Profesinio mokymo krepšelio lėšos gali būti naudojamos tik Vyriausybės nutarime nustatytais tikslais.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2004 – iki dabar. Ši intervencija buvo įvesta 2004 metais. Anksčiau profesinio mokymo finansavimas buvo reguliarios biudžetinės subsidijos dalis, todėl teisės aktų nuostata neegzistavo. Nuo intervencijos įvedimo jos įgyvendinimas buvo stabilus, ji nebuvo reikšmingai keista.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis profesinio mokymo tikslas – padėti asmeniui įgyti, keisti ir tobulinti kvalifikaciją bei pasiręsti dalyvauti darbo rinkoje.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR Švietimo įstatymas, 1991 m. birželio 25 d., Nr. I-1489; LR Profesinio mokymo įstatymas 1997 m. spalio 14 d., Nr. VIII-450
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Užtikrinti skaidrų švietimo veiklos finansavimą profesinio mokymo įstaigose, nustatyti lėšų naudojimo taisykles.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Nustatyti skaidrias profesinio mokymo krepšelio dydžio nustatymo ir paskirstymo taisykles. LR Vyriausybės nutarimas dėl profesinio mokymo lėšų skaičiavimo vienam mokiniui, kuris mokosi pagal formaliojo profesinio mokymo programą, metodikos patvirtinimo, 2008 m. gruodžio 8 d., Nr. 1320
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija bei savivaldybės.
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Savivaldybės biudžetas Valstybinis draudimo fondas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklausos ir pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS/PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	

¹⁵³ LR prezidentūros pranešimas spaudai <http://www.regionunaujienos.lt/atveriamas-kelias-profesinio-mokslo-pertvarkai/>

Teisės aktų nuostatos/mokesčio/ mokesčio lengvatos subjektai	Savivaldybių administracijos Profesinio mokymo paslaugų teikėjai
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams tipas	Intervencija suteikia subjektams leidimą Intervencija draudžia tam tikrą subjektų elgseną
Intervencijos privalomumas teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams	Intervencijos naudojimas vartotojams privalomas
Intervenciją gaunančių teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektų atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar panašiai) priklausantys asmenys
Intervencijos poveikis	Intervencijos poveikis jos vartotojams yra teigiamas, nes ji užtikrina vienodą profesinio mokymo prieinamumą visoms visuomenės grupėms šalyje. Kadangi intervenciją gali gauti tiek viešieji, tiek privatūs paslaugų teikėjai, ji taip pat skatina privačių paslaugų teikėjų plėtrą.
Nenumatyti intervencijos poveikis	Intervencija nesukuria jokio nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Pagrindinis iššūkis, susijęs su intervencijos įgyvendinimu, yra tas, kad nors profesinio mokymo krepšeliu mokiniams ir lėšų profesinio mokymo įstaigų ūkio reikmėms kompensavimui skirtomis lėšomis yra siekiama padidinti profesinio mokymo finansavimo skaidrumą, pats finansavimas nėra paskirstytas vienodai tarp profesinio mokymo paslaugų teikėjų. Dėl šių krepšelių skaičiavimo metodikos ir dėl papildomo finansavimo iš valstybės ir savivaldybių biudžetų, kurį gauna profesinio mokymo įstaigos, taip pat dėl skirtingo lėšų, kurias gauna profesinio mokymo įstaigos iš privačių šaltinių, dydžio, finansavimo vienam studentui skirtumai visoje šalyje yra dideli ¹⁵⁴ .
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio sustabdyti intervencijos įgyvendinimą. Tačiau Lietuvos Respublikos Seimo patvirtintoje naujoje Profesinio mokymo įstatymo redakcijoje, visų profesinio mokymo paslaugų teikėjų teisinis statusas pasikeis į viešąją ne pelno siekiančią organizaciją (-as), o tai turės įtakos profesinio mokymo įstaigų finansavimui. Tikimasi, kad tai padės pritraukti daugiau privačių lėšų, o profesinio mokymo įstaigos taps labiau nepriklausomos ¹⁵⁵ .

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 71. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIUJE (15)

Intervencijos pavadinimas	Subsidija švietimo įstaigų, teikiančių neformaliojo vaikų švietimo paslaugas, ūkio išlaidų padengimui
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)
Trumpas intervencijos aprašymas	Neformaliojo vaikų švietimo įstaigų ir formalųjį švietimą papildančio vaikų švietimo įstaigų, teikiančių neformalųjį vaikų švietimą, tinklą kuria ir palaiko jų steigėjai (valstybė ir savivaldybės), teikiantys subsidijas švietimo įstaigų ūkio išlaidoms (įskaitant techninės pagalbos darbuotojų darbo užmokestį) padengti.

¹⁵⁴ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras, Profesinio mokymo būklės apžvalga 2017, 2017

¹⁵⁵ LR prezidentūros pranešimas spaudai <http://www.regionunaujienos.lt/atveriamas-kelias-profesinio-mokslo-pertvarkai/>

Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1991 – iki dabar. Intervencijos įgyvendinimas yra stabilus. Nuostata, kad neformaliojo vaikų švietimo įstaigos steigėjas turi padengti įstaigos ūkio išlaidas, išliko nepakitusi.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis neformaliojo vaikų švietimo tikslas yra ugdyti vaikų gebėjimus per savirealizaciją ir padėti vaikams integruotis į visuomenę.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR Švietimo įstatymas, 1991 m. birželio 25d., Nr. I-1489
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Užtikrinti neformaliojo vaikų švietimo įstaigų veiklą norint pasiekti neformaliojo vaikų švietimo tikslus.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Biudžeto lėšomis padengti neformaliojo vaikų švietimo įstaigų ūkio išlaidas. LR Švietimo įstatymas, 1991 m. birželio 25 d., Nr. I-1489; Savivaldybių administracijos direktorių įsakymai dėl ūkio lėšų iš savivaldybės biudžeto apskaičiavimo tvarkos aprašų
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija bei savivaldybės.
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Savivaldybės biudžetas
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Valstybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Biudžetinė įstaiga (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Kasmetinis biudžetinis finansavimas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinės paramos dydis apskaičiuojamas atsižvelgiant į poreikį finansuoti institucijos ūkio išlaidas.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	100%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Neformaliojo vaikų švietimo vartotojai yra vaikai, dalyvaujantys neformaliojo vaikų švietimo procese – 102 491 (Lietuvos statistikos departamentas, 2016)
Intervencijos poveikis	Ši intervencija turi teigiamą poveikį jos vartotojams, nes ji užtikrina švietimo įstaigų, teikiančių neformalųjį vaikų švietimą, veiklą. Kadangi ši intervencija yra įgyvendinama naudojant valstybės ir savivaldybių lėšas, neformaliojo vaikų švietimo vartotojų mokami kaštai gali būti sumažinti, o tai didina neformaliojo vaikų švietimo prieinamumą. Tačiau, kadangi intervenciją gali gauti tik viešieji paslaugos teikėjai, tai neskatina privačių teikėjų kurti įstaigų teikiančių neformaliojo vaikų švietimo paslaugas.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija nesukuria jokio nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Pagrindinis intervencijos įgyvendinimo iššūkis yra tas, kad subsidijos apskaičiavimas ir paskirstymas nėra susijęs su neformaliojo vaikų švietimo vartotojų skaičiumi ar su neformaliojo vaikų švietimo rezultatais. Tai sukuria finansavimo naudojimo neefektyvumą, nes įstaigos, nepritraukiančios vartotojų arba teikiančios žemos kokybės paslaugas, vis tiek gali gauti finansavimą ir tęsti savo veiklą.

Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija iš dalies yra nesuderinama su neformaliojo vaikų švietimo krepšeliu. Nors neformaliojo vaikų švietimo krepšelis skatina paslaugų teikimo efektyvumą suteikiant lėšas tiems paslaugų teikėjams, kurie pritraukia paslaugos vartotojus, ūkio išlaidų padengimas apima visas biudžetinių neformaliojo vaikų švietimo įstaigų išlaidas, neatsižvelgiant į jų efektyvumą ar kitus kriterijus.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio sustabdyti intervencijos įgyvendinimą. Tačiau jos įgyvendinimą galima iš dalies pakeisti, nustatant sąsają tarp subsidijos apskaičiavimo ir paskirstymo bei paslaugų vartotojų skaičiaus švietimo įstaigoje arba įgyvendintų programų kokybės kriterijų.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 72. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIUJE (16)

Intervencijos pavadinimas	Mokinio krepšelis bendrojo ugdymo (pradinio, pagrindinio ir vidurinio (išskyrus profesinį)) mokiniams
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)
Trumpas intervencijos aprašymas	Dalis bendrojo ugdymo mokinio krepšelio lėšų gali būti naudojama formalųjį švietimą papildančio švietimo išlaidoms apmokėti, mokinio krepšeliu taip pat galima padengti neformaliojo vaikų švietimo paslaugų, kurios yra teikiamos bendrojo ugdymo įstaigose, išlaidas.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2002 – iki dabar. Intervencijos įgyvendinimas yra stabilus. Ji buvo įvesta 2002 m. ir nuo tada jos įgyvendinimas nebuvo ženkliai keistas.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis neformaliojo vaikų švietimo tikslas yra ugdyti vaikų gebėjimus per savirealizaciją ir padėti vaikams integruotis į visuomenę.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR Švietimo įstatymas, 1991 m. birželio 25 d., Nr. I-1489
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Užtikrinti neformaliojo vaikų švietimo finansavimą ir padidinti jo prieinamumą.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Paskirstyti lėšas neformaliojo vaikų švietimo vartotojų poreikiams patenkinti. LR Vyriausybės nutarimas dėl mokinio krepšelio lėšų apskaičiavimo ir paskirstymo metodikos patvirtinimo, 2001 m. birželio 27 d., Nr. 785
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija bei savivaldybės.
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklausos ir pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMIAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Biudžetinė įstaiga (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Sutartys su licencijuotais paslaugų teikėjais, remiantis kiekybiniais rodikliais

Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas pagal paramos gavėjų skaičių, taikant fiksuotą dydį. Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas pagal kiekvienos savivaldybės patvirtintą tvarką.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	100%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Neformaliojo vaikų švietimo vartotojai yra vaikai, dalyvaujantys neformaliajame vaikų švietime – 102 491 (Lietuvos statistikos departamentas, 2016)
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams reikiamas paslaugas
Privalomumas vartotojams	Vartotojai patys gali pasirinkti, ar pasinaudoti intervencija.
Intervencijos gavėjų atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar panašiai) priklausantys asmenys
Kriterijai, nustatantys intervencijos dydį vienam vartotojui (jeigu intervencija yra susijusi su tiesioginiu ar netiesioginiu finansavimu vartotojams)	Finansavimo dydis visiems paslaugų gavėjams, atitinkantiems nustatytas sąlygas, yra vienodas.
Intervencijos poveikis	Intervencija daro teigiamą poveikį jos vartotojams, nes ji užtikrina galimybę dalyvauti bendrojo ugdymo įstaigose teikiamame neformaliajame vaikų švietime nemokamai, užtikrina galimybę dalyvauti formalųjį švietimą papildančiame ugdyme, skirtame plėtoti specifinius vaikų įgūdžius ir talentus. Intervencija didina neformaliojo vaikų švietimo, teikiamo bendrojo ugdymo įstaigose ir formalųjį švietimo papildančio ugdymo prieniamumą visoms visuomenės grupėms.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija nesukuria jokio nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Pagrindinis iššūkis, susijęs su intervencijos įgyvendinimu, yra tas, kad nors savivaldybės ir bendrojo ugdymo teikėjai privalo dalį bendrojo ugdymo mokinio krepšelio lėšų skirti neformaliojo vaikų švietimo veiklai bendrojo ugdymo įstaigose finansuoti (rekomenduojama suma vienam mokiniui yra 3,03 eurų per metus) ir formalųjį švietimą papildančio ugdymo programoms finansuoti (rekomenduojama suma mokiniui yra 1,48 eurų per mėnesį), tačiau ne visos savivaldybės ir bendrojo ugdymo įstaigos šias lėšas panaudoja šiems tikslams. Kai kurios savivaldybės, dėl nepakankamų lėšų bendrojo ugdymo programų vykdymui bendrojo ugdymo mokyklose, turinčiose nedaug studentų, perskirsto lėšas, skirtas neformaliajam vaikų švietimui, bendrojo ugdymo programoms finansuoti. Kai kurios bendrojo ugdymo įstaigos, užuot vykdydžiusios neformaliojo švietimo veiklą, naudoja bendrojo ugdymo krepšelių lėšas papildomoms formaliojo švietimo veikloms finansuoti (pavyzdžiui, papildomoms tam tikrų dalykų pamokoms, padedančioms pasirengti egzaminams) ¹⁵⁶ .
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio sustabdyti intervencijos įgyvendinimą. Tačiau jos įgyvendinimas turėtų būti iš dalies pakeistas užtikrinant efektyvią, bendrojo ugdymo krepšelio lėšų, skirtų neformaliojo vaikų švietimo programų įgyvendinimui, priežiūrą bei užtikrinant, kad savivaldybės ir bendrojo ugdymo įstaigos šias lėšas naudotų pagal jų paskirtį.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

¹⁵⁶ Valstybės kontrolė, Valstybinio audito ataskaita. Kaip organizuojamas neformalusis mokinių švietimas, 2015 m. vasario 4 d., Nr. VA-P-50-3-1

LENTELĖ 73. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIUJE (17)

Intervencijos pavadinimas	Mokinio krepšelis neformaliojo vaikų švietimo mokiniams
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)
Trumpas intervencijos aprašymas	Mokinio krepšelis yra subsidija kiekvienam vaikų neformaliojo švietimo dalyviui, kuris mokosi bendrajo ugdymo įstaigoje ir dalyvauja bent vienoje savivaldybės akredituotoje neformaliojo švietimo programoje. Mokinio krepšelio suma, priklausomai nuo savivaldybės, gali svyruoti nuo 10 iki 20 eurų vienam mokiniui.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2015 – iki dabar. Intervencijos įgyvendinimas yra stabilus. Nors intervencija buvo įvesta neseniai, jos įgyvendinimas nuo pat įvedimo stipriai nepakitęs.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis neformaliojo vaikų švietimo tikslas yra ugdyti vaikų gebėjimus per savirealizaciją ir padėti vaikams integruotis į visuomenę.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR Švietimo įstatymas, 1991 m. birželio 25 d., Nr. I-1489
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Užtikrinti neformaliojo vaikų švietimo finansavimą ir padidinti jo prieinamumą.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Paskirstyti lėšas, skirtas dalinei neformaliojo vaikų švietimo kaštų kompensacijai šios paslaugos vartotojams. LR Vyriausybės nutarimas dėl mokinio krepšelio lėšų apskaičiavimo ir paskirstymo metodikos patvirtinimo, 2001 m. birželio 27 d., Nr. 785; LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl neformaliojo vaikų švietimo lėšų skyrimo ir panaudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo, 2016 m. sausio 5 d., NR. V-1
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija bei savivaldybės.
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklausos ir pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Biudžetinė įstaiga (-os) Valstybės/savivaldybės ar jų institucijų įsteigta viešoji įstaiga (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Sutartys su licencijuotais paslaugų teikėjais, remiantis kiekybiniais rodikliais
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios pelno siekiančios įmonės Nevyriausybinių organizacijų Privatūs fiziniai asmenys
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Sutartys su licencijuotais paslaugų teikėjais, remiantis kiekybiniais rodikliais
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas pagal paramos gavėjų skaičių, taikant fiksuotą dydį.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	34-66%

INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Neformaliojo vaikų švietimo vartotojai yra vaikai, dalyvaujantys neformaliajame vaikų švietime – 102 491 (Lietuvos statistikos departamentas, 2016)
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija sukuria vartotojams stimulą veikti. Intervencija suteikia vartotojams būtinus finansinius išteklius
Privalomumas vartotojams	Vartotojai patys gali pasirinkti, ar pasinaudoti intervencija.
Intervencijos gavėjų atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar panašiai) priklausantys asmenys
Kriterijai, nustatantys intervencijos dydį vienam vartotojui (jeigu intervencija yra susijusi su tiesioginiu ar netiesioginiu finansavimu vartotojams)	Finansavimo dydis visiems paslaugų gavėjams, atitinkantiems nustatytas sąlygas, yra vienodas.
Intervencijos poveikis	Intervencija daro teigiamą poveikį jos vartotojams, nes ji didina neformaliojo vaikų švietimo prieinamumą įvairioms socialinėms grupėms šalyje. Intervencija taip pat padėjo padidinti vaikų, dalyvaujančių neformaliajame vaikų švietime, dalį (2014 – 2015 m. vaikų, dalyvaujančių neformaliojo vaikų švietimo programose dalis buvo apie 30 proc., o 2016 m. – 55,83 proc.) ¹⁵⁷ . Kadangi intervenciją gali gauti tiek viešieji, tiek privatus paslaugų teikėjai, ji taip pat turi poveikį privačių paslaugų teikėjų skaičiaus didinimui ir neformaliojo vaikų švietimo programų įvairovės ir prieinamumo užtikrinimui ¹⁵⁸ .
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija nesukuria jokio nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Vienas iš iššūkių, susijusių su intervencijos įgyvendinimu, yra tai, kad lėšos, skirtos jos įgyvendinimui, buvo sumažintos 2017 m. ir dabar jų nepakanka, kad būtų galima patenkinti intervencijos paklausą ¹⁵⁹ . Tačiau tikimasi, kad jos bus padidintos 2018 metais. Be to, neformaliojo vaikų švietimo krepšelius gali gauti tik bendrojo ugdymo įstaigas lankantys vaikai. Nėra aiškiai pagrįsta, kodėl vaikai ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose krepšelio gauti negali ¹⁶⁰ .
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija iš dalies yra nesuderinama su subsidija neformaliojo vaikų švietimo įstaigų ūkio kaštų padengimui. Nors neformaliojo vaikų švietimo mokymo krepšelis skatina paslaugų teikimo efektyvumą, suteikiant lėšas tik tiems paslaugų teikėjams, kurie pritraukia pakankamai paslaugų vartotojų, intervencija ūkio kaštams padengti finansuoja visas biudžetines neformaliojo vaikų švietimo įstaigas, neatsižvelgiant į jų efektyvumą ar kitus kriterijus.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio sustabdyti intervencijos įgyvendinimą. Priešingai, planuojama, kad intervencija bus nuolatinė, užtikrinant tinkamą ir tęstiną jos įgyvendinimo finansavimą ¹⁶¹ . Taip pat planuojama išplėsti intervencijos taikymo sritį ir taikyti ją ne tik bendrojo ugdymo įstaigas lankantiems vaikams, bet ir vaikams, lankantiems ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigas ¹⁶² .

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

¹⁵⁷ LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymai dėl Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerijos 2016 ir 2017 metų darbų plano patvirtinimo

¹⁵⁸ LR Seimo nutarimas dėl neformaliojo vaikų švietimo krepšelio finansavimo tęstinumo ir plėtros, 2017 m. rugsėjo 28 d., Nr. XIII-659

¹⁵⁹ LR Seimo nutarimas dėl neformaliojo vaikų švietimo krepšelio finansavimo tęstinumo ir plėtros, 2017 m. rugsėjo 28 d., Nr. XIII-659

¹⁶⁰ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu

¹⁶¹ LR Seimo nutarimas dėl neformaliojo vaikų švietimo krepšelio finansavimo tęstinumo ir plėtros, 2017 m. rugsėjo 28 d., Nr. XIII-659

¹⁶² Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu

LENTELĖ 74. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIUJE (18)

Intervencijos pavadinimas	ESIF subsidijos neformaliojo vaikų švietimo kokybei ir prieinamumui gerinti
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui
Trumpas intervencijos aprašymas	Kai kuriomis ESIF finansuojamomis priemonėmis siekiama teikti subsidijas neformaliojo vaikų švietimo kokybei gerinti ir prieinamumui didinti.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2014 – 2023. Intervencijos įgyvendinimas priklauso nuo ESIF lėšų prieinamumo.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis neformaliojo vaikų švietimo tikslas yra ugdyti vaikų gebėjimus per savirealizaciją ir padėti vaikams integruotis į visuomenę.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	2014-2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa, 2014 m. Rugsėjis, CCI: 2014LT16MAOP001
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Sumažinti anksti mokyklas paliekančių asmenų skaičių, didinant neformaliojo vaikų ugdymo kokybę ir prieinamumą.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Investuoti į neformaliojo vaikų švietimo programų įvairovės ir prieinamumo didinimą, taip pat įgyvendinti prevencines ir sveikatos stiprinimo programas bendrojo ugdymo mokyklose. LR Švietimo ir mokslo ministro patvirtintas priemonių finansavimo sąlygų aprašas (priemonė Nr. 09.2.2-ESFA-V-729)
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Europos socialinio fondo agentūra
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	ESIF fondai
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Biudžetinė įstaiga (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Valstybinis planavimas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas remiantis pačių paslaugų teikėjų skaičiavimais.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	100%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Neformaliojo vaikų švietimo vartotojai yra vaikai, dalyvaujantys neformaliajame vaikų švietime – 102 491 (Lietuvos statistikos departamentas, 2016)
Intervencijos poveikis	Sunku įvertinti intervencijos poveikį, nes ESIF finansuojami projektai dar tik pradėti įgyvendinti. Tačiau tikimasi, kad šios intervencijos įgyvendinimas turės teigiamą poveikį jos vartotojams. Intervencija leis gerinti neformaliojo švietimo prieinamumą įvairioms socialinėms grupėms visoje šalyje (ypač regionuose) bei užtikrins galimybes vaikams dalyvauti neformaliojo vaikų švietimo veikloje vasaros atostogų metu ar specializuotose prevencinėse programose bendrojo ugdymo mokyklose.

Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija nesukuria jokio nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Pagrindinis iššūkis, susijęs su intervencijos įgyvendinimu, yra tai, kad jos įgyvendinimas priklauso nuo ESIF lėšų prieinamumo, kuris nėra stabilus. Šiuo metu nėra jokių svarstymų, kaip ESIF investicijos bus pakeistos nacionalinėmis lėšomis po 2020 metų.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Intervencija galėtų būti pakeista panašiomis intervencijomis, finansuojamomis iš nacionalinių fondų. Tačiau šiuo metu tokių planų nėra.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 75. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIJE (19)

Intervencijos pavadinimas	ESIF subsidijos neformaliojo vaikų švietimo infrastruktūros tobulinimui
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui
Trumpas intervencijos aprašymas	Kai kurios iš ESIF finansuojamų priemonių yra skirtos teikti neformaliojo vaikų švietimo infrastruktūros modernizavimo subsidijas.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2014 – 2023. Intervencijos įgyvendinimas priklauso nuo ESIF lėšų prieinamumo.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis neformaliojo vaikų švietimo tikslas yra ugdyti vaikų gebėjimus per savirealizaciją ir padėti vaikams integruotis į visuomenę.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	2014-2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa, 2014 m. Rugsėjis, CCI: 2014LT16MAOP001
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Didinti neformaliojo vaikų švietimo paslaugų teikėjų tinklo efektyvumą investuojant į infrastruktūrą.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Kurti, atnaujinti ir modernizuoti neformaliojo vaikų švietimo infrastruktūrą. LR Švietimo ir mokslo ministro patvirtintas priemonių finansavimo sąlygų aprašas (priemonės Nr. 09.1.3-CPVA-K-723; Nr. 09.1.3-CPVA-R-725)
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Centrinė projektų valdymo agentūra
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	ESIF fondai
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Valstybės biudžetas Savivaldybės biudžetas Privačios lėšos
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešojo administravimo institucija (-os) tiesiogiai Biudžetinė įstaiga (-os)

Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Regioninis planavimas
Kiti viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdai	Konkursas
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios pelno siekiančios įmonės Nevyriausybinių organizacijų
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Konkursas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas remiantis paslaugų teikėjų vertinimais.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	67-99%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Neformaliojo vaikų švietimo vartotojai yra vaikai, dalyvaujantys neformaliajame vaikų švietime – 102 491 (Lietuvos statistikos departamentas, 2016)
Intervencijos poveikis	Sunku įvertinti intervencijos poveikį, nes dauguma ESIF finansuojamų projektų dar tik pradėti įgyvendinti. Tačiau tikimasi, kad šios intervencijos įgyvendinimas turės teigiamą poveikį jos vartotojams, nes ji leis atnaujinti neformaliojo vaikų švietimo įstaigų infrastruktūrą. Kadangi privatus paslaugų teikėjai taip pat turi teisę gauti intervenciją, tai ji paskatins privačių paslaugų teikėjų plėtrą ir padidins neformaliojo vaikų švietimo programų apimtį ir įvairovę.
Nenumatyti intervencijos poveikis	Intervencija nesukuria jokio nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Pagrindinis iššūkis, susijęs su intervencija, yra tai, kad jos įgyvendinimas priklauso nuo ESIF lėšų prieinamumo, kuris nėra stabilus. Šiuo metu nėra jokių svarstymų, kaip ESIF investicijos bus pakeistos nacionalinėmis lėšomis po 2020 metų.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Intervencija galėtų būti pakeista panašiomis intervencijomis, finansuojamomis iš nacionalinių fondų. Tačiau šiuo metu tokių planų nėra.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 76. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIJE (20)

Intervencijos pavadinimas	Teisės aktų nuostatos dėl bendrojo ugdymo mokinio krepšelių panaudojimo
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Teisės aktų nuostatos
Trumpas intervencijos aprašymas	Švietimo teikėjų išlaidos, kurių padengimui gali būti skiriamos mokinio krepšelio lėšos, yra apribojamos lėšomis, nurodytomis Vyriausybės nutarime.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2001 – iki dabar. Intervencijos įgyvendinimas yra stabilus. Ji buvo įvesta 2002 m. ir nuo tada nebuvo ženkliai keista.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis neformaliojo vaikų švietimo tikslas yra ugdyti vaikų gebėjimus per savirealizaciją ir padėti vaikams integruotis į visuomenę.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR Švietimo įstatymas, 1991 m. birželio 25 d., Nr. I-1489
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Užtikrinti skaidrų neformaliojo švietimo veiklų finansavimą bendrojo ugdymo įstaigose bei nustatyti lėšų panaudojimo taisykles.

Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Sukurti skaidrias mokinio krepšelio panaudojimo taisykles. LR Vyriausybės nutarimas dėl mokinio krepšelio lėšų apskaičiavimo ir paskirstymo metodikos patvirtinimo, 2001 m. birželio 27 d., Nr. 785
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija bei savivaldybės.
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklausos ir pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS/PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Teisės aktų nuostatos/mokesčio/ mokesčio lengvatos subjektai	Savivaldybių administracija Bendrojo ugdymo teikėjai, kurie vykdo neformaliojo vaikų švietimo veiklas. Teikėjai, teikiantys formalųjį švietimą papildanti ugdymą.
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams tipas	Intervencija suteikia subjektams leidimą Intervencija draudžia tam tikrą subjektų elgseną
Intervencijos privalomumas teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams	Intervencijos naudojimas vartotojams privalomas
Intervenciją gaunančių teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektų atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar panašiai) priklausantys asmenys
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Visuomenės grupės, patiriančios netiesioginę naudą dėl teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos įgyvendinimo	Visa populiacija - 2 821 674 žmonės (Lietuvos statistikos departamentas, 2017).
Intervencijos poveikio visuomenės grupėms, patiriančioms netiesioginę jos naudą, tipas	Neformalusis vaikų švietimas padeda ugdyti asmenybę, atsakomybę ir vaikų nepriklausomumą, taip pat didinti socialinę įtrauktį ir stiprinti pilietinę visuomenę bei užkirsti kelią smurtui ir priklausomybių išsivystymui. Kadangi ši intervencija didina prieinamumą prie neformaliojo švietimo, ji kartu leidžia plačiau realizuoti neformaliojo vaikų švietimo privalumus. Šie privalumai savo ruožtu yra patiriami visų gyventojų.
Intervencijos poveikis	Intervencija daro teigiamą poveikį jos vartotojams, nes ji užtikrinta neformaliojo vaikų švietimo finansavimo skaidrumą ir padidina jo prieinamumą.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija nesukuria jokio nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Pagrindinis iššūkis, susijęs su intervencijos įgyvendinimu, yra tas, kad nors savivaldybės ir bendrojo ugdymo teikėjai privalo dalį bendrojo ugdymo mokinio krepšelio lėšų skirti neformaliojo vaikų švietimo veiklai bendrojo ugdymo įstaigose ir formalųjį švietimą papildančio ugdymo programoms finansuoti, tačiau ne visos savivaldybės ir bendrojo ugdymo įstaigos šias lėšas panaudoja šioms tikslams. Kai kurios savivaldybės, dėl nepakankamų lėšų bendrojo ugdymo programų vykdymui bendrojo ugdymo mokyklose, turinčiose nedaug studentų, perskirsto lėšas, skirtas neformaliajam vaikų švietimui, bendrojo ugdymo programoms finansuoti. Kai kurios bendrojo ugdymo įstaigos, užuot vykdydžiusios neformaliojo švietimo veiklą, naudoja bendrojo ugdymo krepšelių lėšas papildomoms formaliojo švietimo veikloms (pavyzdžiui, papildomoms tam

	tikrų dalykų pamokoms, padedančioms pasirengti egzaminams) ¹⁶³ finansuoti.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio sustabdyti intervencijos įgyvendinimą. Tačiau jos įgyvendinimas turėtų būti iš dalies pakeistas užtikrinant veiksmingą, bendrojo ugdymo krepšelių lėšų, skirtų neformaliojo vaikų švietimo programų įgyvendinimui, priežiūrą bei užtikrinant, kad savivaldybės ir bendrojo ugdymo įstaigos šias lėšas naudotų pagal jų paskirtį.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 77. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIUJE (21)

Intervencijos pavadinimas	Teisės aktų nuostatos dėl neformaliojo vaikų švietimo mokinio krepšelių panaudojimo
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Teisės aktų nuostatos
Trumpas intervencijos aprašymas	Neformaliojo vaikų švietimo teikėjai ir vartotojai turi atitikti tam tikrus Vyriausybės nutarime išvardintus reikalavimus.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2016 – iki dabar. Intervencijos įgyvendinimas yra stabilus. Nors intervencija buvo įvesta neseniai, jos įgyvendinimas nuo pat įvedimo stipriai nepakito.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis neformaliojo vaikų švietimo tikslas yra ugdyti vaikų gebėjimus per savirealizaciją ir padėti vaikams integruotis į visuomenę.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR Švietimo įstatymas, 1991 m. birželio 25 d., Nr. I-1489
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Užtikrinti skaidrų švietimo veiklos finansavimą neformaliojo vaikų švietimo įstaigose bei nustatyti lėšų naudojimo taisykles.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Nustatyti skaidrias neformaliojo vaikų švietimo krepšelių naudojimo taisykles. LR Vyriausybės nutarimas dėl mokinio krepšelio lėšų apskaičiavimo ir paskirstymo metodikos patvirtinimo, 2001 m. birželio 27 d., Nr. 785; LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl neformaliojo vaikų švietimo lėšų skyrimo ir panaudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo, 2016 m. sausio 5 d., NR. V-1
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija bei savivaldybės.
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklauskos ir pasiūlos

¹⁶³ Valstybės kontrolė, Valstybinio audito ataskaita. Kaip organizuojamas neformalusis mokinių švietimas, 2015 m. vasario 4 d., Nr. VA-P-50-3-1

INTERVENCIJOS PASIŪLOS/PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Teisės aktų nuostatos/mokesčio/ mokesčio lengvatos subjektai	Savivaldybių administracijos Neformaliojo vaikų švietimo teikėjai
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams tipas	Intervencija suteikia subjektams leidimą Intervencija draudžia tam tikrą subjektų elgseną
Intervencijos privalomumas teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams	Vartotojai patys gali pasirinkti, ar pasinaudoti intervencija.
Intervenciją gaunančių teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektų atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar panašiai) priklausantys asmenys
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Visuomenės grupės, patiriančios netiesioginę naudą dėl teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos įgyvendinimo	Visa populiacija - 2 821 674 asmenys (Lietuvos statistikos departamentas, 2017)
Intervencijos poveikio visuomenės grupėms, patiriančioms netiesioginę jos naudą, tipas	Neformalusis vaikų švietimas padeda ugdyti asmenybę, atsakomybę ir vaikų nepriklausomumą, taip pat didinti socialinę įtrauktį ir stiprinti pilietinę visuomenę bei užkirsti kelią smurtui ir priklausomybių išsivystymui. Kadangi ši intervencija didina vaikų neformaliojo švietimo prieinamumą, ji kartu leidžia plačiau realizuoti neformaliojo vaikų švietimo privalumus. Šie privalumai savo ruožtu yra patiriami visų gyventojų.
Intervencijos poveikis	Intervencija daro teigiamą poveikį jos vartotojams, nes ji didina neformaliojo vaikų švietimo prieinamumą įvairioms socialinėms grupėms šalyje. Intervencija taip pat padėjo padidinti vaikų, dalyvaujančių neformaliojo vaikų švietimo procese, dalį (2014 – 2015 m. vaikų, dalyvaujančių neformaliojo vaikų švietimo programose dalis buvo apie 30 proc., o 2016 m. – 55,83 proc.) ¹⁶⁴ . Kadangi intervenciją gali gauti tiek viešieji, tiek privatūs paslaugų teikėjai, ji taip pat turi poveikį privačių paslaugų teikėjų skaičiaus didinimui ir neformaliojo vaikų švietimo programų įvairovės ir prieinamumo užtikrinimui ¹⁶⁵ .
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija nesukuria jokio nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Neformaliojo vaikų švietimo krepšelius gali gauti tik bendrojo ugdymo įstaigas lankantys vaikai. Nėra aiškiai pagrįsta, kodėl vaikai ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose krepšelio gauti negali ¹⁶⁶ . Šios teisės aktų nuostatos keitimas galėtų būti svarstomas. Kitų esminių iššūkių, susijusių su šia reguliacine intervencija, nenustatyta.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio sustabdyti intervencijos įgyvendinimą. Priešingai, planuojama, kad intervencija bus nuolatinė, užtikrinant tinkamą ir tęstiną jos įgyvendinimo finansavimą ¹⁶⁷ . Taip pat planuojama išplėsti intervencijos sritį ir taikyti ją ne tik bendrojo ugdymo įstaigas lankantiems vaikams, bet ir vaikams, lankantiems ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigas ¹⁶⁸ .

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

¹⁶⁴ LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymai dėl Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerijos 2016 ir 2017 metų darbų plano patvirtinimo

¹⁶⁵ LR Seimo nutarimas dėl neformaliojo vaikų švietimo krepšelio finansavimo tęstinumo ir plėtros, 2017 m. rugsėjo 28 d., Nr. XIII-659

¹⁶⁶ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu

¹⁶⁷ LR Seimo nutarimas dėl neformaliojo vaikų švietimo krepšelio finansavimo tęstinumo ir plėtros, 2017 m. rugsėjo 28 d., Nr. XIII-659

¹⁶⁸ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu

LENTELĖ 78. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIUJE (22)

Intervencijos pavadinimas	Subsidija švietimo įstaigų, teikiančių neformalųjų suaugusiųjų švietimą, ūkio išlaidoms padengti
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)
Trumpas intervencijos aprašymas	Formaliojo suaugusiųjų švietimo ir bendrojo ugdymo įstaigų tinklo finansavimą turi užtikrinti jų steigėjai (savivaldybės ar valstybė), teikdamos subsidijas švietimo įstaigų ūkio išlaidoms (įskaitant techninės pagalbos darbuotojų darbo užmokestį) padengti. Kadangi kai kurios neformaliojo suaugusiųjų švietimo programos yra teikiamos šiose įstaigose, galima teigti, kad neformaliojo suaugusiųjų švietimo teikėjai taip pat gauna šią subsidiją.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1991 – iki dabar. Intervencijos įgyvendinimas yra stabilus. Idėja, kad švietimo įstaigos steigėjas turi padengti įstaigos einamąsias išlaidas, išliko nepakitusi.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Užtikrinti galimybes dalyvauti mokymėsi visa gyvenime, tobulinti įgytą kvalifikaciją bei patenkinti besimokančių suaugusiųjų pažintinius poreikius.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR Švietimo įstatymas, 1991 m. birželio 25 d., Nr. I-1489
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Užtikrinti formaliojo suaugusiųjų švietimo įstaigų ir bendrojo ugdymo įstaigų, teikiančių formaliojo ir neformaliojo suaugusiųjų švietimo programas, veiklą formaliojo ir neformaliojo suaugusiųjų švietimo tikslams pasiekti.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Padengti biudžetinių formaliojo suaugusiųjų švietimo įstaigų ir bendrojo ugdymo įstaigų, teikiančių formaliojo ir neformaliojo suaugusiųjų švietimo programas, ūkio išlaidas. LR Švietimo įstatymas, 1991 m. birželio 25d., Nr. I-1489; Savivaldybių administracijos direktorių įsakymai dėl ūkio lėšų iš savivaldybės biudžeto apskaičiavimo tvarkos aprašų
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija bei savivaldybės.
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Savivaldybių biudžetai
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Valstybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Biudžetinė įstaiga (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Kasmetinis biudžetinis finansavimas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinės paramos dydis apskaičiuojamas atsižvelgiant į poreikį finansuoti institucijos ūkio išlaidas.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	100%

INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Neformaliojo suaugusiųjų švietimo paslaugų vartotojai yra suaugusieji, dalyvaujantis neformaliojo suaugusiųjų švietimo programose – 6 proc. 25–64 m. amžiaus žmonių (apie 93 000 asmenų) (Eurostat 2016 m. ir autorių skaičiavimai).
Intervencijos poveikis	Intervencijos poveikis jos vartotojams yra teigiamas. Kai kurių švietimo įstaigų, teikiančių neformaliojo suaugusiųjų švietimo programas, einamųjų išlaidų padengimas padeda sumažinti neformaliojo suaugusiųjų švietimo teikimo kaštus ir sumažina neformaliojo suaugusiųjų švietimo kainą, kurią moka jo vartotojai. Tačiau intervencija nedaro jokio poveikio privatiems paslaugos teikėjams, nes šią subsidiją gali gauti tik viešieji teikėjai.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija nesukuria jokio nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Pagrindinis intervencijos tikslas – padengti formaliojo suaugusiųjų švietimo ar bendrojo ugdymo įstaigų einamąsias išlaidas, susiejant tai su neformaliuoju suaugusiųjų švietimu tiek, kiek šiose įstaigose yra vykdomos neformaliojo suaugusiųjų švietimo programos. Todėl pagrindiniai su intervencijos įgyvendinimu susiję iššūkiai yra tie, kurie yra bendri visoms subsidijoms, padengiančioms švietimo įstaigų einamąsias išlaidas. Tarp pagrindinių iššūkių galima paminėti santykio stygių tarp subsidijos ir paslaugos naudotojų skaičiaus ar įstaigų vykdomos veiklos rezultatų. Šis santykio stygius tarp paslaugos vartotojų skaičiaus ar įstaigos vykdomos veiklos rezultatų, kai kuriais atvejais lemia neefektyvų lėšų panaudojimą (ypač atsižvelgiant į demografinius pokyčius), trukdo įgyvendinti kitas iniciatyvas, pavyzdžiui, mokyklų tinko reformą.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio sustabdyti intervencijos įgyvendinimą. Tačiau jos įgyvendinimo efektyvumas galėtų būti padidintas susiejant subsidijos skaičiavimą ir paskirstymą su paslaugos vartotojų skaičiumi arba teikiamų paslaugų rezultatais.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 79. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIUJE (23)

Intervencijos pavadinimas	Subsidija pasirinktų neformaliojo suaugusiųjų švietimo programų įgyvendinimui
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)
Trumpas intervencijos aprašymas	Kiekvienais metais finansuojamas tam tikras pasirinktų (pagal konkrečius kriterijus) neformaliojo suaugusiųjų švietimo programų skaičius. Programas atranka valstybės akredituotos institucijos arba savivaldybių administracijos.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2016 – iki dabar. Ši intervencija pradėta įgyvendinti neseniai. Tačiau jos įgyvendinimas tikimasi, jog bus stabilus, nes ši intervencija yra įtvirtinta Suaugusiųjų neformaliojo švietimo ir tęstinio mokymosi įstatyme.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Užtikrinti galimybes dalyvauti mokymėsi visą gyvenimą, tobulinti įgytą kvalifikaciją bei patenkinti besimokančių suaugusiųjų pažintinius poreikius.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR Švietimo įstatymas, 1991 m. birželio 25 d., Nr. I-1489; Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymas, 1998 m. birželio 30 d., Nr. VIII-822

Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Plėtoti neformaliojo suaugusiųjų švietimo paslaugas ir užtikrinti jų atitiktį visuomenės ir darbo rinkos poreikiams.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Finansuoti pasirinktas suaugusiųjų švietimo programas, kurios atitinka nustatytus reikalavimus. LR Vyriausybės nutarimas dėl mokymosi pagal neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi programas finansavimo metodikos patvirtinimo, 2016 m. sausio 14 d., Nr. 22; LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi programų, finansuojamų Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijai skirtomis valstybės biudžeto lėšomis, finansavimo ir atrankos tvirtinimo aprašo patvirtinimo, 2016 m. kovo 30 d., Nr. V-269; Savivaldybių tarybų sprendimai dėl neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi programų, finansuojamų savivaldybės biudžeto lėšomis, finansavimo ir atrankos tvarkos aprašo patvirtinimo
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija bei savivaldybės.
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Savivaldybių biudžetai
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMIAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Biudžetinė įstaiga (-os) Valstybės/savivaldybės ar jų institucijų valdoma pelno siekianti įmonė (-s) Valstybės/savivaldybės ar jų institucijų įsteigta viešoji įstaiga (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Konkursas
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios pelno siekiančios įmonės Nevyriausybinių organizacijų Privatūs fiziniai asmenys
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Konkursas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas remiantis pačių paslaugų teikėjų skaičiavimais, tačiau jis negali viršyti tam tikros sumos.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	34-66%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Neformaliojo suaugusiųjų švietimo paslaugų vartotojai yra suaugusieji, dalyvaujantis neformaliojo suaugusiųjų švietimo programose – 6 proc. 25–64 m. amžiaus žmonių (apie 93 000 asmenų) (Eurostat 2016 m. ir autorių skaičiavimai).
Intervencijos poveikis	Intervencija daro teigiamą poveikį jos tikslinei grupei, nes ji didina neformaliojo suaugusiųjų švietimo prieinamumą įvairioms visuomenės grupėms šalyje. Ji taip pat padeda siekti nacionalinio tikslo – didinti mokymosi visą gyvenimą lygį. Be to, intervencija daro teigiamą poveikį šioje srityje

	veikiančioms privačioms įmonėms, nes ji remia tiek viešųjų, tiek privačiųjų teikėjų paslaugų teikimą ir padeda didinti bendrą neformaliojo suaugusiųjų švietimo paklausą.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija nesukuria jokio nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Vienas iš pagrindinių intervencijos įgyvendinimo iššūkių yra santykinai mažas savivaldybių dalyvavimas. Šiuo metu šios intervencijos įgyvendinime dalyvauja maždaug 20 proc. savivaldybių. Kitas iššūkis yra tas, kad nacionalinis finansavimas, išskirstytas dalyvaujančioms savivaldybėms, kaip bendras finansavimas intervencijos įgyvendinimui, yra per mažas, kad pasiektų reikšmingų rezultatų arba apimtų pakankamą savivaldybių skaičių. Be to, nėra jokios atskiros biudžeto eilutės, skirtos neformaliajam suaugusiųjų švietimui, o lėšos, skirtos intervencijos įgyvendinimui, yra imamos iš kitoms švietimo sritims finansuoti skirtų asignavimų. Ši situacija sąlygoja santykinę nestabilumą ir neaiškumą dėl tolesnio intervencijos įgyvendinimo. Nėra aišku, ar intervencija bus finansuojama ir kitais metais. Kitas iššūkis yra tas, kad dabartinės intervencijos įgyvendinimo taisyklės leidžia teikti projektus, skirtus valstybės tarnautojų mokymui. Nors nė vienas iš tokių projektų nebuvo intervencijos finansuojamas, tokios galimybės iš viso neturėtų būti. Yra ir kitų priemonių, skirtų valstybės tarnautojų mokymui, o pagal įstatymą, valstybė privalo apmokyti valstybės tarnautojus iš kitų lėšų. Be to, intervencija įgyvendinama siekiant išplėsti neformaliojo suaugusiųjų švietimo apimtį ir padidinti mokymosi visą gyvenimą dalyvių skaičių. Valstybės tarnautojų mokymas nepadės pasiekti šių tikslų ¹⁶⁹ .
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio sustabdyti intervencijos įgyvendinimą. Tačiau yra svarstymų dėl atsakomybės už intervencijos įgyvendinimą perdavimo savivaldybėms daug didesniu mastu. Taip pat reiktų iš dalies pakeisti intervenciją siekiant užkristi kelią valstybės tarnautojų mokymo programų finansavimui. Siekiant padidinti intervencijos įgyvendinimo stabilumą ir nuspėjamumą, būtų naudinga įvesti atskirą biudžeto eilutę, skirtą būtent neformalių suaugusiųjų švietimo programų finansavimui ¹⁷⁰ .

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 80. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIUJE (24)

Intervencijos pavadinimas	ESIF subsidijos suaugusiųjų švietimo plėtrai
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui
Trumpas intervencijos aprašymas	Planuojama, kad ESIF finansuos keletą priemonių, skirtų suaugusiųjų švietimo kokybei ir prieinamumui gerinti.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2014 – 2023. Intervencijos įgyvendinimas priklauso nuo ESIF lėšų prieinamumo.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Užtikrinti galimybes dalyvauti mokymesi visą gyvenimą, tobulinti įgytą kvalifikaciją bei patenkinti besimokančių suaugusiųjų pažintinius poreikius.

¹⁶⁹ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu

¹⁷⁰ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu

Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	2014-2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa, 2014 m. Rugsėjis, CCI: 2014LT16MAOP001
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Didinti kokybiško suaugusiųjų švietimo prieinamumą investuojant į infrastruktūrą, didinti suaugusiųjų švietimo patrauklumą ir atitiktį darbo rinkos poreikiams, sudaryti sąlygas ir paskatas dalyvauti mokymosi visą gyvenimą procese, užtikrinant veiksmingą pagalbą mokymosi procese, didinti dirbančiųjų konkurencingumą užtikrinant galimybes prisitaikyti prie darbo rinkos poreikių.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Finansuoti privataus ir viešojo sektoriaus darbuotojų mokymus, įgyvendinti neformaliojo suaugusiųjų švietimo programas regionuose ir didinti jų kokybę, kurti kompetencijų pripažinimo, tikrinimo ir sertifikavimo sistemą. LR Ūkio ministro patvirtintas finansavimo sąlygų aprašas (priemonė Nr. 09.4.3-ESFA-K-827) LR Švietimo ir mokslo ministro patvirtinti priemonių finansavimo sąlygų aprašai (priemonės Nr. 09.4.2-ESFA-K-737; Nr. 09.4.2-ESFA-V-715; Nr. 09.4.2-ESFA-K-714; Nr. 09.4.1-ESFA-V-734; Nr. 09.3.2-ESFA-V-710) LR Socialinės apsaugos ir darbo ministro patvirtintas priemonės finansavimo sąlygų aprašas (priemonė Nr. 08.3.2-ESFA-K-415)
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Europos socialinio fondo agentūra
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	ESIF fondai
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Valstybės biudžetas Privačios lėšos
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešojo administravimo institucija (-os) tiesiogiai Biudžetinė įstaiga (-os) Valstybės/savivaldybės ar jų institucijų valdoma pelno siekianti įmonė (-s) Valstybės/savivaldybės ar jų institucijų įsteigta viešoji įstaiga (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Valstybinis planavimas
Kiti viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdai	Konkursas
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios pelno siekiančios įmonės Nevyriausybinių organizacijų
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Konkursas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas remiantis paslaugų teikėjų vertinimais
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	34-66%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Neformaliojo suaugusiųjų švietimo paslaugų vartotojai yra suaugusieji, dalyvaujantis neformaliojo suaugusiųjų švietimo

	programose – 6 proc. 25–64 m. amžiaus žmonių (apie 93 000 asmenų) (Eurostat 2016 m. ir autorių skaičiavimai).
Intervencijos poveikis	Sunku įvertinti intervencijos poveikį, nes dauguma projektų dar tik pradėti įgyvendinti. Tačiau tikimasi, kad intervencija turės teigiamą poveikį jos vartotojams, nes ji besimokantiems suaugusiems suteiks bendrąsias ir tam tikrais atvejais profesines kompetencijas, padės ugdyti gebėjimų pripažinimo sistemas ir padidins besimokančiųjų galimybes gauti oficialius sertifikatus už jų, per neformalųjį ir formalųjį mokymąsi, įgytas žinias.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija nesukuria jokio nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Pagrindinis iššūkis, susijęs su intervencijos įgyvendinimu, yra tai, kad jos įgyvendinimas priklauso nuo ESIF lėšų prieinamumo, kuris nėra stabilus. Šiuo metu nėra jokių svarstymų, kaip ESIF investicijos bus pakeistos nacionalinėmis lėšomis po 2020 metų. Be to, kaip rodo ankstesnio planavimo laikotarpio patirtis, ne visada yra užtikrinamas tam tikrų įgyvendintų projektų tvarumas. Pavyzdžiai, suaugusiųjų mokymosi informacinė sistema (SMIS) buvo sukurta naudojant ESIF lėšas. Tačiau po to, kai buvo įgyvendintas projektas, nebuvo užtikrintas joks tęstinis finansavimas bei nebuvo paskirta institucija, atsakinga už platformos administravimą. Institucija, atsakinga už šios platformos administravimą, keitėsi 3 kartus, o platformos turinio tobulinimo ir atnaujinimo finansavimas vis dar nėra užtikrinamas. Atsiranda rizika, kad projektai, įgyvendinti naudojant ESIF fondus 2014–2020 m. laikotarpiu, daugeliu atveju nebus tvarūs, nes šiuo metu nėra sprendimų, kaip bus palaikomas sukurtų produktų veikimas naudojant nacionalines lėšas. Kitas iššūkis yra tas, kad ne visos priemonės, skirtos suaugusiųjų švietimo tobulinimui, yra planuojamos atsižvelgiant į besimokančių suaugusiųjų poreikius. Kai kuriais atvejais, skirtingų ministerijų interesų derinimas ar jo stygius, gali būti matomas, kaip viena iš pagrindinių intervencijos įgyvendinimo priežasčių. Pavyzdžiui, vienas iš projektų, finansuojamų pagal priemonę Nr. 09.4.2-ESFA-V-715, yra skirtas neformaliojo suaugusiųjų švietimo finansavimui. Tačiau jo finansuojamos veiklos skirtos tik suaugusiems nuo 18 iki 54 metų amžiaus. Šią priemonę administruoja LR švietimo ir mokslo ministerija. Kita priemonė Nr. 08.3.2-ESFA-K-415, kurią administruoja LR socialinės apsaugos ir darbo ministerija, yra skirta vyresniems nei 54 metų amžiaus žmonėms. Be kitų veiklų, ši priemonė taip pat finansuoja neformalųjį suaugusiųjų švietimą 54 metų ir vyresniems gyventojams. Priežastys, dėl kurių 54 metų ir vyresnių asmenų grupė yra atskirta nuo bendros besimokančių suaugusiųjų populiacijos, gaunančios neformalųjį suaugusiųjų švietimą, kuris yra finansuojamas ESIF, nėra aiškiai nurodomos ar pagrįstos. Be to, lėšos, skirtos 54 metų ir vyresniems asmenims, yra tris kartus didesnės nei tos, kurios yra skirtos likusiems besimokantiems suaugusiems. Toks vienos amžiaus grupės atskyrimas nuo bendros suaugusiųjų populiacijos jau sukėlė klausimų dėl šios priemonės atitikties lygybės principams ¹⁷¹ .
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Intervencija galėtų būti pakeista panašiomis intervencijomis, finansuojamomis iš nacionalinių fondų. Tačiau šiuo metu tokių planų nėra.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

¹⁷¹ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu

LENTELĖ 81. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIUJE
(25)

Intervencijos pavadinimas	Teisės aktų nuostatos dėl pasirinktų neformaliojo suaugusiųjų švietimo programų finansavimo
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Teisės aktų nuostatos
Trumpas intervencijos aprašymas	Neformaliojo suaugusiųjų švietimo programos, kurios bus finansuojamos iš valstybės ar savivaldybių biudžetų, turi atitikti Vyriausybės nutarimu, Lietuvos švietimo ir mokslo ministerijos bei savivaldybių tarybų sprendimu nustatytus konkrečius kriterijus.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2016 – iki dabar. Ši intervencija pradėta įgyvendinti neseniai. Tačiau jos įgyvendinimas tikimasi, jog bus stabilus, nes ši intervencija yra įtvirtinta Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatyme.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Užtikrinti galimybes dalyvauti mokymėsi visą gyvenimą, tobulinti įgytą kvalifikaciją bei patenkinti besimokančių suaugusiųjų pažintinius poreikius.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR Švietimo įstatymas, 1991 m. birželio 25 d., Nr. I-1489; Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymas, 1998 m. birželio 30 d., Nr. VIII-822
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Užtikrinti skaidrų neformaliojo ir tęstinio suaugusiųjų švietimo programų finansavimą bei nustatyti lėšų naudojimo taisykles.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Nustatyti skaidrias neformaliojo suaugusiųjų švietimo programų finansavimo taisykles. LR Vyriausybės nutarimas dėl mokymosi pagal neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi programas finansavimo metodikos patvirtinimo, 2016 m. sausio 14 d. Nr. 22; LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi programų, finansuojamų Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijai skirtomis valstybės biudžeto lėšomis, finansavimo ir atrankos tvirtinimo aprašo patvirtinimo, 2016 m. kovo 30 d., Nr. V-269; Savivaldybių tarybų sprendimai dėl neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi programų, finansuojamų savivaldybės biudžeto lėšomis, finansavimo ir atrankos tvarkos aprašo
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija bei savivaldybės.
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Savivaldybių biudžetai
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS/PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Teisės aktų nuostatos/mokesčio/ mokesčio lengvatos subjektai	Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija Savivaldybių administracijos Neformaliojo suaugusiųjų švietimo teikėjai
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams tipas	Intervencija suteikia subjektams leidimą Intervencija draudžia tam tikrą subjektų elgseną.
Intervencijos privalomumas teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams	Intervencijos naudojimas vartotojams privalomas

Intervenciją gaunančių teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektų atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar panašiai) priklausantys asmenys
Intervencijos poveikis	Intervencija turi teigiamą poveikį jos vartotojams, nes ji užtikrina geresnį neformaliojo suaugusiųjų švietimo prieinamumą įvairioms visuomenės grupėms šalyje. Kadangi ji leidžia intervenciją gauti tiek privatiems, tiek viešiesiems paslaugų teikėjams, ji taip pat turi teigiamą poveikį privataus verslo aplinkai. Be to, ji padeda siekti nacionalinio tikslo – didinti mokymosi visą gyvenimą lygį.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija nesukuria jokio nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Vienas iš pagrindinių su intervencijos įgyvendinimu susijusių iššūkių yra tas, kad finansuojamų neformaliojo suaugusiųjų švietimo programų atrankos taisyklės leidžia finansuoti programas, skirtas valstybės tarnautojų mokymui. Nors tokios programos dar nebuvo finansuotos, tokios galimybės egzistavimas didina dvigubo finansavimo riziką ir mažina galimybes pasinaudoti šia intervencija kaip priemone mokymosi visą gyvenimą lygiui didinti.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio sustabdyti intervencijos įgyvendinimą. Tačiau intervencija turėtų būti iš dalies pakeista, kad būtų išvengta galimybės vykdyti valstybės tarnautojų mokymą naudojant šiai intervencijai skirtas lėšas. Siekiant padidinti intervencijos įgyvendinimo stabilumą ir nuspėjamumą, būtų naudinga įvesti atskirą biudžeto eilutę, skirtą būtent neformaliojo suaugusiųjų švietimo programų finansavimui ¹⁷² .

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

2.4.4 LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIJE ATRINTŲ VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ ANALIZĖS REZULTATAI

2.4.4.1 PASIŪLOS PUSĖ: ATRINTŲ INTERVENCIJŲ PLANAVIMO KOKYBĖ

Analizei atrinktų intervencijų planavimo kokybė buvo įvertinta išnagrinėjus: kaip aiškiai apibrėžtas įgyvendinimo laikotarpis, įgyvendinimo kaštų kiekis bei pobūdis, tikėtina intervencijos įgyvendinimo grąža, administravimo ir įgyvendinimo standartai bei laukiami rezultatai, taip pat, ar buvo atsižvelgta į bendrą susijusių paslaugų paklausą, kuomet buvo planuojamos intervencijos.

¹⁷² Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu

LENTELĖ 82. ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ PLANAVIMO KOKYBĖ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIUJE

Paslaugos pavadinimas	Susijusios intervencijos pavadinimas	Intervencijos įgyvendinimo periodas apibrėžtas	Intervencijos įgyvendinimo kaštų pobūdis apibrėžti	Tikėtina intervencijos įgyvendinimo grąža numatyta	Intervencijos administravimo ir įgyvendinimo standartai apibrėžti	Rezultatai, numatomi pasiekti įgyvendinus intervenciją, apibrėžti	Egzistuojanti paklausa su intervencija susijusiai paslaugai įvertinta	Intervencijos planavimo kokybė
Išimokymų ir išmokymų ugdymas, neformalusis vaikų ir suaugusiųjų švietimas	Subsidija išimokymų ir išmokymų ugdymo įstaigų ūkio reikmėms padengti	x	✓	N/A	✓	x	x	VIDUTINIŠKA
Išimokymų ir išmokymų ugdymas	Išimokymų ir išmokymų ugdymo mokinio krepšelis	x	✓	N/A	✓	x	✓	VIDUTINIŠKA
	ESIF investicijos išimokymų ir išmokymų ugdymo kokybės ir prieinamumo gerinimui	✓	✓	N/A	✓	✓	x	GERA
	ESIF investicijos išimokymų ir išmokymų ugdymo infrastruktūros atnaujinimui	✓	✓	N/A	✓	✓	x	GERA
	Kompensacijos šeimoms, kurių vaikai lanko privačias išimokymų	x	✓	N/A	✓	x	✓	VIDUTINIŠKA

	io ir priešmokyklinio ugdymo įstaigas							
	Kompensacija (visos arba dalies kainos) vaikų maitinimo ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose	×	×	N/A	✓	×	×	PRASTA
	Teisės aktų nuostatos, įtvirtinančios privalomą dalyvavimą priešmokyklinio ugdymo programose	×	✓	N/A	✓	×	×	VIDUTINIŠKA
	Teisės aktų nuostatos, nustatančios ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo mokinio krepšelio skaičiavimo metodiką ir panaudojimo taisykles	×	✓	N/A	✓	×	×	VIDUTINIŠKA
Profesinis mokymas	Mokinio krepšelis profesinio mokymo įstaigų ūkio reikmėms padengti	×	✓	N/A	✓	×	✓	VIDUTINIŠKA
	Profesinio mokymo mokinio krepšelis	×	✓	N/A	✓	×	✓	VIDUTINIŠKA
	ESIF investicijos profesinio mokymo kokybės ir prieinamumo gerinimui	✓	✓	N/A	✓	✓	×	GERA
	ESIF investicijos profesinio mokymo	✓	✓	N/A	✓	✓	×	GERA

	infrastruktūros atnaujinimu i							
	Teisės aktų nuostatos, nustatančios reikalavimus profesinio mokymo teikimo licencijai įgyti	x	x	N/A	√	√	x	VIDUTINIŠKA
	Teisės aktų nuostatos, nustatančios profesinio mokymo mokinio krepšelio skaičiavimo metodiką ir panaudojimo taisykles	x	√	N/A	√	x	√	VIDUTINIŠKA
Neformalusis vaikų švietimas	Bendrojo ugdymo mokinio krepšelis	x	√	N/A	√	x	√	VIDUTINIŠKA
	Neformaliojo vaikų švietimo mokinio krepšelis	x	√	N/A	√	x	√	VIDUTINIŠKA
	ESIF investicijos neformaliojo vaikų švietimo kokybės ir prieinamumo gerinimui	√	√	N/A	√	√	x	GERA
	ESIF investicijos neformaliojo vaikų švietimo infrastruktūros atnaujinimu i	√	√	N/A	√	√	x	GERA
	Teisės aktų nuostatos, nustatančios bendrojo ugdymo mokinio krepšelio skaičiavimo metodiką ir panaudojimo taisykles	x	√	N/A	√	x	√	VIDUTINIŠKA

	Teisės aktų nuostatos, nustatančios neformaliojo vaikų švietimo mokinio krepšelio skaičiavimo metodiką ir panaudojimo taisykles	×	✓	N/A	✓	×	✓	VIDUTINIŠKA
Neformalusis suaugusiųjų švietimas	Subsidija atrinktų neformaliojo suaugusiųjų švietimo programų įgyvendinimui	×	×	N/A	✓	×	×	VIDUTINIŠKA
	ESIF investicijos neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtrai	✓	✓	N/A	✓	✓	×	GERA
	Teisės aktų nuostatos, nustatančios atrinktų neformaliojo suaugusiųjų švietimo programų atrankos ir finansavimo taisykles	×	×	N/A	✓	×	×	VIDUTINIŠKA

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

Iš viso, Lietuvos švietimo ir mokslo sektoriuje, tolesnei analizei buvo atrinktos 25 su paslaugomis susijusios intervencijos. Reguliarus biudžetinis finansavimas (subsidijos), apimantis valstybinių įstaigų išlaikymo išlaidas yra skiriamas institucijoms, teikiančioms trijų tipų paslaugas: ikimokyklinį ir priešmokyklinį ugdymą, neformalųjį vaikų švietimą ir neformalųjį suaugusiųjų švietimą. Profesinio mokymo įstaigų išlaidos yra padengiamos mokinio krepšelio paskirstymo principu.

Didžiosios dalies Lietuvos švietimo ir mokslo sektoriuje atrinktų intervencijų planavimo kokybę galima vertinti vidutiniškai. Nustatyta, kad planavimas buvo geras maždaug 28 proc. atvejų, o vidutiniškas – 68 proc. atvejų. Tik viena intervencija buvo įvertinta kaip prastai suplanuota.

Prastai suplanuotos intervencijos t.y. „Vaikų maitinimo išlaidų ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose kompensavimo (visiško arba dalinio)“ atveju, toks vertinimas buvo pasirinktas atsižvelgiant į tai, kad nei išlaidų rūšys bei sumos, nei siektini tikslai nebuvo nustatyti jos planavimo metu. Be to, nebuvo atsižvelgta į bendrą susijusių paslaugų paklausos dydį.

Dauguma intervencijų, kurių planavimas buvo vertinamas kaip geras ar vidutinis, taip pat turi tam tikrų planavimo trūkumų. Didžiojoje dalyje atveju, intervencijų įgyvendinimo laikotarpis nebuvo apibrėžtas. Tačiau svarbu pažymėti, kad reguliarių periodinių intervencijų atveju, pvz.: subsidijų, kurios užtikrina

paslaugų teikimą (mokinio krepšeliai, biudžetinių institucijų išlaidų ūkio reikmėms finansavimas ir kt.) įgyvendinimo laikotarpio apibrėžties stoka nėra trūkumas. Šios pakartotinės intervencijos yra suplanuotos kaip nuolatinės ir dažniausiai yra keičiamos tik dėl politinės valios pasikeitimo.

Nepaisant to, intervencijos „Kompensacijos šeimoms, kurių vaikai lanko privačias ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigas“ atveju, įgyvendinimo termino apibrėžimo stoka gali būti laikoma trūkumu. Ši intervencija buvo įvesta kaip laikina priemonė, užtikrinanti tų vaikų, kurie negali lankyti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų dėl laisvų vietų trūkumo, galimybes dalyvauti ikimokykliniame ir priešmokykliniame ugdyme. Ši intervencija matoma kaip vienas iš būdų išvengti investicijų į ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų infrastruktūros plėtrą ar naujų ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų steigimą. Numatoma, kad dėl demografinių pokyčių, vietų trūkumo problema didžiųjų miestų ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose ateityje greičiausiai bus nebeaktuali, todėl investicijos į infrastruktūros plėtrą lemtų neefektyvų lėšų panaudojimą. Todėl galima manyti, kad intervencija nebebus įgyvendinama, kuomet bus išspręsta ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų vietų trūkumo problema. Tačiau tai nėra apibrėžta dokumentuose, kuriais nustatoma intervencija. Taip pat, intervencijos įgyvendinimas yra nuolat kintantis t.y. kiekvienais metais intervencijos apimtis yra išplečiama arba pakeičiami intervencijos įgyvendinimo reglamentai. Toks intervencijos įgyvendinimo neapibrėžtumas kelia abejonių tiek paslaugų teikėjams, tiek paslaugų vartotojams.

Dalies intervencijų, kurios neatsižvelgia į bendrą atitinkamų paslaugų paklausą, planavimas vis tiek buvo įvertintas kaip geras. Šis sprendimas buvo priimtas atsižvelgiant į tai, kad tam tikrų rūšių intervencijos, tokios kaip ESIF priemonės, yra skirtos perskirstyti tam tikrą finansavimo dalį, bet nesiekia padengti viso su paslauga susijusio paklausos poreikio.

Tačiau tokių intervencijų kaip reguliarių subsidijų ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo bei neformalaus vaikų švietimo ir neformalaus suaugusiųjų švietimo įstaigų veiklos (ūkio) išlaidoms padengti atveju, ryšys tarp paskirstomų lėšų sumos, paskirstymo taisyklių bei susijusios paslaugos poreikio, nėra aiškiai nustatytas, o tai kelia reikšmingų problemų. Skirstant ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo bei neformaliojo vaikų švietimo ir neformaliojo suaugusiųjų švietimo veiklos išlaidų padengimo subsidijas nėra atsižvelgiama į demografines tendencijas ir mokinių koncentraciją švietimo įstaigose. Dėl emigracijos ir neigiamų demografinių tendencijų, mokinių (įskaitant ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo bei neformalaus vaikų švietimo vartotojus) skaičius nuo 2000 m. sumažėjo maždaug ketvirtadaliu, todėl bendros išlaidos švietimui vienam mokiniui nuolat didėjo. 2010–2016 m. šis didėjimas sudarė maždaug 3 proc. per metus¹⁷³. Taip pat padidėjo švietimo įstaigų išlaidų išlaikymui finansavimas, tenkantis vienam mokiniui. Be to, lėšų paskirstymas šalyje yra nevienodas. Einamųjų išlaidų finansavimas mažose ugdymo įstaigose (iki 200 mokinių) vienam mokiniui yra gerokai didesnis nei didelėse švietimo įstaigose. Ugdymo įstaigų finansavimas vienam mokiniui kaimo vietovėse taip pat yra didesnis nei miestų teritorijose¹⁷⁴. Šios tendencijos ypač akivaizdžios švietimo įstaigose, kurios teikia ikimokyklinį ir priešmokyklinį ugdymą, kadangi skirtumas tarp ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigas lankančių vaikų skaičiaus miestuose ir kaimuose yra labai reikšmingas (atitinkamai 85,2 ir 35,2 proc. 1-6 metų amžiaus ir vyresnių grupėje¹⁷⁵), įstaigų išlaidos ūkio reikmėms vienam mokiniui labai skiriasi. Nepakankama sąsaja tarp demografinių tendencijų ar mokinių koncentracijos švietimo įstaigose ir išlaidų ūkio reikmėms finansavimo lemia neefektyvų išteklių panaudojimą. Nuo 2004–2005 m. ši problema yra sprendžiama įgyvendinant mokyklų tinklo reformą. Tačiau, nepaisant mažėjančio švietimo įstaigų skaičiaus, bendras švietimo įstaigų išlaidų ūkio reikmėms finansavimas išlieka tokio pat lygio arba netgi didėja. Auditas, atliktas 66 švietimo įstaigose, atskleidė, kad per 2014–2016 m. šių įstaigų išlaidų ūkio reikmėms

¹⁷³ European Commission: Directorate-General for Education and Culture, Education and Training Monitor 2017. Lithuania, 2017

¹⁷⁴ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Švietimo aprūpinimo centras, Lietuva. Švietimas regionuose. Mokykla, 2015

¹⁷⁵ Lietuvos statistikos departamento duomenys, 2016

finansavimas padidėjo 11,5 proc.¹⁷⁶. Tai lėmė savivaldybių tendencija neuždaryti mažų kaimo švietimo įstaigų, turinčių mažą mokinių skaičių, bet jas reformuoti taip, kad jos taptų kitos įstaigos filialu. Todėl, net bendram švietimo įstaigų skaičiui mažėjant, išlaidų ūkio reikmėms padengimo poreikis išlieka toks pat arba netgi padidėja¹⁷⁷.

Tos pačios tendencijos matomos ir neformaliajame suaugusiųjų bei neformaliajame vaikų švietime. Subsidijomis, skirtomis padengti ūkio reikmių kaštus švietimo įstaigose, kurios teikia neformalųjį suaugusiųjų bei neformalųjį vaikų švietimą, yra neatsižvelgiama į mažėjantį suaugusiųjų ar vaikų skaičių, kurį lemia didelis emigracijos lygis bei neigiamos demografinės tendencijos.

Taip pat kai kuriais atvejais buvo nustatyta, kad intervencijos planavimas yra geras ar vidutiniškas, nors rezultatai, kurių siekiama įgyvendinant intervenciją, nėra apibrėžti. Šiais atvejais intervencijos rezultatai iš tikrųjų yra apibrėžti, tačiau jiems trūksta aiškumo ir/arba nėra pateikiama rodiklių siektinų reikšmių. Nepaisant to, rezultatų apibrėžimo stoka yra svarbi daugelio intervencijų problema. Tačiau svarbu pažymėti, kad šis atskirų intervencijų rezultatų apibrėžimo trūkumas atspindi bendrąjį Lietuvos švietimo ir mokslo sektoriaus pasiektų rezultatų planavimo trūkumą. Pavyzdžiui, šiuo metu nėra programų, kurios numatytų ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo ar profesinio mokymo paslaugų plėtrą. Paskutinė programa, kurioje aiškiai išdėstyti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo veiklos tikslai, buvo įgyvendinta 2011–2013 m. laikotarpiu, o paskutinė programa, kurioje aiškiai išdėstyti profesinio mokymo veiklos tikslai, buvo įgyvendinta 2014–2016 m. laikotarpiu. Be aiškių tikslų paslaugų/subsektorių lygmeniu, sunku apibrėžti ir atskirų intervencijų rezultatus.

Galiausiai taip pat svarbu pažymėti, kad visų su paslaugomis susijusių intervencijų Lietuvos švietimo ir mokslo sektoriuje atveju, numatomų pajamų sumos apibrėžimas yra pažymėtas kaip netaikytinas. Taip yra dėl sektoriaus pobūdžio, kurio tikslas – teikti paslaugas, kurių pagrindinis tikslas yra skatinti rekomenduotinių gėrybių vartojimą ir todėl nėra tikimasi jokio pajamų generavimo.

2.4.4.2 PASIŪLOS PUSĖ: ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ ĮGYVENDINIMO EFEKTYVUMAS

Nors didžioji dalis analizuojamų intervencijų Lietuvos švietimo ir mokslo sektoriuje yra skirtos padengti nuolatinės paslaugų teikimo einamąsias išlaidas, kai kurios jų taip pat siekia didinti susijusių paslaugų teikimo efektyvumą ir/arba veiksmingumą. Dažniausiai tai ESIF finansuojamos intervencijos.

ESIF subsidijos, gerinančios ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo, profesinio mokymo, neformalaus vaikų švietimo kokybę ir efektyvumą bei padedančios plėsti suaugusiųjų švietimą, didina susijusių paslaugų teikimo veiksmingumą ir efektyvumą, užtikrinant geresnę tikslinių grupių prieigą prie paslaugos (padidinant aptarnaujamą tikslinės grupės narių skaičių) ir padeda pasiekti geresnius paslaugų rezultatus, išlaikant einamąsias išlaidas tame pačiame lygmenyje. ESIF struktūrinių fondų subsidijos ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo, profesinio mokymo bei neformalaus vaikų švietimo infrastruktūros tobulinimui taip pat didina paslaugų teikimo efektyvumą mažindamos infrastruktūros išlaikymo išlaidas.

Panašus poveikis paslaugų teikimo veiksmingumui yra pasiekiamas tam tikrų intervencijų, kurios yra finansuojamos nacionalinių ar savivaldybių biudžetų. Kompensacijos tėvams, kurių vaikai lanko privačias

¹⁷⁶ Valstybės kontrolė, Valstybinio audito ataskaita. Ar gali gerėti Lietuvos mokinių pasiekimai, 2017 m. lapkričio 28 d., Nr. VA-2017-P-50-1-20

¹⁷⁷ Valstybės kontrolė, Valstybinio audito ataskaita. Ar gali gerėti Lietuvos mokinių pasiekimai, 2017 m. lapkričio 28 d., Nr. VA-2017-P-50-1-20

ikimokyklinio ugdymo įstaigas, padidina ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo paslaugų teikimo efektyvumą, o atrinktų neformalaus suaugusiųjų švietimo programų ir neformalaus vaikų švietimo mokinių krepšelių finansavimas, atitinkamai didina neformalaus suaugusiųjų švietimo ir neformalaus vaikų švietimo paslaugų teikimo efektyvumą. Abiem atvejais padidinamas tikslinės grupės vartotojų, vartojančių paslaugą, skaičius.

Nepaisant tam tikrų intervencijų, kurios daro teigiamą poveikį susijusių paslaugų teikimo veiksmingumui ir/arba efektyvumui, kai kurių intervencijų atveju jų įgyvendinimo veiksmingumas ir/arba efektyvumas, dėl tam tikrų iššūkių, nėra pakankamas, o tai sukuria neigiamą poveikį susijusių paslaugų teikimui.

Visų pirma, bendra viešųjų intervencijų sudėtis trukdo viešųjų paslaugų įgyvendinimo veiksmingumui. Viena iš viešųjų paslaugų teikimo efektyvumo didinimo sąlygų yra privačių teikėjų, teikiančių panašias paslaugas rinkoje, egzistavimas. Privačių paslaugų teikėjų egzistavimas sukuria konkurencinį spaudimą viešųjų paslaugų teikėjams, tokiu būdu skatinant juos padidinti veiklos efektyvumą. Nors Lietuvos švietimo ir mokslo sektoriuje nėra jokių intervencijų, kurios sukurtų formalias kliūtis privatiems paslaugų teikėjams patekti į paslaugų teikimo rinką bet kuriame švietimo lygmenyje, visgi privačių paslaugų teikėjų dalis rinkoje dar vis nėra reikšminga, nes egzistuoja kitos jiems trukdančios kliūtis. Tarp pagrindinių kliūčių, trukdančių privatiems subjektams patekti į profesinio mokymo paslaugų teikimo rinką, galima paminėti reikalingas dideles pradinės investicijas ir santykinai nedidelę rinką. Didelės pradinės investicijos yra susijusios su specifine infrastruktūra, reikalinga profesiniam mokymui teikti, o maža paslaugos teikimo rinką yra susijusi su santykinio profesinio išsilavinimo nepopuliarumu, dėl kurio laisvos mokymosi vietos nėra užpildomos netgi valstybės finansuojamose profesinio mokymo įstaigose. Maža rinką yra svarbi problema ir privatiems teikėjams, norintiems įsitraukti į tęstinio profesinio mokymo rinką, kadangi Lietuvoje mokymosi visą gyvenimą svarbos supratimo ir dalyvavimo jame lygis yra žemas. Su panašiomis kliūtimis susiduria privatūs subjektai teikiantys ikimokyklinio ir priešmokyklinio bei neformalaus vaikų ir suaugusiųjų švietimo paslaugas. Rinkos dydis arba paslaugų vartotojų sklaida dažnai atgrasina privačius subjektus nuo paslaugų teikimo (pvz.: privataus ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo teikėjai dažniausiai įsikūrę didžiuosiuose miestuose, tačiau jie retai paslaugas teikia kaimo vietovių rinkoje). Aukščiau išvardytas kliūtis gali sumažinti konkrečios valstybės intervencijos, tačiau atlikta valstybės intervencijų analizė atskleidė, kad tik viena iš 25 analizuojamų intervencijų yra skirta tik privatiems teikėjams ir tik apie pusę likusių intervencijų gali būti gaunamos tiek viešųjų, tiek privačių paslaugų teikėjų. Vis dėlto, daugumos šių intervencijų, kurias gali gauti tiek viešieji, tiek privatieji teikėjai, atveju apie 67-99 proc. lėšų, skirtų intervencijoms įgyvendinti, buvo paskirstytos tik viešiesiems teikėjams. Tai reiškia, kad esama valstybės intervencijų sudėtis nėra pakankama, kad būtų skatinamas aktyvus privačių paslaugų teikėjų dalyvavimas paslaugų teikimo rinkoje.

Be to, tam tikri aspektai, susiję su konkrečių valstybės intervencijų įgyvendinimu, taip pat daro neigiamą poveikį bendram susijusių paslaugų teikimo efektyvumui. Pavyzdžiui, visų švietimo lygių mokinio krepšeliais yra tikimasi didinti švietimo įstaigų veiklos, taigi ir švietimo paslaugų teikimo, veiksmingumą, didinant paslaugų vartotojų pasirinkimo tarp įvairių institucijų galimybę. Teoriškai tai turėtų padėti atskirti veiksmingas įstaigas, kurios pritraukia daug mokinių bei pakankamai lėšų savo veiklos finansavimui nuo neveiksmingų švietimo įstaigų, kurios pritraukia nepakankamą mokinių kiekį bei dėl to neturi pakankamai išteklių savo veiklai tęsti. Tačiau praktinis šios intervencijos įgyvendinimas mažina švietimo paslaugų teikimo veiksmingumą, nes Švietimo ir mokslo ministerija taiko didesnius mokinio krepšelių tarifus kaimo vietovių švietimo įstaigoms, nepritraukiančioms pakankamai mokinių. Be to, savivaldybės taip pat randa būdų, kaip papildomai finansuoti tokias švietimo įstaigas, panaudodamos savo išteklius arba perskirstydamos mokinio krepšelių lėšas, skirtas kitiems tikslams (pavyzdžiui, finansuoti

neformalųjį vaikų švietimą)¹⁷⁸. Šio tipo papildomas finansavimas gali būti suprantamas švietimo lygybės ir prieinamumo užtikrinimo požiūriu, tačiau tai sumažina švietimo įstaigų ir atitinkamai susijusių švietimo paslaugų teikimo veiksmingumo didinimo poveikį, kuris buvo numatytas įvedant mokinio krepšelio lėšų paskirstymo metodiką.

ESIF intervencijų analizė taip pat atskleidžia tam tikras problemas. Pagrindinė problema, susijusi su ESIF intervencijų įgyvendinimu, yra ta, kad nėra užtikrintas produktų ir infrastruktūros tvarumas bei veiksmingas jų naudojimas. Nors ši problema yra akivaizdi visuose švietimo lygiuose, ji labiausiai pastebima profesinio mokymo atveju. Pavyzdžiui, 2007–2013 m. laikotarpiu ESIF investicijos buvo panaudotos 10 profesinių standartų ir 76 modulinų profesinio mokymo programų parengimui¹⁷⁹. Vis dėlto tik vienas iš parengtų profesinių standartų buvo patvirtintas, o šiuo metu įgyvendinamos tik 46 modulinės programos¹⁸⁰. Taip pat, nebuvo užtikrinta tinkama veiklų, finansuojamų ESIF, seka. Modulinės profesinio mokymo programos buvo rengiamos tuo pačiu metu kaip ir profesiniai standartai, o mokomosios priemonės modulinų programų įgyvendinimui buvo parengtos anksčiau negu pačios programos¹⁸¹. Kitas pavyzdys yra sektoriai praktinio mokymo centrai įkurti naudojant ESIF finansavimą 2007–2013 m. laikotarpiu. Įgyvendinus intervenciją, planuotas sukurtos infrastruktūros naudojimo intensyvumo lygis nebuvo pasiektas nė viename iš įkurtų sektorių praktinio mokymo centrų. Trečdalyje sektorių praktinio mokymo centrų buvo pasiekta tik trečdalis užsibrėžto sukurtos infrastruktūros naudojimo intensyvumo lygio. Vienas sektoriai praktinio mokymo centras metus nevykdė nė vienos profesinio mokymo programos, nes tam neturėjo licencijos, todėl sukurta infrastruktūra apskritai nebuvo naudojama nepaisant to, kad regione yra dar viena profesinio mokymo įstaiga, vykdanči profesinio mokymo programas, tačiau neturinti reikalingos infrastruktūros¹⁸². Taip pat svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad visos šios problemos kyla dėl profesinio mokymo įstaigų administracijos kompetencijų pritraukti naujus vartotojus bei numatyti efektyvias priemones naujos infrastruktūros naudojimo veiksmingumui didinti stokos, o tai reiškia, kad šios problemos kyla ne dėl struktūrinių veiksnių, bet yra praktinės, taigi santykinai nesudėtingai išsprendžiamos. Nepaisant šių problemų, susijusių su sektorių praktinio mokymo centrų naudojimo veiksmingumu, ESIF lėšas numatoma ir toliau investuoti į jų plėtrą. Toks rezultatų, pasiektų naudojant ESIF finansavimą, tvarumo stygius lemia neveiksmingą viešųjų išteklių naudojimą ir susijusių profesinio mokymo paslaugų kokybės mažėjimą.

Kiti neefektyvaus intervencijų įgyvendinimo poveikio susijusių paslaugų teikimui pavyzdžiai yra profesinio mokymo įstaigų licencijavimas ir atrinktų neformaliojo suaugusiųjų švietimo programų finansavimas.

Licencija profesinio mokymo teikėjams išduodama arba neišduodama remiantis Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro (KPMPC) atlikto vertinimo išvadomis. Tačiau profesinio mokymo įstaigoms reikia sumokėti tik už pačią licenciją, o vertinimo išlaidos yra padengiamos KPMPC. Ši situacija kai kuriais atvejais lemia neefektyvų KPMPC išteklių panaudojimą, nes vertinimas turi būti atliekamas ir toms institucijoms, kurioms trūksta reikiamų išteklių ir kurios nėra pasirengusios vykdyti profesinio mokymo programų. Nors vertinimo išvadose nurodoma, kad tokios įstaigos neturi teisės gauti licenciją, patirtas vertinimo išlaidas vis tiek turi padengti KPMPC¹⁸³. Taip pat, nors profesinio rengimo įstaigų licencijavimas įpareigoja Švietimo

¹⁷⁸ Valstybės kontrolė, Valstybinio audito ataskaita. Kaip organizuojamas neformalusis mokinių švietimas, 2015 m. vasario 4 d., Nr. VA-P-50-3-1

¹⁷⁹ Valstybės kontrolė, Valstybinio audito ataskaita. Kaip panaudojamos profesinio mokymo galimybės, 2016 m. vasario 22 d., Nr. VA-P-50-1-1

¹⁸⁰ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras, Profesinio mokymo būklės apžvalga 2017, 2017

¹⁸¹ Valstybės kontrolė, Valstybinio audito ataskaita. Kaip panaudojamos profesinio mokymo galimybės, 2016 m. vasario 22 d., Nr. VA-P-50-1-1

¹⁸² Valstybės kontrolė, Valstybinio audito ataskaita. Kaip panaudojamos profesinio mokymo galimybės, 2016 m. vasario 22 d., Nr. VA-P-50-1-1

¹⁸³ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras, Profesinio mokymo būklės apžvalga 2017, 2017

ir mokslo ministeriją vykdyti licencijuotose profesinio mokymo įstaigose vykdomos veiklos kokybės priežiūrą, dėl žmogiškųjų išteklių stokos ir lėšų trūkumo, tokia sisteminga priežiūra nėra vykdoma. Ji vykdoma tik gavus skundą. Todėl, suteikiant profesinio mokymo paslaugų teikimo licenciją yra reikalaujama tik atitikimo minimaliems standartams, o tolesnė profesinio mokymo programų vykdymo kokybės priežiūra atliekama nesistemiškai¹⁸⁴. Dėl tokios situacijos profesinis mokymas ne visada atitinka darbo rinkos poreikius bei ne visada paslaugų vartotojams suteikia įgūdžius, reikalingus dalyvavimui darbo rinkoje.

Nagrinėjant atrinktų neformaliojo suaugusiųjų švietimo programų finansavimą matoma, kad šiuo metu intervencijos įgyvendinimo taisyklės leidžia finansuoti projektus, skirtus valstybės tarnautojų mokymui. Nors nė vienas iš tokių projektų iki šiol nebuvo finansuotas, tokia finansavimo galimybė apskritai neturėtų egzistuoti. Egzistuoja kitos priemonės, skirtos valstybės tarnautojų mokymui, o pagal įstatymą, valstybė privalo finansuoti valstybės tarnautojų kvalifikacijos kėlimą kitomis lėšomis (skiriant dalį darbo užmokesčio fondo). Be to, intervencija įgyvendinama siekiant išplėsti neformaliojo suaugusiųjų švietimo apimtį ir padidinti mokymosi visą gyvenimą dalyvių skaičių. Valstybės tarnautojų mokymas nepadės pasiekti šių tikslų, nes šie darbuotojai jau ir taip yra išitraukę į mokymosi veiklas, taigi sumažės neformaliojo suaugusiųjų švietimo paslaugų teikimo efektyvumas¹⁸⁵.

Taip pat svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad tam tikrais atvejais ne esamų valstybės intervencijų įgyvendinimo klausimai, bet tam tikrų vyriausybės intervencijų nebuvimas lemia neveiksmingą susijusių paslaugų teikimą.

Pavyzdžiui ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo atveju viena iš pagrindinių problemų, mažinančių paslaugos teikimo efektyvumą, yra neatitikimas tarp bendros pasiūlos ir bendros paklausos. Vaikų, dalyvaujančių ikimokykliniame ir priešmokykliniame ugdyme miesto ir kaimo vietovėse, dalies skirtumas yra labai reikšmingas (atitinkamai 98,2 proc. ir 47,6 proc. dalyvavimo lygis tarp 4-6 metų vaikų 2015 metais¹⁸⁶), todėl didžiausiuose miestuose yra nepatenkinama paklausa, o kaimo vietovėse egzistuoja perteklinė pasiūla. Nors iš esmės bendra paklausa paslaugai šalyje atitinka bendrą pasiūlą, ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo vartotojų bei tiekėjų pasiskirstymo netolygumai lemia neatitikimą tarp pasiūlos ir paklausos tam tikrose vietovėse. Taip pat, tam tikrais atvejais, daugiausia kaimo vietovėse, bendra paklausa paslaugai atitinka bendrą pasiūlą tik todėl, kad dalis potencialių ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo paslaugos vartotojų atsisako ją vartoti dėl to, kad neturi pakankamai informacijos apie paslaugos teikiamą naudą arba trūksta paskatinimo paslaugą vartoti iš vietinės valdžios institucijų¹⁸⁷. Taigi, akivaizdu, kad esamos valstybės intervencijos, sprendžiančios bendros pasiūlos ir bendros paklausos ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose neatitikimą yra nepakankamos, todėl turėtų būti įgyvendinamos papildomos intervencijos arba išplėstas esamų intervencijų mastas. Be to, problema kylanti dėl atsisakymo dalyvauti ikimokykliniame ir priešmokykliniame ugdyme kaimiškose vietovėse dėl informacijos apie jo teikiamą naudą trūkumo bei vietinės valdžios skatinimo stokos, turėtų būti sprendžiama įdiegiant intervencijas, leidžiančias ir verčiančias vietos valdžios institucijas aktyviai siekti, kad visi potencialūs vartotojai, o ne tik tie, kurie kreipiasi patys, sužinotų apie bei vartotų teikiamas švietimo paslaugas.

Kita svarbi problema, susijusi su ikimokykliniu ir priešmokykliniu ugdymu, yra sunkumai užtikrinant jo kokybę. Svarbu pažymėti, kad nacionalinės išorinės ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo kokybės užtikrinimo sistemos nėra. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų steigėjai (dažniausiai

¹⁸⁴ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras, Profesinio mokymo būklės apžvalga 2017, 2017

¹⁸⁵ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu

¹⁸⁶ European Commission: Directorate-General for Education and Culture, Education and Training Monitor 2017. Lithuania, 2017

¹⁸⁷ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu

savivaldybės, o kai kuriais atvejais – valstybė) turi užtikrinti savo institucijose teikiamų paslaugų kokybę. Tačiau kokybės priežiūros sistemos skiriasi priklausomai nuo savivaldybės, o pats kokybės užtikrinimas ne visais atvejais yra atliekamas sistematiškai, nėra aiškaus supratimo bei sutarimo tarp skirtingų savivaldybių, ką reiškia aukštas ar patenkinamas ugdymo kokybės lygis ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose. Nacionalinės išorinės ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo kokybės užtikrinimo sistemos nebuvimas taip pat reiškia, kad privačiose įstaigose teikiamo ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo kokybė nėra užtikrinama, nors privatūs paslaugų tiekėjai gali gauti valstybės intervenciją, finansuojančią paslaugų teikimą per ikimokyklinio ar priešmokyklinio ugdymo mokinio krepšelį¹⁸⁸. Toks nacionalinės išorinės kokybės užtikrinimo sistemos nebuvimas gali lemti neefektyvų viešųjų lėšų panaudojimą, nes viešųjų lėšų teikiamų paslaugų kokybė nėra užtikrinama ir gali būti nepakankama. Papildomų valstybės intervencijų, kuriomis nustatoma nacionalinė išorinė ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo kokybės užtikrinimo sistema ir užtikrinamas jos finansavimas, įgyvendinimas padėtų spręsti šias problemas.

Viena iš priemonių, galinčių padidinti paslaugų teikimo efektyvumą Lietuvos švietimo ir mokslo sektoriuje, yra paslaugų ar dalies paslaugų teikimo perdavimas privatiems teikėjams. Toliau apžvelgiamas esamas sektoriaus institucinis potencialas ir pasiruošimas paslaugų teikimo perdavimui privatiems subjektams.

Šiuo metu Švietimo ir mokslo sektoriuje reikšmingi pokyčiai vyksta profesinio mokymo srityje. 2017 m. gruodžio 14 d. LR Seimas priėmė profesinio mokymo įstatymo pakeitimus. Tarp svarbiausių pokyčių galima paminėti numatomą profesinio mokymo įstaigų teisinio statuso pakeitimą iš biudžetinių į viešąsias įstaigas. Tikimasi, kad šis pokytis turės įtakos profesinio mokymo įstaigų finansavimui, padės pritraukti daugiau privačių lėšų ir profesinio mokymo įstaigas padarys labiau finansiškai nepriklausomomis¹⁸⁹. Be to, nustatyta, kad profesinio mokymo įstaigų išorinė kokybės kontrolė turi būti vykdoma kas 5 metai, o pameistrystė turi tapti nuolatine profesinio mokymo programų dalimi. Įgyvendinus šiuos pokyčius, privataus sektoriaus dalyvavimas profesinio mokymo teikime turėtų padidėti. Šie pokyčiai taip pat reiškia, kad reikės keisti tam tikras valstybės intervencijas, palengvinančias profesinio mokymo teikimą. Viešosios intervencijos, tokios kaip mokinio krepšelis, kuriomis yra padengiamos profesinio mokymo įstaigų išlaidos ūkio reikmėms ir mokinio krepšelis profesinio mokymo studentams, galimai turės būti pakeistos, kad būtų galima įgyvendinti anksčiau minėtus pokyčius.

Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo atveju nenumatoma svarbių pakeitimų, susijusių su paslaugų teikimo finansavimu ar perdavimu privatiems teikėjams. Tačiau šiuo metu planuojamos ir įgyvendinamos priemonės, kuriomis būtų paankstintas amžius, kai pradedamas privalomasis priešmokyklinis ugdymas. Tikimasi, kad iki 2020 m. privalomojo priešmokyklinio ugdymo pradžios amžius bus 5 metai. Šis pakeitimas turėtų išplėsti priešmokyklinio ugdymo vartotojų apimtį ir taip padidinti privačių paslaugų tiekėjų norą aktyviai dalyvauti rinkoje.¹⁹⁰ Taip pat, šie pokyčiai padidins tam tikrų intervencijų – subsidijų ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų kaštų ūkio reikmėms padengimui, mokinio krepšelio ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo mokiniams, maitinimo kaštų ikimokyklinėse ir priešmokyklinėse įstaigose kompensacijos (pilnos arba dalinės) – įgyvendinimui reikalingų lėšų sumą. Tai taip pat gali padidinti kompensacijų šeimoms, kurių vaikai lanko privačias ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigas, paklausą.

Neformaliojo vaikų ir suaugusiųjų švietimo srityse šiuo metu reikšmingų pokyčių nepastebima. Kalbant apie neformalųjį vaikų ugdymą, numatoma tęsti neformaliojo vaikų ugdymo mokinio krepšelio teikimą, o taip pat galimai išplėsti jo apimtį, kad jį galėtų gauti ir ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų

¹⁸⁸ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu

¹⁸⁹ Lietuvos Respublikos prezidentūros pranešimas spaudai, 2017 m. gruodžio 14 d., <http://www.regionunaujienos.lt/atveriamas-kelias-profesinio-mokslo-pertvarkai/>

¹⁹⁰ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu

auklėtiniai. Šis pakeitimas, jei jis bus įgyvendintas, gali turėti įtakos lėšų, reikalingų šios intervencijos įgyvendinimui, dydžiui.

2.4.4.3 PASIŪLOS PUSĖ: ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ POVEIKIS

Dauguma analizuojamų intervencijų Lietuvos švietimo ir mokslo sektoriuje turi teigiamą poveikį tikslinei grupei. Analizei pasirinktos intervencijos leidžia teikti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo, profesinio mokymo, neformaliojo vaikų švietimo ir neformaliojo suaugusiųjų švietimo paslaugas, o tai savo ruožtu pagerina tikslinių grupių pasiekimus švietime ir darbo rinkoje, mažina socialinę atskirtį, nusikalstamos veikos riziką ateityje, didina sveiko gyvenimo trukmę ir gyvenimo kokybę, stiprina pilietinę visuomenę ar aprūpina tikslinę grupę darbo rinkoje paklausiais įgūdžiais¹⁹¹. Visgi, svarbu pažymėti, kad valstybinių intervencijų sudėtis ir tam tikri jų įgyvendinimo trūkumai mažina jų teigiamą poveikį profesinio mokymo tikslinei grupei. Egzistuojančios viešosios intervencijos neužtikrina, kad profesinis mokymas atitiktų darbo rinkos poreikius.

Kalbant apie poveikį šalies ekonomikai, intervencijos, susijusios su ikimokykliniu ir priešmokykliniu ugdymu bei neformaliuoju vaikų švietimu, neturi įtakos privačių rinkos subjektų produktyvumui. Tačiau didžioji dalis intervencijų, susijusių su profesiniu mokymu ir neformaliuoju suaugusiųjų švietimu, nedidele apimtimi padidina privačių rinkos subjektų našumą. Kadangi analizuojamos intervencijos leidžia teikti profesinį mokymą ir neformalų suaugusiųjų švietimą, kurie savo ruožtu aprūpina tikslinę grupę darbo rinkoje reikalingais įgūdžiais, šios intervencijos taip pat daro teigiamą poveikį privačių subjektų našumui. Tačiau, kadangi tiek profesinio mokymo, tiek neformaliojo suaugusiųjų švietimo paslaugų vartojimas nepasiekia norimo lygio, valstybės intervencijų poveikis, įgalinantis jų teikimą, privačių subjektų produktyvumui reikšmingos įtakos nedaro.

Maždaug pusė visų analizei atrinktų intervencijų Lietuvos švietimo ir mokslo sektoriuje (apie 48 proc.) neturi įtakos bendram užimtumui (darbo vietų skaičiui). Tai reiškia, kad šios intervencijos nesukuria papildomų darbo vietų, o tik finansuoja tas darbo vietas, kurios yra reikalingos pačiai viešajai paslaugai teikti. Tačiau yra keltas intervencijų, darančių teigiamą poveikį bendram užimtumo lygiui. Daugiausia tai ESIF finansuojamos intervencijos, kurių įgyvendinimas reikalauja papildomos darbo jėgos, todėl ženkliai padidina bendrą užimtumą. Visgi, svarbu pažymėti, kad šis padidėjimas yra laikinas ir netvarus, jis tęsiasi tik ESIF finansuojamų projektų įgyvendinimo metu.

Dar viena intervencija, padedanti didinti bendrą užimtumą Lietuvos švietimo ir mokslo sektoriuje, yra kompensacijos tėvams, kurių vaikai lanko privačias ikimokyklinio ugdymo įstaigas, nes viešosiose priešmokyklinio ir ikimokyklinio ugdymo įstaigose nebėra laisvų vietų. Ši intervencija skatina privačių ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų plėtrą, taigi ir naujų darbo vietų kūrimą, šitaip didinant bendrą užimtumą. Tačiau reikia pažymėti, kad šios intervencijos poveikis bendrajam užimtumui yra nedidelis, nes šią intervenciją taiko tik dalis savivaldybių, o ir pati intervencija yra aktuali santykinai nedidelei daliai šeimų, kurios naudojasi ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo paslaugomis. Todėl, darbo vietų didėjimas, kaip šios intervencijos įgyvendinimo rezultatas, nėra reikšmingas. Dar dvi intervencijos, turinčios teigiamą poveikį bendram užimtumui, yra mokinio krepšelis neformaliojo vaikų švietimo vartotojams ir subsidijos pasirinktų neformaliojo suaugusiųjų švietimo programų įgyvendinimui. Panašiai, kaip ir kompensacijų tėvams, kurių vaikai lanko privačias ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigas dėl vietų viešosiose ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose nebuvimo atveju, šios intervencijos skatina privačių neformaliojo vaikų ir suaugusiųjų švietimo įstaigų plėtrą, o tai didina

¹⁹¹ OECD, Education Indicators in Focus, 2016

darbo vietų skaičių bei bendrąjį užimtumą. Visgi, dėl šių intervencijų masto, jų įtaka bendram užimtumui nėra reikšminga. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo bei profesinio mokymo mokinio krepšelis taip pat padeda didinti bendrą užimtumą, nes šias intervencijas gali gauti tiek viešieji, tiek privatūs paslaugų teikėjai, o tai skatina privačius teikėjus aktyviau dalyvauti rinkoje. Tačiau šių intervencijų atveju, didžioji dalis lėšų vis dar yra skiriama viešiesiems paslaugų teikėjams, todėl įtaką bendrajam užimtumui yra teigiama, bet nežymi.

Dauguma analizuotų intervencijų turi neigiamą poveikį privataus kapitalo investicijų apimtims. Vienintelės intervencijos turinčios teigiamą poveikį privataus kapitalo investicijoms yra: kompensacijos tėvams, kurių vaikai lanko privačias ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigas, subsidijos pasirinktų neformaliojo suaugusiųjų švietimo programų įgyvendinimui bei ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo, neformalaus vaikų švietimo ir profesinio mokymo mokinio krepšelis. Tačiau, pasirinktų neformaliojo suaugusiųjų švietimo programų bei ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo, neformalaus vaikų švietimo ir profesinio mokymo mokinio krepšelio poveikis privataus kapitalo investicijų didinimui nėra reikšmingas, nes šias intervencijas gali gauti tiek viešieji, tiek privatieji teikėjai ir dauguma šių intervencijų gavėjų yra būtent viešosios įstaigos.

2.4.4.4 PASIŪLOS PUSĖ: ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ ŠALUTINIAI POVEIKIAI

Nei viena iš analizuotų intervencijų neturėjo neigiamo poveikio verslui ar verslo aplinkai. Intervencijos, susijusios su neformaliojo vaikų švietimo teikimu, neturi įtakos verslui ar verslo aplinkai. Visos kitos intervencijos, susijusios su ikimokykliniu ir priešmokykliniu ugdymu, profesiniu mokymu ir neformaliojo suaugusiųjų švietimu, turi teigiamą poveikį verslui ir verslo aplinkai. Kadangi šios intervencijos įgalina ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo, profesinio mokymo ir neformaliojo suaugusiųjų švietimo teikimą, jos taip pat skatina teigiamus šalutinius poveikius verslui bei verslo aplinkai. Teigiami minėtų intervencijų šalutiniai poveikiai verslui ir verslo aplinkai pasireiškia dėl ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo, profesinio mokymo ir neformaliojo suaugusiųjų švietimo paslaugų teikimo atsirandančių galimybių tėvams, turintiems ikimokyklinio amžiaus vaikus, anksčiau sugrįžti į darbo rinką, tokiu būdu didinant darbo jėgos kiekį rinkoje, taip pat dėl vartotojams per švietimo paslaugas teikiamų įgūdžių, paklausių darbo rinkoje, tobulinimo, tokiu būdu mažinant privačių įmonių poreikį investuoti į jų darbuotojų apmokymą.

Didžioji dalis analizuotų intervencijų taip pat neskatina nenumatytos tikslinės grupės elgsenos. Tačiau yra viena intervencija, t.y. kompensacijos tėvams, kurių vaikai lanko privačias ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigas, kuri skatina neigiamą ir nenumatytą tikslinės grupės elgesį. Nors ši intervencija turėtų būti teikiama toms šeimoms, kurių vaikai negavo vietos viešojoje ikimokyklinio ar priešmokyklinio ugdymo įstaigoje, kai kurie šios kompensacijos gavėjai ją naudoja kaip priemonę finansuoti geresnės kokybės paslaugas privačioje ikimokyklinio ar priešmokyklinio ugdymo įstaigoje, kurią jie būtų pasirinkę net jei nebūtų gavę kompensacijos. Tokiais atvejais kompensacija neįgyvendina savo tikslų, kadangi vis daugiau ir daugiau šeimų naudoja kompensaciją ir renkasi privačias ugdymo įstaigas, šitaip netgi palikdamos laisvas vietas viešosiose ugdymo įstaigose, o tai reiškia, kad viešieji ištekliai yra švaistomi.

Kita intervencija, t.y. mokinio krepšelis ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo vartotojams, skatina nenumatytą ne tikslinės grupės, bet institucijų, atsakingų už intervencijos įgyvendinimą, elgseną. Intervencija skatina nenumatytą savivaldybių elgesį. Mokinio krepšelis yra skirtas padengti 4 valandų ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo teikimo išlaidas per dieną. Institucijose, kurios įgyvendina ilgesnes ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programas, likusi kaštų dalis turėtų būti padengta steigėjų (dažniausiai savivaldybių) lėšomis. Tačiau, kai kurios savivaldybės neskiria papildomų lėšų ir reikalauja, kad ankstyvojo ugdymo įstaigos vykdytų ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programas 8 ar 12 valandų per dieną su tomis pačiomis mokinio krepšelio lėšomis, kurios buvo skirtos 4 valandų

ugdymo programos vykdymo kaštų padengimui. Tokia situacija lemia mažesnius darbuotojų atlyginimus, prastesnę ikimokyklinio ir priešmokyklinio švietimo kokybę, mažesnes arba nulines investicijas į ikimokyklinio ir priešmokyklinio švietimo įstaigų darbuotojų kvalifikacijos tobulinimą ar švietimo įrangos atnaujinimą¹⁹².

Dauguma analizuotų intervencijų taip pat turi teigiamą poveikį visai visuomenei. Tačiau yra ir keletas intervencijų, kurios neturi jokio poveikio arba daro neigiamą poveikį visuomenei. Kompensacijos tėvams, kurių vaikai lanko privačias ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigas, turi ir teigiamą, ir neigiamą poveikį visuomenei. Viena vertus, šios kompensacijos didina prieigą prie ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo, o kadangi ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas turi teigiamą poveikį visuomenei, ši intervencija taip pat kuria teigiamą poveikį visuomenei. Kita vertus, šios kompensacijos didina visuomenės atskirtį, nes privačiose ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose teikiamos paslaugos, net ir jas iš dalies kompensuojant, vis dar yra prieinamos tik vidutinių ir aukštesnių pajamų šeimoms. Taigi, ši kompensacija skatina prie privataus ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pereiti tik vidutines ir aukštesnes pajamas gaunančias šeimas, o tai lemia visuomenės atskirties didėjimą.

Kitos intervencijos, darančios neigiamą poveikį visuomenei, yra ESIF priemonės, kuriomis siekiama didinti profesinio mokymo kokybę, prieinamumą bei įgyvendinti infrastruktūros atnaujinimą. Apskritai tokios intervencijos turėtų teigiamai veikti visą visuomenę. Tačiau, kadangi egzistuoja tam tikri profesinio mokymo paslaugų teikimo trūkumai, tokios investicijos, kurios yra atliekamos nekeičiant bendros paslaugos teikimo sistemos ir nėra tiesiogiai susietos su paslaugos vartotojų skaičiumi, bent jau iš dalies yra švaistomos, o tai turi neigiamą poveikį visai visuomenei.

2.4.4.5 PAKLAUSOS PUSĖ: ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ POVEIKIS SUSIJUSIOS PASLAUGOS PRIEINAMUMUI

Dauguma analizei atrinktų intervencijų, kurios yra taikomos privatiems, o ne juridiniams asmenims, yra vartojamos visų paslaugų vartotojų vienodai. Tik kompensacijos tėvams, kurių vaikai lanko privačias ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigas bei neformaliojo vaikų švietimo mokinio krepšeliai yra mažiau vartojami tarp žemas pajamas gaunančių šeimų.

Dauguma analizuotų intervencijų taip pat padeda patenkinti paslaugos paklausą. Vienintelė intervencijų rūšis, kuri neprisideda prie paslaugų vartotojų skaičiaus didinimo, yra reguliacinės intervencijos.

Tačiau dabartinė valstybės intervencijų struktūra neužtikrina vienodo tam tikrų paslaugų prieinamumo visiems tikslinių grupių nariams. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo atveju, viena iš pagrindinių problemų, su kuria susiduria jo vartotojai ir potencialūs vartotojai, yra su amžiumi susijusios kliūtys, kadangi egzistuoja labai nedaug galimybių ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo paslaugas gauti vaikams iki 3 metų amžiaus. Be to, kliūtys susijusios su paslaugų teikimo vietoje taip pat yra svarbios. Dėl nevienodo ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pasiūlos pasiskirstymo tarp šalies vietovių, dalis tikslinės grupės narių negali naudotis šia paslauga dėl paslaugos teikėjų ar vietų ugdymo įstaigose stokos. Šiuo metu nėra viešųjų intervencijų, skirtų būtent su amžiumi susijusio prieinamumo kliūtims spręsti. Be to, viešosios intervencijos, kuriomis yra sprendžiamas nevienodas ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pasiūlos pasiskirstymas nepasiekia savo tikslų, o tai reiškia, kad arba turi būti didinama šių intervencijų apimtis, arba turėtų būti diegiamos papildomos valstybės intervencijos.

¹⁹² Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu

Pagrindinis su prieinamumu susijęs iššūkis, aktualus neformaliojo vaikų ir suaugusiųjų švietimo paslaugų vartotojams, yra pajamos. Mažas pajamas gaunantys asmenys/namų ūkiai yra linkę vartoti mažiau neformaliojo vaikų ir neformaliojo suaugusiųjų švietimo paslaugų. Viena iš mažesnio vartojimo priežasčių yra paslaugos kaina, kurią moką vartotojas, kadangi tiek neformaliojo vaikų, tiek neformaliojo suaugusiųjų švietimo paslaugos yra didžiąja dalimi apmokamos vartotojo. Taip pat, žemesnės pajamos paprastai yra susijusios su žemesniu išsilavinimo lygiu, o asmenys/namų ūkiai turintys žemesnį išsilavinimo lygį yra linkę neįvertinti neformaliojo švietimo svarbos bei nelaiko jo pirmojo būtinumo preke, o tai lemia mažesnę šių paslaugų vartojimą. Nors ir egzistuoja tam tikros viešosios intervencijos, kuriomis siekiama padengti bent dalį minėtų paslaugų išlaidų, pavyzdžiui, neformaliojo vaikų švietimo mokinio krepšelis, subsidijos pasirinktoms neformaliojo suaugusiųjų švietimo programoms įgyvendinti bei ESIF subsidijos suaugusiųjų švietimo plėtrai, visgi šiuo metu tik maždaug 56 proc. mokyklinio amžiaus vaikų dalyvauja neformaliajame švietime (palyginti su 100 proc. Lietuvos tikslu)¹⁹³ ir tik apie 6 proc. (palyginti su ES vidurkiu 10,8 proc.) 25-64 metų amžiaus gyventojų dalyvauja suaugusiųjų švietimo veikloje. Šie statistiniai rodikliai rodo, kad neformaliojo vaikų ir neformaliojo suaugusiųjų švietimo vartojimas nesiekia numatyto lygio, o tai reiškia, kad esamos viešosios intervencijos, mažinančios šių paslaugų vartojimo priklausomybę nuo šeimos pajamų, nėra pakankamos, kad būtų pakankamai padidintas šių paslaugų prieinamumas.

2.4.4.6 ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ SUDERINAMUMAS

Lietuvos švietimo ir mokslo sektoriuje yra keletas intervencijų, kurios viena kitai prieštarauja. Subsidija ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų veiklos sąnaudų padengimui prieštarauja ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo mokinio krepšeliui. Nors mokinio krepšelis padeda didinti įvairių švietimo lygių paslaugų teikimo efektyvumą atskirdamas įstaigas, kurios gali pritraukti pakankamai mokinių/studentų nuo įstaigų, kurios to padaryti negeba, subsidija, skirta padengti einamąsias švietimo įstaigų išlaidas, siekia finansuoti visas biudžetines švietimo įstaigas, nepaisant jų efektyvumo. Profesinio mokymo atveju ši problema yra sprendžiama teikiant subsidijas mokinio krepšelių formą, kurios yra skirtos profesinio mokymo įstaigų einamosioms išlaidoms padengti.

Be to, kompensacijos šeimoms, kurių vaikai lanko privačias ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigas, prieštarauja mokinio krepšeliui, kuriuos gauna ikimokyklinio ir priešmokyklinio švietimo įstaigos, intervencijai. Nors kompensacija skatina migraciją iš viešųjų į privačias švietimo įstaigas, mokinio krepšelių skaičiavimo ir perskirstymo metodologija nesuteikia pakankamai lankstumo, kuris leistų efektyviai prisitaikyti prie tokių pokyčių¹⁹⁴.

¹⁹³ LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymai dėl Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerijos 2016 ir 2017 metų darbų plano patvirtinimo

¹⁹⁴ Vilniaus miesto savivaldybės pranešimas spaudai, 2015 m. spalio 28 d. <http://www.vilnius.lt/index.php?1386983483>

2.4.5 IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS DĖL VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIUJE

Pagrindinis klausimas, kurį turi išspręsti visos valstybės švietimo teikimo srityje, yra tinkamos pusiausvyros tarp efektyvumo ir lygybės suradimas¹⁹⁵. Nors daugeliu atvejų didesnis privataus sektoriaus subjektų dalyvavimas švietimo srityje didina jo teikimo efektyvumą, dažniausiai, tai taip pat mažina tam tikrų socialinių grupių galimybes švietimą vartoti. Tuo tarpu švietimo sistemose, kuriose dominuoja viešieji paslaugų teikėjai, yra užtikrinama švietimo lygybė ir prieinamumas, tačiau švietimo efektyvumas ne visuomet pasiekiamas.

Lietuvoje visų lygių švietimas daugiausiai yra teikiamas viešųjų įstaigų. Nors kiekviename švietimo lygmenyje egzistuoja privatūs teikėjai, jų užimama rinkos dalis yra palyginti maža. Tokia koncentracija daugeliu atvejų padeda pasiekti vienodą švietimo prieinamumą (išskyrus ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo atvejį). Tačiau numatytas paslaugų teikimo efektyvumo lygis ne visada pasiekiamas. Vienas iš Lietuvos švietimo sistemos ypatumų, trukdančių jos efektyvumui, yra sudėtinga ir prieštaringa jos valdymo sistema. Pagrindinė institucija atsakinga už švietimo politikos formavimą yra Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Tačiau politikos įgyvendinimo lygmenyje dalyvauja daugiau veikėjų. Pagrindinė atsakomybė už įvairių valstybės intervencijų švietimo sektoriuje įgyvendinimą yra padalyta tarp Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos bei savivaldybių. Nepaisant to, tam tikrų švietimo lygių viešųjų intervencijų įgyvendinime dalyvauja ir daugiau veikėjų. Pavyzdžiui, valstybės intervencijų į profesinį mokymą įgyvendinimas turi būti koordinuojamas ne tik tarp Švietimo ir mokslo ministerijos bei savivaldybių, bet ir tarp Ūkio ministerijos, Teisingumo ministerijos ir, tam tikrais atvejais, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Šis atsakomybės pasidalijimas ir tarpinstitucinė koordinacija ne visada sėkminga, o tam tikrais atvejais, lemia ir neveiksmingą valstybės intervencijų įgyvendinimą.

Vienas iš tokio neefektyvumo pavyzdžių yra intervencija, skirta padengti biudžetinių švietimo įstaigų ūkio išlaidas. Subsidijų švietimo įstaigos ūkio išlaidoms padengti turi teikti švietimo įstaigos steigėjas. Daugumos švietimo įstaigų steigėjos yra savivaldybės. Dėl emigracijos ir neigiamų demografinių tendencijų, šalies moksleivių skaičius nuo 2000 m. sumažėjo maždaug ketvirčiu. Tačiau lėšos, skirtos švietimo įstaigų ūkio išlaidų padengimui nemažėja kartu su mažėjančiu mokinių/studentų skaičiumi, o tai reiškia, kad vis daugiau lėšų skiriama įstaigoms, kurios nėra pilnai išnaudojamos. Ši problema yra sprendžiama nuo 2004–2005 m. įgyvendinant švietimo įstaigų tinklo reformą. Tačiau, kaip nurodoma naujausioje Valstybės kontrolės ataskaitoje, nepaisant mažėjančio švietimo įstaigų skaičiaus, bendras švietimo įstaigų ūkio išlaidų finansavimas išlieka tokio paties lygio arba netgi didėja¹⁹⁶. Tokią situaciją daugiausiai lemia tarp Švietimo ir mokslo ministerijos bei savivaldybių padalinta atsakomybė už valstybinių intervencijų švietimo sektoriuje įgyvendinimą. Ministerija turi per mažai galių priversti savivaldybes įgyvendinti reformas ir didinti subsidijų švietimo įstaigų ūkio išlaidoms padengti efektyvumą. Savivaldybės savo ruožtu turi politinių motyvų bei patiria visuomenės spaudimą išlaikyti net neefektyvias švietimo įstaigas ir dėl to jos reformų arba apskritai neįgyvendina, arba jas įgyvendina tik formaliai. Daugeliu atvejų neefektyvios švietimo įstaigos (dažniausiai mažos įstaigos kaimo vietovėse) tiesiog

¹⁹⁵ Lauri, T., & Pöder, K, 536; Musset, P., School Choice and Equity: current policies in OECD countries and a literature review. OECD Education Working Papers, No. 66. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2012
<http://dx.doi.org/10.1787/5k9fq23507vc-en>

¹⁹⁶ Valstybės kontrolė, Valstybinio audito ataskaita. Ar gali gerėti Lietuvos mokinių pasiekimai, 2017 m. lapkričio 28 d., Nr. VA-2017-P-50-1-20

pakeičia savo teisinį statusą prisijungdamos prie didesnės įstaigos ir tapdamos jos filialu¹⁹⁷, todėl bendras švietimo įstaigų plotas nekinta bei lėšų suma, reikalinga ūkio išlaidų padengimui, nemažėja.

Panašios problemos, įgyvendinant mokinio krepšelių intervenciją, kyla įvairiuose švietimo lygmenyse. Mokinio krepšelis yra skirtas didinti švietimo įstaigų efektyvumą, nes jis padidina galimybes paslaugų vartotojams rinktis tarp įvairių švietimo įstaigų. Teoriškai, tai turėtų padėti atskirti efektyviai veikiančias švietimo įstaigas, kurios pritraukia daug mokinių/studentų bei pakankamai lėšų savo veiklai tęsti nuo tų, kurios yra neefektyvios bei nesugeba pritraukti pakankamo kiekio mokinių/studentų ir todėl neturi pakankamai išteklių savo veiklai tęsti. Tačiau praktinis šios intervencijos įgyvendinimas sumažina jos poveikį švietimo paslaugų teikimo efektyvumui, nes Švietimo ir mokslo ministerija pati taiko skirtingus mokinio krepšelio tarifus kaimo vietovių švietimo įstaigoms, kurios nepritraukia pakankamai mokinių. Be to, savivaldybės taip pat randa būdų, kaip papildomai finansuoti tokias švietimo įstaigas, pavyzdžiui, panaudojant savivaldybės biudžeto išteklius, arba persikrstant mokinio krepšelius, kurie yra skirti kitiems tikslams (pavyzdžiui, finansuoti neformalųjį vaikų ugdymą)¹⁹⁸. Tokio tipo papildomas finansavimas gali būti pateisinamas, jeigu siekiama užtikrinti švietimo lygybę ir prieinamumą, tačiau tai kenkia numatytam švietimo įstaigų efektyvumui, per mokinio krepšelio įvedimą, didinimui.

Vienas iš būdų didinti Švietimo ir mokslo ministerijos gebėjimus kontroliuoti švietimo procesą, švietimo įstaigų išteklių naudojimo efektyvumą, sumažinti savivaldybių įtaką, kai ji yra grindžiama politiniais motyvais, o ne poreikiu siekti švietimo paslaugų teikimo efektyvumo ir aukštesnės kokybės, būtų viešosios intervencijos, kuria būtų sukurta išorinė kokybės kontrolės sistema visuose švietimo lygmenyse, įgyvendinimas. Šiuo metu ikimokykliniame ir priešmokykliniame ugdyme išorinės kokybės kontrolės sistemos nėra¹⁹⁹. Kitais atvejais, pavyzdžiui, profesinio mokymo atveju, tokia sistema egzistuoja, tačiau dėl išteklių trūkumo ji nėra sistemingai realizuojama²⁰⁰. Taip pat būtų naudinga įvesti arba išplėsti išorinę kokybės kontrolės sistemą įvairiuose švietimo lygmenyse, nes mokinio krepšelis visuose švietimo lygmenyse gali būti gaunamas ir privačių paslaugų teikėjų. Tačiau, šiuo metu Švietimo ir mokslo ministerija bei kitos susijusios viešosios įstaigos, kai kuriais atvejais beveik neturi duomenų apie tai, kaip privatus tiekėjas šias lėšas panaudoja.

Valstybinių intervencijų įgyvendinimo koordinavimo iššūkiai kyla ne tik tarp skirtingų valdymo lygmenų, bet ir tarp skirtingų ministerijų. Koordinavimo tarp skirtingų ministerijų stoką galima pastebėti ESIF intervencijų planavimo atveju. Pavyzdžiui, 2014–2020 m. laikotarpiu viena iš Švietimo ir mokslo ministerijos koordinuojamų priemonių yra skirta neformaliojo suaugusiųjų švietimo finansavimui. Tačiau ji taikoma tik suaugusiems nuo 18 iki 54 metų amžiaus. Kita priemonė, kurią administruoja Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, yra skirta vyresniems nei 54 metų amžiaus asmenims. Be kitų veiklų, ši priemonė taip pat finansuoja neformaliojo suaugusiųjų švietimo veiklą 54 metų ir vyresniems gyventojams. Priežastys, kodėl 54 metų ir vyresnių grupė yra atskirta nuo bendros besimokančių suaugusiųjų populiacijos, gaunančios neformalųjį suaugusiųjų švietimą, kuris yra finansuojamas ESIF, nėra aiškios. Be to, lėšos, skirtos 54 metų ir vyresniems asmenims, yra tris kartus didesnės nei tos, kurios yra skirtos likusiems besimokantiems suaugusiems. Toks vienos amžiaus grupės išskyrimas iš bendros suaugusiųjų populiacijos jau sukėlė klausimų dėl šios priemonės atitikties lygybės principams²⁰¹. Šis pavyzdys rodo koordinavimo tarp skirtingų ministerijų stoką. Dėl to, siekiant padidinti anksčiau minėtų intervencijų ir

¹⁹⁷ Valstybės kontrolė, Valstybinio audito ataskaita. Ar gali gerėti Lietuvos mokinių pasiekimai, 2017 m. lapkričio 28 d., Nr. VA-2017-P-50-1-20

¹⁹⁸ Valstybės kontrolė, Valstybinio audito ataskaita. Kaip organizuojamas neformalusis mokinių švietimas, 2015 m. vasario 4 d., Nr. VA-P-50-3-1

¹⁹⁹ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu

²⁰⁰ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras, Profesinio mokymo būklės apžvalga 2017, 2017

²⁰¹ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu

apskritai visų intervencijų įgyvendinimo efektyvumą, yra rekomenduojama gerinti koordinaciją tarp skirtingų ministerijų ir skirtingų valdžios lygmenų.

Be to, visų ESIF intervencijų bendras trūkumas yra tas, kad šių investicijų sukurtų rezultatų tvarumas ir panaudojimo efektyvumas nėra užtikrinamas. Pavyzdžiui, įkurti sektoriai praktinio mokymo centrai nėra naudojami tokia apimtimi, kaip buvo numatyta. Tačiau ši problema yra aktuali visuose švietimo lygmenyse. Siekiant padidinti ESIF intervencijų efektyvumą, rekomenduojama užtikrinti šių intervencijų rezultatų tvarumą ir panaudojimo efektyvumą.

Kitas trūkumas, būdingas daugumai analizuojamų valstybės intervencijų yra tai, kad trūksta aiškaus rezultatų, kuriuos planuojama pasiekti įgyvendinant intervenciją, apibrėžimo. Visgi, šis trūkumas yra bendras visam Lietuvos švietimo ir mokslo sektoriuje vykstančiam planavimui. Pavyzdžiui, šiuo metu nėra programų, skirtų ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo ir profesinio mokymo plėtrai. Paskutinė programa, kurioje buvo aiškiai išdėstyti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo tikslai buvo įgyvendinta 2011-2013 m. laikotarpiu, tuo tarpu paskutinė programa, kuri aiškiai išdėstė profesinio mokymosi tikslus, buvo įgyvendinta 2014-2016 m. laikotarpiu. Be programų, kuriose aiškiai įvardijami skirtingų švietimo lygių strategijų tikslai yra sudėtinga ir nustatyti tikslus bei numatyti rezultatus, kuriuos turi pasiekti atskiros valstybės intervencijos. Todėl, norint pagerinti susijusių viešųjų intervencijų planavimo kokybę, rekomenduoja parengti programas, aiškiai nurodančias ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo bei profesinio mokymo tikslus bei priemones, skirtas jiems pasiekti.

Be to, dabartinė valstybės intervencijų struktūra yra nepakankama visų švietimo lygmenų iššūkiams spręsti. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo lygmenyje pagrindinės problemos yra bendros pasiūlos ir bendros paklausos neatitikimas, o taip pat, kokybės standartų laikymosi trūkumas. Siekiant sumažinti neatitikimą tarp bendros pasiūlos ir bendros paklausos, turėtų būti baigtos įgyvendinti intervencijos, skatinančios ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų tinklo reformą. Kalbant apie kokybinių reikalavimų laikymąsi, turėtų būti įdiegtos viešosios intervencijos, kuriomis būtų įkurta ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo išorinė nacionalinė kokybės užtikrinimo sistema. Tai padėtų užtikrinti pakankamą ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo kokybę valstybinėse ir privačiose ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose.

Profesinio mokymo atveju pagrindinis trūkumas yra tai, kad profesinis mokymas ne visada atitinka darbo rinkos poreikius bei ne visada suteikia jo vartotojams darbo rinkai reikalingus įgūdžius. Be to, šis neatitikimas tarp darbo rinkos poreikių ir profesinio mokymo programų lemia profesinio mokymosi nepopuliarumą. Tai, savo ruožtu, sukelia neigiamus šalutinius poveikius visai visuomenei, nes valstybės intervencijoms įgyvendinti skirti ištekliai, kurie užtikrina profesinio mokymo paslaugų teikimą, yra švaistomi, nes yra nepakankamai išnaudojami. Siekiant padidinti profesinio mokymo paslaugų teikimo efektyvumą, reikėtų įvesti viešąsias intervencijas, kurios užtikrintų geresnę profesinio mokymo atitiktį darbo rinkos poreikiams.

Pagrindinis iššūkis, susijęs su neformaliuoju vaikų ir neformaliuoju suaugusiųjų švietimu, yra jo prieinamumas. Mažas pajamas gaunantys asmenys ar namų ūkiai yra linkę vartoti mažiau neformaliojo vaikų ir neformaliojo suaugusiųjų švietimo. Viena iš mažesnio vartojimo priežasčių yra vartotojo mokama kaina. Taip pat, mažos pajamos paprastai yra asocijuojamos su žemesniu išsilavinimo lygiu, o žemesnio išsilavinimo lygio asmenys/namų ūkiai yra linkę neįvertinti neformaliojo švietimo svarbos bei nelaiko jo pirmojo būtinumo preke, o tai lemia mažesnę šių paslaugų vartojimą. Tačiau tokios intervencijos, kaip neformaliojo vaikų švietimo mokinio krepšelis ar pasirinktų neformaliojo suaugusiųjų švietimo programų finansavimas, padeda didinti neformaliojo vaikų ir neformaliojo suaugusiųjų švietimo prieinamumą visoms visuomenės grupėms. Todėl, norint padidinti neformaliojo vaikų ir neformaliojo suaugusiųjų švietimo prieinamumą, reikėtų išplėsti intervencijų (pvz.: neformaliojo vaikų švietimo mokinio krepšelio ar pasirinktų neformaliojo suaugusiųjų švietimo programų finansavimo) apimtį.

Taip pat yra dvi intervencijos, kurios turi nenumatytą poveikį jų tikslinėms grupėms. Kompensacijos tėvams, kurių vaikai lanko privačias ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigas, turėtų būti skiriamos šeimoms, kurių vaikai negavo vietos viešojoje ankstyvojo ugdymo įstaigoje. Tačiau kai kurie gavėjai šią kompensaciją naudoja kaip priemonę finansuoti kokybiškesnes paslaugas privačioje ikimokyklinio ar priešmokyklinio ugdymo įstaigoje, kurią jie būtų pasirinkę net be kompensacijos. Tokiais atvejais kompensacijos neįgyvendina savo tikslų, o kadangi vis daugiau ir daugiau šeimų, gaunančių kompensaciją, pasirenka privačias švietimo įstaigas, viešosiose švietimo įstaigose atsiranda laisvų vietų, kurios lieka neužimtos, o tai lemia viešųjų lėšų švaistymą. Siekiant užkirsti kelią šiam išteklių švaistymui, intervencijų įgyvendinimas turėtų būti pakeistas siekiant užtikrinti, kad intervencija būtų skirta tik tiems, kurie negali patekti į viešąsias ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigas dėl laisvų vietų trūkumo.

Kita intervencija, t.y. mokinio krepšelis ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo vartotojams, skatina nenumatytą savivaldybių elgesį. Mokinio krepšelis yra sukurtas tam, kad padengtų 4 valandų ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo išlaidas per dieną, tačiau, kai kurios savivaldybės reikalauja ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų vykdyti švietimo programas nuo 8 iki 12 valandų per dieną su tomis pačiomis mokinio krepšelio lėšomis, kurios yra skirtos padengti tik 4 valandas. Tokia situacija lemia mažesnius darbuotojų atlyginimus, prastesnę ikimokyklinio ir priešmokyklinio švietimo kokybę, mažesnes arba nulines investicijas į ikimokyklinio ir priešmokyklinio švietimo įstaigų darbuotojų kvalifikacijos tobulinimą ar reikalingos įrangos/infrastruktūros atnaujinimą ²⁰². Siekiant užkirsti kelią šiam nenumatytam elgesiui, Švietimo ir mokslo ministerija turėtų užtikrinti geresnę ikimokyklinio ir priešmokyklinio švietimo mokinio krepšelių lėšų panaudojimo priežiūrą.

Galiausiai yra viena intervencija, susijusi su neformaliojo suaugusiųjų švietimu, kurios įgyvendinimas nėra visiškai efektyvus, t.y. pasirinktų neformaliojo suaugusiųjų švietimo programų finansavimas. Šiuo metu intervencijos įgyvendinimo taisyklės leidžia finansuoti ir projektus, skirtus valstybės tarnautojų mokymui. Ši taisyklė didina dvigubo finansavimo riziką, nes valstybės tarnautojų mokymas turėtų būti įgyvendinamas kitomis priemonėmis. Be to, atrinktų neformaliojo suaugusiųjų švietimo programų finansavimu yra siekiama padidinti mokymosi visą gyvenimą dalyvių skaičių. Valstybės tarnautojų mokymo finansavimas nepadedą siekti šio tikslo. Siekiant padidinti intervencijos įgyvendinimo efektyvumą, valstybės tarnautojų mokymo finansavimas per šią intervenciją neturėtų būti leidžiamas.

²⁰² Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu

2.4.6 FINANSINIŲ INSTRUMENTŲ ĮDIEGIMO GALIMYBIŲ ANALIZĖ

Šiame skyriuje pateikiama giluminė finansinių instrumentų įgyvendinimo galimybių analizė keturiuose Lietuvos švietimo ir mokslo sektoriaus paslaugų srityse:

- Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo srityje;
- Profesinio mokymo srityje;
- Neformaliojo vaikų švietimo srityje;
- Neformaliojo suaugusiųjų švietimo srityje.

2.4.6.1 IKIMOKYKLINIS IR PRIEŠMOKYKLINIS UGDYMAS

LENTELĖ 83. GALIMYBĖS ĮDIEGTI FINANSINIUS INSTRUMENTUS IKIMOKYKLINIO IR PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO PASLAUGOMS FINANSUOTI

Kriterijai	Finansinių instrumentų įdiegimo galimybės
Kainodara	Paslauga nemokama (kaina egzistuoja, tačiau ji neapima mokymo išlaidų)
Reguliacinė/valdysenos aplinka	Mišri viešoji/privačioji (viešųjų paslaugos teikėjų dalis viršija 66 proc. rinkos)
Rinkos potencialas	Ribotas potencialas tolesnei mokamų paslaugų plėtrai
Atskaitomybė	Veiklos tikslai ir rodikliai nenustatyti
Pajėgumai	Neaiškūs kokybiniai standartai / Geografinio paslaugos teikėjų pasiskirstymo problemos / Su amžiumi susijusios kliūtys

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

KAINODARA

Paslauga visoje šalyje teikiama nemokamai (dėl tokių valstybės intervencijų kaip subsidija ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų ūkio reikmėms padengti, mokinio krepšelio ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo vartotojams egzistavimo). Tačiau svarbu paaiškinti, kad mokestis už paslaugas, teikiamas viešosiose ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose, egzistuoja, tačiau šioje studijoje jis nėra aptariamas, nes teoriškai jis skirtas tik vaiko priežiūros ir maitinimo išlaidoms padengti, tačiau neapima švietimo išlaidų (t.y. visos švietimo išlaidos yra subsidijuojamos valstybės arba savivaldybių, o tėvams už tai mokėti nereikia). Taip pat svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad vaikų maitinimo kompensacija (pilna ar dalinė) ikimokyklinio ar priešmokyklinio ugdymo įstaigose visiškai arba iš dalies, remiantis nustatytais kriterijais, padengia net kai kurių socialinių grupių vaikų maitinimosi išlaidas. Papildomas pajamos ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigos gauna per infrastruktūros nuomą išorėms operatoriams (pvz.: neformaliojo vaikų švietimo teikėjai išsinuomoja ikimokyklinio ar priešmokyklinio ugdymo infrastruktūrą savo paslaugų teikimui).

Kainų padidėjimo įtaka tokių paslaugų paklausai priklauso nuo vartotojų tipo (pvz.: mažų pajamų grupės, kurios ir taip neturi daug paskatų naudotis paslauga, jos vartotų mažiau). Mažas pajamas gaunančios grupės dažniausiai taip pat turi žemesnį išsilavinimo lygį ir todėl nelaiko švietimo pirminės svarbos gėrybe arba nežino jo teikiamos naudos. Todėl mažas pajamas gaunančios grupės šiuo metu yra linkusios rečiau naudotis ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo paslaugomis. Tikėtina, kad padidinus kainas, mažas pajamas gaunančios grupės dar labiau sumažintų ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo paslaugų

vartojimą. Kadangi teikiant paslaugas yra siekiama padidinti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo (kaip rekomenduojamos gerybės) vartojimą, galimybės įvesti mokestį už paslaugą yra ribotos.

REGULIACINĖ IR VALDYSENOS APLINKA

Paslaugą teikia vietinė valdžia (savivaldybės), kartu su Švietimo ir mokslo ministerija. Viešojo sektoriaus paslaugų teikėjai dominuoja paslaugos teikimo rinkoje, tačiau rinkoje taip pat egzistuoja ir privatūs subjektai. Remiantis 2015 m. duomenimis, ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo paslaugas teikia 721 įstaiga, iš kurių 606 yra viešosios ir 115 privačiosios. Pastarosios paslaugas teikia brangiau ir dažniausiai veikia tankiai apgyvendintose teritorijose.

Pagrindinės kliūtys privatiems subjektams patekti į rinką yra susijusios su vartotojų geografiniu pasiskirstymu ir rinkos dydžiu. Vartotojų geografinis pasiskirstymas ir rinkos dydis apsunkina privačių paslaugų teikėjų patekimą į paslaugų teikimo rinką, nes ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo vartotojų skaičius miestuose ir kaimuose stipriai skiriasi. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo vartojimo rodikliai tarp 4-6 metų amžiaus vaikų 2015 m. siekė 98,2 proc. miestuose ir 47,6 proc. kaimo vietovėse²⁰³. Ši proporcija reiškia, kad ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo paslaugų paklausa kaimo vietovėse yra visiškai patenkinama viešųjų švietimo teikėjų (tačiau tam tikrais atvejais taip yra tik todėl kad nėra atsižvelgiama į galimą paklausą). Netgi galima teigti, kad kaimo vietovėse egzistuoja ikimokyklinio ir priešmokyklinio švietimo perteklinė pasiūla, todėl privatiems paslaugų teikėjams praktiškai nėra galimybės patekti į rinką. Tačiau miestuose, o ypač didžiuosiuose, ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo paslaugų paklausa viršija pasiūlą. Tokiais atvejais privatūs tiekėjai turi daugiau galimybių patekti į paslaugų teikimo rinką. Be to, didžiųjų miestų savivaldybės įgyvendina intervenciją skirtą kompensacijas teikti vartotojams, lankantiems privačias ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigas, dėl laisvų vietų valstybinėse ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose stokos. Tai suteikia dar daugiau paskatų privatiems teikėjams patekti į rinką.

RINKOS POTENCIALAS

Paslauga skirta konkrečioms grupėms, t.y. vaikams iki 6 metų ikimokyklinio ugdymo įstaigose ir 6-7 metų vaikams priešmokyklinio ugdymo įstaigose (2015 m. šiam amžiaus intervalui priklausė 211 307 vaikai). Viešųjų paslaugų teikėjų rinkos dalis viršija 66 procentus.

Galimybės paslaugų teikėjams gauti papildomas pajamas yra ribotos. Pavyzdžiui, galimybė išnuomoti turimą infrastruktūrą yra apribojama tam laiko tarpui, kuomet ji yra nenaudojama pagrindinių paslaugų teikimui.

Be to, kadangi kai kuriais atvejais viešojo sektoriaus paslaugų teikėjai nėra pajėgūs patenkinti egzistuojančią paklausą (pvz.: atokiose vietovėse), privatiems tiekėjams egzistuoja daug galimybių pasiūlyti alternatyvas viešųjų paslaugų teikėjų siūlomoms paslaugoms. Privačių teikėjų teikiamos paslaugos yra sustiprinamos tokiomis valstybės intervencijomis kaip: mokinio krepšelis kiekvienam ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo mokiniui, kuriuos gali gauti tiek viešieji, tiek privatūs paslaugų teikėjai, kompensacijos šeimoms, kurių vaikai lanko privačias ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigas (gaunamos tik privačiųjų teikėjų), taip pat ESIF subsidijos, skirtos ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo kokybei ir prieinamumui gerinti, kurias gali gauti ir viešieji, ir privatieji paslaugų teikėjai.

²⁰³ European Commission: Directorate-General for Education and Culture, Education and Training Monitor 2017. Lithuania, 2017

ATSKAITOMYBĖ

Nors pagrindiniai su ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo paslaugų teikimu susijusios veiklos tikslai yra apibrėžti Švietimo įstatyme, paslaugų teikimo uždaviniai bei rodikliai nėra apibrėžti jokiuose strateginiuose dokumentuose. Todėl trumpalaikiai ir ilgalaikiai tikslai negali būti analizuojami nuosekliai. Be to, intervencijos, kuriomis būtų įdiegta išorinė ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo kokybės kontrolės sistema viešosiose ir privačiosiose ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose neegzistuoja. Dėl to yra dar sunkiau užtikrinti tinkamą atskaitomybę.

PAJĖGUMAI

Nėra aiškių paslaugos teikimo kokybinių standartų, todėl sunku įvertinti, ar paslauga juos atitinka. Apskritai paslauga atitinka bendrą paklausą. Tačiau paslaugos pasiskirstymas geografiniu požiūriu ne visada yra efektyvus, nes tam tikrose vietose siūlomų paslaugų kiekis yra per mažas, o kitose – per didelis. Taip pat, kai kurioms potencialių vartotojų amžiaus grupėms yra sudėtinga naudotis paslauga, nes vaikams iki 3 metų siūlomų paslaugų kiekis yra labai mažas.

Šiuo metu nėra jokių svarstymų dėl paslaugų teikimo perdavimo privatiems subjektams. Tačiau yra planų privalomąją ikimokyklinį ir priešmokyklinį ugdymą pradėti teikti vaikams nuo 5 metų. Jei šis pakeitimas būtų įgyvendintas, tai padidintų bendrą paslaugų vartotojų skaičių, kas reikštų, jog padidėtų privačių paslaugų teikėjų galimybės patekti į rinką. Be to, dalis teikiamų paslaugų (pvz.: skalbimo paslaugos ar maisto tiekimo paslaugos) yra iš viešųjų teikėjų perduodamos privatiems. Užuoat teikiant tokias paslaugas per viešąją įstaigą, tam tikrais atvejais, jų teikimui yra sudaromos sutartys su privačiomis įmonėmis. Tačiau šis perdavimas nėra sistemingas ir vyksta tik tam tikrais atvejais.

IŠVADOS DĖL FINANSINIŲ INSTRUMENTŲ ĮDIEGIMO GALIMYBIŲ

Nors analizuojama paslauga yra mokama, mokestis už ją yra skirtas tik maitinimosi ir vaikų priežiūros išlaidoms padengti, todėl paslaugos dalis apimanti ugdymo reikmes vartotojams yra teikiama nemokamai. Todėl paslauga generuoja labai mažas arba negeneruoja jokių pajamų, o tai riboja finansinių instrumentų diegimo galimybes. Papildomos pajamos tam tikru mastu galėtų būti generuojamos teikiant daugiau mokamų paslaugų (susijusių su vaikų priežiūra). Santaupos tam tikru mastu taip pat galėtų būti kaupiamos perduodant tam tikras paslaugas (pvz.: skalbimo paslaugos ar maitinimo paslaugos) privatiems teikėjams.

2.4.6.2 PROFESINIS MOKYMAS

LENTELĖ 84. GALIMYBĖS ĮDIEGTI FINANSINIUS INSTRUMENTUS PROFESINIO MOKYMO PASLAUGOMS FINANSUOTI

Kriterijai	Finansinių instrumentų įdiegimo galimybės
Kainodara	Paslauga nemokama (vartotojai moka tik tęstinio profesinio mokymo (TPM) atveju – vartotojų sumokama kaina padengia daugiau nei 75% visų išlaidų)
Reguliacinė/valdysenos aplinka	Mišri viešoji/privačioji (viešųjų paslaugos teikėjų dalis viršija 66 proc. rinkos)
Rinkos potencialas	Galimas paslaugų apimtys/infrastruktūros nuomos padidėjimas
Atskaitomybė	Veiklos tikslai ir rodikliai nenustatyti
Pajėgumai	Kokybiniai standartai iš dalies įgyvendinami

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

KAINODARA

Pirminis profesinis mokymas teikiamas nemokamai (kadangi yra įgyvendinamos tokios valstybės intervencijos kaip mokinio krepšelis profesinių mokyklų ūkio išlaidoms padengti, mokinio krepšelis profesinio mokymo studentams), o TPM (tęstinis profesinis mokymas) vartotojams yra mokamas, bet jo kaina nėra reguliuojama valstybės. Vartotojų sumokama suma viršija 75 proc. metinių paslaugos teikimo išlaidų. Papildomos pajamos tam tikru mastu (tarp 0 ir 25 proc. paslaugos teikimo kaštų dydžio) yra gaunamos išnuomojant infrastruktūrą ir gaminant/teikiant antrinius produktus/paslaugas (daugeliu atvejų nuomojamoji infrastruktūra yra sukurta panaudojant ESIF intervencijas). Tačiau šios veiklos, padedančios gauti papildomų pajamų per infrastruktūros nuomą ar antrinių paslaugų/produktų gamybą/teikimą, šiuo metu nėra pakankamai išnaudojamos. Šios paslaugos kainos padidinimas, kartu su jos kokybės pagerinimu, galėtų būti taikomas visoms pajamų grupėms praktiškai nepakeičiant vartojimo lygio.

REGULIACINĖ IR VALDYSENOS APLINKA

Už paslaugos teikimą atsakinga vietinė valdžia (savivaldybės), kartu su Švietimo ir mokslo, Ūkio, Teisingumo bei Vidaus reikalų ministerijomis. Paslaugų teikimo rinkoje dominuoja viešasis sektorius, kuris paslaugas teikia per 74 pirminio profesinio mokymo ir 260 tęstinio profesinio mokymo įstaigas (pastarosios apima privačius ir viešuosius paslaugų teikėjus, teikiančius tiek nemokamas, tiek mokamas paslaugas). Rinkoje dalyvauja privatūs subjektai, teikiantys tas pačias paslaugas, taip pat privačios įmonės, kurios pačios moko savo darbuotojus arba turi savo mokymo centrus.

Pagrindinės kliūtys privatiems subjektams patekti į rinką yra susijusios su dideliais fiksuotais kaštais, paslaugų teikimo geografiniu pasiskirstymu (pvz.: dispersija) ir rinkos dydžiu. Profesinio mokymo teikimui reikalinga specifinė ir brangi infrastruktūra. Su infrastruktūriniais reikalavimais susijusius iššūkius iš dalies sprendžia ESIF subsidijų profesinio mokymo infrastruktūros tobulinimui intervencija, nes šias subsidijas gali gauti tiek privatūs, tiek viešieji paslaugų teikėjai. Tačiau šios intervencijos finansavimo nepakanka, kad būtų pritrauktas pakankamai didelis skaičius privačių paslaugų teikėjų į paslaugų teikimo rinką. Rinkoje dalyvaujantys privatūs subjektai taip pat susiduria su kliūtimis dėl mažo profesinio mokymo populiarumo Lietuvoje, dėl ko netgi viešosios įstaigos (paslaugas teikiančios nemokamai) tam tikrais atvejais nepritraukia pakankamo skaičiaus vartotojų.

RINKOS POTENCIALAS

Paslauga yra skirta tam tikro amžiaus, pajamų ir socialinės padėties grupėms (2016 m. – 46543 studentai mokėsi pagal pirminio profesinio mokymo programas). Pirminio profesinio mokymo vartotojai turi būti ne jaunesni kaip 14 metų, tęstinio profesinio mokymo vartotojai – ne jaunesni kaip 18 metų. Bedarbiai ir asmenys, įspėti apie atleidimą iš darbo, gali nemokamai dalyvauti tęstiniame profesiniame mokyme. Viešųjų paslaugų teikėjų dalis rinkoje viršija 66 procentus.

Egzistuoja potencialas papildomų pajamų generavimui per esamos infrastruktūros panaudojimo didinimą (t.y. padidinant pajamas gaunamas iš nuomos), taip pat išplečiant teikiamų paslaugų apimtį. Pavyzdžiui, kai kurios įstaigos gali teikti daugiau TPM apmokamų programų suaugusiems, o įstaigos, turinčios sektorinio praktinio mokymo infrastruktūrą, gali padidinti infrastruktūros naudojimo intensyvumą. Privačių paslaugų teikėjų dalyvavimas taip pat skatinamas vykdant tokias intervencijas, kaip mokinio krepšelio profesinio mokymo studentams suteikimas, ESIF subsidijos profesinio mokymo kokybei ir prieinamumui gerinti, ESIF subsidijos profesinio mokymo infrastruktūros tobulinimui, kurias gali gauti tiek viešieji, tiek privatūs paslaugų teikėjai.

ATSKAITOMYBĖ

Nors pagrindiniai profesinio mokymo politikos tikslai yra apibrėžti Švietimo įstatyme, paslaugos veiklos tikslai bei rodikliai nėra apibrėžti jokiuose strateginiuose dokumentuose. Todėl trumpalaikiai ir ilgalaikiai tikslai negali būti analizuojami nuosekliai. Be to, nors išorinė profesinio mokymo kokybės kontrolės sistema egzistuoja bei yra tam tikros valstybės intervencijos, nustatančios profesinio mokymo paslaugų teikėjams keliamus reikalavimus, tokius kaip formalų profesinio mokymo paslaugų teikėjų licencijavimo taisyklės, dėl žmogiškųjų ir finansinių išteklių trūkumo, kokybės kontrolė nėra sistemingai įgyvendinama.

PAJĖGUMAI

Paslaugos teikimas tik iš dalies atitinka kokybinius standartus, nes profesinio mokymo įstaigose ne visada yra paruošiami pakankamai darbo rinkoje reikalingų įgūdžių ir kvalifikacijų turintys žmonės. Netinkamas investicijų planavimas, neefektyvus turto valdymas lemia nepatenkinamą paslaugų teikimo kokybę. Verta pažymėti, kad pastaraisiais metais didelė dalis ESIF lėšų buvo nukreipta į infrastruktūros ir technologijų, reikalingų aukštos kokybės profesiniam švietimui teikti, finansavimą.

Šiuo metu nėra svarstymų dalies paslaugų teikimą perduoti privatiems partneriams. Tačiau neseniai patvirtinti profesinio mokymo įstatymo pakeitimai numato aktyvesnį privačių subjektų dalyvavimą profesinio mokymo teikimo veikloje. Vienas iš numatomų aktyvesnio dalyvavimo būdų – profesinio mokymo įstaigų teisinio statuso pakeitimas į viešąsias ne pelno siekiančias organizacijas, kurių tarybose turės būti įtraukti ir privatūs subjektai. Be to, pameistrystė yra patvirtinta kaip privaloma profesinio mokymo dalis. Todėl, siekdamas įvykdyti šį reikalavimą, profesinio mokymo įstaigos turės glaudžiau bendradarbiauti su privačiais subjektais.

IŠVADOS DĖL FINANSINIŲ INSTRUMENTŲ ĮDIEGIMO GALIMYBIŲ

Paklausos trūkumas reiškia, kad per mažas skaičius žemos kvalifikacijos žmonių gauna jiems reikalingą mokymą²⁰⁴.

Būtina padidinti tikslinių grupių, į kurias nukreipta paslauga (pirminis profesinis mokymas vidurinio švietimo moksleiviams ir tęstinis profesinis mokymas darbuotojams) dalyvavimą, tobulinant programas ir paslaugas teikiančias įstaigas. Be to, atsižvelgiant į nereguliuojamą kainų nustatymo sistemą, pakankamai didelės dalies kaštų padengimą bei tam tikrą privačių subjektų dalyvavimą, tęstinis profesinis mokymas (t.y. dalis profesinio mokymo paslaugų) kuria tam tikrą pajamų gavimo potencialą, o taip pat, papildomų paslaugų rinkai teikimo potencialą.

Taip pat verta pabrėžti, jog svarbu pašalinti paslaugos planavimo trūkumus, kurie buvo nurodyti ankstesniuose skyriuose, nustatyti aiškius trumpalaikius ir ilgalaikius veiklos tikslus, sistemingiau įgyvendinti išorines kokybės kontrolės priemones.

²⁰⁴ European Commission (2017), *Commission Staff Working Document, Country Report Lithuania 2017*, SWD (2017) 80 final

2.4.6.3 NEFORMALUSIS VAIKŲ ŠVIETIMAS

LENTELĖ 85. GALIMYBĖS ĮDIEGTI FINANSINIUS INSTRUMENTUS NEFORMALIOJO VAIKŲ ŠVIETIMO PASLAUGOMS FINANSUOTI.

Kriterijai	Finansinių instrumentų įdiegimo galimybės
Kainodara	Paslauga apmokama vartotojo, kainodara nereguliuojama (vartotojų sumokama kaina padengia iki 75% visų paslaugos teikimo kaštų)
Reguliacinė/valdysenos aplinka	Mišri viešoji/privačioji (viešųjų teikėjų dalis viršija 66 proc. rinkos)
Rinkos potencialas	Paklausos trūkumas Nėra papildomo pajamų gavimo potencialo
Atskaitomybė	Nustatyti politikos tikslai
Pajėgumai	Nepakankamai aiškūs kokybiniai standartai

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

KAINODARA

Paslaugų kainodara egzistuoja, tačiau yra nereguliuojama, o vartotojų mokama dalis sudaro nuo 50 iki 75 procentų visų metinių paslaugų teikimo išlaidų (intervencijos, tokios kaip subsidija ūkio reikių išlaidoms švietimo įstaigose, teikiančiose neformalųjį vaikų švietimą, mokinio krepšelis bendrojo ugdymo (pradinio, pagrindinio, vidurinio (išskyrus profesinį)) mokiniams, mokinio krepšelis neformaliojo vaikų švietimo mokiniams, priklausomai nuo institucijos, padengia likusią dalį). Papildomos pajamos yra gaunamos nedideliu mastu (iki 25 procentų visų paslaugų teikimo išlaidų), išnuomojant esamą infrastruktūrą išorės operatoriams (tačiau ne visi neformaliojo vaikų švietimo teikėjai turi savo infrastruktūrą, kurią galėtų nuomoti).

Mažas pajamas gaunantys asmenys vartoja mažiau paslaugos dėl tiesioginės paslaugos kainos, kurią apmoka vartotojas, ribotų žinių apie paslaugą ir galimybes ją naudotis.

Šios paslaugos kainos padidinimas, kartu su jos kokybės pagerinimu, galėtų būti taikomas visoms pajamų grupėms praktiškai nepakeičiant vartojimo lygio

REGULIACINĖ IR VALDYSENOS APLINKA

Savivaldybės bei Švietimo ir mokslo ministerija yra atsakingos už paslaugos teikimą per 238 viešąsias įstaigas. Privatūs subjektai taip pat yra reikšmingai įsitraukę (54 įstaigos), jie teikia panašias paslaugas, kartais siūlydami didesnę įvairovę ar geresnę kokybę. Finansavimo mechanizmas neseniai buvo pakeistas įvedant mokinio krepšelius neformaliojo vaikų švietimo srityje.

RINKOS POTENCIALAS

Paslauga yra nukreipta į tam tikras amžiaus ir socialines grupes, pvz.: vaikus iki 19 ar 21 metų (jeigu vaikas turi specialiųjų poreikių). 2016 m. – 102491 asmuo dalyvavo neformaliojo vaikų švietimo veiklose. Viešųjų paslaugos teikėjų užimama rinkos dalis yra 34–66 procentai. Dažnai kaimo/atokiose vietovėse paslaugos prieinamumas ir pasirinkimas tarp skirtingų teikėjų yra mažesnis.

Pagrindinės kliūtys privatiems subjektams patekti į rinką yra dideli fiksuoti kaštai ir paklausos trūkumas, nes neformalusis vaikų švietimas nėra privalomas, o kai kurios šeimos nesupranta jo vertės arba neturi išteklių finansuoti tokios paslaugos vartojimą. Todėl privatūs neformaliojo vaikų švietimo paslaugų teikėjai kai kuriais atvejais neturi tokios paslaugos paklausos, kokios tikisi. Tačiau tokios intervencijos, kaip ESIF subsidijos neformaliojo vaikų švietimo infrastruktūros tobulinimui, kurią gali gauti tiek privatūs, tiek

viešieji paslaugų teikėjai, sprendžią didelių fiksuotų kaštų problemą, o intervencijos, tokios kaip mokinio krepšelis neformaliojo vaikų švietimo mokiniams yra nukreiptos paklausos stygiaus problemai spręsti.

Šiuo metu nėra numatyta galimybių teikiant paslaugą generuoti papildomas pajamas (bent jau tol, kol paslaugos paklausa išaugs).

ATSKAITOMYBĖ

Paslaugos tikslai yra aiškiai apibrėžti, nurodomos skaitinės siekiamos rodiklių reikšmės. Be to, trumpalaikiai ir ilgalaikiai tikslai yra tarpusavyje suderinti. Neseniai pradėtas įgyvendinti neformaliojo vaikų švietimo mokinio krepšelis taip pat padidino atskaitomybę, nes krepšelis gali būti gaunamas tik už paslaugas, kurias teikia savivaldybės akredituotos įstaigos.

PAJĖGUMAI

Neaišku, ar paslauga tenkina kokybinius standartus, nes jie nėra aiškiai apibrėžti. Šiuo metu nėra jokių svarstymų dėl paslaugų teikimo perdavimo privatiems partneriams, kurie jau ir taip reikšminga apimtimi dalyvauja paslaugų teikime.

IŠVADOS DĖL FINANSINIŲ INSTRUMENTŲ ĮDIEGIMO GALIMYBIŲ

Paslaugos kaina reikšmingu mastu padengiama pačių vartotojų, o paslaugos teikime dalyvauja daug privačių paslaugos teikėjų. Visgi didžiausia kliūtis yra paklausos stoka (šiuo metu tik apie 56 proc. mokyklinio amžiaus vaikų lanko neformaliojo vaikų švietimo įstaigas²⁰⁵) ir potencialo papildomų pajamų generavimui nebuvimas (dėl paklausos trūkumo). Paklausa galėtų būti skatinama išplečiant teikiamų paslaugų geografines ribas bei didinant jų įvairovę, gerinant paslaugų kokybę, taip pat įtraukiant mažas pajamas gaunančias grupes (kuriuo šiuo metu yra mažiausiai vartojančios šią paslaugą). Tam tikrų intervencijų, tokių kaip mokinio krepšelis, įvedimo neformaliojo vaikų švietimo dalyviams tikslas – didinti mažas pajamas gaunančių grupių įtraukimą.

2.4.6.4 NEFORMALUSIS SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMAS

LENTELĖ 86. GALIMYBĖS ĮDIEGTI FINANSINIUS INSTRUMENTUS NEFORMALIOJO SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO PASLAUGOMS FINANSUOTI

Kriterijai	Finansinių instrumentų įdiegimo galimybės
Kainodara	Paslauga apmokama vartotojo, kainodara nereguluojama (vartotojo sumokama kaina padengia daugiau nei 75% paslaugos teikimo kaštų)
Reguliacinė/valdysenos aplinka	Mišri viešoji/privačioji (viešųjų paslaugos teikėjų dalis viršija 66 proc. rinkos)
Rinkos potencialas	Nėra papildomo pajamų gavimo potencialo Su paslaugos teikimo geografine vieta ir pajamomis susijusio kliūtys
Atskaitomybė	Nustatyti politikos tikslai
Pajėgumai	Nepakankamai aiškūs kokybiniai standartai

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

²⁰⁵ LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymai dėl Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerijos 2016 ir 2017 metų darbų plano patvirtinimo

KAINODARA

Paslaugos kaina nereguliuojama, o vartotojų sumokama dalis viršija 75 proc. visų metinių paslaugos teikimo išlaidų (likusias išlaidas padengia tokios intervencijos, kaip subsidija ūkio reikmių išlaidoms švietimo įstaigose, teikiančiose neformalųjų suaugusiųjų švietimą padengti bei subsidija pasirinktų neformaliojo suaugusiųjų švietimo programų įgyvendinimui). Papildomos pajamos yra gaunamos nedideliu mastu (iki 25 procentų visų paslaugos teikimo išlaidų), išnuomojant turimą infrastruktūrą išorės operatoriams (tačiau ne visi neformaliojo suaugusiųjų švietimo teikėjai turi savo infrastruktūrą, kurią galėtų nuomoti).

Mažas pajamas gaunantys asmenys paslaugos vartoja mažiau dėl tiesioginės paslaugos kainos, kurią apmoka vartotojas (vartotojams kompensuojama tik nedidelė dalis neformaliojo suaugusiųjų švietimo paslaugų kainos per intervencijas, tokias kaip subsidija pasirinktų neformaliojo suaugusiųjų švietimo programų įgyvendinimui ar ESIF subsidijos suaugusiųjų švietimo plėtrai), ribotų žinių apie paslaugą ir galimybes ja naudotis.

Kainų padidėjimo poveikis tokių paslaugų paklausai priklauso nuo vartotojų (pvz.: mažų pajamų grupės atstovai vartotų mažiau).

REGULIACINĖ IR VALDYSENOS APLINKA

Paslaugų teikimo srityje dominuoja privačios įmonės. Šią paslaugą teikiančios viešosios įstaigos yra įsteigiamos savivaldybių arba Švietimo ir mokslo ministerijos.

RINKOS POTENCIALAS

Paslaugos teikimas yra nukreiptas į 25–64 metų amžiaus suaugusiuosius, o 2022 m. tikslas yra teikti šią paslaugą 12 proc. šios grupės narių (tik 6 proc. šios grupės narių vartojo paslaugą 2016 m.). Paslaugos vartojimas yra galimas tik tam tikrose vietovėse (kai kuriais atvejais neformaliojo suaugusiųjų švietimo prieinamumas yra nepakankamas, pvz.: kaimo vietovėse), taip pat svarbios ir su pajamomis susijusios kliūtys. Mažas pajamas gaunantys asmenys ar namų ūkiai dažniausiai neformalųjų suaugusiųjų švietimą vartoja rečiau. Viena iš mažesnio vartojimo priežasčių yra tiesioginė kaina, kurią moka vartotojas. Be to, mažos pajamos paprastai siejasi su žemesniu išsilavinimo lygiu, o žemesnio išsilavinimo lygio asmenys ar namų ūkiai yra linkę neįvertinti neformaliojo suaugusiųjų švietimo svarbos ir nemano, kad tai yra pirminio svarbumo prekė, tad yra linkę ją vartoti rečiau. Tokios intervencijos kaip subsidija pasirinktų neformaliojo suaugusiųjų švietimo programų įgyvendinimui ar ESIF subsidijos suaugusiųjų švietimo tobulinimui, yra skirtos kovoti su šiomis, nuo pajamų priklausančiomis, vartojimo kliūtimis. Tačiau lėšos, skirtos šioms intervencijoms įgyvendinti, yra labai menkos, todėl šios intervencijos naudingos tik nedidelei tikslinės grupės daliai. Be to, tam tikrų intervencijų įgyvendinimo taisyklės, pavyzdžiui, subsidijų pasirinktų neformaliojo suaugusiųjų švietimo programų įgyvendinimui, atveju leidžia panaudoti lėšas neformaliajam tokių grupių, kaip valstybės tarnautojai švietimui, kurie dalyvautų neformaliame suaugusiųjų švietime net ir be intervencijos (nes jie patys gali finansuoti šių paslaugų vartojimą arba šios paslaugos būtų finansuojamos iš kitų viešųjų šaltinių).

Šiuo metu nėra numatomo potencialo papildomų pajamų generavimui, nes vartojimo rodiklis yra kur kas žemesnis nei užsibrėžti tikslai, t.y. aukštesnių tarifų įvedimas vargu ar yra įmanomas, o paslaugų teikėjai dažnai patys yra paslaugų teikimo vietų nuomininkai, o ne tokios infrastruktūros savininkai.

ATSKAITOMYBĖ

Informacija pateikiama atsižvelgiant į intervencijos kontekstą. Tikslai yra aiškiai apibrėžti, o siekiamos rodiklių skaitinės reikšmės nustatyto. Be to, trumpalaikiai ir ilgalaikiai tikslai yra tarpusavyje suderinti.

PAJĖGUMAI

Neaišku, ar paslauga tenkina kokybinius standartus, nes jie nėra aiškiai apibrėžti. Paslaugos pasiūla paprastai yra didesnė už paslaugos paklausą. Įvairiomis politikos priemonėmis yra siekiama padidinti neformaliojo suaugusiųjų švietimo dalyvių skaičių.

Šiuo metu nėra svarstymų dėl paslaugų teikimo privatiems subjektams perdavimo, nes privatūs paslaugų teikėjai jau užima didelę rinkos dalį. Kaip tik egzistuoja priešingi pasiūlymai – viešieji paslaugų teikėjai yra nuolat skatinami teikti daugiau neformaliojo suaugusiųjų švietimo paslaugų.

IŠVADOS DĖL FINANSINIŲ INSTRUMENTŲ ĮDIEGIMO GALIMYBIŲ

Panašiai kaip ir neformaliojo vaikų švietimo paslaugos atveju, neformaliojo suaugusiųjų švietimo teikime dalyvauja daug privačių paslaugos teikėjų, o vartotojai padengia didelę paslaugos teikimo kaštų dalį. Tačiau viena didžiausių kliūčių yra paklausos trūkumas. Įvairiomis viešosios politikos priemonėmis šiuo metu siekiama padvigubinti vartotojų dalyvavimą. Šiuo atveju paklausa galėtų būti didinama siekiant įtraukti didesnę visuomenės dalį. Tai taip pat padidintų pajamas iš paslaugos teikimo gaunamas pajamas. Tačiau, norint pasiekti didesnę visuomenės dalį, turi būti taikomasi į tinkamas grupes (pvz.: mažas pajamas gaunantys asmenys, asmenys, turintys žemą išsilavinimo lygį), kurios šiuo metu paslauga nesinaudoja.

2.5 LIETUVA: KULTŪRA IR TURIZMAS

2.5.1 SEKTORIAUS VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ APŽVALGA

Šiame skyriuje pateikiama visų identifikuotų Lietuvos kultūros ir turizmo sektoriaus viešųjų paslaugų apžvalga. Nurodomas kiekvienos viešosios paslaugos diegimo pagrindimas ir su paslauga susijusių intervencijų skaičius. Taip pat pristatoma kiekvienos viešosios paslaugos santykinė padėtis liberalizacijos-centralizacijos skalėje.

Lietuvos kultūros ir turizmo sektoriuje identifikuoti šeši pagrindiniai viešųjų paslaugų tipai. Visų sektoriaus paslaugų ir atitinkamų jų tikslų sąrašas pateikiamas lentelėje žemiau.

LENTELĖ 87. LIETUVOS KULTŪROS IR TURIZMO SEKTORIAUS PASLAUGOS IR JŲ TIKSLAI

Paslaugų pavadinimas	Paslaugų tikslas
Valstybei ar savivaldybėms priklausančių mokamų turizmo objektų veikla bei mokamos turizmo paslaugos	Teikti mokamas turizmo paslaugas valstybei ar savivaldybėms priklausančiuose turizmo objektuose
Bibliotekos, archyvai ir muziejai	Vykdyti tokių paveldo organizacijų, kaip muziejai, bibliotekos ir archyvai, veiklą
Profesionaliojo ir mėgėjiško scenos meno įstaigos ir infrastruktūra	Valdyti profesionaliojo ir mėgėjiško scenos meno infrastruktūrą bei vykdyti profesionaliojo ir mėgėjiško scenos menų organizacijų veiklą
Kultūros ir kūrybinių industrijų inkubatoriai	Vykdyti kultūros ir kūrybinių industrijų inkubatorių veiklą
Lietuvos kultūros ir turizmo produktų populiarinimas vidaus ir užsienio rinkose	Populiarinti Lietuvos kultūros ir turizmo produktus vidaus ir užsienio rinkose
Nemokama prieiga prie kultūros ir turizmo infrastruktūros ir nemokamų paslaugų teikimas	Suteikti nemokamą prieigą prie kultūros ir turizmo infrastruktūros bei teikti nemokamas paslaugas

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

Turizmo viešųjų paslaugų teikimu siekiama vystyti tvarų, atsakingą ir aukštos kokybės turizmą, o konkrečiau – suteikti ir išlaikyti turizmo infrastruktūrą bei skatinti turizmą. Kultūros viešųjų paslaugų teikimu siekiama išlaikyti ir valdyti įvairioms meno ir kultūros formoms naudojamą infrastruktūrą ir organizacijas bei išsaugoti kultūros paveldą.

2.5.1.1 VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ TEIKIMO SEKTORIJE PAGRINDIMAS

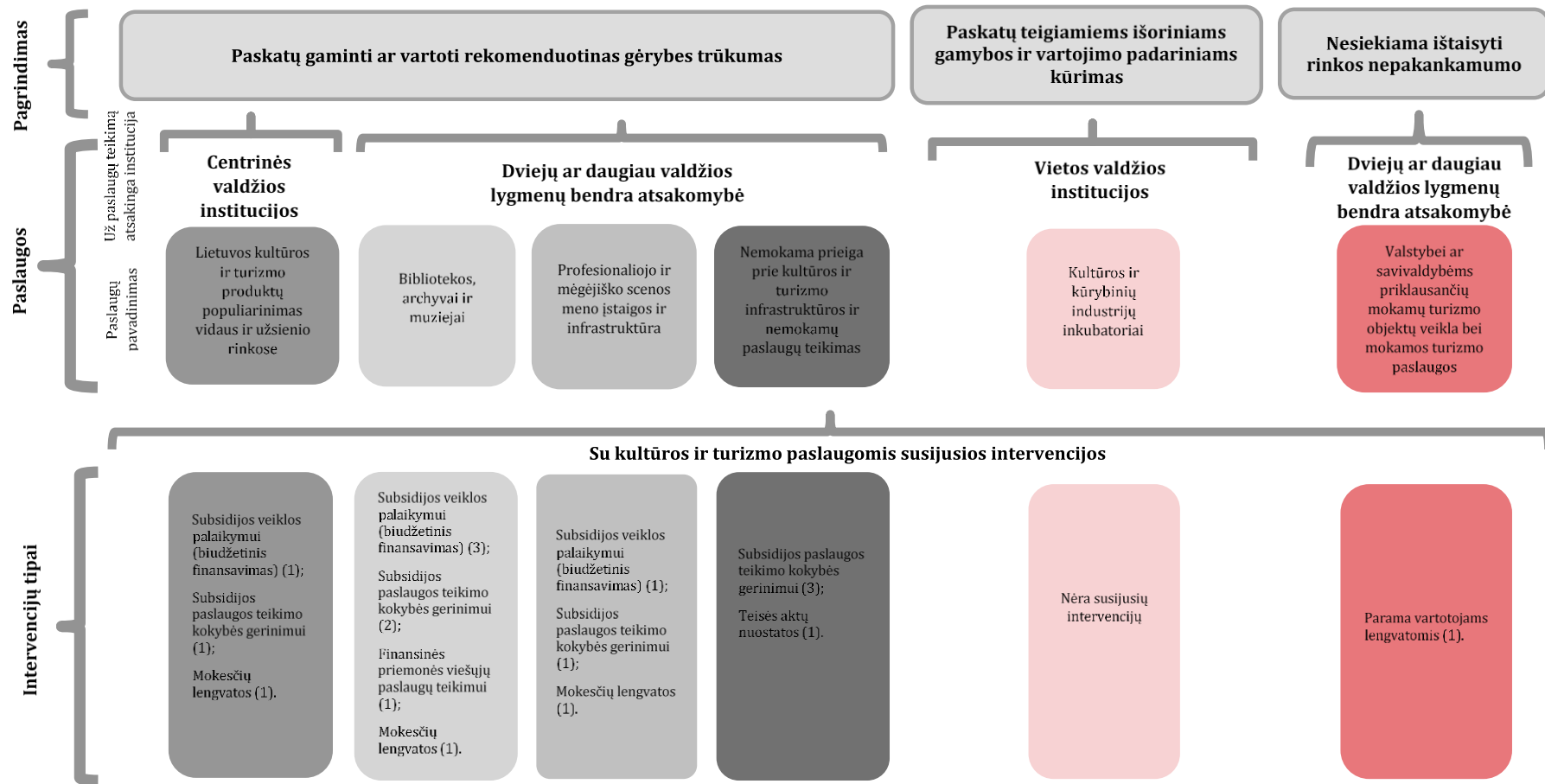
Kultūros ir turizmo srityje viešojo sektoriaus vykdomo paslaugų teikimo pagrindimas yra įvairus. Keturių tipų paslaugos yra teikiamos dėl paskatų gaminti ar vartoti rekomenduotinas gėrybes trūkumo. Tai daugiausiai apima kultūros paslaugas, iš kurių teikimo generuojamos pajamos yra nepakankamos, kad pritrauktų į rinką privačius subjektus. Be to, valstybės finansavimas reikalingas ir siekiant išlaikyti kai kurių paslaugų, pavyzdžiui, profesionalaus scenos meno, aukštą kokybę ir prieinamas kainas. Kai kurios turizmo paslaugos taip pat teikiamos dėl paskatų gaminti ar vartoti rekomenduotinas gėrybes trūkumo, kadangi turistų lankomų paveldo objektų išsaugojimas sukuria sąnaudas, dėl kurių privačių subjektų teikiamos paslaugos būtų pernelyg brangios.

Vieno tipo paslaugų teikimas yra vykdomas siekiant sukurti teigiamus išorinius gamybos ir vartojimo padarinius. Konkrečiau, kultūros ir kūrybinių industrijų paslaugos yra teikiamos, kadangi inkubatoriai įgalina ir palengvina teigiamą išorinį poveikį turinčių kultūrinių ir kūrybinių veiklų vykdymą. Valstybei ar savivaldybėms priklausančių mokamų turizmo objektų veiklos vykdymu bei mokamų turizmo paslaugų teikimu *nesiekama ištaisyti rinkos nepakankamumo*. Panašias paslaugas rinkoje efektyviai teikia privatūs subjektai, tačiau šios valstybės intervencijos poreikis yra grindžiamas mažais ir itin sezoniškais turistų srautais, sąlygojančiais turizmo paslaugų nepelningumą privatiems subjektams. Tai lemia turizmo paslaugų trūkumą, kuris, savo ruožtu, stabdo turistų srautų didėjimą. Vis dėlto, šis argumentas yra abejotinas, kadangi privatūs subjektai užima didžiąją rinkos dalį ir didžiąja dalimi patenkina paklausą turizmo paslaugoms.

Beveik pusės analizuojamų su paslaugomis susijusių intervencijų įgyvendinimo pagrindimas yra kultūros ar turizmo infrastruktūros, konkrečiau – kultūros paveldo objektų, išsaugojimas ar restauravimas. Kai kurios analizuojamos intervencijos apima paslaugų (pavyzdžiui, scenos meno) teikimui reikalingo finansavimo teikimą, dar viena intervencija tiesiogiai nukreipta į paslaugų, konkrečiau – bibliotekų paslaugų – kokybės gerinimą. PVM lengvatų teikimo pagrindimas – siekis didinti paslaugų prieinamumą.

Už keturių iš šešių tipų Lietuvos kultūros ir turizmo sektoriaus paslaugų teikimą yra bendrai atsakingi keli valdžios lygmenys. Dviejų tipų paslaugas teikia tik vietos valdžios institucijos, dar vieno tipo paslaugas – tik centrinės valdžios institucijos.

Žemiau pateiktoje scheme dekonstruojama bendra valstybės intervencijų Lietuvos kultūros ir turizmo sektoriuje logika. Schemos viršuje nurodyti viešojo sektoriaus vykdomo paslaugų teikimo pagrindimai, prie kurių priskirtos atitinkamų tipų paslaugos. Pastarosios suklasifikuotos ne tik pagal jų teikimo pagrindimą, bet ir pagal už jų teikimą atsakingą instituciją. Kitos valstybės intervencijos priskirtos paslaugoms, su kuriomis susijęs jų įgyvendinimas. Paslauga ir su ja susijusios intervencijos pažymėtos ta pačia spalva.

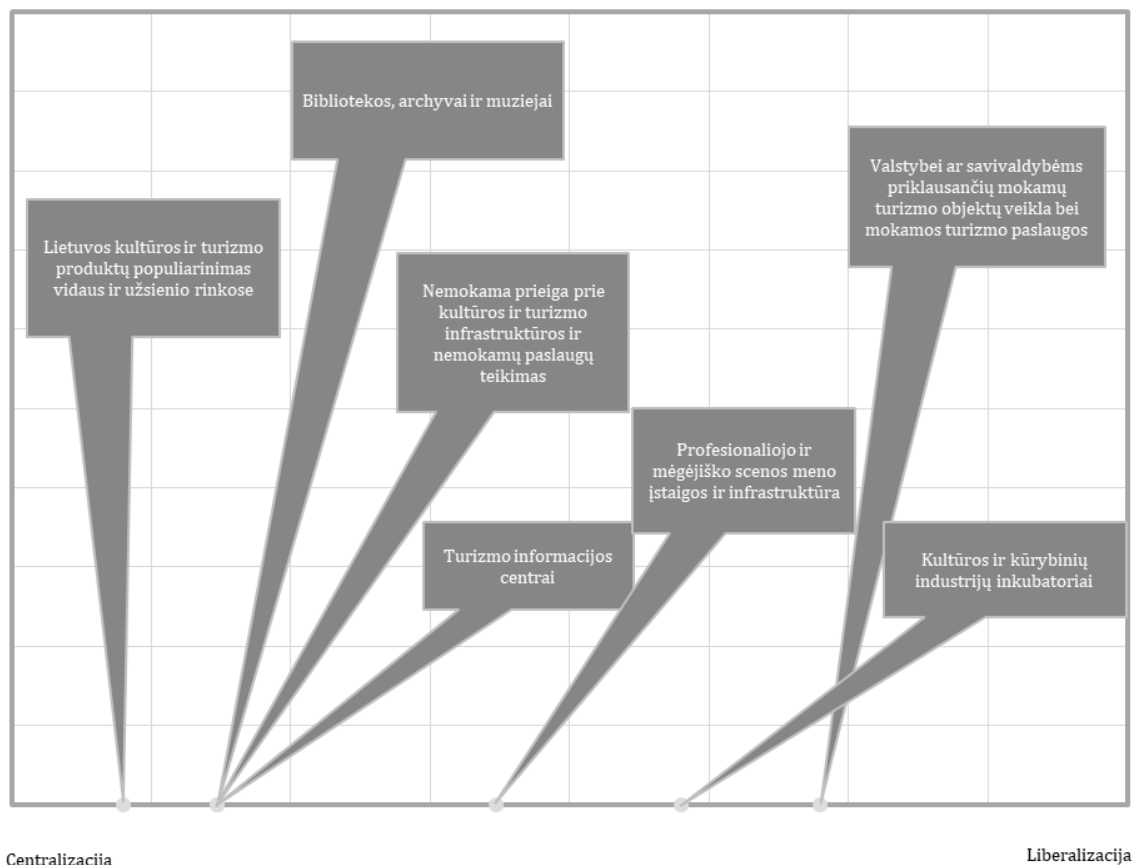

PAVEIKSLAS 22. VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ LOGIKA LIETUVOS KULTŪROS IR TURIZMO SEKTORIUJE

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

2.5.1.2 PASLAUGŲ TEIKIMO LIBERALIZACIJOS LYGIS

Žemiau pateiktame paveiksle Lietuvos kultūros ir turizmo sektoriaus viešosios paslaugos išreitinguotos pagal jų teikimo liberalizacijos lygį. Sektoriaus paslaugų reitingavimui pagal jų teikimo liberalizacijos lygį pasitelkti kriterijai – už paslaugos teikimą atsakingas subjektas (labiausiai centralizuotas už paslaugos teikimą atsakingas subjektas – valstybės / savivaldybės institucija (tiesiogiai), labiausiai liberalizuotas už paslaugos teikimą atsakingas subjektas – rinkos subjektas (teikėjas)); dažniausiai taikoma viešosios paslaugos teikimo forma (labiausiai centralizuota paslaugos teikimo forma – tiesiogiai valstybės / savivaldybės institucijos vykdomas paslaugos teikimas); paslaugos kainos vartotojui nustatymas (ar paslauga yra nemokama, ar ji yra mokama, tačiau jos kainos nustatymas nėra apibrėžtas teisės aktuose, ar paslaugos kainos nustatymas yra apibrėžtas teisės aktuose ir vykdomas atsakingų valdžios institucijų); viešųjų teikėjų rinkos dalis (100 procentų, daugiau nei 66 procentai, 34–66 procentai, mažiau nei 34 procentai).

PAVEIKSLAS 23. VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ IŠSIDĖSTYMAS LIBERALIZACIJOS-CENTRALIZACIJOS SKALĖJE LIETUVOS KULTŪROS IR TURIZMO SEKTORIUJE

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

Lietuvos kultūros ir turizmo sektoriuje santykinai liberaliausiai teikiamos paslaugos – valstybei ar savivaldybėms priklausančių mokamų turizmo objektų veikla bei mokamos turizmo paslaugos. Taip yra todėl, kad šių paslaugų kainų nustatymas nėra apibrėžtas teisės aktuose, o viešieji paslaugų teikėjai užima mažą rinkos dalį.

Tomis pačiomis savybėmis pasižymi ir antrą vietą pagal teikimo liberalizaciją užimančios sektoriaus paslaugos – kultūros ir kūrybinių industrijų inkubatoriai. Tačiau tai, kad šias paslaugas teikia biudžetinės įstaigos, mažina jų teikimo liberalizacijos mastą.

Paslaugų, susijusių su profesionaliojo ir mėgėjiško scenos meno įstaigomis ir infrastruktūra, teikimas yra šiek tiek labiau centralizuotas. Vis dėlto, santykinai liberalizuotą šių paslaugų teikimą labiausiai sąlygoja tai, kad paslaugų kainų nustatymas nėra apibrėžtas teisės aktuose.

Likusių trijų tipų Lietuvos kultūros ir turizmo sektoriaus paslaugų teikimas yra daugiausiai centralizuotas. Pagrindinės to priežastys – viešieji paslaugų teikėjai užima didžiąją atitinkamų paslaugų rinkų dalį, o pagrindiniai paslaugų teikėjai yra viešosios arba biudžetinės įstaigos.

Dėl didelio Lietuvos kultūros ir turizmo sektoriuje identifikuotų paslaugų skaičiaus nėra galimybių jas visas įtraukti į tolesnę analizę. Kadangi studijos tikslas yra nustatyti finansinių priemonių diegimo ar aktyvesnio privataus sektoriaus paslaugų teikėjų dalyvavimo galimybes, tolesnei analizei buvo pasirinktos paslaugos, kurių teikimas yra labiausiai liberalizuotas ir kurių atžvilgiu yra perspektyvų pritraukti daugiau privačių paslaugų teikėjų – valstybei ar savivaldybėms priklausančių mokamų turizmo objektų veikla bei mokamos turizmo paslaugos. Profesionaliojo ir mėgėjiško scenos meno įstaigos ir infrastruktūra bei bibliotekų, archyvų ir muziejų paslaugos taip pat buvo identifikuotos kaip turinčios santykinai didesnę potencialą pritraukti privačius paslaugų teikėjus. Be to, tolesnei analizei buvo pasirinktos ir intervencijos, susijusios su nemokama prieiga prie kultūros ir turizmo infrastruktūros ir nemokamų paslaugų teikimu, kadangi šio tipo paslaugos apima didelę dalį valstybės intervencijų Lietuvos kultūros ir turizmo sektoriuje.

2.5.2 PASLAUGŲ IR SUSIJUSIŲ INTERVENCIJŲ, ATRINKTŲ TOLESNEI ANALIZEI, PRISTATYMAS

Šiame skyriuje pristatomos tolesnei analizei atrinktos paslaugos ir susijusios intervencijos. Tolesnei analizei buvo atrinktos keturių tipų Lietuvos kultūros ir turizmo sektoriaus paslaugos:

- Valstybei ar savivaldybėms priklausančių mokamų turizmo objektų veikla bei mokamos turizmo paslaugos;
- Bibliotekos, archyvai ir muziejai;
- Profesionaliojo ir mėgėjiško scenos meno įstaigos ir infrastruktūra;
- Nemokama prieiga prie kultūros ir turizmo infrastruktūros ir nemokamų paslaugų teikimas.

Šiame skyriuje pristatomi aukščiau įvardytų paslaugų pagrindiniai politikos tikslai, paslaugų teikimo būdai ir susijusios intervencijos.

2.5.2.1 PAGRINDINIAI SEKTORIAUS POLITIKOS TIKSLAI, SUSIJĘ SU TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTOMIS PASLAUGOMIS

Pagrindiniai su turizmu susiję politikos tikslai yra gerinti Lietuvos, kaip turistinės valstybės, žinomumą ir gerinti jos įvaizdį, vystyti turizmo infrastruktūrą, gerinti turizmo paslaugų kokybę ir mažinti turizmo paslaugų sezoniškumą²⁰⁶. Pagrindinis su turizmu susijęs konteksto rodiklis – pajamos, gautos iš turizmo.

²⁰⁶ Lietuvos turizmo plėtros 2014–2020 metų programa, patvirtinta LR Vyriausybės 2014 m. kovo 12 d. nutarimu Nr. 238.

Nors vienas rodiklis visa apimtimi neatspindi politikos tikslų, jis atskleidžia teigiamas pokyčių tendencijas, kadangi 2020 metams keltas kiekybinis tikslas jau yra pasiektas ir viršytas.

Pagrindinis su kultūra susijęs politikos tikslas yra atskleisti, išsaugoti ir plėtoti visuomenės kultūrinį tapatumą ir kūrybinį potencialą. Pagrindinis su kultūra susijęs konteksto rodiklis – gyventojų, dalyvaujančių kultūrinėse ir meninėse veiklose, dalis²⁰⁷. Kaip ir turizmo atveju, vienas rodiklis visa apimtimi neatspindi politikos tikslo, tačiau atskleidžia teigiamas pokyčių tendencijas nustatytų kiekybinių tikslų pasiekimo atžvilgiu²⁰⁸. Nepaisant to, šio rodiklio pagrindu nėra galimybės nustatyti, ar politikos tikslai yra pasiekti, kadangi strateginiuose dokumentuose nenurodytas jo kiekybinis tikslas.

Kiekvienas iš keturių tolesnei analizei pasirinktų paslaugų tipų turi savo specifinius politikos tikslus, prisidedančius prie aukščiau įvardyto pagrindinio sektoriaus politikos tikslo siekimo.

Yra daugybė su kultūra susijusių politikos tikslų. Pastarieji apima indėlį į ekonomikos augimą, užimtumą, inovacijas, konkurencingumą bei kūrybinių ir kultūros industrijų regioninę sanglaudą, indėlį į asmeninį ir visuomenės vystymąsi kūrybiškumo, saviraiškos ir įtraukties atžvilgiu, nacionalinio tapatumo ir pilietiškumo stiprinimą.

Pagrindinis *valstybei ar savivaldybėms priklausančių mokamų turizmo objektų veiklos bei mokamų turizmo paslaugų* tikslas – skatinti tvaraus, atsakingo ir aukštos kokybės turizmo plėtrą. Pagrindiniai su *bibliotekų, archyvų ir muziejų* paslaugomis susiję tikslai – skatinti visą gyvenimą trunkantį kultūrinių žmogaus kompetencijų ir kūrybiškumo vystymąsi, didinti kultūros prieinamumą Lietuvoje²⁰⁹ ir plėtoti aukštos kokybės kultūros paslaugas²¹⁰. Pagrindiniai politikos tikslai, susiję su *profesionaliojo ir mėgėjiško scenos meno įstaigų ir infrastruktūros* paslaugomis, taip pat yra skatinti kultūrinių žmogaus kompetencijų ir kūrybiškumo vystymąsi, didinti kultūros prieinamumą ir plėtoti aukštos kokybės kultūros paslaugas, be to – modernizuoti kultūros infrastruktūrą bei skatinti kūrybinių ir kultūrinių industrijų plėtrą bei su menu ir kultūra susijusias inovacijas²¹¹. Kultūros prieinamumo Lietuvoje didinimo taip pat siekiama ir *nemokama prieiga prie kultūros ir turizmo infrastruktūros ir nemokamų paslaugų teikimu*. Kiti su šiomis paslaugomis susiję tikslai yra kultūros paveldo išsaugojimas ir pritaikymas bei kultūros infrastruktūros modernizavimas²¹², taip pat – neigiamo turizmo poveikio aplinkai mažinimas ir ekologiniu požiūriu efektyvaus turizmo skatinimas²¹³.

2.5.2.2 TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTŲ PASLAUGŲ TEIKIMO IR FINANSAVIMO STRUKTŪRA

Žemiau pateiktuose paveiksluose pavaizduota kiekvieno tolesnei analizei atrinktų paslaugų tipo struktūra. Kiekvieno tipo paslaugos atveju nurodytas jos pavadinimas bei už politikos formavimą ir paslaugos teikimą atsakinga (-os) institucija (-os). Rausvuose laukeliuose nurodyti paslaugų teikėjai ir tikslinė (-ės) grupė (-ės).

²⁰⁷ Lietuvos kultūros politikos kaitos gairės, patvirtintos LR Seimo 2010 m. birželio 30 d. nutarimu Nr. XI-977.

²⁰⁸ UAB „Socialinės informacijos centras“, UAB „Norstat LT“, *Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis*, 2017.

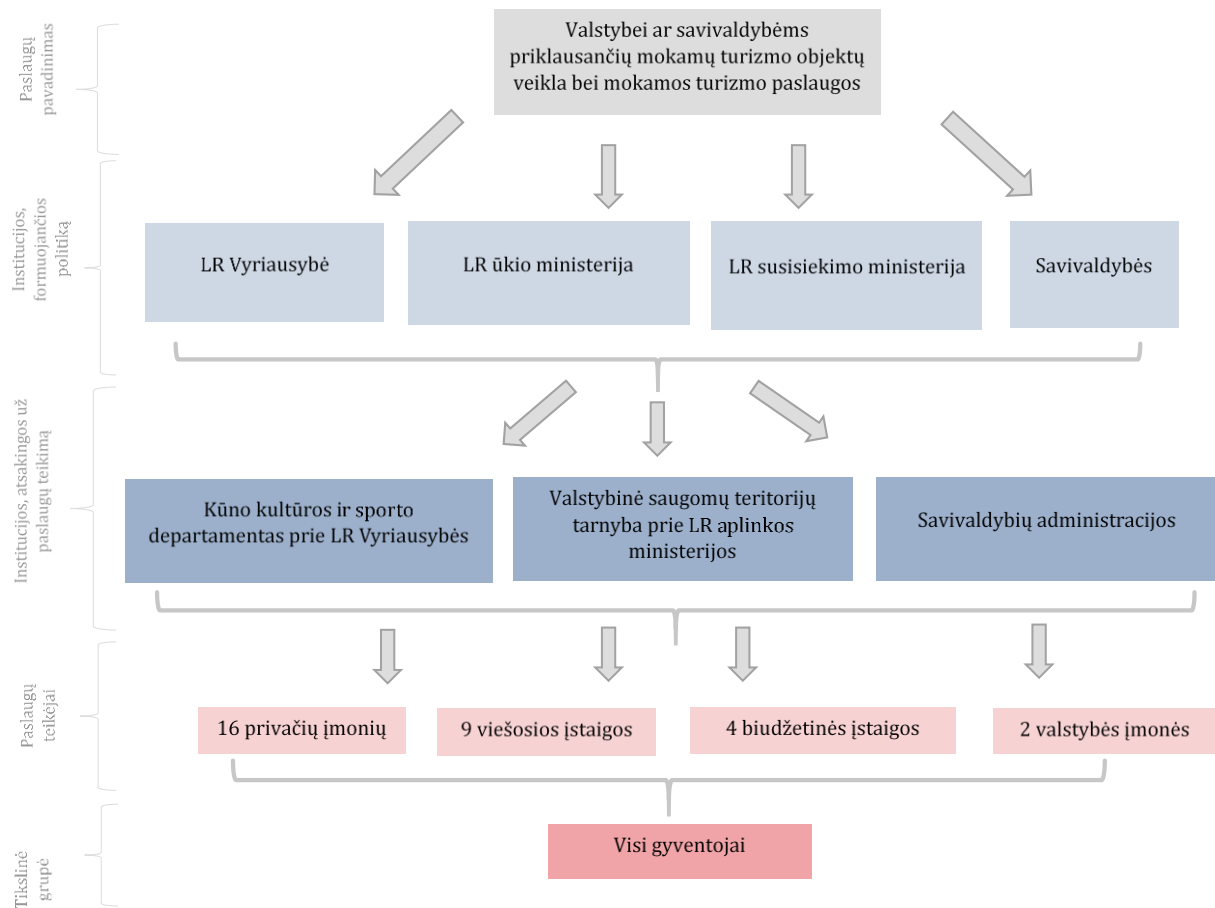
²⁰⁹ Lietuvos kultūros politikos kaitos gairės, patvirtintos LR Seimo 2010 m. birželio 30 d. nutarimu Nr. XI-977.

²¹⁰ 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programa, patvirtinta LR Vyriausybės 2012 m. lapkričio 28 d. nutarimu Nr. 1482.

²¹¹ 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programa, patvirtinta LR Vyriausybės 2012 m. lapkričio 28 d. nutarimu Nr. 1482.

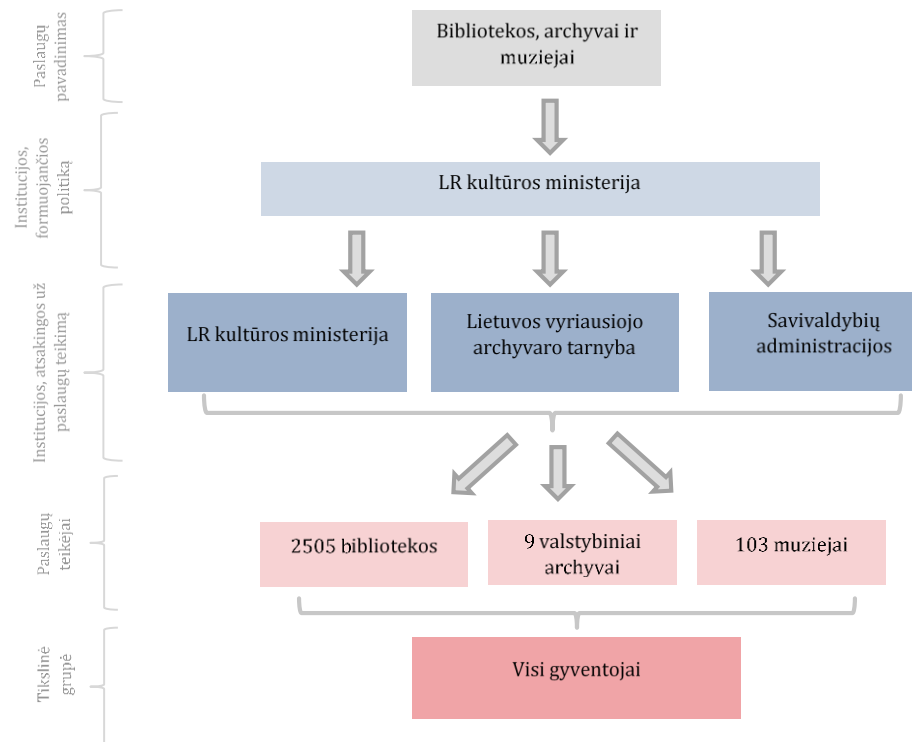
²¹² *ibid.*

²¹³ Nacionalinės darnaus vystymosi strategija, patvirtinta LR Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimu Nr. 1160.

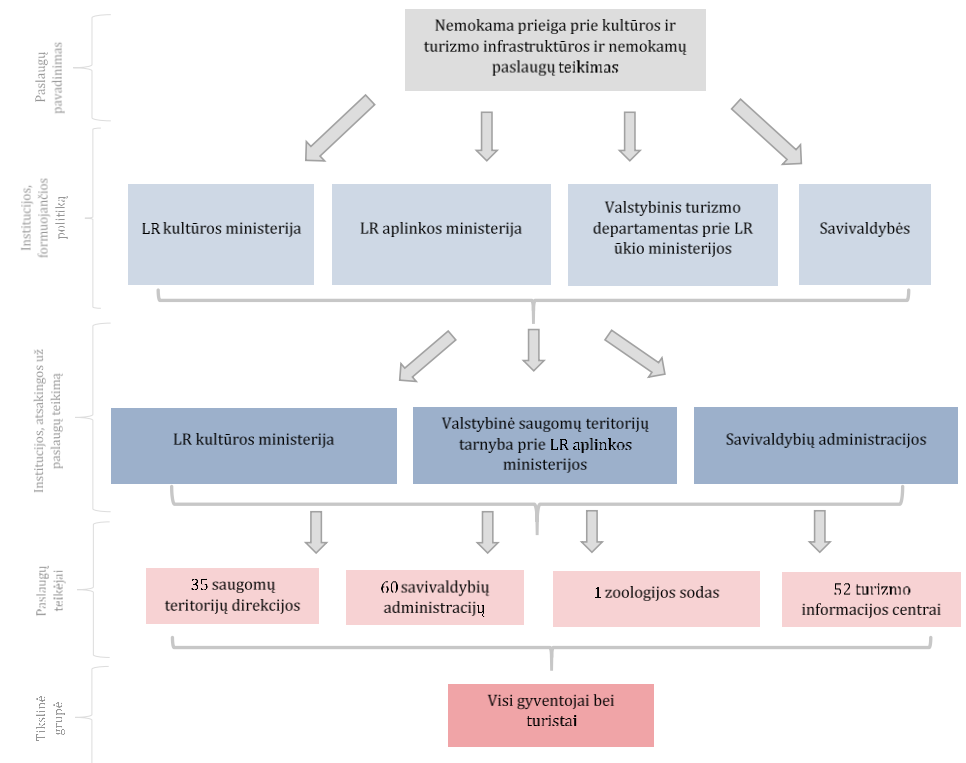
LENTELĖ 88. VALSTYBEI AR SAVIVALDYBĖMS PRIKLAUSANČIŲ MOKAMŲ TURIZMO OBJEKTŲ VEIKLOS BEI MOKAMŲ TURIZMO PASLAUGŲ TEIKIMO STRUKTŪRA

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

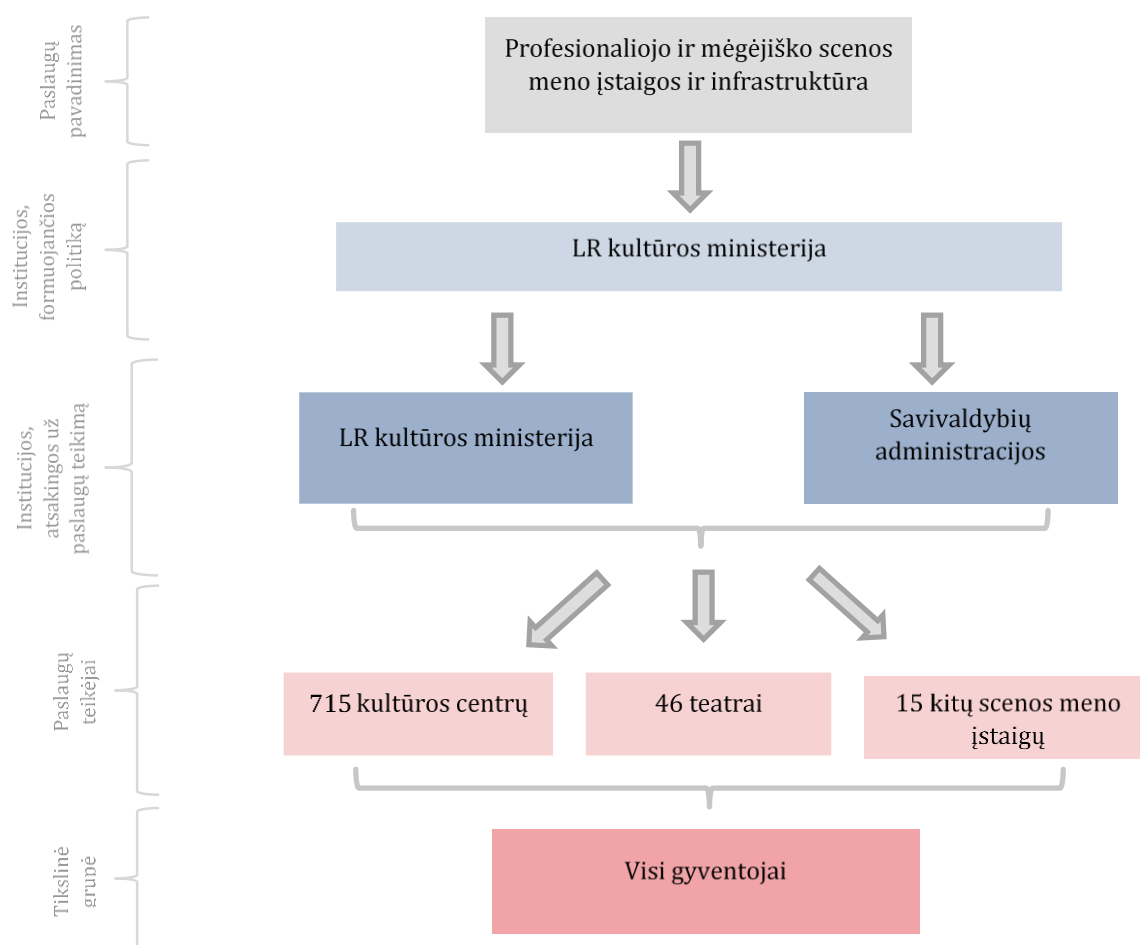
PAVEIKSLAS 24. BIBLIOTEKŲ, ARCHYVŲ IR MUZIEJŲ VEIKIMO STRUKTŪRA

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

PAVEIKSLAS 25. NEMOKAMOS PRIEIGOS PRIE KULTŪROS IR TURIZMO INFRASTRUKTŪROS IR NEMOKAMŲ PASLAUGŲ TEIKIMO STRUKTŪRA

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

PAVEIKSLAS 26. PROFESIONALIOJO IR MĖGĖJIŠKO SCENOS MENO ĮSTAIGŲ IR INFRASTRUKTŪROS VEIKIMO STRUKTŪRA

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

Finansavimo atžvilgiu bibliotekų, archyvų ir muziejų paslaugos yra didžiausios iš keturių tipų tolesnei analizei atrinktų Lietuvos kultūros ir turizmo sektoriaus paslaugų. Jų teikimui kasmet išleidžiama apie 130 mln. eurų. Antroje vietoje pagal finansavimo apimtį – nemokama prieiga prie kultūros ir turizmo infrastruktūros ir nemokamų paslaugų teikimas. Metinės išlaidos šio tipo paslaugų teikimui sudaro apie 85 mln. eurų. Valstybei ar savivaldybėms priklausančių mokamų turizmo objektų veiklai bei mokamoms turizmo paslaugoms skiriamas metinis finansavimas – apie 60 mln. eurų, o profesionaliojo ir mėgėjiško scenos meno įstaigų ir infrastruktūros metinės sąnaudos yra šiek tiek mažesnės – apie 55 mln. eurų.

ESI fondų investicijos kultūros infrastruktūros modernizavimui ir paveldo objektų išsaugojimui yra dvi didžiausios sektoriaus intervencijos, kurių finansinės apimtys sudaro atitinkamai 115 mln. eurų ir 107 mln. eurų. Šios intervencijos susijusios su visomis atrinktomis sektoriaus paslaugomis. Taip pat yra intervencijų, susijusių su bibliotekų, archyvų ir muziejų paslaugomis, kurios finansiniu atžvilgiu yra žymiai mažesnės. Subsidija bibliotekų paslaugų plėtrai bei subsidija lituanistikos tradicijų ir paveldo įprasminimui yra mažiausios sektoriaus intervencijos, kurioms skirta atitinkamai 150 tūkst. eurų ir 45 tūkst. eurų. Abi šios intervencijos finansuojamos valstybės biudžeto lėšomis.

2.5.2.3 INTERVENCIJOS, SUSIJUSIOS SU TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTOMIS PASLAUGOMIS

Kiekviena iš tolesnei analizei atrinktų paslaugų turi susijusias, jos teikimą įgalinančias intervencijas. Visos intervencijos, susijusios su valstybei ar savivaldybėms priklausančių mokamų turizmo objektų veikla bei mokamomis turizmo paslaugomis, bibliotekomis, archyvais ir muziejais, profesionaliojo ir mėgėjiško scenos meno įstaigomis ir infrastruktūra bei nemokama prieiga prie kultūros ir turizmo infrastruktūros ir nemokamų paslaugų teikimu, pristatytos lentelėje žemiau.

LENTELĖ 89. INTERVENCIJOS, SUSIJUSIOS SU TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTOMIS PASLAUGOMIS

Paslaugos pavadinimas	Intervencijos tipas	Intervencijos pavadinimas
Valstybei ar savivaldybėms priklausančių mokamų turizmo objektų veikla bei mokamos turizmo paslaugos	Parama vartotojams lengvatomis arba tarifų kompensacijomis	Mokesčių lengvatos kai kurioms turizmo ir kultūros paslaugų, teikiamų valstybės ar savivaldybių valdomų subjektų, vartotojų grupėms
Bibliotekos, archyvai ir muziejai	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)	Subsidija lituanistikos tradicijų ir paveldo įprasminimui
	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)	Subsidija istorinės atminties išsaugojimo iniciatyvoms
	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)	Subsidija nekilnojamo kultūros paveldo pažinimo sklaidai ir atgaivinimui
	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui	Subsidija bibliotekų paslaugų (skaitmeninio raštingumo) plėtrai
	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui	ESI fondų investicijos kultūros paveldo aktualizavimui
	Finansinės priemonės viešųjų paslaugų teikimui	Finansinė priemonė (paskola) kultūros paveldo pritaikymui visuomenės poreikiams
	Lengvatiniai mokesčiai / atleidimas nuo mokesčio	Lengvatinis PVM tarifas knygoms ir kitiems leidiniams
Profesionaliojo ir mėgėjiško scenos meno įstaigos ir infrastruktūra	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)	Subsidija kultūros ir meno projektų įgyvendinimui
	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui	ESI fondų investicijos kultūros infrastruktūros modernizavimui
	Lengvatiniai mokesčiai / atleidimas nuo mokesčio	Kultūros paslaugų neapmokestinimas PVM
Nemokama prieiga prie kultūros ir turizmo infrastruktūros ir nemokamų paslaugų teikimas	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui	ESI fondų investicijos kultūros paveldo aktualizavimui
	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui	Subsidija nekilnojamųjų ir kilnojamųjų kultūros vertybių išsaugojimui
	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui	Subsidija katalikų sakralinio paveldo restauravimui
	Teisės aktų nuostatos	Teisės aktų nuostatos, nustatančios reikalavimus paveldo išsaugojimui

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

Toliau šioje studijoje pateikiama informacija ne apie pačias paslaugas, o apie su jomis susijusias intervencijas.

2.5.3 DUOMENYS APIE ANALIZUOJAMAS VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS KULTŪROS IR TURIZMO SEKTORIJE

Šiame skyriuje pristatoma tolesniam vertinimui atrinktų valstybės intervencijų analizė. Skyriuje pateikiamos lentelės, pristatančios pagrindinę informaciją apie kiekvieną iš intervencijų, toliau pateikiama valstybės intervencijų analizė pagal kiekvieną iš metodologijoje apibrėžtų vertinimo kriterijų.

LENTELĖ 90. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS KULTŪROS IR TURIZMO SEKTORIJE (1)

Intervencijos pavadinimas	Subsidija lituanistikos tradicijų ir paveldo įprasminimui
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)
Trumpas intervencijos aprašymas	Projektai, kurie padeda atskleisti tautos kultūros atgimimą, žymiausių asmenų ir jų laimėjimų pripažinimą, propaguoja Lietuvos nacionalinį paveldą užsienyje ir skatina šiuolaikinių technologijų naudojimą nacionalinio paveldo pristatymui, gauna dalinį finansavimą (gali būti padengta iki 90 proc. projekto išlaidų).
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2003 – iki dabar 2009 m., lyginant su 2003-2008 m. laikotarpiu, intervencijos įgyvendinimo metinis finansavimas stipriai sumažėjo (nuo 208 tūkst. EUR iki maždaug 60 tūkst. EUR). Kasmetinis finansavimas 2013 m. sumažėjo dar 25 proc. ir nuo to laiko liko pastovus (pvz., 43 tūkst. EUR tiek 2017 m., tiek 2018 m.).
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Sukurti bendrą ir integruotą paveldo išsaugojimo politiką bei saugoti valstybinę kalbą.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR kultūros ministro įsakymas dėl lituanistikos tradicijų ir paveldo įprasminimo projektų dalinio finansavimo taisyklių, paraiškų sąmatos, sutarties ir ataskaitų formų patvirtinimo, 17 Gegužė 2016, Nr. IV-392.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Prisidėti prie Lietuvos tautos tradicijų ir paveldo išsaugojimo, saugant lietuvių kultūrai reikšmingų įvykių, reiškinių ir asmenybių atmintį.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Finansuoti Lietuvos kultūrai reikšmingų įvykių, reiškinių ir asmenybių atminties puoselėjimo projektus. Lituanistikos tradicijų ir paveldo įprasminimo komisijos veiklos kryptys 2015-2020.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Lietuvos Respublikos kultūros ministerija
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Privačios lėšos, savivaldybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos

INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešojo administravimo institucija (-os) tiesiogiai, biudžetinė įstaiga (-os), valstybės/savivaldybės ar jų institucijų valdoma pelno siekianti įmonė (-s), valstybės/savivaldybės ar jų institucijų įsteigta viešoji įstaiga (-os).
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Projekto konkursas
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios pelno siekiančios įmonės, nevyriausybinės organizacijos.
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Projekto konkursas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas remiantis paslaugų teikėjų vertinimais.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	67-99%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Lietuvos gyventojai, 2,813 mln. (Lietuvos statistikos departamentas, 2017); Užsienyje gyvenantys Lietuvos piliečiai, 0,62 mln. (Lietuvos statistikos departamentas, 2014); užsienio piliečiai, besidomintys Lietuvos kultūra.
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia informaciją vartotojams.
Intervencijos privalomumas	Intervencijos naudojimas vartotojams yra savanoriškas.
Vartotojų atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar pan.) priklausantys asmenys.
Intervencijos poveikis	Intervencija teigiamai prisideda prie nematerialaus Lietuvos nacionalinio paveldo išsaugojimo, tačiau ji yra per maža, kad turėtų reikšmingą poveikį.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Nėra jokio nenumatyto intervencijos poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Kadangi finansavimas yra kasmetinis, o turimų lėšų suma yra ribota, sunku finansuoti ilgalaikius projektus, kurie turėtų didesnę įtaką. Be to, panašius projektus finansuoja Lietuvos kultūros taryba. Egzistuojant daugiau nei vienam panašių projektų finansavimo šaltiniui, padidėja administracinis darbo krūvis bei mažėja veiklos efektyvumas.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija iš dalies pakeičia ir dubliuoja subsidijas istorinės atminties išsaugojimo iniciatyvoms. Ji taip pat gali sutapti su kitų organizacijų, susijusių su nacionalinio paveldo išsaugojimu, veikla, ypač su Etninės kultūros globos tarybos veikla. Be to, panašius projektus finansuoja Lietuvos kultūros taryba, o priežastys, dėl kurių panašių projektų finansavimo šaltiniai yra skirtingi, nėra aiškios.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikių atšaukti intervenciją. Tačiau norint finansuoti projektus, kurie daro reikšmingesnį poveikį, būtų reikalingas bendras ir didesnis finansavimo šaltinis, nes šiuo metu panašius projektus finansuoja tiek LR kultūros ministerija (pagal šią intervenciją), tiek Lietuvos kultūros taryba. Šios intervencijos finansuojami projektai galėtų būti finansuojami iš panašios, tačiau finansais reikšmingesnės priemonės: „Subsidija istorinės atminties išsaugojimo iniciatyvoms“.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 91. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS KULTŪROS IR TURIZMO SEKTORIJE (2)

Intervencijos pavadinimas	Subsidija istorinės atminties išsaugojimo iniciatyvoms
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)
Trumpas intervencijos aprašymas	Projektai, kuriais siekiama vertinti Lietuvos kultūrai svarbius įvykius ir asmenybes, stiprinti supratimą apie Lietuvos istorijos ir kultūros originalumą bei teikti kokybiškas kultūros programas visuomenei, gauna dalinį finansavimą (gali būti padengta iki 90 proc. projekto išlaidų).
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2006 – iki dabar. Intervencijos įgyvendinimas yra stabilus, nebuvo jokių didelių pakeitimų. Intervencijos įgyvendinimo finansavimo suma per visą įgyvendinimo laikotarpį taip pat stabili (pvz., 762 tūkst. EUR tiek 2017 m., tiek 2018 m.).
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Sukurti bendrą ir integruotą paveldo išsaugojimo politiką bei saugoti valstybinę kalbą.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Įprasminti Lietuvos tautines tradicijas ir paveldą per lietuvių kultūrai reikšmingų įvykių, reiškinių ir asmenybinių atminimo išsaugojimą.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR kultūros ministro įsakymas dėl istorinės atminties išsaugojimo iniciatyvas įgyvendinančių projektų dalinio finansavimo taisyklių, paraiškos, sutarties, sąmatos, įvykdymo rezultatų ataskaitos ir faktinės išlaidas patvirtinančių dokumentų sąrašo bei leidinio perdavimo-priėmimo akto formų patvirtinimo, 2016 m. gegužės 17 d., Nr. IV-388.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Finansuoti Lietuvos kultūrai reikšmingų įvykių, reiškinių ir asmenybinių atminimo išsaugojimo projektus. LR kultūros ministro įsakymas dėl istorinės atminties išsaugojimo iniciatyvas įgyvendinančių projektų dalinio finansavimo taisyklių, paraiškos, sutarties, sąmatos, įvykdymo rezultatų ataskaitos ir faktinės išlaidas patvirtinančių dokumentų sąrašo bei leidinio perdavimo-priėmimo akto formų patvirtinimo, 2016 m. gegužės 17 d., Nr. IV-388.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Lietuvos Respublikos kultūros ministerija
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Valstybės biudžetas ir privačios lėšos
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešojo administravimo institucija (-os) tiesiogiai, biudžetinė įstaiga (-os), valstybės/savivaldybės ar jų institucijų valdoma pelno siekianti įmonė (-s), valstybės/savivaldybės ar jų institucijų įsteigta viešoji įstaiga (-os).
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Projekto konkursas

Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios pelno siekiančios įmonės, nevyriausybines organizacijos.
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Projekto konkursas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas remiantis paslaugų teikėjų vertinimais.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	67-99%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Lietuvos gyventojai, 2 813 mln. (Lietuvos statistikos departamentas, 2017); užsienyje gyvenantys Lietuvos piliečiai, 0,62 mln. (Lietuvos statistikos departamentas, 2014).
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia informaciją vartotojams.
Intervencijos privalomumas	Intervencijos naudojimas vartotojams yra savanoriškas.
Vartotojų atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar pan.) priklausantys asmenys.
Intervencijos poveikis	Intervencija teigiamai prisideda prie istorinės atminties išsaugojimo.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Nebuvo nustatytas joks nenumatytas intervencijos poveikis.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Kadangi finansavimas yra kasmetinis, o turimų lėšų suma yra ribota, sunku finansuoti ilgalaikius projektus, kurie turėtų didesnę įtaką.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija iš dalies pakeičia ir dubliuoja subsidijas skirtas nacionalinio paveldo įprasminimui ir puoselėjimui.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikių atšaukti intervenciją.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 92. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS KULTŪROS IR TURIZMO SEKTORIJE (3)

Intervencijos pavadinimas	Subsidija nekilnojamo kultūros paveldo pažinimo sklaidai ir atgaivinimui
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas).
Trumpas intervencijos aprašymas	Projektai ir leidiniai, skirti pažinimui, kultūros paveldo atgaivinimui ar supratimo apie kultūros paveldą ugdymui, yra dalinai finansuojami (gali būti padengiama iki 90 proc. projekto išlaidų).
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2005 – iki dabar. Intervencijos įgyvendinimas buvo stabilus, nebuvo jokių didelių pakeitimų.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Saugoti nekilnojamąjį kultūros paveldą ir sudaryti sąlygas, kad visuomenė jį atpažintų ir naudotų.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Nekilnojamojo kultūros paveldo atgaivinimas ir visuomenės informuotumo apie jį didinimas.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR kultūros ministro įsakymas dėl nekilnojamo kultūros paveldo pažinimo sklaidos ir atgaivinimo projektų rėmimo valstybės biudžeto lėšomis taisyklių patvirtinimo, 11 Gegužė 2005, Nr. ĮV-205.

Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Nekilnojamojo kultūros paveldo atgaivinimas ir visuomenės informuotumo apie jį didinimas. LR kultūros ministro įsakymas dėl nekilnojamojo kultūros paveldo pažinimo sklaidos ir atgaivinimo projektų rėmimo valstybės biudžeto lėšomis taisyklių patvirtinimo, 11 Gegužė 2005, Nr. IV-205.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Valstybės biudžetas ir privačios lėšos
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMIAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Biudžetinė įstaiga (-os), valstybės/savivaldybės ar jų institucijų įsteigta viešoji įstaiga (-os).
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Projekto konkursas
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Nevyriausybės organizacijos
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Projekto konkursas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas remiantis paslaugų teikėjų vertinimais.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	67-99%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Lietuvos gyventojai, 2,813 mln. (Lietuvos statistikos departamentas, 2017); Užsienyje gyvenantys Lietuvos piliečiai, 0,62 mln. (Lietuvos statistikos departamentas, 2014).
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia informaciją vartotojams.
Intervencijos privalomumas	Intervencijos naudojimas vartotojams yra savanoriškas.
Vartotojų atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar pan.) priklausantys asmenys.
Intervencijos poveikis	Intervencijos poveikis kultūros paveldo supratimui yra teigiamas, bet minimalus, nes ribotas turimas finansavimas yra skirstomas į daugybę skirtingų mažų projektų. Didesni projektai, kurie, pavyzdžiui, siekia panaudoti IT priemones kultūros paveldo svarbai didinti, nėra finansuojami, nes vienam projektui skirtas finansavimo suma yra stipriai apribota.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Nėra jokio nenumatyto intervencijos poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Ribotos lėšos skirtos finansavimui yra labai stipriai išskaidytos – 2017 m. 150 tūkst. EUR buvo paskirstyti tarp 79 skirtingų projektų (vidutiniškai mažiau nei 1,9 tūkst. EUR vienam projektui). Todėl didesni ir labiau inovatyvūs projektai, kuriuose būtų naudojamos IT priemonės pvz., mobiliosios programos skirtos informacijai apie kultūros paveldą skleisti bei kurie galėtų turėti didesnę poveikį, yra pernelyg brangūs ir negali būti finansuojami naudojant šią priemonę.

Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija papildo paveldo objektų atkūrimo projektus, finansuojamus iš nacionalinių ir ES biudžetų.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikių atšaukti intervenciją. Rekomenduojama paskirstyti finansavimą mažesniai skaičiui, tačiau reikšmingesniems ir platesnio užmojo projektams. Be to, svarbu užtikrinti suderinamumą tarp paveldo objektų atkūrimo projektų, finansuojamų iš nacionalinių ir ES biudžetų taip, kad atnaujintų kultūros paveldo objektų savininkai vėliau galėtų įgyvendinti projektus skirtus sąmoningumui apie paveldą ugdyti.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 93. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS KULTŪROS IR TURIZMO SEKTORIJE (4)

Intervencijos pavadinimas	Subsidija bibliotekų paslaugų (skaitmeninio raštingumo) plėtrai
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui
Trumpas intervencijos aprašymas	Projektai, kurių tikslas – gerinti skaitmeninį raštingumą, ypač tarp neįgaliųjų, socialiai atskirtų asmenų grupių, įskaitant vaikus ir jaunimą, kurti ir naudoti skaitmeninį turinį, gali būti dalinai finansuojami (gali būti padengta iki 90 proc. projekto išlaidų; vienam projektui gali būti skirta nuo 5000 iki 20 000 EUR).
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2008 – iki dabar Intervencijos įgyvendinimas buvo stabilus, nebuvo jokių didelių pakeitimų.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Efektyviai panaudoti bibliotekų potencialą, užtikrinti mokymąsi visą gyvenimą ir socialinę bei ekonominę gerovę, didinti poveikį šalies ir jos regionų plėtrai ir pasiekti gerą bibliotekų teikiamų paslaugų kokybę.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR kultūros ministro įsakymas dėl bibliotekų plėtros projektų dalinio finansavimo iš valstybės biudžeto lėšų taisyklių, projekto paraiškos, sąmatos prie paraiškos, sutarties, išlaidų sąmatos prie sutarties, ataskaitos, faktinės išlaidas patvirtinančių dokumentų sąrašo ir vertinimo formų patvirtinimo, 2016 m. balandžio 28 d., Nr. IV-341
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Viešosiose bibliotekose plėtoti Lietuvos gyventojų IRT įgūdžius ir žinias
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Padėti mažinti Lietuvos gyventojų skaitmeninę atskirtį, skatinti juos įgyti žinias ir įgūdžius, reikalingus sėkmingam IRT naudojimui ir šitaip pagerinti gyvenimo kokybę. LR kultūros ministro įsakymas dėl bibliotekų plėtros projektų dalinio finansavimo iš valstybės biudžeto lėšų taisyklių, projekto paraiškos, sąmatos prie paraiškos, sutarties, išlaidų sąmatos prie sutarties, ataskaitos, faktinės išlaidas patvirtinančių dokumentų sąrašo ir vertinimo formų patvirtinimo, 2016 m. balandžio 28 d., Nr. IV-341
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Lietuvos Respublikos kultūros ministerija
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas

Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Valstybės biudžetas ir savivaldybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Biudžetinė įstaiga (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Projekto konkursas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas remiantis paslaugų teikėjų vertinimais
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	100%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Lietuvos nacionalinės bibliotekos, Lietuvos aklyjų bibliotekos ir apskričių viešųjų bibliotekų bei regioninių bibliotekų naudotojai, 1.208 mln. (Bendroji bibliotekų ataskaita, 2016).
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams būtinus įgūdžius ir informaciją.
Intervencijos privalomumas	Intervencijos naudojimas vartotojams yra savanoriškas.
Vartotojų atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar pan.) priklausantys asmenys.
Intervencijos poveikis	Ši intervencija teigiamai prisideda prie būtinų IRT įgūdžių ugdymo, ypač sutelkiant dėmesį į potencialiai socialiai atskirtas grupes, ji taip pat didina bibliotekų paslaugas naudojančių tikslinę grupę.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Nėra jokio nenumatyto intervencijos poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Kadangi finansavimas yra gaunamas per projekto konkursą, bet ne visos bibliotekos įgyvendina projektus, tikslinės grupės nariai, gyvenantys tam tikrose srityse, gali neturėti galimybės naudotis intervencijos teikiamomis paslaugomis.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Nebuvo nustatyta jokių nesuderinamumų su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikių atšaukti intervenciją. Rekomenduojama didinti intervencijos finansuojamų paslaugų prieinamumą visiems tikslinės grupės nariams, neatsižvelgiant į jų gyvenamąją vietą.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 94. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS KULTŪROS IR TURIZMO SEKTORIJE (5)

Intervencijos pavadinimas	ESI fondų investicijos kultūros paveldo aktualizavimui
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui.
Trumpas intervencijos aprašymas	Subsidijos projektams, skirtiems kultūros paveldo objektų atkūrimui ir jų pritaikymui kultūriniais, švietimo, socialiniams ir ekonominiais poreikiais.

Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2014 – 2023. Intervencijos įgyvendinimas buvo stabilus, nebuvo jokių didelių pakeitimų.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Didinti kultūros paveldo svarbą, apsilankymų skaičių ir matomumą.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa, 2014 m. rugsėjo 8 d., Nr. C(2014)6397.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Didinti kultūros paveldo svarbą pritaikant jį kultūros, švietimo, socialiniams ir ekonominiams poreikiams.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Atnaujinti kultūros paveldo objektus ir juos taikyti kultūros ir su tuo susijusiems edukaciniams, ekonominiams, socialiniams ir kitiems poreikiams, išsaugant ir atskleidžiant vertingas paveldo objektų savybes bei didinant susidomėjimą ir lankytojų srautus kultūros paveldo objektuose. LR kultūros ministro įsakymai dėl 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 5 prioriteto “Aplinkosauga, gamtos išteklių darnus naudojimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos” priemonių Nr. 05.4.1-CPVA-V-301 “Aktualizuoti kultūros paveldo objektus”; Nr. 05.4.1-CPVA-R-302 “Aktualizuoti savivaldybių kultūros paveldo objektus”; Nr. 05.4.1-CPVA-K-303 “Aktualizuoti viešąjį ir privatų kultūros paveldą” finansavimo sąlygų aprašo patvirtinimo.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Lietuvos Respublikos kultūros ministerija
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	ESIF fondai
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Privačios lėšos, valstybės biudžetas, savivaldybės biudžetas.
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs.
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Biudžetinė įstaiga (-os), valstybės/savivaldybės ar jų institucijų valdoma pelno siekianti įmonė (-s); valstybės/savivaldybės ar jų institucijų įsteigta viešoji įstaiga (-os).
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Valstybės lygio projekto planavimas.
Kiti viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdai	Regioninio lygio projekto planavimas; projekto konkursas.
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Projekto konkursas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas remiantis paslaugų teikėjų vertinimais.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	67-99%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Gyventojai, kurie per pastaruosius metus aplankė kultūros paveldo objektą (per pastaruosius metus – 58,3 proc.

	gyventojų) ²¹⁴ ; vietiniai turistai, 827,5 tūkst. (Lietuvos statistikos departamentas, 2016); užsienio turistai, 1,246 mln. (Lietuvos statistikos departamentas, 2016)
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia informaciją vartotojams.
Intervencijos privalomumas	Intervencijos naudojimas vartotojams yra savanoriškas.
Vartotojų atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar pan.) priklausantys asmenys.
Intervencijos poveikis	Dar per anksti vertinti realų intervencijos poveikį, nes ataskaitos rengimo metu nėra baigtas nė vienas projektas, tačiau galima padaryti keletą išankstinių išvadų. Skirtingai nuo panašių intervencijų buvusių praeityje, šios intervencijos pagrindinis tikslas yra išsaugoti ir išryškinti kultūros paveldą, tuo tarpu 2007-2013 m. tokių priemonių, skirtų kultūros paveldui, nebuvo, nes intervencijos buvo sutelktos į su turizmu susijusius tikslus, o kai kurių kultūros paveldo objektų atkūrimas buvo tik šalutinis poveikis, o ne pagrindinis tikslas. Priemonės, nukreiptos į viešajam sektoriui priklausančių paveldo objektų taikymą kultūrinei veiklai prasidėjo gerai, tačiau privačių savininkų paveldo objektų pritaikymas kultūrinei veiklai nesulaukia pakankamos paklausos (pvz., viešbučiuose, restoranuose). Privatūs savininkai gali gauti lėšų tik restauravimo darbams, tačiau infrastruktūra, reikalinga verslui pradėti objekte, nėra finansuojama, todėl dauguma privačių savininkų mano, kad priemonės indėlis yra per mažas. Be to, privatūs savininkai nesijaučia pajėgūs pasiekti pakankamus lankytojų srautus ir pakankamą pajamų generavimą. Dėl to dauguma privačių paveldo objektų savininkų negali patenkinti finansavimo gavimo reikalavimų, o šios priemonės (Nr. 05.4.1-CPVA-K-303) poveikis greičiausiai bus ribotas ir mažesnis nei tikėtasi. Tuo tarpu, viešųjų savininkų paveldo objektų finansavimo paklausa gali būti nepilnai patenkinta, tačiau tikimasi, kad šis poveikis bus teigiamas, nes yra pakankamas skaičius viešųjų savininkų, kurie galėtų panaudoti ES lėšas, sumokėdami reikalingą sumą iš kitų finansavimo šaltinių.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Paveldo savininkams keliama reikalavimai reguliuoja, kokia veikla gali būti naudojamas atnaujintas paveldo objektas ir kiek lankytojų valandų jis turi generuoti.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Dauguma privačių paveldo objektų savininkų negali patenkinti finansavimui reikalingų reikalavimų. Jei savininkas nori pritaikyti objektą ne kultūrinei veiklai, gali būti finansuojami tik restauravimo darbai, o ne bendrieji infrastruktūros darbai, todėl reikalingi dideli pačių savininkų įnašai. Be to, kai kurie savininkai, kurie, pavyzdžiui, paveldėjo paveldo objektą ir neketino jo naudoti kaip paveldo objekto, jaučiasi priversti vadovautis tam tikrais reikalavimais (ir naudoti savo pinigus tų reikalavimų pildymui) tik todėl, kad jie objektą paveldėjo.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Paveldo objektų atnaujinimo projektai taip pat yra finansuojami iš Valstybės investicijų programos ir Lietuvos kultūros tarybos. Egzistuoja tam tikras koordinavimas tarp finansavimo iš Valstybės investicijų programos ir ESIF subsidijų. Pavyzdžiui, kai kurie teatrai, kurie buvo renovuojami 10-15 metų, buvo finansuojami iš Valstybės investicijų programos pradiniu renovacijos etapu, o vėliau – iš ESIF. Tai yra geras papildomumo pavyzdys, nes projektai gali būti baigti per trumpesnę laikotarpį.

²¹⁴ Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis. UAB „Socialinės informacijos centras“, UAB „Norstat LT“, 2017.

	Tačiau trūko koordinavimo tarp ESIF subsidijų ir Lietuvos kultūros tarybos subsidijų, todėl šios intervencijos gali persidengti. Koordinavimas reikalingas norint pasiekti papildomumą ir padidinti bendrą poveikį. Galimas koordinavimas su Lietuvos kultūros taryba neturėtų būti apibrėžtas tik paveldo objektų atkūrimo projektais. Taryba taip pat finansuoja įvairią kultūrinę veiklą, kuri gali būti vykdoma ESIF renovuotuose objektuose, jei būtų tinkamai koordinuojamos investicijos.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Dar nėra aišku, koks bus kultūros paveldo objektų finansavimo su ESIF subsidijomis mechanizmas sekančiame įgyvendinimo laikotarpyje. Tikėtina, kad didesnę projektų dalį reikės finansuoti iš valstybės investicijų programos.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 95. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS KULTŪROS IR TURIZMO SEKTORIJE (6)

Intervencijos pavadinimas	Finansinė priemonė (paskola) kultūros paveldo pritaikymui visuomenės poreikiams
GENERAL CHARACTERISTICS OF THE INTERVENTION	
Intervencijos tipas	Finansiniai instrumentai
Trumpas intervencijos aprašymas	Paskolos yra teikiamos privatiems ir viešiesiems paveldo objektų savininkams per finansinį tarpininką, siekiant atkurti paveldo objektus ir pritaikyti juos kultūriniais, edukaciniais, socialiniams ir ekonominiais poreikiams, išsaugant vertingas paveldo objekto savybes.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2014 – 2023 Įgyvendinimas praktiškai dar neprasidėjo, nes dar nėra rastas finansinis tarpininkas. Jei tarpininkas nebus surastas iki 2018 m. vasario mėnesio, t.y. nebus pritrauktas papildomas privatus kapitalas, bus vykdomas reikšmingas pokytis, nes paskolas pradės suteikinti Viešųjų investicijų plėtros agentūra (VIPA), o viso galimo finansavimo suma bus sumažinta 50 procentų.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Didinti kultūros paveldo svarbą, apsilankymų skaičių ir matomumą.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa, 2014 rugsėjo 8 d., Nr. C(2014)6397.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Didinti kultūros paveldo objektų svarbą ir matomumą pritaikant juos kultūriniais, švietimo, socialiniams ir ekonominiais poreikiams.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Didinti kultūros paveldo objektų svarbą ir matomumą pritaikant juos kultūriniais, švietimo, socialiniams ir ekonominiais poreikiams. LR kultūros ministro įsakymas dėl LR kultūros ministerijos 2014–2020 metų ES fondų investicijų veiksmų programos prioritetų įgyvendinimo priemonių įgyvendinimo plano ir nacionalinių stebėsenos rodiklių skaičiavimo aprašo patvirtinimo, 2016 gegužės 12 d., Nr. ĮV-380.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Lietuvos Respublikos kultūros ministerija

Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	ESIF fondai
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Privačios lėšos, valstybės biudžetas, savivaldybės biudžetas.
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Biudžetinė įstaiga (-os), valstybės/savivaldybės ar jų institucijų valdoma pelno siekianti įmonė (-s); valstybės/savivaldybės ar jų institucijų įsteigta viešoji įstaiga (-os).
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Finansinis instrumentas (paskola)
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Finansinis instrumentas (paskola)
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas remiantis savais projekto vykdytojų įvertinamais ir jų galimybėmis skolintis.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	Dar nėra aišku, nes 2018 m. sausio mėnesio duomenimis, dar jokios lėšos nebuvo pervestos.
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Gyventojai, kurie per pastaruosius metus aplankė kultūros paveldo objektą (per pastaruosius metus – 58,3 proc. gyventojų) ²¹⁵ ; vietiniai turistai, 827,5 tūkst. (Lietuvos statistikos departamentas, 2016); užsienio turistai, 1,246 mln. (Lietuvos statistikos departamentas, 2016).
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia informaciją vartotojams.
Intervencijos privalomumas	Intervencijos naudojimas vartotojams yra savanoriškas.
Vartotojų atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar pan.) priklausantys asmenys.
Intervencijos poveikis	Dar per anksti vertinti realų intervencijos poveikį, nes dar nebuvo pradėtas nė vienas projektas. Tačiau ankstyvieji ženklai nėra daug žadantys, nes dar vis nebuvo surastas finansinis tarpininkas, kuris yra būtinas jei norima bendrą finansavimą padvigubinti. Viešame konkurse nedalyvavo nei vienas Lietuvoje veikiantis bankas, o tai rodo, kad bankai suvokia šį sektorių kaip rizikingą ir galbūt nemato tokių paskolų poreikio. Finansinis instrumentas gali būti įgyvendintas ir be finansinio tarpininko, tuomet finansavimas būtų vykdomas vien per Viešųjų investicijų plėtros agentūrą (VIPA), o bendras galimas finansavimas būtų 5,2 mln. EUR (visas iš ESIF), tačiau yra požymių, kad bent jau tarp privačių paveldo objektų savininkų, tokia mažesnė finansavimo apimtis gali vis tiek neturėti pakankamos paklausos, nes paveldo atkūrimo subsidijų paklausa yra maža, o privatieji paveldo objektų savininkai gali labiau norėti paskolos, o ne subsidijos. Dar negalima padaryti išvadų, tačiau tikėtina, kad priemonė bus nesėkminga, o jos poveikis, bent jau privačiam paveldui, bus nereikšmingas.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Nebuvo nustatytas joks nenumatytas intervencijos poveikis, tačiau instrumento įgyvendinimo stadija dar labai ankstyva.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Pagrindinis klausimas, dėl kurio iki šiol nebuvo galima pradėti intervencijos įgyvendinimo, yra bankų nenoras užimti finansinio tarpininko vietą ir pritraukti dar bent 5,2 mln. EUR,

²¹⁵ Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis. UAB „Socialinės informacijos centras“, UAB „Norstat LT“, 2017.

	kurie galėtų būti skolinami paveldo objektų savininkams. Tikėtina, kad bankai suvokia sektorių kaip rizikinga ir nemano, kad jame esanti paklausa bus pakankama tokio dydžio paskoloms. Be to, problemos susijusios su subsidijomis privačių paveldo objektų atkūrimui rodo, kad privačių savininkų paklausa šiai priemonei bus mažesnė nei iš pradžių buvo manyta.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Kol kas nebuvo nustatyta jokių nesuderinamumų su kitomis susijusiomis intervencijomis. Tačiau, kaip ir su ESIF subsidijomis paveldo objektų atkūrimui, siekiant maksimaliai padidinti poveikį, rekomenduoja užtikrinti suderinamumą tarp ESIF finansinio instrumento ir projektų, kurie yra finansuojami Lietuvos kultūros tarybos ir Valstybės investicijų programos.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Kultūrinio paveldo objektų atnaujinimo mechanizmo finansavimas, naudojant ESIF subsidijas, kitam įgyvendinimo laikotarpiui dar nėra iki galo aiškus. Tikėtina, kad finansinė priemonė būtų išplėsta, jeigu ji būtų sėkminga šiame programavimo laikotarpyje, tačiau šiuo metu taip nėra.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 96. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS KULTŪROS IR TURIZMO SEKTORIUJE (7)

Intervencijos pavadinimas	Lengvatinis PVM tarifas knygoms ir kitiems leidiniams
GENERAL CHARACTERISTICS OF THE INTERVENTION	
Intervencijos tipas	Lengvatiniai mokesčiai/atleidimas nuo mokesčio.
Trumpas intervencijos aprašymas	Sumažintas PVM (9 proc.) taikomas knygoms, kitiems neperiodiniams leidiniams (pvz., žodynams, vadovėliams, enciklopedijoms) ir periodiniams leidiniams (pvz., laikraščiams ir žurnalams).
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1994 – iki dabar. Intervencija buvo reikšmingai keista jos įgyvendinimo laikotarpiu. Periodiniai ir neperiodiniai leidiniai buvo visiškai atleisti nuo PVM 1994-2002 metais. 2003-2008 m. buvo taikomas sumažintas PVM (5 proc.), o 2009 m. sumažintas PVM buvo padidintas iki 9 proc. ir buvo taikomas tik periodiniams leidiniams. Nuo 2013 m. tiek periodiniams, tiek neperiodiniams leidiniams taikomas sumažintas PVM (9 proc.).
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR pridėtinės vertės mokesčio įstatymas, 2002 m. kovo 5 d., Nr. IX-751.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Kurti išsilavinusią ir informuotą pilietinę visuomenę.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Skatinti skaitymą, kuris prisideda prie išsilavinusios ir informuotos pilietinės visuomenės plėtros, leidžiant lengviau prieinamus tiek periodinius, tiek neperiodinius leidinius.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Padidinti periodinių ir neperiodinių leidinių prieinamumą tarp visų pajamų grupių.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Valstybinė mokesčių inspekcija
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklausos ir pasiūlos

INTERVENCIJOS PASIŪLOS/PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Teisės aktų nuostatos/mokesčio/ mokesčio lengvatos subjektai	Periodinių ir neperiodinių leidinių autoriai ir leidėjai.
Intervencijos privalomumas teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams	Intervencijos naudojimas vartotojams privalomas.
Intervenciją gaunančių teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektų atrankos kriterijai	Kiekvieno asmens tinkamumas gauti intervenciją vertinamas individualiai. Kai kurioms leidinių rūšims taikomas įprastas PVM, šie leidiniai tai: e-leidiniai, neetiški, erotiniai ar smurtinio tipo leidiniai, reklaminiai leidiniai.
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Grupės gaunančios naudos iš atleidimo nuo mokesčių	Knygų pirkėjai (50,1 proc. Lietuvos gyventojų per praėjusius metus nusipirko bent vieną knygą) ²¹⁶ , kitų neperiodinių leidinių, laikraščių ir žurnalų pirkėjai.
Intervencijos poveikis	Poveikis periodinių ir neperiodinių leidinių prieinamumui skiriasi. Kai padidėjo PVM knygoms, galutinės knygų kainos padidėjo šiek tiek daugiau nei PVM lygis tiek 2003 m., tiek 2009 m., todėl poveikis prieinamumui buvo šiek tiek mažesnis nei planuota. Tačiau 2009 m. kainų kilimas taip pat gali būti paaiškintas tuo, kad tuo pačiu metu padidėjo apmokestinimas autoriams. Tuo tarpu laikraščių ir žurnalų kainos padidėjo mažiau nei PVM tiek 2003 m., tiek 2009 m., t.y. dalis papildomos kainos buvo apmokama leidėjų, tačiau, kai 2013 m. buvo sumažintas periodinių leidinių PVM, galutinės kainos vos pasikeitė, t.y. PVM sumažinimas padidino leidėjų pelno maržą²¹⁷. Apskritai, tiek spausdintų knygų, tiek spausdintų periodinių leidinių paklausa palaipsniui mažėjo, tačiau tai yra susiję su padidėjusia elektroninių knygų ir elektroninių leidinių paklausa, todėl yra sunku pasakyti, koks tiksliai yra PVM padidėjimo poveikis leidiniams. Taip pat sunku įvertinti sumažėjusio PVM tarifo poveikį knygoms, nes įprastos PVM normos knygoms niekada nebuvo taikomos, tačiau kadangi knygų paklausa laikoma labai elastinga, tikėtina, kad knygų paklausa labai sumažėtų jei joms būtų taikoma įprasta PVM norma.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Padidėjusi leidėjų pelno marža, tačiau ji nėra reikšminga. Be to, galimas neigiamas poveikis aplinkai, nes sumažintas tarifas taikomas tik spausdintoms publikacijoms, neskatinant naudoti elektroninių leidinių.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Lengvatinis PVM tarifas netaikomas elektroniniams leidiniams, nes jie yra laikomi paslauga, o ne gerybe. Toks sprendimas atitinka ES reglamentus, tačiau reikalinga tolesnė analizė, siekiant nustatyti, ar PVM turėtų būti sumažintas elektroniniams leidiniams, tačiau šiuo metu skatinamas mažiau aplinką tausojantis būdas.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Nebuvo nustatyta jokių nesuderinamumų su kitomis susijusiomis intervencijomis

²¹⁶ Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis. UAB „Socialinės informacijos centras“, UAB „Norstat LT“, 2017.

²¹⁷ Lengvatino 9% PVM tarifo knygoms ir periodiniams leidiniams poveikio viešiesiems finansams ir kultūrai analizė, identifikuojant jo tęstinumo tikslingumą arba siūlant kitokius valstybės pagalbos mechanizmus. UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“, 2016.

Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra ir neturėtų būti svarstymų dėl intervencijos atsisakymo. Rekomenduojama parengti Lietuvos poziciją dėl galimybės sumažinti elektroniniams leidiniams taikomą PVM.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 97. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS KULTŪROS IR TURIZMO SEKTORIJE (8)

Intervencijos pavadinimas	Subsidija kultūros ir meno projektų įgyvendinimui
GENERAL CHARACTERISTICS OF THE INTERVENTION	
Intervencijos tipas	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui.
Trumpas intervencijos aprašymas	Projektai įvairiuose meno ir kultūros srityse dalinai finansuojami iš dviejų šaltinių: pajamos, gautos iš akcizo už alkoholi ir tabaką; pajamos, gautos iš loterijos ir lošimo mokesčio.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2008 – iki dabar. Buvo vienas svarbus šios intervencijos finansavimo pokytis 2013 m., kuomet pajamų, gautų iš akcizo mokesčio tabakui ir alkoholiui dalis, skirta šiai intervencijai, padidėjo nuo 1 procento iki 3 procentų.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Nenustatyta
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR kultūros rėmimo fondo įstatymas, 2007 m. liepos 4 d., Nr. X-1260.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Nenustatyta
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Turėti savarankišką meno ir kultūros projektų finansavimo šaltinį.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Lietuvos kultūros taryba
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Biudžetinė įstaiga (-os); valstybės/savivaldybės ar jų institucijų valdoma pelno siekianti įmonė (-s); valstybės/savivaldybės ar jų institucijų įsteigta viešoji įstaiga (-os).
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Projekto konkursas
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios pelno siekiančios įmonės; nevyriausybines organizacijos.
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Projekto konkursas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas remiantis paslaugų teikėjų vertinimais.

Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	67-99%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Gyventojai lankantys scenos meno renginius (61 proc. gyventojų per pastaruosius metus); vaizduojamojo meno ir amatų vartotojai (50 proc. gyventojų per pastaruosius metus); gyventojai, lankantys muziejus, galerijas ar parodas (35 proc. gyventojų per pastaruosius metus). ²¹⁸
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia informaciją vartotojams.
Intervencijos privalomumas	Intervencijos naudojimas vartotojams yra savanoriškas.
Vartotojų atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar pan.) priklausantys asmenys.
Intervencijos poveikis	Intervencijos poveikis yra teigiamas, nes jis yra vienas iš svarbiausių meno ir kultūros srities projektų finansavimo šaltinių, kuris leidžia įgyvendinti projektus, kurie nebūtų įgyvendinami nesant fondui, o taip pat leidžia įgyvendinti geresnės kokybės projektus.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Nebuvo nustatytas joks nenumatytas intervencijos poveikis.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Kadangi visas finansavimas yra paskirstytas per projekto konkursą, negalima turėti programų, kurios apimtų visas tikslines institucijas. Pavyzdžiui, jei mokymai muziejų darbuotojų kompetencijoms tobulinti yra finansuojami per projekto konkursą, tik ribotas skaičius darbuotojų galės šias kompetencijas tobulinti.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Neaišku, ar ši intervencija koordinuojama su kitomis kultūros ministerijos administruojamomis programomis, kurios finansuojamos iš valstybės biudžeto. Jeigu ne, tuomet yra galimas persidengimas.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra svarstymų dėl intervencijos pakeitimo ar atsisakymo. Tačiau svarbu užtikrinti šios intervencijos ir kitų programų, kurias administruoja Kultūros ministerija, papildomumą.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 98. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS KULTŪROS IR TURIZMO SEKTORIJE (9)

Intervencijos pavadinimas	ESI fondų investicijos kultūros infrastruktūros modernizavimui
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui
Trumpas intervencijos aprašymas	Subsidijos projektams, skirtiems muziejų, bibliotekų, kultūros centrų, koncertų salių ir teatrų atkūrimui.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2014 – 2023 Intervencijos įgyvendinimas buvo stabilus, nebuvo jokių didelių pakeitimų.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Atgaivinti viešąsias miesto erdves, panaudojant jų konkrečius kultūrinius išteklius ir objektus.

²¹⁸ Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis. UAB „Socialinės informacijos centras“, UAB „Norstat LT“, 2017.

Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa, 2014 rugsėjo 8 d., Nr. C(2014)6397.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Atkurti kultūros infrastruktūros objektus kaip viešųjų miesto erdvių centrus.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Atnaujinti kultūros infrastruktūrą siekiant pagerinti kultūros paslaugų kokybę, jų prieinamumą ir interaktyvumą, didinti jų pridėtinę vertę, didinti lankytojų srautus ir kurti labiau verslui palankią aplinką. LR kultūros ministro įsakymai dėl 2014-2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 7 prioriteto "Kokybiško užimtumo ir dalyvavimo darbo rinkoje skatinimas" priemonių Nr. 07.1.1-CPVA-V-304 "Modernizuoti kultūros infrastruktūrą"; Nr. 07.1.1-CPVA-R-305 "Modernizuoti savivaldybių kultūros infrastruktūrą" ir Kultūros ministro įsakymo projektas dėl priemonės Nr. 07.1.1-CPVA-K-306 "Modernizuoti viešąją ir privačią kultūros infrastruktūrą" finansavimo sąlygų aprašų patvirtinimo.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Lietuvos Respublikos kultūros ministerija
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	ESIF fondai
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Privačios lėšos, valstybės biudžetas, savivaldybės biudžetas.
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMIAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Biudžetinė įstaiga (-os), valstybės/savivaldybės ar jų institucijų valdoma pelno siekianti įmonė (-s); valstybės/savivaldybės ar jų institucijų įsteigta viešoji įstaiga (-os).
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Valstybės lygio projekto planavimas.
Kiti viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdai	Regiono lygio projekto planavimas; projekto konkursas.
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Projekto konkursas
Kiti privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdai	Regiono lygio projekto planavimas.
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas remiantis paslaugų teikėjų vertinimais.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	67-99%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Lietuvos gyventojai, kurie lanko muziejus, galerijas ar parodas (50 proc. gyventojų per pastaruosius metus); gyventojai lankantys scenografijos renginius (61 proc. gyventojų per

	pastaruosius metus) ²¹⁹ ; vietiniai turistai, 827,5 tūkst. (Lietuvos statistikos departamentas, 2016); užsienio turistai, 1,246 mln. (Lietuvos statistikos departamentas, 2016).
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia informaciją vartotojams.
Intervencijos privalomumas	Intervencijos naudojimas vartotojams yra savanoriškas.
Vartotojų atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar pan.) priklausantys asmenys.
Intervencijos poveikis	Dar per anksti vertinti faktinį intervencijos poveikį, nes ataskaitos rengimo metu dar nėra baigtas nė vienas projektas. Tačiau projektai, siekiantys gauti finansavimą, turi atitikti tam tikrus konkrečius reikalavimus, nustatytus planavimo etape, todėl laukiamus rezultatus galima prognozuoti darant prielaidą, kad projektai atitiks reikalavimus ir pasieks laukiamą poveikį. Jei tai įvyks, intervencija pirmiausia turės teigiamą poveikį lankytojų srautams.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Nebuvo nustatytas joks nenumatytas intervencijos poveikis.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Infrastruktūros investicijos nėra suderintos su kultūrinės veiklos finansavimu, pavyzdžiui, lėšomis, kurias finansuoja Lietuvos kultūros taryba.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Nebuvo nustatyta jokių nesuderinamumų su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Dar nėra aišku, ar kultūros infrastruktūros atkūrimo priemonės bus įtrauktos į Lietuvos veiksmų programą kitame programos įgyvendinimo laikotarpyje.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 99. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS KULTŪROS IR TURIZMO SEKTORIJE (10)

Intervencijos pavadinimas	Kultūros paslaugų neapmokestinimas PVM
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Lengvatiniai mokesčiai/atleidimas nuo mokesčio.
Trumpas intervencijos aprašymas	PVM netaikomas bibliotekų ir informacinių bibliotekų paslaugoms, įvairiems kultūros ir meno renginiams (pvz., teatro spektakliams, koncertams, parodoms ir kt.), filmų kūrimui ir rodymui, muziejų, zoologijos sodų, botanikos sodų ir cirko paslaugoms, kai šios paslaugos yra teikiamos ne pelno organizacijų.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1994 – iki dabar. Visos kultūros paslaugos buvo atleistos nuo PVM pagal pirmąjį PVM įstatymą 1994 metais. Naujajame PVM įstatyme, priimtame 2002 m., tik tam tikros kultūrinės paslaugos, kurias teikia tik ne pelno siekiančios organizacijos, yra atleidžiamos nuo PVM, o kitų paslaugų teikėjų surengtiems kultūros renginiams nuo 2002 m. iki 2006 m. buvo taikomas įprastas PVM tarifas. Mažesnis PVM dydis (5 proc.) nuo 2006 m. iki 2008 m. buvo trumpai taikomas visiems kultūros renginiams, tačiau ši išimtis buvo panaikinta 2009 m., finansų krizės metu, ir kultūriniais renginiais (išskyrus tuos, kuriuos organizuoja ne

²¹⁹ Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir patenkinimas kultūros paslaugomis. UAB „Socialinės informacijos centras“, UAB „Norstat LT“, 2017.

	pelno siekiantys paslaugų teikėjai) nuo tada taikomas įprastas PVM dydis.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR pridėtinės vertės mokesčio įstatymas, 2002 m. kovo 5d., Nr. IX-751.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Nenustatyta
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Nenustatyta
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Padidinti kultūros paslaugų prieinamumą ir paklausą.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Valstybinė mokesčių inspekcija
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklausos ir pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS/PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Teisės aktų nuostatos/mokesčio/ mokesčio lengvatos subjektai	Muziejai, bibliotekos, zoologijos sodai, botanikos sodai, cirkai, teatrai, koncertų salės, meno centrai, kino studijos, kino teatrai.
Intervencijos privalomumas teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams	Intervencijos naudojimas vartotojams privalomas.
Intervenciją gaunančių teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektų atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar pan.) priklausantys asmenys.
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Grupės gaunančios naudos iš atleidimo nuo mokesčių	Lietuvos gyventojai, kurie lanko muziejus, galerijas ar parodas (50 proc. gyventojų per pastaruosius metus); gyventojai, kurie naudojami bibliotekos paslaugomis (31 proc. gyventojų per pastaruosius metus); gyventojai, kurie lanko kino teatrus (41 proc. gyventojų per pastaruosius metus) ²²⁰ ; zoologijos sodų, botanikos sodų, cirkų lankytojai.
Intervencijos poveikis	Atleidimas nuo PVM teoriškai turėtų padidinti kultūros paslaugų prieinamumą, tačiau sunku įvertinti faktinį poveikį, nes dabartinė išimtis, teikiama ne pelno siekiančių organizacijų teikiamoms paslaugoms, egzistavo visada. Tikėtina, kad teigiamas poveikis įperkamumui bus didesnis brangesnėms paslaugoms (pvz., teatrams), o, pavyzdžiui, viešųjų muziejų paslaugos paprastai yra nebrangios ir greičiau išliktų gana prieinamos, net jei būtų taikomas PVM. Kalbant apie kintančių PVM dydžių poveikį kitiems kultūriniais renginiams, bendras laisvalaikio ir kultūros

²²⁰ Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis. UAB „Socialinės informacijos centras“, UAB „Norstat LT“, 2017.

	paslaugų kainų lygis šiek tiek sumažėjo, kai 2002 m. buvo įvestas reguliarus PVM dydis kultūriniais renginiams. 2006 m. PVM dydžio sumažinimo iki 5 proc. poveikis bendram laisvalaikio ir kultūros paslaugų kainų lygiui buvo kitoks nei tikimasi, nes kainų lygis išliko labai panašus arba net šiek tiek padidėjo. PVM dydžio pakeitimo poveikis bendram laisvalaikio ir kultūros paslaugų kainų lygiui taip pat buvo minimalus 2009 m., kai buvo įvestas įprastas 19 proc. PVM dydis. Atitinkamas kainų lygio padidėjimas buvo tik maždaug 1 proc. dydžio, o tai yra gerokai mažesnis padidėjimas lyginant su kai kurių kitų prekių ir paslaugų kainomis, kurių PVM dydis taip pat buvo padidintas. Nors tikėtina, kad paslaugų, kurioms taikomas padidintas arba sumažintas PVM dydis, kainų lygis turėtų pasikeisti, duomenys apie kainų lygius bendresniu lygmeniu rodo, kad faktinių kainų pokytis buvo mažesnis nei PVM tarifo pasikeitimas visais 3 atvejais (2002 m., 2006 m., ir 2009 m.). Todėl atleidimo nuo PVM poveikis neturėtų būti reikšmingas kultūros renginių prieinamumo požiūriu.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Pirma, PVM šiuo metu netaikomas tik paslaugoms, kurias teikia ne pelno siekiančios organizacijos. Tokios nuostatos kuria nepalankią situaciją privatiems paslaugų teikėjams, siekiantiems pelno, nors jų teikiamos kultūros paslaugos taip pat gali būti laikomos viešosiomis gerybėmis. Antra, kadangi kultūros paslaugų kainų lygio pokyčiai nevisiškai atitinka PVM lygio pokyčius, tikėtina, kad PVM tarifo pasikeitimai turi įtakos greičiau paslaugų teikėjams, o ne vartotojams. Nors atleidimas nuo PVM apskritai gali turėti tikslą, kuris didina tiekimą, susiję dokumentai nenurodo, kad kultūros paslaugų atleidimas nuo PVM tai skatina.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Kainų lygyje atsispindi tik nedidelė PVM dydžio sumažėjimo ar padidėjimo dalis.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Nebuvo nustatyta jokių nesuderinamumų su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų atšaukti intervenciją. Kadangi jos poveikis niekada nebuvo išsamiai išnagrinėtas, reikia atlikti tokią analizę ir nustatyti, ar atleidimas nuo PVM yra būtinas. Taip pat, praityje buvo svarstomas sumažinto PVM dydžio grąžinimas, tačiau tokie svarstymai artimiausioje ateityje nėra tikėtini, nes tai neatitiktų dabartinės vyriausybės pozicijos dėl PVM lengvatų skaičiaus mažinimo.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 100. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS KULTŪROS IR TURIZMO SEKTORIJE (11)

Intervencijos pavadinimas	Subsidija nekilnojamųjų ir kilnojamųjų kultūros vertybių išsaugojimui
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui.
Trumpas intervencijos aprašymas	Viešųjų ir privačiųjų kultūros paveldo objektų atkūrimas ir tyrimas iš dalies arba visiškai yra finansuojamas iš valstybės biudžeto.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1994 – iki dabar. Pirmieji įstatymai, kurie nustatė nekilnojamojo (1994 m.) ir kilnojamojo (1996 m.) paveldo apsaugą, nustatė sąlygas, kuriomis paveldo objektų atnaujinimas ar tyrimas gali būti finansuojamas iš valstybės biudžeto. Dabartinės, labiau konkretesnės finansavimo sąlygos buvo patvirtintos LR kultūros ministro įsakymu 2014 m. birželio 30 d., Nr. IV-524

Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Saugoti kilnojamąjį ir nekilnojamąjį lietuvių kultūros paveldą, sukurti sąlygas, kad visuomenė jį pripažintų ir naudotų bei perduotų jį ateities kartoms.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR kultūros ministro įsakymas dėl nekilnojamųjų ir kilnojamųjų kultūros vertybių išsaugojimo darbų finansavimo tvarkos aprašo patvirtinimo, 2014 m. birželio 30 d., Nr. IV-524.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Finansuoti kai kurių kilnojamųjų ir nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų išsaugojimą tam, kad kuo daugiau jų būtų išsaugota.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Finansuoti kultūrinio kilnojamojo ir nekilnojamojo paveldo išsaugojimą. LR kultūros ministro įsakymas dėl nekilnojamųjų ir kilnojamųjų kultūros vertybių išsaugojimo darbų finansavimo tvarkos aprašo patvirtinimo, 2014 m. birželio 30 d., Nr. IV-524.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Savivaldybės biudžetas, privačios lėšos.
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešojo administravimo institucija (-os) tiesiogiai, biudžetinė įstaiga (-os), valstybės/savivaldybės ar jų institucijų valdoma pelno siekianti įmonė (-s), valstybės/savivaldybės ar jų institucijų įsteigta viešoji įstaiga (-os).
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios pelno siekiančios įmonės, nevyriausybines organizacijos, Privatūs fiziniai asmenys.
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Projekto konkursas
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Projekto konkursas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas remiantis paslaugų teikėjų vertinimais.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	67-99%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Gyventojai, kurie per pastaruosius metus aplankė kultūros paveldo objektą (per pastaruosius metus – 58,3 proc. gyventojų); vietiniai turistai, 827,5 tūkst. (Lietuvos statistikos departamentas, 2016); užsienio turistai, 1,246 mln. (Lietuvos statistikos departamentas, 2016).
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia informaciją vartotojams.
Intervencijos privalomumas	Intervencijos naudojimas vartotojams yra savanoriškas.
Vartotojų atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar pan.) priklausantys asmenys.

Intervencijos poveikis	Ši priemonė pagrįdė finansuoja objektų, kuriems reikalinga skubi apsauga, atnaujinimą, tačiau finansavimo poreikis gerokai viršija turimas lėšas.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Paraiškų paruošimas reikalauja, kad pareiškėjai turėtų pakankamai žmogiškųjų ir finansinių išteklių, taip pat pakankamai žinių ir įgūdžių ²²¹ . Šie veiksniai gali apriboti pareiškėjų galimybes pateikti paraiškas, taigi, kai kurie kultūros paveldo objektai nebūtinai bus atnaujinti ir išsaugoti.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Kilnojamąjo ir nekilnojamąjo kultūros paveldo išsaugojimo programose trūksta aiškių ir tikslų rodiklių, todėl sunku įvertinti intervencijos sėkmę. Be to, kultūros paveldo objektų skirstymas nėra pakankamai aiškus – nors dokumentuose yra nustatyta, kad objektas pagal svarbą gali būti priskirtas nacionaliniam, regioniniam ar vietos lygiui, didelės dalies objektų svarbos lygis nėra nustatytas. ²²²
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Nors ši intervencija tiesiogiai neprieštarauja kitoms analizuojamoms intervencijoms, visai kultūros paveldo išsaugojimo sistemai trūksta koordinavimo, nes subsidijos iš nacionalinio biudžeto kultūros paveldo atkūrimui nėra strateginiu lygmeniu suderintos su ESIF subsidijomis ar kitais finansavimo šaltiniais.
Galimybės pakeisti/atsakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikių atšaukti intervenciją. Nors akivaizdu, kad intervencija yra būtina, siekiant efektyvesno viešųjų lėšų naudojimas yra reikalingi aiškiai apibrėžti ir tikslesni tikslų bei rodiklių apibrėžimai. Nuoseklesnis derinimas su kitais kultūros paveldo atnaujinimo finansavimo šaltiniais leistų pagerinti bendrą paveldo išsaugojimo lygį.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 101. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS KULTŪROS IR TURIZMO SEKTORIJE (12)

Intervencijos pavadinimas	Subsidija katalikų sakralinio paveldo restauravimu
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui.
Trumpas intervencijos aprašymas	Lietuvos katalikų bažnyčių sakralinio paveldo objektų atnaujinimas iš dalies arba visiškai finansuojamas iš valstybės biudžeto.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2005 – iki dabar Dideli pokyčiai įgyvendinime neįvyko, tačiau programai skirta finansavimo suma buvo gerokai sumažinta 2010 m. nuo daugiau nei 2 mln. EUR per metus iki maždaug 1 mln. EUR per metus.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Puoselėti Katalikų Bažnyčios moralinį, kultūrinį ir istorinį indėlį lietuvių tautai.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR kultūros ministro įsakymas dėl nekilnojamojų ir kilnojamųjų kultūros vertybių išsaugojimo darbų pagal Lietuvos Respublikos ir Šventojo Sosto sutarties dėl bendradarbiavimo švietimo ir kultūros srityje (paveldotvarka) programą

²²¹Nekilnojamąjo kultūros paveldo apsaugos (tvarkybos) paskatų sistemos vertinimas. UAB „ESTEP Vilnius“, UAB „PPMI Group“, 2015.

²²²Nekilnojamąjo kultūros paveldo apsaugos (tvarkybos) paskatų sistemos vertinimas. UAB „ESTEP Vilnius“, UAB „PPMI Group“, 2015.

	finansavimo tvarkos aprašo patvirtinimo, 2014 liepos 18 d., Nr. IV-559.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Išsaugoti kilnojamąjį ir nekilnojamąjį katalikų sakralinį paveldą.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Finansuoti Lietuvos Katalikų Bažnyčios kilnojamojo ir nekilnojamojo kultūros paveldo išsaugojimą.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos.
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Savivaldybės biudžetas, privačios lėšos.
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privatūs
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Nevyriausybinių organizacijų (parapijos)
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Projekto konkursas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas remiantis paslaugų teikėjų vertinimais.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	0%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Katalikų bažnyčių lankytojai; gyventojai, kurie per pastaruosius metus aplankė kultūros paveldo objektą (per pastaruosius metus – 58,3 proc. gyventojų); vietiniai turistai, 827,5 tūkst. (Lietuvos statistikos departamentas, 2016); užsienio turistai, 1,246 mln. (Lietuvos statistikos departamentas, 2016). ²²³
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams reikiamas paslaugas, infrastruktūrą ir informaciją.
Intervencijos privalomumas	Intervencijos naudojimas vartotojams yra savanoriškas.
Vartotojų atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar pan.) priklausantys asmenys.
Intervencijos poveikis	Tai yra pagrindinis sakralinių vietų atnaujinimo finansavimo šaltinis. Maždaug pusė pareiškėjų gauna finansavimą, o pagrindinė priežastis, dėl kurios paraiškos atmetamos, yra lėšų trūkumas. Taigi intervencijos paklausa viršija pasiūlą ir dažniausiai programos lėšomis atnaujinami tik blogiausioje būklėje esantys objektai, kuriems reikalinga skubi renovacija.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Nebuvo nustatytas joks nenumatytas intervencijos poveikis.

²²³ Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis. UAB „Socialinės informacijos centras“, UAB „Norstat LT“, 2017.

Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Kitų finansavimo šaltinių (savivaldybės biudžetas, pareiškėjų lėšos ir kiti fondai) lėšų dalis yra labai maža, o tai reiškia, kad katalikų sakralinio paveldo objektų išsaugojimas beveik visiškai priklauso nuo valstybės biudžeto.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Nebuvo nustatyta jokių nesuderinamumų su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikių atšaukti intervenciją. Rekomenduojama kurti paskatas, kurios galėtų pritraukti lėšų, reikalingų katalikų paveldo objektų atkūrimui, iš kitų šaltinių.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 102. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS KULTŪROS IR TURIZMO SEKTORIJE (13)

Intervencijos pavadinimas	Teisės aktų nuostatos, nustatančios reikalavimus paveldo išsaugojimui
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Teisės aktų nuostatos.
Trumpas intervencijos aprašymas	Kultūros paveldo objektų naudojimas ir atnaujinimas reguliuojamas siekiant išsaugoti vertingiausias paveldo savybes.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1994 – iki dabar. Kai buvo priimti pirmieji įstatymai, apibrėžiantys nekilnojamojo (1994) ir kilnojamojo (1996) paveldo išsaugojimą, buvo nustatyti konkretūs ir tikslūs reikalavimai.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 1994 m. gruodžio 22 d., Nr. I-733; LR kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 1996 m. sausio 23 d., Nr. I-1179.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Išsaugoti kilnojamąjį ir nekilnojamąjį lietuvių kultūros paveldą, sukurti sąlygas visuomenei jį pripažinti ir naudoti bei perduoti ateities kartoms.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Užtikrinti standartizuotą kultūros paveldo išsaugojimo procesą.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Išsaugoti vertingiausias kultūros paveldo objektų savybes. LR aplinkos ministro įsakymas "Dėl statybos techninio reglamento STR 1.12.05:2002 "Gyvenamųjų namų naudojimo ir priežiūros privalomieji reikalavimai ir jų įgyvendinimo tvarka", 1 Liepa 2002, Nr. IV-351; LR aplinkos ministro ir LR kultūros ministro įsakymas dėl statybos techninio reglamento STR 1.01.01:2005 "Kultūros paveldo statinio tvarkomųjų statybos darbų reglamentai" patvirtinimo, 2005 m. gegužės 5 d., Nr. IV-196.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	LR kultūros ministerija ir LR aplinkos ministerija
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS/PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Teisės aktų nuostatos/mokesčio/ mokesčio lengvatos subjektai	Kultūros paveldo objektų savininkai.

Intervencijos privalomumas teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams	Intervencijos naudojimas paslaugos tiekėjams yra privalomas.
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Visuomenė bendrai, nes kultūros paveldas laikomas nacionaliniu paveldu. Konkrečiau, kultūros paveldo objektų lankytojai (per pastaruosius metus tokių objektų aplankė 58,3 proc. gyventojų) ²²⁴ gauna naudą, nes gaunamų paslaugų kokybė dėl reikalavimų gali būti didesnė.
Intervencijos poveikis	Nors vertingų kultūrinio paveldo objektų savybių išsaugojimas yra gerai reguliuojamas, tačiau praktikoje daugybė objektų nėra prižiūrimi, nepaisant to, kad jie yra pripažinti vertingais, o viena iš pagrindinių priežasčių – lėšų trūkumas.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Kai kurie investuotojai ir nekilnojamojo turto plėtotojai yra atgrasomi nuo kultūros paveldo objektų plėtros, nes reikalavimai visiškai neleidžia keisti objektų, o tam tikri pakeitimai yra būtini norint pastatus pritaikyti naujoms veikloms. Tokie pokyčiai dažnai yra būtini, nes pradinė objektų funkcija neretai yra nebeaktuali. Dėl to, kai kurie objektai, kurių pagrindinės savybės galėtų būti išsaugotos ir pritaikytos, nėra naudojami ar tinkamai prižiūrimi.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Yra daug kultūrinio paveldo objektų, kurie nėra tinkami dokumentavimui (pvz., jų reikšmingumo lygis (nacionalinis, regioninis, vietinis) nėra apibrėžtas, ir t.t.). Be to, kartais reikalavimams trūksta lankstumo ir jie neleidžia pritaikyti objekto naujoms veikloms.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Tais atvejais, kai reikalavimai yra pernelyg griežti ir atgraso objekto savininkus ar potencialius investuotojus nuo objekto atnaujinimo ir pritaikymo naujai veiklai, egzistuoja nesuderinamumai su objektų atnaujinimo ir taikymo finansavimo priemonėmis (subsidijos iš valstybės biudžeto, ESIF lėšos, paskolos iš ESIF lėšų), nes šie reikalavimai trukdo savininkams pasinaudoti galimu finansavimu.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikių atšaukti intervenciją.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 103. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS KULTŪROS IR TURIZMO SEKTORIJE (14)

Intervencijos pavadinimas	Mokesčių lengvatos kai kurioms turizmo ir kultūros paslaugų, teikiamų valstybės ar savivaldybių valdomų subjektų, vartotojų grupėms
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Parama vartotojams lengvatomis arba tarifų kompensacijomis.
Trumpas intervencijos aprašymas	Mažesni tarifai taikomi socialinėms arba amžiaus grupėms (pvz., vaikams, studentams, pensininkams), kariams ir kai kurių kultūrinių institucijų darbuotojams (pvz., muziejų dirbančią kultūros ir turizmo objektuose, kurie priklauso valstybei ar savivaldybėms).
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1998 – iki dabar. Intervencijos įgyvendinimas buvo stabilus, nebuvo jokių didelių pakeitimų.

²²⁴ Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis. UAB „Socialinės informacijos centras“, UAB „Norstat LT“, 2017.

Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Didinti kultūros ir turizmo paslaugų prieinamumą.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR kultūros ministro įsakymas dėl muziejų lankymo lengvatų nustatymo, 2015 m. rugpjūčio 31 d., Nr. ĮV-556.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Padidinti kultūros ir turizmo paslaugų prieinamumą konkrečioms tikslinėms grupėms
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Užtikrinti kultūros ir turizmo paslaugų prieinamumą visoms visuomenės grupėms. LR kultūros ministro įsakymas dėl muziejų lankymo lengvatų nustatymo, 2015 m. rugpjūčio 31 d., Nr. ĮV-556.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Lietuvos Respublikos kultūros ministerija
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Regioninis biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklausos
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Pensininkai, ~800 tūkst. (Lietuvos statistikos departamentas, 2017); mokiniai, ~331 tūkst. (Lietuvos statistikos departamentas, 2017); studentai, ~125 tūkst. (Lietuvos statistikos departamentas, 2017); kariai, ~20 tūkst. (Lietuvos ginkluotosios pajėgos, 2015), buvę politiniai kaliniai ir tremtiniai, neįgalūs asmenys, ikimokyklinio amžiaus vaikai, vaikų globos namų vaikai, muziejų darbuotojai.
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia informaciją vartotojams.
Intervencijos privalomumas	Intervencijos naudojimas vartotojams yra savanoriškas.
Kriterijai nustatantys intervencijos dydį vienam vartotojui (jeigu intervencija yra susijusi su tiesioginiu ar netiesioginiu vartotojų finansavimu)	Su socialine padėtimi arba su amžiumi susiję kriterijai (pvz., studentai, pensininkai ir t.t.) ir šeimos sudėtis (pvz., kelių vaikų šeimos) kai kurioms paslaugoms. Finansavimo dydis kiekvienam paslaugų gavėjui nustatomas individualiai ir priklauso nuo paslaugų gavėjo finansinių galimybių (pajamų, turto).
Intervencijos poveikis	Intervencija yra pagrindinė priemonė, kuri didina valstybei ar savivaldybei priklausančių subjektų, teikiančių kultūros ir turizmo paslaugas, prieinamumą. Poveikis tikslinei grupei yra reikšmingas ir teigiamas.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Pajamų sumažėjimas institucijoms, kurios teikia paslaugas, nes negautos pajamos nėra kompensuojamos.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Kai kurie muziejai sukuria labai mažai pajamų, nes net jų įprasti tarifai yra maži.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Nebuvo nustatyta jokių nesuderinamumų su kitomis susijusiomis intervencijomis.

Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Suplanuota padaryti mokinių apsilankymus valstybiniuose ir savivaldybiniuose muziejuose visiškai nemokamais. Tačiau šis sprendimas nebuvo pilnai aptartas su muziejų atstovais, o pastarieji yra susirūpinę dėl klausimo ar jų prarastos pajamos bus kompensuojamos.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

2.5.4 LIETUVOS KULTŪROS IR TURIZMO SEKTORIJE ATRINKTŲ VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ ANALIZĖS REZULTATAI

2.5.4.1 PASIŪLOS PUSĖ: ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ PLANAVIMO KOKYBĖ

Su paslaugomis susijusių intervencijų planavimo kokybė buvo vertinama nagrinėjant, kaip aiškiai apibrėžtas jų įgyvendinimo laikotarpis, įgyvendinimo sąnaudos, numatomos pajamos, administravimo ir įgyvendinimo standartai bei tikėtini rezultatai ir ar planuojant intervencijas buvo įvertinta bendroji paklausa susijusiai paslaugai.

LENTELĖ 104. ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ PLANAVIMO KOKYBĖ LIETUVOS KULTŪROS IR TURIZMO SEKTORIJE

Paslaugos pavadinimas	Susijusios intervencijos pavadinimas	Intervencijos įgyvendinimo laikotarpis apibrėžtas	Intervencijos įgyvendinimo sąnaudų kiekis bei pobūdis apibrėžti	Tikėtina intervencijos įgyvendinimo grąža numatyta	Intervencijos administravimo ir įgyvendinimo standartai apibrėžti	Rezultatai, numatomi pasiekti įgyvendinus intervenciją, apibrėžti	Egzistuojanti paklausa su intervencija susijusiai paslaugai įvertinta	Intervencijos planavimo kokybė
Valstybei ar savivaldybėms priklausančių mokamų turizmo objektų veikla bei mokamos turizmo paslaugos	Mokesčių lengvatos kai kurioms turizmo kultūros paslaugų, teikiamų valstybės ar savivaldybių valdomų subjektų, vartotojų grupėms	×	×	N/A	√	√	√	VIDUTINĖ
Bibliotekos, archyvai ir muziejai	Subsidija lituanistikos tradicijų ir paveldo įprasminimui	×	√	N/A	√	×	×	VIDUTINĖ
	Subsidija istorinės atminties	×	√	N/A	√	×	×	VIDUTINĖ

Paslaugos pavadinimas	Susijusios intervencijos pavadinimas	Intervencijos įgyvendinimo laikotarpis apibrėžtas	Intervencijos įgyvendinimo sąnaudų kiekis bei pobūdis apibrėžti	Tikėtina intervencijos įgyvendinimo grąža numatyta	Intervencijos administravimo ir įgyvendinimo standartai apibrėžti	Rezultatai, numatomi pasiekti įgyvendinus intervenciją, apibrėžti	Egzistuojanti paklausa su intervencija susijusiai paslaugai įvertinta	Intervencijos planavimo kokybė
	išsaugojimo iniciatyvoms							
	Subsidija nekilnojamo kultūros paveldo pažinimo sklaidai ir atgaivinimui	×	✓	N/A	✓	×	×	VIDUTINĖ
	Subsidija bibliotekų paslaugų (skaitmeninio raštingumo) plėtrai	×	✓	N/A	✓	✓	×	VIDUTINĖ
	ESI fondų investicijos kultūros paveldo aktualizavimui	✓	✓	N/A	✓	✓	×	VIDUTINĖ
	Finansinė priemonė (paskola) kultūros paveldo pritaikymui visuomenės poreikiams	✓	✓	✓	✓	×	×	VIDUTINĖ
	Lengvatinis PVM tarifas knygoms ir kitiems leidiniams	×	×	N/A	✓	×	×	PRASTA
Profesionaliojo ir mėgėjiško scenos meno įstaigos ir infrastruktūra	Subsidija kultūros ir meno projektų įgyvendinimui	×	✓	×	✓	✓	×	VIDUTINĖ
	ESI fondų investicijos kultūros infrastruktūros modernizavimui	✓	✓	N/A	✓	✓	✓	GERA
	Kultūros paslaugų neapmokestinimas PVM	×	×	N/A	✓	×	×	PRASTA
	Mokesčių lengvatos kai kuriais turizmo ir	×	×	N/A	✓	✓	✓	VIDUTINĖ

Paslaugos pavadinimas	Susijusios intervencijos pavadinimas	Intervencijos įgyvendinimo laikotarpis apibrėžtas	Intervencijos įgyvendinimo sąnaudų kiekis bei pobūdis apibrėžti	Tikėtina intervencijos įgyvendinimo grąža numatyta	Intervencijos administruavimo ir įgyvendinimo standartai apibrėžti	Rezultatai, numatomi pasiekti įgyvendinus intervenciją, apibrėžti	Egzistuojanti paklausa su intervencija susijusiai paslaugai įvertinta	Intervencijos planavimo kokybė
	kultūros paslaugų, teikiamų valstybės ar savivaldybių valdomų subjektų, vartotojų grupėms							
Nemokama prieiga prie kultūros ir turizmo infrastruktūros ir nemokamų paslaugų teikimas	ESI fondų investicijos kultūros paveldo aktualizavimui	√	√	N/A	√	√	√	GERA
	Subsidija nekilnojamojų ir kilnojamųjų kultūros vertybių išsaugojimui	×	√	N/A	√	×	×	VIDUTINĖ
	Subsidija katalikų sakralinio paveldo restauravimui	×	√	N/A	√	×	×	VIDUTINĖ
	Teisės aktų nuostatos, nustatančios reikalavimus paveldo išsaugojimui	×	×	N/A	√	√	√	VIDUTINĖ

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

Iš viso identifikuota 14 intervencijų, susijusių su tolesnei analizei atrinktomis Lietuvos kultūros ir turizmo sektoriaus paslaugomis. Gera planavimo kokybė pasižymi tik ESI fondų investicijos kultūros infrastruktūros modernizavimui.

Daugeliu (78,6 procento) atvejų analizuojamų intervencijų planavimo kokybė buvo įvertinta kaip vidutinė. Dažniausiai pasitaikantys intervencijų planavimo trūkumai apima rezultatų, numatomų pasiekti įgyvendinus intervenciją, neapibrėžtumą ir planavimo metu neįvertintą bendrąją paklausą su intervencija susijusioms paslaugoms. Numatomų pasiekti rezultatų neapibrėžtumas glaudžiai susijęs su tuo, kad intervencijas įtvirtinančiuose dokumentuose neapibrėžti daugumos intervencijų tikslai. Nors kai kuriais atvejais pastaruosius galima numanyti iš bendrų intervencijų aprašymų, aiškiai apibrėžtų tikslų trūkumas palieka bereikalingą interpretacijos laisvę. Savo ruožtu, nėra aiškūs ir konkretūs rezultatai, kuriuos turėtų padėti pasiekti intervencija.

Ypač akivaizdus bendrosios paklausos neįvertinimo pavyzdys užfiksuotas subsidijos kultūros paveldo atnaujinimui ir pritaikymui atveju. Konkrečiau, buvo netinkamai įvertinta intervencijos paklausa tarp privačių kultūros paveldo objektų savininkų. Atsižvelgiant į tai, kad reikšminga kultūros paveldo objektų dalis priklauso privatiems savininkams, buvo paskelbtas atskiras kvietimas teikti paraiškas privatiems paveldo objektų savininkams. Nepaisant to, tik paskelbus kvietimą teikti paraiškas išaiškėjo, kad privačių paveldo savininkų, pasiryžusių reikšminga nuosavų lėšų apimtimi prisidėti prie paveldo objektų pritaikymo naujų veiklų (pavyzdžiui, švietimo, apgyvendinimo, maitinimo) vykdymui ir galinčių atitikti reikalavimus (pavyzdžiui, pasiekti reikalingą lankytojų objekte praleistų valandų skaičių), skaičius buvo žymiai mažesnis, nei tikėtasi²²⁵. Dėl to gali būti, kad dalis šiam kvietimui skirtų lėšų bus perskirstyta viešiesiems paveldo objektų savininkams, o privačių paveldo objektų bus atnaujinta mažiau.

Prasta planavimo kokybė pasižymi abi analizuojamos PVM lengvatos – lengvatinis PVM tarifas knygoms ir kitiems leidiniams bei ne pelno siekiančių organizacijų teikiamų kultūros paslaugų neapmokestinimas PVM. Taip yra todėl, kad prieš įvedant ar keičiant šias lengvatas nebuvo įvertintas galimas jų poveikis. Kadangi šių intervencijų tikslas yra padidinti leidinių ir kultūros paslaugų finansinį prieinamumą, turėtų egzistuoti mechanizmai, užtikrinantys, kad PVM lengvatos lems kainų vartotojams sumažėjimą, o ne paslaugų teikėjų pelno padidėjimą. Nepaisant to, planuojant abi PVM lengvatas tokie mechanizmai nebuvo numatyti, o šių intervencijų galimas poveikis viešiesiems finansams nebuvo įvertintas.

Pažymėtina, kad įgyvendinimo laikotarpis yra apibrėžtas tik ESI fondų lėšomis finansuojamų intervencijų atveju. Nepaisant to, įgyvendinimo laikotarpio neapibrėžtumas likusių intervencijų atveju nelaikomas planavimo trūkumu, kadangi šios intervencijos yra nuolatinės ir jų vykdymas nėra apribotas laike.

2.5.4.2 PASIŪLOS PUSĖ: ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ ĮGYVENDINIMO EFEKTYVUMAS

Pagrindinė problema, sąlygojanti Lietuvos kultūros ir turizmo sektoriaus intervencijų įgyvendinimo neefektyvumą, yra neefektyvus lėšų panaudojimas dėl perteklinio administravimo. Tai ypač aktualu įgyvendinant dvi analizuojamas intervencijas. Subsidija lituanistikos tradicijų ir paveldo įprasminimui yra nedidelio masto intervencija. Panašūs projektai yra finansuojami Lietuvos kultūros tarybos lėšomis. Nėra aiškos priežastys, dėl kurių tokiai santykinai siaurai projektų grupei reikalingas papildomas finansavimo šaltinis. Skirtingų finansavimo šaltinių egzistavimas sąlygoja papildomą administracinio darbo krūvį.

Atkreiptinas dėmesys, kad šios intervencijos administravimo sąnaudos neapsiriboja tik projektų administravimo sąnaudomis, kadangi taip pat egzistuoja parlamentinė komisija²²⁶, kuri yra atsakinga už šios intervencijos įgyvendinimą.

Subsidijos nekilnojamo kultūros paveldo pažinimo sklaidai ir atgaivinimui atveju papildomą administracinio darbo krūvį lemia tai, kad ribotos apimties finansavimas yra padalintas dideliu skaičiumi smulkių projektų (pavyzdžiui, 150 tūkst. eurų yra paskirstyti 79 skirtingiems projektams).

Kultūros paslaugų neapmokestinimas PVM taip pat yra pavyzdys to, kaip intervencijos pobūdis mažina susijusios paslaugos teikimo efektyvumą. PVM neapmokestinamos tik kultūros paslaugos, teikiamos ne

²²⁵ Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

²²⁶ Lituanistikos tradicijų ir paveldo įprasminimo komisija

pelno siekiančių organizacijų. Dauguma kultūros paslaugas teikiančių ne pelno siekiančių organizacijų yra viešosios, o dauguma privačių organizacijų siekia generuoti pelną. Dėl to dabartinis atleidimo nuo PVM pobūdis užkerta kelią konkurencijai tarp viešųjų ir privačių kultūros paslaugų teikėjų. Efektyvumo atžvilgiu tai laikoma trūkumu, kadangi vienodos konkurencijos sąlygos tarp viešųjų ir privačių paslaugų teikėjų laikomos viena iš sąlygų efektyviam rinkos veikimui.

2.5.4.3 PASIŪLOS PUSĖ: ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ PAPILDOMUMAS

Dauguma Lietuvos kultūros ir turizmo sektoriaus intervencijų turi teigiamą poveikį tikslinėms grupėms. Vis dėlto, kai kuriais atvejais dėl nedidelio intervencijų (pavyzdžiui, subsidijos lituanistikos tradicijų ir paveldo įprasminimui) masto šis poveikis yra tik minimalus. Subsidija nekilnojamųjų ir kilnojamųjų kultūros vertybių išsaugojimui bei subsidija katalikų sakralinio paveldo restauravimui turi teigiamą poveikį tikslinės grupės nariams (t. y. paveldo objektų savininkams), tačiau paklausa finansavimui žymiai viršija prieinamas lėšas, todėl teigiamas poveikis pasireiškia tik daliai tikslinės grupės. Didžiausias galimas poveikis taip pat nėra sukuriamas ESI fondų investicijų kultūros paveldo aktualizavimui atveju. Kaip minėta intervencijų planavimo kokybės analizės poskyryje, tik nedidelė privačių paveldo savininkų dalis atitinka reikalavimus ir gali gauti ESI fondų lėšas kultūros paveldo aktualizavimui. Dėl to teigiamą intervencijos poveikį jaučia tik maža tikslinės grupės dalis. Vis dėlto, pažymėtina, kad vertinti ESI fondų lėšomis finansuojamų intervencijų poveikį kol kas yra per anksti, kadangi nė vienas projektas nėra baigtas įgyvendinti.

Teisės aktų nuostatos, nustatančios reikalavimus paveldo išsaugojimui, yra vienintelė intervencija, turinti neigiamą poveikį tikslinei grupei (t. y. paveldo objektų savininkams). Anot nekilnojamojo turto vystytojų, reikalavimai paveldo išsaugojimui yra pernelyg griežti – daugeliu atvejų atnaujinami paveldo objektai visiškai negali būti keičiami, nors kartais siekiant pritaikyti objektą naujų veiklų vykdymui yra būtina pakeisti kai kurias jo dalis²²⁷. Dėl to šie reikalavimai gali riboti objektų savininkų galimybes našiai naudoti objektus. Kita vertus, šiais reikalavimais pirmiausiai siekiama apsaugoti ne paveldo objektų savininkų, o platesnės tikslinės grupės (t. y. paveldo objektų lankytojų ir visuomenės apskritai) interesus. Nepaisant to, teigiamas šios intervencijos poveikis minėtai plačiai tikslinei grupei yra sukuriamas tik iš dalies, kadangi daug paveldo objektų vis dar nėra tinkamai dokumentuoti (pavyzdžiui, neįvertintos jų vertingosios savybės, neapibrėžtas jų reikšmės lygmuo (nacionalinis, regioninis ar vietinis)), kas reiškia, jog teoriškai apibrėžti reikalavimai praktikoje nėra taikomi.

Dauguma sektoriaus intervencijų nėra nukreiptos į ekonomikos skatinimą, todėl jos neturi jokio poveikio privačių subjektų našumui, užimtumui ir kapitalo investicijoms. Nepaisant to, vienas iš intervencijų, skirtų kultūros paveldo aktualizavimui, tikslų yra pritaikyti paveldo objektus ekonominių veiklų vykdymui ir, savo ruožtu, generuoti ekonominę naudą. Aukščiau įvardyta reikalavimų paveldo išsaugojimui lankstumo stoka ir privatiems paveldo savininkams skirtų priemonių įgyvendinimo problemos neleidžia sukurti tikėtino ekonominio poveikio. Vis dėlto, kol kas negalima daryti galutinių išvadų, kadangi nėra baigtas įgyvendinti nė vienas ESI fondų lėšomis finansuojamas projektas.

²²⁷ UAB „ESTEP Vilnius“, UAB „PPMI Group“, *Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos (tvarkybos) paskatų sistemos vertinimas*, 2015

2.5.4.4 PASIŪLOS PUSĖ: ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ NETIESIOGINIS POVEIKIS

Reikšmingas skaičius paslaugų ir susijusių intervencijų turi teigiamą poveikį verslo aplinkai. Taip yra daugiausiai todėl, kad dėl intervencijų įgyvendinimo išauga turistų ir kultūros objektų lankytojų skaičius. Tai, pavyzdžiui, stebima ESI fondų investicijų kultūros infrastruktūros modernizavimui atveju. Atnaujinta kultūros infrastruktūra pritraukia daugiau lankytojų ir joje organizuojama daugiau renginių, todėl sukuriama didesnė paskatos paslaugas (pavyzdžiui, maitinimo) teikiančių įmonių steigimuisi.

Nepaisant to, kultūros paslaugų neapmokestinimas PVM turi neigiamą netiesioginį poveikį verslo konkurencingumui, kadangi PVM neapmokestinamos tik ne pelno siekiančių organizacijų teikiamos paslaugos. Tokia situacija yra nepalanki privatiems paslaugų teikėjams, siekiantiems generuoti pelną, nepaisant to, kad jų teikiamos kultūros paslaugos taip pat gali būti priskiriamos rekomenduotinoms gėrybėms. Be to, kultūros paslaugų neapmokestinimas PVM bei lengvatinis PVM tarifas knygoms ir kitiems leidiniams turi nenumatytą poveikį, kadangi atneša daugiau naudos paslaugų teikėjams nei vartotojams. Taip tvirtinti leidžia kainų pokyčių pasikeitus aukščiau įvardytiems PVM tarifams analizės²²⁸ rezultatai. Pastarieji atskleidžia, kad PVM tarifo sumažėjimas tik maža dalimi persiduoda faktinių kainų vartotojams sumažėjimui – PVM tarifų pokyčiai didžiausia dalimi paveikia paslaugų teikėjus.

Taip pat identifiukuota atveju, kai valstybės intervencijos turi neigiamą netiesioginį poveikį tiesioginiams intervencijų subjektams. Subsidijos nekilnojamųjų ir kilnojamųjų kultūros vertybių išsaugojimui atveju paraiškų teikimo procesas yra sudėtingas ir reikalauja pareiškėjų turėti nemažai žmogiškųjų ir finansinių išteklių bei pakankamą žinių ir gebėjimų lygį²²⁹. Tai gali sulaikyti potencialius pareiškėjus nuo paraiškų teikimo, todėl kai kurie kultūros paveldo objektai gali likti nerestauruoti ir neišsaugoti. Mokesčių lengvatos kai kurioms turizmo ir kultūros paslaugų, teikiamų valstybės ar savivaldybių valdomų subjektų, vartotojų grupėms mažina paslaugų teikėjų pajamas, o toks pajamų sumažėjimas yra nekompensuojamas. Dėl to gali nukentėti kai kurių paslaugų teikėjų (pavyzdžiui, daugumos muziejų) teikiamų paslaugų kokybė²³⁰.

Subsidijos katalikų sakralinio paveldo restauravimui atveju pati intervencija neturi jokio netiesioginio poveikio, tačiau katalikų sakralinio paveldo objektų restauravimas neturėtų būti tiek priklausomas nuo aptariamų subsidijų, kaip yra šiuo metu. Planuojama, kad šią subsidiją turėtų papildyti savivaldybės biudžeto ar pareiškėjų asmeninės lėšos, tačiau lėšos iš šių papildomų šaltinių yra itin mažos, todėl tokio pobūdžio paveldo objektų restauravimas yra visiškai priklausomas nuo valstybės biudžeto lėšų.

Galiausiai, tikėtina, kad lengvatinis PVM tarifas knygoms ir kitiems leidiniams turi nežymų neigiamą poveikį gamtinei aplinkai, kadangi PVM lengvata taikoma tik spausdintoms, o ne elektroninėms publikacijoms. Tokia tvarka, atitinkanti Europos Komisijos direktyvą dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos²³¹, skatina spausdintos medžiagos naudojimą ir netiesiogiai prisideda prie taršos didėjimo.

²²⁸ UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“, *Lengvatinio 9% PVM tarifo knygoms ir periodiniams leidiniams poveikio viešiesiems finansams ir kultūrai analizė, identifikuojant jo tęstinumo tikslingumą arba siūlant kitokius valstybės pagalbos mechanizmus*, 2016

²²⁹ UAB „ESTEP Vilnius“, UAB „PPMI Group“, *Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos (tvarkybos) paskatų sistemos vertinimas*, 2015

²³⁰ Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

²³¹ 2006 m. lapkričio 28 d. Tarybos direktyva 2006/112/EB dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos

2.5.4.5 PAKLAUSOS PUSĖ: ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ POVEIKIS PASLAUGŲ PRIEINAMUMUI

Dauguma sektoriaus intervencijų yra taikomos juridinių, o ne fizinių asmenų atžvilgiu, tačiau jos yra skirtos atnaujinti, modernizuoti ir prižiūrėti kultūros ir turizmo infrastruktūrą (pavyzdžiui, bibliotekas, kultūros paveldo objektus), kuri yra prieinama lankymui ir nemokamam naudojimuisi visiems potencialiems lankytojams ir vartotojams. Vis dėlto, subsidijos bibliotekų paslaugų (skaitmeninio raštingumo) plėtrai atveju ne visi tikslinės grupės nariai turi vienodas galimybes gauti projektų kuriamą naudą. Visas finansavimas yra paskirstomas projektų konkurso būdu, todėl ne visos bibliotekos gauna subsidiją ir tam tikrose vietovėse gyvenantys tikslinės grupės nariai gali neturėti galimybių dalyvauti viešosiose bibliotekose įgyvendinamuose skaitmeninį raštingumą skatinančiuose projektuose²³².

Pagrindinė intervencija, skirta kultūros ir turizmo sektoriaus paslaugų finansinio prieinamumo didinimui, yra bilietų į turistų lankomas vietas ir atlikimo menų renginius lengvatos arba nemokamas įėjimas tam tikroms tikslinėms grupėms (studentams, pensininkams, daugiavaikėms šeimoms ir kt.). Nors tai yra efektyvi paslaugų finansinio prieinamumo didinimo priemonė, kultūros ir turizmo paslaugas vis dar mažiausiai vartoja mažas pajamas gaunantys asmenys ir namų ūkiai, o pagrindinė to priežastimi išlieka paslaugų kainos. Lengvatinis PVM tarifas knygoms ir kitiems leidiniams taip pat yra skirtas didinti šių rekomenduotinių gėrybių finansinį prieinamumą visiems visuomenės nariams. Nepaisant to, kaip minėta aukščiau, faktinių paslaugų kainų sumažėjimas atspindi tik mažą dalį PVM tarifo sumažėjimo. Be to, mažas pajamas gaunantys asmenys ir namų ūkiai negali gauti visos PVM lengvatos teikiamos naudos, kadangi kultūros paslaugos ar knygos jiems gali būti vis dar per brangios.

2.5.4.6 ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ SUDERINAMUMAS

Nors analizuojamos Lietuvos kultūros ir turizmo sektoriaus intervencijos tiesiogiai neprieštarauja viena kitai, bendra intervencijų sistema nėra koordinuota, todėl nėra sukuriamas didžiausias galimas intervencijų poveikis. Pavyzdžiui, skirtingų finansavimo šaltinių (valstybės biudžeto ir ESI fondų) subsidijos kultūros paveldo restauravimui strateginių tikslų atžvilgiu nėra tarpusavyje suderintos. Be to, „kietosios“ infrastruktūrinės investicijos (subsidijos kultūros paveldo ir kultūros infrastruktūros modernizavimui) nėra derinamos su Lietuvos kultūros tarybos administruojamomis „minkštosiomis“ investicijomis, skirtomis scenos ir kitų formų meno veikloms. Geresnių rezultatų būtų galima pasiekti, jei „minkštosios“ investicijos būtų tikslingai nukreiptos į sritis, kuriose atnaujinama kultūros infrastruktūra.

²³² Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

2.5.5 IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS DĖL VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ LIETUVOS KULTŪROS IR TURIZMO SEKTORIJE

Kultūros ir viešųjų subjektų teikiamų turizmo paslaugų sektoriuje siekiama kompromiso tarp finansinio prieinamumo ir pajamų generavimo. Kadangi dauguma kultūros paslaugų priskiriamos rekomenduotinoms gėrybėms, reikalavimas jas teikiančioms institucijoms generuoti pelną turėtų neigiamą poveikį paslaugų finansiniam prieinamumui, o tai būtų nesuderinama su kultūros ir viešųjų subjektų teikiamų turizmo paslaugų bendruoju tikslu²³³.

Vienas iš pagrindinių trūkumų, identifiкуotų daugumos analizuotų sektoriaus valstybės intervencijų atveju, yra strateginio planavimo stoka. Pirmiausia, dauguma intervencijų neturi aiškiai apibrėžtų tikslų, dėl to sunku vertinti jų sėkmę ir efektyvumą. Be to, visa sektoriaus intervencijų sistema stokoja tarpinstitucinio bendradarbiavimo ar netgi koordinavimo tos pačios institucijos viduje. Pavyzdžiui, kultūros paveldo išsaugojimo srityje skirtingi finansavimo šaltiniai nėra strategiškai koordinuojami. Tai yra ypač aktuali problema, turint omenyje, kad pasibaigus dabartiniam programavimo laikotarpiui ES paramos apimtys bus sumažintos. Išvados dėl konkrečių valstybės intervencijų pagrindinių trūkumų pateiktos žemiau.

Subsidija lituanistikos tradicijų ir paveldo įprasminimui yra vienintelė iš analizuojamų sektoriaus intervencijų, kurią būtų galima visiškai pakeisti. Tai – finansiniu požiūriu maža intervencija, kurios administravimas sukuria reikšmingas sąnaudas, kadangi yra patikėtas atskirai parlamentinei komisijai. Panašūs projektai yra finansuojami iš kitų šaltinių, o priežastys, dėl kurių tokiai santykinai siaurai projektų grupei reikalingas papildomas finansavimo šaltinis, nėra aiškios. Būtų galima sumažinti administracines sąnaudas ir efektyviau panaudoti lėšas, jei ši intervencija būtų nutraukta, o jai skirtos lėšos būtų nukreiptos vienai iš panašių intervencijų (pavyzdžiui, subsidijai istorinės atminties išsaugojimo iniciatyvoms).

Subsidija nekilnojamo kultūros paveldo pažinimo sklaidai ir atgaivinimui yra reikalinga intervencija, papildanti investicijas kultūros paveldo aktualizavimui. Nepaisant to, šiai subsidijai skirtas ribotas finansavimas yra išdalintas dideliu skaičiumi smulkių projektų, todėl sudėtinga sukurti tikslingesnę ilgalaikę poveikį. Geresnis intervencijos koordinavimas su aukščiau įvardytomis „kietosiomis“ investicijomis paveldo objektų restauravimui padėtų sukurti didžiausią galimą intervencijos poveikį.

Be aukščiau įvardyto koordinavimo su paveldo restauravimui ir išsaugojimui skirtomis intervencijomis stokos, pagrindinis subsidijos nekilnojamo kultūros paveldo pažinimo sklaidai ir atgaivinimui, įgyvendinimui trūkumas – pervertintos privačių paveldo objektų savininkų galimybės. Išaiškėjo, jog privačių paveldo savininkų, pasiryžusių esamomis sąlygomis pritaikyti savo valdomus objektus kultūriniais, ekonominiais, socialiniais ar švietimo tikslams, yra daug mažiau, nei buvo tikėtasi. Dėl to ir atnaujintų privačių paveldo objektų skaičius dabartiniu programavimo laikotarpiu bus mažesnis, nei buvo tikėtasi.

Finansinė priemonė (paskola) kultūros paveldo pritaikymui visuomenės poreikiams yra pirmasis bandymas taikyti finansines priemones šiame sektoriuje. Vis dėlto, panašu, kad planuojant šią intervenciją sektoriaus potencialas buvo pervertintas. Finansinės priemonės įgyvendinimas neprasidėjo, kaip buvo

²³³ Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

planuota, kadangi nė vienas komercinis bankas nesutiko būti šių paskolų finansiniu tarpininku, nes neįžvelgė paklausos tokiai finansinei priemonei. Kol kas dar yra per anksti daryti galutinės išvadas, tačiau galimybės diegti finansines priemones paveldo objektų atnaujinimui Lietuvoje finansuoti atrodo abejotinos.

Lengvatinis PVM tarifas knygoms ir kitiems leidiniams yra taikomas nuo pat pirmojo PVM įstatymo priėmimo 1994 metais ir atitinka Europos Komisijos rekomendacijas. Nepaisant to, prieš įgyvendinant šią intervenciją nebuvo įvertintas jos poveikis vartotojams, leidėjams, prekybininkams ir viešiesiems finansams. Maža to, kainų pokyčių analizė atskleidė, kad faktinių paslaugų kainų pokyčiai tik iš dalies atspindi PVM tarifo pokyčius (PVM tarifas buvo keistas kelis kartus). Kultūros paslaugų neapmokestinimo PVM poveikis kainoms taip pat yra ribotas. Kaip ir lengvatinio PVM knygoms atveju, prieš įgyvendinant intervenciją nebuvo įvertintas galimas atleidimo nuo PVM poveikis. Be to, PVM netaikomas tik ne pelno siekiančių organizacijų teikiamoms kultūros paslaugoms, todėl pelno siekiantys privatus paslaugų teikėjai atsiduria nepalankioje situacijoje.

Kai kurių analizuojamų intervencijų pagrindinė problema yra ta, kad paklausa joms žymiai viršija prieinamą finansavimą. Dėl to tik prasčiausios būklės paveldo objektų išsaugojimas yra finansuojamas valstybės biudžeto subsidijomis nekilnojamųjų ir kilnojamųjų kultūros vertybių išsaugojimui bei katalikų sakralinio paveldo restauravimui. Be to, paraiškos gauti subsidiją nekilnojamųjų ir kilnojamųjų kultūros vertybių išsaugojimui teikimo procesas yra sudėtingas ir gali sulaikyti potencialius pareiškėjus nuo paraiškos rengimo. Katalikų sakralinio paveldo restauravimas yra visiškai priklausomas nuo valstybės biudžeto lėšų, kadangi kitų finansavimo šaltinių (savivaldybių biudžetų, pareiškėjų asmeninių lėšų) indėliai yra labai maži.

Teisės aktų nuostatos, nustatančios reikalavimus paveldo išsaugojimui, nėra įgyvendinamos taip, kaip buvo planuota. Daug paveldo objektų vis dar nėra tinkamai dokumentuoti, o dėl didelio objektų skaičiaus ir ribotų atsakingų institucijų pajėgumų kai kurie iš jų išliks nedokumentuoti bent jau ateinančius kelerius metus²³⁴. Be to, nekilnojamojo turto vystytojų ir potencialių investuotojų nuomone, reikalavimai paveldo išsaugojimui yra nepakankamai lankstūs, o reikalavimas išlaikyti visas restauruojamų objektų dalis visiškai nepakeistas užkerta kelią šių objektų pritaikymui dabartiniu metu aktualiems poreikiams.

2.5.6 FINANSINIŲ PRIEMONIŲ ĮDIEGIMO GALIMYBIŲ ANALIZĖ

Šiame skyriuje analizuojamos galimybės taikyti finansines priemones teikiant tolesnei analizei atrinktas keturių tipų Lietuvos kultūros ir turizmo sektoriaus paslaugas:

- Valstybei ar savivaldybėms priklausančių mokamų turizmo objektų veikla bei mokamos turizmo paslaugos;
- Bibliotekos, archyvai ir muziejai;
- Profesionaliojo ir mėgėjiško scenos meno įstaigos ir infrastruktūra;
- Nemokama prieiga prie kultūros ir turizmo infrastruktūros ir nemokamų paslaugų teikimas.

²³⁴ UAB „ESTEP Vilnius“, UAB „PPMI Group“, *Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos (tvarkybos) paskatų sistemos vertinimas*, 2015

2.5.6.1 VALSTYBEI AR SAVIVALDYBĖMS PRIKLAUSANČIŲ MOKAMŲ TURIZMO OBJEKTŲ VEIKLA BEI MOKAMOS TURIZMO PASLAUGOS

LENTELĖ 105. GALIMYBĖS ĮDIEGTI FINANSINES PRIEMONES VALSTYBEI AR SAVIVALDYBĖMS PRIKLAUSANČIŲ MOKAMŲ TURIZMO OBJEKTŲ VEIKLAI BEI MOKAMOMS TURIZMO PASLAUGOMS FINANSUOTI

Kriterijus	Finansinių priemonių įdiegimo galimybės
Kainodara	Moka vartotojai, neapibrėžta teisės aktuose (padengiama iki 75 procentų bendrųjų sąnaudų)
Reguliacinė ir valdysenos aplinka	Mišri viešojo / privati (viešieji paslaugų teikėjai užima mažiau nei 34 procentus rinkos)
Rinkos potencialas	(Didesnio skaičiaus) mokamų paslaugų plėtros potencialas
Atskaitomybė	Operaciniai tikslai ir kiekybiniai tikslai neapibrėžti
Pajėgumai	Atitinka kokybinius standartus

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

KAINODARA

Kainų nustatymas nėra apibrėžtas teisės aktuose, kainas nustato paslaugų teikėjai. Įskaitant visus paslaugų teikėjus, vidutiniškai 50–75 procentai visų metinių paslaugų teikimo sąnaudų padengiama remiantis kainų mechanizmu.

Kainų didinimas labiausiai paveiktų mažas pajamas gaunančių vartotojų grupes, kurios, savo ruožtu, mažiau naudotųsi paslaugomis. Nepaisant to, šios grupės (pavyzdžiui, pensininkai, studentai, daugiavaikės šeimos) gauna mokesčių lengvatas.

REGULIACINĖ IR VALDYSENOS APLINKA

Už paslaugų teikimą yra atsakingi viešieji subjektai, t. y. Kūno kultūros ir sporto departamentas prie LR Vyriausybės, savivaldybių administracijos ir Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie LR aplinkos ministerijos. Nepaisant to, paslaugų teikimas dažnai perduodamas privatiems subjektams koncesijos ar viešojo ir privataus sektorių partnerystės (VPSP) pagrindu. Pagrindinė kliūtis privatiems subjektams patekti į rinką yra rinkos dydis.

RINKOS POTENCIALAS

Tikslinę grupę sudaro vietiniai lankytojai ir turistai. Visoje šalyje identifikuotas bent 31 paslaugų teikėjas, iš kurių 16 yra nuomos / koncesijos sutarties pagrindu veikiantys privatūs verslo subjektai, 9 – viešosios įstaigos, visiškai ar iš dalies priklausančios valstybei ar savivaldybėms, 4 – valstybės arba savivaldybių biudžetinės įstaigos, 2 – valstybės arba savivaldybių kapitalo verslo subjektai.

Praktikoje rinkoje dominuoja – užima daugiau nei 70 procentų rinkos – privatūs subjektai, daugiausiai teikiantys apgyvendinimo paslaugas, valdantys slidinėjimo trasas ir sveikatingumo centrus.

Daugiau pajamų būtų galima generuoti įvedus naujų mokamų papildomų paslaugų, padidinus paslaugų kainas ar sumažinus valdymo išlaidas.

ATSKAITOMYBĖ

Informacija apie intervencijos kontekstą yra prieinama, ilgojo laikotarpio politikos tikslus atspindintys rodikliai yra apibrėžti, o naujausios tendencijos yra stebimos. Be to, trumpojo ir ilgojo laikotarpio tikslai yra nuoseklūs ir sudaro pagrindą aiškioms sektoriaus strateginėms gairėms. Nepaisant to, trūksta operacinių tikslų kiekybinių išraiškų.

PAJĖGUMAI

Paslaugos atitinka kokybinius standartus ir patenkina bendrąją paklausą. Šiuo metu neplanuojami nei funkcijų perdavimo, nei vidiniai institucijų pokyčiai.

IŠVADOS DĖL FINANSINIŲ PRIEMONIŲ ĮDIEGIMO GALIMYBIŲ

Paslaugų teikimas pasižymi plačiu privačių subjektų dalyvavimu, pakankamais pajėgumais atitikti kokybinius standartus ir patenkinti bendrąją paklausą. Atsižvelgiant į tai, priklausomai nuo tinkamų investicinių projektų prieinamumo, būtų galima svarstyti finansinių priemonių diegimo galimybes.

Jei dabartinė kainų nustatymo sistema leidžia iš dalies padengti bendras metines paslaugų teikimo sąnaudas, tai vykdant bet koki kainų didinimą turėtų būti vertinamas paslaugų finansinis prieinamumas. Padidinus kainas paslaugų vartojimas tarp mažas pajamas gaunančių asmenų grupių gali sumažėti. Siekiant to išvengti, svarbu išlaikyti dabartines intervencijas (konkrečiau, lengvatas ar galimybę nemokamai naudotis viešąja mokama turizmo ir kultūros infrastruktūra ir paslaugomis).

2.5.6.2 BIBLIOTEKOS, ARCHYVAI IR MUZIEJAI

LENTELĖ 106. GALIMYBĖS ĮDIEGTI FINANSINES PRIEMONES BIBLIOTEKOMS, ARCHYVAMS IR MUZIEJAMS FINANSUOTI

Kriterijus	Finansinių priemonių įdiegimo galimybės
Kainodara	Nemokama
Reguliacinė ir valdysenos aplinka	Mišri viešoji / privati (viešieji paslaugų teikėjai užima daugiau nei 66 procentus rinkos)
Rinkos potencialas	Ribotas (didesnio skaičiaus) mokamų paslaugų / infrastruktūros nuomos plėtros potencialas
Atskaitomybė	Aiškaus veiklos rezultatų plano trūkumas
Pajėgumai	Dalinis atitikimas kokybiniais standartams

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

KAINODARA

Paslaugos yra teikiamos nemokamai ir iš esmės negeneruoja pajamų. Pajamos ribotu mastu generuojamos iš papildomų paslaugų (pavyzdžiui, muziejaus erdvių nuomos renginių organizavimui) teikimo.

Pažymėtina, kad šių paslaugų vartojimo lygis priklauso ne nuo jų kainų (paklausa yra santykinai neelastinga), o nuo subjektyvių (asmeninių) vartotojų preferencijų.

REGULIACINĖ IR VALDYSENOS APLINKA

Už paslaugų teikimą atsakinga LR kultūros ministerija, Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnyba ir savivaldybių administracijos. Pagrindinė kliūtis privatiems subjektams patekti į rinką yra didelės fiksuotosios investicijų sąnaudos.

RINKOS POTENCIALAS

Pagrindiniai paslaugų teikėjai yra valstybiniai archyvai (9), muziejai (103) ir bibliotekos (2505), o tikslinė grupė – namų ūkiai (t. y. bibliotekų ir muziejų lankytojai). Bendroji pasiūla patenkina bendrąją paklausą. Rinkoje dominuoja viešieji paslaugų teikėjai, nors kai kuriais atvejais privatūs subjektai ir nevyriausybinės organizacijos taip pat dalyvauja paslaugų teikime (pavyzdžiui, per muziejų valdymą).

Daugiau pajamų būtų galima generuoti įvedus (naujas) mokamas papildomas paslaugas, įvedus mokesčius už paslaugas ar padidinus esamų paslaugų aprėptį. Muziejai taiko nemokamą įėjimą arba labai mažas paslaugų kainas dėl žemos paslaugų kokybės arba verslumo įgūdžių stokos ir dėl to, kad teikia rekomenduotinas gėrybes, kurios turėtų būti prieinamos visiems gyventojams. Tai susiję su muziejų, kaip viešųjų organizacijų, statusu. Bibliotekos taip pat galėtų pasiūlyti daugiau mokamų paslaugų, tapdamos vietiniais ugdymo veiklų centrais, tačiau siekiant jas realizuoti svarbu kelti darbuotojų ir visos organizacijos motyvaciją. Vis dėlto, bibliotekų paslaugos turi būti finansiškai prieinamos, todėl mokamų paslaugų įvedimas gali prieštarauti šių paslaugų tikslui.

ATSKAITOMYBĖ

Informacija apie intervencijos kontekstą yra prieinama (per bendrus dalyvavimo rodiklius). Nepaisant to, ilgojo ir trumpojo laikotarpio tikslai ir kiekybiniai tikslai nėra tinkamai apibrėžti.

PAJĖGUMAI

Viešosios paslaugos kokybinius standartus atitinka iš dalies. Trūkumai susiję su nepakankamomis investicijomis, prasta infrastruktūros būkle ir prasta jos priežiūra bei pasenusių technologijų naudojimu.

IŠVADOS DĖL FINANSINIŲ PRIEMONIŲ ĮDIEGIMO GALIMYBIŲ

Šių paslaugų teikimu siekiama ne generuoti pajamas, o garantuoti prieigą prie rekomenduotinių gėrybių. Tai, savo ruožtu, sąlygoja ribotą privačių subjektų dalyvavimą paslaugų teikime. Atsižvelgiant į tai, pajamų generavimo potencialą būtų galima padidinti gerinant valdymo pajėgumus, įvairinant veiklą ir sudarant geresnes sąlygas privatiems paslaugų teikėjams patekti į rinką. Šie patobulinimai taip pat galėtų prisidėti prie žmogiškojo kapitalo stiprinimo, pavyzdžiui, didinant bibliotekų, kaip ugdymo centrų, vaidmenį. Nepaisant to, dėl didelių fiksuotųjų sąnaudų ir mažo paslaugų pelningumo privačių paslaugų teikėjų atėjimas į rinką yra mažai tikėtinas.

2.5.6.3 PROFESIONALIOJO IR MĖGĖJIŠKO SCENOS MENO ĮSTAIGOS IR INFRASTRUKTŪRA

LENTELĖ 107. GALIMYBĖS ĮDIEGTI FINANSINES PRIEMONES PROFESIONALIOJO IR MĖGĖJIŠKO SCENOS MENO ĮSTAIGOMS IR INFRASTRUKTŪRAI FINANSUOTI

Kriterijus	Finansinių priemonių įdiegimo galimybės
Kainodara	Moka vartotojai, neapibrėžta teisės aktuose (mažas sąnaudų padengimas)
Reguliacinė ir valdysenos aplinka	Mišri viešoji / privati (viešieji paslaugų teikėjai užima daugiau nei 66 procentus rinkos)
Rinkos potencialas	(Didesnio skaičiaus) mokamų paslaugų plėtros potencialas
Atskaitomybė	Aiškaus veiklos rezultatų plano trūkumas
Pajėgumai	Nėra aiškių kokybinių standartų

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

KAINODARA

Paslaugų teikimas yra mokamas, tačiau kainų nustatymas nėra apibrėžtas teisės aktuose. Tiesioginiai vartotojų mokesčiai už paslaugas padengia tik mažą dalį (mažiau nei 25 procentus) visų paslaugų teikimo sąnaudų. Papildomos pajamos ribotu mastu yra generuojamos naudojantis ta pačia infrastruktūra. Kainos veikia mažas pajamas gaunančių asmenų grupes, tačiau tam tikroms grupėms (pavyzdžiui, pensininkams, studentams, daugiavaikėms šeimoms) teikiamos lengvatos padidina paslaugų finansinį prieinamumą kai kuriems mažas pajamas gaunantiems vartotojams.

REGULIACINĖ IR VALDYSENOS APLINKA

Viešieji (valstybės ar savivaldybių lygmens) subjektai yra atsakingi už paslaugų teikimą ir dominuoja paslaugų teikimo rinkoje (užima daugiau nei 66 procentus rinkos). Privačios / nevyriausybinės / neformalios grupės teikia kultūros paslaugas teatro, instrumentalinės ir vokalinės muzikos srityse. Pagrindinė kliūtis privačių organizacijų patekimui į rinką yra didelės fiksuotosios sąnaudos.

RINKOS POTENCIALAS

Paslaugų tikslinė grupė apima visus šalies gyventojus. Pagrindiniai paslaugų teikėjai yra kultūros centrai, teatrai ir kitos atlikimo menų organizacijos. Daugiau pajamų būtų galima generuoti didinant paslaugų kainas, siūlant mokamas papildomas paslaugas ir mažinant valdymo sąnaudas. Tais atvejais, kai paslaugų kainos yra mažesnės už numanomą paslaugų vertę, galima didinti paslaugų kainas. Taip pat galima pasiūlyti papildomas mokamas paslaugas, tokias kaip ekskursijos, ugdomosios veiklos, patalpų nuoma, įmonių renginiai. Geresnis valdymas galėtų padėti sumažinti sąnaudas.

ATSKAITOMYBĖ

Informacija apie intervencijos kontekstą yra prieinama (per bendrus dalyvavimo rodiklius). Nepaisant to, ilgojo ir trumpojo laikotarpio tikslai ir kiekybiniai tikslai nėra tinkamai apibrėžti.

PAJĖGUMAI

Kokybiniai standartai nėra tinkamai apibrėžti. Šiuo metu neplanuojami nei funkcijų perdavimo, nei vidiniai institucijų pokyčiai.

IŠVADOS DĖL FINANSINIŲ PRIEMONIŲ ĮDIEGIMO GALIMYBIŲ

Nors paslaugų kainų reguliavimas nėra apibrėžtas teisės aktuose, egzistuoja tam tikrų finansinio prieinamumo iššūkių, o pajamų generavimo pajėgumai yra maži. Nepaisant to, geresnis valdymas galėtų padėti sumažinti sąnaudas, o už numanomą paslaugų vertę mažesnės kainos galėtų būti didinamos. Be to, būtų galima pasiūlyti daugiau mokamų papildomų paslaugų, tokių kaip ekskursijos, ugdomosios veiklos, patalpų nuoma ir įmonių renginiai.

Finansinių priemonių taikymo šioje srityje svarba auga, todėl būtų galima svarstyti finansinių priemonių diegimą, atsižvelgiant į tinkamų projektų prieinamumą. Be to, investicijos galėtų išnaudoti esamas programas ir schemas.

Pavyzdžiui, 2016 metais Europos Komisija pagal programą „Kūrybiška Europa“ paskelbė 121 mln. eurų vertės kultūros ir kūrybos sektorių garantijų priemonę. Pastarąja siekiama pagerinti kultūros ir kūrybos sektoriuose veikiančių mažų ir vidutinių įmonių galimybes gauti finansavimą, iš dalies padengiant finansinių tarpininkų galimus nuostolius, patiriamus dalyvaujant tokio pobūdžio projektuose. Pagalba teikiama įmonėms, vykdančioms veiklą architektūros, archyvų, bibliotekų, dailiųjų amatų, audiovizualinės kūrybos (įskaitant filmus, televiziją, animaciją, vaizdo žaidimus ir daugialypę terpę), kultūros paveldo, dizaino, festivalių, muzikos, scenos meno, leidybos, radijo ir vaizduojamųjų menų srityse.

Naudojami du modeliai – garantijų teikimas finansiniams tarpininkams paskolų portfelių padengimui ir priešpriešinių garantijų teikimas garantijų institucijoms, padedančioms finansiniams tarpininkams padengti paskolų ar projektais pagrįstų paskolų portfelius. Schema taip pat apima finansinių tarpininkų gebėjimų stiprinimo priemonę, skirtą pagerinti jų supratimą apie kultūros ir kūrybos sektorių ypatumus.

Žemiau pateiktame pavyzdyje aprašomas pirmasis pasirašytas garantijos susitarimas, remiantis investicijas kultūros sektoriuje Ispanijoje.

2017 metų pradžioje pasirašytas pirmasis kultūros ir kūrybos sektorių garantijų priemonės garantijos susitarimas tarp Europos investicijų fondo ir „Compañía Española de Reafianzamiento“ (CERSA) – subjekto, susijusio su Ispanijos ūkio ir pramonės ministerija. Jo pagrindu siekiama suteikti 100 mln. eurų vertės priešpriešinių garantijų portfelį, leisiantį CERSA ateinančius dvejus metus reikšmingai padidinti regioninėms savitarpio garantijų įstaigoms skiriamą finansavimą. Visoje Ispanijoje veikia 19 garantijų schemų, apimančių daugiau nei 118 tūkst. narių ir įformintų garantijų už daugiau nei 28 mlrd. eurų per pastaruosius 30 metų, o sutelktų investicijų apimtis viršija 37 mlrd. eurų. Vidutinis savitarpio garantijų schemos garantuotos paskolos dydis – apie 100 tūkst. eurų, grąžintini per 8 metus.

150 mln. eurų paskolų forma turėtų tapti prieinami daugiau nei 1000 kultūros ir kūrybos sektorių mažų ir vidutinių Ispanijos įmonių, veikiančių filmų, teatro, vaizdo žaidimų kūrimo, muzikos ir atlikimo bei leidybos sektoriuose.

2.5.6.4 NEMOKAMA PRIEIGA PRIE KULTŪROS IR TURIZMO INFRASTRUKTŪROS IR NEMOKAMŲ PASLAUGŲ TEIKIMAS

LENTELĖ 108. GALIMYBĖS ĮDIEGTI FINANSINES PRIEMONES NEMOKAMAI PRIEIGAI PRIE KULTŪROS IR TURIZMO INFRASTRUKTŪROS IR NEMOKAMŲ PASLAUGŲ TEIKIMUI FINANSUOTI

Kriterijus	Finansinių priemonių įdiegimo galimybės
Kainodara	Nemokama
Reguliacinė ir valdysenos aplinka	Mišri viešoji / privati (viešieji paslaugų teikėjai užima daugiau nei 66 procentus rinkos)
Rinkos potencialas	Didesnio bendradarbiavimo ir didesnio skaičiaus turizmo paslaugų potencialas
Atskaitomybė	Dalinis veiklos rezultatų planas
Pajėgumai	Dalinis atitikimas kokybiniais standartams

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

KAINODARA

Paslaugų teikimas yra nemokamas. Generuojamos nedidelės pajamos (kai kurių gamtos objektų lankymas galimas tik įsigijus bilietą).

REGULIACINĖ IR VALDYSENOS APLINKA

Paslaugų teikėjai yra viešieji subjektai. Privatūs subjektai rinkoje nedalyvauja.

RINKOS POTENCIALAS

Pagrindiniai paslaugų teikėjai yra gamtos paveldo vietovės (35 saugomų teritorijų direkcijos), 60 savivaldybių administracijų, Lietuvos zoologijos sodas ir 52 turizmo informacijos centrai. Pajamas būtų galima generuoti įvedant mokamas papildomas paslaugas (pavyzdžiui, bilietus už lankymąsi ar informavimo paslaugas) arba mažinant valdymo sąnaudas (pavyzdžiui, turizmo informacijos centruose).

ATSKAITOMYBĖ

Informacija apie intervencijos kontekstą yra prieinama. Nepaisant to, ilgojo ir trumpojo laikotarpio tikslai bei kiekybiniai tikslai nėra tinkamai apibrėžti.

PAJĖGUMAI

Viešosios paslaugos kokybinius standartus atitinka iš dalies. Trūkumai susiję su nepakankamomis investicijomis, prasta infrastruktūros būkle ir prasta jos priežiūra.

Šiuo metu neplanuojami nei funkcijų perdavimo, nei vidiniai institucijų pokyčiai.

IŠVADOS DĖL FINANSINIŲ PRIEMONIŲ ĮDIEGIMO GALIMYBIŲ

Paslaugos yra teikiamos nemokamai, pajamų generavimo potencialas yra labai ribotas, o privatūs subjektai nedalyvauja paslaugų teikimo rinkoje. Atsižvelgiant į tai, paslaugų teikimo efektyvumą ir pajamų generavimo potencialą būtų galima padidinti įvedus daugiau mokamų papildomų paslaugų (pavyzdžiui,

bilietus už lankymąsi ar informavimo paslaugas) ir sumažinus valdymo sąnaudas (pavyzdžiui, turizmo informacijos centruose).

2.6 LIETUVA: VANDENS TIEKIMAS IR NUOTEKOS

2.6.1 SEKTORIAUS VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ APŽVALGA

Šiame skyriuje apžvelgiamos visos Lietuvos vandens ir nuotekų sektoriuje identifikuotos viešosios paslaugos. Nustatoma kiekvienos viešosios paslaugos įvedimo logika ir su paslaugomis susijusių intervencijų skaičius. Be to, pateikiama santykinė kiekvienos viešosios paslaugos padėtis liberalizacijos-centralizacijos ašyje.

Pagrindinis dviejų sektoriaus paslaugų, kurios iš principo gali būti suprantamos kaip viena, teikėjas yra viešasis sektorius. Toliau pateiktoje lentelėje pateikiamas šių sektoriaus paslaugų sąrašas ir atitinkami jų tikslai.

LENTELĖ 109. LIETUVOS VANDENS IR NUOTEKŲ SEKTORIAUS PASLAUGOS IR JŲ TIKSLAI

Paslaugos pavadinimas	Paslaugos tikslas
Geriamo vandens tiekimas	Teikti vandens tiekimo ir geriamo vandens valymo paslaugas
Nuotekų tvarkymas	Teikti nuotekų ir lietaus vandens surinkimo ir tvarkymo paslaugas

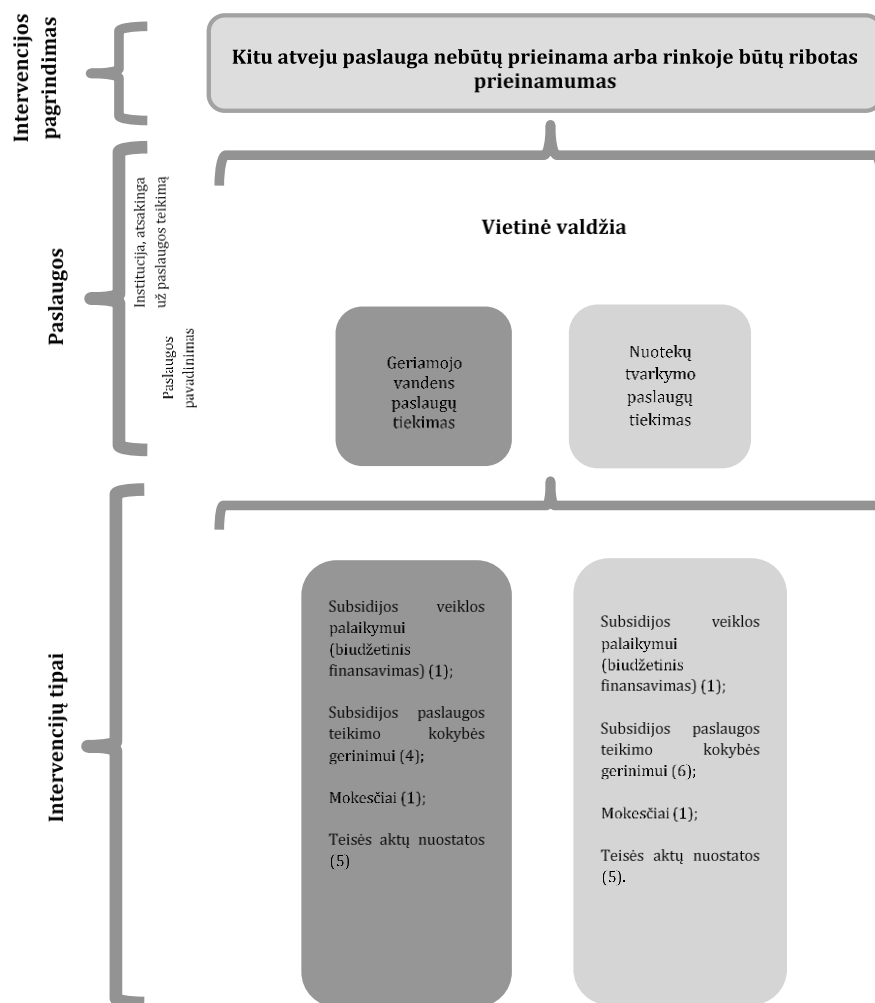
Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

Galima pakartoti, kad paslaugos iš principo gali būti traktuojamos kaip viena paslauga.

2.6.1.1 VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ TEIKIMO SEKTORIUJE PAGRINDIMAS

Svarbiausias viešojo sektoriaus paslaugų teikimo Lietuvos vandens ir nuotekų sektoriuje pagrindimas yra *neprieinamumas arba ribotos paslaugos prieinamumas rinkoje*. Lietuvoje gyventojų tankumas ne miestų savivaldybėse nėra didelis, todėl privatus tiekėjas nesimtum rizikos investuoti ten, kur investicijų susigrąžinimo perspektyva dėl mažo vartotojų skaičiaus yra miglota. Privataus verslo atėjimą į sektorių riboja ir kontroliuojama kaina, kas taip pat mažina paskatas investuoti privačias lėšas į vandens tiekimo ir atliekų tvarkymo sektorių. Šių dviejų veiksnių rezultatas yra paslaugos trūkumas (angl. shortage), todėl tam, kad geriamo vandens tiekimas ir nuotekų tvarkymas būtų užtikrinti, reikalingas viešojo subjekto įsikišimas į rinką.

Žemiau pateiktoje schemoje atsispindi bendra viešųjų intervencijų į Lietuvos atliekų tvarkymo sektorių logika. Schemos viršuje yra pagrindžiama, kodėl valstybė nutaria kištis į paslaugos teikimą, o žemiau yra išvardinamos atitinkamos paslaugos. Paslaugos yra klasifikuojamos ne tik pagal logiką, kurią jos atitinka, bet ir pagal įstaigą, kuri yra atsakinga už jų teikimą. Viešosios intervencijos yra priskiriamos paslaugoms, su kurių įgyvendinimu jos yra susijusios. Paslaugos ir atitinkamos intervencijos yra nuspalvintos ta pačia spalva.

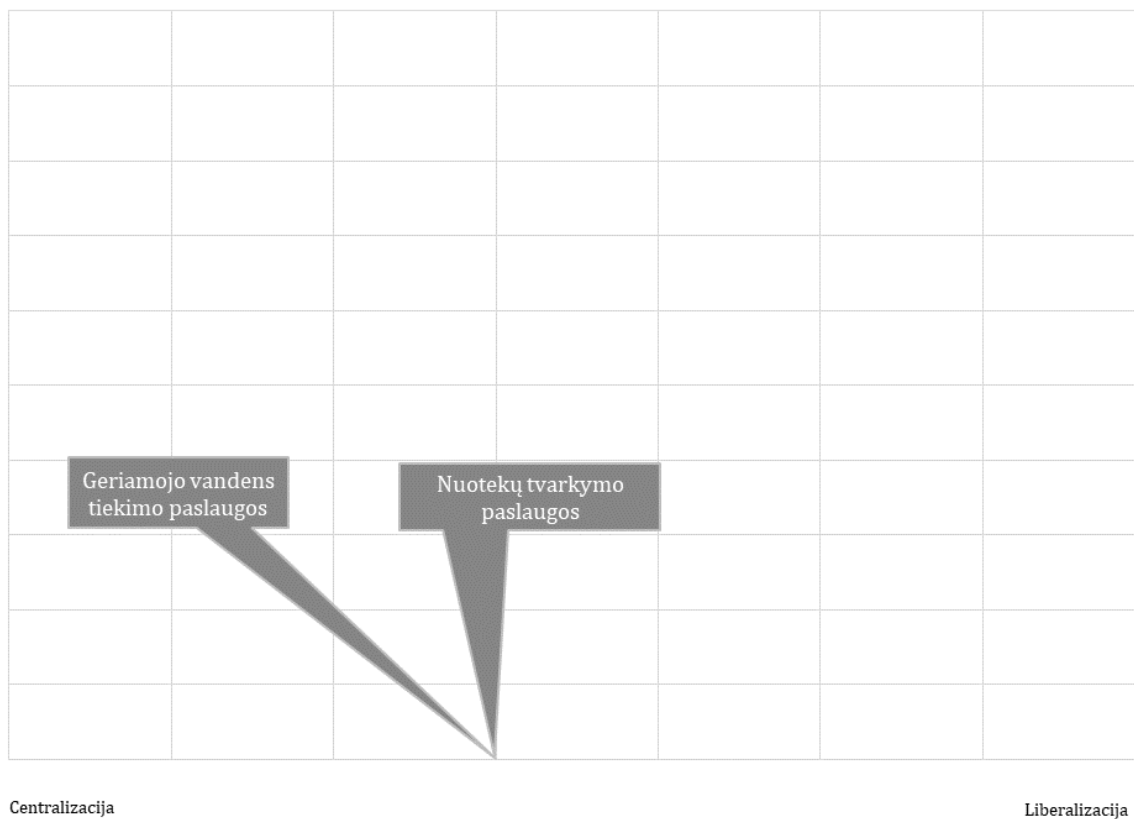
PAVEIKSLAS 27. VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ LOGIKA LIETUVOS VANDENS IR NUOTEKŲ SEKTORIJE

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

2.6.1.2 PASLAUGŲ TEIKIMO LIBERALIZACIJOS LYGIS

Žemiau pateiktame paveiksle, viešosios paslaugos Lietuvos vandens ir nuotekų tvarkymo sektoriuje buvo įvertinamos liberalizacijos-centralizacijos ašyje. Sektoriaus paslaugų vietos liberalizacijos-centralizacijos ašyje identifikavimo kriterijai yra šie: pagrindinis paslaugą teikiantis subjektas (labiausiai centralizuotas teikimo būdas yra tiesiogiai per vyriausybės/savivaldybės įstaigas, labiausiai liberalizuotas teikimo būdas yra per rinkos subjektą (operatorių)); labiausiai paplitęs viešųjų paslaugų teikimo būdas (labiausiai centralizuotas teikimo būdas – tiesiogiai per vyriausybės/savivaldybės įstaigą, labiausiai liberalizuotas – teikimas per rinkos subjektą (operatorių)); kainodara (paslauga yra nemokama; paslaugos kaina egzistuoja

ir yra nereguliuojama; paslaugos kaina yra nustatyta ir reguliuojama viešųjų institucijų); viešųjų operatorių užimama rinkos dalis (100, >66, 34-66, <34 procentai).

PAVEIKSLAS 28. VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ IŠSIDĖSTYMAS LIBERALIZACIJOS-CENTRALIZACIJOS SKALĖJE LIETUVOS VANDENS IR NUOTEKŲ SEKTORIUJE

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

Sektoriuje tiek vandens, tiek nuotekų paslaugų teikimas vyksta tokiu pačiu būdu (identiškas taškas liberalizacijos-centralizacijos ašyje), nes paprastai abi paslaugas Lietuvoje teikia tie patys juridiniai asmenys. Išskyrus keletą išimčių, paslaugų sektoriuje teikėjai yra savivaldybėms priklausančios įmonės. Nors paslaugų vartotojai už jas daug nemoka, tačiau paslaugos nemokamos taipogi nėra, dėl žemos kainos viešųjų subjektų dalis rinkoje yra reikšminga ir sudaro beveik 100 procentų.

2.6.2 PASLAUGŲ IR SUSIJUSIŲ INTERVENCIJŲ, ATRINKTŲ TOLESNEI ANALIZEI, PRISTATYMAS

Šiame skyriuje pristatomos paslaugos bei su jomis susijusios intervencijos, kurios buvo pasirinktos tolimesnei analizei. Šiai, jau išsamesnei analizei buvo pasirinktos dvi Lietuvos atliekų tvarkymo sektoriaus paslaugos:

- Geriamojo vandens tiekimas;
- Nuotekų tvarkymas.

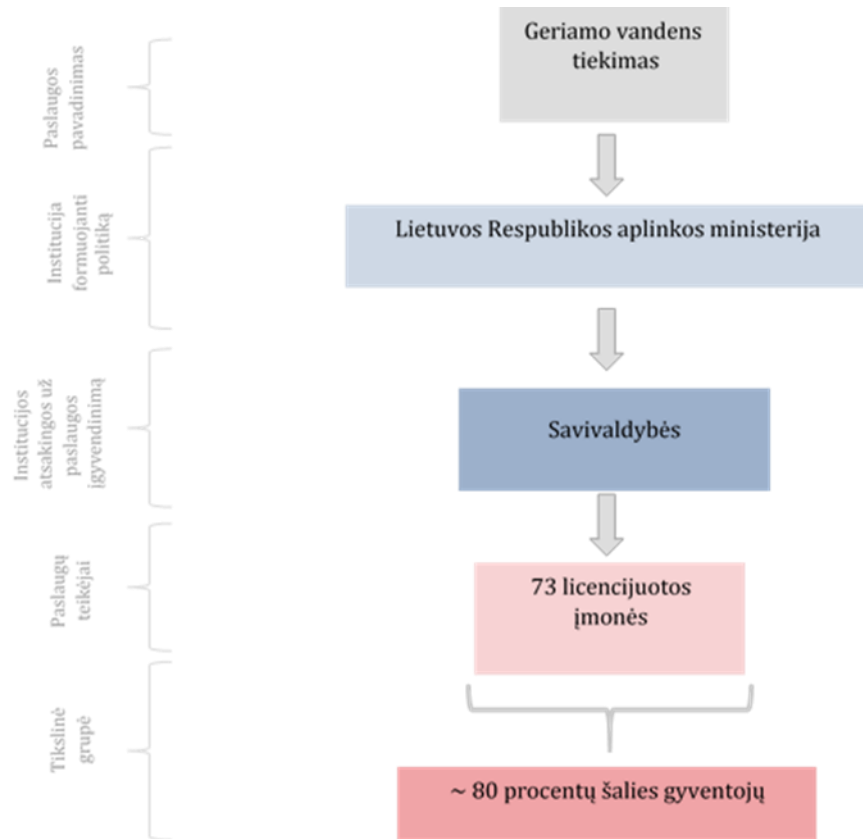
Pagrindiniai strateginiai tikslai, tiekimo būdai bei intervencijos susijusios su minėtomis paslaugomis yra aptariamoms žemiau pateikiamame skyriuje.

2.6.2.1 PAGRINDINIAI SEKTORIAUS POLITIKOS TIKSLAI, SUSIJĘ SU TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTOMIS PASLAUGOMIS

Lietuvos vandens ir nuotekų sektoriaus ilgalaikis tikslas, kaip apibrėžta Nacionalinėje aplinkos apsaugos strategijoje, kurią Seimas patvirtino 2015 m. balandžio 16d., yra užtikrinti geros kokybės geriamojo vandens ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimą 100 proc. gyventojų iki 2050 metų. Sektoriaus trumpalaikiai tikslai yra geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumo užtikrinimas atitinkamai nemažiau 83 ir 81 proc. Lietuvos gyventojų. Apskritai, ilgalaikiai ir trumpalaikiai tikslai yra suderinami, nors strateginis Aplinkos ministerijos veiklos planas 2017-2019 m. rodo šiek tiek kitokius skaičius t.y. 89 proc. ir 85 procentams gyventojų užtikrintas geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumas iki 2020 m. Visgi, nepaisant politikos planavimo nuoseklumo, per pastaruosius metus realus pagerėjimas teikiant šias paslaugas nebuvo pakankamas. To paties Nacionalinės aplinkos apsaugos strategijos dokumento duomenimis, tik 67 proc. Lietuvos gyventojų buvo prisijungę prie centralizuotų nuotekų tvarkymo tinklų, o 76 procentai gavo centralizuotai tiekiamo geriamojo vandens paslaugas 2012-2013 metais. Remiantis Eurostat pateikiamais duomenimis, prisijungusių prie centralizuotų vandens tiekimo tinklų procentas siekė 80,2, o prisijungimas prie centralizuotų nuotekų surinkimo ir valymo tinklų 2015 m. sudarė 72,4 nuošimčius. Tokie patys duomenys yra pateikiami ir Lietuvos vyriausybės rezoliucijoje „Dėl vandenų srities plėtros 2017-2023 m. programos patvirtinimo“, Nr. 88, priimtos 2017 m. vasario 1 d.

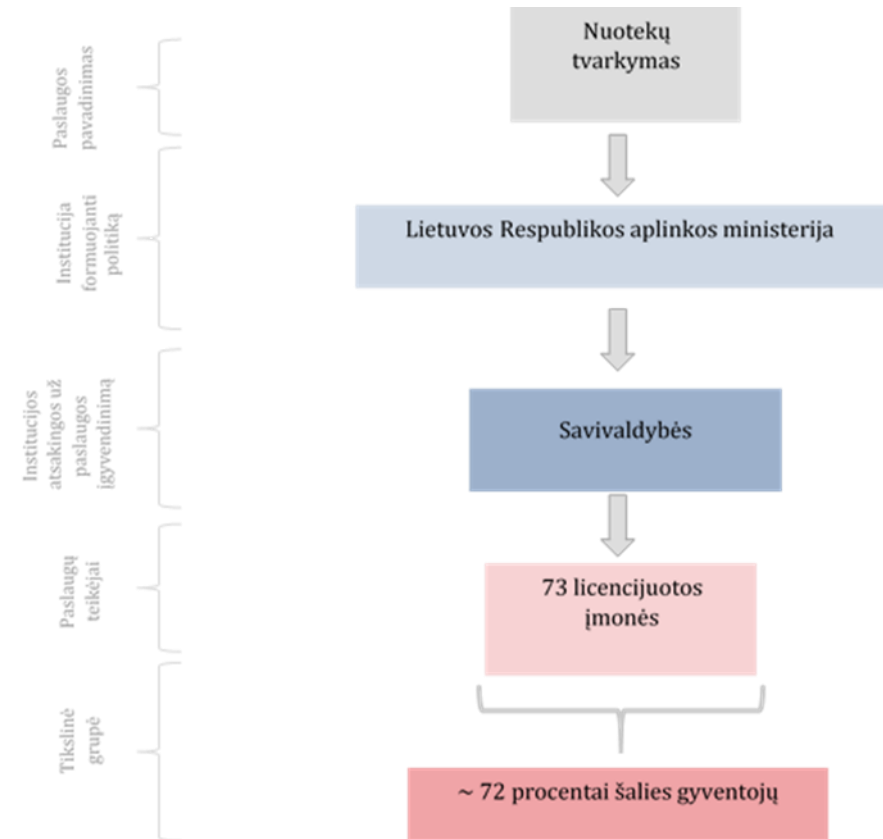
2.6.2.2 TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTŲ PASLAUGŲ TEIKIMO IR FINANSAVIMO STRUKTŪRA

Žemiau pateiktuose grafikuose parodoma kiekvienos tolimesnei analizei pasirinktos paslaugos struktūra. Grafikuose nurodomas kiekvienos paslaugos pavadinimas, įstaiga(os) atsakinga(os) už politikos formavimą bei paslaugų teikimo įgyvendinimą. Dvi žemiausios grafikų dalys nurodo paslaugų teikėjus bei tikslines grupes, kurioms paslauga yra skirta.

PAVEIKSLAS 29. GERIAMO VANDENS PASLAUGŲ TEIKIMO STRUKTŪRA

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

PAVEIKSLAS 30. NUOTEKŲ TVARKYMO PASLAUGŲ TEIKIMO STRUKTŪRA

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

2.6.2.3 INTERVENCIJOS, SUSIJUSIOS SU TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTOMIS PASLAUGOMIS

Kiekviena iš tolimesnei analizei pasirinktų paslaugų yra susijusi su intervencijomis, kuriomis siekiama įgyvendinti atitinkamos paslaugos teikimą. Visos intervencijos, susijusios su komunalinių atliekų tvarkymo ir atliekų deginimo paslaugomis, yra pateiktos žemiau esančioje lentelėje.

LENTELĖ 110. INTERVENCIJOS, SUSIJUSIOS SU TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTOMIS PASLAUGOMIS

Paslaugos pavadinimas	Intervencijos tipas				Intervencijos pavadinimas
Geriamo vandens tiekimas	Subsidijos gerinimui	paslaugos	teikimo	kokybės	ESIF subsidijos paviršinių nuotekų infrastruktūros palaikymui ir vystymui
	Subsidijos gerinimui	paslaugos	teikimo	kokybės	Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondo subsidijos vandentvarkos infrastruktūros vystymui
	Subsidijos gerinimui	paslaugos	teikimo	kokybės	Geriamo vandens tiekimo ir paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūros vystymas kaimiškose vietovėse
	Subsidijos gerinimui	paslaugos	teikimo	kokybės	ESIF investicijos į geriamo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūrą pagal priemones 05.3.2-APVA-V-013 ir 05.3.2-APVA-R-014
	Mokesčiai				Gamtinių resursų išgavimo mokestis taikomas įmonėms įgyvendinančioms vandens išgavimo darbus
	Teisės aktų nuostatos				Mokėjimų už geriamo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas lubos
	Teisės aktų nuostatos				Prievolė jungtis prie centralizuotų geriamo vandens tiekimo tinklo (šiuo metu nėra įgyvendinama)
	Teisės aktų nuostatos				Įmonių, teikiančių geriamo vandens paslaugas licenzijavimas
	Teisės aktų nuostatos				Vandentvarkos įmonių privatizacijos apribojimai
	Finansiniai instrumentai				Vandentvarkos fondas
Nuotekų tvarkymas	Subsidijos gerinimui	paslaugos	teikimo	kokybės	ESIF subsidijos paviršinių nuotekų infrastruktūros palaikymui ir vystymui
	Subsidijos gerinimui	paslaugos	teikimo	kokybės	Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondo subsidijos vandentvarkos infrastruktūros vystymui
	Subsidijos gerinimui	paslaugos	teikimo	kokybės	ESIF investicijos į geriamo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūrą pagal priemones 05.3.2-APVA-V-013 ir 05.3.2-APVA-R-014
	Subsidijos gerinimui	paslaugos	teikimo	kokybės	Geriamo vandens tiekimo ir paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūros vystymas kaimiškose vietovėse
	Mokesčiai				Gamtinių resursų išgavimo mokestis taikomas įmonėms įgyvendinančioms vandens išgavimo darbus
	Teisės aktų nuostatos				Mokėjimų už geriamo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas lubos
	Teisės aktų nuostatos				Prievolė jungtis prie centralizuotų nuotekų tvarkymo tinklo (šiuo metu nėra įgyvendinama)
	Teisės aktų nuostatos				Įmonių, teikiančių geriamo vandens paslaugas licenzijavimas
	Teisės aktų nuostatos				Vandentvarkos įmonių privatizacijos apribojimai
	Finansiniai instrumentai				Vandentvarkos fondas

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

Toliau tyrime pateikta informacija yra ne apie paslaugų visumą, bet apie su paslaugomis susijusias intervencijas.

2.6.3 DUOMENYS APIE ANALIZUOJAMAS VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJŲ SEKTORIJE

Šiame skyriuje pristatoma tolesniam vertinimui atrinktų valstybės intervencijų analizė. Skyriuje pateikiamos lentelės, pristatančios pagrindinę informaciją apie kiekvieną iš intervencijų, toliau pateikiama valstybės intervencijų analizė pagal kiekvieną iš metodologijoje apibrėžtų vertinimo kriterijų.

LENTELĖ 111. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS VANDENS IR NUOTEKŲ SEKTORIJE (1)

Intervencijos pavadinimas	ESIF subsidijos paviršinių nuotekų infrastruktūros palaikymui ir vystymui
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)
Trumpas intervencijos aprašymas	ESIF subsidijomis yra numatoma finansuoti paviršiaus (lietaus) vandens valymo infrastruktūros atnaujinimą ir plėtrą
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2014-2023 Intervencijos įgyvendinimas priklauso nuo ESIF investicijų
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Organizuoti geriamo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas. LR vietos savivaldos įstatymas, Nr. I-533, 1994 m. liepos 7 d.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Plėtoti ir atnaujinti paviršiaus (lietaus) vandens valymo infrastruktūrą, siekiant užtikrinti lietaus ir kitas paviršinio vandens surinkimo paslaugas
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Plėtoti ir atnaujinti paviršiaus (lietaus) vandens valymo infrastruktūrą miestuose, kuriuose gyvena daugiau nei 20 tūkst. gyventojų Lietuvos aplinkos ministro įsakymas dėl projekto finansavimo (priemonė Nr. 05.1.1-APVA-R-007)
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	APVA
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	ESIF fondai
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Savivaldybės biudžetai
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Valstybės/savivaldybės ar jų institucijų valdoma pelno siekianti įmonė (-s)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Regioninis planavimas

Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio asignavimo dydis apskaičiuojamas remiantis paslaugų teikėjų vertinimais
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	100%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Intervenciją gaunančių miestų gyventojai ir svečiai
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams reikiamas paslaugas
Intervencijos vartojimo privalomumas	Intervencijos naudojimas vartotojams privalomas
Intervencijos vartotojų atrankos kriterijai	Intervenciją gali gauti subjektai, atitinkantys finansavimo kriterijus, galutinę jos naudą gauna teritorijų, kuriose pagerėja vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugos, gyventojai
Intervencijos poveikis	Pagal 05.1.1-APVA-R-007 priemonę, Lietuvos regionams buvo skirtos skirtingos sumos: 6,2 mln. Eur Klaipėdos, 1,7 mln. Eur Utenos regiono miestams, 23 mln. Eur Vilniaus regiono miestams, 1,5 mln. Eur Marijampolei, 0,9 mln. Eur Tauragei, 2,3 mln. Eur Alytui ir 4,6 mln. Eur Šiauliams.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Nebuvo nustatytas joks nenumatytas intervencijos poveikis
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Lietaus vandens infrastruktūra, kuri buvo pastatyta arba kuri dar yra statoma naudojant ESIF finansavimą, ateityje turės būti atnaujinta. Todėl, atsižvelgiant į mažėjančias ESIF investicijas, reikės naudoti finansinius instrumentus (pavyzdžiui, banko paskolas). Ekonominis perspektyvumas yra vienas iš kriterijų, pagal kurį įmonės gali gauti paskolą, taip pat gyventojų (ne tik bendrovių) apmokestinimas už paviršinio vandens surinkimą turės būti svarstomas.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Nebuvo nustatyta jokių nesuderinamumų su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Intervencijos atsisakymo galimybės yra ribotos

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017

LENTELĖ 112. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERNVEIJCA LIETUVOS VANDENS IR NUOTEKŲ SEKTORIJE (2)

Intervencijos pavadinimas	Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondo subsidijos vandentvarkos infrastruktūros vystymui
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)
Trumpas intervencijos aprašymas	Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondo (LAAIF) numatytos subsidijos viešojo ir privataus sektoriaus nuotekų valymo infrastruktūros plėtrai
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1999 – iki dabar Pagal viešai prieinamas investicijų direktyvas, tiek 2015 m. tiek 2016 m. su nuotekų tvarkymu susiję projektai gavo 950 tūkst. EUR. Finansavimas buvo skirtas paviršinio vandens surinkimo galimybių kūrimui ir plėtrai, vandens nuotekų infrastruktūros plėtrai kaimo vietovėse (gyvenvietėse su mažiau nei 200 žmonių). 2017 m. finansavimas pagal programą išaugo iki 4000 tūkst. EUR, daugiausia buvo finansuojamas vandens nuotekų valymas kaimo vietovėse ir ekonominę veiklą vykdančių subjektų teritorijose.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Organizuoti geriamo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas. LR vietos savivaldos įstatymas, Nr. I-533, 1994 m. liepos 7 d.

Tėsinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR vietos savivaldos įstatymas Nr. I-533, 1994 m. liepos 7 d., LR Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas, Nr. VIII-1183, 1999 m. Kovo 13 d.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Finansuoti prisijungimą prie nuotekų surinkimo tinklų arba sukurti nuotekų valymo pajėgumus, siekiant užtikrinti nuotekų valymą.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Finansuoti prisijungimą prie nuotekų surinkimo tinklų arba sukurti nuotekų valymo pajėgumus. LR aplinkos ministro įsakymas dėl Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondo programos lėšų naudojimo kryptų patvirtinimo
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondas
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Valstybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos ir paklausos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Valstybės/savivaldybės ar jų institucijų valdoma pelno siekianti įmonė (-s)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Projektinis konkursas
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios pelno siekiančios įmonės
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Projektinis konkursas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio asignavimo dydis apskaičiuojamas remiantis paslaugų teikėjų vertinimais
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	34-66%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Daugiausia juridiniai asmenys
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams reikiamas paslaugas
Intervencijos vartojimo privalomumas	Intervencijos naudojimas vartotojams privalomas
Intervencijos vartotojų atrankos kriterijai	Dažniausiai įmonės pačios apsisprendžia įgyvendinti vandens ir oro taršą mažinančias priemones. Tokių priemonių naudą patiria aplinkinių teritorijų gyventojai.
Intervencijos poveikis	Nuo programos įgyvendinimo pradžios, maždaug 115 projektų, susijusių su nuotekų tvarkymo infrastruktūros įrengimu, buvo įgyvendinti arba vis dar vyksta. Pagal turimus 2010 m. duomenis, nuo 2010 m. iki 2017 m. buvo skirta maždaug 5,5 mln. Eur projektams, susijusiems su nuotekų infrastruktūros statymu arba plėtra.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Nebuvo nustatytas joks nenumatytas intervencijos poveikis.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Nebuvo nustatyta jokių iššūkių, susijusių su intervencijos įgyvendinimu.

Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Nebuvo nustatyta jokių nesuderinamumų su kitomis susijusiomis intervencijomis
Galimybės pakeisti/atsakyti intervencijos	Intervencijos atsisakymo galimybės yra ribotos

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 113. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERNVEIJA LIETUVOS VANDENS IR NUOTEKŲ SEKTORIJE (3)

Intervencijos pavadinimas	Geriamo vandens tiekimo ir paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūros vystymas kaimiškose vietovėse
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)
Trumpas intervencijos aprašymas	Kaimo plėtros programos lėšomis yra numatyta finansuoti nuotekų ir lietaus vandens tvarkymo infrastruktūros plėtrą kaimiškose vietovėse
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2014-2023 Intervencijos įgyvendinimas priklauso nuo ESIF investicijų
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Organizuoti geriamo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas. LR vietos savivaldos įstatymas, Nr. I-533, 1994 m. liepos 7 d.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	Kaimo plėtros programa 2014–2020 m. m.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Plėtoti vandens tiekimo ir lietaus vandens tvarkymo infrastruktūrą kaimiškose vietovėse, siekiant užtikrinti vandens tiekimo ir nuotekų valymo paslaugas
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Finansuoti vandens ir lietaus infrastruktūros plėtrą kaimo vietovėse. 2014 – 2020 m. KPP veiklos sritis 7.2 „Parama investicijoms į visų rūšių mažos apimties infrastruktūrą“
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis ir regioninis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Nacionalinė mokėjimo agentūra prie Žemės ūkio ministerijos
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	ESIF fondai
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Savivaldybės biudžetai ir privačios lėšos
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Valstybės/savivaldybės ar jų institucijų valdoma (-os) pelno siekianti įmonė (-s)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Regioninis planavimas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio asignavimo dydis apskaičiuojamas remiantis paslaugų teikėjų vertinimais
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	100%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Kaimiškų vietovių gyventojai, kurie nuotekos yra tvarkomos ir/arba paviršinis vanduo surenkamas
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams reikiamas paslaugas
Intervencijos vartojimo privalomumas	Intervencijos vartojimas yra savanoriškas

Intervencijos vartotojų atrankos kriterijai	Paslaugą gali gauti visos finansavimo kriterijus atitinkančios kaimiškos vietovės
Intervencijos poveikis	Analizės metu jau buvo atrinktos 25 paraiškos, kurios bus finansuojamos. Šiuos projektus parengė savivaldybės bei patvirtino regionų plėtros tarybos. Tačiau projektai yra sudėtingi ir skirti finansuoti ne tik mažos apimties vandens infrastruktūrą, bet ir kapinių, poilsio zonų bei vietinių kelių tvarkymo darbus. Be to, ši priemonė padeda gerinti gyvenimo kokybę ne tik individualiems kaimo gyvenviečių namų ūkiams (iki 200 gyventojų), bet ir kaimo mokykloms, bibliotekoms, kultūros centrams.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Nenumatytas intervencijos poveikis nebuvo nustatytas.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Dėl mažėjančio gyventojų skaičiaus, infrastruktūra ateityje gali tapti pertekline. Be to, gyventojai vangiai jungiasi prie kuriamos infrastruktūros. Europos Komisija neįtraukė vandens nuotekų tvarkymo kaimo vietovėse finansavimo kaip tinkamų išlaidų pagal 2014-2020 m. periodui, tačiau ji egzistavo 2007-2013 m. finansiniu laikotarpiu.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Nebuvo nustatyta jokių nesuderinamumų su kitomis susijusiomis intervencijomis
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos yra ribotos

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017

LENTELĖ 114. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERNVEIJA LIETUVOS VANDENS IR NUOTEKŲ SEKTORIJE (4)

Intervencijos pavadinimas	Geriamo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros pagal ES investicines priemones „Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo ūkio gerinimas“ 05.3.2-APVA-V-013 ir „Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemų renovavimas ir plėtra, įmonių valdymo tobulinimas“ 05.3.2-APVA-R-014 plėtra
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)
Trumpas intervencijos aprašymas	ESIF subsidijomis yra numatoma finansuoti geriamojo vandens ir nuotekų sistemų atnaujinimą ir plėtrą.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2014-2023 Intervencijos įgyvendinimas priklauso nuo ESIF investicijų
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Organizuoti geriamo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas. LR vietos savivaldos įstatymas, Nr. I-533, 1994 m. liepos 7 d.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	2014–2020 m. Europos Sąjungos veiksmų programa
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Atnaujinti ir plėtoti geriamojo vandens ir nuotekų sistemas, siekiant užtikrinti kokybiškas vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Atnaujinti ir plėtoti geriamojo vandens ir nuotekų sistemas. Aplinkos ministro įsakymas dėl projektų finansavimo (priemonės Nr. 05.3.2-APVA-V-013 ir 05.3.2-APVA-R-014)
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis ir regioninis lygmeniu
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo

Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	ESIF fondai
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Savivaldybės biudžetas ir privačios lėšos
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMIAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Valstybės/savivaldybės ar jų institucijų valdoma pelno siekianti įmonė (-s) bei biudžetinė įstaiga (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Valstybinis ir regioninis planavimas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio asignavimo dydis apskaičiuojamas remiantis paslaugų teikėjų vertinimais
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	100%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Vieši ir privatūs subjektai prisijungę prie pagal priemones kuriamos infrastruktūros
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams reikiamas paslaugas
Intervencijos vartojimo privalomumas	Intervencijos naudojimas nėra privalomas
Intervencijos vartotojų atrankos kriterijai	Intervenciją gauna vartotojai gyvenantys teritorijose, kuriose yra investuojama į aptariamų paslaugų gerinimą pagal aptariamą ES priemones
Intervencijos poveikis	Einamuoju ESIF investicijų laikotarpiu yra numatytos dvi priemonės, skirtos geriamo vandens ir nuotekų sistemų atnaujinimui ir plėtrai: Nr. 05.3.2-APVA-V-013 ir 05.3.2-APVA-R-014. Investicijos pagal pirmąją priemonę sudaro beveik 80 mln. Eur. Projektų, kuriuos siūloma finansuoti iš priemonės, sąrašas apima vandens ir kanalizacijos infrastruktūros plėtrą Panevėžio mieste ir jo regione (1,2 mln. Eur), vandens infrastruktūros rekonstrukciją Alytuje (3 mln. Eur), vandens infrastruktūros rekonstrukciją Jonavoje (2,5 mln. Eur), vandens tiekimo ir infrastruktūros plėtrą Kazlų Rūdoje ir Jūros kaime (1,2 mln. Eur), vandens tiekimo ir kanalizacijos infrastruktūros plėtrą Paobelioose (0,55 mln. Eur), vandens ir kanalizacijos infrastruktūros plėtrą Klaipėdoje ir jos regione (4 mln. Eur), vandens tiekimo infrastruktūros plėtrą Kupiškėje (0,65 mln. Eur), vandens tiekimo ir nuotekų infrastruktūros plėtrą Kuršėnuose (0,65 mln. Eur), vandens ir nuotekų infrastruktūros plėtrą Lazdijų mieste ir regione (4 mln. Eur), vandens ir nuotekų infrastruktūros plėtrą Pakruojo regione (1,4 mln. Eur), vandens ir nuotekų infrastruktūros plėtrą Radviliškyje (1,4 mln. Eur), vandens ir nuotekų infrastruktūros plėtrą Raseinių regione (0,4 mln. Eur), vandens ir nuotekų infrastruktūros plėtrą Rokiškyje (1 mln. Eur), vandens ir nuotekų infrastruktūros plėtrą Marijampolės regione (1 mln. Eur), Lepšių vandens tiekimo įmonės Šiauliuose rekonstrukciją (2 mln. Eur), vandens ir nuotekų infrastruktūros plėtrą Šilalės regione (0,9 mln. Eur), Tauragės vandens valymo stoties rekonstrukciją (2,1 mln. Eur), vandens ir nuotekų infrastruktūros plėtrą Varėnos regione (0,9 mln. Eur), vandens ir nuotekų infrastruktūros plėtrą Panevėžio regione (0,4 mln. Eur), vandens ir nuotekų infrastruktūros plėtrą Vilniaus mieste (4,6 mln. Eur), vandens ir nuotekų infrastruktūros plėtrą Anykščių regione (4,1 mln. Eur), vandens ir nuotekų infrastruktūros plėtrą Kretingos regione (5,1 mln. Eur). Utenos miestui buvo skirta 10,7 mln. Eur, o Telšiams 7,5 mln. Eur dumblo infrastruktūros statybos darbų įgyvendinimui.

	Taigi, buvo padarytas didelis poveikis vandens ir nuotekų paslaugų kokybės gerinimui ir plėtrai. Investicinė priemonė 05.3.2-APVA-R-014 analizės metu buvo gavusi 60 paraiškų, iš kurių 54 buvo pasirašytos pagal jas paskirstant 119 mln. Eur. Vandens ir kanalizacijos infrastruktūros projektams Vilniaus regione buvo skirta maždaug 30 mln. Eur, Telšių regiono infrastruktūros projektams - 7 mln. Eur, 27 mln. Eur skirta analogiškai veiklai Kauno regione ir po 12 mln. Eur Panevėžio bei Klaipėdos regionuose.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Ši sukurta arba kuriama infrastruktūra lems einamąsias sąnaudas, padengti kurias galimybės po 2020 m. bus mažesnės.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Gyventojų jungimasis prie naujai kuriamos infrastruktūros yra vangus (ypač priemiesčiuose ir mažesniuose miestuose), nes nėra teisinio įpareigojimo prisijungti, o bendrovės nepadengia prisijungimo kaštų.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Nebuvo nustatyta jokių nesuderinamumų su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nebuvo nustatyta jokių galimybių pakeisti ar atšaukti identifikuotą intervenciją.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 115. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERNVEIJCA LIETUVOS VANDENS IR NUOTEKŲ SEKTORIJE (5)

Intervencijos pavadinimas	Gamtinių resursų išgavimo mokestis taikomas įmonėms įgyvendinančioms vandens išgavimo darbus
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Mokestis
Trumpas intervencijos aprašymas	Mokesčiai, taikomi vandenį išgaunančioms įmonėms už taršą, kurią jos sukelia vykdydamos vandens išgavimo darbus.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2006 – iki dabar Įstatymas buvo įvestas 1991 m., tačiau intervencija neegzistavo iki 2006 m., kuomet ji buvo įvesta įgyvendinus įstatymo pataisą (LR mokesčių už valstybinius gamtos išteklius įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. X-616, 2006 m. gegužės 25 d.). 2014 m. mokestis už paviršinio vandens išgavimą keitėsi ir sumažėjo nuo 0,003 Eur už kubinį metrą iki 0,00003 Eur už kubinį metrą.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Skatinti ekonomišką gamtinių išteklių naudojimą, taip pat finansuoti išlaidas, kurias valstybė patiria, šalindama taršos, sukeltos resursų gavybos metu, padarinius (LR mokesčių už valstybinius gamtos išteklius įstatymas, Nr. I-1163 1991 m. kovas)
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR mokesčių už valstybinius gamtos išteklius įstatymas, Nr. I-1163 1991 m. kovas
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Skatinti ekonomišką vandens išteklių naudojimą, nustatant mokesčius už vandens gavybos veiklą.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Nustatyti mokesčius už vandens gavybą (LR mokesčių už valstybinius gamtos išteklius įstatymas, Nr. I-1163 1991 m. kovas; LR mokesčių už valstybinius gamtos išteklius įstatymo pakeitimo įstatymas, Nr. X-616, 2006 m. gegužės 26 d.)
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	LR Aplinkos ministerija

Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS/PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Teisės aktų nuostatos/mokesčio/ mokesčio lengvatos subjektai	Juridiniai ir fiziniai asmenys, išgaunantys vandens išteklius
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams tipas	Intervencija jos vartotojams sukelia išlaidas
Intervencijos privalomumas teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams	Intervencija subjektams yra privaloma
Intervencija gaunančių teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektų atrankos kriterijai	Subjektai vykdančys vandens išteklių išgavimo veiklą
Intervencijos poveikis	Didžiausi mokesčiai turi būti mokami už požeminio vandens gavybą, kurią juridiniai asmenys naudoja komerciniams tikslams (4,29 Eur už kubinį metrą), mineralinio vandens (išskyrus vandenį naudojamą sveikatos priežiūros įstaigose), gavybą (4,29 EUR už kubinį metrą); sveikatos priežiūros įstaigose naudojamo vandens gavybą (2,14 Eur už kubinį metrą).
Nenumatyti intervencijos poveikis	Nebuvo nustatytas joks nenumatytas intervencijos poveikis.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Apytiksliais skaičiavimais 10 procentų iš mokesčio pavidalu surinktos sumos yra skiriama geologiniams moksliniams tyrimams. Taip pat verta akcentuoti, kad vandens suvartojimas Lietuvoje yra gana mažas, vienam žmogui tenka apie 60 litrų.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Nebuvo nustatyta jokių nesuderinamumų su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nebuvo nustatyta jokių galimybių pakeisti ar atšaukti identifikuotą intervenciją.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017

LENTELĖ 116. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERNVEIJCA LIETUVOS VANDENS IR NUOTEKŲ SEKTORIJE (6)

Intervencijos pavadinimas	Mokėjimų už geriamo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas lubos
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Teisės aktų nuostatos
Trumpas intervencijos aprašymas	Geriamo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainos reguliuojamos Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos, o patvirtinamos savivaldybių tarybų. Paslaugų kaina negali viršyti 4 procentų apskrities namų ūkių vidutinių mėnesinių pajamų.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2014 - iki dabar Įstatymas buvo įvestas 2006 m., tačiau intervencija neegzistavo iki 2014 m., kuomet jos įvedimas buvo inicijuotas įstatymo pakeitimu. 4 procentų riba buvo pasirinkta remiantis Pasaulio banko rekomendacijomis.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Nustatyti geriamojo vandens ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo organizavimo ir planavimo bendruosius reikalavimus, kad būtų išvengta neigiamo poveikio žmonių sveikatai ir aplinkai. Pirmas straipsnis, LR geriamo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymas, Nr. X-764, 2006 m. liepos 13 d.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR geriamo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo, Nr. X-764 2006 m. liepos 13 d., pirmasis straipsnis
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Nustatyti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainų lubas, siekiant kontroliuoti kainas, kurias vartotojai moka už minėtas paslaugas. Kainų lubomis siekiama išlaikyti paslaugų prieinamumą visiems vartotojams monopolistiniame sektoriuje.

Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Nustatyti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainas, kad jos neviršytų 4 procentų vidutinių namų ūkių mėnesinių pajamų apskrityje. LR geriamo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo, Nr. X-764 2006 m. liepos 13 d., 9 straipsnio 17 dalis.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklausos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS/PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Teisės aktų nuostatos/mokesčio/ mokesčio lengvatos subjektai	Centralizuoto geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų naudotojai
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams tipas	Intervencija suteikia subjektams finansinius išteklius
Intervencijos privalomumas teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams	Intervencija subjektams yra privaloma
Intervenciją gaunančių teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektų atrankos kriterijai	Fiziniai asmenys, besinaudojantys vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugomis. Jie visi yra paveikiami aptariamos intervencijos.
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Visuomenės grupės, patiriančios netiesioginę naudą dėl teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos įgyvendinimo	Centralizuoto geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų naudotojai
Intervencijos poveikio visuomenės grupėms, patiriančioms netiesioginę jos naudą, tipas	Intervencija suteikia subjektams finansinius išteklius
Intervencijos poveikis	Kadangi nėra apskričių, kuriose paslaugų kaina viršytų 4 proc., intervencijos poveikis yra nedidelis. Tačiau gali būti, kad būtent ši intervencija ir užtikrina mažas kainas ir taip daro įtaką paslaugų prieinamumo gerinimui.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Nenumatytas poveikis yra tai, kad kainos nustatymo teisės iš savivaldybių iš dalies perduotos Valstybinei kainų ir energetikos kontrolės komisijai. Dėl šio teisinio pakeitimo atsirado nauja kainų apskaičiavimo metodika ir padidintas tarifas vandens ir kanalizacijos paslaugoms. Kainų nustatymo procedūra buvo bent jau iš dalies depolitizuota, o dėl padidėjusio tarifo sumažėjo sektoriaus nuostoliai.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	4 procentų nuo vidutinių pajamų apskaičiuojami pagal Lietuvos apskritis. Todėl, pavyzdžiui, vidutinės pajamos Vilniaus apskrityje yra didesnės negu Utenos apskrityje, dėl ko 4 procentų riba gyventojams yra skirtinga. Be to, kai kuriose savivaldybėse, pavyzdžiui Neringos, vandens kainos yra dirbtinai mažos, kompensuojant jas nors ir 4 procentų vidutinių pajamų lygis nėra peržengiamas.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Nebuvo nustatyta jokių nesuderinamumų su kitomis susijusiomis intervencijomis
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nebuvo nustatyta jokių galimybių atšaukti identifikuotą intervenciją.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 117. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERNVEIJCA LIETUVOS VANDENS IR NUOTEKŲ SEKTORIJE (7)

Intervencijos pavadinimas	Prievolė jungtis prie centralizuotų geriamo vandens tiekimo tinkle (šiuo metu nėra įgyvendinama)
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Teisės aktų nuostatos
Trumpas intervencijos aprašymas	Šiuo metu nėra įgyvendinama
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	Šiuo metu nėra įgyvendinama
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Šiuo metu nėra įgyvendinama
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Šiuo metu nėra įgyvendinama
Intervencijos tikslo apibrėžimo aiškumas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Šiuo metu nėra įgyvendinama
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Šiuo metu nėra įgyvendinama
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Šiuo metu nėra įgyvendinama
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Šiuo metu nėra įgyvendinama
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Šiuo metu nėra įgyvendinama
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Šiuo metu nėra įgyvendinama
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Šiuo metu nėra įgyvendinama
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Šiuo metu nėra įgyvendinama
INTERVENCIJOS PASIŪLOS/PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Teisės aktų nuostatos/mokesčio/ mokesčio lengvatos subjektai	Šiuo metu nėra įgyvendinama
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams tipas	Šiuo metu nėra įgyvendinama
Intervencijos privalomumas teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams	Šiuo metu nėra įgyvendinama
Intervenciją gaunančių teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektų atrankos kriterijai	Šiuo metu nėra įgyvendinama
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Visuomenės grupės, patiriančios netiesioginę naudą dėl teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos įgyvendinimo	Šiuo metu nėra įgyvendinama
Intervencijos poveikio visuomenės grupėms, patiriančioms netiesioginę jos naudą, tipas	Šiuo metu nėra įgyvendinama
Intervencijos poveikis	n/a
Nenumatytas intervencijos poveikis	n/a
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	n/a
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	n/a
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	n/a

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017

LENTELĖ 118. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERNVEIJCA LIETUVOS VANDENS IR NUOTEKŲ SEKTORIJE (8)

Intervencijos pavadinimas	Įmonių, teikiančių geriamo vandens paslaugas licencijavimas
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Teisės aktų nuostatos
Trumpas intervencijos aprašymas	Kiekviena geriamo vandens tiekimo vandens ir nuotekų tvarkymo paslaugas teikianti bendrovė, turi gauti licenciją, kad galėtų teikti šias paslaugas.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2014 - iki dabar Po LR geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo Nr. X-764 pakeitimo įstatymo, Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija išduoda licencijas subjektams, teikiantiems vandens ir nuotekų tvarkymo paslaugas. Nuo 2015 m. subjektai, norintys toliau teikti paslaugas, turi gauti licencijas iš Valstybinės komisijos, kuri įvertina subjektų valdymo, finansinius ir technologinius gebėjimus. Iki 2015 m. Valstybinė komisija tik labai nežymiai dalyvavo kainų nustatymo procese.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Nustatyti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų organizavimo ir planavimo bendruosius reikalavimus, kad būtų išvengta neigiamo poveikio žmonių sveikatai ir aplinkai. LR geriamo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymas, Nr. X-764, 2006 m. liepos 13 d.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR geriamo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymas, Nr. X-764, 2006 m. liepos 13 d. LR geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo Nr. X-764 pakeitimo įstatymas.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Nustatyti bendrus reikalavimus ir standartus įmonių, kurios teikia vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas, licencijavimui, depolitizuoti paslaugų teikimą sustiprinti Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos vaidmenį paslaugų įgyvendinime.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Reguluoti įmonių, teikiančių vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas, veiklą (LR Vyriausybės nutarimas dėl viešojo vandens tiekimo licencijavimo taisyklių patvirtinimo, Nr. 89, 2007 m. sausio 29 d.)
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS/PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Teisės aktų nuostatos/mokesčio/ mokesčio lengvatos subjektai	Vandentvarkos paslaugas teikiančios įmonės. VKEKK duomenimis, Lietuvoje veikia 73 didesnės aptariamos paslaugas teikiančios įmonės, kurios užima beveik 100 procentų rinkos.
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams tipas	Intervencija subjektams suteikia leidimą
Intervencijos privalomumas teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams	Intervencija subjektams yra privaloma
Intervencija gaunančių teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektų atrankos kriterijai	Visos vandentvarkos įmonės
Intervencijos poveikis	Subjektai, teikę vandens ir nuotekų tvarkymo paslaugas, turėjo gauti licenciją ir iki 2015 m. Nuo 2015 m. Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija tapo atsakinga už subjektų

	valdymo, finansinių ir techninių pajėgumų vertinimą. Tai buvo depolitizacijos proceso ir savivaldybių dalyvavimo vandens ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo procese sumažinimas.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Priėmus įstatymą, mažos vandens tiekimo įmonės susijungė (sumažėjo paslaugų teikėjų skaičius) ir teisė licencijas teikti vandens tiekimo įmonės iš savivaldybių buvo iš dalies perduota Valstybinei kainų ir energetikos kontrolės komisijai.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Nebuvo nustatyta jokių iššūkių, susijusių su intervencijos įgyvendinimu.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Nebuvo nustatyta jokių nesuderinamumų su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Licencijavimo taisyklės buvo pakeistos, kuomet 2014 m. buvo iš dalies pakeistas LR geriamo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymas. Tai suteikė daugiau galių Valstybinei kainų ir energetikos kontrolės komisijai. Esant poreikiui licencijavimo taisyklės gali būti peržiūrimos.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 119. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERNVEIJCA LIETUVOS VANDENS IR NUOTEKŲ SEKTORIJE (9)

Intervencijos pavadinimas	Vandentvarkos įmonių privatizacijos apribojimai
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Teisės aktų nuostatos
Trumpas intervencijos aprašymas	Savivaldybei priklausančios geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įmonės negali būti privatizuotos bei negali būti privačiam subjektui perleidžiamos konsecijos sutartimi.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2014 - iki dabar Įstatymas buvo įvestas 2006 m., tačiau intervencija neegzistavo iki 2014 m., kuomet ji buvo inicijuota kartu su įstatymo pakeitimu.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Nustatyti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų organizavimo ir planavimo bendrusius reikalavimus, kad būtų išvengta neigiamo poveikio žmonių sveikatai ir aplinkai. LR geriamo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymas, Nr. X-764, 2006 m. liepos 13 d.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR geriamo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymas, Nr. X-764, 2006 m. liepos 13 d.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Apsaugoti viešuosius interesus draudžiant vandentvarkos įmonių privatizaciją.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Išlaikyti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įmonės savivaldybės kontrolėje (LR Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo Nr. X-764 pakeitimo įstatymas, 214 m. birželio 12 d. Nr. XII-939)
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	LR Aplinkos ministerija
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS/PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Teisės aktų nuostatos/mokesčio/ mokesčio lengvatos subjektai	Privatūs investuotojai į vandentvarkos įmones
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams tipas	Intervencija draudžia tam tikrą subjektų elgseną

Intervencijos privalomumas teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams	Intervencija subjektams yra privaloma
Intervencija gaunančių teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektų atrankos kriterijai	Intervencijos sukeliama apribojimą patiria juridiniai asmenys, siekiantys investuoti į vandentvarkos įmones
Intervencijos poveikis	LR Vyriausybės nutarimas dėl nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių vandens tiekimo ir nuotekų šalinimo paslaugas teikiančių įmonių sąrašo patvirtinimo, 2004 m. birželio 16 Nr. 761, nustatė beveik 100 vandens ir nuotekų įmonių, kaip subjektus turinčius svarbą nacionaliniam saugumui. Strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčių įmonių ir įrenginių bei kitų nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių įstatymas, 2002 Spalio 10 Nr. IX-1132 nustato, kad tokį statusą turinčių subjektų nuosavybės teisės priklauso valstybei. Todėl įstatymo pakeitimas, (2014 m.), nurodantis draudimą privatizuoti įmones, yra perteklinis. Tai buvo simbolinis gestas, nes vandentvarkos įmones privatizuoti draudžianti teisinė bazė egzistavo jau ir anksčiau.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencijos šalutinis poveikis nebuvo nustatytas
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Nebuvo nustatyta jokių iššūkių, susijusių su intervencijos įgyvendinimu, nes EK Paslaugų direktyva palieka vandens ir nuotekų paslaugų įmonių organizavimą šalių narių atsakomybei.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Nebuvo nustatyta jokių nesuderinamumų su kitomis susijusiomis intervencijomis
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Pagal projektų pripažinimo valstybei svarbiais ekonominiais ar kultūriniais projektais tvarkos aprašą, 2008 m. vasario 13 d., Nr. 136, projektas gali prarasti šį statusą, jeigu jam nepavyksta pasiekti nusistatytų tikslų, įvykdyti įsipareigojimų arba jis turi kitų trūkumų.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 120. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERNVEIJCA LIETUVOS VANDENS IR NUOTEKŲ SEKTORIUJE (10)

Intervencijos pavadinimas	Vandentvarkos fondas
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Finansinis instrumentas
Trumpas intervencijos aprašymas	ESIF lėšos per finansinį instrumentą yra naudojamos finansuoti geriamo vandens ir nuotekų sistemų atnaujinimo ir plėtros darbus.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	Intervencija šiuo metu nėra įgyvendinama
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Organizuoti geriamo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas. LR vietos savivaldos įstatymas, Nr. I-533, 1994 m. liepos 7 d.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Teikti paskolas geriamo vandens ir nuotekų sistemų renovacijai ir plėtrai, siekiant užtikrinti vandens tiekimo ir nuotekų valymo paslaugas.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Finansuoti geriamo vandens ir nuotekų sistemų renovaciją ir plėtrą (Aplinkos ministro įsakymas dėl priemonių įgyvendinimo plano (priemonė Nr. 05.3.2-FM-F-015))
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo

Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Lėšų valdytojas bus atrinktas
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	ESIF fondai
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMIAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Valstybės/savivaldybės ar jų institucijų valdoma pelno siekianti įmonė (-s)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Besikreipiančios institucijos finansiniai sugebėjimai bus vertinami siekiant išsiaiškinti, ar įmonės veikla yra pelninga.
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios pelno siekiančios įmonės
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Besikreipiančios institucijos finansiniai sugebėjimai bus vertinami siekiant išsiaiškinti, ar įmonės veikla yra pelninga.
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio instrumento dydis apskaičiuojamas remiantis paslaugų teikėjų vertinimais
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	100%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Namų ūkiai ir privačios kompanijos (prisijungusios prie tinklo arba turintys/čios potencialą prisijungti)
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams reikiamas paslaugas
Intervencijos vartojimo privalomumas	Intervencijos naudojimas nėra privalomas
Intervencijos vartotojų atrankos kriterijai	Intervencija gali pasinaudoti privatūs ir viešieji subjektai, siekiantys gerinti vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas ir tai veiklai ketinantys pasinaudoti finansiniu instrumentu
Intervencijos poveikis	Intervencijos poveikis priklauso nuo intervencijų, kuriomis siekiama sustambinti vandens tiekimo įmones, sėkmės. Jei dabartinė situacija nesikeis ir vandentvarkos įmonės veiks fragmentuotose rinkose, tikimybė, kad paskolų paklausa bus didelė, yra maža. Ekspertai taip pat ginčijasi, kad tokio finansinio instrumento poreikis yra abejotinas, nes šiuo metu paskolas infrastruktūros plėtrai gali teikti bankai.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija šiuo metu nėra įgyvendinama
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Intervencija šiuo metu nėra įgyvendinama
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija šiuo metu nėra įgyvendinama
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Intervencija šiuo metu nėra įgyvendinama

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

2.6.4 LIETUVOS VANDENS IR NUOTEKŲ TVARKYMO SEKTORIJE ATRINKTŲ VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ ANALIZĖS REZULTATAI

Šiame skyriuje pateikiama viešųjų intervencijų, kurios buvo įtrauktos į išsamų vertinimą, aprašymas ir analizė. Skyriuje pateikiamos lentelės su informacija apie kiekvieną viešąją intervenciją bei atliekama intervencijų analizė.

2.6.4.1 PASIŪLOS PUSĖ: ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ PLANAVIMO KOKYBĖ

Pasirinktų intervencijų planavimo kokybė buvo įvertinta išnagrinėjus intervencijų įgyvendinimo laikotarpio apibrėžimo aiškumą, įgyvendinimo kaštus ir jų pobūdį, tikėtiną intervencijos įgyvendinimo grąžą, administravimo ir įgyvendinimo standartus bei laukiamus rezultatus, taip pat, ar buvo atsižvelgta į bendrą paklausą paslaugai, planuojant atitinkamą intervenciją.

LENTELĖ 121. ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ PLANAVIMO KOKYBĖ VANDENS IR NUOTEKŲ SEKTORIJE

Paslaugos pavadinimas	Susijusios intervencijos pavadinimas	Intervencijos įgyvendinimo periodas apibrėžtas	Intervencijos įgyvendinimo kaštų kiekis bei pobūdis apibrėžti	Tikėtina intervencijos įgyvendinimo grąža numatyta	Intervencijos administravimo ir įgyvendinimo standartai apibrėžti	Rezultatai, numatomi pasiekti įgyvendinus intervenciją, apibrėžti	Egzistuojanti paklausa su intervencija susijusiai paslaugai įvertinta	Intervencijos planavimo kokybė
Intervencijos susijusios su abiejomis paslaugomis	Vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo kompensacija pažeidžiamiesiems vartotojams	x	x	N/A	✓	x	x	PRASTA
	ESIF investicijos į geriamo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūrą	✓	✓	✓	✓	✓	✓	GERA
	Geriamo vandens tiekimo ir paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūros vystymas kaimiškose vietovėse	✓	x	x	✓	x	x	PRASTA
	ESIF subsidijos paviršinių nuotekų infrastruktūros palaikymui ir vystymui	✓	✓	✓	✓	✓	✓	GERA

Vandentvarkos fondas	Intervencija šiuo metu nėra įgyvendinama	Intervencija šiuo metu nėra įgyvendinama	Intervencija šiuo metu nėra įgyvendinama	Intervencija šiuo metu nėra įgyvendinama	Intervencija šiuo metu nėra įgyvendinama	Intervencija šiuo metu nėra įgyvendinama	Intervencija šiuo metu nėra įgyvendinama	Intervencija šiuo metu nėra įgyvendinama
Gamtinių resursų išgavimo mokestis taikomas įmonėms įgyvendinančioms vandens išgavimo darbus	x	x	x	√	x	x		PRASTA
Vandentvarkos įmonių privatizacijos apribojimai	x	N/A	N/A	√	√	x		PRASTA
Prievolė jungtis prie centralizuotų nuotekų tvarkymo ir vandens tiekimo tinklų	Intervencija šiuo metu nėra įgyvendinama	Intervencija šiuo metu nėra įgyvendinama	Intervencija šiuo metu nėra įgyvendinama	Intervencija šiuo metu nėra įgyvendinama	Intervencija šiuo metu nėra įgyvendinama	Intervencija šiuo metu nėra įgyvendinama	Intervencija šiuo metu nėra įgyvendinama	Intervencija šiuo metu nėra įgyvendinama
Įmonių, teikiančių geriamo vandens paslaugas licenzijavimas	x	N/A	N/A	√	x	x		PRASTA
Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondo subsidijos vandentvarkos infrastruktūros vystymui	x		N/A	√	x	x		PRASTA

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

Tolimesnei analizei buvo atrinktos 10 viešųjų intervencijų. Dvi iš jų - prievolė jungtis prie centralizuotų nuotekų tvarkymo tinklo ir Vandentvarkos fondas – analizės metu dar nebuvo įgyvendinamos. Kalbant apie prievolės jungtis prie centralizuotų vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo tinklų intervenciją, tai pasakytina, kad bandymų įgyvendinti šią intervenciją būta jau ne vieno. Visgi, jei atmesti kaip prieštaraujantys konstitucinei žmogaus teisei apsispręsti. Be to, vandentvarkos įmonės parodė (daugiausia

dėl laiko ir finansinių kaštų) mažai noro įgyvendinti šią intervenciją. Šiuo metu klausimas dėl šios intervencijos įgyvendinimo tebėra atviras ir reikalauja politinio sprendimo. Sektoriuje taip pat turėtų būti įvestas finansinis instrumentas - vandentvarkos fondas, tačiau paklausa paskoloms dėl rinkos fragmentacijos, tikėtina, būtų maža. Tad ir ši intervencija tebėra planavimo lygmenyje.

Šešioms intervencijų planavimo kokybė buvo įvertinama kaip prasta. Pavyzdžiui, buvo nustatyta, kad vandentvarkos įmonių privatizacijos apribojimus įgyvendinanti intervencija yra perteklinė. 2014 m. buvo pakeistas Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymas, kuris dabar draudžia vandens įmonių privatizavimą. Tačiau toks reguliavimas, bent jau netiesiogiai, egzistavo ir iki įstatymo pakeitimo priėmimo. LR Vyriausybės nutarimas dėl nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių vandens tiekimo ir nuotekų šalinimo paslaugas teikiančių įmonių sąrašo patvirtinimo, 2004 m. birželio 16 d. Nr. 761 įvardijo beveik 100 vandens ir nuotekų įmonių, kaip turinčių svarbą nacionaliniam saugumui. Strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčių įmonių ir įrenginių bei kitų nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių įstatymas, 2002 m. spalio 10 d. Nr. IX-1132 nustato, kad tokį statusą turinčių subjektų nuosavybės teisės priklauso valstybei.

Nustatyta, kad 2 intervencijų planavimo kokybė yra gera. Pavyzdžiui, ESIF projektų, finansuojamų pagal ES investicinę priemonę Nr. 014, investicijų planai parengti kartu su finansine ir ekonomine projektų analize.

2.6.4.2 PASIŪLOS PUSĖ: ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ ĮGYVENDINIMO EFEKTYVUMAS

Svarbiausias, sektoriuje paslaugas teikiančių subjektų efektyvumą ribojantis veiksnys yra rinkos fragmentacija. Norint iš esmės padidinti efektyvumą, pirmiausia reikia išspręsti šią fragmentacijos problemą, trukdančią atsirasti masto ekonomijai. Ribotas efektyvumo padidėjimas buvo pasiektas dėl įmonių, teikiančių geriamo vandens paslaugas licenzijavimo intervencijos. Kadangi teisė licenzijuoti įmones buvo perduoda Valstybinei kainų ir energetikos kontrolės komisijai, labai mažos įmonės susijungė, šitaip suamžindamos administravimo ir vandens tiekimo kaštus vienam vandens vienetui. Regioninį masto ekonomijos kūrimo pavyzdį galima išvysti vakarų Lietuvoje, kuomet jungėsi Klaipėdos miestui vandenų tiekimo ir nuotekų valymo įmonė su analogiškas paslaugas Klaipėdos rajono gyventojams teikiančia įmone. Šių įmonių susijungimas leido optimizuoti darbo išteklių (iki 380 sumažintas darbuotojų skaičius), efektyviau valdyti ESIF investicijas ir pagerinti tiekiamo vandens kokybę. Nustačius, kad bendrovių susijungimai padidina efektyvumą, reikia paminėti ir priešingą atvejį – įmonių fragmentacija sukelia efektyvumo nuostolius (angl. efficiency losses). Pavyzdžiui, Trakų savivaldybėje vandenį aptariamas paslaugas teikianti įmonė gali būti lengvai prijungta prie Vilniaus miestą analogiškais paslaugomis aprūpinančio subjekto. Infrastruktūros ir valdymo dubliavimas sukuria efektyvumo nuostolius, nes padidėja vandens vieneto kaštai. Jie, beje, kontorliuojamoje paslaugų kainoje šie kaštai nėra atspindimi. Šiuos efektyvumo nuostolius sąlygoja sprendimo dėl sektorių veiklos koncentravimas savivaldybėse, kuriose (dažnai dėl politinių sumetimų) paslaugų kaina keliama nenoriai. Įgyvendinus intervenciją, skirtą šiuo metu veikiančių įmonių valdymo susijungimui, būtų sukurta masto ekonomija, kuri prisidėtų prie efektyvumo didinimo.

Daugelis išnagrinėtų intervencijų, pavyzdžiui, šiuo metu neįgyvendinamos intervencijos, reguliuojamojo pobūdžio intervencijos bei mokestinės intervencijos, neturi įtakos paslaugų teikimo efektyvumo kompotentui.

Pagal EK Paslaugų direktyvą, vandens paslaugų organizavimas priklauso nuo atskirų ES valstybėse narėse priimtų sprendimų. Esami Lietuvos teisės aktų nuostatai nurodo, kad vandens tiekimo įmonės yra viešosios įstaigos. Be to, vandens tiekimo bendrovės yra valstybinės svarbos objektai ir atitinkamai negali būti privatizuotos. Šis teisės aktų nuostatas buvo patvirtintas 2014 m. pakeitus Geriamojo vandens tiekimo ir

nuotekų tvarkymo įstatymą. Tačiau, vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų perdavimas privatiems subjektams, prieš įgyvendinant rinkų stambinimą, turėtų neigiamą poveikį, nes rečiau apgyvendintose vietovėse, paslaugos taptų smarkiai priklausomos nuo subsidijavimo.

2.6.4.3 PASIŪLOS PUSĖ: ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ POVEIKIS

Pirma, reikėtų pažymėti, kad geros kokybės geriamo vandens tiekimas ir kokybiškas nuotekų tvarkymas pagal ES ir nacionalinius standartus gerina visuomenės sveikatą, o tai reiškia, kad kokybiškų paslaugų teikimas yra geros gyvenimo kokybės sąlyga. Jeigu dabartinėmis sąlygomis įgyvendinamas paslaugų teikimas būtų paliktas tik rinkai, rinkos dalyviai greičiausiai privatizuotų įmones, veikiančias didesniuose miestuose. Tokiu būdu kaimo vietovėse atsirastų nuolatinis subsidijų poreikis t.y. jei ESIF investicijos sumažėtų, šiose vietovėse būtų sunku užtikrinti aukštą paslaugų kokybę. Tačiau teisės aktų nuostatos draudžiančios privatizaciją reiškia, kad įmonės veikiančios fragmentuotoje rinkoje negali būti privatizuotos, o tai ilgainiui turi teigiamą poveikį. Kita vertus, fragmentacija taip pat reiškia, kad Vandentvarkos fondo paskolų paklausa (jei jis bus įkurtas) gali būti ribota.

Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sektoriuje veikiančių įmonių našumas yra gana žemas dėl rinkos fragmentacijos ir politinio skatinimo optimizacijai trūkumo. Sektoriaus paslaugų teikimas neženkiai padidina darbo vietų skaičių Lietuvos ekonomikoje. Darbo vietų skaičius taip pat neženkiai padidėjo dėl infrastruktūros planavimo, projektavimo, statybos darbų ir eksploatavimo, kurie iš esmės įvyko dėl ESIF investicijų į infrastruktūrą, pavyzdžiui per tokias priemones kaip 05.3.2-APVA-V013 ar 05.3.2-APVA-R-014. Tačiau šios investicijos sukelia tik laikiną dirbančiųjų skaičiaus pokytį. Apskritai, darbo jėgos kiekis sektoriuje turėtų būti sumažintas, jeigu būtų imamasi optimizavimo procedūrų. Pavyzdžiui, Klaipėdos miesto rajono vandens tiekimo ir nuotekų valymo įmonių sujungimas lėmė darbo jėgos sumažėjimą iki 380 darbuotojų.

Taigi, neįgyvendintos optimizacijos poveikis yra neigiamas. Tai gali įrodyti trumpa 4 (2 didelių ir 2 smulkių) Lietuvos rinkų, kuriose teikiamos vandens ir nuotekų tvarkymo paslaugos, analizė.

Kaunas. Paslaugos teikimo kaštai 2014 m. siekė 17 mln. Eur, o 2015 – 18 mln. Eur. Tiek 2014 m., tiek 2015 m. nusidėvėjimo kaštai sudarė 6,5 mln. Eur. Kauno vandenų pelnas 2016 m. sudarė 1,4 mln. EUR, 2015 m. – 1,2 mln. EUR, o 2014 m. – 2,4 mln. EUR. 2014 m. vykdyto gyventojų surašymo duomenimis Kauno miesto savivaldybėje gyveno 300 tūkst. gyventojų.

Klaipėda. Tiesioginiai paslaugos kaštai tiek 2014 m., tiek 2015 m. sudarė 10 mln. Eur. Tiek 2014 m., tiek 2015 m. nusidėvėjimo kaštai siekė 4 mln. Eur. Įmonės „Klaipėdos vanduo“ pelnas 2014 m. siekė 89 tūkst. Eur, o 2015 m. – 110 tūkst. Eur. 2017 m. vykdyto gyventojų surašymo duomenimis Klaipėdos miesto savivaldybėje gyveno 150 tūkst. gyventojų.

Nemėžis. Nemėžio komunalinių paslaugų (Nemėžio komunalininkas) įmonės pelnas 2015 m. buvo neigiamas ir siekė 316 tūkst. Eur, kitais metais šios įmonės veikla jau buvo pelninga. Ji sugebėjo uždirbti 29 tūkst. Eur, visgi, tai yra 10 kartų mažiau nei įmonė buvo praradusi prieš metus. Nusidėvėjimo kaštai tiek 2015 m., tiek 2016 m. siekė 400 tūkst. Eur, 2015 m. tiesioginiai paslaugos kaštai sudarė 3,9 mln. Eur, o 2016 m. – 3,7 mln. Eur. Apskaičiuota, kad Nemėžio komunalininkas teikia vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas maždaug 10 tūkst. gyventojų.

Šakiai. Įmonės „Šakių vandenys“ tiesioginiai paslaugos kaštai buvo lygus 1 mln. Eur 2014 m. ir 0,89 mln. Eur 2015 m. Nusidėvėjimo kaštai siekė 1 mln. Eur 2014 m. ir 1,2 mln. Eur 2015 m. Bendrovės pelnas buvo neigiamas ir 2014 m. sudarė 210 tūkst. EUR, o 2015 m. – 75 tūkst. Eur. 2017 m. duomenimis Šakių savivaldybėje gyveno 29 tūkst. gyventojų.

Todėl, atlikus analizę, daroma išvada, kad kuo daugiau gyventojų aptarnaujamoje savivaldybėje, didesnę pelną gali gauti vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas teikiančios įmonės.

Reikėtų atkreipti dėmesį, kad pastaruoju metu buvo žengti svarbūs žingsniai, daugiausia per tarifų didinimą, kaštų susigrąžinimo principo įgyvendinimo link. Vidutinė vandens tiekimo kaina padidėjo nuo 1,22 Eur 2015 m. iki 1,72 Eur už kubinį metrą 2017 m. Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo pakeitimas leido žengti keletą žingsnių Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos sustiprinimo kryptimi. Pavyzdžiui, kainos yra peržiūrimos kasmet, o komisija taip pat turi teisę vienašališkai nustatyti kainas, jei savivaldybės pačios to nepadaro per 30 dienų. Šie pokyčiai padėjo sumažinti sektoriaus nuostolius nuo 20,89 mln. Eur 2014 m. iki 4,49 mln. Eur 2016 metais. Tačiau nusidėvėjimo kaštai ir toliau nėra įtraukiami į tarifus, todėl mažesnėms savivaldybėms yra sunkiau įgyvendinti kaštų susigrąžinimo principą. Tolimesnė intervencijų analizė nurodo, kad analizės metu sektoriui tekusių investicijų lygis siekė 59 mln. Eur (ESIF subsidijos paviršinių nuotekų infrastruktūros palaikymui ir vystymui pagal priemonę Nr. 05.1.1-APVA-R-007) ir beveik 200 mln. Eur (ESIF investicijos į geriamo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūrą pagal priemones Nr. 05.3.2-APVA-V-013 ir Nr. 05.3.2-APVA-R-014). Tokios didelės investicijos ir nesugebėjimas įgyvendinti kaštų susigrąžinimo principo gali sukelti tolimesnių subsidijų poreikį ir našą Lietuvos ekonomikai ateityje, jei ESIF finansavimas sumažėtų.

Pasakytina, kad investicijos į lietaus vandens surinkimo ir valymo infrastruktūrą, daro įtaką, nes lietaus surinkimas/tvarkymas yra viešoji gėrybė, kuri pagal savo pobūdį yra neatsikiriama gėrybė t.y. jeigu ji yra teikiama, subjektas jos naudą pajunta, nepriklausomai nuo to, moka jis už ją ar ne.

Galiausiai, dėl Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondo skiriamų subsidijų vandentvarkos infrastruktūros vystymui pradžios, maždaug 115 projektų, susijusių su nuotekų tvarkymo infrastruktūros įrengimu, buvo įgyvendinti arba tebėra vykdomi. Pagal šią programą 2010 - 2017 m. buvo skirta maždaug 5,5 mln. EUR projektams, susijusiems su nuotekų infrastruktūra ir jos tvarkymu.

2.6.4.4 PASIŪLOS PUSĖ: ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ ŠALUTINIAI POVEIKIAI

Dauguma pasirinktų intervencijų neturi šalutinio poveikio. Tik kelios intervencijos gali būti laikomos išimtimis. Pavyzdžiui, teisės aktų nuostatos nustatančios kainų lubas vandens tiekimo ir/ar nuotekų tvarkymo paslaugoms, yra intervencija, kurios šalutinis poveikis yra tai, kad paslaugų kainos nustatymo teisės iš dalies buvo perduotos Valstybinei kainų ir energetikos kontrolės komisijai. Tai lėmė, kad kainų nustatymo procedūra buvo bent iš dalies depolitizuota. Nedidelis paslaugų teikėjų skaičiaus sumažėjimas yra šalutinis teisės aktų nuostatų, pagal kuriuos yra licenzijuojamos geriamo vandens paslaugas teikiančios įmonės, poveikis. Sumažėjimas įvyko dėl to, kad labai mažos įmonės negalėjo atitikti naujų juridiniams asmenims keliamų valdymo, finansinių bei techninių kriterijų.

2.6.4.5 PAKLAUSOS PUSĖ: ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ POVEIKIS SUSIJUSIOS PASLAUGOS PRIEINAMUMUI

Visų pirma reikia paminėti, kad nuo 2000 m. iki 2013 m. į vandens ir nuotekų sektorių buvo investuota 0,84 mlrd. Eur. Šios investicijos buvo panaudotos 2953 kilometrų naujų nuotekų tinklų statybai ir 2231 kilometrui naujos vandens tiekimo infrastruktūros kūrimui. Tačiau prieinamumo prie šios infrastruktūros lygis, dėl priežasčių, aptariamų suderinamumo skyriuje, padidėjo nežymiai. Pagal Aplinkos projektų valdymo agentūros (APVA) duomenis, prieinamumas prie kanalizacijos ir geriamo vandens infrastruktūros tinklų nuo 2004 iki 2015 m. atitinkamai padidėjo tik 5,7 ir 4 procentiniais punktais. Dėl šio mažo

prieinamumo lygio, lemiančio paslaugos neužtikrinimą ženkliai gyventojų daliai, Europos Komisija 2017 m. pradėjo pažeidimo nagrinėjimo procedūrą prieš Lietuvą.

Poveikis paslaugų prieinamumo požiūriu, yra tikimasi, bus pasiektas, per geriamo vandens tiekimo ir paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūros vystymo kaimiškose vietovėse intervenciją. Iki šiol buvo atrinktos 25 paraiškos, kurios bus finansuojamos. Šiuos projektus parengė savivaldybės bei patvirtino regionų plėtros tarybos. Tačiau projektai yra sudėtiniai ir skirti finansuoti ne tik mažos apimties vandens infrastruktūros kūrimą, bet ir kapinių, poilsio zonų bei vietinių kelių rekonstravimo darbus. Be to, ši priemonė padeda gerinti vandens kokybę ne tik individualiems kaimo gyvenviečių namų ūkiams (iki 200 gyventojų), bet ir tose teritorijose esančioms institucijoms: mokykloms, bibliotekoms, kultūros centrams.

Pagal priemonę 05.3.2-APVA-V-013, vertinimui pateikta 31 paraiška, kurioms numatyta skirti 80 mln. Eur. Finansavimas pagal priemonę 05.3.2-APVA-R014 yra dar didesnis ir apima 54 paraiškas, kurioms numatytas 118,8 mln. Eur siekiantis finansavimas. Abi ESIF investicinės priemonės yra skirtos finansuoti vandens ir nuotekų tinklų statybą ir atnaujinimą, tačiau skirtumas tarp jų yra tas, kad priemonė 05.3.2-APVA-R-014 taip pat finansuoja bendrovių vadybos tobulinimą. Tačiau dėl teisinių problemų susijusių su gyventojų prisijungimu prie naujai tiesiamos infrastruktūros, šių intervencijų poveikis prieinamumui nėra toks didelis, kaip galima būtų tikėtis.

ESIF finansavimas pagal priemonę 05.1.1-APVA-R-007 padidino paviršinių nuotekų surinkimo paslaugų prieinamumą. Pagal 05.1.1-APVA-R-007 priemonę, Lietuvos regionams buvo skirtos skirtingo dydžio sumos: 6,2 mln. Eur Klaipėdai, 1,7 mln. Eur Utenos regiono miestams, 23 mln. Eur Vilniaus regiono miestams, 1,5 mln. EUR Marijampolei, 0,9 mln. Eur Tauragei, 2,3 mln. Eur Alytui ir 4,6 mln. Eur Šiauliams. Buvo gauta 16 paraiškų, kurių visos buvo pasirašytos ir joms bendrai paskirstyta 59 mln. Eur suma. Paviršinių nuotekų surinkimas yra viešoji gėrybė, todėl galima teigti, kad šios investicijos prisidėjo prie paslaugos prieinamumo didinimo.

Paslaugos rya prieinamos visų pajamų grupių nariams, nes jų kaina nėra didelė. Neringos savivaldybės gyventojai už kubinį metrą vandens moka daugiausiai – 3,41 Eur, o mažiausiai - Klaipėdos, Kauno ir Druskininkų savivaldybių gyventojai – 1,41 Eur, 1,35 Eur ir 1,33 Eur už kubinį metrą atitinkamai. Teisės aktų nuostatai nustatantys geriamo vandens ir/ar nuotekų tvarkymo paslaugų kainų lubas, kurios neturi viršyti 4 procentų vidutinių namų ūkių pajamų apskirtyje, yra skirti paslaugų prieinamumui išlaikyti.

Taigi, tiek geriamojo vandens tiekimo, tiek nuotekų tvarkymo paslaugos yra prieinamos visoms pajamų grupėms. Tačiau dėl sąlyginai didelio gyventojų, neprisijungusių prie geriamo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo tinklų, skaičiaus, šios paslaugos nėra užtikrinamos visiems gyventojams.

2.6.4.6 ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ SUDERINAMUMAS

Nesuderinamumas gali būti identifikuotas tarp geriamo vandens tiekimo ir paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūros vystymo kaimiškose vietovėse ar ESIF investicijų į geriamo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūrą vystymo ir neišspręsto gyventojų pri(si)jungimo prie kuriamos infrastruktūros klausimo. Pavyzdžiui, ESIF lėšos negali būti skiriamos fiziniams asmenims. Be to, kiltų nemažai teisinių komplikacijų, kuomet privačiame sklype būtų įrengiama viešam subjektui priklausanti infrastruktūra. Šis nesuderinamumas sukuria paradoksią situaciją – išleidžiami pinigai įrengiant paslaugų teikimo vamzdynus ir kitą infrastruktūrą, tačiau gyventojai jos sukūrimo naudos nepajunta. Šios politikos nesėkmės priežastys gali būti priskiriamos įmonių nenorui prijungti gyventojų, nes jos patirtų papildomų išlaidų, tiek finansinių, tiek laiko (dideli alternatyvūs kaštai). Jų nenoras padėti gyventojams prisijungti buvo sustiprintas politiniu spaudimu, kuo greičiau įsisavinti ESIF investicijas. Dalį problemos, žinoma, galima įžvelgti ir gyventojuose bei jų nenore naudotis naujai sukurta, tausoti aplinką ir gerinti žmonių

sveikatą leidžiančia, infrastruktūra. Pavyzdžiui, Riešėje, tik 17 procentų gyventojų yra prisijungę prie naujai įrengtos infrastruktūros.

2.6.5 IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS DĖL VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ LIETUVOS VANDENS IR NUOTEKŲ SEKTORIUJE

Prievolės prisijungti prie naujai kuriamos ir brangiai kainuojančios infrastruktūros, to iš dalies sąlygojamas mažas prisijungusių skaičius yra geri atskaitos taškai išvadoms dėl vandens ir nuotekų sektoriaus Lietuvoje. Dėl politinio spaudimo pilna apimtimi įsisavinti ESIF lėšas, tai šiame sektoriuje buvo daroma daugiausia statant vandens ir kanalizacijos infrastruktūrą. Pagal ES teisės aktų nuostatus, ESIF investicijos negali būti skiriamos privatiems asmenims. Dėl to, fiziniai asmenys savo teritorijose turėjo patys finansuoti įvadų tiesimą, tam, kad būtų galima pasinaudoti sukurta infrastruktūra. Be įpareigojimo prisijungti prie pastatytos infrastruktūros ir dėl per mažo spaudimo įmonėms pačioms finansuoti įvadų tiesimą iš savo biudžetų, susidarė paradoksali situacija. Viena vertus, 2000-2007 m. laikotarpiu buvo įgyvendintos investicijos, siekiančios 1 mlrd. Eur, tačiau, bent jau iš dalies dėl to, kad trūko teisinio gyventojų pri(si)jungimo klausimo sprendimo, nemaža dalis gyventojų vis dar negauna centralizuotai tiekiamo vandens ir nuotekų tvarkymo paslaugų. 2015 m. tik 80 proc. Lietuvos gyventojų naudojo centralizuotai tiekiamo vandens paslaugas, o 72 proc. – centralizuotas tiekiamas nuotekų tvarkymo paslaugas. Dėl pernelyg mažo prisijungimo lygio, pastatyta infrastruktūrą negali veikti pilnu pajėgumu ir jos atsiperkamumas ilgojoje perspektyvoje yra ribotas. Pavyzdžiui, šalia Vilniaus esančiame Riešės mieste, tik 17 proc. gyventojų yra prisijungę prie vandens ar nuotekų tvarkymo infrastruktūros. Buvo bandymų įpareigoti gyventojus prisijungti prie infrastruktūros, siekiant, kad ji būtų ekonomiškai perspektyvi, tačiau buvo nuspręsta, kad toks įstatymas prieštarautų Lietuvos Konstitucijos suteiktai apsisprendimo laisvei. Reikia pažymėti, kad kaimyninės Baltijos šalys t.y. Latvija ir Estija, taip pat susiduria su panašiais iššūkiais. Sprendimas šiai problemai buvo rastas Vokietijoje, kur vandens ir kanalizacijos tinklai buvo pastatyti naudojant ESIF finansavimą, tačiau įvadai į tinklus buvo finansuojami įmonių, simbolikškai prisidedant gyventojams.

Gyventojų pri(si)jungimo problemos išspręsdimas padidintų sektoriaus finansinį tvarumą ir leistų sumažinti subsidijų poreikį ateityje. Papildomų subsidijų ateityje išvengti gali būti sunku Lietuvos rinkai liekant fragmentuota. Todėl didesnio politinio užmojo tikslais turėtų būti sektoriuje veikiančių įmonių apjungimas ir masto ekonomijos kūrimas. Tai yra dar viena svarbi sąlyga, siekiant užtikrinti pakankamą finansinių instrumentų, tokių kaip vandentvarkos fondo paskolos, paklausą.

2.6.6 FINANSINIŲ INSTRUMENTŲ ĮDIEGIMO GALIMYBIŲ ANALIZĖ

Šiame skyriuje pateikiama giluminė finansinių instrumentų įgyvendinimo galimybių analizė dviejose pasirinktose Lietuvos atliekų tvarkymo sektoriaus paslaugose:

- Geriamojo vandens tiekimas;
- Nuotekų tvarkymas.

2.6.6.1 GERIAMO VANDENS TIEKIMAS

Tarifai dažnai yra nepakankami, kad padengtų paslaugų teikimo išlaidas, ypač kalbant apie mažesnėse rinkose veikiančias vandentvarkos įmones. Papildomos pajamos gali būti iš dalies gaunamos padidinus tarifus. Vandentvarkos įmonių sujungimas, galėtų padėti pasiekti masto ekonomiją.

LENTELĖ 122. GALIMYBĖS ĮDIEGTI FINANSINIUS INSTRUMENTUS GERIAMO VANDENS TIEKIMO PASLAUGOMS FINANSUOTI

Kriterijai	Finansinių instrumentų įdiegimo galimybės
Kainodara	Vartotojai moka už paslaugą, tačiau jos kaina reguliuojama
Reguliacinė/valdysenos aplinka	Daugiausia paslaugą teikia viešieji subjektai
Rinkos potencialas	Ribotas tarifų didėjimo potencialas
Atskaitomybė	Ilgalaikiai ir trumpalaikiai paslaugos tikslai suderinti
Pajėgumai	Paslaugos teikimo kokybė susiduria su iššūkiais

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

KAINODARA

Paslaugų kainas nustato savivaldybių tarybos, dalinai prisidedant valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisijai, o vartotojų mokamas mokestis turėtų padengti visas paslaugų teikimo išlaidas. Tačiau iš tikrųjų kai kuriose savivaldybėse tarifas nepadengia visų paslaugų teikimo sąnaudų, o susidėvėjimo kaštai nėra net įtraukiami į paslaugų tarifą, kurį moka klientai. Taip pat reikėtų pažymėti, kad per pastaruosius metus sektoriaus finansinė padėtis pagerėjo, nes sukaupti nuostoliai sumažėjo nuo maždaug 20 mln. Eur 2013 m. iki maždaug 4 mln. Eur 2016 m. Ši tendenciją lemia pastovus tarifo didėjimas. Tuo pat metu reikėtų pabrėžti, kad tarifai negali didėti nuolatos, nes teisės aktų nuostatomis yra nustatos kainų lubos. Galiausiai, kainų nustatymo sistema galėtų būti efektyvesnė jeigu jos vykdymo procedūra būtų mažiau politizuota.

REGULIACINĖ IR VALDYSENOS APLINKA

Pagal Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos duomenis, šiuo metu yra 73 paslaugas teikiančios įmonės.

Tik nedidelė jų dalis yra vieši. Tačiau sėkminga intervencija, apjungianti paslaugas teikiančias kompanijas ir mažinanti jų skaičių iki 3-5, būtų būtina prieš perduodant paslaugų teikimą privatiems subjektams. Priešingu atveju, tik didmiesčiuose veikiančios įmonės būtų privatizuotos, o mažiau apgyvendintuose vietovėse įsivyratų pastovus subsidijų poreikis.

RINKOS POTENCIALAS

Namų ūkiai ir privačios bendrovės yra šios paslaugos tikslinė grupė (visa populiacija apimanti daugiau nei 2,8 mln. gyventojų), o viešųjų paslaugos operatorių dalis rinkoje viršija 90 procentų. Dėl migracijos į didesnius miestus, vis daugiau Lietuvos teritorijų yra retai apgyvendintos. Šios tendencijos kelia grėsmę regionuose veikiančioms įmonėms, nes jų verslas dėl vartotojų stygiaus praranda galimybes tapti ekonomiškai perspektyviu. Intervencija, kuri sujungtų įmones teikiančias aptariamas paslaugas, ši neigiamą poveikį rinkos potencialui sušvelnintų.

ATSKAITOMYBĖ

Trumpalaikiai ir ilgalaikiai sektoriaus tikslai yra suderinami. Neseniai Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija gavo daugiau galių kainų nustatymo procese, o tai savo ruožtu turėtų procesą padaryti skaidresniu.

PAJĖGUMAI

Paslaugų teikimo kokybė per pastaruosius metus padidėjo. Tai buvo tiesioginis ESIF investicijų, atnaujinančių senąją vandens tiekimo infrastruktūrą, rezultatas. Modernizavimas taip pat sumažino vandens praradimą vamzdynuose. Tačiau dėl prasto investicijų planavimo, paslaugos neatitinka bendros paklausos.

Šiuo metu nėra jokių svarstymų apie paslaugos teikimo perdavimą privatiems subjektams. Tai draudžia galiojantys įstatymai ir tai būtų neprotingas svarstymas, atsižvelgiant į esamą rinkos fragmentaciją.

IŠVADOS DĖL FINANSINIŲ INSTRUMENTŲ ĮDIEGIMO GALIMYBIŲ

Nors ši paslauga yra mokama, šis mokestis neapima visų paslaugos teikimo sąnaudų. Pavyzdžiui, klientų mokamas tarifas neapima nusidėvėjimo kaštų. Todėl, nors dėl didėjančio tarifo pastaraisiais metais sumažėjo sukauptų nuostolių kiekis, sektoriui vis dar reikia reformų, norint didinti pajamas. Tarifų didinimas, kuris nesiektų 4 proc. vidutinių mėnesio pajamų apskrityje bei įmonių apjungimas yra žingsniai, kuriuos reikia žengti tam, kad finansinių instrumentų įvedimo galimybės būtų pagerintos.

2.6.6.2 NUOTEKŲ TVARKYMAS

Nuotekų tvarkymo paslaugas paprastai teikia tos pačios įmonės, kurios užsiima ir vandens tiekimo paslaugomis, todėl finansinių intervencijų potencialo vertinimo kriterijai sutampa. Nuotekų tvarkymo atveju tarifai taip pat dažnai yra nepakankami, kad padengtų paslaugos teikimo sąnaudas. Tam tikru lygiu (ribotu) papildomos pajamos gali būti gaunamas per tarifų ar efektyvumo padidėjimą.

LENTELĖ 123. GALIMYBĖS ĮDIEGTI FINANSINIUS INSTRUMENTUS NUOTEKŲ TVARKYMO PASLAUGOMS FINANSUOTI

Kriterijai	Finansinių instrumentų įdiegimo galimybės
Kainodara	Vartotojai moka už paslaugą, tačiau jos kaina reguliuojama
Reguliacinė/valdysenos aplinka	Daugiausia paslaugą teikia viešieji subjektai
Rinkos potencialas	Ribotas tarifų didėjimo potencialas
Atskaitomybė	Ilgalaikiai ir trumpalaikiai paslaugos tikslai suderinti
Pajėgumai	Paslaugos teikimo kokybė susiduria su iššūkiais

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

KAINODARA

Paslaugų kainas nustato savivaldybių tarybos, dalinai prisidedant valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisijai, o vartotojų mokamas mokestis turėtų padengti visas paslaugų teikimo išlaidas. Tačiau iš tikrųjų kai kuriose savivaldybėse tarifas nepadengia visų paslaugų teikimo sąnaudų, o susidėvėjimo kaštai nėra net įtraukiami į paslaugų tarifą, kurį moka klientai. Taip pat reikėtų pažymėti, kad per pastaruosius metus

sektoriaus finansinė padėtis pagerėjo, nes sukaupti nuostoliai sumažėjo nuo maždaug 20 mln. Eur 2013 m. iki maždaug 4 mln. Eur 2016 m. Ši tendenciją lemia pastovus tarifo didėjimas. Tuo pat metu reikėtų pabrėžti, kad tarifai negali didėti nuolat, nes teisės aktų nuostatomis yra nustatos kainų lubos. Galiausiai, kainų nustatymo sistema galėtų būti efektyvesnė jeigu jos vykdymo procedūra būtų mažiau politizuota.

REGULIACINĖ IR VALDYSENOS APLINKA

Pagal Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos duomenis, šiuo metu yra 73 paslaugas teikiančios įmonės.

Tik nedidelė jų dalis yra vieši. Tačiau sėkminga intervencija, apjungianti paslaugas teikiančias kompanijas ir mažinanti jų skaičių iki 3-5, būtų būtina prieš perduodant paslaugų teikimą privatiems subjektams. Priešingu atveju, tik didmiesčiuose veikiančios įmonės būtų privatizuotos, o mažiau apgyvendintuose vietovėse įsivyratų pastovus subsidijų poreikis.

RINKOS POTENCIALAS

Namų ūkiai ir privačios bendrovės yra šios paslaugos tikslinė grupė (visa populiacija apimanti daugiau nei 2,8 mln. gyventojų), o viešųjų paslaugos operatorių dalis rinkoje viršija 90 procentų. Dėl migracijos į didesnius miestus, vis daugiau Lietuvos teritorijų yra retai apgyvendintos. Šios tendencijos kelia grėsmę regionuose veikiančioms įmonėms, nes jų verslas dėl vartotojų stygiaus praranda galimybes tapti ekonomiškai perspektyviu. Intervencija, kuri sujungtų įmones teikiančias aptariamas paslaugas, ši neigiamą poveikį rinkos potencialui sušvelnintų.

ATSKAITOMYBĖ

Trumpalaikiai ir ilgalaikiai sektoriaus tikslai yra suderinami. Neseniai Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija gavo daugiau galių kainų nustatymo procese, o tai savo ruožtu turėtų procesą padaryti skaidresniu.

PAJĖGUMAI

Paslaugų teikimo kokybė per pastaruosius metus padidėjo. Tai buvo tiesioginis ESIF investicijų, atnaujinančių senąją vandens tiekimo infrastruktūrą, rezultatas. Modernizavimas taip pat sumažino vandens praradimą vamzdynuose. Tačiau dėl prasto investicijų planavimo, paslaugos neatitinka bendros paklausos.

Šiuo metu nėra jokių svarstymų apie paslaugos teikimo perdavimą privatiems subjektams. Tai draudžia galiojantys įstatymai ir tai būtų neprotingas svarstymas, atsižvelgiant į esamą rinkos fragmentaciją.

IŠVADOS DĖL FINANSINIŲ INSTRUMENTŲ ĮDIEGIMO GALIMYBIŲ

Nors ši paslauga yra mokama, šis mokestis neapima visų paslaugos teikimo sąnaudų. Pavyzdžiui, klientų mokamas tarifas neapima nusidėvėjimo kaštų. Todėl, nors dėl didėjančio tarifo pastaraisiais metais sumažėjo sukauptų nuostolių kiekis, sektoriui vis dar reikia reformų, norint didinti pajamas. Tarifų didinimas, kuris nesiektų 4 proc. vidutinių mėnesio pajamų apskirtyje bei įmonių apjungimas yra žingsniai, kuriuos reikia žengti tam, kad finansinių instrumentų įvedimo galimybės būtų pagerintos.

2.7 LIETUVA: TRANSPORTAS IR KOMUNIKACIJOS

2.7.1 SEKTORIAUS VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ APŽVALGA

Šiame skyriuje pateikiama visų identifikuotų Lietuvos transporto ir komunikacijų sektoriaus viešųjų paslaugų apžvalga. Nurodomas kiekvienos viešosios paslaugos diegimo pagrindimas ir su paslauga susijusių intervencijų skaičius. Taip pat pristatoma kiekvienos viešosios paslaugos santykinė padėtis liberalizacijos-centralizacijos skalėje.

Lietuvos transporto ir komunikacijų sektoriuje buvo identifikuota dešimt pagrindinių viešųjų paslaugų. Šios paslaugos yra reikšmingos jomis besinaudojančių gyventojų skaičiaus ir jų teikimui naudojamos infrastruktūros atžvilgiu. Aštuonios paslaugos priskirtinos transportui, likusios dvi – komunikacijoms. Iš aštuonių transporto paslaugų trys apima keleivių gabenimą (geležinkeliu, kelių ir vandens transportu), keturios – prieigos prie transporto infrastruktūros (geležinkelių, oro uostų, jūros uostų ir kelių) užtikrinimą, dar viena yra nukreipta į elektromobilių transporto sistemos plėtrą. Visų sektoriaus paslaugų ir atitinkamų jų tikslų sąrašas pateikiamas lentelėje žemiau.

LENTELĖ 124. LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJŲ SEKTORIAUS PASLAUGOS IR JŲ TIKSLAI

Paslaugų pavadinimas	Paslaugų tikslas
Keleivių vežimas geležinkeliu	Teikti keleivių vežimo geležinkeliu įprastais vietiniais traukinių maršrutais paslaugas
Keleivių vežimas kelių transportu	Teikti keleivių vežimo kelių transportu vietiniais miesto ir priemiesčio maršrutais paslaugas
Valstybės valdomos įmonės vykdomas keleivių gabenimas vidaus vandens transportu	Teikti keleivių gabenimo vidaus vandens transportu maršrutu Klaipėda–Kuršių Nerija paslaugas
Galimybės naudotis geležinkelių infrastruktūra krovinių gabenimui užtikrinimas	Užtikrinti prieigą prie geležinkelių infrastruktūros ir galimybę naudotis ja krovinių gabenimui
Prieigos prie oro uosto infrastruktūros užtikrinimas	Užtikrinti prieigą prie oro uosto infrastruktūros ir galimybę ja naudotis bei valstybės valdomų įmonių vykdomą oro navigacijos ir oro eismo valdymo paslaugų teikimą
Prieigos prie jūrų uostų infrastruktūros užtikrinimas ir susijusios paslaugos	Užtikrinti prieigą prie jūrų uostų infrastruktūros ir galimybę ja naudotis bei valstybės valdomų įmonių vykdomą įvairių paslaugų teikimą
Elektroninių viešųjų ir administracinių paslaugų teikimas	Teikti įvairias elektronines viešąsias ir administracines paslaugas, tokias kaip prašymo išduoti vairuotojo pažymėjimą pildymas, verslo registravimas ir pan.
Prieigos prie plačiajuosčio ryšio infrastruktūros užtikrinimas privatiems paslaugų teikėjams	Užtikrinti prieigą prie plačiajuosčio ryšio infrastruktūros privatiems interneto paslaugų teikėjams
Prieigos prie kelių ir gatvių tinklo užtikrinimas	Suteikti prieigą prie valstybinės reikšmės ir vietinės reikšmės kelių bei gatvių. Paslaugos apima kelių tiesimą ir priežiūrą, įskaitant kelių tinklo stebėseną, sniego valymą, apšvietimą, rekonstrukciją ir kt.
Elektromobilių transporto vystymas	Sumažinti transporto sistemos daromą neigiamą poveikį aplinkai ir poveikį klimato kaitai

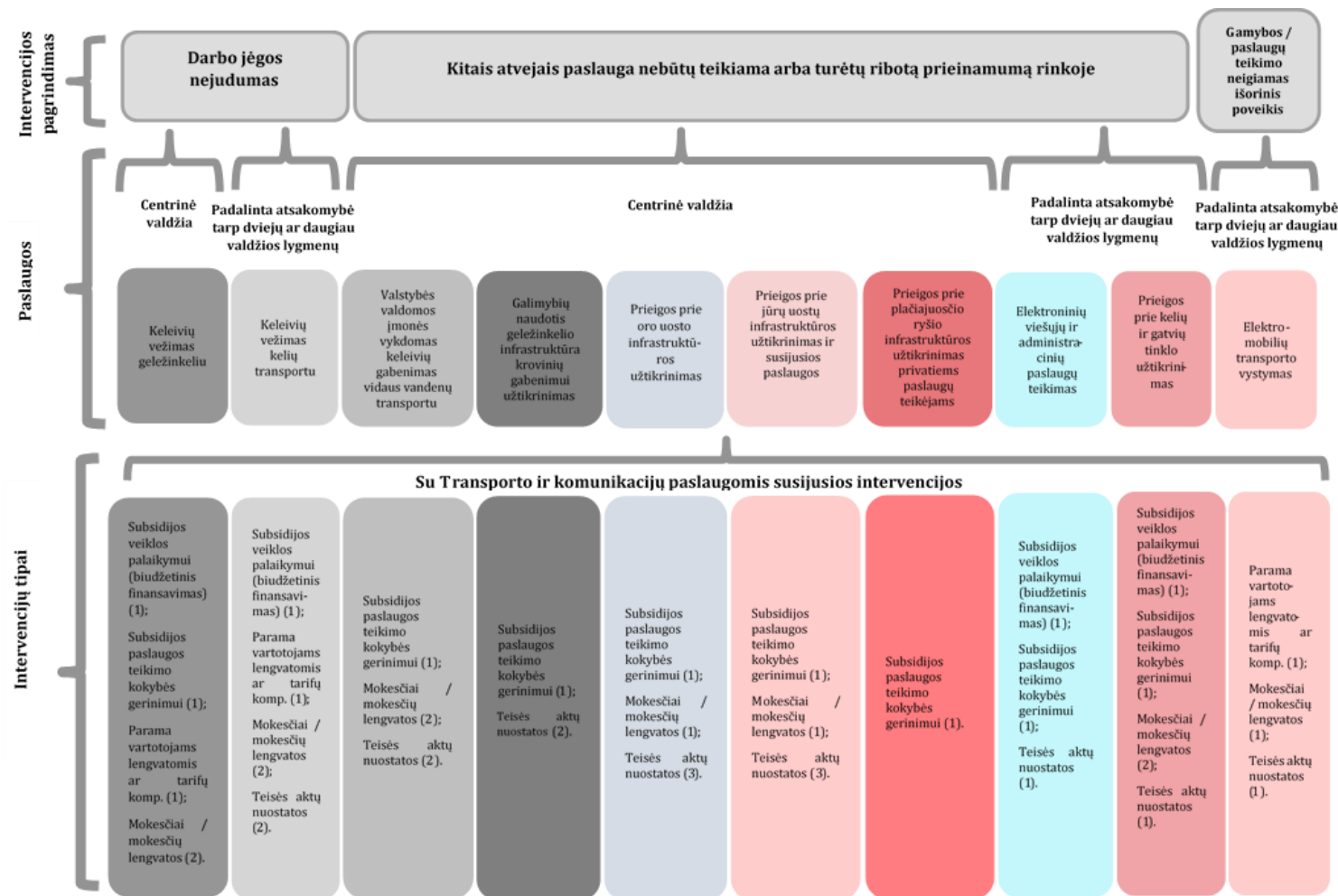
Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

2.7.1.1 VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ TEIKIMO SEKTORIJE PAGRINDIMAS

Transporto ir komunikacijų sektoriuje viešojo sektoriaus vykdomo paslaugų teikimo pagrindimas yra trejopas – *darbo jėgos nejudumas, ribotas paslaugų prieinamumas rinkoje nesant valstybės intervencijos ir gamybos / paslaugų teikimo neigiamas išorinis poveikis*. Dažniausias pagrindimas arba rinkos nepakankamumas, kurį siekiama ištaisyti teikiant viešąsias paslaugas, yra ribotas paslaugų prieinamumas rinkoje nesant valstybės intervencijos. Dėl šios priežasties viešasis sektorius teikia septynių tipų viešąsias paslaugas. Pavyzdžiui, rinka veikiausiai galėtų užtikrinti prieigą prie didžiausio eismo intensyvumo kelių, tačiau neaptarnautų mažo eismo intensyvumo kelių, kadangi gautos pajamos nepadengtų tokių paslaugų teikimo sąnaudų (arba mokesčiai būtų tokie dideli, kad tam tikra gyventojų dalis negalėtų sau leisti mokėti už privačius kelius). Elektromobilių transporto vystymo pagrindas yra gamybos / vartojimo neigiamas išorinis poveikis. Tradicinio kuro naudojimas sukuria neigiamą išorinį poveikį aplinkai, todėl valdžios institucijos skatina naudoti aplinką tausojančių alternatyvų kurą. Keleivių vežimo geležinkeliu ar kelių transportu paslaugų teikimo pagrindimas susijęs su darbo jėgos nejudumu ir poreikiu užtikrinti visuomenės judumą. Darbo jėgos ir gyventojų apskritai judumas yra svarbus gyvenimo kokybės užtikrinimui ir efektyviam nacionalinės ekonomikos funkcionavimui. Kadangi maršrutai, einantys per retai apgyvendintas vietas, yra nepelningi paslaugų teikėjams, rinka negalėtų užtikrinti reikalingų transporto paslaugų teikimo.

Su paslaugomis susijusių valstybės intervencijų įgyvendinimo pagrindimas apima (a) poreikį užtikrinti finansavimą paslaugų teikimui, kompensuojant paslaugų teikėjų dėl paslaugų nepelningumo patirtus nuostolius ar teikiant tiesioginį finansavimą, kaip kelių atveju, (b) poreikį užtikrinti tinkamą infrastruktūrą paslaugų teikimui, (c) būtinybę užtikrinti paslaugų saugumą keleiviams, paslaugų teikėjams ir trečiosioms šalims, nustatant įvairius norminius reikalavimus, (d) poreikį sumažinti neigiamą poveikį aplinkai ir žmonių sveikatai, (e) būtinybę užtikrinti paslaugų finansinį prieinamumą visoms visuomenės grupėms.

Žemiau pateiktoje scheme dekonstruojama bendra valstybės intervencijų Lietuvos transporto ir komunikacijų sektoriuje logika. Schemos viršuje nurodyti viešojo sektoriaus vykdomo paslaugų teikimo pagrindimai, prie kurių priskirtos atitinkamų tipų paslaugos. Pastarosios suklasifikuotos ne tik pagal jų teikimo pagrindimą, bet ir pagal už jų teikimą atsakingą instituciją. Kitos valstybės intervencijos priskirtos paslaugoms, su kuriomis susijęs jų įgyvendinimas. Paslauga ir su ja susijusios intervencijos pažymėtos ta pačia spalva.

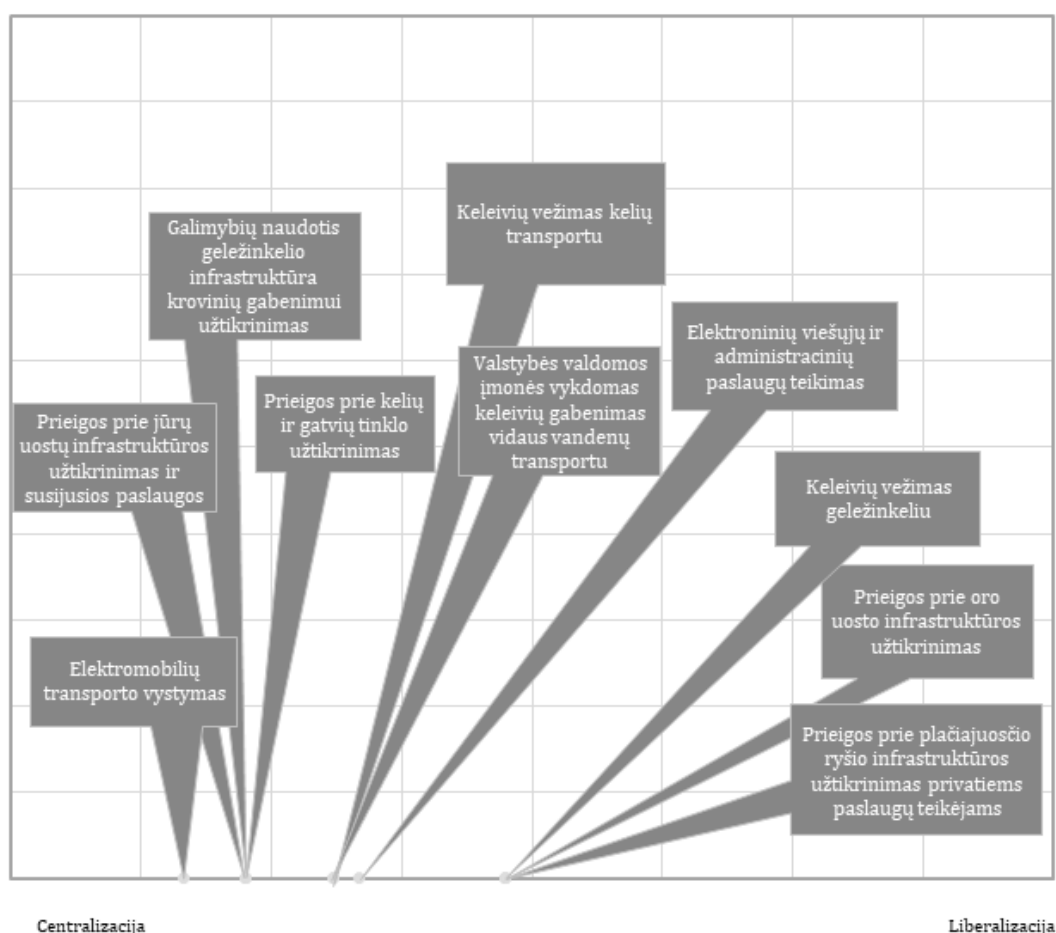

PAVEIKSLAS 31. VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ LOGIKA LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJŲ SEKTORIJE

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

2.7.1.2 PASLAUGŲ TEIKIMO LIBERALIZACIJOS LYGIS

Žemiau pateiktame paveiksle Lietuvos transporto ir komunikacijų sektoriaus viešosios paslaugos išreitinguotos pagal jų teikimo santykinį liberalizacijos lygį. Sektoriaus paslaugų reitingavimui pagal jų teikimo liberalizacijos lygį pasitelkti kriterijai – už paslaugos teikimą atsakingas subjektas (labiausiai centralizuotas už paslaugos teikimą atsakingas subjektas – valstybės / savivaldybės institucija (tiesiogiai), labiausiai liberalizuotas už paslaugos teikimą atsakingas subjektas – rinkos subjektas (teikėjas)); dažniausiai taikoma viešosios paslaugos teikimo forma (labiausiai centralizuota paslaugos teikimo forma – tiesiogiai valstybės / savivaldybės institucijos vykdomas paslaugos teikimas); paslaugos kainos vartotojui nustatymas (ar paslauga yra nemokama, ar ji yra mokama, tačiau jos kainos nustatymas nėra apibrėžtas teisės aktuose, ar paslaugos kainos nustatymas yra apibrėžtas teisės aktuose ir vykdomas atsakingų valdžios institucijų); viešųjų teikėjų rinkos dalis (100 procentų, daugiau nei 66 procentai, 34–66 procentai, mažiau nei 34 procentai).

PAVEIKSLAS 32. VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ IŠSIDĖSTYMAS LIBERALIZACIJOS-CENTRALIZACIJOS SKALĖJE LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJŲ SEKTORIJE

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

Dviejų tipų paslaugos, kurių teikimas yra santykinai (lyginant su kitų sektoriaus paslaugų teikimu) labiausiai liberalizuotas, yra prieigos prie oro uosto infrastruktūros užtikrinimas ir prieigos prie plačiajuosčio ryšio infrastruktūros užtikrinimas privatiems paslaugų teikėjams. Šių paslaugų išdėstymą labiau liberalizuotoje centralizacijos-liberalizacijos ašies pusėje sąlygoja tai, kad oro uosto paslaugos yra mokamos, tačiau jų kainų nustatymas nėra apibrėžtas teisės aktuose. Plačiajuosčio ryšio infrastruktūros atveju kainų nustatymas yra apibrėžtas teisės aktuose, tačiau šių paslaugų teikimas laikomas labiau liberalizuotu dėl žymiai mažesnės viešųjų paslaugų teikėjų dalies rinkoje. Dažniausiai taikoma šių viešųjų paslaugų teikimo forma yra paslaugų teikimo delegavimas valstybės ar savivaldybių valdomiems subjektams.

Tarp paslaugų, kurių teikimas yra labiausiai centralizuotas (vykdomas centrinės ar vietos valdžios institucijų), paminėtinos galimybių naudotis geležinkelių infrastruktūra krovinių gabenimui užtikrinimas, keleivių vežimas geležinkeliu, prieigos prie jūrų uostų infrastruktūros užtikrinimas ir susijusios paslaugos, prieigos prie kelių ir gatvių tinklo užtikrinimas bei elektromobilių transporto vystymas. Trijų tipų paslaugas, skirtas prieigos prie transporto infrastruktūros užtikrinimui, teikia valstybės ar savivaldybių valdomi subjektai, o viešieji paslaugų teikėjai užima 100 procentų rinkos. Naudojimosi geležinkelių ir jūrų uostų infrastruktūra kainų nustatymas yra apibrėžtas teisės aktuose. Prieigos prie kelių ir gatvių tinklo užtikrinimas yra nemokamas daugumai vartotojų. Elektromobilių transporto vystymą tiesiogiai įgyvendina centrinės valdžios institucijos ir savivaldybės. Dauguma šių paslaugų yra vartotojams nemokamos.

Apibendrinant, transporto ir komunikacijų sektoriuje dominuoja valstybės ar savivaldybių valdomų subjektų vykdomas paslaugų teikimas. Vertinant paslaugų teikimo liberalizacijos mastą pagrindinis skirtumas tarp įvairių tipų paslaugų yra kainų nustatymo reglamentavimas (ar kainų nustatymas yra apibrėžtas teisės aktuose) ir, kai kuriais atvejais, viešųjų paslaugų teikėjų rinkos dalis.

Dėl didelio Lietuvos transporto ir komunikacijų sektoriuje identifikuotų paslaugų skaičiaus nėra galimybių jas visas įtraukti į tolesnę analizę. Tolesnei analizei atrinktos keturios paslaugos, kurių teikimas yra santykinai labiausiai centralizuotas: elektromobilių transporto vystymas, prieigos prie kelių ir gatvių tinklo užtikrinimas, keleivių vežimas geležinkeliu bei keleivių vežimas kelių transportu. Trys iš jų – prieigos prie kelių ir gatvių tinklo užtikrinimas, keleivių vežimas geležinkeliu bei keleivių vežimas kelių transportu – aptarnauja didelę dalį gyventojų ir yra finansiškai reikšmingos. Tai papildomai pagrindžia šių paslaugų pasirinkimą. Elektromobilių transporto vystymo paslaugos atrinktos tolesnei analizei, kadangi matomos tam tikros galimybės diegti finansines priemones šioms paslaugoms finansuoti.

2.7.2 PASLAUGŲ IR SUSIJUSIŲ INTERVENCIJŲ, ATRINKTŲ TOLESNEI ANALIZEI, PRISTATYMAS

Šiame skyriuje pristatomos tolesnei analizei atrinktos paslaugos ir susijusios intervencijos. Tolesnei analizei buvo atrinktos keturios Lietuvos transporto ir komunikacijų sektoriaus paslaugos:

- Keleivių vežimas geležinkeliu;
- Keleivių vežimas kelių transportu;
- Prieigos prie kelių ir gatvių tinklo užtikrinimas;
- Elektromobilių transporto vystymas.

Šiame skyriuje pristatomi aukščiau įvardytų paslaugų pagrindiniai politikos tikslai, paslaugų teikimo būdai ir susijusios intervencijos.

2.7.2.1 PAGRINDINIAI SEKTORIAUS POLITIKOS TIKSLAI, SUSIJĘ SU TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTOMIS PASLAUGOMIS

Transporto ir komunikacijų sektoriuje keliama keli pagrindiniai ilgojo laikotarpio tikslai. Vienas pagrindinių sektoriaus tikslų yra didinti keleivių judumą, užtikrinant transporto tinklo jungtis ir gerinant skirtingų transporto rūšių sąveiką. Kiti du horizontalūs transporto sektoriaus tikslai yra didinti transporto sektoriuje naudojamos energijos efektyvumą, mažinti neigiamą poveikį aplinkai ir didinti transporto sistemos saugumą²³⁵. Visos tolesnei analizei atrinktos paslaugos turi specifinius politikos tikslus, prisidedančius prie aukščiau įvardytų pagrindinių sektoriaus politikos tikslų siekimo.

Pagrindiniai keleivių vežimo geležinkelių paslaugų tikslai²³⁶ apima naujos tarptautinės ir vietinės reikšmės geležinkelių infrastruktūros plėtrą bei esamos modernizavimą, naujų kontrolės ir valdymo projektų įgyvendinimą, įskaitant geležinkelių linijų elektrifikavimą. Geležinkelių sistemos saugumo didinimas taip pat iškeltas kaip vienas svarbiausių tikslų.

Teikiant keleivių vežimo kelių transportu paslaugas siekiama²³⁷ kurti geresnę miesto bei priemiesčio viešojo transporto sąveiką su privačiu transportu bei didinti viešojo transporto prieinamumą. Pagrindiniai tikslai taip pat apima transporto parko atnaujinimą ir viešojo transporto infrastruktūros gerinimą.

Prieigos prie kelių ir gatvių tinklo užtikrinimo paslaugomis siekiama²³⁸ plėtoti naują ir pagerinti esamą TEN-T kelių infrastruktūrą ir jungtis su jais. Kitas svarbus tikslas yra diegti intelektines transporto sistemas TEN-T keliuose, kituose valstybinės ir vietinės reikšmės keliuose bei miestų gatvėse, siekiant užtikrinti geresnį keleivių ir krovinių judumą. Siekis didinti saugumą teikiant šias paslaugas yra dar svarbesnis nei kitų paslaugų atveju.

Kiekybinių rodiklių tendencijos (skirtingų rūšių transporto keleivių skaičius, kelių ir geležinkelio linijų ilgis ir pan.)²³⁹ pagrindinių tikslų atžvilgiu laikomos nekintančiomis. Tai reiškia, kad jų pokyčiai per pastaruosius metus buvo nedideli. Nepaisant to, kokybinis infrastruktūros, pavyzdžiui, kelių kokybės, pagerėjimas yra žymus, nors ir nepakankamas.

Elektromobilių transporto vystymo paslaugomis siekiama didinti energijos vartojimo efektyvumą, skatinant alternatyvaus kuro naudojimą transporte. Viešųjų elektromobilių įkrovimo stotelių skaičiaus ir elektromobilių skaičiaus²⁴⁰ statistiniai duomenys atspindi teigiamus pokyčius, nors pasiektas elektromobilių transporto išsivystymo lygis šalyje vis dar yra žemas.

²³⁵ Nacionalinė susisiekimo plėtros 2014–2022 metų programa, patvirtinta LR Vyriausybės 2013 m. gruodžio 18 d. nutarimu Nr. 1253.

²³⁶ Nacionalinė susisiekimo plėtros 2014–2022 metų programa; Nacionalinės susisiekimo plėtros 2014–2022 metų programos įgyvendinimo 2017–2019 metų veiksmų planas, patvirtintas LR susisiekimo ministro 2016 m. gruodžio 13 d. įsakymu Nr. 3-434.

²³⁷ Nacionalinė susisiekimo plėtros 2014–2022 metų programa; Nacionalinės susisiekimo plėtros 2014–2022 metų programos įgyvendinimo 2017–2019 metų veiksmų planas; strateginiai savivaldybių planai

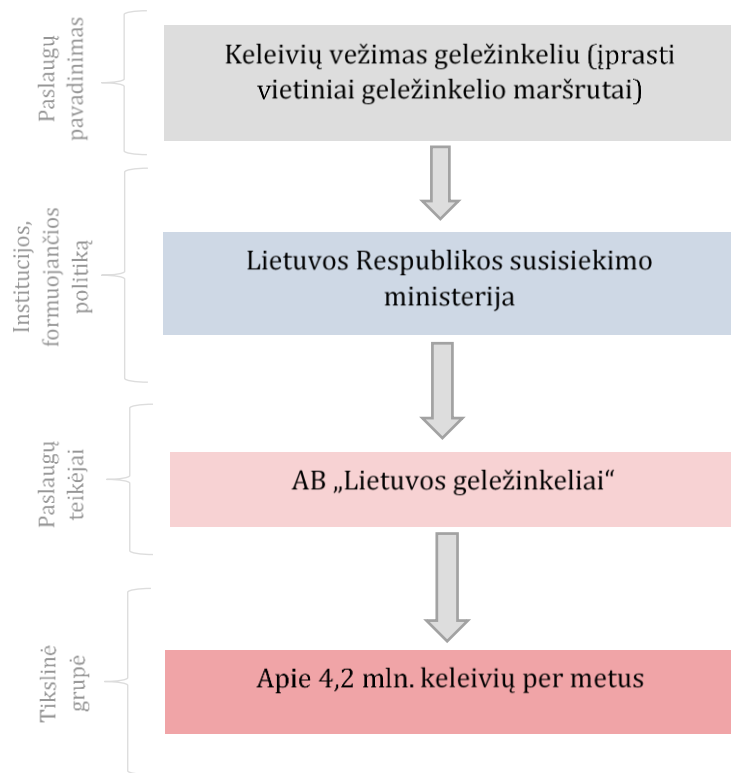
²³⁸ Nacionalinė susisiekimo plėtros 2014–2022 metų programa; Nacionalinės susisiekimo plėtros 2014–2022 metų programos įgyvendinimo 2017–2019 metų veiksmų planas

²³⁹ Lietuvos statistikos departamentas ir Eurostatas

²⁴⁰ Remiantis LR susisiekimo ministerijos pateiktais duomenimis

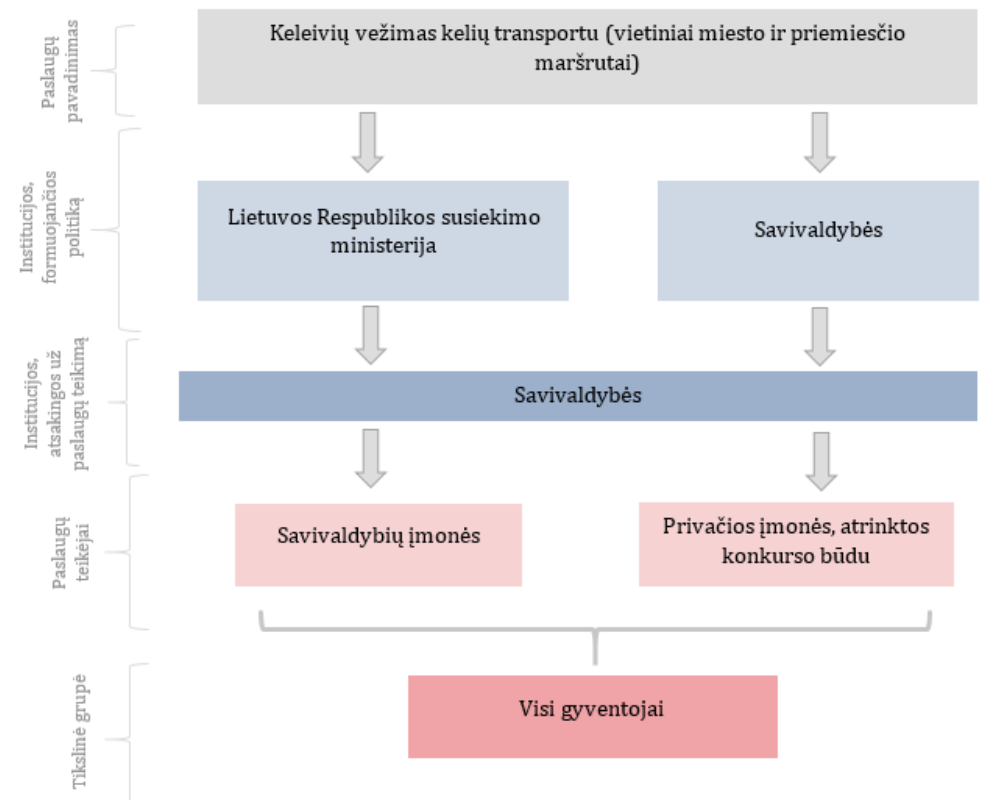
2.7.2.2 TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTŲ PASLAUGŲ TEIKIMO IR FINANSAVIMO STRUKTŪRA

Žemiau pateiktuose paveiksluose pavaizduota kiekvieno tolesnei analizei atrinktų paslaugų tipo struktūra. Kiekvieno tipo paslaugos atveju nurodytas jos pavadinimas bei už politikos formavimą ir paslaugos teikimą atsakinga (-os) institucija (-os). Rausvuose laukeliuose nurodyti paslaugų teikėjai ir tikslinė (-ės) grupė (-ės).

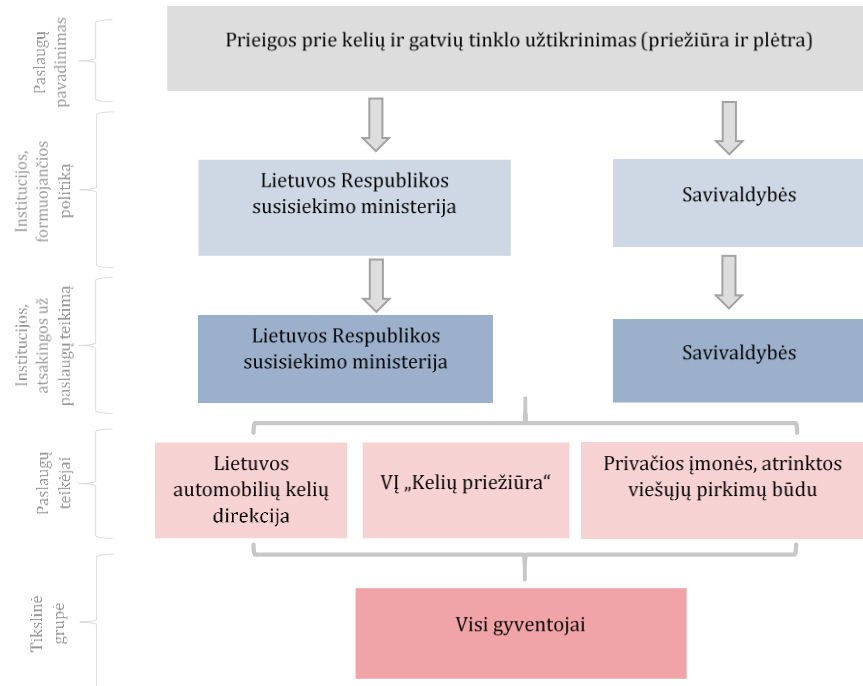
PAVEIKSLAS 33. KELEIVIŲ VEŽIMO GELEŽINKELIU PASLAUGŲ TEIKIMO STRUKTŪRA

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

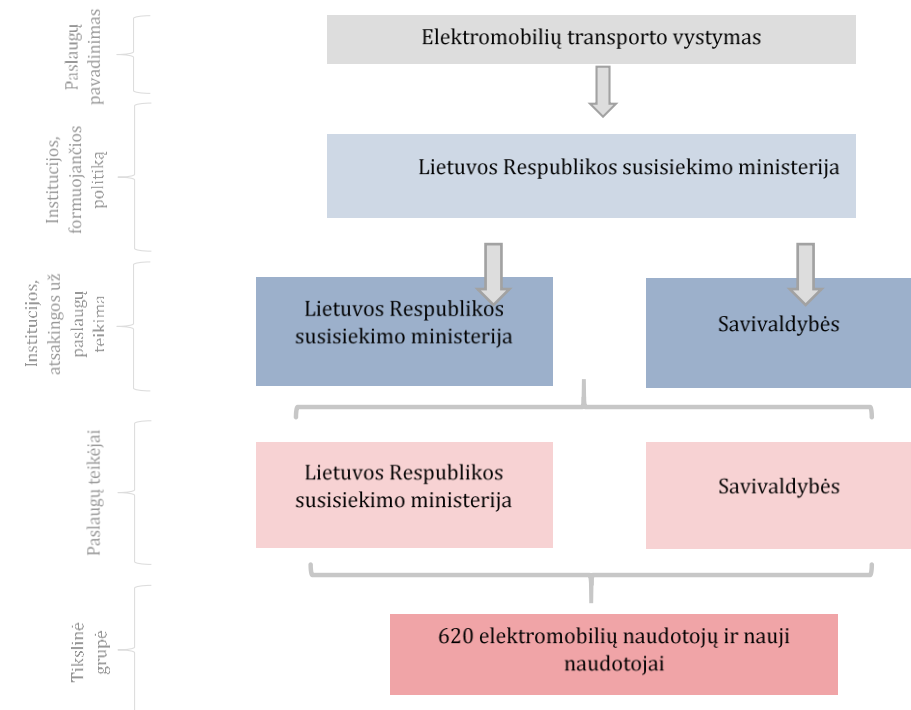
PAVEIKSLAS 34. KELEIVIŲ VEŽIMO KELIŲ TRANSPORTU PASLAUGŲ TEIKIMO STRUKTŪRA

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

PAVEIKSLAS 35. PRIEIGOS PRIE KELIŲ IR GATVIŲ TINKLO UŽTIKRINIMO PASLAUGŲ TEIKIMO STRUKTŪRA

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

PAVEIKSLAS 36. ELEKTROMOBILIŲ TRANSPORTO VYSTYMO PASLAUGŲ TEIKIMO STRUKTŪRA

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

Didžiausios paslaugų teikimo sąnaudos patiriamos prieigos prie kelių ir gatvių tinklo užtikrinimo paslaugų atveju. Apytikriais skaičiavimais, finansinės intervencijos kelių priežiūrai ir plėtrai sudaro apie 500 mln. eurų per metus. Finansavimas ateina iš valstybės ir savivaldybių biudžetų, kelių naudotojų mokesčių vinječių forma ir ESI fondų. Antros pagal finansavimo dydį iš analizuojamų paslaugų yra keleivių vežimo kelių transportu paslaugos. Joms skiriamą finansavimą sudaro iš keleivių vežimo surinktos pajamos ir savivaldybių biudžetų lėšos. Šių paslaugų teikimas atsieina apytikriai 160 mln. eurų per metus. Keleivių vežimo geležinkeliu sąnaudos sudaro apie 45 mln. eurų. Jas padengia valstybės valdomos AB „Lietuvos geležinkeliai“ pajamos ir nedidelis valstybės biudžeto finansavimas, skirtas padengti nuostolius (2014 metais iš 34,2 mln. eurų nuostolių buvo padengta tik 0,328 mln. eurų)²⁴¹. Duomenys apie finansinius asignavimus elektromobilių transporto vystymui nėra prieinami.

2.7.2.3 INTERVENCIJOS, SUSIJUSIOS SU TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTOMIS PASLAUGOMIS

Kiekviena iš tolesnei analizei atrinktų paslaugų turi susijusias, jos teikimą įgalinančias intervencijas. Visos intervencijos, susijusios su keleivių vežimo geležinkeliu, keleivių vežimo kelių transportu, prieigos prie kelių ir gatvių tinklo užtikrinimo bei elektromobilių transporto vystymo paslaugomis, pristatytos lentelėje žemiau.

LENTELĖ 125. INTERVENCIJOS, SUSIJUSIOS SU TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTOMIS PASLAUGOMIS

Paslaugos pavadinimas	Intervencijos tipas	Intervencijos pavadinimas
Keleivių vežimas geležinkeliu	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)	Subsidija keleivių vežimui geležinkeliu
	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui	ESI fondų investicijos geležinkelių infrastruktūros modernizavimui ir statybai
	Parama vartotojams lengvatomis arba tarifų kompensacijomis	Lengvatos tam tikroms keleivių grupėms
	Mokesčiai	Aplinkos taršos mokestis
	Mokesčiai	Sumažintas PVM tarifas keleivių vežimo paslaugoms
	Teisės aktų nuostatos	Teisės aktų nuostatos, nustatančios reikalavimus licencijos keleivių vežimo geležinkeliu paslaugų veiklai įgijimui
	Teisės aktų nuostatos	Teisės aktų nuostatos, apibrėžiančios traukinių maršrutų nustatymą
Keleivių vežimas kelių transportu	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)	Subsidija keleivių vežimui kelių transportu
	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui	ESI fondų investicijos transporto parko atnaujinimui
	Parama vartotojams lengvatomis arba tarifų kompensacijomis	Lengvatos tam tikroms kelių transporto keleivių grupėms

²⁴¹ BGI Consulting, *Viešojo transporto poreikio ir tolumo susisiekimo autobusų ir tarp miestinių traukinių maršrutų suderinamumo analizė* (užsakovas – LR susisiekimo ministerija), 2016

	Mokesčiai	Aplinkos taršos mokestis
	Mokesčiai	Sumažintas PVM tarifas keleivių vežimo paslaugoms
	Teisės aktų nuostatos	Teisės aktų nuostatos, nustatančios reikalavimus licencijos keleivių vežimo kelių transportu paslaugų veiklai įgijimui
	Teisės aktų nuostatos	Teisės aktų nuostatos, apibrėžiančios kelių transporto maršrutų nustatymą
Prieigos prie kelių ir gatvių tinklo užtikrinimas	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)	Subsidija kelių infrastruktūros plėtrai ir priežiūrai (pagal Kelių priežiūros ir plėtros programą)
	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui	Subsidija kelių infrastruktūros modernizavimui ir statybai
	Mokesčiai	Kelių naudotojo mokestis (vinjetės)
	Mokesčiai	Akcizo mokestis energetikos produktams
	Teisės aktų nuostatos	Teisės aktų nuostatos, nustatančios kelių tiesimo ir priežiūros reikalavimus
Elektromobilių transporto vystymas	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui	Subsidija elektromobilių įkrovimo sistemos plėtrai
	Mokesčiai	Elektromobilių parkavimo mokesčių lengvatos
	Teisės aktų nuostatos	Teisės aktų nuostatos, nustatančios leidimus naudoti pažymėtus keliais

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

Toliau šioje studijoje pateikiama informacija ne apie pačias paslaugas, o apie su jomis susijusias intervencijas.

2.7.3 DUOMENYS APIE ANALIZUOJAMAS VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJŲ SEKTORIJE

Šiame skyriuje pristatoma tolesniam vertinimui atrinktų valstybės intervencijų analizė. Skyriuje pateikiamos lentelės, pristatančios pagrindinę informaciją apie kiekvieną iš intervencijų, toliau pateikiama valstybės intervencijų analizė pagal kiekvieną iš metodologijoje apibrėžtų vertinimo kriterijų.

LENTELĖ 126. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJŲ SEKTORIJE (1)

Intervencijos pavadinimas	Subsidija keleivių vežimui geležinkeliu
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)
Trumpas intervencijos aprašymas	Keleivių pervežimo geležinkeliu nuostolių kompensavimas vietiniuose (ne tarptautiniuose) maršrutuose.

Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2004 – iki dabar. Nuo 2009 m. kompensacija turėtų būti teikiama remiantis viešojo paslaugų pirkimo sutartimi su operatoriumi (pagal Reglamentą (EC) Nr. 1370/2007). Tačiau tik nedidelė dalis nuostolių buvo faktiškai kompensuota. Naujos viešųjų paslaugų sutarties pradžia planuojama 2018 metais.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Užtikrinti visuomenės mobilumą geležinkeliu netgi tais maršrutais, kurie geležinkelio operatoriui yra komerciškai nepelningi.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR geležinkelių transporto kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir taikymo įstatymas, 22 Balandis 2004, Nr. IX-2152.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Geležinkelio operatorius prisiima atsakomybę tarnauti visuomenei teikdamas maršrutus komerciškai nepelningomis sąlygomis, todėl nuostolius kompensuoja valstybės biudžeto programa pagal viešųjų paslaugų sutartį.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Geležinkelio operatorius prisiima atsakomybę tarnauti visuomenei teikdamas maršrutus komerciškai nepelningomis sąlygomis, todėl nuostolius kompensuoja valstybės biudžeto programa pagal viešųjų paslaugų sutartį. LR Vyriausybės 2010 m. birželio 7 d. nutarimas Nr. 716 „Dėl nuostolių, patirtų vykdant viešųjų paslaugų įsipareigojimą, kompensavimo tvarkos aprašo patvirtinimo ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 19 d. nutarimo Nr. 1036 Dėl įgaliojimų suteikimo“ pakeitimo
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerija
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Valstybės/savivaldybės ar jų institucijų valdoma pelno siekianti įmonė (-s)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Sutartys su licencijuotais paslaugų teikėjais, remiantis kiekybiniais rodikliais
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios pelno siekiančios įmonės
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Pagal reguliaciją, privatūs paslaugų teikėjai gali gauti intervenciją, tačiau šiuo metu šioje rinkoje privačių teikėjų nėra.
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas remiantis pačių paslaugų teikėjų apskaičiuotais įverčiais, kurie turi būti apskaičiuoti pagal Vyriausybės nutarimu patvirtintą formulę.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	100%

INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos poveikis	Nuostolių kompensavimas yra viešųjų paslaugų sutarties dalis. Sutartis užtikrina mobilumo paslaugų teikimą visuomenei. Geležinkelio paslaugomis per metus aptarnaujama apie 3,4 mln. keleivių. Tačiau tik maža dalis patirtų nuostolių buvo kompensuota. Įmonė padengia nuostolius iš kitoje veikloje surinkto pelno (prekių pervežimas).
Nenumatytas intervencijos poveikis	Kompensacijos nėra natūralūs rinkos elementai, todėl jomis paremta rinkos dalis veikia neefektyviai.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Tik maža dalis patirtų nuostolių buvo kompensuota. Naują viešųjų paslaugų sutartį planuojama pradėti įgyvendinti 2018 metais. ²⁴²
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio sustabdyti intervencijos įgyvendinimą. Numatoma, kad valstybinė intervencija bus patobulinta pradėjus įgyvendinti naują viešųjų paslaugų sutartį.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 127. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJOS SEKTORIJE (2)

Intervencijos pavadinimas	ESI fondų investicijos geležinkelių infrastruktūros modernizavimui ir statybai
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui
Trumpas intervencijos aprašymas	Geležinkelių infrastruktūros plėtra, modernizavimas ir statyba, eismo saugos ir aplinkosaugos priemonių įgyvendinimas. Investicijos finansuojamos iš 2014–2020 m. Europos Sąjungos investicijų veiksmų programos ir valstybinės įmonės „Lietuvos geležinkeliai“.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2014–2023. Intervencijos įgyvendinimas priklauso nuo ESIF finansavimo prieinamumo.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagerinti nacionalinės daugiarūšės transporto sistemos ir transeuropinio transporto tinklų sąveiką ir didinti regioninį mobilumą, plėtojant regioninius ryšius su šalies pagrindiniu transporto tinklu bei įdiegti eismo saugos priemones.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa, 2014 m. rugsėjo 8 d., Nr. C(2014)6397.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagerinti geležinkelių infrastruktūrą, didinti sąveiką ir saugumą.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Gerinti geležinkelių sistemą ir didinti saugumą. Susisiekimo ministro įsakymu patvirtintos projekto finansavimo sąlygos (kelios priemonės)
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo

²⁴² Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu.

Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Valstybinė įmonė „Lietuvos geležinkeliai“
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	ESIF fondai
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Valstybės biudžetas ir privačios lėšos
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Valstybės/savivaldybės ar jų institucijų valdoma pelno siekianti įmonė (-s)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Veiksmų, pagrįstų valstybės planavimo procedūra, atranka
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis grindžiamas operacijos paraiška ir tinkamų išlaidų principais.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	100%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos poveikis	Investicijos padidina paslaugų saugumą ir greitį, sumažina neigiamą triukšmo poveikį.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Nors intervencija finansuoja paslaugą, kuri yra kenksminga aplinkai, viešojo transporto naudojimas yra mažiau žalingas aplinkai nei asmeninių automobilių naudojimas.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Nebuvo nustatyta jokių iššūkių, susijusių su intervencijos įgyvendinimu.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio sustabdyti intervencijos įgyvendinimą.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 128. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJOS SEKTORIJE (3)

Intervencijos pavadinimas	Lengvatos tam tikroms geležinkelių keleivių grupėms
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Parama vartotojams lengvatomis arba tarifų kompensacijomis
Trumpas intervencijos aprašymas	Mažesni mokesčiai taikomi mokiniams, studentams, pagyvenusiems žmonėms, neįgaliesiems ir kt.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1996 – iki dabar. Nuolaidų dydis buvo kelis kartus keistas
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Užtikrinti mobilumo galimybę visoms visuomenės grupėms.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR transporto lengvatų įstatymas, 2000 m. kovo 30 d., Nr. VIII-1605
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Padaryti bilietų kainą prieinama tam tikroms visuomenės grupėms ir kompensuoti atitinkamus nuostolius paslaugų teikėjams.

Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Kompensuoti nuostolius paslaugų teikėjams, patirtus dėl nuolaidų bilietams. LR Vyriausybės nutarimas dėl LR transporto lengvatų įstatymo įgyvendinimo, 2000 m. balandžio 28 d., Nr. 478
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerija
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos ir paklausos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Valstybės/savivaldybės ar jų institucijų valdoma pelno siekianti įmonė (-s)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Nuostolių kompensavimas ji siejant su bilietų nuolaidomis, kurios remiasi paslaugų teikėjo ataskaita pagal Vyriausybės patvirtintas taisykles.
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojama remiantis paslaugų teikėjo skaičiavimais, taikant Vyriausybės nutarimu patvirtintas sąlygas.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	100%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Vaikai, studentai, pagyvenę žmonės, neįgalieji ir kt.
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia paskatas vartotojams
Privalomumas vartotojams	Naudojimasis intervencija vartotojams yra savanoriškas.
Intervencijos gavėjų atrankos kriterijai	Kiekvieno asmens tinkamumas gauti intervenciją vertinamas individualiai. Susiję su amžiumi, sveikata ir kitais kriterijai
Kriterijai, nustatantys intervencijos dydį vienam vartotojui (jeigu intervencija yra susijusi su tiesioginiu ar netiesioginiu finansavimu vartotojams)	Nuolaidos taikymas yra vienodas tam tikrai grupei (skirtingas skirtingoms grupėms)
Intervencijos poveikis	Sumažinti mokesčiai leidžia teikti paslaugas tikslinėms grupėms už mažesnę kainą ir padidinti šių grupių mobilumą.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Nors intervencija finansuoja paslaugą, kuri yra kenksminga aplinkai, viešojo transporto naudojimas yra mažiau žalingas aplinkai nei asmeninių automobilių naudojimas.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Skirtingos nuolaidos, kurias taiko geležinkelio operatorius ir savivaldybės. Dėl to kyla sunkumų kuriant kompleksines paslaugas, naudojant bendrą bilietų ir informacinę sistemą. ²⁴³
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Nuoseklumo problemos, susijusios su nuolaidomis, kurias taiko savivaldybė. Dėl šių skirtumų kyla sunkumų kuriant kompleksines paslaugas ir vieną bendrą bilietų sistemą.

²⁴³ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu.

Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio sustabdyti intervencijos įgyvendinimą. Valstybinė intervencija turėtų būti pagerinta geriau koordinuojant savivaldybių taikymo sritis ir tikslines grupes.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 129. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJOS SEKTORIJE (4)

Intervencijos pavadinimas	Aplinkos taršos mokestis
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Mokesčiai
Trumpas intervencijos aprašymas	Mokestis taikomas mobiliams taršos šaltiniams (kelių, geležinkelių, oro, vandens transporto priemonėms), kurie naudojami komerciniams tikslams.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1991 – iki dabar 1999 m. intervencija buvo stipriai pakeista (atsirado naujas įstatymas)
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Sumažinti mobilių šaltinių taršą.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas, 1999 m. gegužės 13 d., Nr. VIII-1183
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Skatinti teršėjus sumažinti taršos lygį (išlaikyti taršą žemiau normos) taikant ekonominius instrumentus ir kaupiant lėšas aplinkosauginiams tikslams įgyvendinti.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Skatinti teršėjus sumažinti taršos lygį (išlaikyti taršą žemiau normos) taikant ekonominius instrumentus ir kaupiant lėšas aplinkosauginiams tikslams. LR mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas, 1999 m. gegužės 13 d., Nr. VIII-1183
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Valstybinė mokesčių inspekcija
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS/PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Teisės aktų nuostatos/mokesčio/ mokesčio lengvatos subjektai	Subjektai, kurie teršia aplinką naudodami mobilius šaltinius (kelių, geležinkelių, oro, vandens transporto priemonių)
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams tipas	Intervencija apmokestina subjektus
Intervencijos privalomumas teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams	Naudojimasis intervencija vartotojams privalomas
Intervencija gaunančių teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektų atrankos kriterijai	Kiekvieno asmens kaip intervencijos subjekto tinkamumas vertinamas individualiai.
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos poveikis	Mokesčio dydis yra labai mažas, todėl intervencija praktiškai neturi poveikio.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija nesukuria jokio nenumatyto poveikio.

Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Mokestis nekeičia teršėjų elgesio. Gautų pajamų naudojimas nėra tiesiogiai susijęs su aplinkosaugos problemomis. ²⁴⁴
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Mokestis turėtų būti tobulinamas atsižvelgiant į jo poveikį ir iš mokesčio surenkamų pajamų panaudojimą.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 130. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJOS SEKTORIUJE (5)

Intervencijos pavadinimas	Sumažintas PVM tarifas keleivių vežimo paslaugoms
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Lengvatiniai mokesčiai/atleidimas nuo mokesčio
Trumpas intervencijos aprašymas	9 % PVM (vietoj 21 %) taikomas keleiviams vežti reguliariais geležinkelio maršrutais.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1993 – iki dabar 1993 m. buvo nustatyta, kad keleivių vežimui (nustatytuose maršrutuose) netaikomas PVM, tada šioms paslaugoms nustatytas 5 % PVM, o vėliau – 9 %.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Užtikrinti visuomenės mobilumą.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR pridėtinės vertės mokesčio įstatymas, 2002 m. kovo 5 d., Nr. IX-751
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Sumažinti keliavimo, kuris yra laikomas būtina paslauga visuomenei, kainą.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Nustatyti mažesnę PVM tarifą keleivių vežimo paslaugoms.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Valstybinė mokesčių inspekcija
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos ir paklausos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS/PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Teisės aktų nuostatos/mokesčio/ mokesčio lengvatos subjektai	Keleivių pervežimo paslaugų nustatytuose maršrutuose teikėjai.
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams tipas	Intervencija sumažina mokesčių našta paslaugų teikėjams.
Intervencijos privalomumas teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams	Naudojimasis intervencija vartotojams privalomas
Intervenciją gaunančių teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektų atrankos kriterijai	Kiekvieno asmens tinkamumas gauti intervenciją vertinamas individualiai. Keleivių vežimo paslaugos nustatytuose maršrutuose.

²⁴⁴ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu.

INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Intervencijos poveikis	Mažesnio PVM poveikis yra nevienareikšmiškas, nes daugeliu atvejų bilietų kainos po PVM sumažinimo išliko tokios pačios. Tačiau, jei PVM būtų padidintas, kainos taip pat padidėtų. ²⁴⁵
Nenumatytas intervencijos poveikis	Dėl PVM dydžio sumažėjimo sumažėjusios valstybės biudžeto pajamos.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Šešėlinė rinka paslaugų teikėjams, kurie nemoka PVM. Mažesnė bilietų kaina padidina paslaugos paklausą, o tai daro neigiamą poveikį aplinkai.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio sustabdyti intervencijos įgyvendinimą. Šešėlinės rinkos neteisėtą paslaugų teikimo kontrolę turėtų būti pagerinta.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 131. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJOS SEKTORIJE (6)

Intervencijos pavadinimas	Teisės aktų nuostatos, nustatančios reikalavimus licencijos keleivių vežimo geležinkelių paslaugų veiklai įgijimui
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Teisės aktų nuostatos
Trumpas intervencijos aprašymas	Siekiant išduoti licenciją, patikrinami finansiniai ir profesiniai pajėgumai.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1996 – iki dabar Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu patvirtintos licencijavimo taisyklės buvo keletą kartų keičiamos.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Padidinti saugumą transporto sistemoje.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR geležinkelių transporto kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir taikymo įstatymas, 2004 m. balandžio 22 d., Nr. IX-2152
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Užtikrinti patikimą ir saugią geležinkelio paslaugų sistemą.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Nustatyti geležinkelio operatorių licencijavimo kriterijus ir taisykles. LR Vyriausybės nutarimas Dėl keleivių, bagažo ir krovinių vežimo geležinkelių transportu licencijavimo taisyklių patvirtinimo, 2003 m. birželio 17 d., Nr. 783
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Lietuvos transporto saugos administracija
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos

²⁴⁵ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu.

INTERVENCIJOS PASIŪLOS/PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Teisės aktų nuostatos/mokesčio/ mokesčio lengvatos subjektai	Keleivių pervežimo geležinkeliu paslaugų teikėjai
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams tipas	Intervencija suteikia subjektams leidimą ir reikalauja tam tikrų subjektų veiksmų.
Intervencijos privalomumas teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams	Intervencijos naudojimas vartotojams privalomas
Intervenciją gaunančių teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektų atrankos kriterijai	Kiekvieno asmens tinkamumas gauti intervenciją vertinamas individualiai. Verslo veikla
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Intervencijos poveikis	Ši intervencija prisideda prie geležinkelio paslaugų patikimumo ir saugumo.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija nesukuria jokio nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Nebuvo nustatyta jokių iššūkių, susijusių su intervencijos įgyvendinimu.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio sustabdyti intervencijos įgyvendinimą.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 132. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJOS SEKTORIJE (7)

Intervencijos pavadinimas	Teisės aktų nuostatos, apibrėžiančios traukinių maršrutų nustatymą
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Teisės aktų nuostatos
Trumpas intervencijos aprašymas	Susisiekimo ministerija nustato maršrutus.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2002 – iki dabar Maršrutai reguliariai peržiūrimi, atsižvelgiant į visuomenės poreikius.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Užtikrinti keleivių mobilumą.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR susisiekimo ministro 2012 m. gruodžio 19 d. įsakymas Nr. 3-865 „Dėl keleivių vežimo traukiniais reguliariojo vietinio susisiekimo maršrutų nustatymo“
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Maršrutų nustatymas leidžia taikyti atleidimą nuo PVM ir nuostolių kompensacijas teikėjams, teikiantiems paslaugas šiuose maršrutuose.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Maršrutų nustatymas leidžia taikyti atleidimą nuo PVM. LR susisiekimo ministro 2012 m. gruodžio 19 d. įsakymas Nr. 3-865 „Dėl keleivių vežimo traukiniais reguliariojo vietinio susisiekimo maršrutų nustatymo“
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerija

Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos ir paklausos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS/PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Teisės aktų nuostatos/mokesčio/ mokesčio lengvatos subjektai	Keleivių pervežimo geležinkeliu paslaugų teikėjai.
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams tipas	Intervencija subjektams suteikia leidimą.
Intervencijos privalomumas teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams	Naudojimasis intervencija vartotojams privalomas
Intervenciją gaunančių teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektų atrankos kriterijai	Kiekvieno asmens tinkamumas gauti intervenciją vertinamas individualiai. Verslo veikla
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos poveikis	Nustatyti viešųjų paslaugų apimtį erdvinio požiūriu. Maršrutų nustatymas leidžia netaikyti PVM šiuose maršrutuose.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Nors intervencija sukuria paslaugą (erdvinio požiūriu), kuri yra aplinkai žalinga, viešojo transporto naudojimas yra kuriantis mažiau žalos aplinkai nei asmeninių automobilių naudojimas.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Maršrutų nustatymu siekiama pusiausvyros tarp valstybinės finansinių galimybių ir gyventojų poreikių, nes dauguma maršrutų yra nepelningi. Kai kurie gyventojai jaučiasi netinkamai aptarnaujami.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Maršrutų, kurie yra aptarnaujami skirtingomis transporto priemonėmis dubliavimasis. Maršrutų dubliavimą daugiausia lemia tai, kad skirtingų transporto rūšių maršrutus ir tvarkaraščius planuoja skirtingos institucijos, o mechanizmas, kuris įpareigotų maršrutų ir tvarkaraščių koordinavimą, neegzistuoja. Tokio mechanizmo nebuvimas lemia tai, kad institucijos, atsakingos už maršruto planavimą, nesiekia sumažinti sąnaudų, kurias patiria bendra viešojo transporto sistema. Priešingai, pirmiau minėtos institucijos siekia padidinti keleivių, naudojančių jų transporto būdą, skaičių kitų rūšių viešojo transporto sąskaita.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio sustabdyti intervencijos įgyvendinimą.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 133. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJOS SEKTORIJE (8)

Intervencijos pavadinimas	Subsidija kelių infrastruktūros plėtrai ir priežiūrai (pagal Kelių priežiūros ir plėtros programą)
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)
Trumpas intervencijos aprašymas	Kelių priežiūros ir plėtros subsidijos teikiamos pagal specialią viešąją programą (Kelių priežiūros ir plėtros programą).
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2000 – iki dabar Programai skirta akcizo mokesčio dalis buvo keista kelis kartus.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Sukurti naujus ir atnaujinti esamus kelių.

Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	Lietuvos Respublikos kelių priežiūros ir plėtros programos finansavimo įstatymas, 2000 m. spalio 12 d., Nr. VIII-2032
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Rinkti ir naudoti finansinius išteklius kelių priežiūrai ir plėtrai.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Turėti finansinį kelių priežiūros ir plėtros šaltinį. Lietuvos Respublikos kelių priežiūros ir plėtros programos finansavimo įstatymas, 2000 m. spalio 12 d., Nr. VIII-2032
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Lietuvos automobilių kelių direkcija prie susisiekimo ministerijos
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Pagrindinis finansavimo šaltinis – akcizo mokestis kuro produktams.
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Privačios lėšos (vinjetės)
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMIAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešojo administravimo institucija (-os), biudžetinė įstaiga (-os) ir valstybės/savivaldybės ar jų institucijų valdoma pelno siekianti įmonė (-s).
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Kasmetinis biudžetinis finansavimas.
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Skaičiavimo metodai skiriasi priklausomai nuo kelių tipo (valstybiniai ar vietiniai keliai).
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	100 %
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Intervencijos poveikis	Tai yra pagrindinis šaltinis, skirtas finansuoti kelių priežiūrą ir plėtrą. Remiantis kaštų ir naudos analizės rezultatais, investicijų poveikis kelių sektoriui pasireiškia per laiko sutaupymą, avarijų išvengimą, kelių priežiūros išlaidų taupymą, transporto priemonių sąnaudų taupymą. ²⁴⁶
Nenumatytas intervencijos poveikis	Programa remia paslaugą, kuri turi neigiamą poveikį aplinkai.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Dalis pajamų, surinktų Kelių priežiūros ir plėtros programai, yra panaudojama kitiems tikslams. Po 2008 m. akcizo dalis, skirta kelių priežiūrai ir plėtrai, buvo sumažinta. Jei 2008 m. 80 proc. pajamų iš akcizo už kuro produktus buvo skirta kelių tiesimui ir plėtrai, tai 2018 m. ši dalis sieks tik 48 procentus. Sumažinta dalis sukuria kelių priežiūros ir plėtros finansavimo trūkumą. ²⁴⁷
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.

²⁴⁶ „Viešojo transporto poreikio ir tolimojo susisiekimo autobusų ir tarp miestinių traukinių maršrutų suderinamumo analizė“ Vertinimą atliko - BGI Consulting, vertinimas atliktas LR susisiekimo ministerijos užsakymu, 2016.

²⁴⁷ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu.

Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio sustabdyti intervencijos įgyvendinimą.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 134. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJOS SEKTORIJE (9)

Intervencijos pavadinimas	Subsidija kelių infrastruktūros modernizavimui ir statybai
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui
Trumpas intervencijos aprašymas	Trūkstatų jungčių kūrimas, kelių infrastruktūros plėtra, modernizacija ir statyba (TEN-T, valstybiniai ir savivaldybių keliai), eismo saugumo ir aplinkosaugos priemonių įgyvendinimas. Investicijos finansuojamos iš 2014-2020 m. Europos sąjungos veiksmų programos fondo, kelių priežiūros ir plėtros fondo bei savivaldybių biudžetų.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2014–2023 Intervencijos įgyvendinimas priklauso nuo ESIF lėšų prieinamumo.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagerinti nacionalinės daugiarūšės transporto sistemos ir transeuropinio transporto tinklų sąveiką ir didinti regioninį mobilumą, plėtojant regioninius ryšius su šalies pagrindiniu transporto tinklu bei įgyvendinti eismo saugos priemones.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa, 2014 m. rugsėjo 8 d., Nr. C(2014)6397
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagerinti TEN-T tinklą, pagerinti kelių paviršių, gerinti saugą, mažinti poveikį aplinkai, plėtoti plačiajuosčio ryšio prieigą regionuose.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Pagerinti TEN-T tinklą, pagerinti kelių paviršių, gerinti saugą, mažinti poveikį aplinkai, plėtoti plačiajuosčio ryšio prieigą regionuose. Susisiekimo ministro įsakymu patvirtintos projekto finansavimo sąlygos (kelios priemonės)
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis ir vietinis lygmenys
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Lietuvos automobilių kelių direkcija prie susisiekimo ministerijos (1), Valstybinė įmonė "Kelių priežiūra" (1), savivaldybės (60).
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	ESIF fondai
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Valstybės biudžetas ir savivaldybių biudžetai
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMIAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešojo administravimo institucija (-os) tiesiogiai ir biudžetinė įstaiga (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Operacijų, pagrįstų valstybės planavimo ir regioninio planavimo procedūromis, atranka
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis grindžiamas operacijos paraiška ir tinkamų išlaidų principais

Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	100 %
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos poveikis	Reikšmingas teigiamas investicijų poveikis kelių atnaujinimui ir plėtrai buvo patvirtintas įvairiais tyrimais. Pvz.: „ES struktūrinių fondų lėšų, skirtų kelių sektoriaus projektams įgyvendinti, planavimo ir panaudojimo efektyvumo vertinimas“ (LR susisiekimo ministerijos užsakymu atliktas viešosios politikos analizės ir konsultacijų kompanijos BGI Consulting 2012–2013 metais) nustatė, kad tik dėl ES investicijų 2007–2013 m. programos laikotarpiu BVP buvo didesnis 1,9 proc. (2010 m. – intensyviausio investicijų naudojimo metais). Makroekonometrinio modeliavimo rezultatai rodo, kad papildomas BVP, sukurtas 2007–2020 m. dėl ESIF investicijų į kelių sektorių 2007 – 2013 m. planavimo laikotarpiu, viršija investicijų sumą (iš visų finansavimo šaltinių kaip BVP dalies) 2,3 kartais. Remiantis kaštų ir naudos analizės rezultatais, investicijų poveikis kelių sektoriui pasireiškia per laiko sutaupymą, avarių išvengimą, kelių priežiūros išlaidų taupymą, transporto priemonių eksploatavimo sąnaudų taupymą.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Subsidija naudojama kelių plėtrai finansuoti. Kelių naudojimas turi neigiamą poveikį aplinkai triukšmo ir taršos požiūriu.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Naujų kelių kūrimas labai priklauso nuo ESIF finansavimo prieinamumo. Investicijų į kelius nauda ne visada yra suprantama visuomenės.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	2015 m. buvo vienas atvejis statant naują kelią (Palangos žiedas), kuomet buvo taikomas PPP modelis, o ne subsidijos. Po kelerių metų turėtų būti aišku, ar šis modelis atsiperka. ²⁴⁸

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 135. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJOS SEKTORIUJE (10)

Intervencijos pavadinimas	Kelių naudotojo mokestis (vinjetės)
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Mokesčiai
Trumpas intervencijos aprašymas	Prieiga prie pagrindinių Lietuvos kelių A1-A18 autobusams, sunkiasvorėms transporto priemonėms (N1-N3) ir jų deriniams, specialioms kelių transporto priemonėms yra apmokestinama ir turi būti apmokama perkant vinjetes
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2000 – iki dabar 2007 m. mokesčio surinkimo būdas buvo pakeistas. Anksčiau surinkimas vyko pervedant nustatytą mokesčio dydį į Valstybinės mokesčių inspekcijos sąskaitą, o nuo 2007 m. mokestis mokamas perkant vinjetę degalinėse ar kitose prekybos vietose.

²⁴⁸ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu.

Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Tiesti naujus ir atnaujinti esamus kelius.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	Lietuvos Respublikos kelių priežiūros ir plėtros programos finansavimo įstatymas, 2000 m. spalio 12 d., Nr. VIII-2032
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Finansuoti kelių priežiūrą ir plėtrą.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Apibrėžti vinječių taikymo taisykles LR susisiekimo ministro 2007 m. kovo 23 d. įsakymas Nr. 3-97 „Dėl vinječių formos, jų reikalavimų, įsigijimo ir naudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo“
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Lietuvos automobilių kelių direkcija prie susisiekimo ministerijos
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklausos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS/PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Teisės aktų nuostatos/mokesčio/ mokesčio lengvatos subjektai	Autobusai, sunkiosios transporto priemonės (N1-N3) ir jų deriniai, specialiosios kelių transporto priemonės
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams tipas	Intervencija apmokestina subjektus
Intervencijos privalomumas teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams	Naudojimasis intervencija vartotojams privalomas
Intervencija gaunančių teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektų atrankos kriterijai	Kiekvieno asmens tinkamumas gauti intervenciją vertinamas individualiai. Transporto priemonės tipas
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Intervencijos poveikis	Šio mokesčio pajamos yra vienas iš šaltinių, skirtų kelių priežiūrai ir plėtrai Lietuvoje finansuoti (apie 3 % viso finansavimo (apskaičiuojamas kaip KPP dalis ir KPP dalis bendrame finansavime)).
Nenumatytas intervencijos poveikis	Pajamos naudojamos kelių plėtrai finansuoti. Kelių naudojimas turi neigiamą poveikį aplinkai triukšmo ir taršos požiūriu.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Dabartinė vinječių kainų sistema ir surinktos pajamos tinkamai nekompensuoja padaromos taršos ir žalos kelių infrastruktūrai. Dabartinė kainų sistema yra pagrįsta kelionės laiku ir neatspindi naudojamo kelio ilgio (kilometrų) tenkančio transporto priemonei. ²⁴⁹
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Planuojama, kad intervencija bus patobulinta pereinant nuo laiku paremtos kainų sistemos į atstumą (kilometrais) paremtą sistemą (elektroninė rinkliava).

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

²⁴⁹ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu.

LENTELĖ 136. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJOS SEKTORIJE (11)

Intervencijos pavadinimas	Akcizo mokestis energetikos produktams
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Mokesčiai
Trumpas intervencijos aprašymas	Akcizo mokestis taikomas transporto priemonių degalams.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1994 – iki dabar Akcizo mokesčio taikymo apimtis yra reguliariai patikslinama.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Tiesti naujus ir atnaujinti esamus kelius.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	Lietuvos Respublikos akcizų įstatymas, 2001 m. spalio 30 d., Nr. IX-569
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Sumažinti kuro naudojimą, kuris turi neigiamą poveikį aplinkai ir kaupti pajamas į valstybės biudžetą.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Apibrėžti akcizo mokesčio taikymą. LR Vyriausybės nutarimas dėl akcizų įstatymo nuostatų įgyvendinimo, 2002 m. birželio 4 d.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Valstybinė mokesčių inspekcija
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklausos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS/PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Teisės aktų nuostatos/mokesčio/ mokesčio lengvatos subjektai	Produktų, kuriems taikomas akcizo mokestis, savininkai ir importuotojai.
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams tipas	Intervencija apmokestina subjektus
Intervencijos privalomumas teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams	Naudojimasis intervencija vartotojams privalomas
Intervenciją gaunančių teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektų atrankos kriterijai	Kiekvieno asmens tinkamumas gauti intervenciją vertinamas individualiai. Kuro tipas
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos poveikis	Akcizo mokestis yra vienas iš pagrindinių kelių priežiūros ir plėtros finansavimo šaltinių (apie 90 proc. viso kelių priežiūros ir plėtros programos finansavimo / apie 54 proc. viso kelių finansavimo).
Nenumatytas intervencijos poveikis	Neteisėta (netaikant akcizo mokesčio) kuro prekyba.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Nuo 2008 m. akcizo dalis, skirta kelių priežiūrai ir plėtrai, buvo sumažinta. Jei 2008 m. 80 proc. pajamų iš akcizo mokesčio už kuro produktus buvo skirta kelių priežiūrai ir plėtrai, tai

	2018m. ši dalis sieks tik 48 procentus. Sumažinta dalis sukuria trūkstantį finansavimą kelių priežiūrai ir plėtrai. ²⁵⁰
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio sustabdyti intervencijos įgyvendinimą, tačiau neteisėtos kuro prekybos kontrolė turėtų būti pagerinta.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 137. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJOS SEKTORIUJE (12)

Intervencijos pavadinimas	Teisės aktų nuostatos, nustatančios kelių tiesimo ir priežiūros reikalavimus
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Teisės aktų nuostatos
Trumpas intervencijos aprašymas	Techniniai ir saugos reikalavimai kelių statybai ir priežiūrai.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1990 – iki dabar Techniniai ir saugos reikalavimai kelių statybai ir priežiūrai gali būti periodiškai atnaujinami.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Tiesti naujus ir atnaujinti esamus kelius.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR susisiekimo ministro 2006 m. lapkričio 30 d. įsakymas Nr. 3-457 dėl Lietuvos automobilių kelių direkcijos prie Susisiekimo ministerijos nuostatų patvirtinimo
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Užtikrinti tinkamą kelių priežiūrą ir plėtrą, atsižvelgiant į techninius, saugos ir organizacinius reikalavimus.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Užtikrinti tinkamą kelių priežiūrą ir plėtrą, atsižvelgiant į techninius, saugos ir organizacinius reikalavimus. Įvairių kelio dalių statybos ir priežiūros taisyklės.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis ir vietinis lygmenys
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Lietuvos automobilių kelių direkcija prie susisiekimo ministerijos (1), Valstybinė įmonė "Kelių priežiūra" (1), savivaldybės (60).
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS/PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Teisės aktų nuostatos/mokesčio/ mokesčio lengvatos subjektai	Institucijos atsakingos už kelių priežiūrą ir plėtrą
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams tipas	Intervencija reikalauja tam tikrų subjektų veiksmų.

²⁵⁰ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu.

Intervencijos nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams	privalomumas teisės aktų	Naudojimasis intervencija vartotojams privalomas
Intervencija nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektų atrankos kriterijai	gaunančių teisės aktų	Kiekvieno asmens tinkamumas gauti intervenciją vertinamas individualiai. Kelių tipas
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI		
Intervencijos poveikis		Nustato techninius ir organizacinius kelių priežiūros ir vystymo reikalavimus, todėl ji yra svarbi paslaugos kokybei.
Nenumatytas intervencijos poveikis		Intervencija nesukuria jokio nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu		Kai kuriais atvejais kelių kokybė, dėl jų nusidėvėjimo per tam tikrą laiką, nėra pakankama. Neseniai kelių statybos reikalavimai buvo atnaujinti siekiant geresnės kokybės.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis		Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos		Kelių kokybės auditas prasidėjo 2017 metais. Jis turėtų atskleisti intervencijos techninius ir organizacinius trūkumus.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 138. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJOS SEKTORIJE (13)

Intervencijos pavadinimas	Subsidija elektromobilių įkrovimo sistemos plėtrai
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui
Trumpas intervencijos aprašymas	Nacionalinės ir vietos valdžios institucijos, kartu su privačiais operatoriais, nustato įkrovimo taškus elektrinėms transporto priemonėms.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2010 – iki dabar Nuo 2011 m. nuolat didėja dėmesys infrastruktūros plėtrai ir jos finansavimui.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Didinti energijos vartojimo efektyvumą transporte ir sumažinti neigiamą poveikį aplinkai.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR susisiekimo ministro 2015 m. gegužės 6 d. įsakymas Nr. 3-173 (1.5 E) „Dėl viešosios elektromobilių įkrovimo infrastruktūros plėtros rekomendacijų ir šalia valstybinės reikšmės kelių numatomų įrengti viešųjų elektromobilių įkrovimo prieigų plano patvirtinimo“
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Skatinti elektrinių transporto priemonių naudojimą ir šitaip sumažinti naftos produktų naudojimą ir sumažinti neigiamą poveikį aplinkai.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Skatinti elektrinių transporto priemonių naudojimą ir šitaip sumažinti naftos produktų naudojimą ir neigiamą poveikį aplinkai. LR susisiekimo ministro 2015 m. gegužės 6 d. įsakymas Nr. 3-173 (1.5 E) „Dėl viešosios elektromobilių įkrovimo infrastruktūros plėtros rekomendacijų ir šalia valstybinės reikšmės kelių numatomų įrengti viešųjų elektromobilių įkrovimo prieigų plano patvirtinimo“
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis ir vietinis lygmenys

Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Lietuvos automobilių kelių direkcija prie susisiekimo ministerijos ir savivaldybės (60).
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	ESIF fondai, valstybės biudžetas, savivaldybės biudžetas ir privačios lėšos
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos ir paklausos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešojo administravimo institucija (-os) tiesiogiai ir biudžetinė įstaiga (-os)
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	100 %
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	7926 hibridinės ir 620 elektrinės transporto priemonės Lietuvoje (2017 m. gruodžio 1 d. duomenys). ²⁵¹
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams būtiną infrastruktūrą.
Privalomumas vartotojams	Naudojimasis intervencija vartotojams yra savanoriškas
Intervencijos gavėjų atrankos kriterijai	Kiekvieno asmens tinkamumas gauti intervenciją vertinamas individualiai, priklausomai nuo transporto priemonės tipo kriterijaus.
Intervencijos poveikis	Elektrinių transporto priemonių infrastruktūros plėtra yra esminė priemonė skatinant naudoti aplinką tausojančias transporto priemones.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija nesukuria jokie nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Elektrinių transporto priemonių naudojimo lygis šiuo metu yra mažas (620 elektrinės transporto priemonės Lietuvoje ²⁵²). Elektros transporto priemonių įkrovimo infrastruktūrą nėra gerai išvystyta.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio sustabdyti intervencijos įgyvendinimą.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 139. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJOS SEKTORIJE (14)

Intervencijos pavadinimas	Elektromobilių parkavimo mokesčių lengvatos
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Lengvatiniai mokesčiai/atleidimas nuo mokesčio
Trumpas intervencijos aprašymas	Kai kuriose savivaldybėse elektrinių transporto priemonių stovėjimo aikštelės yra nemokamos, o kitose – mokestis labai mažas.

²⁵¹ Duomenis pateikti LR susisiekimo ministerijos.

²⁵² Duomenis pateikti LR susisiekimo ministerijos.

Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2011 – iki dabar Nuolaidos priklauso nuo savivaldybės sprendimų. Kaina po nuolaidų tarp savivaldybių skiriasi, tačiau visais atvejais ji yra gana maža.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Didinti energijos vartojimo efektyvumą transporto sektoriuje ir sumažinti neigiamą poveikį aplinkai.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	Lietuvos Respublikos rinkliavų įstatymas, 2000 m. birželio 13 d., Nr. VII-1725
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Sumažinti neigiamą poveikį aplinkai skatinant perėjimą prie elektrinių transporto priemonių.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Nustatyti transporto priemonių parkavimo mokesčius. Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 2011 m. liepos 13 d. sprendimas „Dėl vietinės rinkliavos už naudojimąsi tarybos nustatytais mokamomis vietomis automobiliams statyti nuostatų patvirtinimo“. Panašūs sprendimai kitose savivaldybėse.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Vietinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Savivaldybės įmonės pvz.: „Susisiekimo paslaugos“ Vilniuje, „Automobilių stovėjimo aikštelės“ Kaune ir t.t.
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklausos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS/PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Teisės aktų nuostatos/mokesčio/ mokesčio lengvatos subjektai	Elektrinių transporto priemonių savininkai
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams tipas	Intervencija sukuria paskatas subjektams
Intervencijos privalomumas teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams	Naudojimasis intervencijas vartotojams privalomas
Intervenciją gaunančių teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektų atrankos kriterijai	Kiekvieno asmens tinkamumas gauti intervenciją vertinamas individualiai. Transporto priemonės tipas
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos poveikis	Elektrinių transporto priemonių stovėjimo aikštelėse nuolaidos yra sudėtinė priemonių, skirtų remti elektrinių transporto priemonių naudojimą, dalis.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Sumažintos pajamos į savivaldybių biudžetus iš stovėjimo aikštelių mokesčių.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Nebuvo nustatyta jokių iššūkių, susijusių su intervencijos įgyvendinimu.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio sustabdyti intervencijos įgyvendinimą.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 140. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJOS SEKTORIJE (15)

Intervencijos pavadinimas	Teisės aktų nuostatos, nustatančios leidimus naudoti pažymėtais keliais
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Teisės aktų nuostatos
Trumpas intervencijos aprašymas	Elektrinėms transporto priemonėms leidžiama naudoti viešojo transporto maršruto linijomis
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2012 – iki dabar Leidimas naudoti pažymėtomis eismo juostomis elektrinėms transporto priemonėms priklauso nuo savivaldybių sprendimų.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Didinti energijos vartojimo efektyvumą transporto sektoriuje ir sumažinti neigiamą poveikį aplinkai.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis ir vietinis lygmenys
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis ir vietinis lygmenys
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Savivaldybės ir Lietuvos kelių policijos tarnyba
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklausos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS/PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Teisės aktų nuostatos/mokesčio/ mokesčio lengvatos subjektai	Elektrinių transporto priemonių vairuotojai
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams tipas	Intervencija suteikia leidimą subjektams
Intervencijos privalomumas teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams	Intervencijos naudojimas vartotojams yra savanoriškas.
Intervenciją gaunančių teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektų atrankos kriterijai	Kiekvieno asmens tinkamumas gauti intervenciją vertinamas individualiai. Transporto priemonės tipas
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos poveikis	Leidimas naudoti pažymėtomis eismo juostomis yra sudėtinė priemonių, skirtų remti elektrinių transporto priemonių naudojimą, dalis. Tai didina elektrinių transporto priemonių naudotojų kelionės laiko sutaupymus. Remiantis tyrimu ²⁵³ , tokios priemonės įgyvendinimas nėra sudėtingas, tačiau tai yra didelė paskata elektra varomų transporto priemonių naudotojams.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija nesukuria jokio nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Nebuvo nustatyta jokių iššūkių, susijusių su intervencijos įgyvendinimu.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.

²⁵³Kompleksinė elektromobilių transporto plėtros galimybių studija, LR ūkio ministerija, LR energetikos ministerija, LR susisiekimo ministerija / Smart Continent, Respublikinis energetikų mokymo centras, Civitta.

Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio sustabdyti intervencijos įgyvendinimą.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 141. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJOS SEKTORIJE (16)

Intervencijos pavadinimas	Subsidija keleivių vežimui kelių transportu
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)
Trumpas intervencijos aprašymas	Keleivių transportavimo išlaidų vietiniais autobusų maršrutais kompensavimas.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2002 – iki dabar Nors dokumentuose kompensavimo taisyklės yra tinkamai apibrėžtos, savivaldybės ne visada suteikia kompensacijas laiku.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Užtikrinti keleivių mobilumą.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR kelių transporto kodeksas, 1996 m. lapkričio 19 d., Nr. I-1628
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Savivaldybės užtikrina kelių transporto paslaugų teikimą atsižvelgiant į visuomenės interesus ir kompensuoja atitinkamus nuostolius.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Kompensuoti nuostolius, atsiradusius dėl transporto paslaugų teikimo, atsižvelgiant į visuomenės interesus. LR susisiekimo ministro 2010 m. liepos 20 d. įsakymas Nr. 3-457 „Dėl nuostolių, patirtų vykdant keleivinio kelių transporto viešųjų paslaugų išipareigojimus, kompensacijos apskaičiavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Savivaldybės
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Savivaldybių biudžetai
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Valstybės/savivaldybės ar jų institucijų valdoma pelno siekianti įmonė (-s)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Nuostoliai kompensuojami remiantis viešųjų paslaugų teikimo sutartimis.
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios pelno siekiančios įmonės
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Nuostoliai kompensuojami remiantis viešųjų paslaugų teikimo sutartimis.
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas remiantis pačių paslaugų teikėjų skaičiavimais, taikant LR susisiekimo ministro patvirtintą formulę.

Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	67–99 proc.
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos poveikis	Kompensacijos leidžia teikti paslaugas už mažesnę kainą, todėl padidėja paslaugų prieinamumas. Remiantis LR susisiekimo ministerijos užsakymu atlikto tyrimo duomenimis ²⁵⁴ , vienos keleivio vietos (tiek tuščios, tiek užimtose) vidutinės išlaidos vienam kilometrui miesto priemiesčiuose yra 47 centai. Savivaldybės vidutiniškai kompensuoja 18 centų, tai yra beveik 40 proc. išlaidų.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Viena vertus, žalos atlyginimas padeda užtikrinti finansinį paslaugų tvarumą, kita vertus, kompensacijos nėra natūralus rinkos elementas, todėl jomis sukuriamas neefektyvi rinkos dalis. Nors intervencija finansuoja paslaugą, kuri yra kenksminga aplinkai, viešojo transporto naudojimas yra mažiau žalingas aplinkai nei asmeninių automobilių naudojimas.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Nors dokumentuose kompensavimo taisyklės yra tinkamai apibrėžtos, savivaldybės ne visada suteikia kompensacijas laiku. Kompensuojami nuostoliai turėtų būti apskaičiuojami atsižvelgiant tiek į pelningus, tiek į nepelningus maršrutus (sujungiant juos į vieną visumą). ²⁵⁵
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio sustabdyti intervencijos įgyvendinimą, tačiau intervencijos įgyvendinimas turėtų būti patobulintas teikiant kompensacijas paslaugų teikėjams laiku.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 142. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJOS SEKTORIJE (17)

Intervencijos pavadinimas	ESI fondų investicijos transporto parko atnaujinimui
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui
Trumpas intervencijos aprašymas	ESIF parama skirta naujų transporto priemonių įsigijimui 5 didžiausiuose miestuose.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2014–2023 Intervencijos įgyvendinimas priklauso nuo ESIF lėšų prieinamumo.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Didinti energijos vartojimo efektyvumą transporto sektoriuje ir sumažinti neigiamą poveikį aplinkai.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa, 2014 m. rugsėjo 8 d. Nr. C(2014)6397
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Atnaujinti didžiųjų miestų savivaldybių viešojo transporto parkus ir taip sumažinti neigiamą poveikį aplinkai.

²⁵⁴ „Viešojo transporto poreikio ir tolimojo susisiekimo autobusų ir tarp miestinių traukinių maršrutų suderinamumo analizė“ Vertinimą atliko - BGI Consulting, vertinimas atliktas LR susisiekimo ministerijos užsakymu, 2016.

²⁵⁵ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu

Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Gerinti miesto viešojo transporto kokybę ir taip skatinti viešojo transporto naudojimą 5 didžiuosiuose Lietuvos miestuose. Miesto viešojo transporto priemonių parko atnaujinimas (priemonė Nr. 04.5.1-TID-V-517), patvirtinta Susisiekimo ministro įsakymu
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Savivaldybės
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	5 didžiųjų miestų savivaldybės
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	ESIF fondai
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Savivaldybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs (turintys viešųjų paslaugų sutartį su savivaldybe bent 5 metus)
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Valstybės/savivaldybės ar jų institucijų valdoma pelno siekianti įmonė (-s)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Veiklų, pagrįstų valstybės planavimo procedūra, atranka
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis grindžiamas projekto paraiška ir tinkamų finansuoti išlaidų principais
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos poveikis	Dabartinis transporto parkas yra senas (pvz.: troleibusai Kauno mieste vidutiniškai yra 22 metų, o autobusai – 13 metų senumo ²⁵⁶). Iki 2018 m. 66, o iki 2023 m. dar 4 ekologiškos transporto priemonės bus perkamos ir naudojamos 5 didžiųjų miestų viešojo transporto sistemoje. Tačiau naujų transporto priemonių aprėptis nėra pakankama didžiųjų miestų transporto parkams atnaujinti. 2007–2013 m. laikotarpiu buvo įgyvendinta panaši priemonė (nupirkto 87 transporto priemonės). Buvo planuota, kad po intervencijos viešojo transporto naudotojų skaičius turėtų padidėti 5 procentais, tačiau faktinis naudotojų skaičius padidėjo net 32 procentais. ²⁵⁷
Nenumatyti intervencijos poveikis	Intervencija nesukuria jokio nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Nebuvo nustatyta jokių iššūkių, susijusių su intervencijos įgyvendinimu.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Subsidijos, finansuojamos ESIF, skirtos naujų transporto priemonių įsigijimui, nepatenkina poreikio, kuris užtikrintų didžiųjų miestų transporto parkų atnaujinimą. Finansinis instrumentas paskolos forma arba paskola kartu su subsidija gali būti svarstyti, kaip poreikio patenkinimo būdai. Atsinaujinantis finansinis instrumentas leistų įsigyti daugiau naujų transporto priemonių nei kad subsidijų atveju ir taip pat prisidėtų prie atnaujinimo proceso tvarumo. Naujos

²⁵⁶ Duomenys iš AB "Kauno autobusai"

²⁵⁷ 2007–2013 m. laikotarpio ES struktūrinių fondų poveikio transportui vertinimas, LR susisiekimo ministerija, Civitta, 2016.

	transporto priemonės leidžia sutaupyti dalį veiklos sąnaudų ir geriau atitinka kokybės standartus.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 143. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJOS SEKTORIJE (18)

Intervencijos pavadinimas	Lengvatos tam tikroms kelių transporto keleivių grupėms
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Parama vartotojams lengvatomis arba tarifų kompensacijomis
Trumpas intervencijos aprašymas	Mažesni mokesčiai taikomi mokiniams, studentams, pagyvenusiems žmonėms, neįgaliesiems ir kt.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1996 – iki dabar Nuolaidų apimtis buvo keista keletą kartų.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Užtikrinti visų visuomenės grupių mobilumą.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR transporto lengvatų įstatymas, 2000 m. kovo 30 d., Nr. VIII-1605
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Kelionių bilietų kainą padaryti prieinama tam tikroms visuomenės grupėms ir kompensuoti atitinkamus nuostolius paslaugų teikėjams.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Kompensuoti paslaugų teikėjų nuostolius, susijusius su nuolaidomis bilietams, ir nustatyti nuolaidų įgyvendinimo tvarką. LR Vyriausybės 2016 m. kovo 9 d. nutarimas Nr. 213 „Dėl LR Vyriausybės 2000 m. balandžio 28 d. nutarimo Nr. 478 „Dėl LR transporto lengvatų įstatymo įgyvendinimo“ pakeitimo“ ir savivaldybių tarybų sprendimai.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis ir vietinis lygmenys
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis ir vietinis lygmenys
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Lietuvos transporto saugos administracija ir savivaldybės
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Savivaldybių biudžetai
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos ir paklausos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Valstybės/savivaldybės ar jų institucijų valdoma pelno siekianti įmonė (-s)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Nuostolių, susijusių su bilietų nuolaidomis kompensacija, remiantis paslaugų teikėjo ataskaita pagal Vyriausybės ir savivaldybių tarybų patvirtintas taisykles (papildomoms vartotojų grupėms).
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios pelno siekiančios įmonės
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Nuostolių, susijusių su bilietų nuolaidomis, kompensacija, remiantis paslaugų teikėjo ataskaita pagal Vyriausybės ir savivaldybių tarybų patvirtintas taisykles (papildomoms vartotojų grupėms).

Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas remiantis paslaugų teikėjo skaičiavimais, taikant Vyriausybės nutarimu ir savivaldybių tarybų (papildomoms vartotojų grupėms) sprendimais patvirtintas sąlygas
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirta finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	67–99 %
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Vaikai, studentai, pagyvenę žmonės, neįgalieji ir kt..
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija sukuria paskatas subjektams
Privalomumas vartotojams	Naudojimasis intervencija vartotojams yra savanoriškas
Intervencijos gavėjų atrankos kriterijai	Kiekvieno asmens tinkamumas gauti intervenciją vertinamas individualiai. Amžiaus, sveikatos ir kiti kriterijai
Kriterijai, nustatantys intervencijos dydį vienam vartotojui (jeigu intervencija yra susijusi su tiesioginiu ar netiesioginiu finansavimu vartotojams)	Nuolaidos taikymo sritis yra vienoda tam tikrai grupei (skiriasi skirtingoms grupėms)
Intervencijos poveikis	Sumažinti mokesčiai leidžia teikti paslaugas tikslinėms grupėms mažesne kaina ir taip padidinti šių grupių mobilumą.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Nors intervencija finansuoja paslaugą, kuri yra kenksminga aplinkai, viešojo transporto naudojimas yra mažiau žalingas aplinkai nei asmeninių automobilių naudojimas.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Savivaldybės nustato skirtingas nuolaidas (jos taip pat skiriasi nuo nuolaidų, kurias teikia geležinkelio operatorius), o tai kelia sunkumų kuriant kompleksines paslaugas ir vieną bendrą bilietų ir informacinę sistemą. ²⁵⁸
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Valstybinės intervencijos suderinamumo problemos tarp skirtingų savivaldybių ir su geležinkelio operatoriumi.
Galimybės pakeisti/atsakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio sustabdyti intervencijos įgyvendinimą. Valstybės intervenciją reikėtų tobulinti gerinant apimtį ir tikslinių grupių koordinaciją tarp (a) savivaldybių bei (b) savivaldybių ir geležinkelio operatoriaus.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 144. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJOS SEKTORIJE (19)

Intervencijos pavadinimas	Teisės aktų nuostatos, nustatančios reikalavimus licencijos keleivių vežimo kelių transportu paslaugų veiklai įgyjimui
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Teisės aktų nuostatos
Trumpas intervencijos aprašymas	Siekiant išduoti licenciją, analizuojami finansiniai ir profesiniai pajėgumai.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1996 – iki dabar Licencijavimo taisyklės, patvirtintos LR susisiekimo ministro, buvo kelis kartus keistos.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Padidinti saugumą transporto sistemoje.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR kelių transporto kodeksas, 1996 m. lapkričio 19 d., Nr. I-1628

²⁵⁸ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu

Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Užtikrinti saugų ir patikimą keleivių vežimą keliais
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Nustatyti keleivinio transporto paslaugų teikėjų licencijavimo taisykles LR susisiekimo ministro 1997 m. balandžio 15 d. įsakymas Nr. 130 „Dėl leidimų vežti keleivius reguliaraus susisiekimo kelių transporto maršrutais išdavimo ir naudojimo taisyklių, keleivių ir bagažo vežimo kelių transportu taisyklių ir keleivių vežimo lengvaisiais automobiliais-taksi taisyklių patvirtinimo“
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis ir vietinis lygmenys
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Lietuvos transporto saugos administracija
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS/PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Teisės aktų nuostatos/mokesčio/ mokesčio lengvatos subjektai	Keleivių pervežimo keliais paslaugų teikėjai
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams tipas	Intervencija suteikia subjektams leidimą ir reikalauja tam tikrų subjektų veiksmų.
Intervencijos privalomumas teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams	Naudojimasis intervencija vartotojams privalomas
Intervenciją gaunančių teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektų atrankos kriterijai	Kiekvieno asmens tinkamumas gauti intervenciją vertinamas individualiai. Verslo veikla
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos poveikis	Licencijavimas padeda užtikrinti, kad paslaugos būtų teikiamos patikimai ir saugiai.
Nenumatyti intervencijos poveikis	Intervencija nesukuria jokio nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Nebuvo nustatyta jokių iššūkių, susijusių su intervencijos įgyvendinimu.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio sustabdyti intervencijos įgyvendinimą.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 145. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJOS SEKTORIJE (20)

Intervencijos pavadinimas	Teisės aktų nuostatos, apibrėžiančios kelių transporto maršrutų nustatymą
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Teisės aktų nuostatos
Trumpas intervencijos aprašymas	Apima vietines miesto ir priemiesčių viešojo transporto paslaugas. Savivaldybės apibrėžia maršrutus.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2002 – iki dabar Maršrutai reguliariai peržiūrimi pagal visuomenės poreikius.

Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Užtikrinti keleivių mobilumą.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR pridėtinės vertės mokesčio įstatymas, 2002 m. kovo 5 d., Nr. IX-751
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Maršrutų apibrėžimas leidžia taikyti atleidimą nuo PVM bei nuostolių kompensacijas veiklai, vykdomai šiuose maršrutuose.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Maršrutų apibrėžimas leidžia taikyti atleidimą nuo PVM. Maršrutai ir tvarkaraščiai nustatomi savivaldybių tarybų sprendimais.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Savivaldybės
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos ir paklausos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS/PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Teisės aktų nuostatos/mokesčio/ mokesčio lengvatos subjektai	Keleivių pervežimo keliais paslaugų teikėjai
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams tipas	Intervencija subjektams suteikia leidimą
Intervencijos privalomumas teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams	Naudojimasis intervencija vartotojams privalomas
Intervenciją gaunančių teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektų atrankos kriterijai	Kiekvieno asmens tinkamumas gauti intervenciją vertinamas individualiai. Verslo veikla
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos poveikis	Nustatoma viešųjų paslaugų apimtis erdvinio požiūriu. Maršrutų apibrėžimas leidžia netaikyti PVM šiuose maršrutuose.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Nors intervencija sukuria paslaugą (erdvinio požiūriu), kuri yra aplinkai kenksminga, viešojo transporto naudojimas yra mažiau aplinkai žalingas nei asmeninių automobilių naudojimas.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Maršrutų nustatymu siekiama atrasti pusiausvyrą tarp savivaldybės finansinių galimybių ir gyventojų poreikių, nes dauguma maršrutų yra nepelningi. Kai kurie gyventojai jaučiasi netinkamai aptarnaujami.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Maršrutų dubliavimą daugiausia lemia tai, kad skirtingų transporto rūšių maršrutus ir tvarkaraščius planuoja skirtingos institucijos, o mechanizmas, kuris įpareigoja maršrutų ir tvarkaraščių koordinavimą, neegzistuoja. Tokio mechanizmo nebuvimas lemia, kad institucijos, atsakingos už maršruto planavimą, nesiekia sumažinti sąnaudų, kurias patiria bendra viešojo transporto sistema. Priešingai, pirmiau minėtos institucijos siekia padidinti keleivių naudojančių jų transporto būdą skaičių kitų rūšių viešojo transporto sąskaita.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio sustabdyti intervencijos įgyvendinimą.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

2.7.4 LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJOS SEKTORIJE ATRINKTŲ VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ ANALIZĖS REZULTATAI

2.7.4.1 PASIŪLOS PUSĖ: ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ PLANAVIMO KOKYBĖ

Su paslaugomis susijusių intervencijų planavimo kokybė buvo vertinama nagrinėjant, kaip aiškiai apibrėžtas jų įgyvendinimo laikotarpis, įgyvendinimo sąnaudos, numatomos pajamos, administravimo ir įgyvendinimo standartai bei tikėtini rezultatai ir ar planuojant intervencijas buvo įvertinta bendroji paklausa susijusiai paslaugai.

LENTELĖ 146. ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ PLANAVIMO KOKYBĖ LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJŲ SEKTORIJE

Paslaugos pavadinimas	Susijusios intervencijos pavadinimas	Intervencijos įgyvendinimo laikotarpis apibrėžtas	Intervencijos įgyvendinimo sąnaudų kiekis bei pobūdis apibrėžti	Tikėtina intervencijos įgyvendinimo grąža numatyta	Intervencijos administravimo ir įgyvendinimo standartai apibrėžti	Rezultatai, numatomi pasiekti įgyvendinus intervenciją, apibrėžti	Egzistuojanti paklausa su intervencija susijusiai paslaugai įvertinta	Intervencijos planavimo kokybė
Keleivių vežimas geležinkelio ir kelių transportu	Aplinkos taršos mokestis	x	x	√	√	x	√	VIDUTINĖ
	Sumažintas PVM tarifas keleivių vežimo paslaugoms	x	x	N/A	√	x	√	VIDUTINĖ
Keleivių vežimas geležinkelio	Subsidija keleivių vežimui geležinkelio	x	√	N/A	x	x	√	VIDUTINĖ
	Lengvatos tam tikroms keleivių grupėms	x	√	N/A	√	x	√	VIDUTINĖ
	ESI fondų investicijos geležinkelio infrastruktūros modernizavimui ir statybai	√	√	x	√	√	√	GERA
	Teisės aktų nuostatos, nustatančios reikalavimus licencijos keleivių vežimo geležinkelio paslaugų veiklai įgijimui	x	x	N/A	√	x	√	VIDUTINĖ
	Teisės aktų nuostatos, apibrėžiančios traukinių maršrutų nustatymą	x	N/A	N/A	√	x	√	VIDUTINĖ

Keleivių vežimas kelių transportu	Subsidija keleivių vežimui kelių transportu	×	✓	N/A	×	×	✓	VIDUTINĖ
	Lengvatos tam tikroms kelių transporto keleivių grupėms	×	✓	N/A	✓	×	✓	VIDUTINĖ
	ESI fondų investicijos transporto parko atnaujinimui	✓	✓	x	✓	✓	✓	GERA
	Teisės aktų nuostatos, nustatančios reikalavimus licencijos keleivių vežimo kelių transportu paslaugų veiklai įgijimui	×	×	N/A	✓	×	✓	VIDUTINĖ
	Teisės aktų nuostatos, apibrėžiančios kelių transporto maršrutų nustatymą	×	N/A	N/A	✓	×	✓	VIDUTINĖ
Prieigos prie kelių ir gatvių tinklo užtikrinimas	Kelių naudotojo mokestis (vinjetės)	×	×	✓	✓	×	✓	VIDUTINĖ
	Subsidija kelių infrastruktūros plėtrai ir priežiūrai (pagal Kelių priežiūros ir plėtros programą)	×	✓	✓	✓	×	✓	VIDUTINĖ
	Akcizo mokestis energetikos produktams	×	×	✓	✓	×	✓	VIDUTINĖ
	Subsidija kelių infrastruktūros modernizavimui ir statybai	✓	✓	×	✓	✓	✓	GERA
	Teisės aktų nuostatos, nustatančios kelių tiesimo ir priežiūros reikalavimus	×	×	N/A	✓	×	✓	VIDUTINĖ
Elektromobilių transporto vystymas	Subsidija elektromobilių įkrovimo sistemos plėtrai	×	×	N/A	✓	✓	✓	GERA
	Elektromobilių parkavimo mokesčių lengvatos	×	×	N/A	✓	×	✓	VIDUTINĖ
	Teisės aktų nuostatos, nustatančios leidimus naudoti pažymėtus kelius	×	×	N/A	✓	×	✓	VIDUTINĖ

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

Daugumos analizuojamų intervencijų planavimo kokybė buvo įvertinta kaip vidutinė dėl tam tikrų sisteminių priežasčių. Teisės aktuose įtvirtintų intervencijų įgyvendinimo laikotarpis nėra apibrėžtas. Nors tai yra įprasta teisės aktų praktika, trūksta aiškos vizijos, kiek ilgai bus įgyvendinama konkreti intervencija. Tik 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programoje įtvirtintų intervencijų įgyvendinimo laikotarpis yra suplanuotas.

Daugeliu atvejų rezultatai, numatomi pasiekti įgyvendinus intervenciją, stokoja aiškumo. Dažniausiai pasitaikanti situacija – egzistuoja bendras supratimas dėl pagrindinių tikėtinų tikslų / rezultatų (pavyzdžiui, kad būtų padengti keleivių vežimo nuostoliai), tačiau jie nėra kiekybiškai išreikšti ar pakankamai detalūs (pavyzdžiui, kokį rezultatą gauna vartotojai). 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programoje įtvirtintų intervencijų rezultato rodikliai yra apibrėžti.

Visų intervencijų, susijusių su atrinktomis paslaugomis, administravimo ir įgyvendinimo standartai yra apibrėžti, o bendroji paklausa susijusioms paslaugoms įvertinta.

Su paslaugomis susijusių intervencijų įgyvendinimo sąnaudų apibrėžimas skyriasi priklausomai nuo intervencijos tipo. Sąnaudos yra apibrėžtos subsidijų ir lengvatų tam tikroms keleivių grupėms atveju, bet nepakankamai apibrėžtos mokesčių intervencijų atveju. Mokesčių įgyvendinimo sąnaudos traktuojamos kaip mokesčių administravimo sąnaudos. Viešose šaltiniuose trūksta aiškumo dėl analizuojamų mokesčių administravimo sąnaudų.

2.7.4.2 PASIŪLOS PUSĖ: ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ ĮGYVENDINIMO EFEKTYVUMAS

Dauguma valstybės intervencijų, susijusių su keleivių vežimo geležinkeliu ir kelių transportu paslaugomis, prisideda prie visuomenės paklausos judumui tenkinimo. Didžiausią indėlį sukuria parama vartotojams lengvatomis arba tarifų kompensacijomis ir subsidijos keleivių vežimui kelių transportu (keleivių vežimo vietiniais autobusų maršrutais nuostolių kompensavimas). Keleivių vežimo vietiniais autobusų maršrutais nuostolių kompensavimas padaro kainas mažesnes už faktines paslaugų teikimo sąnaudas, o lengvatos užtikrina paslaugų kainų prieinamumą tikslinėms grupėms. Vis dėlto, intervencijos efektyvumą mažina tai, jog kai kuriais atvejais savivaldybės neišmoka kompensacijų laiku.

Subsidijų keleivių vežimui vietiniais autobusų maršrutais taikymas galėtų būti tobulinamas keičiant paslaugų teikėjų keleivių vežimui tam tikrais maršrutais atrankos būdus. Vykdam atranką tiek pelningi, tiek nepelningi maršrutai galėtų būti apjungti į bendrus paketus.

Kelių viešojo transporto parkas didžiąja dalimi yra pasenęs ir nepakankamo komforto lygio. Pavyzdžiui, Kaune troleibusai yra vidutiniškai 22 metų, o autobusai – 13 metų senumo²⁵⁹. 2014–2023 metų laikotarpiu ESI fondų investicijos skiriamos naujų transporto priemonių įsigijimui. Ši intervencija apima 5 didžiuosius miestus. Naujos transporto priemonės užtikrina mažesnę kuro sunaudojimą ir mažesnę eksploataavimo sąnaudas, todėl atsiranda galimybių taikyti finansines priemones (pavyzdžiui, paskolas) arba derinti paskolą ir subsidiją. Finansinių priemonių diegimas padarytų intervenciją atsinaujinančia ir padidintų jos mastą.

Tam tikri efektyvumo iššūkiai identifikuoti teisės aktų nuostatų, apibrėžiančių kelių transporto maršrutų nustatymą, atveju. Retai apgyvendintose vietovėse, kur teikiama mažai viešųjų paslaugų, nėra visiškai

²⁵⁹ AB „Kauno autobusai“ pateikti duomenys

patenkinama paklausa. Kadangi dauguma maršrutų yra nepelningi, planuojant maršrutus siekiama surasti pusiausvyrą tarp savivaldybės finansinių galimybių ir gyventojų poreikių.

Keleivių vežimo geležinkeliu paslaugų teikėjas įsipareigoja komerciniu požiūriu nepalankiomis sąlygomis teikti keleivių vežimo nustatytais maršrutais paslaugas. Nuo 2009 metų šių paslaugų teikėjui turi būti teikiamos kompensacijos už patirtus nuostolius pagal viešųjų paslaugų teikimo sutartį su paslaugų teikėju (remiantis reglamentu (EB) Nr. 1370/2007). Nepaisant to, faktiškai buvo kompensuota tik menka dalis patirtų nuostolių (pavyzdžiui, 2014 metais iš 34,2 mln. eurų nuostolių buvo kompensuota tik 0,328 mln. eurų²⁶⁰). Nauja viešųjų paslaugų teikimo sutartis atitinka reglamento nuostatas, ją planuojama pradėti įgyvendinti 2018 metais²⁶¹.

Tam tikrų efektyvumo problemų identifikuota ir aplinkos taršos mokesčio, taikomo komerciniais tikslais naudojamiems mobiliems taršos šaltiniams, atveju. Mokestis neremia keleivių vežimo paslaugų teikimo. Jis taip pat nekeičia teršėjų elgesio. Be to, iš mokesčio sugeneruotos pajamos nėra tiesiogiai susietos su aplinkosaugos klausimais²⁶².

Visos penkios intervencijos, susijusios su kelių priežiūra ir plėtra, prisideda prie paklausos kelių tinklui tenkinimo. Aprėpties atžvilgiu reikšmingiausios intervencijos yra subsidija kelių infrastruktūros plėtrai ir priežiūrai (pagal Kelių priežiūros ir plėtros programą) ir ESI fondų investicijos kelių infrastruktūros modernizavimui ir statybai. Efektyvumo iššūkiai buvo identifikuoti kelių finansavime ir teisės aktų nuostatose, nustatančiose kelių tiesimo ir priežiūros reikalavimus. Egzistuoja praktika, pagal kurią dalis iš akcizo mokesčio surinktų pajamų, skirtų Kelių priežiūros ir plėtros programos įgyvendinimui, yra nukreipiama kitiems valstybės tikslams. Kelių finansavimą būtų galima tobulinti keičiant vinječių taikymą. Dabartinė vinječių kainų nustatymo sistema, grįsta naudojimosi keliais laiku, neatspindi tam tikros transporto priemonės naudojamų kelių ilgio (kilometrais). Perėjimas nuo naudojimosi keliais laiku grįstos prie kilometrų grįstos kainų nustatymo sistemos (elektroninės kelių rinkliavos sistemos) turėtų padidinti intervencijos efektyvumą, padarant pajamas labiau adekvačiomis taršos mastui ir kelių infrastruktūrai daromai žalai.

Šalia aukščiau įvardytų iššūkių paminėtini ir teisės aktų nuostatų, nustatančių kelių tiesimo ir priežiūros reikalavimus, trūkumai bei neefektyvus viešųjų lėšų panaudojimo atvejai²⁶³. Dėl to daugeliu atvejų kelių kokybė yra nepakankama. Be to, Lietuva asfaltuotų kelių dalimi bendrame kelių tinkle atsilieka nuo ES standartų. 2017 metais LR susisiekimo ministerijos inicijuotas kelių kokybės tyrimas turėtų atskleisti kelių tiesimo ir priežiūros sisteminės problemas. Be to, kelių priežiūrą ir plėtrą vykdo viešasis sektorius (privatūs paslaugų teikėjai įsitraukia per viešųjų pirkimų procedūrą). Ministerija yra inicijavusi procesus, skirtus kelių subsektoriaus skaidrumo didinimui.

Elektromobilių transporto vystyme egzistuoja privačios iniciatyvos plėtojant elektromobilių įkrovimo stoteles, o privatūs paslaugų teikėjai veikia daugiau ar mažiau vienodomis konkurencijos sąlygomis, kaip ir viešieji paslaugų teikėjai. Ateityje yra galimybių didinti paslaugų teikimo efektyvumą (ar finansavimo tvarumą), įvedant mokestį už elektromobilių įkrovimą. Tam būtina sparčiai vystyti elektromobilių įkrovimo infrastruktūrą, tačiau pasiekus tam tikrą elektromobilių naudojimo lygį atsirastų galimybė palaipsniui įvesti mokestį už elektromobilių įkrovimą. Pastarasis užtikrintų infrastruktūros finansavimo tvarumą,

²⁶⁰ BGI Consulting, *Viešojo transporto poreikio ir tolimojo susisiekimo autobusų ir tarp miestinių traukinių maršrutų suderinamumo analizė* (užsakovas – LR susisiekimo ministerija), 2016

²⁶¹ Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

²⁶² Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

²⁶³ <http://sumin.lrv.lt/lt/naujienos/pirmieji-keliu-kokybes-audito-rezultatai-be-defektu-tik-1-is-10-keliu> arba

<http://sumin.lrv.lt/lt/naujienos/vi-automagistrale-auditas-neskaidrus-sandoriai-atostogos-italijoje-idarbinti-gimines-ir-paslaugos-saviems>

kadangi iš mokesčio surinktos pajamos galėtų būti naudojamos infrastruktūros priežiūrai ir tolesnei jos plėtrai.

Paslaugų ar jų dalies teikimo perdavimo privatiems paslaugų teikėjams atžvilgiu galima paminėti keletą aspektų. Keleivių vežimo geležinkeliu ir keleivių vežimo kelių transportu dauguma priemiesčio maršrutų paslaugos nėra pelningos. Jos yra teikiamos siekiant ne finansinės, o platesnės socialinės ir ekonominės naudos. Dėl to negavus subsidijos nėra galimybių šias paslaugas teikti rinkoje. Keleivių vežimo geležinkeliu nuostoliai padengiami pelnu, gautu iš krovinių gabenimo paslaugų. Šiuo metu diskutuojama apie tokios praktikos tikslingumą²⁶⁴. Nors valstybė neįvykdė savo įsipareigojimo kompensuoti visus nuostolius, paslaugų teikėjas buvo kritikuojamas už tai, kad neįdėjo pakankamai pastangų sumažinti patiriamus nuostolius. LR susisiekimo ministerija ir nauji geležinkelių bendrovės vadovai yra pasiryžę išspręsti abi problemas. Naują paslaugų teikimo sutartį planuojama pradėti įgyvendinti 2018 metais²⁶⁵. Elektromobilių įkrovimo stotelių plėtrą gali vykdyti valstybinės įmonės ir tai jau yra daroma.

2.7.4.3 PASIŪLOS PUSĖ: ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ PAPILDOMUMAS

Dauguma analizuojamų intervencijų turi reikšmingą teigiamą poveikį tikslinei grupei, išskyrus aplinkos taršos mokestį, teisės aktų nuostatas, įpareigojančias paslaugų teikėjus įgyti licenciją teikti keleivių vežimo paslaugas, kelių naudojoto mokestį (vinjetes), akcizo mokestį energetikos produktams ir sumažintą PVM tarifą keleivių vežimui įprastais maršrutais.

Aplinkos taršos mokestis šiek tiek padidina paslaugų teikimo sąnaudas. Nepaisant to, jis yra labai nedidelis, todėl nedaro žymaus poveikio tikslinei grupei.

Nors kelių naudojoto mokestis (vinjetės) ir akcizo mokestis energetikos produktams sukuria finansinę naštą vartotojams, iš šių mokesčių gautos pajamos yra vienas pagrindinių kelių priežiūros ir plėtros finansavimo šaltinių. Dėl to šios intervencijos prisideda prie kelių kokybės gerinimo. Sudėjus neigiamą ir teigiamą šių intervencijų poveikį vartotojams gaunamas nežymus teigiamas poveikis. Vis dėlto, dabartinė vinječių kainų nustatymo sistema, grįsta naudojimosi keliais laiku, neatspindi tam tikros transporto priemonės naudojamų kelių ilgio (kilometrais). Intervencijos poveikis tikslinei grupei galėtų būti didesnis perėjus prie kilometrais grįsto vinječių kainų nustatymo (elektroninės kelių rinkliavos sistemos), vykdomo intelektinių transporto sistemų pagalba. Kelių ilgiu grįstas vinječių kainų nustatymas padarytų apmokestinimą labiau adekvatų taršos mastui ir kelių infrastruktūrai daromai žalai²⁶⁶.

Akcizo mokesčio energetikos produktams efektyvumą mažina kai kurie politiniai sprendimai. 2008 metais kelių priežiūrai ir plėtrai buvo skirta 80 procentų pajamų, gautų iš kuro produktams taikomo akcizo mokesčio, tačiau 2018 metais ši dalis sudarė tik 48 procentus. Sumažinta Kelių priežiūros ir plėtros programai skirtų pajamų iš akcizo mokesčio dalis bei bloga praktika dalį minėtos programos įgyvendinimui surinktų pajamų nukreipti kitiems valstybės tikslams apsunkina pakankamų lėšų kelių priežiūrai ir plėtrai surinkimą²⁶⁷. Tuo pačiu mažinamas ir teigiamas poveikis tikslinei grupei.

²⁶⁴ BGI Consulting, *Viešojo transporto poreikio ir tolimojo susisiekimo autobusų ir tarp miestinių traukinių maršrutų suderinamumo analizė* (užsakovas – LR susisiekimo ministerija), 2016

²⁶⁵ Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

²⁶⁶ Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

²⁶⁷ Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

Sumažinto PVM tarifo keleivių vežimui įprastais maršrutais poveikis tikslinei grupei yra nevienareikšmiškas. Daugeliu atvejų paslaugų teikėjai po PVM sumažinimo nesumažino paslaugų kainų. Kita vertus, PVM tarifo didinimas sąlygotų bilietų kainų padidėjimą²⁶⁸.

2.7.4.4 PASIŪLOS PUSĖ: ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ NETIESIOGINIS POVEIKIS

Daugeliu atvejų atrinktų valstybės intervencijų netiesioginis poveikis verslui ir verslo aplinkai varijuoja nuo nežymaus teigiamo iki neutralaus. Intervencijos prisideda prie darbo jėgos judumo, tačiau pavienių intervencijų indėlis yra nežymus, išskyrus finansines kelių priežiūros ir plėtros intervencijas. Pastarosios atlieka pagrindinį vaidmenį paslaugų teikime ir turi žymų poveikį verslui ir verslo aplinkai.

Identifikuoti tik keli atvejai, kai intervencijos sąlygojo nenumatytą tikslinių grupių elgesį. Viena tokių intervencijų – akcizo mokestis, glaudžiai susijęs su neteisėta prekyba kuru²⁶⁹. Intervencijų įgyvendinimas taip pat daro tam tikrą neigiamą netiesioginį poveikį aplinkai ir žmonių sveikatai. Viena vertus, intervencijos remia paslaugas, kurių netiesioginis poveikis pasireiškia tarša, įskaitant taršą azoto oksidu, kietosiomis dalelėmis, triukšmo taršą, anglies dvideginio emisijas ir klimato kaitą. Kita vertus, viešojo transporto sukuriamą alternatyva asmeniniams automobiliams prisideda prie neigiamo poveikio aplinkai ir žmonių sveikatai mažinimo. Akivaizdu, kad elektromobilių transporto vystymas taip pat mažina neigiamą transporto sektoriaus poveikį.

PVM tarifo sumažinimo ir subsidijų teikimo sąlygotą neigiamą netiesioginį poveikį biudžetui nusveria teigiamas netiesioginis poveikis visuomenės judumui.

2.7.4.5 PAKLAUSOS PUSĖ: ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ POVEIKIS PASLAUGŲ PRIEINAMUMUI

Analizuojamų intervencijų atžvilgiu nebuvo identifikuota reikšmingų finansinio prieinamumo problemų. Kai kurios intervencijos užtikrina paslaugų finansinį prieinamumą tam tikroms tikslinėms grupėms (studentams, pagyvenusiems žmonėms ir pan.) per transporto lengvatų teikimą. Grupės, kurioms neteikiama tokia parama, nelaikomos patiriančioms finansinio prieinamumo iššūkių.

Lietuvoje keleivių vežimo paslaugų prieinamumas nėra itin susijęs su pajamų lygiu. Viešojo transporto bilietų kainos iš tiesų yra mažesnės nei faktinės paslaugų teikimo sąnaudos, o kai kurios grupės dar gauna transporto lengvatas. Paslaugų vartojimą labiau riboja paslaugų teikimo vieta (geografinis prieinamumas). Atokių vietovių gyventojai patiria iššūkius, susijusius su atstumais iki paslaugų teikimo vietų ir paslaugų teikimo laiku. Valstybės intervencijos galėtų prisidėti prie paslaugų geografinio prieinamumo didinimo. Išsprendus efektyvumo poskyryje įvardytus finansinių intervencijų įgyvendinimo efektyvumo trūkumus būtų galima racionaliau panaudoti lėšas. Be to, neišnaudojamas jungtinės / integruotos keleivių vežimo sistemos potencialas. Tokia sistema turėtų apimti jungtines transporto paslaugas, teikiamas bent dvejomis transporto rūšimis, bet organizuojamas naudojantis bendra informacijos tarnyba, bilietų sistema ir tvarkaraščiu.

²⁶⁸ Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

²⁶⁹ UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“, VŠĮ „Mokesčių ir verslo procesų administravimo centras“, *Akcizų mokestis Lietuvoje*, 2014

Prieigos prie kelių ir gatvių tinklo užtikrinimo paslaugų atveju neidentifikuota jokių prieinamumo problemų.

Elektromobilių transporto vystymas yra aktualesnis dideles ir vidutines pajamas gaunantiems asmenims / namų ūkiams. Nepaisant to, mažas pajamas gaunantys asmenys / namų ūkiai naudojami kitomis transporto rūšimis, tokiomis kaip viešasis transportas ar tradicinį kurą naudojančios transporto priemonės, todėl ribotas elektromobilių transporto prieinamumas neturėtų sukelti neigiamų pasekmių.

2.7.4.6 ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ SUDERINAMUMAS

Tam tikroms keleivių grupėms taikomų transporto lengvatų tarpusavio nesuderinamumas apsunkina jungtinės / integruotos keleivių vežimo sistemos plėtrą²⁷⁰. LR transporto lengvatų įstatymas²⁷¹ nurodo lengvatų taikymo aprėptį, tačiau savivaldybės gali įtraukti naujas remtinų keleivių grupes ar padidinti jų atsakomybėje esančio kelių transporto lengvatas. Skirtumai tarp savivaldybių sprendimų ir traukinio bilietams taikomų lengvatų apsunkina jungtinės / integruotos keleivių sistemos, apimančios jungtines transporto paslaugas, teikiamas bent dviem transporto rūšimis, bet organizuojamas naudojantis bendra informacijos tarnyba, bilietų sistema ir tvarkaraščiu, diegimą.

Paminėtina, kad planuojant viešojo transporto maršrutus ir tvarkaraščius neišvengiama dubliavimo. Pastarąjį daugiausiai lemia tai, kad skirtingų transporto rūšių maršrutus ir tvarkaraščius planuoja skirtingos institucijos ir nėra mechanizmo, įpareigojančio jas koordinuoti maršrutus ir tvarkaraščius. Nesant tokio mechanizmo už maršrutų planavimą atsakingos institucijos nesiekia kiek įmanoma mažinti bendros viešojo transporto sistemos patiriamas sąnaudas. Netgi priešingai – minėtos institucijos siekia padidinti jų transporto rūšimi besinaudojančių keleivių skaičių kitų viešojo transporto rūšių sąskaita.

2.7.5 IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS DĖL VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ LIETUVOS TRANSPORTO IR KOMUNIKACIJŲ SEKTORIJE

Tolesnei analizei pasirinktos intervencijos susijusios su finansiniu požiūriu didžiausiomis transporto ir komunikacijų sektoriaus paslaugomis. Paslaugų teikimo sąnaudų atžvilgiu didžiausios yra kelių priežiūros ir plėtros (prieigos prie kelių ir gatvių tinklo užtikrinimo) paslaugos – apie 500 mln. eurų per metus, įskaitant valstybės ir savivaldybių biudžetų lėšas bei ESI fondų investicijas. Keleivių vežimo kelių transportu paslaugų teikimas atsieina apytikriai 160 mln. eurų per metus, o keleivių vežimo geležinkeliu – apie 45 mln. eurų per metus. Elektromobilių transporto vystymo paslaugos finansiniu požiūriu yra mažiausios.

Valstybės intervencijų šiame sektoriuje planavimo kokybė varijuoja tarp geros ir vidutinės. Nė vienos iš analizuotų intervencijų planavimo kokybė nebuvo įvertinta kaip prasta. Pagrindiniai planavimo trūkumai apima intervencijų įgyvendinimo laikotarpio, rezultatų, numatomų pasiekti įgyvendinus intervencijas, ir intervencijų įgyvendinimo sąnaudų neapibrėžtumą. Gera planavimo kokybė pasižymi ESI fondų lėšomis

²⁷⁰ Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

²⁷¹ 2000 m. kovo 30 d., Nr. VIII-1605

finansuojamos intervencijos, kadangi jų planavimas apima visus reikalingus elementus – įgyvendinimo laikotarpį, tikslinę grupę, sąnaudas ir pelną, numatomus pasiekti rezultatus, įgyvendinimo standartus.

Dauguma valstybės intervencijų, susijusių su keleivių vežimo geležinkeliu ir kelių transportu paslaugomis, prisideda prie visuomenės paklausos judumui tenkinimo. Nepaisant to, identifiкуotos tam tikros problemos kompensuojant paslaugų teikėjų dėl viešųjų paslaugų teikimo patirtus nuostolius. Kompensacijos keleivių vežimo geležinkeliu paslaugų teikėjui (valstybės valdomam) buvo išmokėtos tik nedideliu mastu (pavyzdžiui, 2014 metais iš 34,2 mln. eurų nuostolių buvo kompensuota tik 0,328 mln. eurų), todėl paslaugų teikėjas turi padengti patirtus nuostolius pajamomis, gautomis iš kitų veiklų (krovinių gabenimo). Viena vertus, valstybė neįvykdė savo įsipareigojimų kompensuoti visus nuostolius, kita vertus, paslaugų teikėjas buvo kritikuojamas už tai, kad neįdėjo pakankamai pastangų mažinti patiriamus nuostolius. LR susisiekimo ministerija ir nuo 2016 metų pabaigos dirbantys nauji geležinkelių bendrovės vadovai yra pasiryžę išspręsti abi problemas. Naują paslaugų teikimo sutartį planuojama pradėti įgyvendinti 2018 metais.

Keleivių vežimo geležinkeliu sąnaudos galėtų būti mažinamos mažinant keleivių vežimui naudojamų geležinkelių riedmenų pajėgumus, atsisakant labai mažus keleivių srautus generuojančių maršrutų, daugiausiai dėmesio skiriant paklausiausiems geležinkelio maršrutams ir jungtinių / integruotų keleivių vežimo sistemų, kurios apimtų jungtines transporto paslaugas, teikiamas bent dviem transporto rūšimis, bet organizuojamas naudojantis bendra informacijos tarnyba, bilietų sistema ir tvarkaraščiu, įgyvendinimui. Vis dėlto, jungtinės / integruotos keleivių vežimo sistemos diegimui, be kita ko, trukdo paramos vartotojams lengvatomis intervencijos įgyvendinimas. Remiamos tikslinės grupės ir kelių transporto lengvatų aprėptis skiriasi įvairiose savivaldybėse bei lyginant su traukinių bilietams taikomomis lengvatomis. Intervenciją reikėtų tobulinti gerinant lengvatų aprėpties ir tikslinių grupių koordinavimą.

Kai kuriais atvejais savivaldybių kompensacijos keleivių vežimo vietiniais autobusų maršrutais paslaugų teikėjams nebuvo suteiktos laiku. Šios intervencijos įgyvendinimą būtų galima pagerinti keičiant paslaugų teikėjų atrankos keleivių vežimui tam tikrais maršrutais būdus. Vykdam atranką tiek pelningi, tiek nepelningi maršrutai galėtų būti apjungti į bendrus paketus.

Keleivių vežimo kelių transportu paslaugų teikėjai turėtų galimybę generuoti papildomas pajamas pagerinus maršrutų ir tvarkaraščių koordinavimą tarp savivaldybių bei tarp kelių ir geležinkelių transporto.

Būtina gerinti keleivių vežimo kelių transportu paslaugų kokybę. Viešojo kelių transporto parkas didžiąja dalimi yra pasenęs ir nepakankamo komforto lygio. Savivaldybės stokoja lėšų transporto parko atnaujinimui. ESI fondų investicijos naujų transporto priemonių įsigijimui nepatenkina paklausos transporto parko atnaujinimui. Šios intervencijos atveju būtų galima svarstyti finansinių priemonių paskolos ar paskolos ir subsidijos derinio forma taikymą. Atnaujinamos finansinės priemonės suteiktų galimybę įsigyti daugiau naujų transporto priemonių, nei tai būtų įmanoma subsidijomis teikiamo finansavimo atveju, ir prisidėtų prie transporto parko atnaujinimo proceso tvarumo. Naujos transporto priemonės padeda sutaupyti lėšas dėl sumažėjusių eksploataavimo sąnaudų ir užtikrina geresnį transporto parko atitikimą kokybiniais standartams.

Keleivių vežimo viešųjų paslaugų vartojimą riboja paslaugų teikimo vieta. Atokių vietovių gyventojai patiria iššūkius, susijusius su atstumais iki paslaugų teikimo vietų ir paslaugų teikimo laiku. Išsprendus aukščiau įvardytus finansinių intervencijų, susijusių su geležinkelių ir kelių transportu, įgyvendinimo efektyvumo trūkumus būtų galima racionaliau panaudoti lėšas ir atsirastų galimybių padidinti paslaugų geografinį prieinamumą.

Komerciniais tikslais naudojamiems mobiliems taršos šaltiniams (kelių, geležinkelių, oro ir vandens motorinėms transporto priemonėms) taikomas mokestis nekeičia teršėjų elgesio. Be to, iš mokesčio sugeneruotos pajamos nėra tiesiogiai susietos su aplinkosaugos klausimais. Mokesčio taikymą reikėtų tobulinti jo poveikio ir iš jo gautų pajamų panaudojimo atžvilgiu.

Keleivių vežimo įprastais maršrutais paslaugų teikimui taikomo sumažinto PVM tarifo (9 procentų vietoje įprasto 21 procento) poveikis tikslinei grupei yra nevienareikšmiškas. Daugeliu atvejų paslaugų teikėjai po PVM tarifo sumažinimo nesumažino paslaugų kainų. Kita vertus, PVM tarifo didinimas sąlygotų bilietų kainų padidėjimą, todėl turėtų neigiamą poveikį paslaugų finansiniam prieinamumui.

Kelių priežiūros ir plėtros programos finansavime susiduriama su dideliais iššūkiais. 2008 metais kelių priežiūrai ir plėtrai buvo skirta 80 procentų pajamų, gautų iš kuro produktams taikomo akcizo mokesčio. 2018 metais ši dalis sudarė tik 48 procentus. Tai sąlygoja finansavimo kelių priežiūrai ir plėtrai trūkumą. Be to, egzistuoja bloga praktika dalį Kelių priežiūros ir plėtros programos įgyvendinimui surinktų pajamų nukreipti kitiems valstybės tikslams.

Dabartinė vinječių kainų nustatymo sistema ir surinktų pajamų apimtys tinkamai nekompensuoja taršos ir kelių infrastruktūrai daromos žalos. Vinječių kainų nustatymo sistema, grįsta naudojimosi keliais laiku, neatspindi tam tikros transporto priemonės naudojamų kelių ilgio (kilometrais). Perėjimas nuo naudojimosi keliais laiku grįstos prie kilometrų grįstos vinječių kainų nustatymo sistemos (elektroninės kelių rinkliavos sistemos) turėtų pagerinti intervencijos įgyvendinimą, kadangi padarytų pajamas labiau adekvačias taršos mastui ir kelių infrastruktūrai daromai žalai.

Šalia aukščiau įvardytų iššūkių paminėtini ir teisės aktų nuostatų, nustatančių kelių tiesimo ir priežiūros reikalavimus, trūkumai bei neefektyvus viešųjų lėšų panaudojimo atvejai. Dėl to daugeliu atvejų kelių kokybė yra nepakankama. 2017 metais LR susisiekimo ministerijos inicijuotas kelių kokybės tyrimas turėtų atskleisti kelių tiesimo ir priežiūros sisteminės problemas. Be to, ministerija yra inicijavusi procesus, skirtus kelių subsektoriaus skaidrumo didinimui.

Elektromobilių transporto vystyme egzistuoja privačios iniciatyvos plėtojant elektromobilių įkrovimo stoteles, o privatūs paslaugų teikėjai veikia daugiau ar mažiau vienodomis konkurencijos sąlygomis, kaip ir viešieji paslaugų teikėjai. Ateityje yra galimybių generuoti pajamas įvedant mokestį už elektromobilių įkrovimą. Šiuo metu elektromobilių naudojimo lygis šalyje yra labai žemas (Lietuvoje užfiksuota 620 elektromobilių) ir yra būtinybė sparčiai vystyti elektromobilių įkrovimo infrastruktūrą. Pasiekus tam tikrą elektromobilių naudojimo lygį atsirastų galimybė palaipsniui įvesti mokestį už elektromobilių įkrovimą, siekiant užtikrinti lėšas infrastruktūros priežiūrai ir tolesnei jos plėtrai.

2.7.6 FINANSINIŲ PRIEMONIŲ ĮDIEGIMO GALIMYBIŲ ANALIZĖ

Šiame skyriuje analizuojamos galimybės taikyti finansines priemones teikiant tolesnei analizei atrinktas keturias Lietuvos transporto ir komunikacijų sektoriaus paslaugas:

- Keleivių vežimas geležinkelių;
- Keleivių vežimas kelių transportu;
- Prieigos prie kelių ir gatvių tinklo užtikrinimas;
- Elektromobilių transporto vystymas.

2.7.6.1 KELEIVIŲ VEŽIMAS GELEŽINKELIU

LENTELĖ 147. GALIMYBĖS ĮDIEGTI FINANSINES PRIEMONES KELEIVIŲ VEŽIMO GELEŽINKELIU PASLAUGOMS FINANSUOTI

Kriterijus	Finansinių priemonių įdiegimo galimybės
Kainodara	Moka vartotojai (žemas sąnaudų padengimas, iššūkiai dėl finansinio prieinamumo)
Reguliacinė ir valdysenos aplinka	Viešoji sritis, centralizuota
Rinkos potencialas	Efektyvumo / paslaugų aprėpties didinimo potencialas
Atskaitomybė	Veiklos rezultatų planas
Pajėgumai	Atitinka kokybinius standartus

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

KAINODARA

Paslaugų teikimas yra mokamas, o kainų nustatymas yra apibrėžtas teisės aktuose. Vartotojų mokesčiai už paslaugas padengia tik iki 25 procentų bendrų paslaugų teikimo sąnaudų (pastaraisiais metais bilietų kainos šiek tiek augo). Papildomos pajamos generuojamos iš papildomų paslaugų (pavyzdžiui, siuntų vežimo ir geležinkelio vagonų nuomos) teikimo. Pastarosios taip pat padengia nedidelę paslaugų teikimo sąnaudų dalį. Paslaugomis mažiau naudojasi dideles pajamas gaunantys asmenys, kurie dažniausiai teikia primenybę asmeniniam transportui. Kainų padidėjimo poveikis tokių paslaugų paklausai, kartu su paslaugų kokybės gerinimu, priklauso nuo vartotojų profilio. Paslaugų teikimas keleiviams yra nepelningas ir yra vykdomas siekiant platesnės socialinės bei ekonominės naudos.

REGULIACINĖ IR VALDYSENOS APLINKA

Paslaugas išimtinai teikia valstybės valdoma AB „Lietuvos geležinkeliai“. Jokie privatūs subjektai neteikia šių paslaugų rinkoje dėl didelių fiksuotųjų sąnaudų, tam tikro subjekto / subjektų technologinio pranašumo ir rinkos dydžio.

Be to, užsienio paslaugų teikėjai negalėtų patekti į rinką dėl techninių priežasčių. Geležinkelių linijų vėžės standartinis plotis Lietuvoje ir Vakarų Europoje skiriasi, todėl nauji paslaugų teikėjai iš užsienio turėtų investuoti didžiules sumas į Lietuvos geležinkelių infrastruktūrai tinkamus riedmenis.

Šiuo metu svarstomi paslaugų finansavimo mechanizmo pokyčiai (intervencija „Subsidija keleivių vežimui geležinkeliu“). Nuostoliai, patirti teikiant šias paslaugas (kadangi jos nėra pelningos ir jų sąnaudos nėra pilnai padengiamos vartotojų mokesčiais), turėtų būti kompensuojami iš valstybės biudžeto. Nepaisant to, faktiškai kompensuojama (intervencija „Subsidija keleivių vežimui geležinkeliu“) tik maža dalis nuostolių, o likę padengiami iš krovinių gabenimo (papildomų paslaugų) gautomis pajamomis. Šiuo metu vykstančiose diskusijose kvestionuojamas tokios praktikos tinkamumas ir svarstomi finansavimo mechanizmų pokyčiai. Naują viešųjų paslaugų teikimo sutartį, įtvirtinančią tinkamą nuostolių kompensavimo mechanizmą, planuojama pradėti įgyvendinti 2018 metais.

RINKOS POTENCIALAS

Paslaugų teikimas nukreiptas į visus namų ūkius (konkrečiau, remiantis 2015 metų ataskaitos duomenimis, 4,2 mln. vietiniais maršrutais vežamų keleivių). Valstybės valdoma įmonė užima 100

procentų šių paslaugų teikimo rinkos. Yra galimybių didinti keleivių vežimo paklausiausiais maršrutais kainas ir tokiu būdu generuoti daugiau pajamų.

Paslaugų teikimo sąnaudos galėtų būti mažinamos mažinant keleivių vežimui naudojamų geležinkelių riedmenų pajėgumus, atsisakant labai mažus keleivių srautus generuojančių maršrutų ir daugiausiai dėmesio skiriant paklausiausiems geležinkelio maršrutams.

Galima būtų iš naujo peržiūrėti geležinkelių maršrutus, diegiant jungtinę keleivių vežimo sistemą. Siūloma vykdyti naujo tipo keleivių vežimo paslaugas – integruotą (arba jungtinį) keleivių vežimą, apimančią jungtines transporto paslaugas, teikiamas bent dviem transporto rūšimis, bet organizuojamas naudojantis bendra informacijos tarnyba, bilietų sistema ir tvarkaraščiu.

Geresnis vietinių geležinkelių maršrutų ir tolimojo susisiekimo autobusų maršrutų planavimas galėtų padidinti pajamas ir sumažinti sąnaudas.

ATSKAITOMYBĖ

Informacija apie paslaugų kontekstą yra prieinama, tikslai yra aiškiai apibrėžti ir kiekybiniai tikslai yra nurodyti. Trumpojo ir ilgojo laikotarpio tikslai yra nuoseklūs.

PAJĖGUMAI

Šiuo metu nesvarstoma perduoti paslaugų teikimo privatiems subjektams. Paslaugos atitinka kokybinius standartus.

IŠVADOS DĖL FINANSINIŲ PRIEMONIŲ ĮDIEGIMO GALIMYBIŲ

Vartotojų mokesčiai už paslaugas padengia tik mažą dalį sąnaudų. Pajamas generuoti būtų galima padidinus paslaugų teikimo efektyvumą (t. y. pagerinus maršrutų planavimą atsižvelgiant į paklausą, padidinus paslaugų teikimo aprėptį per bendrą skirtingų rūšių – geležinkelių ir kelių – transporto koordinavimą).

AB „Lietuvos geležinkeliai“ pastaraisiais metais pasinaudojo Europos investicijų banko (EIB) paskolomis įvairiems geležinkelių sistemos gerinimo darbams (pavyzdžiui, 2012–2016 metais – prekinį vagonų įsigijimui, siekiant modernizuoti riedmenis, o 2015 metų pabaigoje pasirašė paskolos sutartį su EIB dėl keleivinių riedmenų, elektrifikacijos ir krovinių vežimo geležinkeliais infrastruktūros atnaujinimo). Iš tiesų 2017 metų Europos Komisijos Lietuvai skirtoje šalies ataskaitoje nurodyta, kad dėl šiuo metu naudojamų finansavimo priemonių artimiausioje ateityje tikimasi reikšmingos pažangos geležinkelių transporto sistemų sektoriuje. Vis dėlto, pažymėtina, kad rinka išlieka nekonkurencinga, nors ir yra oficialiai atvira.

Galiausiai, padidinus projektų ir subjektų pajamų generavimo / sąnaudų mažinimo pajėgumus, tarptautinėje praktikoje finansinės priemonės dažnai taikomos kaip priemonės investuoti į geležinkelių paslaugų gerinimą ir plėtrą. Toks finansinių priemonių panaudojimas iliustruotas žemiau pateiktu Italijos geležinkelių tinklo pavyzdžiu.

2015 metų gruodį Italijos valstybinė geležinkelių bendrovė „Ferrovie dello Stato“ su EIB pasirašė 300 mln. eurų vertės finansavimo susitarimą obligacijų forma finansuoti naujų riedmenų, naudojamų regioninėse geležinkelių linijose, įsigijimą.

Konkrečiau, EIB įsigijo „Ferrovie dello Stato“ išleistą obligaciją, kad finansuotų naujų traukinių (49 traukinių sekcijų ir 250 dviaukščių vagonų) įsigijimą paslaugų teikimui Lacijaus, Toskanos, Veneto, Pjemonto ir Ligurijos regionuose. Keleivių vežimo paslaugų teikėjas „Trenitalia“ šiuose regionuose iš viso investavo 700 mln. eurų.

Obligacijai taip pat suteikta Europos strateginių investicijų fondo garantija.

2.7.6.2 KELEIVIŲ VEŽIMAS KELIŲ TRANSPORTU

LENTELĖ 148. GALIMYBĖS ĮDIEGTI FINANSINES PRIEMONES KELEIVIŲ VEŽIMO KELIŲ TRANSPORTU PASLAUGOMS FINANSUOTI

Kriterijus	Finansinių priemonių įdiegimo galimybės
Kainodara	Moka vartotojai (padengia iki 75 procentų bendrųjų sąnaudų)
Reguliacinė ir valdysenos aplinka	Mišri viešoji / privati (viešieji paslaugų teikėjai užima daugiau nei 66 procentus rinkos)
Rinkos potencialas	Efektyvumo didinimo / koordinavimo gerinimo potencialas
Atskaitomybė	Veiklos rezultatų planas
Pajėgumai	Visos paslaugos teikimo perdavimas (planuojama poliniu lygmeniu) / dalinis atitikimas kokybiniais standartams

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

KAINODARA

Paslaugų kainų nustatymas yra apibrėžtas teisės aktuose ir vykdomas atsakingų institucijų. Vartotojų mokestis už paslaugas padengia nuo 50 iki 75 procentų paslaugų teikimo bendrųjų metinių sąnaudų. Papildomos pajamos generuojamos iš papildomų paslaugų (pavyzdžiui, siuntų vežimo ir reklamos autobusuose bei troleibusuose) teikimo. Paslaugas mažiau vartoja dideles pajamas gaunantys asmenys, kurie dažniausiai teikia pirmenybę asmeniniam, o ne viešajam transportui. Kainų padidėjimo poveikis tokių paslaugų paklausai, kartu su paslaugų kokybės gerinimu, priklauso nuo vartotojų profilio.

REGULIACINĖ IR VALDYSENOS APLINKA

Keleivių vežimo kelių transportu miesto ir priemiesčio maršrutais teikimo rinkoje dominuoja savivaldybių valdomi subjektai. Privatūs paslaugų teikėjai į rinką patenka viešųjų pirkimų procedūros būdu ir teikia keleivių vežimo tolimojo susisiekimo bei kai kuriais priemiesčio maršrutais paslaugas. Pagrindinės kliūtys privačioms įmonėms patekti į rinką susijusios su rinkos dydžiu (mažu keleivių skaičiumi daugumoje maršrutų) ir valstybės / savivaldybių institucijų uždėtais teisiniais / administraciniais suvaržymais. Vis dėlto, vartotojai neturi galimybių rinktis, kadangi kai kuriuose maršrutuose veikia tik viešieji paslaugų teikėjai.

Nepakankamos investicijos blogina paslaugų kokybę (pavyzdžiui, senas transporto parkas kai kuriose savivaldybėse, žemas komforto lygis kai kuriuose autobusuose ir troleibusuose). Intervencija „ESI fondų investicijos transporto parko atnaujinimui“ prieinama tik 5 didžiuosiuose miestuose.

RINKOS POTENCIALAS

Paslaugų teikimas nukreiptas į visus šalies gyventojus (konkrečiau, 378 877 autobusų ir troleibusų keleiviai 2016 metais), o viešieji paslaugų teikėjai užima daugiau nei 66 procentus rinkos. Pagerinus viešojo transporto maršrutų ir tvarkaraščių koordinavimą tarp savivaldybių bei tarp kelių ir geležinkelių transporto atsirastų galimybių generuoti papildomas pajamas. Vis dėlto, jungtinės / integruotos keleivių vežimo sistemos diegimui, be kita ko, trukdo paramos vartotojams lengvatomis intervencijos įgyvendinimas. Skirtumai tarp savivaldybių sprendimų ir traukinio bilietams taikomų lengvatų apsunkina jungtinės / integruotos keleivių sistemos diegimą.

Atkreiptinas dėmesys, kad sektorius yra daugiausiai imlus kapitalui, todėl aukšto kokybės standarto paslaugų teikimui būtinos reikšmingos investicijos (į kapitalą ir įrangą).

ATSKAITOMYBĖ

Informacija apie paslaugų kontekstą yra prieinama, tikslai yra aiškiai apibrėžti ir kiekybiniai tikslai yra nurodyti. Trumpojo ir ilgojo laikotarpio tikslai yra nuoseklūs.

PAJĖGUMAI

Keleivių vežimą konkrečiais maršrutais vykdantys paslaugų teikėjai yra atrenkami savivaldybės skelbiamo konkurso būdu. Kai kuriais maršrutais keleivius jau veža tokiu būdu atrinkti privatūs subjektai.

IŠVADOS DĖL FINANSINIŲ PRIEMONIŲ ĮDIEGIMO GALIMYBIŲ

Paslaugų teikime dalyvauja tiek viešieji, tiek privatūs paslaugų teikėjai. Tokia mišri sistema galėtų būti stiprinama toliau. Papildomos pajamos galėtų būti generuojamos pagerinus maršrutų ir tvarkaraščių koordinavimą tarp savivaldybių bei tarp kelių ir geležinkelių transporto. Naujų transporto priemonių paslaugų teikimui įsigijimas gali padėti sumažinti kuro ir eksploatacines sąnaudas. Yra galimybių diegti finansines priemones (paskolas), derinamas su subsidijomis transporto parko atnaujinimui.

2.7.6.3 PRIEIGOS PRIE KELIŲ IR GATVIŲ TINKLO UŽTIKRINIMAS

LENTELĖ 149. GALIMYBĖS ĮDIEGTI FINANSINES PRIEMONES PRIEIGOS PRIE KELIŲ IR GATVIŲ TINKLO UŽTIKRINIMO PASLAUGOMS FINANSUOTI

Kriterijus	Finansinių priemonių įdiegimo galimybės
Kainodara	Nemokama lengviesiems automobiliams. Autobusams ir sunkvežimiams taikomos vinjetės.
Reguliacinė ir valdysenos aplinka	Mišri viešojo / privati (viešieji paslaugų teikėjai užima daugiau nei 66 procentus rinkos)
Rinkos potencialas	Rinkos kliūtys (didelės kapitalo investicijos)
Atskaitomybė	Veiklos rezultatų planas
Pajėgumai	Dalinis atitikimas kokybiniais standartams

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

KAINODARA

Paslaugų teikimas yra nemokamas lengviesiems automobiliams. Autobusai ir sunkvežimiai moka už naudojimąsi keliais įsigydami vinjetes (intervencija „Kelių naudojoto mokestis (vinjetės)“).

Yra galimybių generuoti papildomas pajamas patobulinus vinječių taikymą (perėjus nuo naudojimosi keliais laiku grįsto vinječių kainų nustatymo prie naudojamų kelių ilgiu paremtos rinkliavų sistemos) ir įvedus mokesčius už naudojimąsi kai kuriais keliais (pavyzdžiui, greitkeliais). Kainų padidėjimo poveikis tokių paslaugų paklausai, kartu su paslaugų kokybės gerinimu, priklauso nuo vartotojų profilio.

REGULIACINĖ IR VALDYSENOS APLINKA

Paslaugų teikime dominuoja valstybės valdomas subjektas (VĮ „Kelių priežiūra“) kartu su savivaldybėmis. Viešųjų pirkimų procedūros būdu atrinkti privatūs subjektai taip pat dalyvauja rinkoje, teikdami tokias paslaugas, kaip kelių tiesimas ir priežiūra.

Nepakankamos investicijos (intervencijos „Subsidija kelių infrastruktūros plėtrai ir priežiūrai (pagal Kelių priežiūros ir plėtros programą)“ ir „Subsidija kelių infrastruktūros modernizavimui ir statybai“) blogina paslaugų kokybę (pavyzdžiui, nepakankama asfaltuotų kelių dalis, nepakankama kelių kokybė dėl nusidėvėjimo).

RINKOS POTENCIALAS

Paslaugų teikimas nukreiptas į visus namų ūkius ir privačias įmones (1,5 mln. kelių transporto priemonių, 1,1 mln. asmeninių automobilių Lietuvoje). Paslaugomis taip pat naudojasi tranzitu vykstančios transporto priemonės iš užsienio.

Atkreiptinas dėmesys, kad sektorius yra daugiausiai imlus kapitalui, todėl aukšto kokybės standarto paslaugų teikimui būtinos reikšmingos investicijos (į kapitalą ir įrangą). Tokios investicijos šiuo metu atliekamos intervencijų „Subsidija kelių infrastruktūros plėtrai ir priežiūrai (pagal Kelių priežiūros ir plėtros programą)“ ir „Subsidija kelių infrastruktūros modernizavimui ir statybai“ pagrindu.

ATSKAITOMYBĖ

Informacija apie paslaugų kontekstą yra prieinama, tikslai yra aiškiai apibrėžti ir kiekybiniai tikslai yra nurodyti. Trumpojo ir ilgojo laikotarpio tikslai yra nuoseklūs.

PAJĖGUMAI

Šiuo metu nesvarstoma perduoti paslaugų teikimo privatiems subjektams. Paslaugos iš dalies atitinka kokybinius standartus.

IŠVADOS DĖL FINANSINIŲ PRIEMONIŲ ĮDIEGIMO GALIMYBIŲ

Paslaugų teikimas yra nemokamas lengviesiems automobiliams, todėl nepasižymi pajamų generavimo pajėgumais. Tai riboja galimybes diegti finansines priemones. Pajamas būtų galima generuoti tobulinant vinječių taikymą ir įvedant mokesčius už naudojimąsi kai kuriais keliais.

2.7.6.4 ELEKTROMOBILIŲ TRANSPORTO VYSTYMAS

LENTELĖ 150. GALIMYBĖS ĮDIEGTI FINANSINES PRIEMONES ELEKTROMOBILIŲ TRANSPORTO VYSTYMO PASLAUGOMS FINANSUOTI

Kriterijus	Finansinių priemonių įdiegimo galimybės
Kainodara	Nemokama
Reguliacinė ir valdysenos aplinka	Viešojo / privati (viešieji paslaugų teikėjai užima daugiau nei 66 procentus rinkos)
Rinkos potencialas	Rinkos kliūtys (mažas rinkos dydis)
Atskaitomybė	Veiklos rezultatų planas
Pajėgumai	Paslaugos teikimo dalies perdavimas (vykstantis) – perdavimui netrūksta išteklių

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

KAINODARA

Viešojo sektoriaus įdiegtos elektromobilių įkrovimo stotelės (intervencija „Subsidija elektromobilių įkrovimo sistemos plėtrai“) aptarnauja elektromobilius nemokamai. Negeneruojama jokių papildomų pajamų.

Yra ribotų galimybių generuoti pajamas įvedant mokestį už elektromobilių įkrovimą (t. y. pakeičiant nemokamą elektromobilių įkrovimo paslaugą mokama). Tačiau tai gali sukliudyti elektromobilių naudojimo plėtrai.

REGULIACINĖ IR VALDYSENOS APLINKA

Paslaugas teikia valdžios institucija (LR susisiekimo ministerija) kartu su 60 savivaldybių. Privatūs subjektai dalyvauja rinkoje įrengdami ir aptarnaudami stoteles elektromobilių įkrovimui.

RINKOS POTENCIALAS

Paslaugomis nesinaudoja visos visuomenės grupės, ypač mažas pajamas gaunantys asmenys / namų ūkiai, kadangi paslaugų tikslas yra aktualus tik tam tikroms visuomenės grupėms (t. y. elektromobilius paprastai gali įpirkti tik didelės ir vidutinės pajamas gaunantys asmenys / namų ūkiai).

Paslaugų teikimas nukreiptas į konkrečias pajamų grupes (2017 m. gruodžio 1 d. duomenimis šalyje buvo 7 926 hibridinės transporto priemonės ir 620 elektromobilių). Viešieji paslaugų teikėjai užima nuo 34 iki 66 procentų rinkos.

ATSKAITOMYBĖ

Informacija apie paslaugų kontekstą yra prieinama, tikslai yra aiškiai apibrėžti ir kiekybiniai tikslai yra nurodyti. Trumpojo ir ilgojo laikotarpio tikslai yra nuoseklūs.

PAJĖGUMAI

Elektromobilių įkrovimo stotelių tinklo plėtrą įgyvendina viešasis (intervencija „Subsidija elektromobilių įkrovimo sistemos plėtrai“) ir privatus sektorius. Kai kurias įkrovimo stoteles savo lėšomis įrengė privatūs subjektai.

IŠVADOS DĖL FINANSINIŲ PRIEMONIŲ ĮDIEGIMO GALIMYBIŲ

Paslaugos teikimas yra nemokamas, tačiau yra galimybių įvesti mokesčius, tam tikru mastu generuojančius pajamas. Šiuo metu elektromobilių naudojimo lygis yra labai žemas ir būtina sparčiai vystyti elektromobilių įkrovimo infrastruktūrą. Pasiekus tam tikrą elektromobilių naudojimo lygį atsirastų galimybė palaipsniui įvesti mokesť už elektromobilių įkrovimą, siekiant užtikrinti lėšas infrastruktūros priežiūrai ir tolesnei jos plėtrai. Priklausomai nuo tinkamų projektų prieinamumo yra galimybių įdiegti finansines priemones.

2.8 LIETUVA: ENERGETIKA IR ENERGINIS EFEKTYVUMAS

2.8.1 SEKTORIAUS VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ APŽVALGA

Šiame skyriuje pateikiama visų identifikuotų Lietuvos energetikos ir energijos efektyvumo sektoriaus viešųjų paslaugų apžvalga. Nurodomas kiekvienos viešosios paslaugos diegimo pagrindimas ir su paslauga susijusių intervencijų skaičius. Taip pat pristatoma kiekvienos viešosios paslaugos santykinė padėtis liberalizacijos-centralizacijos skalėje.

Lietuvos energetikos ir energijos efektyvumo sektoriuje buvo identifikuoti šeši pagrindiniai viešųjų paslaugų tipai. Visų sektoriaus paslaugų ir atitinkamų jų tikslų sąrašas pateikiamas lentelėje žemiau.

LENTELĖ 151. LIETUVOS ENERGETIKOS IR ENERGIJOS EFEKTYVUMO SEKTORIAUS PASLAUGOS IR JŲ TIKSLAI

Paslaugų pavadinimas	Paslaugų tikslas
Dujų perdavimas ir paskirstymas	Perduoti ir paskirstyti dujas per valstybei priklausančius dujų perdavimo ir skirstymo operatorius
Elektros energijos perdavimas ir paskirstymas	Perduoti ir paskirstyti elektros energiją per valstybei priklausančius elektros energijos perdavimo ir skirstymo operatorius
Elektros energijos rezervinės galios užtikrinimas	Gaminti elektros energiją, kai tai yra būtina siekiant užtikrinti nenutrūkstamą energijos tiekimą
Centralizuoto šilumos tiekimo paslaugos (įskaitant karšto vandens tiekimą)	Tiekti šilumą ir karštą vandenį
Energijos efektyvumo didinimas vartotojų lygmenyje viešajame sektoriuje	Mažinti energijos suvartojimą įvairiuose vartotojų lygmenyse
Energijos efektyvumo didinimas vartotojų lygmenyje privačiame sektoriuje	Mažinti energijos suvartojimą įvairiuose vartotojų lygmenyse

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

Įvardytos viešosios paslaugos apima įvairių energijos rūšių gamybą, tiekimą / paskirstymą ir vartojimą.

2.8.1.1 VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ TEIKIMO SEKTORIJE PAGRINDIMAS

Lietuvos energetikos ir energijos efektyvumo sektoriuje viešojo sektoriaus vykdomo paslaugų teikimo pagrindimas yra ketveriopas. Dviejų tipų paslaugos yra teikiamos dėl *paskatų mažinti nerekomenduotinių gėrybių gamybą / vartojimą trūkumo*, kitų dviejų tipų paslaugos yra reikalingos dėl *monopolinės, nekonkurencingos rinkos*. Vieno tipo paslaugų teikimas grindžiamas *paskatų gaminti / vartoti rekomenduotinas gėrybes trūkumu*, o dar vieno tipo paslaugų teikimu *nesiekama ištaisyti jokio rinkos nepakankamumo*. Energetikos ir energijos efektyvumo sektoriuje už daugumos paslaugų teikimą yra atsakingos centrinės valdžios institucijos.

Elektros energijos rezervinės galios užtikrinimas yra skirtas užtikrinti saugų ir patikimą elektros energijos sistemos veikimą bei elektros energijos gamybą, perdavimą, paskirstymą ir tiekimą.

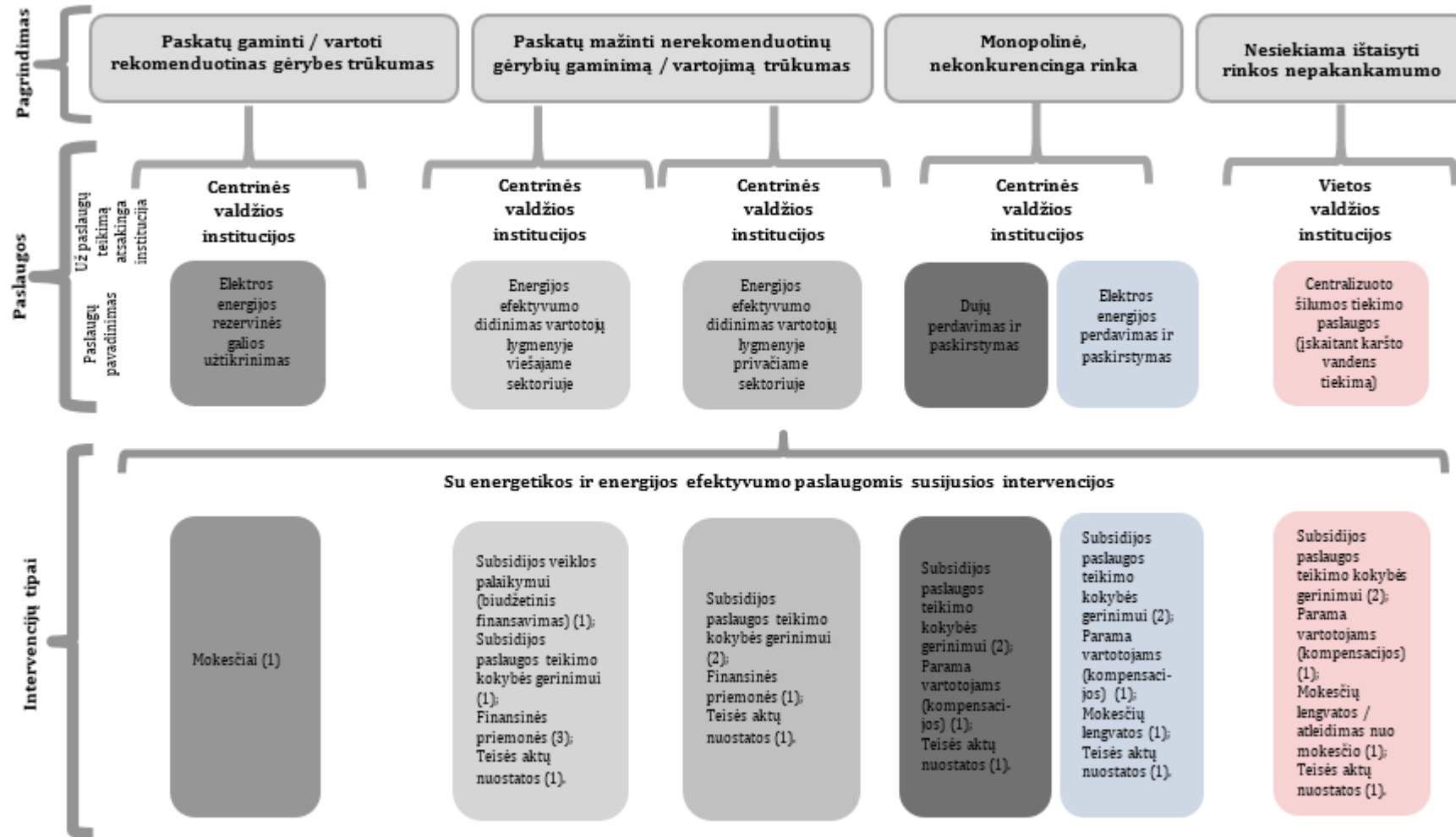
Centralizuoto šilumos tiekimo paslaugomis nesiekama ištaisyti jokio rinkos nepakankamumo, kadangi esant dideliame šilumos tiekimo poreikiui rinka rastų kitų (nors greičiausiai mažiau efektyvių ir brangesnių) būdų jį patenkinti. Pagrindinė valstybės intervencijų šioje srityje priežastis yra ilgą laiką egzistuojanti centrinio tipo infrastruktūra, paveldėta iš planinės ekonomikos laikų. Egzistuojanti organizacinė sistema ir infrastruktūra sąlygojo didžiulių pradinų investicinių sąnaudų nepareikalavusią centralizuoto šilumos tiekimo plėtrą²⁷².

Energijos efektyvumo didinimo priemonės yra įgyvendinamos dėl paskatų mažinti nerekomenduotinų gėrybių gamybą / vartojimą trūkumo. Pastarasis, savo ruožtu, lemia paskatų investuoti į esamos infrastruktūros energijos efektyvumo didinimą ir tausoti patalpų šildymui naudojamą energiją trūkumą. Taip yra todėl, kad energijos taupymo priemonių įgyvendinimas reikalauja didelių investicijų, o nei viešųjų pastatų valdytojai, nei namų ūkiai neturi reikalingų išteklių. Gatvių apšvietimo sistemų atveju taip pat paminėtinas viešosios gėrybės teikimo pagrindimas.

Apie du trečdaliai analizuojamų su aukščiau įvardytomis paslaugomis susijusių intervencijų yra įgyvendinama siekiant suteikti paslaugų teikėjams reikalingus finansinius išteklius ESI fondų investicijų arba ESI fondų finansuojamų finansinių priemonių forma. Daugiau nei trečdalis analizuojamų intervencijų yra skirta suteikti vartotojams reikalingus finansinius išteklius, dar trečdalis – suteikti jiems reikalingas paslaugas.

Žemiau pateiktoje scheme dekonstruojama bendra valstybės intervencijų Lietuvos energetikos ir energijos efektyvumo sektoriuje logika. Schemos viršuje nurodyti viešojo sektoriaus vykdomo paslaugų teikimo pagrindimai, prie kurių priskirtos atitinkamų tipų paslaugos. Pastarosios suklasifikuotos ne tik pagal jų teikimo pagrindimą, bet ir pagal už jų teikimą atsakingą instituciją. Kitos valstybės intervencijos priskirtos paslaugoms, su kuriomis susijęs jų įgyvendinimas. Paslauga ir su ja susijusios intervencijos pažymėtos ta pačia spalva.

²⁷² LR šilumos ūkio įstatymas, Nr. IX-1565, 2003 m. gegužės 20 d.; nauja redakcija – Nr. X-1329, 2007 m. lapkričio 20 d.

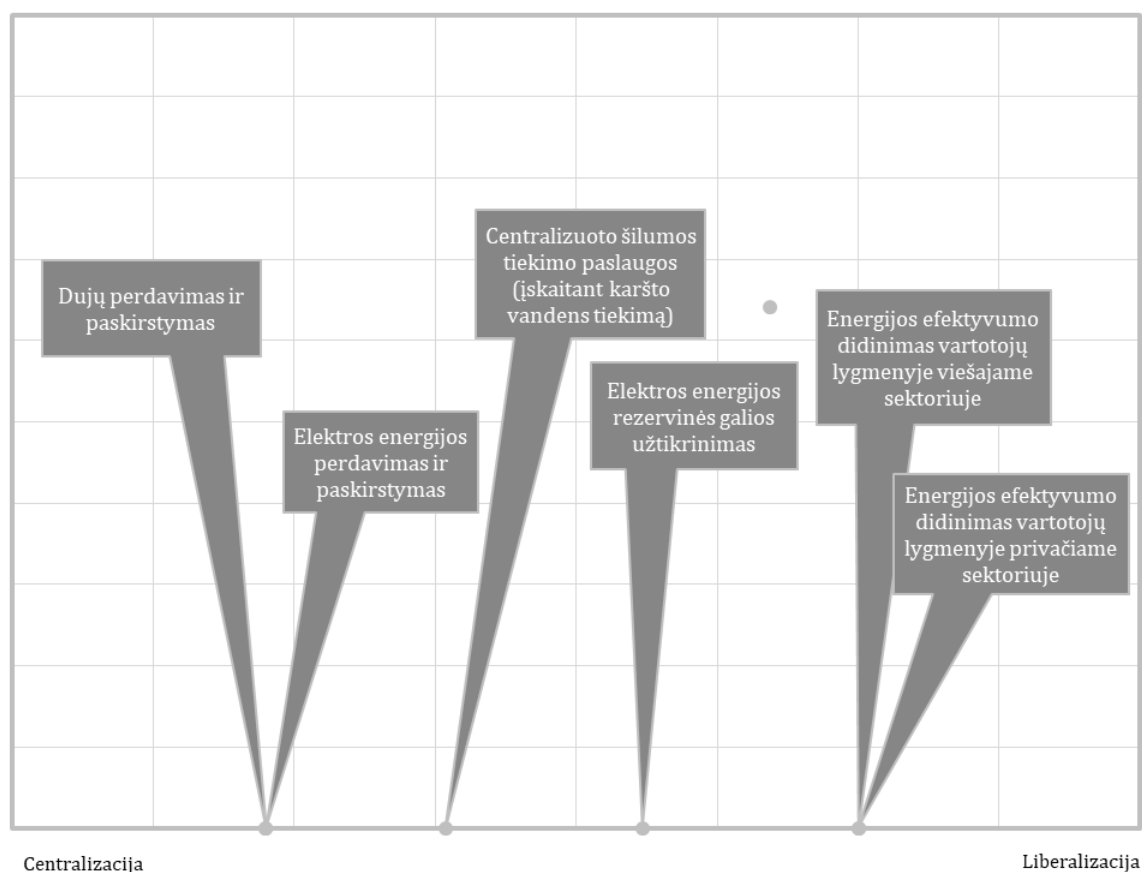

PAVEIKSLAS 37. VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ LOGIKA LIETUVOS ENERGETIKOS IR ENERGIJOS EFEKTYVUMO SEKTORIUJE

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

2.8.1.2 PASLAUGŲ TEIKIMO LIBERALIZACIJOS LYGIS

Žemiau pateiktame paveiksle Lietuvos energetikos ir energijos efektyvumo sektoriaus viešosios paslaugos išreitinguotos pagal jų teikimo liberalizacijos lygį. Sektoriaus paslaugų reitingavimui pagal jų teikimo liberalizacijos lygį pasitelkti kriterijai – už paslaugos teikimą atsakingas subjektas (labiausiai centralizuotas už paslaugos teikimą atsakingas subjektas – valstybės / savivaldybės institucija (tiesiogiai), labiausiai liberalizuotas už paslaugos teikimą atsakingas subjektas – rinkos subjektas (teikėjas)); dažniausiai taikoma viešosios paslaugos teikimo forma (labiausiai centralizuota paslaugos teikimo forma – tiesiogiai valstybės / savivaldybės institucijos vykdomas paslaugos teikimas); paslaugos kainos vartotojui nustatymas (ar paslauga yra nemokama, ar ji yra mokama, tačiau jos kainos nustatymas nėra apibrėžtas teisės aktuose, ar paslaugos kainos nustatymas yra apibrėžtas teisės aktuose ir vykdomas atsakingų valdžios institucijų); viešųjų teikėjų rinkos dalis (100 procentų, daugiau nei 66 procentai, 34–66 procentai, mažiau nei 34 procentai).

PAVEIKSLAS 38. VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ IŠSIDĖSTYMAS LIBERALIZACIJOS-CENTRALIZACIJOS SKALĖJE LIETUVOS ENERGETIKOS IR ENERGIJOS EFEKTYVUMO SEKTORIUIJE

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

Dviejų tipų šio sektoriaus paslaugos, kurių teikimas yra labiausiai liberalizuotas – energijos efektyvumo didinimas vartotojų lygmenyje viešajame sektoriuje ir energijos efektyvumo didinimas vartotojų lygmenyje privačiame sektoriuje. Taip yra daugiausiai dėl to, kad už šių paslaugų skatinimą ir finansavimą yra atsakingi viešieji subjektai, tačiau infrastruktūros modernizavimą ar renovaciją vykdo privatus paslaugų teikėjai – statybos sektoriuje veikiančios privačios įmonės.

Elektros energijos rezervinės galios užtikrinimo paslaugų teikimas energetikos ir energijos efektyvumo sektoriaus kontekste pasižymi vidutiniu liberalizacijos laipsniu. Taip yra todėl, kad šių paslaugų kainos iš esmės atspindi patirtas sąnaudas ir į jų teikimą neseniai įsitraukė privatūs subjektai. Nepaisant to, pažymėtina, jog elektros energijos rezervinės galios užtikrinimas yra situacinė valstybės intervencija, apimanti dirbtinį elektros energijos tiekimo ir jos kainų nustatymo reguliavimą verslui ir gyventojams palankiomis aplinkybėmis.

Centralizuoto šilumos tiekimo paslaugų (įskaitant karšto vandens tiekimą) teikimas energetikos ir energijos efektyvumo sektoriaus kontekste taip pat pasižymi vidutiniu liberalizacijos laipsniu. Viena dažniausiai taikomų šio tipo paslaugų teikimo formų yra privatizacija kartu su liberalizacija, kuri yra labiausiai liberalizuota iš visų viešųjų paslaugų teikimo formų. Nepaisant to, viešieji paslaugų teikėjai užima didžiąją dalį paslaugų teikimo rinkos.

Dviejų tipų paslaugos, kurių teikimas yra mažiausiai liberalizuotas šiame sektoriuje, yra dujų perdavimas ir paskirstymas bei elektros energijos perdavimas ir paskirstymas. Viešieji paslaugų teikėjai užima 100 procentų šių tipų paslaugų teikimo rinkos.

Dėl egzistuojančių suvaržymų į tolesnę analizę nėra galimybių įtraukti visų Lietuvos energetikos ir energijos efektyvumo sektoriuje identifikuotų paslaugų. Kadangi studijos tikslas yra nustatyti finansinių priemonių diegimo ar aktyvesnio privataus sektoriaus paslaugų teikėjų dalyvavimo galimybes, tolesnei analizei buvo pasirinktos dviejų tipų paslaugos, kurių teikimas yra labiausiai liberalizuotas – energijos efektyvumo didinimas vartotojų lygmenyje viešajame sektoriuje ir energijos efektyvumo didinimas vartotojų lygmenyje privačiame sektoriuje, bei dviejų tipų paslaugos, kurios yra teikiamos santykinai centralizuotai, tačiau turi daugiausiai potencialo pritraukti daugiau privačių paslaugų teikėjų – elektros energijos rezervinės galios užtikrinimas ir centralizuoto šilumos tiekimo paslaugos (įskaitant karšto vandens tiekimą).

2.8.2 PASLAUGŲ IR SUSIJUSIŲ INTERVENCIJŲ, ATRINKTŲ TOLESNEI ANALIZEI, PRISTATYMAS

Šiame skyriuje pristatomos tolesnei analizei atrinktos paslaugos ir susijusios intervencijos. Tolesnei analizei buvo atrinktos keturių tipų Lietuvos energetikos ir energijos efektyvumo sektoriaus paslaugos:

- Elektros energijos rezervinės galios užtikrinimas;
- Centralizuoto šilumos tiekimo paslaugos (įskaitant karšto vandens tiekimą);
- Energijos efektyvumo didinimas vartotojų lygmenyje viešajame sektoriuje;
- Energijos efektyvumo didinimas vartotojų lygmenyje privačiame sektoriuje.

Šiame skyriuje pristatomi aukščiau įvardytų paslaugų pagrindiniai politikos tikslai, paslaugų teikimo būdai ir susijusios intervencijos.

2.8.2.1 PAGRINDINIAI SEKTORIAUS POLITIKOS TIKSLAI, SUSIJĘ SU TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTOMIS PASLAUGOMIS

Tolesnei analizei atrinktų paslaugų atstovaujamos energetikos politikos sritys apima elektros energijos rezervinės galios užtikrinimą, centralizuoto šilumos tiekimo paslaugas ir energijos efektyvumo didinimą tiek viešajame, tiek privačiame sektoriuje. Tarp pagrindinių politikos tikslų šiose srityse paminėtini tinkamo elektros energijos rinkos veikimo užtikrinimas, tinkamos kokybės šilumos (įskaitant karštą vandentiekio vandenį) tiekimas gyventojams už mažiausią kainą ir su mažiausiu poveikiu aplinkai,

patikimo šilumos tiekimo užtikrinimas ir energijos suvartojimo mažinimas. Šiame kontekste taip pat svarbūs bendresni tikslai, susiję su išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų ir teršalų kiekio mažinimu bei perėjimu prie išteklius tausojančios ekonomikos.

Siekiant šių ilgojo laikotarpio politikos tikslų, iškelti tam tikri trumpojo laikotarpio operaciniai tikslai. Pavyzdžiui, siekiant užtikrinti tinkamos kokybės šilumos (įskaitant karštą vandentiekio vandenį) tiekimą gyventojams už mažiausią kainą ir su mažiausiu poveikiu aplinkai bei šilumos tiekimo patikimumą, numatoma skatinti konkurenciją šilumos gamyboje, naudoti vietinį ir atsinaujinantį kurą bei didinti šilumos gamybos ir tiekimo efektyvumą. Tarp pagrindinių susijusių kiekybinių tikslų paminėtinas atsinaujinančių energijos išteklių (biomasės) naudojimo šilumos sektoriuje didinimas iki 70 procentų 2020 metais ir iki 100 procentų 2050 metais²⁷³.

Operaciniai tikslai, susiję su energijos suvartojimo mažinimu, yra didinti energijos vartojimo efektyvumą valstybei ir savivaldybėms priklausančiuose pastatuose juos renovuojant, renovuoti gyvenamuosius namus bei skatinti energijos vartojimo audito vykdymą ir energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonių įgyvendinimą pramonės įmonėse. Tarp pagrindinių susijusių kiekybinių tikslų veiksmų programoje²⁷⁴ paminėtas siektinas 5,2 TWh ekonominis energijos taupymo potencialas gyvenamuosiuose pastatuose ir jų inžinerinėse sistemose bei 2,5 TWh – visuomeninės paskirties pastatuose ir jų inžinerinėse sistemose. Be to, tikimasi, kad sėkmingai įgyvendinus numatytus gatvių apšvietimo modernizavimo projektus bus galima sutaupyti iki 50 procentų energijos ir 60 procentų sumažinti eksploatacijos sąnaudas²⁷⁵. Taip pat numatoma, kad senų katilų pakeitimas naujais individualiais katilais namų ūkiuose, neprijungtuose prie centralizuotai tiekiamos šilumos sistemos, leis 40 proc. sumažinti šiuo metu namų ūkiuose sunaudojamo biokuro kiekį²⁷⁶ (tokios investicijos leis kasmet sutaupyti mažiausiai 209,34 GWh arba 108 000 kietmetrių medienos bei sumažinti išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį mažiausiai 2795 t CO₂ ekvivalentų²⁷⁷). Galiausiai, tikimasi, kad valstybei priklausančių elektros energijos ir dujų perdavimo ir skirstymo operatorių vartotojų lygmenyje įgyvendintos energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonės leis sutaupyti 3 TWh energijos visoje šalyje.

2.8.2.2 TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTŲ PASLAUGŲ TEIKIMO IR FINANSAVIMO STRUKTŪRA

Žemiau pateiktuose paveiksluose pavaizduota kiekvieno tolesnei analizei atrinktų paslaugų tipo struktūra. Kiekvieno tipo paslaugos atveju nurodytas jos pavadinimas bei už politikos formavimą ir paslaugos teikimą atsakinga (-os) institucija (-os). Rausvuose laukeliuose nurodyti paslaugų teikėjai ir tikslinė (-ės) grupė (-ės).

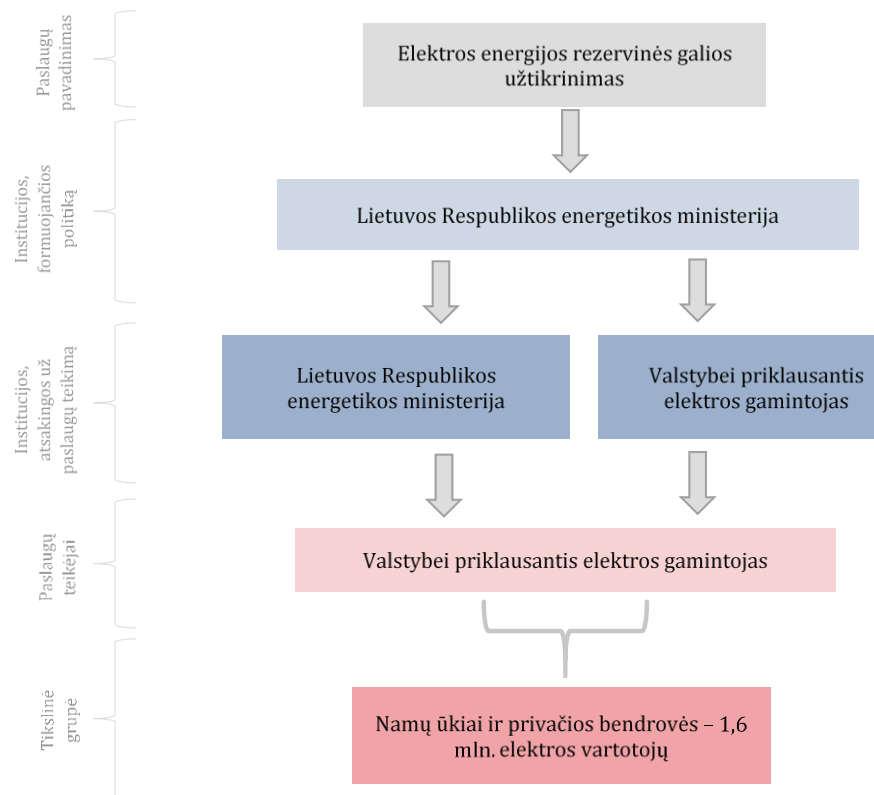
²⁷³ Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos projektas (Nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. birželio 26 d. nutarimo Nr. XI-2133 „Dėl Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos patvirtinimo“ pakeitimo“ projektas)

²⁷⁴ 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa

²⁷⁵ 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa

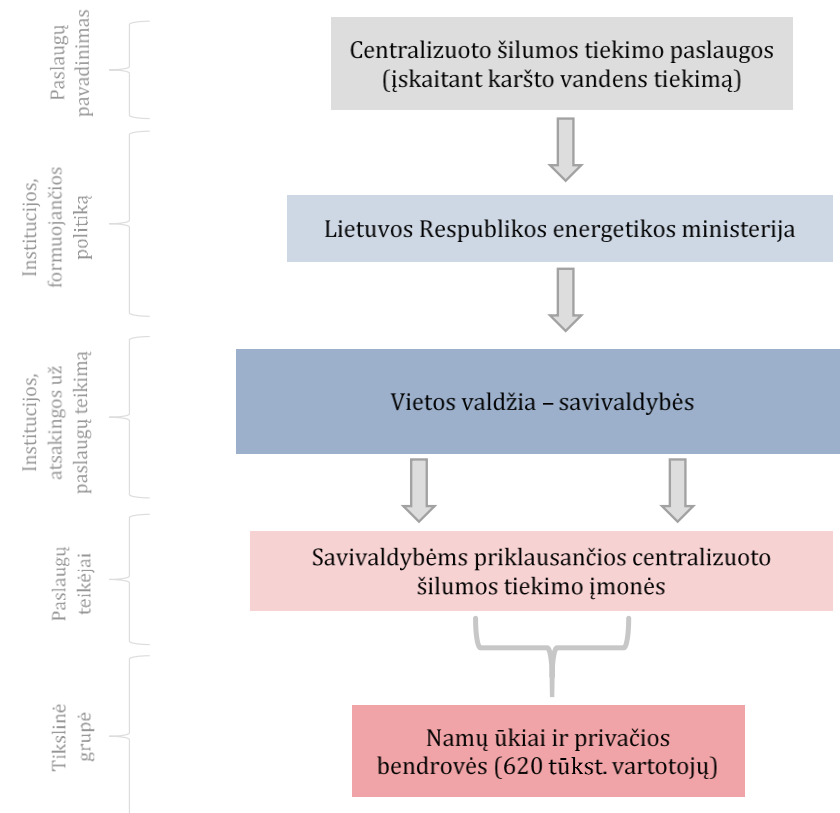
²⁷⁶ 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa

²⁷⁷ Lietuvos energijos vartojimo efektyvumo didinimo 2017–2019 metų veiksmų planas

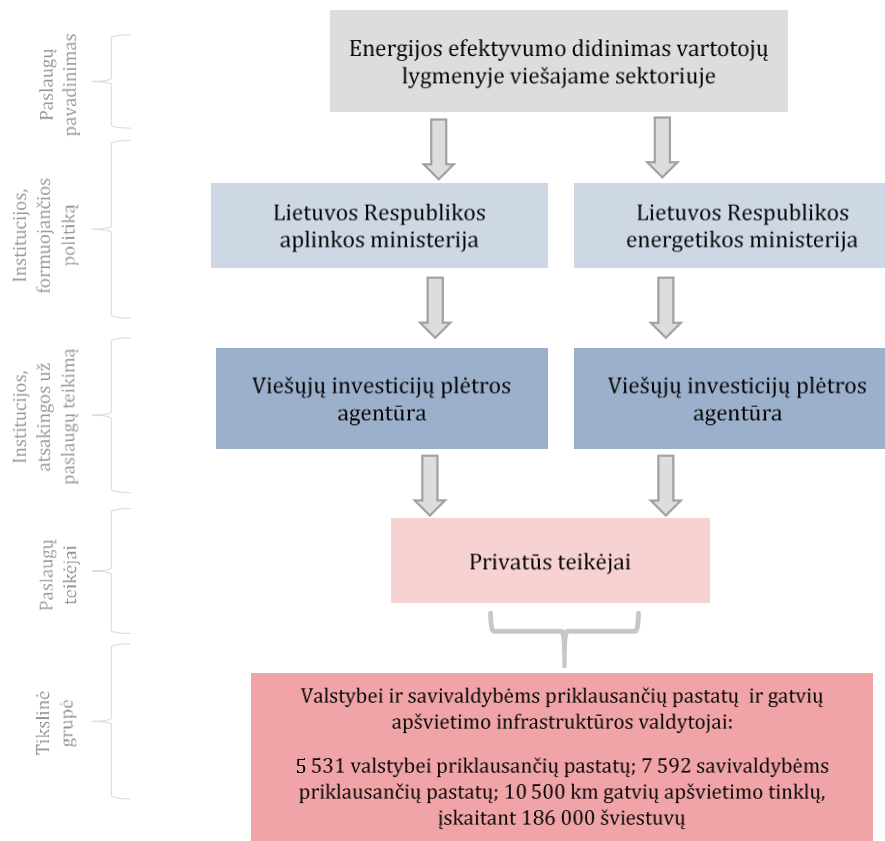
PAVEIKSLAS 39. ELEKTROS ENERGIJOS REZERVINĖS GALIOS UŽTIKRINIMO PASLAUGŲ TEIKIMO STRUKTŪRA

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

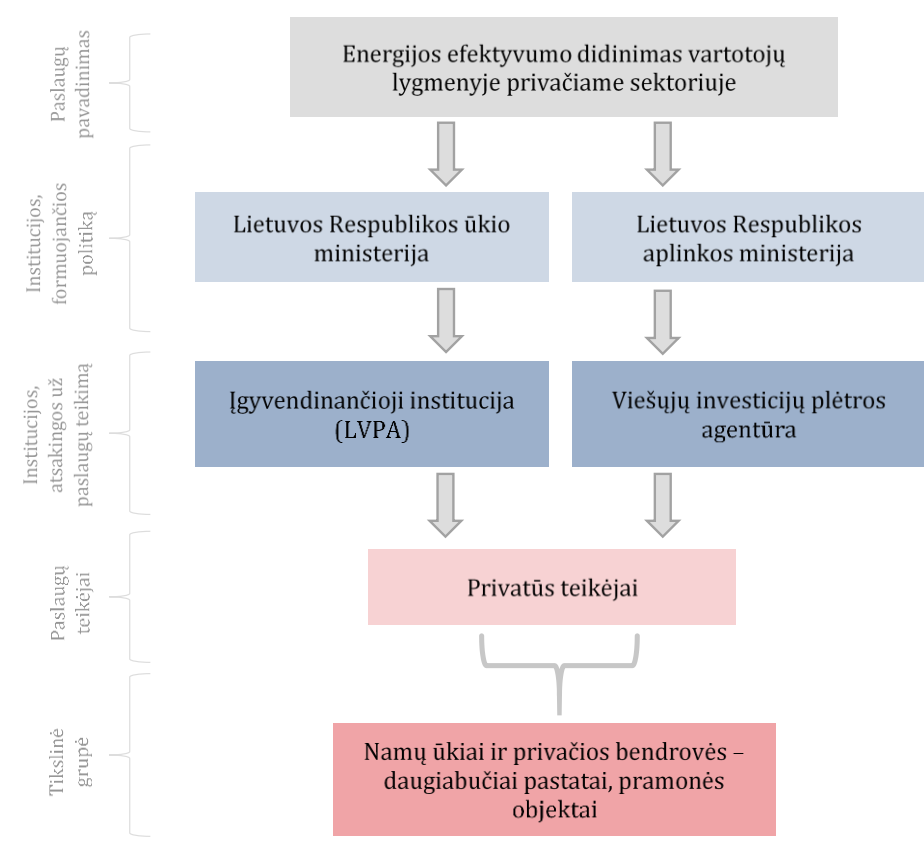
PAVEIKSLAS 40. CENTRALIZUOTO ŠILUMOS TIEKIMO PASLAUGŲ TEIKIMO STRUKTŪRA

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

PAVEIKSLAS 41. ENERGIJOS EFEKTYVUMO DIDINIMO VARTOTOJŲ LYGMENYJE VIEŠAJAME SEKTORIJE PASLAUGŲ TEIKIMO STRUKTŪRA

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

PAVEIKSLAS 42. ENERGIJOS EFEKTYVUMO DIDINIMO VARTOTOJŲ LYGMENYJE PRIVAČIAJE SEKTORIJE PASLAUGŲ TEIKIMO STRUKTŪRA

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

Visas metinis finansavimas elektros energijos rezervinės galios užtikrinimui sudaro apytikriai 24 mln. eurų²⁷⁸. Šio tipo paslaugos finansuojamos taikant viešuosius interesus atitinkančių paslaugų mokestį (kaip elektros energijos tarifo sudedamąją dalį), kuris yra viena iš tolesnei analizei atrinktų intervencijų.

Įvertinus bendrą šilumos suvartojimą (apytikriai 9,6 TWh), išlaidos centralizuoto šilumos tiekimo paslaugoms (įskaitant karšto vandens tiekimą) sudaro apie 500 mln. eurų²⁷⁹. Analizuojant su paslaugomis susijusioms intervencijoms skirtas lėšas, ESI fondų investicijos tik šilumai gaminti skirtų biomasės katilų ir kombinuotų šilumos ir elektros energijos gamybos jėgainių įrengimui bei centralizuoto šilumos tiekimo tinklo atnaujinimui sudaro 110 mln. eurų²⁸⁰, o ESI fondų investicijos Vilniaus ir Kauno biomasės bei energijos gamybos iš atliekų kombinuotoms šilumos ir elektros energijos gamybos jėgainėms – 95 mln. eurų²⁸¹. Šildymo ir karšto vandens išlaidų kompensacijoms pažeidžiamiems vartotojams iš savivaldybių biudžetų tenka apie 12 mln. eurų²⁸². Intervencijų analizė taip pat apima lengvatinių PVM tarifą į gyvenamuosius namus tiekiamai šilumos energijai ir karštam vandeniui bei teisės aktų nuostatas, nustatančias centralizuoto šilumos tiekimo paslaugų (įskaitant karšto vandens tiekimą) tarifus.

Energijos efektyvumo didinimo vartotojų lygmenyje viešajame sektoriuje paslaugų kontekste daugiausiai lėšų tenka finansinėms priemonėms (paskoloms), skirtoms finansuoti valstybei ir savivaldybėms priklausančių pastatų renovaciją su tikslu padidinti energijos vartojimo efektyvumą (atitinkamai 65 mln. eurų ir 17 mln. eurų). Subsidija gatvių apšvietimo teikimui visoje šalyje sudaro apytikriai 4 mln. eurų, o šių paslaugų teikimui kasmet suvartojama apie 100 GWh elektros energijos²⁸³. Papildomi 14,5 mln. eurų skiriami komercinių bankų suteiktų paskolų gatvių apšvietimo modernizavimo projektų įgyvendinimui garantijoms. Intervencijų analizė taip pat apima ESI fondų investicijas savivaldybėms priklausančių pastatų ir gyvenamųjų namų renovacijos skatinimui bei teisės aktų nuostatas, įpareigojančias valstybei priklausančius elektros energijos ir dujų perdavimo ir skirstymo operatorius finansuoti energijos efektyvumo didinimo priemones vartotojų lygmenyje (leisiančias sutaupyti 3 TWh energijos visoje šalyje).

Energijos efektyvumo didinimo vartotojų lygmenyje privačiame sektoriuje paslaugų kontekste dabartinis energijos suvartojimas senuose daugiabučiuose namuose per metus sudaro apytikriai 5 000 GWh²⁸⁴. Siekiant jį sumažinti, finansinei priemonei (paskoloms) gyvenamųjų namų renovacijai skirta 314 mln. eurų. Intervencijų analizė taip pat apima ESI fondų investicijas energijos vartojimo audito vykdymui ir / arba energijos gamybai iš atsinaujinančių energijos šaltinių (20 mln. eurų atsinaujinantiems energijos šaltiniams pramonėje ir 0,9 mln. eurų energijos vartojimo auditui mažose ir vidutinėse įmonėse), ESI fondų investicijas savivaldybėms priklausančių pastatų ir gyvenamųjų namų renovacijos skatinimui bei teisės aktų nuostatas, įpareigojančias valstybei priklausančius elektros energijos ir dujų perdavimo ir skirstymo operatorius finansuoti energijos efektyvumo didinimo priemones vartotojų lygmenyje (leisiančias sutaupyti 3 TWh energijos visoje šalyje).

²⁷⁸ 2016 m. lapkričio 19 d. NCC susitikimo protokolas, www.regula.lt

²⁷⁹ 19 paveikslas, http://www.lsta.lt/files/statistika/2016_LSTA_ukines_veiklos_apzvalga.pdf

²⁸⁰ 17,04 mln. eurų (tik šilumai gaminti skirti biokuro katilai – priemonė Nr. 04.1.1 - LVPA-K-109); 69,509 mln. eurų (tinklo renovacija – priemonė Nr. 04.3.2 - LVPA-K-102); 10 mln. eurų (biokuro įrenginių modernizavimas – priemonė Nr. 04.1.1 - LVPA-K-112); 12 mln. eurų (mažos kombinuotos šilumos ir elektros energijos gamybos jėgainės – priemonė Nr. 04.1.1 - LVPA-K-110)

²⁸¹ Priemonė Nr. 04.1.1-LVPA-V-108

²⁸² www.lsta.lt

²⁸³ http://admin.vipa.lt/www/UserFiles/Energijos_efektyvumo_ex_ante%20-%20Copy%201.pdf

²⁸⁴ Lietuvos energijos vartojimo efektyvumo didinimo 2017–2019 metų veiksmų planas

2.8.2.3 INTERVENCIJOS, SUSIJUSIOS SU TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTOMIS PASLAUGOMIS

Kiekviena iš tolesnei analizei atrinktų paslaugų turi susijusias, jos teikimą įgalinančias intervencijas. Visos intervencijos, susijusios su elektros energijos rezervinės galios užtikrinimo, centralizuoto šilumos tiekimo (įskaitant karšto vandens tiekimą), energijos efektyvumo didinimo vartotojų lygmenyje viešajame sektoriuje ir energijos efektyvumo didinimo vartotojų lygmenyje privačiame sektoriuje paslaugomis, pristatytos lentelėje žemiau.

LENTELĖ 152. INTERVENCIJOS, SUSIJUSIOS SU TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTOMIS PASLAUGOMIS

Paslaugos pavadinimas	Intervencijos tipas	Intervencijos pavadinimas
Elektros energijos rezervinės galios užtikrinimas	Mokesčiai	Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų mokestis (elektros energijos tarifo sudedamoji dalis)
Centralizuoto šilumos tiekimo paslaugos (įskaitant karšto vandens tiekimą)	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui	ESI fondų investicijos tik šilumai gaminti skirtų biomasės katilų ir kombinuotų šilumos ir elektros energijos gamybos jėgainių įrengimui bei centralizuoto šilumos tiekimo tinklo atnaujinimui
	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui	ESI fondų investicijos Vilniaus ir Kauno biomasės bei energijos gamybos iš atliekų kombinuotoms šilumos ir elektros energijos gamybos jėgainėms
	Parama vartotojams lengvatomis arba tarifų kompensacijomis	Šildymo ir karšto vandens išlaidų kompensacijos pažeidžiamiesiems vartotojams
	Mokesčių lengvatos / atleidimas nuo mokesčio	Lengvatinis PVM tarifas į gyvenamuosius namus tiekiamai šilumos energijai ir karštam vandeniui
	Teisės aktų nuostatos	Teisės aktų nuostatos, nustatančios centralizuoto šilumos tiekimo paslaugų (įskaitant karšto vandens tiekimą) tarifus
Energijos efektyvumo didinimas vartotojų lygmenyje viešajame sektoriuje	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)	Subsidija gatvių apšvietimo teikimui
	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui	ESI fondų investicijos savivaldybėms priklausančių pastatų ir gyvenamųjų namų renovacijos skatinimui
	Finansinės priemonės viešųjų paslaugų teikimui	Finansinė priemonė (paskola) viešųjų pastatų renovacijai
	Finansinės priemonės viešųjų paslaugų teikimui	Finansinė priemonė (paskola) savivaldybei priklausančių pastatų renovacijai
	Finansinės priemonės viešųjų paslaugų teikimui	Finansinė priemonė (paskolų garantijos) gatvių apšvietimo modernizavimui
	Teisės aktų nuostatos	Teisės aktų nuostatos, įpareigojančios valstybei priklausančius elektros energijos ir dujų perdavimo ir skirstymo operatorius finansuoti energijos efektyvumo didinimo priemones vartotojų lygmenyje
Energijos efektyvumo didinimas vartotojų lygmenyje privačiame sektoriuje	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui	ESI fondų investicijos savivaldybėms priklausančių pastatų ir gyvenamųjų namų renovacijos skatinimui
	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui	ESI fondų investicijos energijos vartojimo audito vykdymui ir / arba energijos

Paslaugos pavadinimas	Intervencijos tipas	Intervencijos pavadinimas
		gamybai iš atsinaujinančių energijos šaltinių
	Finansinės priemonės viešųjų paslaugų teikimui	Finansinė priemonė (paskola) gyvenamųjų namų renovacijai
	Teisės aktų nuostatos	Teisės aktų nuostatos, įpareigojančios valstybei priklausančius elektros energijos ir dujų perdavimo ir skirstymo operatorius finansuoti energijos efektyvumo didinimo priemones vartotojų lygmenyje

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

Toliau šioje studijoje pateikiama informacija ne apie pačias paslaugas, o apie su jomis susijusias intervencijas.

2.8.3 DUOMENYS APIE ANALIZUOJAMAS VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS ENERGETIKOS IR ENERGIJOS EFEKTYVUMO SEKTORIJE

Šiame skyriuje pristatoma tolesniam vertinimui atrinktų valstybės intervencijų analizė. Skyriuje pateikiamos lentelės, pristatančios pagrindinę informaciją apie kiekvieną iš intervencijų, toliau pateikiama valstybės intervencijų analizė pagal kiekvieną iš metodologijoje apibrėžtų vertinimo kriterijų.

LENTELĖ 153. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ENERGETIKOS IR ENERGIJOS SEKTORIJE (1)

Intervencijos pavadinimas	Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų mokestis (elektros energijos tarifo sudedamoji dalis)
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Mokesčiai
Trumpas intervencijos aprašymas	Rezervinės elektros energijos gamybos kontekste, mokestis (kaip elektros energijos tarifo dalis) yra rezervinės elektros energijos gamybos finansavimo šaltinis.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2004 – iki dabar. Elektros energijos tarifo dydis svyravo – nuo įvedimo 2004 m., tarifo dalis didėjo, tačiau nuo 2013 m. pradėjo mažėti.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Užtikrinti saugų ir patikimą elektros energetikos sistemos veikimą, elektros energijos gamybą, perdavimą, paskirstymą ir tiekimą.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR elektros energetikos įstatymas, 20 liepa 2000, Nr. VIII-1881.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Užtikrinti elektros energetikos sistemos rezervus tam tikrose elektrinėse.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Rinkti lėšas per mokesčius, kuriuos moka vartotojai, siekiant finansuoti rezervinės elektros energijos gamybą tam tikrose elektrinėse.

	LR Vyriausybės nutarimas dėl viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo, 18 Liepa 2012, Nr. 916.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	UAB BALTPOL
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Privačios lėšos
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Privačios lėšos
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS/PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Teisės aktų nuostatos/mokesčio/ mokesčio lengvatos subjektai	Elektros energijos vartotojai (ir kaip tarpininkai – elektros tiekėjai).
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams tipas	Viena vertus, intervencija įveda mokesčius subjektams, tačiau, kita vertus, intervencija suteikia subjektams reikalingas paslaugas.
Intervencijos privalomumas teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams	Intervencijos naudojimas vartotojams privalomas.
Intervenciją gaunančių teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektų atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar panašiai) priklausantys asmenys.
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Visuomenės grupės, patiriančios netiesioginę naudą dėl teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos įgyvendinimo	Visi elektros vartotojai (1,6 mln.)
Intervencijos poveikio visuomenės grupėms, patiriančioms netiesioginę jos naudą, tipas	Viena vertus, intervencija įveda mokesčius subjektams, tačiau, kita vertus, intervencija suteikia subjektams reikalingas paslaugas.
Intervencijos poveikis	Rezervinės elektros energijos gamybos kontekste, mokestis (kaip elektros energijos tarifo dalis) yra rezervinės elektros energijos gamybos finansavimo šaltinis. Šiuo atžvilgiu mokestis yra priemonė elektros energijos tiekimui užtikrinti ir tai yra pagrindinis teigiamas intervencijos poveikis.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Tos pramonės įmonės, kurios gamina elektros energiją savo reikmėms, taip pat yra įpareigtos sumokėti mokestį (apmokestinama elektros energija, kurią tokios bendrovės gamina savo reikmėms). Egzistuoja nuomonių, kad tokia prievolė yra per didelė. Kita vertus, pramonės įmonėms kai kuriais atvejais taip pat reikalinga išorinių šaltinių elektros energija, o tai reiškia, kad jos turėtų mokėti už galimybę bet kuriuo metu naudotis išorinių šaltinių elektros energija.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Nėra jokių pagrindinių iššūkių, susijusių su intervencijos įgyvendinimu.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Intervencija yra būtina elektros energijos tiekimui užtikrinti, todėl ji negali būti panaikinta.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 154. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ENERGETIKOS IR ENERGIJOS SEKTORIUJE (2)

Intervencijos pavadinimas	ESI fondų investicijos tik šilumai gaminti skirtų biomasės katilų ir kombinuotų šilumos ir elektros energijos gamybos jėgainių įrengimui bei centralizuoto šilumos tiekimo tinklo atnaujinimui
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui.
Trumpas intervencijos aprašymas	ESIF subsidijos skiriamos šilumai skirtų biomasės katilų ir kombinuotų šilumos ir elektros energijos gamybos jėgainių įrengimui, kurios turi būti naudojamos centralizuotuose šildymo tinkluose, taip pat centralizuoto šildymo tinklų atnaujinimui.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2014-2023 Intervencijos įgyvendinimas priklauso nuo ESIF paskirstymo.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Užtikrinti šilumos ir vandens tiekimą.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR vietos savivaldos įstatymas, 7 Liepa 1994, Nr. I-533.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Šilumai skirtų biomasės katilų ir kombinuotų šilumos ir elektros gamybos jėgainių įrengimui, kurios turi būti naudojamos centralizuotuose šildymo tinkluose, taip pat centralizuoto šildymo tinklų atnaujinimui.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Finansuoti šilumai skirtų biomasės katilų ir kombinuotų šilumos ir elektros gamybos jėgainių įrengimą, kurios turi būti naudojamos centralizuotuose šildymo tinkluose, taip pat centralizuoto šildymo tinklų atnaujinimui. Energetikos ministro įsakymai dėl projekto finansavimo sąlygų (priemonės Nr. 04.1.1 - LVPA-K-109; 04.3.2 - LVPA-K-102; 04.1.1 - LVPA-K-112; 04.1.1 - LVPA-K-110)
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	VŠĮ Lietuvos verslo paramos agentūra
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	ESIF fondai
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Privačios lėšos
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMIAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Valstybės/savivaldybės ar jų institucijų valdoma pelno siekianti įmonė (-s)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Projekto konkursas
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios pelno siekiančios įmonės
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Projekto konkursas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas remiantis paslaugų teikėjų vertinimais.

Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	67-99%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Namų ūkiai ir privačios bendrovės (naudojančios šilumą pagaminta ir/ar teikiama intervencijos paslaugų tiekėjų).
Intervencijos poveikis	Kalbant apie centralizuoto šildymo tinkle renovaciją, subsidijos atlieką lemiamą vaidmenį, nes jos leidžia (pradedant ankstesniu programos laikotarpiu), gerinti tinklą iki priimtinos būsenos²⁸⁵, ne tik nuostolių mažinimo, bet ir patikimumo požiūriu (t.y. išvengiant nelaimingų atsitikimų, kuomet rajonai yra paliekami be šildymo žiemos metu). Taigi intervencija daro pastebimą teigiamą poveikį. Kalbant apie šilumos gamybos pajėgumus, naujų pajėgumų subsidijavimas padės sumažinti šilumos kainą, nes, pirma, brangios dujos bus pakeistos pigesniu biokuru, antra, didesnė konkurencija privers šilumos gamintojus mažinti kainas. Be to, nauji pajėgumai sumažins šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą (kadangi biokuras laikomas neturinčiu emisijos) ir priklausomybę nuo dujų importo.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Nėra jokio nenumatyto intervencijos poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Ginčijamasi, kad tinklo renovacijos poveikis būtų žymiai didesnis, jeigu taip pat būtų modernizuoti šildymo įrenginiai esantys gyvenamuosiuose pastatuose. Pagal dabartinius teisės aktų nuostatus, šilumos įrenginiai gyvenamosiose patalpose nepriklauso šilumos tiekėjams, o gyvenamųjų pastatų savininkai neturi pakankamai resursų šildymo įrenginių atnaujinimo organizavimui ir finansavimui. Šildymo įrenginių modernizavimas yra dar svarbesnis istoriniuose senamiesčiuose, kur pastatų renovacijai taikomi su paveldu susiję reikalavimai, o energijos švaistymas galėtų būti sumažintas modernizuojant šildymo įrenginius pastatuose.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Kalbant apie centralizuoto šilumos tiekimo tinklo renovaciją, nuoseklumas galėtų būti patobulintas suderinant tokias renovacijas su šildymo įrenginių, esančių gyvenamuose pastatuose, modernizacija. Apskritai labai svarbu suderinti energijos gamybos, tiekimo ir vartojimo planus. Pvz., planuojamas gyvenamųjų ir viešųjų pastatų renovavimas daro didelę įtaką reikiamoms šilumos tiekimo tinklų techninėms savybėms ir savo ruožtu reikiamiems šilumos gamybos pajėgumams.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Kalbant apie centralizuotą šilumos tinklų renovaciją, galimybės pakeisti subsidijas finansiniais instrumentais yra ribotos, nes tai padidintų gyventojų mokamas šildymo kainas (o tai yra labai jautru Lietuvoje). Kalbant apie šilumos gamybos pajėgumus, galimybės pakeisti subsidijas finansiniais instrumentais taip pat yra ribotos, nes energijos gamyba iš atsinaujinančių šaltinių neturi didelio finansinio perspektyvumo.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

²⁸⁵ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu.

LENTELĖ 155. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ENERGETIKOS IR ENERGIJOS SEKTORIUJE (3)

Intervencijos pavadinimas	ESI fondų investicijos Vilniaus ir Kauno biomasės bei energijos gamybos iš atliekų kombinuotoms šilumos ir elektros energijos gamybos jėgainėms
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui.
Trumpas intervencijos aprašymas	Intervencija numato Vilniaus ir Kauno miestų šilumos tiekimo sektoriaus modernizavimą statant ir / arba modernizuojant kogeneracines jėgaines, kuriose naudojami vietiniai ir atsinaujinantys energijos šaltiniai.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2014–2023. Intervencijos įgyvendinimas priklauso nuo ESIF paskirstymo.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Skatinti iš atsinaujinančių šaltinių pagamintos energijos gamybą ir paskirstymą.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Modernizuoti Vilniaus ir Kauno šilumos tiekimo sektorių statant ir / arba modernizuojant kogeneracines jėgaines, kuriose naudojami vietiniai ir atsinaujinantys energijos šaltiniai.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Finansuoti kogeneracinių jėgainių, naudojančių vietinius ir atsinaujinančius energijos šaltinius, statybą ir / arba modernizavimą. Energetikos ministro įsakymas dėl projekto finansavimo sąlygų (priemonė Nr. 04.1.1-LVPA-V-108).
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	VŠĮ Lietuvos verslo paramos agentūra
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	ESIF fondai
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Privačios lėšos
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMIAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Valstybės/savivaldybės ar jų institucijų valdoma pelno siekianti įmonė (-s).
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Valstybinis planavimas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas remiantis paslaugų teikėjų vertinimais.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	100%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Namų ūkiai ir privačios bendrovės (naudojančios šilumą pagaminta ir/ar teikiama intervencijos paslaugų tiekėjų).
Intervencijos poveikis	Intervencija yra matoma kaip priemonė didinanti atsinaujinančių energijos išteklių dalį šildymo kuro balanse, užtikrinanti pigesnę šilumą iš centralizuotų šilumos tiekimo

	tinklų, didinanti nacionalinius energijos gamybos pajėgumus ir sprendžianti atliekų tvarkymo problemas. Taigi, intervencija yra laikoma kaip daranti pastebimą poveikį.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Naujosios biomasės bei energijos gamybos iš atliekų kombinuotoms šilumos ir elektros energijos gamybos jėgainės turės pastebimą neigiamą poveikį dabartiniams mažiems nepriklausomiems šilumos gamintojams, nes sumažės šilumos kiekis, kurį jie galės parduoti centralizuoto šildymo tinklų operatoriui (taigi, mažės dabartinių mažų nepriklausomų šilumos gamintojų pajamos arba net įvyks jų bankrotai).
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Buvo diskutuojama, ar ESIF turėtų subsidijuoti šias gamyklas ²⁸⁶ . Pagrindinis argumentas prieš yra tas, kad panaši gamykla Klaipėdoje buvo pastatyta be subsidijų. Be to, trijų minėtų gamyklų egzistavimas gali sukelti deginamų atliekų trūkumą ²⁸⁷ (nors šiuo metu egzistuoja reikšmingas atliekų perteklius). Toks atliekų trūkumas gali būti susijęs su planuojamos statyti infrastruktūros dydžiu. Todėl ESIF subsidija buvo suteikta tik Vilniaus gamyklai (t.y. ESIF parama Kauno gamyklai nebus teikiama). Nepaisant to, Kauno gamyklą statys privatus subjektas.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Tarp analizuojamos intervencijos ir pastaruoju metu Lietuvoje pastatytų mechaninio ir biologinio valymo įrenginių egzistuoja nesuderinamumų, nes valymo įrenginių operatoriai nori išrūšiuoti daugiau atliekų negu kad jų būtų galima parduoti, o gamyklų operatoriai yra pasirengę sudeginti net ir nerūšiuotas atliekas. Kaip buvo pažymėta 2017 m. ES Šalies ataskaitoje ²⁸⁸ , du atliekų deginimo projektai, kurie savo veiklą pradės iki 2020 m., greičiausiai viršys deginimo paslaugą ir dėl to Lietuvai bus dar sunkiau pasiekti 50 proc. atliekų perdirbimo tikslą (t.y. teikiamas aukštesnis prioritetasis deginimui nei perdirbimui).
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Intervencija nėra kartojamoji, o parama jau patvirtinta, todėl galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos yra ribotos. Deginimas yra neatskiriama atliekų tvarkymo sistemos dalis ir todėl turėtų egzistuoti. Pavyzdžiui, Šveicarijoje maždaug 50 proc. atliekų sudeginama ir 50 proc. – išrūšiuojama. Tačiau deginimo pajėgumai turėtų būti ribojami, kad būtų pasiektas geresnis suderinamumas su kitomis intervencijomis.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 156. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ENERGETIKOS IR ENERGIJOS SEKTORIJE (4)

Intervencijos pavadinimas	Šildymo ir karšto vandens išlaidų kompensacijos pažeidžiamiesiems vartotojams
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Parama vartotojams lengvatomis arba tarifų kompensacijomis.
Trumpas intervencijos aprašymas	Pažeidžiamieji vartotojai turi teisę gauti kompensaciją už šilumą ir elektros energiją.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2003 - iki dabar. Egzistavimo svyravimai gavėjų skaičiuje ir bendroje kompensacijų sumoje, kurių sukėlė šilumos kainų pokyčiai ir ekonominiai ciklai, t.y. gyventojų pajamų lygio pokyčiai.

²⁸⁶ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu.

²⁸⁷ Europos Komisija (2017), *Komisijos tarnybų darbinis dokumentas, Šalies ataskaita Lietuva 2017*, SWD (2017) 80 final.

²⁸⁸ Europos Komisija (2017), *Komisijos tarnybų darbinis dokumentas, Šalies ataskaita Lietuva 2017*, SWD (2017) 80 final.

Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Teikti paramą gyventojams, kuriems tokia parama reikalinga, padėti gyventojams išvengti skurdo.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR piniginių socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas, 1 Liepa 2003, Nr. IX-1675.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Sumažinti išlaidas, kurias patiria pažeidžiami gyventojai dėl šilumos ir karšto vandens, iki nustatytos asmeninių pajamų dalies.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Suteikti finansinę paramą pažeidžiamiems gyventojams kompensuojant išlaidas, patirtas dėl šilumos ir karšto vandens, iki nustatytos asmeninių pajamų dalies. Savivaldybių tarybų sprendimai dėl piniginių socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams teikimo tvarkos aprašų tvirtinimo.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Savivaldybių administracijos
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Savivaldybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklausos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMIAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Valstybės/savivaldybės ar jų institucijų valdoma pelno siekianti įmonė (-s).
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Sutartys su licencijuotais paslaugų teikėjais pagal kiekybinius rodiklius.
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis skaičiuojamas pagal individualių kompensacijų sumą, išskaičiuotą iš individualių sąskaitų.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	100%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Gyventojai iš mažesnes pajamas gaunančių grupių – 98,6 tūkst. gyventojų (LR socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2016).
Intervencijos poveikis vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams būtinus finansinius išteklius ir/ar būtiną paslaugą.
Intervencijos privalomumas	Intervencija vartotojams yra savanoriška.
Vartotojų atrankos kriterijai	Kiekvieno asmens tinkamumas gauti intervenciją vertinamas individualiai. Pajamos ir kapitalas.
Kriterijai nustatantys intervencijos dydį vienam vartotojui (jeigu intervencija yra susijusi su tiesioginiu ar netiesioginiu vartotojų finansavimu)	Finansavimo dydis kiekvienam paslaugų gavėjui nustatomas individualiai ir priklauso nuo paslaugų gavėjo finansinių galimybių (pajamų, turto)
Intervencijos poveikis	Intervencija leidžia pažeidžiamiems asmenims vartoti šilumą ir karštą vandenį nesukuriant finansinės naštos.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija sumažina paskatas atnaujinti daugiabučius pastatus. Tačiau esamos teisės aktų nuostatos neleidžia tikslinei grupei blokuoti intervencijos.

	Kitas nenumatytas poveikis yra tas, kad intervencija sumažina paskatas ieškoti darbo ir dirbti, nes net mažiausias atlyginimas gali panaikinti kompensaciją jos gavėjui.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Dėl didelio šešėlio ekonomikoje gali egzistuoti pastebimas skaičius gavėjų, kurie turi pakankamai nedeklaruotų pajamų ir iš tikrųjų jiems nėra būtina minėta kompensacija ir kitos premijos. Jokių kitų pastebimų problemų nustatyta nebuvo.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Kompensacijos dubliuoja kitą intervenciją – lengvatinis PVM tarifas į gyvenamuosius namus tiekiamai šilumos energijai ir karštam vandeniui. Kompensacijos laikomos geresne valstybės intervencija, todėl būtų tikslinga laipsniškai panaikinti minėtą PVM lengvatą. Jokių kitų pastebimų nesuderinamumų nustatyta nebuvo.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nebuvo jokių galimybių pakeisti ar atšaukti identifikuotą intervenciją.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 157. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ENERGETIKOS IR ENERGIJOS SEKTORIUJE (5)

Intervencijos pavadinimas	Lengvatinis PVM tarifas į gyvenamuosius namus tiekiamai šilumos energijai ir karštam vandeniui
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Lengvatiniai mokesčiai/atleidimas nuo mokesčio.
Trumpas intervencijos aprašymas	Sumažintas PVM tarifas taikomas gyvenamųjų pastatų šildymui ir karštam vandeniui.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2002 - iki dabar. Intervencijos įgyvendinimas buvo daugiau ar mažiau stabilus, nepaisant pasikartojančių bandymų įgyvendinimą stabdyti.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Padaryti šildymo ir karšto vandens tiekimo paslaugas labiau prieinamas.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR pridėtinės vertės mokesčio įstatymas, 5 Kovas 2002, Nr. IX-751.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Sumažinti šildymo ir karšto vandens, tiekiamų į gyvenamuosius pastatus, kainą.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Taikyti sumažintą PVM tarifą gyvenamiesiems pastatams tiekiamai šildymo energijai ir karštam vandeniui. LR pridėtinės vertės mokesčio įstatymas, 5 Kovas 2002, Nr. IX-751.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Valstybinė mokesčių inspekcija
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklausos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS/PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Teisės aktų nuostatos/mokesčio/ mokesčio lengvatos subjektai	Šilumos ir karšto vandens tiekėjai, kurie įtraukia sumažintą PVM į šildymo ir karšto vandens sąskaitas.

Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams tipas	Intervencija subjektams suteikia informaciją (kurį PVM tarifą įtraukti į sąskaitas).
Intervencijos privalomumas teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams	Intervencijos naudojimas vartotojams privalomas.
Intervencija gaunančių teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektų atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar panašiai) priklausantys asmenys.
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos poveikis	Pagrindinis intervencijos poveikis yra tai, kad ji leidžia padidinti šildymo ir karšto vandens prieinamumą bei mažinti asmenų, gaunančių kompensaciją už šilumą ir karštą vandenį, skaičių.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Nenumatytas intervencijos poveikis yra tai, kad sumažėja daugiabučių namų renovacijos skatinimas ²⁸⁹ .
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Vienas iš iššūkių yra tai, kad intervencija taip pat yra skirta gyventojams, kuriems PVM lengvatos nėra labai svarbios (t.y. šie gyventojai gali mokėti visą PVM tarifą). Kitas iššūkis yra tas, kad ši intervencija nėra skirta gyventojams, kurie nenaudoja centralizuoto šildymo (atrankos problema).
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Kaip minėta anksčiau, atleidimas nuo mokesčių sumažina paskatas atnaujinti daugiabučius pastatus. Kita vertus, atleidimas nuo mokesčių taip pat sumažina asmenų, gaunančių kompensaciją už šilumą ir karštą vandenį skaičių, taip sumažinant administravimo išlaidas.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Iš esmės ši intervencija galėtų būti panaikinta. Daugiabučių namų renovacija, o taip pat numatomas šilumos gamybos kaštų sumažėjimas (dėl to, kad gamtinės dujos bus pakeistos į biodegalus bei bus statomi energijos iš atliekų gamybos įrenginiai Vilniuje ir Kaune), turėtų dar labiau padidinti galimybes atšaukti šią intervenciją. Tačiau toks intervencijos panaikinimas turėtų būti laipsniškas, siekiant gerai pasiruošti šilumos ir karšto vandens kompensacijų skaičiaus padidėjimui.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 158. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ENERGETIKOS IR ENERGIJOS SEKTORIJE (6)

Intervencijos pavadinimas	Teisės aktų nuostatos, nustatančios centralizuoto šilumos tiekimo paslaugų (įskaitant karšto vandens tiekimą) tarifus
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Teisės aktų nuostatos
Trumpas intervencijos aprašymas	Centralizuoto šildymo paslaugų tarifus (įskaitant karšto vandens tiekimą) kontroliuoja Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2003 - iki dabar. Intervencijos įgyvendinimas buvo stabilus, reikšmingi pokyčiai nebuvo pastebėti.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Užtikrinti patikimą ir kokybišką šilumos tiekimą šilumos vartotojams mažiausiomis kainomis.

²⁸⁹ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu.

Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR šilumos ūkio įstatymas, 30 Gegužė 2003, Nr. IX-1565.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Didinti šilumos ir karšto vandens kainų skaidrumą, užtikrinti patikimą ir kokybišką šilumos tiekimą šilumos vartotojams mažiausiomis kainomis. LR šilumos ūkio įstatymas, 30 Gegužė 2003, Nr. IX-1565.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Užtikrinti sąžiningą šilumos ir karšto vandens kainą vartotojams.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos ir paklausos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Valstybės/savivaldybės ar jų institucijų valdoma pelno siekianti įmonė (-s).
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Paslaugų teikėjo siūloma kaina (su pakeitimais ar be jų) turi būti patvirtinta Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos.
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios pelno siekiančios įmonės.
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Paslaugų teikėjo siūloma kaina (su pakeitimais ar be jų) turi būti patvirtinta Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos.
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos poveikis	Centralizuoto šildymo paslaugų tarifų teisės aktų nuostatos siekia užtikrinti patikimą ir kokybišką šilumos tiekimą šilumos vartotojams mažiausiomis kainomis. Tai gali turėti teigiamą poveikį, nes vartotojai moką sąžiningą kainą už paslaugą. Tačiau šis teigiamas poveikis yra ribotas, nes visos išlaidos, kurias patiria neefektyvūs paslaugų teikėjai, paprastai yra įtraukiamos į teisės aktų nuostatų reguliuojamą tarifą.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Nėra jokio nenumatyto intervencijos poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Nėra jokių pagrindinių iššūkių, susijusių su intervencijos įgyvendinimu.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Kai kurie paslaugų teikėjai yra įgalus teikti paslaugas veiksmingai. Tokių paslaugų teikėjų atveju tarifų teisės aktų nuostatos gali būti laikomos nereikalingomis bei jos gali būti atšauktos.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 159. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ENERGETIKOS IR ENERGIJOS SEKTORIJE (7)

Intervencijos pavadinimas	Subsidija gatvių apšvietimo teikimui
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas).
Trumpas intervencijos aprašymas	Savivaldybės yra atsakingos už gatvių apšvietimo teikimą ir finansavimą.

Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1994 - iki dabar. Intervencijos įgyvendinimas buvo palyginti stabilus. Įgyvendinimo pokyčiai buvo susiję su ekonominėmis krizėmis, per kurias buvo naudojama tik dalis gatvių žibintų (siekiant sutaupyti energiją/ mažinti apšvietimo išlaidas).
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Prižiūrėti vietos svarbos gatves, užtikrinti saugų eismą ir viešąją tvarką.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR vietos savivaldos įstatymas, 7 Liepa 1994, Nr. I-533.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Užtikrinti gatvių apšvietimo paslaugų tiekimą.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Teikti finansavimą gatvių apšvietimo paslaugų tiekimui. Savivaldybių administracijų nuostatai; savivaldybių tarybų sprendimai dėl biudžeto patvirtinimo.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Savivaldybių administracijos
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Savivaldybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Valstybės/savivaldybės ar jų institucijų valdoma pelno siekianti įmonė (-s).
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Kasmetinis biudžetinis finansavimas.
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas atsižvelgiant į paslaugą teikiančios institucijos einamąsias išlaidas.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	100%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Savivaldybių gyventojai ir svečiai bei vairuotojai važiuojantys gyvenvietėmis.
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia būtinas paslaugas vartotojams.
Intervencijos privalomumas	Intervencijos naudojimas vartotojams privalomas.
Vartotojų atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar panašiai) priklausantys asmenys
Intervencijos poveikis	Intervencija suteikia reikiamus finansinius išteklius, siekiant užtikrinti gatvių apšvietimo paslaugų tiekimą. Tai yra pagrindinis teigiamas intervencijos poveikis.
Nenumatyti intervencijos poveikis	Nėra jokio nenumatyto intervencijos poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Gatvių apšvietimo infrastruktūrai trūko modernizavimo ir ji yra gana neveiksminga. Subsidijos nepakanka apšvietimo infrastruktūros modernizavimui, tačiau, kita vertus, tai reiškia, kad subsidija naudojama didelėms neefektyvios infrastruktūros sąnaudoms finansuoti.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.

Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Gatvių apšvietimas yra traktuojamas kaip viešoji gėrybė, todėl nėra galimybės intervenciją pašalinti. Tačiau finansinės priemonės gali būti naudojamos ir yra naudojamos siekiant finansuoti neefektyvios apšvietimo infrastruktūros pakeitimą ir padidinti gatvių apšvietimo paslaugų efektyvumą.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 160. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ENERGETIKOS IR ENERGIJOS SEKTORIJE (8)

Intervencijos pavadinimas	ESI fondų investicijos savivaldybėms priklausančių pastatų ir gyvenamųjų namų renovacijos skatinimui
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui
Trumpas intervencijos aprašymas	Numatyta, kad ESIF subsidijos finansuos savivaldybės valdomų pastatų ir gyvenamųjų namų renovaciją, įskaitant susijusią techninę pagalbą.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2014-2023 Intervencijos įgyvendinimas priklauso nuo ESIF paskirstymo.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Mažinti energijos suvartojimą viešojoje infrastruktūroje ir daugiabučiuose namuose.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Skatinti ir prižiūrėti viešųjų pastatų ir daugiabučių namų renovaciją. 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Finansuoti viešųjų pastatų ir daugiabučių namų renovacijos skatinimą ir priežiūrą. Aplinkos ministro įsakymas dėl projekto finansavimo sąlygų (priemonė Nr. 04.3.1-APVA-V-003).
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	LR aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	ESIF fondai
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklausos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Biudžetinės institucijos
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Valstybinis planavimas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas remiantis paslaugų teikėjų vertinimais.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	100%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Viešųjų pastatų valdytojai ir daugiabučių namų savininkai.

Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams būtinas paslaugas ir informaciją.
Intervencijos privalomumas	Intervencija vartotojams yra savanoriška.
Vartotojų atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar panašiai) priklausantys asmenys
Intervencijos poveikis	Intervencija laikoma turinčia teigiamą poveikį, nes ji sukuria išankstines sąlygas renovavimui.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Nėra jokio nenumatyto intervencijos poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Nėra jokių pagrindinių iššūkių, susijusių su intervencijos įgyvendinimu.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsakyti intervencijos	Intervencija galima atšaukti, tačiau dauguma pastatų vis dar nėra renovuoti, todėl būtų tikslingą šią intervenciją tęsti.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 161. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ENERGETIKOS IR ENERGIJOS SEKTORIJE (9)

Intervencijos pavadinimas	Finansinė priemonė (paskola) viešųjų pastatų renovacijai
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Finansiniai instrumentai
Trumpas intervencijos aprašymas	ESIF lėšos naudojamos teikti paskolas ir grąžintiną pagalbą viešųjų pastatų renovacijai.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2014-2023 ir vėliau (dėl atsikartojančio pobūdžio). Intervencijos inicijavimas priklausė nuo ESIF asignavimų, tačiau jo atsikartojantis pobūdis leidžia tęsti intervencijos įgyvendinimą ir po 2014-2023 m. laikotarpio.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Mažinti energijos suvartojimą viešojoje infrastruktūroje.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Atnaujinti valstybei priklausančius pastatus siekiant padidinti energijos vartojimo efektyvumą.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Finansuoti valstybei priklausančių pastatų renovaciją, siekiant padidinti energijos vartojimo efektyvumą. Energetikos ministro įsakymai dėl priemonių įgyvendinimo plano (priemonės Nr. 04.3.1-VIPA-V-101; 04.3.1-FM-F-105).
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Viešųjų investicijų plėtros agentūra
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	ESIF fondai
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Privačios lėšos
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklausos

INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privatus (jeigu privačios statybos įmonės teikia renovacijos paslaugas)
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios pelno siekiančios įmonės
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Viešasis pirkimas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas remiantis paslaugų teikėjų vertinimais.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	0%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Viešųjų pastatų, kurie yra įtraukti į Energetikos ministerijos patvirtintą sąrašą, valdytojai.
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams būtinus finansinius išteklius.
Intervencijos privalomumas	Intervencija vartotojams yra savanoriška.
Vartotojų atrankos kriterijai	Kiekvieno asmens tinkamumas gauti intervenciją vertinamas individualiai. Pastatų energetinis efektyvumas.
Kriterijai nustatantys intervencijos dydį vienam vartotojui (jeigu intervencija yra susijusi su tiesioginiu ar netiesioginiu vartotojų finansavimu)	Finansavimo dydis kiekvienam paslaugų gavėjui nustatomas individualiai ir priklauso nuo paslaugų gavėjo finansinių galimybių (pajamų, turto).
Intervencijos poveikis	Intervencija suteikia reikiamus finansinius išteklius viešųjų pastatų renovavimui ir, palyginti su subsidijomis, yra efektyvesnis finansavimo būdas. Intervencijos įtaka realizuojama sumažinus energijos suvartojimą, gerinant renovuotų pastatų estetiką, taip pat padidinant nekilnojamojo turto vertę.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija taip pat lemia šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo mažinimą ir darbo vietų kūrimą mažose ir vidutinėse įmonėse, teikiančiose renovavimo paslaugas.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Pagrindinis iššūkis yra susijęs su menka intervencijos teikiamo finansavimo paklausa. Pirma, valstybei priklausančių pastatų valdytojai neturi paskatų renovacijai, nes renovacija nesukeltų finansinės naudos valdytojui

	(mažesnės energijos sąnaudos sumažintų paskirstymą)²⁹⁰. Todėl reikalingi reguliavimo pokyčiai, tokie kaip renovacijos padarymas privaloma arba tam tikros premijos/nuobaudos už renovacijos nevykdymą. Kita galimybė būtų perduoti valstybei priklausančių pastatų valdymą tam tikram centralizuotam valdytojui, kuris turėtų paskatų mažinti priežiūros išlaidas. Dar vienas iššūkis yra tas, kad neseniai sumažėjusios energijos kainos sumažino finansines renovacijos paskatas. Taigi, daugeliui pastatų reikalinga papildoma subsidijos dalis, kad renovacijos taptų finansiškai patrauklios. Be to, yra keletas iššūkių susijusių su ESCO (Energijos sprendimų centras) modeliu. Elektros energijos paslaugų teikėjai nėra norintys investuoti ilgesniam laikui, o tai padidina statybos vadovų išlaidas paslaugos laikotarpiu. Be to, paslaugų teikėjai nori gauti didelės rizikos premijos, kurios žymiai padidintų paslaugos kainą.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija neatitinka dabartinio viešųjų pastatų priežiūros finansavimo modelio, nes šis modelis sukuria nepakankamas paskatas renovacijai. Siekiant sukurti pirmiau minėtas paskatas, būtina keisti teisės aktų nuostatas.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Intervencija yra įgyvendinama kaip finansinė priemonė, kuri laikoma veiksmingesne nei subsidijos (ta pati viešųjų lėšų suma leidžia atnaujinti daugiau pastatų). Tačiau, dėl nedidelės paskolų paklausos ir nepakankamo finansinės grąžos dydžio, prie intervencijos gali tekti pridėti ir subsidijos komponentą ²⁹¹ .

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 162. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ENERGETIKOS IR ENERGIJOS SEKTORIUJE (10)

Intervencijos pavadinimas	Finansinė priemonė (paskola) savivaldybei priklausančių pastatų renovacijai
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Finansiniai instrumentai
Trumpas intervencijos aprašymas	ESIF lėšos naudojamos paskoloms teikti, skirtoms savivaldybės pastatų atnaujinimui.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2014-2023 ir vėliau (dėl atsikartojančio pobūdžio). Intervencijos inicijavimas priklausė nuo ESIF asignavimų, tačiau jo atsikartojantis pobūdis leidžia tęsti intervencijos įgyvendinimą ir po 2014-2023 m. laikotarpio.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Mažinti energijos suvartojimą viešojoje infrastruktūroje.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Atnaujinti savivaldybei priklausančius pastatus, siekiant padidinti energijos vartojimo efektyvumą.

²⁹⁰ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu.

²⁹¹ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu.

	2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Finansuoti savivaldybei priklausančių pastatų renovaciją, siekiant padidinti energijos vartojimo efektyvumą. Aplinkos ministro įsakymai dėl priemonių įgyvendinimo plano (priemonė Nr. 04.3.1-FM-F-002).
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Viešųjų investicijų plėtros agentūra
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	ESIF fondai
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklausos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privatūs (jeigu privačios statybos įmonės teikia renovacijos paslaugas)
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios pelno siekiančios įmonės
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Viešasis pirkimas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas remiantis paslaugų teikėjų vertinimais.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	0%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Savivaldybės valdomų pastatų valdytojai.
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams būtinus finansinius išteklius.
Intervencijos privalomumas	Intervencijos naudojimas vartotojams privalomas (tiems, kurių pastatai yra pasirenkami savivaldybių administracijos).
Vartotojų atrankos kriterijai	Kiekvieno asmens tinkamumas gauti intervenciją vertinamas individualiai. Pastatų energetinis efektyvumas.
Kriterijai nustatantys intervencijos dydį vienam vartotojui (jeigu intervencija yra susijusi su tiesioginiu ar netiesioginiu vartotojų finansavimu)	Finansavimo dydis kiekvienam paslaugų gavėjui nustatomas individualiai ir priklauso nuo paslaugų gavėjo finansinių galimybių (pajamų, turto).
Intervencijos poveikis	Intervencija suteikia reikiamus finansinius išteklius savivaldybės pastatų renovavimui ir, palyginti su subsidijomis, yra efektyvesnis finansavimo būdas. Intervencijos įtaka realizuojama sumažinus energijos suvartojimą, gerinant renovuotų pastatų estetiką, taip pat padidinant nekilnojamojo turto vertę. Be to, ESCO (Energijos sprendimų centras) modelis leidžia įgyvendinti projektus, jei paskolos renovacijai negalima gauti dėl savivaldybės skolos limitu.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija taip pat lemia šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo mažinimą ir darbo vietų kūrimą mažose ir vidutinėse įmonėse, teikiančiose renovavimo paslaugas.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Vienas iššūkis yra tas, kad neseniai sumažėjusios energijos kainos sumažino finansines renovacijos paskatas. Taigi, daugeliui pastatų reikalinga papildoma subsidijos dalis, kad renovacijos taptų finansiškai patrauklios.

	Be to, yra keletas iššūkių susijusių su ESCO (Energijos sprendimų centras) modeliu. Elektros energijos paslaugų teikėjai nėra norintys investuoti ilgesniam laikui, o tai padidina statybos vadovų išlaidas paslaugos laikotarpiu. Be to, paslaugų teikėjai nori gauti didelės rizikos premijos, kurios žymiai padidintų paslaugos kainą.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervenciją gali prireikti papildyti teisės aktų nuostatų pakeitimais, siekiant sukurti paskatas renovacijoms.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Intervencija yra įgyvendinama kaip finansinė priemonė, kuri laikoma veiksmingesne nei subsidijos (ta pati viešųjų lėšų suma leidžia atnaujinti daugiau pastatų). Tačiau norint padidinti finansavimo paklausą, gali prireikti papildomų subsidijos komponentų.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 163. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ENERGETIKOS IR ENERGIJOS SEKTORIJE (11)

Intervencijos pavadinimas	Finansinė priemonė (paskolų garantijos) gatvių apšvietimo modernizavimui
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Finansiniai instrumentai
Trumpas intervencijos aprašymas	ESIF lėšos naudojamos suteikiant garantijas paskoloms, skirtoms gatvių apšvietimo modernizavimui.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2014-2023 ir vėliau (dėl atsikartojančio pobūdžio). Intervencijos inicijavimas priklausė nuo ESIF asignavimų, tačiau jo atsikartojantis pobūdis leidžia tęsti intervencijos įgyvendinimą ir po 2014-2023 m. laikotarpio.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Vietinės svarbos gatvių tvarkymas, eismo saugumo organizavimas, viešosios tvarkos užtikrinimas.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR vietos savivaldos įstatymas, 7 Liepa 1994, Nr. I-533
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Atlikti gatvių apšvietimo modernizavimą.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Užtikrinti garantijas paskoloms, skirtoms gatvių apšvietimo modernizavimui. Garantijų teikimo miestų gatvių apšvietimo sistemų modernizavimui tvarkos aprašas, 22 Gegužė 2015, Nr. 2015/9-16.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Viešųjų investicijų plėtros agentūra
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	ESIF fondai
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklausos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMIAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privatūs (jeigu privačios statybos įmonės teikia atnaujinimo paslaugas)
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios pelno siekiančios įmonės
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Viešasis pirkimas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas remiantis paslaugų teikėjų vertinimais.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	0%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Savivaldybės ar jų įmonės, įgyvendinančios gatvių apšvietimo modernizavimo projektus.
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams būtinus finansinius išteklius.
Intervencijos privalomumas	Intervencijos naudojimas vartotojams yra savanoriškas.
Vartotojų atrankos kriterijai	Kiekvieno asmens tinkamumas gauti intervenciją vertinamas individualiai

	Atitikimas nustatytiems kriterijams..
Kriterijai nustatantys intervencijos dydį vienam vartotojui (jeigu intervencija yra susijusi su tiesioginiu ar netiesioginiu vartotojų finansavimu)	Finansavimo dydis kiekvienam paslaugų gavėjui nustatomas individualiai ir priklauso nuo paslaugų gavėjo finansinių galimybių (pajamų, turto)
Intervencijos poveikis	Intervencija suteikia galimybes gauti paskolas, reikalingas finansuoti neefektyvios apšvietimo infrastruktūros pakeitimą ir padidinti gatvių apšvietimo paslaugų efektyvumą (iš energijos suvartojimo pusės). Be to, bus patobulinta gatvių apšvietimo kokybė ir estetika.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija taip pat lemia šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo mažinimą ir darbo vietų kūrimą mažose ir vidutinėse įmonėse, teikiančiose statybos paslaugas.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Gatvių apšvietimo modernizavimas naudojant garantijas dar neprasidėjo, iš dalies dėl mažos tokių garantijų paklausos. Taip pat yra problema, susijusi su mažesne negu apskaičiuota finansine gražos norma, nes šiuo metu daugumoje atvejų ne visos lemputės yra įjungiamos, taigi iš tikrųjų energijos suvartojama mažiau nei buvo įtraukta į skaičiavimus. Be to, kai kurios savivaldybės bando modernizuoti kai kuriuos gatvių apšvietimo segmentus naudojant ESIF priemones, skirtas regioninei plėtrai, o tai dar labiau sumažina garantijų paklausą.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija nesuderinama su ESIF priemonėmis, skirtomis regioninei plėtrai, nes pastarosios priemonės sukuria galimybes gauti subsidijas tam tikriems gatvių apšvietimo segmentams modernizuoti, taip sumažinant garantijų paklausą.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Intervencija yra įgyvendinama kaip finansinė priemonė, kuri laikoma veiksmingesne nei subsidijos (ta pati viešųjų lėšų suma leidžia atnaujinti daugiau pastatų). Tačiau norint padidinti finansavimo paklausą, gali prireikti papildomų subsidijos komponentų.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 164. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ENERGETIKOS IR ENERGIJOS SEKTORIJE (12)

Intervencijos pavadinimas	Teisės aktų nuostatos, įpareigojančios valstybei priklausančius elektros energijos ir dujų perdavimo ir skirstymo operatorius finansuoti energijos efektyvumo didinimo priemones vartotojų lygmenyje
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Teisės aktų nuostatos
Trumpas intervencijos aprašymas	Valstybei priklausančios elektros ir dujų perdavimo ir skirstymo operatoriai finansuoja energijos efektyvumo didinimo priemones vartotojų lygmenyje.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	Intervencija kol kas netaikoma.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Užtikrinti taupymą energijos suvartojime.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR energijos vartojimo efektyvumo didinimo įstatymas, 3 Lapkritis 2016, Nr. XII-2702
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Įgyvendinti energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemones vartotojų lygmenyje.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Įpareigoti valstybinius elektros ir dujų perdavimo ir skirstymo operatorius finansuoti energijos efektyvumo didinimo priemones vartotojų lygmeniu.

	LR energijos vartojimo efektyvumo didinimo įstatymo projektas.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	LR energetikos ministerija
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Privačios lėšos
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos ir paklausos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS/PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Teisės aktų nuostatos/mokesčio/ mokesčio lengvatos subjektai	Valstybei priklausantys elektros ir dujų perdavimo ir skirstymo operatoriai.
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams tipas	Intervencija reikalauja tam tikrų veiksmų iš subjektų.
Intervencijos privalomumas teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams	Intervencijos naudojimas vartotojams privalomas.
Intervenciją gaunančių teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektų atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar panašiai) priklausantys asmenys.
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos poveikis	Pagrindinis intervencijos poveikis yra tas, kad energijos vartojimo efektyvumo priemonės leis visoje šalyje sutaupyti 3 TWh energijos. Dėl to vartotojams sumažėtų energijos kaštai.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Planuojamas energijos taupymas taip pat sumažintu išmetamų, šiltnamio efektą sukeliančių, dujų kiekį ir sumažintų priklausomybę nuo importuojamos energijos.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Kai kurie ekspertai teigia, kad elektros energijos ir dujų perdavimo ir paskirstymo operatoriai turi ribotas priemones elektros energijos efektyvumui gerinti gyvenamuosiuose pastatuose, nes jie neturi prieigos prie šio lygmens. Taigi intervencija yra labiau tinkama pramonės vartotojų atveju, nes jie geriau supranta energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonių teikiamą naudą. Vis dėlto, tokios priemonės kaip modernūs elektros skaitikliai taip pat galėtų padėti sumažinti energijos suvartojimą net ir gyvenamuosiuose pastatuose.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Elektros energijos taupymo tikslai buvo apibrėžti ES direktyvoje, todėl šie tikslai negali būti ignoruojami. Tačiau, šiuos tikslus galima pasiekti taikant įvairias intervencijas, taigi egzistuoja vietos intervencijos pakeitimui.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 165. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ENERGETIKOS IR ENERGIJOS SEKTORIJE (13)

Intervencijos pavadinimas	ESI fondų investicijos energijos vartojimo audito vykdymui ir / arba energijos gamybai iš atsinaujinančių energijos šaltinių
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui.
Trumpas intervencijos aprašymas	ESIF subsidijomis yra numatyta atlikti energijos vartojimo auditą ir / arba investicijas į energijos gamybą iš atsinaujinančių energijos šaltinių.

Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2014-2023 Intervencijos įgyvendinimas priklauso nuo ESIF paskirstymo.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Sumažinti energijos suvartojimo intensyvumą pramonės įmonėse.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Mažinti energijos suvartojimą ir padidinti atsinaujinančių energijos šaltinių naudojimą pramonės įmonėse. 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Finansuoti investicijas, skirtas energijos suvartojimo mažinimui ir didinti atsinaujinančių energijos išteklių naudojimą pramonės įmonėse. Ūkio ministro įsakymai dėl projekto finansavimo sąlygų (priemonės Nr. 04.2.1-LVPA-K-836; 04.2.1-LVPA-K-804).
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	VŠĮ Lietuvos verslo paramos agentūra
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	ESIF fondai
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Privačios lėšos
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklausos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	n/a
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Pramonės įmonės
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams būtinus finansinius išteklius
Intervencijos privalomumas	Intervencija vartotojams yra savanoriška.
Vartotojų atrankos kriterijai	Kiekvieno asmens tinkamumas gauti intervenciją vertinamas individualiai Atitikimas nustatytiems kriterijams.
Kriterijai nustatantys intervencijos dydį vienam vartotojui (jeigu intervencija yra susijusi su tiesioginiu ar netiesioginiu vartotojų finansavimu)	Finansavimo dydis kiekvienam paslaugų gavėjui nustatomas individualiai ir priklauso nuo paslaugų gavėjo finansinių galimybių (pajamų, turto).
Intervencijos poveikis	Analizuotos paramos priemonės turės teigiamą poveikį energijos efektyvumo ir atsinaujinančios energijos gamybos pajėgumui padidinti. Nors bendra subsidijų suma yra santykinai nedidelė, intervencija padės subsidijų gavėjams išspręsti su energijos vartojimo efektyvumu susijusias problemas.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija taip pat prisidės prie šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo mažinimo ir priklausomybės nuo importuojamos energijos mažinimo.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Intervencijos įgyvendinimas dar kartą patvirtino įmonių grupės, priklausančios nuo ESIF subsidijų, egzistavimą, nes daugelis pareiškėjų anksčiau taip pat gavo subsidijas pagal kitas paramos priemones. Kiti reikšmingi iššūkiai nebuvo nustatyti.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.

Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Energijos auditai nėra labai brangūs, todėl, padariusi pažangą dabartinio programos įgyvendinimo laikotarpiu, ši intervencija gali būti atšaukta. Subsidijos energijos efektyvumui ir atsinaujinančios energijos gamybos plėtra greičiausiai bus pakeistos finansiniais instrumentais kitame planavimo etape.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 166. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS ENERGETIKOS IR ENERGIJOS SEKTORIJE (14)

Intervencijos pavadinimas	Finansinė priemonė (paskola) gyvenamųjų namų renovacijai
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Finansiniai instrumentai
Trumpas intervencijos aprašymas	ESIF lėšos naudojamos paskoloms gyvenamųjų pastatų renovacija teikti.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2014–2023 ir vėliau (dėl atsikartojančio pobūdžio). Intervencijos inicijavimas priklausė nuo ESIF asignavimų, tačiau jo atsikartojantis pobūdis leidžia tęsti intervencijos įgyvendinimą ir po 2014–2023 m. laikotarpio.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Mažinti energijos suvartojimą daugiabučiuose namuose.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Atnaujinti daugiabučius namus, siekiant padidinti energijos vartojimo efektyvumą. 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Finansuoti daugiabučių namų renovaciją siekiant padidinti energijos vartojimo efektyvumą. Energetikos ministro įsakymas dėl priemonių įgyvendinimo plano (priemonė Nr. 04.3.1-FM-F-001).
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	VŠĮ Būsto energijos taupymo agentūra
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	ESIF fondai
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Privačios lėšos
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklausos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privatūs (jeigu privačios statybos įmonės teikia renovacijos paslaugas)
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios pelno siekiančios įmonės
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Viešasis pirkimas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas remiantis paslaugų teikėjų vertinimais.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	0%

INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Daugiabučių namų savininkai
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams būtinus finansinius išteklius.
Intervencijos privalomumas	Intervencijos naudojimas vartotojams yra savanoriškas.
Vartotojų atrankos kriterijai	Kiekvieno asmens tinkamumas gauti intervenciją vertinamas individualiai. Atitikimas nustatytiems kriterijams.
Kriterijai nustatantys intervencijos dydį vienam vartotojui (jeigu intervencija yra susijusi su tiesioginiu ar netiesioginiu vartotojų finansavimu)	Finansavimo dydis kiekvienam paslaugų gavėjui nustatomas individualiai ir priklauso nuo paslaugų gavėjo finansinių galimybių (pajamų, turto).
Intervencijos poveikis	Intervencija suteikia reikiamus finansinius išteklius gyvenamųjų pastatų renovacijai ir, palyginti su subsidijomis, yra efektyvesnis finansavimo būdas. Intervencijos įtaka mažina energijos suvartojimą ir pagerina renovuotų pastatų estetiką.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija lemia butų kainų padidėjimą renovuotuose gyvenamuosiuose namuose (be to, sunkiau parduoti butus kaimyniniuose nerenovuotuose gyvenamuosiuose namuose). Intervencija taip pat lemia šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo mažinimą ir darbo vietų kūrimą mažose ir vidutinėse įmonėse, teikiančiose statybos paslaugas.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Intervencijos įgyvendinimo metu buvo susidurta su įvairiais iššūkiais. Pirmia, kadangi individualūs apartamentai priklauso fiziniams asmenims (kurie arba gyvena savo butuose arba juos nuomoja kitiems fiziniams asmenims), yra gana sunku pasiekti bendrą sutarimą dėl renovacijos poreikio. Informacijos trūkumas, baimė prisiimti atsakomybę už renovacijos rezultatus, paramos poreikis, taip pat gali būti pavadinti kliūtimis. Be to, vien tik paskolų nepakanka, kad būtų sukurtos paskatos renovacijai – didesnę vaidmenį atlieka subsidijos, kurios yra derinamos su paskolomis ²⁹² . Be to, kai kurie ekspertai teigia, kad ekonomiškėnis sprendimas būtų renovuoti šildymo įrenginius gyvenamuosiuose pastatuose ir tik tada verta toliau atnaujinti pastatų fasadus. Kontrargumentas šiam siūlymui yra tai, kad šildymo įrenginių renovacija pastebimai suamžintų energijos suvartojimą, o tai sumažins paskatos renovacijai, tačiau renovacija yra labai svarbi dėl pastatų amžiaus ir paskelbto poreikio integruotai renovacijai.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra nesuderinama su mažesnio PVM už centralizuotai teikiamo šildymo energijos intervencija, nes PVM sumažinimas kartu sumažina paskatas renovuoti daugiabučius pastatus. Be to, kai kurie renovavimo projektai apima alternatyvias šilumos gamybos priemones, pvz., šilumos siurblius. Kadangi šių priemonių gaminamai energijai negali būti taikomas sumažintas PVM tarifas, tai dar labiau sumažina paskatas naujoviškiems renovacijos sprendimams. Geros praktikos požiūriu, paskolos yra derinamos su subsidijų komponentu, o pastarasis yra svarbus veiksnys kuriant paskatas renovacijai ²⁹³ .

²⁹² Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu.

²⁹³ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu.

Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Intervencija yra įgyvendinama kaip finansinis instrumentas, t.y. ji yra efektyvesnė nei subsidijos, todėl nėra jokio pagrindo keisti ar atsisakyti šios intervencijos.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

2.8.4 LIETUVOS ENERGETIKOS IR ENERGINIO EFEKTYVUMO SEKTORIJE ATRINKTŲ VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ ANALIZĖS REZULTATAI

2.8.4.1 PASIŪLOS PUSĖ: ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ PLANAVIMO KOKYBĖ

Su paslaugomis susijusių intervencijų planavimo kokybė buvo vertinama nagrinėjant, kaip aiškiai apibrėžtas jų įgyvendinimo laikotarpis, įgyvendinimo sąnaudos, numatomos pajamos, administravimo ir įgyvendinimo standartai bei tikėtini rezultatai ir ar planuojant intervencijas buvo įvertinta bendroji paklausa susijusiai paslaugai.

Vertinimas atskleidė, kad analizuojamų valstybės intervencijų planavimo kokybė daugiausiai varijuoja tarp geros ir vidutinės. Nuokrypis nuo šios tendencijos stebimas elektros energijos rezervinės galios užtikrinimo paslaugų atveju, kur vienintelė paslaugas įgalinanti intervencija – mokestis – neatitinka nė vieno iš gero valstybės intervencijų planavimo kriterijų. Tas pats pasakytina ir apie kitą, taip pat teisinio pobūdžio, valstybės intervenciją – centralizuotai tiekiamos šilumos išlaidų kompensavimo mechanizmą. Kita vertus, tokių valstybės intervencijų, kaip ESI fondų investicijos centralizuoto šilumos tiekimo viešųjų paslaugų teikimo kokybės gerinimui, planavimo kokybė įvertinta kaip gera. Šiais atvejais intervencijos atitinka visus reikalavimus geram planavimui, pradedant intervencijos įgyvendinimo laikotarpiu, sąnaudų kiekiu ir pobūdžiu, grąžos, standartų bei rezultatų apibrėžimu ir baigiant paklausos įvertinimu.

LENTELĖ 167. ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ PLANAVIMO KOKYBĖ LIETUVOS ENERGETIKOS IR ENERGIJOS EFEKTYVUMO SEKTORIJE

Paslaugos pavadinimas	Susijusios intervencijos pavadinimas	Intervencijos įgyvendinimo laikotarpis apibrėžtas	Intervencijos įgyvendinimo sąnaudų kiekis bei pobūdis apibrėžti	Tikėtina intervencijos įgyvendinimo grąža numatyta	Intervencijos administravimo ir įgyvendinimo standartai apibrėžti	Rezultatai, numatomi pasiekti įgyvendinus intervenciją, apibrėžti	Egzistuojanti paklausa su intervencija susijusiai paslaugai įvertinta	Intervencijos planavimo kokybė
Elektros energijos rezervinės galios užtikrinimas	Mokesčiai ²⁹⁴	x	x	x	x	x	x	PRASTA

²⁹⁴ Elektros energijos rezervinės galios užtikrinimas yra finansuojamas viešuosius interesus atitinkančių paslaugų mokesčiu, įtrauktu į elektros energijos tiekimo tarifą

Paslaugos pavadinimas	Susijusios intervencijos pavadinimas	Intervencijos įgyvendinimo laikotarpis apibrėžtas	Intervencijos įgyvendinimo sąnaudų kiekis bei pobūdis apibrėžti	Tikėtina intervencijos įgyvendinimo grąža numatyta	Intervencijos administravimo ir įgyvendinimo standartai apibrėžti	Rezultatai, numatomi pasiekti įgyvendinus intervenciją, apibrėžti	Egzistuojanti paklausa su intervencija susijusiai paslaugai įvertinta	Intervencijos planavimo kokybė
Centralizuoto šilumos tiekimo paslaugos (įskaitant karšto vandens tiekimą)	ESI fondų investicijos viešųjų paslaugų teikimo kokybės gerinimui (šilumos gamyba ir tiekimas)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	GERA
	ESI fondų investicijos viešųjų paslaugų teikimo kokybės gerinimui (energijos gamybos iš atliekų jėgainės)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	GERA
	Kompensacija	×	×	×	×	×	×	PRASTA
	Lengvatinis PVM tarifas šildymui	×	×	N/A	✓	×	✓	VIDUTINĖ
	Reguliuojami šilumos tarifai	×	✓	✓	✓	✓	×	VIDUTINĖ
Energijos efektyvumo didinimas vartotojų lygmenyje viešajame sektoriuje	Gatvių apšvietimas / savivaldybės biudžetų asignavimai	×	✓	×	✓	✓	✓	VIDUTINĖ
	ESI fondų investicijos renovacijos skatinimui	✓	✓	×	✓	✓	✓	GERA
	Lengvatinės paskolos viešųjų pastatų renovacijai	✓	✓	×	✓	✓	✓	GERA
	Lengvatinės paskolos savivaldybei priklausančių pastatų renovacijai	✓	✓	×	✓	✓	×	VIDUTINĖ
	Paskolų gatvių apšvietimo modernizavimui garantijos	✓	✓	×	✓	✓	×	VIDUTINĖ

Paslaugos pavadinimas	Susijusios intervencijos pavadinimas	Intervencijos įgyvendinimo laikotarpis apibrėžtas	Intervencijos įgyvendinimo sąnaudų kiekis bei pobūdis apibrėžti	Tikėtina intervencijos įgyvendinimo grąža numatyta	Intervencijos administravimo ir įgyvendinimo standartai apibrėžti	Rezultatai, numatomi pasiekti įgyvendinus intervenciją, apibrėžti	Egzistuojanti paklausa su intervencija susijusiai paslaugai įvertinta	Intervencijos planavimo kokybė
	Teisės aktų nuostatos, įpareigojančios finansuoti energijos efektyvumo didinimo priemones vartotojų lygmenyje	√	×	×	×	√	√	VIDUTINĖ
Energijos efektyvumo didinimas vartotojų lygmenyje privačiame sektoriuje	ESI fondų investicijos renovacijos skatinimui	√	√	×	√	√	√	GERA
	ESI fondų investicijos energijos efektyvumo didinimo priemonėms pramonės įmonėse	√	√	×	√	√	×	VIDUTINĖ
	Finansinė priemonė (gyvenamųjų namų renovacija)	√	√	√	√	√	√	GERA
	Teisės aktų nuostatos, įpareigojančios finansuoti energijos efektyvumo didinimo priemones vartotojų lygmenyje	√	×	×	×	√	√	VIDUTINĖ

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

Nepaisant pakartotinių bandymų nutraukti lengvatinio PVM tarifo centralizuoto šilumos tiekimo paslaugoms (įskaitant karšto vandens tiekimą) taikymą, ši intervencija vis dar yra įgyvendinama, nors nėra aišku, kokių rezultatų ja norima pasiekti. Intervencija nukreipta ir į tas tikslines grupes, kurioms ji yra nebūtina, t. y. tas, kurios išgali mokėti pilną PVM tarifą. Kita vertus, ši intervencija neapima gyventojų, nesinaudojančių centralizuoto šilumos tiekimo paslaugomis (selektyvumo problema). Numanoma šios intervencijos nauda yra ta, kad dėl jos įgyvendinimo sumažėja asmenų, gaunančių šildymo ir karšto vandens išlaidų kompensacijas, skaičius ir, savo ruožtu, kompensacijų administravimo sąnaudos.

Apibendrinant, geriausia planavimo kokybė iš visų su energetikos ir energijos efektyvumo sektoriaus paslaugomis susijusių intervencijų pasižymi ESI fondų lėšomis finansuojamos intervencijos. Su ESI fondais susiję dokumentai aiškiai nurodo formalius reikalavimus lėšų paskirstymui, įskaitant reikalavimą nurodyti intervencijos įgyvendinimo laikotarpį, tinkamas sąnaudas, produkto ir rezultato rodiklius ir kt.

2.8.4.2 PASIŪLOS PUSĖ: ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ ĮGYVENDINIMO EFEKTYVUMAS

Atrinktų intervencijų efektyvumo analizė atskleidė, kad mokestis, įgalinantis elektros energijos rezervinės galios užtikrinimą, neturi poveikio jokiems kokybiniams ar kiekybiniais paslaugų efektyvumo parametrams.

Teisės aktuose apibrėžti šilumos tarifai yra esminis centralizuoto šilumos tiekimo paslaugų teikimo elementas, kadangi jie padengia didžiąją dalį sąnaudų. Šilumos tarifų reguliavimas taip pat yra pagrindinė sąlyga, leidžianti palaikyti kainas tam tikrame lygyje, todėl, jei atliekamas skaidriai, sukuria reikalingą išlaidų efektyvumo kontrolės mechanizmą. ESI fondų investicijos šilumos gamybos pajėgumų plėtrai ir šilumos tiekimo tinklo renovacijai didina šilumos pasiūlą ir gamybos efektyvumą, kas, savo ruožtu, sąlygoja šilumos nuostolių sumažėjimą ir bendrą šilumos gamybos efektyvumo padidėjimą.

Intervencijų, susijusių su energijos efektyvumo didinimu vartotojų lygmenyje (tiek viešajame, tiek privačiame sektoriuje), atveju taikomos finansinės priemonės susiduria su mažos paklausos problema. Panašu, kad valstybei priklausančių pastatų valdytojai nėra suinteresuoti vykdyti renovaciją, kadangi pastaroji jiems neatneštų finansinės naudos (mažesnės energijos sąnaudos sąlygotų mažesnius asignavimus)²⁹⁵. Dėl to reikalinga atlikti tam tikrus teisės aktų pokyčius, kuriais būtų arba įtvirtintas renovacijos privalomumas, arba numatytos tam tikros premijos už renovacijos vykdymą ar baudos už jos nevykdymą. Dar viena problema yra ta, kad pastarasis energijos kainų sumažėjimas nulėmė renovacijos finansinės grąžos normos sumažėjimą. Dėl to, siekiant padaryti renovaciją finansiškai patrauklią, daugeliui valstybei ir savivaldybėms priklausančių pastatų gali prireikti papildomos subsidijos dalies. Taip pat kyla tam tikrų iššūkių dėl ESCO (energetinių paslaugų bendrovės) modelio. Energijos paslaugų teikėjai nėra suinteresuoti atlikti ilgalaikes investicijas ir tai lemia pastatų valdytojų patiriamų sąnaudų paslaugų teikimo laikotarpiu padidėjimą. Be to, paslaugų teikėjai siekia gauti didelę rizikos premiją, dėl kurios žymiai padidėja paslaugų kainos.

Intervencijų, susijusių su energijos efektyvumo didinimu vartotojų lygmenyje privačiame sektoriuje, kontekste dauguma gyvenamųjų namų vis dar yra nerenovuoti (nors situacija gerėja) ir panašu, kad vien tik finansinė priemonė (paskolos) nesukuria pakankamų paskatų renovacijai. Didesnę reikšmę įgauna subsidijos, derinamos su paskolomis.

Turint omenyje, kad privačių subjektų dalyvavimas paslaugų teikimo mechanizme gali prisidėti prie rezultatyvumo ir efektyvumo didinimo, buvo įvertintos galimybės padidinti sektoriaus ir specifinių paslaugų konkurencingumą. Galima teigti, kad už energijos efektyvumo didinimą vartotojų lygmenyje yra atsakingas privatus sektorius, kadangi renovaciją vykdo privatūs subjektai – statybos sektoriuje veikiančios įmonės. Nepaisant to, valstybei priklausančių pastatų renovacijos efektyvumą mažina tai, kad tokių pastatų valdytojai nėra suinteresuoti mažinti energijos sąnaudas. Dėl to būtų galima svarstyti galimybes įvykdyti viešųjų pastatų valdymo funkcijų centralizaciją ar netgi jų valdymo perdavimą privatiems subjektams.

Likusių dviejų tipų paslaugas taip pat bent iš dalies galėtų teikti privatūs subjektai. Galima rasti privataus sektoriaus vykdomo šilumos gamybos ir tiekimo tinklo valdymo pavyzdžių. Elektros energijos rezervinės galios užtikrinimo paslaugų teikimo rinkoje neseniai taip pat atsirado privačių elektros energijos gamintojų.

²⁹⁵ Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

2.8.4.3 PASIŪLOS PUSĖ: ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ PAPILDOMUMAS

Atrinktų intervencijų papildomumo analizė atskleidė, kad mokestis, įgalinantis elektros energijos rezervinės galios užtikrinimą (t. y. viešuosius interesus atitinkančių paslaugų mokestis, įtrauktas į elektros energijos tarifą), suteikia finansavimą, reikalingą siekiant užtikrinti elektros energijos rinkos veikimą ir užkirsti kelią dideliems elektros energijos kainų svyravimams. Dėl to jis turi tam tikrą poveikį tikslinėms grupėms – namų ūkiams ir įmonėms. Vis dėlto, šis poveikis yra nežymus dėl santykinai efektyvios dabartinės elektros energijos gamybos ir prekybos ja rinkoje. Atsižvelgiant į tai, būtų sudėtinga identifikuoti reikšmingą analizuojamos intervencijos poveikį našumui, užimtumui ar kapitalo investicijų pokyčiams tiek privačių įmonių, tiek visos ekonomikos lygmeniu. Jos poveikis ekonomikai apsiriboja trumpalaikiu įgyvendinimo poveikiu ir atitinka intervencijos finansinę apimtį.

Intervencijos, įgalinančios centralizuoto šilumos tiekimo paslaugas (įskaitant karšto vandens tiekimą), turi įvairų poveikį tikslinei grupei. Tokios intervencijos, kaip šilumos tarifų reguliavimas ir ESI fondų investicijos, turi žymų teigiamą poveikį. ESI fondų investicijos ne tik leidžia padidinti šilumos tiekimo patikimumą ir sumažinti energijos nuostolius, bet ir sąlygoja išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio sumažėjimą bei kainų vartotojams sumažėjimą. Be to, ESI fondų investicijos reikšmingai prisideda prie ekonomikos gamybos pusės, kadangi finansuojamos veiklos yra imlios darbui ir kapitalui. Kompensavimo priemonė²⁹⁶ ir PVM lengvata turi ir tam tikrą neigiamą poveikį, kadangi mažina vartotojų suinteresuotumą mažinti šilumos suvartojimą renovuojant pastatus.

Intervencijos, susijusios su energijos efektyvumo didinimu vartotojų lygmenyje viešajame sektoriuje, turi žymų teigiamą poveikį tiesioginei tikslinei grupei. Šis poveikis iš esmės pasireiškia sumažėjusiomis išlaidomis komunalinėms paslaugoms bei pagerintais intervencijų paveiktų objektų ir vietovių estetiniais ir visuomenės saugumo parametrais. Vis dėlto, šių intervencijų įgyvendinimu nesiekama padidinti verslo našumo, todėl poveikis šiuo atžvilgiu yra menkas. Kita vertus, intervencijos prisideda prie darbo vietų skaičiaus ir kapitalo investicijų didinimo, tačiau šis poveikis pasireiškia tik intervencijų įgyvendinimo metu ir atitinka įgyvendinimo išlaidų apimtį. Be to, intervencijos, susijusios su gatvių apšvietimu, suteikia ilgalaikės prielaidas visuomenės saugumui ir gatvių apšvietimo tinklo priežiūros efektyvumui.

Intervencijos, susijusios su energijos efektyvumo didinimu vartotojų lygmenyje privačiame sektoriuje, turi žymų teigiamą poveikį verslo našumui, kadangi finansuoja efektyvesnei energijos gamybai ir vartojimui reikalingas priemones. Kita vertus, tai gali turėti neigiamos įtakos užimtumui, tačiau labai ribotu, paramos gavėjų lygmeniu, mastu. Poveikis kapitalo investicijoms apsiriboja intervencijų įgyvendinimo poveikiu ir atitinka įgyvendinimo išlaidų apimtį.

2.8.4.4 PASIŪLOS PUSĖ: ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ NETIESIOGINIS POVEIKIS

Mokesčio, įgalinančio elektros energijos rezervinės galios užtikrinimą (t. y. interesus atitinkančių paslaugų mokesčio, įtraukto į elektros energijos tarifą), netiesioginio poveikio analizė neatskleidė jokio nenumatyto šios intervencijos poveikio elgesiui ar kitiems aspektams. Ši intervencija suteikia finansavimą, reikalingą siekiant užtikrinti elektros energijos rinkos veikimą, įskaitant elektros energijos kainų šuolių mažinimą. Galima daryti prielaidą, kad elektros energiją gaminantys rinkos subjektai žino apie reguliavimo mechanizmą ir tai turi šiek tiek įtakos kainos nustatymo mechanizmui. Vis dėlto, turint omenyje, kad

²⁹⁶ Kai valstybė kompensuoja šildymo išlaidas namų ūkiams, kurių šildymo išlaidos sudaro daugiau nei 10 procentų jų pajamų.

elektros energijos rinka veikia viršvalstybiniu lygmeniu, intervencijos netiesioginis poveikis yra nereikšmingas.

Intervencijos, įgalinančios centralizuoto šilumos tiekimo paslaugas (įskaitant karšto vandens tiekimą), turi įvairų netiesioginį poveikį. ESI fondų investicijos turi žymų teigiamą netiesioginį poveikį, kadangi prisideda ne tik prie išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimo, bet ir prie vietinės ekonomikos skatinimo, didindamos vietinio kuro (biomasės) naudojimą ar mažindamos šalies priklausomybę nuo kuro importo. Nepaisant to, centralizuotai teikiamo šildymo išlaidų kompensacijos ir PVM lengvata centralizuotai tiekiamam šildymui turi priešingą netiesioginį poveikį, kadangi šios intervencijos mažina suinteresuotumą didinti energijos efektyvumą, kas, savo ruožtu, menkina teigiamą netiesioginį poveikį.

Intervencijos, susijusios su energijos efektyvumo didinimu vartotojų lygmenyje tiek viešajame, tiek privačiame sektoriuje, turi žymų teigiamą poveikį tikslinei grupei, kadangi suteikia ilgalaikes prielaidas visuomenės saugumui (apšvietimo atveju) ir palaikymo efektyvumui (renovacijos atveju). Taip pat galima teigti, kad su gatvių apšvietimu susijusios intervencijos turi teigiamą netiesioginį poveikį nusikalstamumo ir eismo įvykių skaičiaus mažinimui. Savo ruožtu, viešųjų ir privačių pastatų priežiūros efektyvumo sąlygoti sutaupymai gali virsti padidėjusiu gyvenimo patogumu ir sumažėjusiu gyventojų sergamumo lygiu. Galiausiai, gyvenamųjų namų renovacija lemia būstų renovuotuose namuose kainų padidėjimą (kita vertus, tai apsunkina būstų kaimynystėje esančiuose nerenovuotuose gyvenamuosiuose namuose pardavimą).

2.8.4.5 PAKLAUSOS PUSĖ: ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ POVEIKIS PASLAUGŲ PRIEINAMUMUI

Pagrindinė elektros energijos rezervinės galios užtikrinimo funkcija yra užtikrinti elektros energijos rinkos veikimą ir apriboti elektros energijos kainų svyravimus, todėl galima teigti, jog su šio tipo paslaugomis susijusi intervencija (t. y. interesus atitinkančių paslaugų mokestis, įtrauktas į elektros energijos tarifą) yra skirta išgalių susimokėti už elektros energiją didinimui. Kadangi paslaugų teikimas apima visą elektros energijos rinką, visos šia komunaline paslauga besinaudojančios grupės gauna naudos iš minėtos intervencijos.

Intervencijų, susijusių su centralizuoto šilumos tiekimo paslaugomis (įskaitant karšto vandens tiekimą), atveju paminėtina, kad šio tipo paslaugos visiems namų ūkiams, prijungtiems prie centralizuotai teikiamos šilumos sistemos, yra teikiamos vienodai. Kadangi paslaugos yra teikimos centralizuotai, galimybės keisti jų suvartojimo apimtį ir laikotarpį yra ribotos. Vis dėlto, nors skirtingas pajamas gaunančių asmenų grupėms paslaugos yra teikiamos vienodai, paslaugų finansinis prieinamumas varijuoja dėl nelygaus vartotojų pajamų paskirstymo. Dėl to, siekiant sumažinti išlaidų centralizuotai teikiamai šilumai naštą pajamų požiūriu labiausiai pažeidžiamoms grupėms, įgyvendinamos savivaldybių ir valstybės kompensacijų intervencijos. Paslaugų finansinį prieinamumą papildomai didina lengvatinis PVM tarifas, taikomas centralizuoto šilumos tiekimo paslaugoms, nors šios intervencijos įgyvendinimas taip pat apima ir tuos gyventojus, kurie pajėgia mokėti pilną PVM tarifą.

Intervencijų, susijusių su energijos efektyvumo didinimu vartotojų lygmenyje tiek viešajame, tiek privačiame sektoriuje, atveju investicijos į gatvių apšvietimą, viešųjų pastatų renovaciją ir energijos efektyvumo projektus yra nediskriminacinės tikslinės grupės savybių atžvilgiu. Vis dėlto, energijos efektyvumo didinimo intervencijų finansiniai pajėgumai patenkinti bendrus poreikius pakeisti ir atnaujinti pasenusią viešąją infrastruktūrą bei prisidėti prie energijos efektyvumo didinimo priemonių įgyvendinimo privačiame sektoriuje yra ribotos. Be to, panašu, kad vien tik finansinė priemonė (paskolos) nesukuria pakankamų paskatų viešųjų pastatų ir gyvenamųjų namų renovacijai.

2.8.4.6 ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ SUDERINAMUMAS

Energijos ir energijos efektyvumo analizė buvo paremta atrinktomis keturių tipų sektoriaus paslaugomis. Elektros energijos rezervinės galios užtikrinimo paslaugos yra įgyvendinamos vienintele intervencija, todėl jų atžvilgiu neidentifikuota jokių nukrypimų.

Centralizuoto šilumos tiekimo paslaugų atveju trūksta papildančių intervencijų, kadangi manytina, jog šilumos tiekimo tinklo renovacijos poveikis būtų žymiai didesnis, jei taip pat būtų modernizuojami šildymo įrenginiai (paskirstymo punktai) gyvenamuosiuose namuose. Be to, pastebėta nenuoseklumų tarp intervencijų, susijusių su šio tipo paslaugomis, ir su kitomis paslaugomis susijusių intervencijų. Pirmia, lengvatinis PVM tarifas į gyvenamuosius namus tiekiamai šilumos energijai ir karštam vandeniui dubliuoja kitą intervenciją – šildymo ir karšto vandens išlaidų kompensacijas pažeidžiamiesiems vartotojams. Antra, tiek lengvatinis PVM tarifas šilumos energijai ir karštam vandeniui, tiek šildymo ir karšto vandens išlaidų kompensacijos mažina paskatas renovuoti daugiabučius namus (laimei, dabartiniai teisės aktai neleidžia kompensacijų tikslinei grupei blokuoti renovacijos). Taip pat gali atsirasti nenuoseklumų tarp ESI fondų investicijų energijos gaminimo iš atliekų jėgainėms (kaip šilumos gamybos pajėgumams) ir atliekų tvarkymo sektoriuje įgyvendinamų intervencijų. Konkrečiau, du atliekų deginimo projektai, kuriuos planuojama įgyvendinti iki 2020 metų, gali viršyti paklausą deginimui ir apsunkinti Lietuvai keliamo kiekybinio tikslo perdirbti 50 procentų atliekų pasiekimą (t. y. prioretizuoti deginimą perdirbimo atžvilgiu)²⁹⁷.

Energijos efektyvumo didinimo vartotojų lygmenyje viešajame sektoriuje kontekste panašu, kad valstybei priklausančių pastatų valdytojai nėra suinteresuoti renovacijos vykdymu, kadangi pastarasis jiems neatneštų finansinės naudos (mažesnės energijos sąnaudos lemtų mažesnius asignavimus). Dėl to, siekiant panaikinti šį nenuoseklumą, reikalinga atlikti teisės aktų pokyčius, kuriais būtų arba įtvirtinamas renovacijos privalomumas, arba numatomos tam tikros premijos už renovacijos vykdymą ar baudos už jos nevykdymą. Dar viena problema yra ta, kad pastarasis energijos kainų sumažėjimas nulėmė renovacijos finansinės grąžos normos sumažėjimą. Dėl to, siekiant padaryti renovaciją finansiškai patrauklią, daugeliui valstybei ir savivaldybėms priklausančių pastatų gali prireikti papildomos subsidijos dalies.

Gatvių apšvietimo modernizavimas taikant finansinę priemonę (paskolų garantijas) kol kas neprasisidėjo ir kai kurios savivaldybės bando modernizuoti tam tikrus gatvių apšvietimo tinklo segmentus pasinaudodamos ESI fondų investicijomis regioninei plėtrai. Tai, savo ruožtu, mažina paklausą garantijoms (užfiksuotas intervencijų dubliavimas).

Energijos efektyvumo didinimo vartotojų lygmenyje privačiame sektoriuje atžvilgiu panašu, kad vien tik finansinė priemonė (paskolos) nesukuria pakankamų paskatų gyvenamųjų namų renovacijai. Didesnę reikšmę įgauna subsidijos, derinamos su paskolomis²⁹⁸. Yra galimybių padidinti šias paskatas nutraukiant nesuderinamą intervenciją – lengvatinį PVM tarifą į gyvenamuosius namus tiekiamai šilumos energijai.

ESI fondų investicijų pramonės įmonėms (energijos vartojimo auditų vykdymui ir / arba energijos gamybai iš atsinaujinančių energijos šaltinių) įgyvendinimas dar kartą patvirtino, kad tam tikra grupė įmonių yra priklausomos nuo ESI fondų investicijų. Mat dauguma pareiškėjų anksčiau taip pat buvo gavę ES finansavimą pagal kitas paramos priemones.

²⁹⁷ Europos Komisija, *Komisijos tarnybų darbinis dokumentas, Šalies ataskaita. Lietuva 2017*, SWD (2017) 80 final

²⁹⁸ Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

2.8.5 IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS DĖL VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ LIETUVOS ENERGETIKOS IR ENERGIJOS EFEKTYVUMO SEKTORIUJE

Analizė atskleidė tam tikras efektyvumo spragas ir kitas problemas įgyvendinant tolesnei analizei atrinktas intervencijas.

Intervencijų, susijusių su **centralizuoto šilumos tiekimo paslaugomis (įskaitant karšto vandens tiekimą)**, kontekste šilumos tiekimo tinklo renovacijos poveikis būtų žymiai didesnis, jei taip pat būtų modernizuojami šildymo įrenginiai (paskirstymo punktai) gyvenamuosiuose namuose (vis dėlto, remiantis dabartinėmis teisės aktų nuostatomis, pastarieji nepatenka į šilumos tiekėjų atsakomybės sritį, o butų gyvenamuosiuose namuose savininkai yra nepajėgūs patys organizuoti ir finansuoti šildymo įrenginių (paskirstymo punktų) modernizavimą²⁹⁹).

Be to, egzistuoja tam tikras nenuoseklumas tarp intervencijų. Pirmiausia, lengvatinis PVM tarifas į gyvenamuosius namus tiekiamai šilumos energijai ir karštam vandeniui dubliuoja kitą intervenciją – šildymo ir karšto vandens išlaidų kompensacijas pažeidžiamiesiems vartotojams. Dėl to rekomenduotina svarstyti minėtos PVM lengvatos panaikinimą (dėl tikslinės grupės pasirinkimo problemų). Nepaisant to, intervencijos nutraukimas turėtų būti laipsniškas, siekiant gerai pasirengti administruoti padidėjusį šildymo ir karšto vandens išlaidų kompensacijų skaičių.

Maža to, tiek lengvatinis PVM tarifas šilumos energijai ir karštam vandeniui, tiek šildymo ir karšto vandens išlaidų kompensacijos mažina paskatas renovuoti daugiabučius namus (žr. intervencijų, susijusių su energijos efektyvumo didinimo vartotojų lygmenyje privačiame sektoriuje, analizės dalį). Laimei, dabartiniai teisės aktai numato kompensacijų dydžio mažinimą tais atvejais, kai jų gavėjai blokuoja sprendimą pradėti renovaciją. Taip pat reikėtų svarstyti PVM lengvatos taikymo nutraukimą (kaip minėta aukščiau).

ESI fondų investicijos energijos gaminto iš atliekų jėgainėms (kaip šilumos gamybos pajėgumams) gali būti nesuderinamos su atliekų tvarkymo sektoriuje įgyvendinamomis intervencijomis. Konkrečiau, du atliekų deginimo projektai, kuriuos planuojama įgyvendinti iki 2020 metų, gali viršyti paklausą deginimui ir apsunkinti Lietuvai keliamo kiekybinio tikslo perdirbti 50 procentų atliekų pasiekimą (t. y. prioritetizuoti deginimą perdirbimo atžvilgiu)³⁰⁰. Nepaisant to, intervencija nėra kartotinė, o finansavimas jai jau yra patvirtintas, todėl galimybės ją pakeisti ar nutraukti yra ribotos.

Intervencijų, susijusių su **energijos efektyvumo didinimu vartotojų lygmenyje viešajame sektoriuje**, atveju taikomos finansinės priemonės susiduria su mažos paklausos problema. Panašu, kad valstybei priklausančių pastatų valdytojai nėra suinteresuoti renovacijos vykdymu, kadangi pastaroji jiems neatneštų finansinės naudos (mažesnės energijos sąnaudos sąlygotų mažesnius asignavimus). Dėl to reikalinga atlikti tam tikrus teisės aktų pokyčius, kuriais būtų arba įtvirtintas renovacijos privalomumas, arba numatytos tam tikros premijos už renovacijos vykdymą ar baudos už jos nevykdymą³⁰¹. Kitas variantas – perduoti valstybei priklausančių pastatų valdymą tam tikram centralizuotam valdytojui, kuris būtų suinteresuotas mažinti pastatų priežiūros sąnaudas. Dar viena problema yra ta, kad pastarasis energijos kainų sumažėjimas nulėmė renovacijos finansinės grąžos normos sumažėjimą. Dėl to, siekiant padaryti renovaciją finansiškai patrauklią, daugeliui valstybei ir savivaldybėms priklausančių pastatų gali

²⁹⁹ Remiantis LR Seime 2017 m. gruodžio 4 d. organizuotoje Tarptautinėje energetikos konferencijoje pateiktu pristatymu „Energijos efektyvumas ir inovacijos šilumos sektoriuje. Lietuvos ir Europos patirtys“

³⁰⁰ Europos Komisija, *Komisijos tarnybų darbinis dokumentas, Šalies ataskaita. Lietuva 2017*, SWD (2017) 80 final

³⁰¹ Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

prireikti papildomos subsidijos dalies. Apibendrinant, rekomenduotina apsvarstyti galimybes stiprinti valstybei ir savivaldybėms priklausančių pastatų renovacijos paskatas.

Taip pat kyla tam tikrų iššūkių dėl ESCO (energetinių paslaugų bendrovės) modelio. Energijos paslaugų teikėjai nėra suinteresuoti atlikti ilgalaikes investicijas ir tai lemia pastatų valdytojų patiriamų sąnaudų paslaugų teikimo laikotarpiu padidėjimą. Be to, paslaugų teikėjai siekia gauti didelę rizikos premiją, dėl kurios žymiai padidėja paslaugų kainos. Todėl, vėlgi, rekomenduotina apsvarstyti galimybes padaryti ESCO modelį patrauklesnį viešųjų pastatų valdytojams.

Gatvių apšvietimo modernizavimas panaudojant finansinę priemonę – paskolų garantijas – kol kas neprasidėjo, iš dalies dėl mažos paklausos pastarosioms. Taip pat susiduriama su mažesnės, nei buvo planuota, finansinės gražos normos problema, kadangi daugeliu atvejų įjungiami ne visi šviestuvai, todėl faktiškai suvartojamos elektros energijos kiekis yra mažesnis, nei buvo pateiktas skaičiavimuose. Be to, kai kurios savivaldybės bando modernizuoti tam tikrus gatvių apšvietimo tinklo segmentus pasinaudodamos ESI fondų investicijomis regioninei plėtrai. Tai, savo ruožtu, mažina paklausą garantijoms. Dėl to rekomenduotina apsvarstyti galimybes stiprinti paskatas naudotis paskolų gatvių apšvietimo modernizavimui garantijomis.

Intervencijų, susijusių su **energijos efektyvumo didinimu vartotojų lygmenyje privačiame sektoriuje**, atveju gyvenamųjų namų renovacijos pažanga vis dar yra nepriimtina, tačiau situacija gerėja. Panašu, kad vien tik finansinė priemonė (paskolos) nesukuria pakankamų paskatų renovacijai. Didesnę reikšmę įgauna subsidijos, derinamos su paskolomis. Be to, kai kurių ekspertų teigimu, ekonomiškai naudingiau būtų pirmiausiai renovuoti šildymo įrenginius (paskirstymo punktus) gyvenamuosiuose namuose ir tik tada tęsti pastatų fasadų renovaciją. Kontraargumentuojama, jog šildymo įrenginių renovacija reikšmingai sumažintų energijos suvartojimą ir sumažintų paskatas fasadų renovacijai. Tačiau pastaroji yra labai svarbi dėl pastatų amžiaus ir deklaruoto poreikio vykdyti integruotą renovaciją. Yra galimybių didinti paskatas renovacijai nutraukiant nesuderinamą intervenciją – lengvatinį PVM tarifą į gyvenamuosius namus tiekiamai šilumos energijai ir karštam vandeniui (kaip minėta aukščiau).

ESI fondų investicijos pramonės įmonėms, nors ir yra finansiškai kukli intervencija, padės finansavimo gavėjams išspręsti su energijos vartojimo efektyvumu susijusias problemas. Nepaisant to, šios intervencijos įgyvendinimas dar kartą patvirtino, kad tam tikra grupė įmonių yra priklausomos nuo ESI fondų investicijų. Mat dauguma pareiškėjų anksčiau taip pat buvo gavę ES finansavimą pagal kitas paramos priemones. Energijos vartojimo auditas nėra labai brangus, todėl analizuojamos intervencijos ateityje būtų galima atsisakyti. Ateinančiu programavimo laikotarpiu investicijas energijos efektyvumo didinimo priemonėms ir atsinaujinančios energijos gamybos pajėgumų plėtrai greičiausiai pakeis finansinės priemonės.

Elektros energijos rezervinės galios užtikrinimo finansavimui pasitelkiamas viešuosius interesus atitinkantis paslaugų mokestis (kaip elektros energijos tiekimo tarifo sudedamoji dalis) kai kurių ekspertų yra kritikuojamas, kadangi jį mokėti taip pat yra įpareigotos elektros energiją savo reikmėms gaminančios pramonės įmonės. Kita vertus, pastarosioms kai kuriais atvejais taip pat reikalinga išorinių šaltinių elektros energija, o tai reiškia, kad jos turėtų mokėti už galimybę bet kuriuo metu naudotis išorinių šaltinių elektros energija. Bet kokių atvejų, ši intervencija yra būtina siekiant užtikrinti elektros energijos tiekimą ir negali būti nutraukta.

2.8.6 FINANSINIŲ PRIEMONIŲ ĮDIEGIMO GALIMYBIŲ ANALIZĖ

Šiame skyriuje analizuojamos galimybės taikyti finansines priemones teikiant tolesnei analizei atrinktas trijų tipų Lietuvos energetikos ir energijos efektyvumo sektoriaus paslaugas:

- Centralizuoto šilumos tiekimo paslaugos (įskaitant karšto vandens tiekimą);
- Energijos efektyvumo didinimas vartotojų lygmenyje viešajame sektoriuje;
- Energijos efektyvumo didinimas vartotojų lygmenyje privačiame sektoriuje.

2.8.6.1 CENTRALIZUOTO ŠILUMOS TIEKIMO PASLAUGOS (ĮSKAITANT KARŠTO VANDENS TIEKIMĄ)

LENTELĖ 168. GALIMYBĖS ĮDIEGTI FINANSINES PRIEMONES CENTRALIZUOTO ŠILUMOS TIEKIMO PASLAUGOMS (ĮSKAITANT KARŠTO VANDENS TIEKIMĄ) FINANSUOTI

Kriterijus	Finansinių priemonių įdiegimo galimybės
Kainodara	Tarifas leidžia padengti visas sąnaudas
Reguliacinė ir valdysenos aplinka	Mišri viešoji / privati (viešieji paslaugų teikėjai užima daugiau nei 66 procentus rinkos)
Rinkos potencialas	(Didesnio skaičiaus) mokamų paslaugų plėtros potencialas
Atskaitomybė	Veiklos rezultatų planas
Pajėgumai	Paslaugos teikimo dalies perdavimas (vykstantis) – perdavimui netrūksta išteklių

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

KAINODARA

Paslaugų kainų nustatymas yra apibrėžtas teisės aktuose ir vykdomas atsakingų institucijų. Vartotojų mokesčiai už paslaugas padengia 100 procentų visų metinių paslaugų teikimo (įskaitant infrastruktūrą ir įrangą) sąnaudų, t. y. esamas tarifų reguliavimas leidžia padengti visas sąnaudas. Yra galimybių šiek tiek didinti kainas su sąlyga, kad kartu būtų gerinama ir paslaugų kokybė (tačiau paslaugų kainų didinimo galimybės yra ribotos, kadangi gyventojai taip pat turės mokėti paskolų renovacijai įmokas). Papildomos pajamos ribotu mastu generuojamos naudojant tą pačią infrastruktūrą elektros gamybai ir savivaldybių atliekų tvarkymui (tik didesniuose miestuose).

REGULIACINĖ IR VALDYSENOS APLINKA

Už paslaugų teikimą yra atsakingos vietos valdžios institucijos. Centralizuoto šilumos tiekimo tinklo operatoriai paprastai yra viešieji subjektai, o kai kuriais atvejais – savivaldybės atrinkti privatūs subjektai. Tinklo operatoriai šilumą gamina patys arba perka iš nepriklausomų privačių gamintojų, jei pastarųjų siūlomos šilumos kainos yra mažesnės, nei operatorių patiriamos gaminimo sąnaudos. Galima teigti, jog ESI fondų investicijos tik šilumai gaminti skirtų biomasės katilų ir kombinuotų šilumos ir elektros energijos gamybos jėgainių įrengimui suteikia stimulą nepriklausomiems privatiems šilumos gamintojams.

RINKOS POTENCIALAS

Prie centrinio šildymo sistemos yra prijungta daugiau nei 70 procentų gyvenamųjų rajonų. Tai apima 620 000 vartotojų gyvenamuosiuose namuose ir pramonėje. ESI fondų investicijos centrinio šildymo sistemos renovacijai turi tik nežymų poveikį naujų vartotojų prijungimui prie tinklo.

Pagrindinės kliūtys privačių subjektų patekimui į rinką susijusios su didelėmis investicijų fiksuotomis sąnaudomis, paslaugų geografiniu išsisklaidymu ir valstybės monopolio šilumos paskirstymo rinkoje (t. y. jei įmonė gali pasiekti reikalingus gamybos pajėgumus ir pasiūlyti šilumą mažesnėmis kainomis, ji gali patekti į rinką ir parduoti šilumą tinklo operatoriui, o tokios įmonės galimybės tapti operatoriumi priklauso nuo savivaldybės skelbiamų konkursų prieinamumo). Pažymėtina, kad privačių subjektų šilumos tiekimo rinkoje yra mažuma, tačiau jie paprastai veikia ekonomiškai efektyviau.

Yra galimybių generuoti daugiau pajamų plėtojant papildomas paslaugas (pavyzdžiui, elektros energijos, kurios atžvilgiu teigiamą stimulą kuria ESI fondų investicijos kombinuotų šilumos ir elektros energijos gamybos jėgainių įrengimui). O svarbiausia – generuojamų pajamų didinimo potencialas glūdi renovuotų pastatų skaičiaus didinime, dėl kurio padidės šilumos suvartojimo sutaupymai. Nors vieno šildymo įrenginio transportavimas pabrangus, šilumos suvartojimas sumažės (atsiras sutaupymai), kas suteiks galimybę didinti tarifą (ribotu mastu, kaip minėta kainodaros analizės dalyje aukščiau).

ATSKAITOMYBĖ

Paslaugų tikslai susijusiuose dokumentuose yra aiškiai apibrėžti, o kiekybinių tikslų siektinos vertės yra pateiktos. Trumpojo ir ilgojo laikotarpio tikslai yra nuoseklūs. Paslaugų tarifų reguliavimas taip pat prisideda prie atskaitomybės didinimo, kadangi paslaugų kainos turi būti atskleistos reguliatoriui.

PAJĖGUMAI

Kai kuriais atvejais paslaugų teikimo kokybė yra nepakankama. Tai yra susiję su prasta investicijų planavimo kokybe, nepakankamomis investicijomis, pasenusiomis technologijomis ir prasta priežiūra. Dėl to, siekiant padidinti ekonominę efektyvumą, šiuo metu svarstoma šilumos gamybą perduoti privatiems subjektams.

IŠVADOS DĖL FINANSINIŲ PRIEMONIŲ ĮDIEGIMO GALIMYBIŲ

Vartotojų mokami mokesčiai padengia visas metines paslaugų teikimo sąnaudas. Yra galimybių generuoti daugiau pajamų šiek tiek didinant paslaugų kainas arba teikiant papildomas paslaugas (pavyzdžiui, elektros energijos, kurios atžvilgiu teigiamą stimulą kuria ESI fondų investicijos kombinuotų šilumos ir elektros energijos gamybos jėgainių įrengimui).

Svarbiausia – pagrindinis generuojamų pajamų didinimo potencialas glūdi šilumos vartojimo sutaupymuose renovavus centrinio šildymo sistemą. Šiuo atžvilgiu yra galimybių diegti finansines priemones (pakeičiančias subsidijas) tinklo operatorių finansavimui. Nepaisant to, kadangi tai gali paskatinti tarifų galutiniams vartotojams padidėjimą, kuris kelia didelį nerimą šalyje, finansinių priemonių diegimas gali būti svarstomas tik itin finansiškai perspektyviais atvejais. Laikantis šios sąlygos, galima būtų remtis žemiau pateiktame pavyzdyje aprašytomis tarptautinėmis praktikomis.

2011 metais įsteigtas Londono energijos efektyvumo fondas (LEEF) yra skirtas suteikti pigiausią finansavimo alternatyvą Londono regione įgyvendinamiems energijos efektyvumo projektams. Fondas sprendžia tokius sektoriaus iššūkius, kaip investicijų energijos projektams modernizavimo ar decentralizavimo srityse trūkumas, taip pat – šios srities projektų didelė rizika ir nedidelė apimtis, savo ruožtu, sąlygojantys finansavimo prieinamumo problemas.

LEEF remia tiek viešąjį, tiek privatų, tiek nevyriausybinių sektorių ir projektus, kuriančius aiškią naudą (energijos sutaupymų, CO₂ emisijų mažinimo, užimtumo didinimo atžvilgiu), tačiau negalinčius sutelkti viso reikalingo finansavimo. Fondas konkurencingomis sąlygomis suteikia 1–20 mln. svarų vertės investicijas paskolų, mezanino (tarpinio veiklos finansavimo tarp banko paskolos ir akcijų emisijos leidimo) ir kapitalo formomis. Jis papildo kitus finansavimo šaltinius ir siūlo praktinę ekspertizę.

Fondas suteikė paramą septyniems didelį poveikį kuriantiems išmetamo CO₂ kiekio mažinimo projektams, investuodamas 67 mln. svarų ir pritraukdamas 350 mln. svarų vertės išorines investicijas bei sutaupydamas 20 mln. kWh energijos.

2.8.6.2 ENERGIJOS EFEKTYVUMO DIDINIMAS VARTOTOJŲ LYGMENYJE VIEŠAJAME SEKTORIJE

LENTELĖ 169. GALIMYBĖS ĮDIEGTI FINANSINES PRIEMONES ENERGIJOS EFEKTYVUMO DIDINIMO VARTOTOJŲ LYGMENYJE VIEŠAJAME SEKTORIJE PASLAUGOMS FINANSUOTI

Kriterijus	Finansinių priemonių įdiegimo galimybės
Kainodara	Nemokama (finansinės paslaugos – priemonės – yra nemokamos galutiniams vartotojams); moka vartotojai (už energiją moka vartotojai; vartotojų mokesčiai padengia 100 procentų visų metinių sąnaudų)
Reguliacinė ir valdysenos aplinka	Viešojo sritis, teisiniai ir administraciniai suvaržymai
Rinkos potencialas	Energijos taupymo (efektyvumo didinimo) potencialas
Atskaitomybė	Veiklos rezultatų planas
Pajėgumai	Paslaugos teikimo dalies perdavimas (vykstantis) – lėšų ir mokymų stoka

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

KAINODARA

Valstybės teikiamos finansinės paslaugos (finansinės priemonės) galutiniams vartotojams yra nemokamos (išskyrus palūkanas). Vertinant pačių energijos tiekimo paslaugų kainodarą, už paslaugas moka vartotojai, padengdami 100 procentų visų metinių centrinio šildymo paslaugų teikimo sąnaudų.

REGULIACINĖ IR VALDYSENOS APLINKA

Už finansinių paslaugų (finansinių priemonių) teikimą yra atsakingas viešasis subjektas – Viešųjų investicijų plėtros agentūra. Tikslinė grupė – viešųjų pastatų ir gatvių apšvietimo infrastruktūros valdytojai – teoriškai taip pat galėtų gauti finansavimą iš privačių bankų, tačiau paprastai bankams jie yra nepatrauklūs klientai.

RINKOS POTENCIALAS

Paslaugų tikslinės grupės (galutiniai vartotojai) iš esmės yra 5 531 valstybei priklausantis pastatas, 7 592 savivaldybėms priklausantys pastatai ir 10 500 km ilgio gatvių apšvietimo linijos (apimančios 186 000 gatvės šviestuvų). Galimybės ateityje generuoti pajamas susijusios su energijos sutaupymais.

ATSKAITOMYBĖ

Konteksto rodikliai yra pateikti. Bendrieji ir operaciniai tikslai ne visada yra tinkamai apibrėžti, bet yra nuoseklūs.

PAJĖGUMAI

Gatvių apšvietimo (kurio modernizavimas finansuojamas taikant analizuotas finansines priemones (paskolų garantijas)) paslaugos iš dalies atitinka kokybinius standartus (kai kurios savivaldybės teikia apšvietimo paslaugas ne taip, kaip tikėtasi). Pagrindiniai trūkumai susiję su prasta investicijų planavimo kokybe ir prasta priežiūra. Šiuo metu yra svarstoma perduoti dalies paslaugų teikimą privatiems subjektams. Nepaisant to, finansavimo ir mokymų stoka stabdo šį procesą.

IŠVADOS DĖL FINANSINIŲ PRIEMONIŲ ĮDIEGIMO GALIMYBIŲ

Vertinamos paslaugos turi skirtingas dimensijas – patį energijos efektyvumą ir energijos efektyvumo didinimui skirtą energetinio atnaujinimo finansavimą. Tikslinės grupės perka privačias – renovacijos – paslaugas (inžinerinius darbus), o analizuojamos paslaugos veikiau yra finansinės paslaugos.

Pajamų generavimo potencialas glūdi energijos sutaupymuose. Dėl to energijos efektyvumo didinimo finansavimas jau yra teikiamas finansinių priemonių pagalba. Nepaisant to, kai kuriais atvejais nustatyta maža šių priemonių paklausa ir nepakankama finansinės grąžos norma. Atsižvelgiant į tai, siekiant skatinti renovacijos projektų įgyvendinimą, būtų galima pridėti subsidijos komponentą.

2.8.6.3 ENERGIJOS EFEKTYVUMO DIDINIMAS VARTOTOJŲ LYGMENYJE PRIVAČIAME SEKTORIJE

LENTELĖ 170. GALIMYBĖS ĮDIEGTI FINANSINES PRIEMONES ENERGIJOS EFEKTYVUMO DIDINIMO VARTOTOJŲ LYGMENYJE PRIVAČIAME SEKTORIJE PASLAUGOMS FINANSUOTI

Kriterijus	Finansinių priemonių įdiegimo galimybės
Kainodara	Nemokama (finansinės paslaugos – priemonės – yra nemokamos galutiniams vartotojams); moka vartotojai (už energiją moka vartotojai; vartotojų mokesčiai padengia 100 procentų visų metinių sąnaudų)
Reguliacinė ir valdysenos aplinka	Netaikytina
Rinkos potencialas	Energijos taupymo (efektyvumo didinimo) potencialas
Atskaitomybė	Tikslai ne visada tinkamai apibrėžti
Pajėgumai	Netaikytina

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

KAINODARA

Valstybės teikiamos finansinės paslaugos (finansinės priemonės) galutiniam vartotojams yra nemokamos (išskyrus palūkanas). Vertinant pačių energijos tiekimo paslaugų kainodarą, už paslaugas moka vartotojai, padengdami 100 procentų visų metinių centrinio šildymo paslaugų teikimo sąnaudų.

REGULIACINĖ IR VALDYSENOS APLINKA

Nėra reikšmingų teisės aktų, turinčių įtakos reguliacinei ir valdysenos aplinkai.

RINKOS POTENCIALAS

Rinkos potencialą (energetiniam atnaujinimui) atspindi apie 40 tūkstančių gyvenamųjų daugiabučių namų.

ATSKAITOMYBĖ

Konteksto rodikliai yra pateikti. Bendrieji ir operaciniai tikslai ne visada yra tinkamai apibrėžti, bet yra nuoseklūs.

PAJĖGUMAI

Paslaugos atitinka kokybinius standartus ir patenkina bendrąją paklausą.

IŠVADOS DĖL FINANSINIŲ PRIEMONIŲ ĮDIEGIMO GALIMYBIŲ

Vertinamos paslaugos turi skirtingas dimensijas – patį energijos efektyvumą ir energijos efektyvumo didinimui skirtą energetinio atnaujinimo finansavimą. Tikslinės grupės perka privačias – renovacijos – paslaugas (inžinerinius darbus), o analizuojamos paslaugos veikiau yra finansinės paslaugos.

Pajamų generavimo potencialas glūdi energijos sutaupymuose. Dėl to energijos efektyvumo didinimo gyvenamuosiuose daugiabučiuose namuose finansavimas jau yra teikiamas finansinių priemonių pagalba (kartu su subsidijomis).

2.9 LIETUVA: SOCIALINĖ APSAUGA

2.9.1 SEKTORIAUS VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ APŽVALGA

Šiame skyriuje pateikiama visų identifikuotų Lietuvos socialinės apsaugos sektoriaus viešųjų paslaugų apžvalga. Nurodomas kiekvienos viešosios paslaugos diegimo pagrindimas ir su paslauga susijusių intervencijų skaičius. Taip pat pristatoma kiekvienos viešosios paslaugos santykinė padėtis liberalizacijos-centralizacijos skalėje.

Lietuvos socialinės apsaugos sektorius šio tyrimo kontekste suprantamas kaip socialinių paslaugų ir piniginės socialinės paramos sistema koordinuojama LR socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Pagrindinis socialinių paslaugų finansavimo šaltinis yra viešasis sektorius, kadangi vartotojų apmokama paslaugų kainos dalis paprastai yra nedidelė. Subsidijuojamų socialinių paslaugų teikime dalyvauja tiek viešieji, tiek privatieji subjektai, nors viešieji paslaugų teikėjai aptarnautų vartotojų skaičiaus atžvilgiu vis dar dominuoja rinkoje. Lietuvos socialinės apsaugos sektoriuje buvo identifikuoti penki pagrindiniai viešųjų paslaugų tipai. Visų sektoriaus paslaugų ir atitinkamų jų tikslų sąrašas pateikiamas lentelėje žemiau.

LENTELĖ 171. LIETUVOS SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIAUS PASLAUGOS IR JŲ TIKSLAI

Paslaugų pavadinimas	Paslaugų tikslas
Bendrosios socialinės paslaugos	Bendrųjų socialinių paslaugų (konsultavimo, transportavimo, pagalbos maisto produktais, pagalbos atliekant kasdienes užduotis ir kt.) tikslas yra sustiprinti asmenų pajėgumus savarankiškai pasirūpinti savimi ir dalyvauti visuomenės gyvenime.
Socialinės priežiūros paslaugos	Suteikti kompleksinę priežiūrą asmenims, kuriems sunku savarankiškai pasirūpinti savimi, tačiau nereikia nuolatinės pagalbos.
Socialinės globos paslaugos	Užtikrinti, kad būtų patenkinti visi savimi pasirūpinti nepajėgiančių asmenų asmeniniai / socialiniai / globos poreikiai. Socialinė globa teikiama socialinės globos institucijoje ar asmens, kuriam reikalinga nuolatinė pagalba, namuose.
Parama būstui įsigyti ar išsinuomoti	Išspręsti žemas pajamas gaunančių asmenų (šeimų), neturinčių nuosavo būsto ar gyvenančių labai prastomis apgyvendinimo sąlygomis, aprūpinimo būstu problemas.
Piniginė socialinė parama	Suteikti finansinę paramą poreikių, sąlygotų tam tikrų atsitikimų ar aplinkybių, pavyzdžiui, nedarbo, išėjimo į pensiją, neįgalumo ar šeimos aplinkybių, tenkinimui. Finansinė parama apima tiek socialinės apsaugos išmokas, tiek socialines išmokas pažeidžiamoms grupėms.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

Penkių identifikuotų tipų paslaugomis teikiama skirtingų formų socialinė parama įvairioms tikslinėms grupėms Lietuvoje. Iš penkių sektoriaus paslaugų tipų trys yra skirti sunkumus dėl neįgalumo ar amžiaus patiriančių, priklausomybę nuo narkotikų ar alkoholio turinčių, rizikos grupių šeimų ir jų vaikų, tėvų globos netekusių vaikų ir kitų pažeidžiamų grupių bendrųjų kasdienių ir globos poreikių užtikrinimui (bendrosios socialinės paslaugos, socialinės priežiūros paslaugos, socialinės globos paslaugos). Kitos paslaugos yra skirtos tam tikrų situacijų sąlygotų poreikių tenkinimui (parama būstui įsigyti ar išsinuomoti, piniginė socialinė parama).

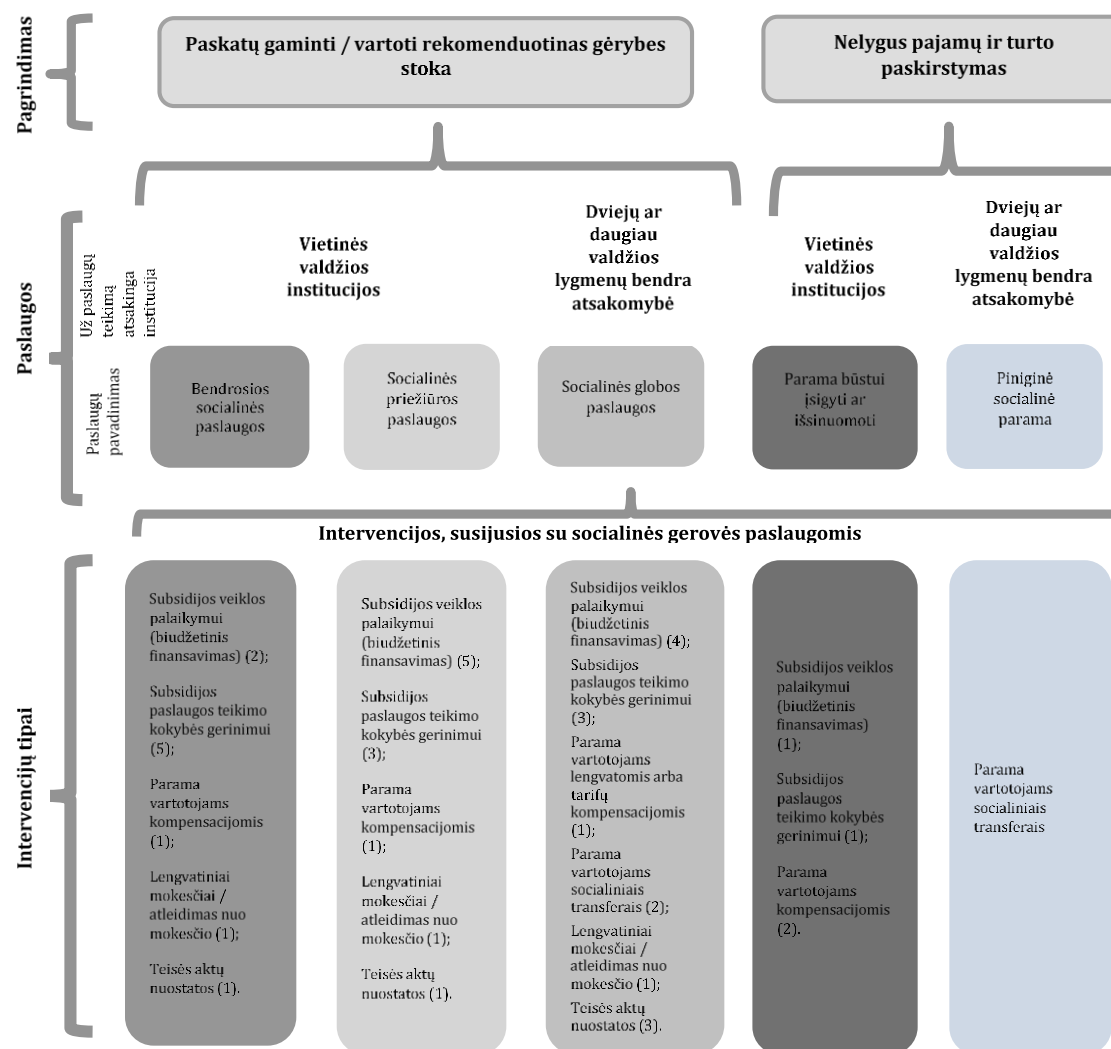
2.9.1.1 VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ TEIKIMO SEKTORIUJE PAGRINDIMAS

Socialinės apsaugos sektoriuje viešojo sektoriaus vykdomo paslaugų teikimo svarbiausias pagrindimas yra paskatų gaminti / vartoti rekomenduotinas gėrybes stoka bei nelygus pajamų ir turto paskirstymas. Kasdienė pagalba socialinėse, globos institucijose ar asmens namuose laikoma rekomenduotina gėrybe. Pirma, dalis tikslinės grupės nebūtinai suvokia jiems teikiamų priežiūros ir socialinės integracijos paslaugų konkrečią asmeninę naudą. Pavyzdžiui, vaikai su negalia ar vaikai iš socialinės rizikos šeimų dar negali suvokti socialinės integracijos naudos. Antra, kai kurių socialinių paslaugų vartojimas kuria išorinę naudą kitiems, visų pirma, šeimos nariams ir visuomenei apskritai. Pavyzdžiui, kiekvienas visuomenės narys gauna naudą iš priklausomybes turintiems asmenims skirtų paslaugų dėl nusikalstamumo sumažėjimo.

Nelygus pajamų ir turto paskirstymas sąlygoja socialinių išmokų arba paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti poreikį.

Didžiausia lėšų dalis yra skiriama įprastiniam viešųjų paslaugų teikimui, kadangi visos analizuojamos socialinės paslaugos yra pilnai ar iš dalies subsidijuojamos biudžeto lėšomis. Tai leidžia užtikrinti lygias galimybes gauti paslaugas, nepriklausomai nuo asmens (šeimos) pajamų.

Žemiau pateiktoje schemoje dekonstruojama bendra valstybės intervencijų Lietuvos socialinės apsaugos sektoriuje logika. Schemos viršuje nurodyti viešojo sektoriaus vykdomo paslaugų teikimo pagrindimai, prie kurių priskirtos atitinkamų tipų paslaugos. Pastarosios suklasifikuotos ne tik pagal jų teikimo pagrindimą, bet ir pagal už jų teikimą atsakingą instituciją. Kitos valstybės intervencijos priskirtos paslaugoms, su kuriomis susijęs jų įgyvendinimas. Paslauga ir su ja susijusios intervencijos pažymėtos ta pačia spalva.

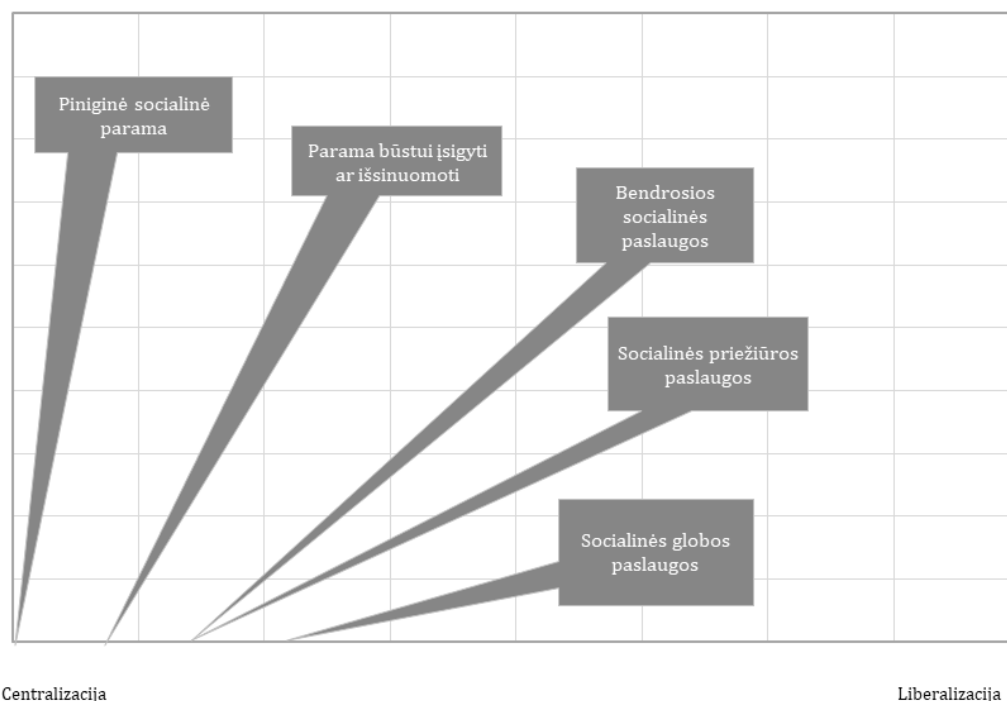

PAVEIKSLAS 43. LIETUVOS SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIAUS INTERVENCIJŲ LOGIKA

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

2.9.1.2 PASLAUGŲ TEIKIMO LIBERALIZACIJOS LYGIS

Žemiau pateiktame paveiksle Lietuvos socialinės apsaugos sektoriaus viešosios paslaugos išreitinguotos pagal jų teikimo liberalizacijos lygį. Sektoriaus paslaugų reitingavimui pagal jų teikimo liberalizacijos lygį pasitelkti kriterijai – už paslaugos teikimą atsakingas subjektas (labiausiai centralizuotas už paslaugos teikimą atsakingas subjektas – valstybės / savivaldybės institucija (tiesiogiai), labiausiai liberalizuotas už paslaugos teikimą atsakingas subjektas – rinkos subjektas (teikėjas)); dažniausiai taikoma viešosios paslaugos teikimo forma (labiausiai centralizuota paslaugos teikimo forma – tiesiogiai valstybės / savivaldybės institucijos vykdomas paslaugos teikimas); paslaugos kainos vartotojui nustatymas (ar paslauga yra nemokama, ar ji yra mokama, tačiau jos kainos nustatymas nėra apibrėžtas teisės aktuose, ar paslaugos kainos nustatymas yra apibrėžtas teisės aktuose ir vykdomas atsakingų valdžios institucijų); viešųjų teikėjų rinkos dalis (100 procentų, daugiau nei 66 procentai, 34–66 procentai, mažiau nei 34 procentų).

PAVEIKSLAS 44. LIETUVOS SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIAUS VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ VIETA LIBERALIZACIJOS-CENTRALIZACIJOS SKALĖJE

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

Nustatyta, kad socialinės globos paslaugų teikimas yra labiausiai liberalizuotas, lyginant su kitų socialinės apsaugos sektoriaus paslaugų teikimu. Nors paslaugų kainų vartotojams nustatymas yra apibrėžtas teisės aktuose, paslaugų teikimo rinkoje dalyvauja tiek valstybės institucijos, tiek privatūs subjektai, o viešieji paslaugų teikėjai užima mažiau nei 66 procentus rinkos ³⁰².

³⁰² Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2016 m. 4131 vaikas gyveno valstybės ir savivaldybės globos namuose ir panašiose institucijose, 6421 vaikas gyveno visuomeninių organizacijų ir parapijų vaikų globos namuose bei šeimynose (šeimyniniuose globos namuose); 2681 pagyvenęs asmuo gyveno valstybės ir savivaldybių globos įstaigose, 2041 pagyvenęs asmuo

Parama būstui įsigyti ar išsinuomoti vis dar yra teikiama gana centralizuotai. Šiuo metu aprūpinimas socialiniu būstu išlieka pagrindinė savivaldybių administruojama intervencija. Nors rinkoje nuomojamo būsto dalis pamažu auga, viešieji teikėjai užima vis dar reikšmingą paslaugų teikimo rinkos dalį. Paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti paslaugų kainų vartotojams nustatymas yra apibrėžtas teisės aktuose ir vykdomas atsakingų valdžios institucijų.

Apskritai, socialinių paslaugų teikimas išlieka labiau centralizuotas, nors privačių subjektų dalyvavimas sektoriuje ir auga³⁰³.

Dėl didelio Lietuvos socialinės apsaugos sektoriuje identifikuotų paslaugų skaičiaus nėra galimybių jas visas įtraukti į tolesnę analizę. Kadangi studijos tikslas yra nustatyti finansinių priemonių diegimo ar aktyvesnio privataus sektoriaus paslaugų teikėjų dalyvavimo galimybes, tolesnei analizei buvo pasirinktos trys paslaugų grupės, kurių įgyvendinimas šiuo metu yra labiausiai liberalizuotas – bendrosios socialinės paslaugos, socialinės priežiūros paslaugos ir socialinės globos paslaugos, bei paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti paslauga, teikiama santykinai centralizuotai, tačiau turinti daugiausiai perspektyvų pritraukti privačius paslaugų teikėjus.

2.9.2 PASLAUGŲ IR SUSIJUSIŲ INTERVENCIJŲ, ATRINKTŲ TOLESNEI ANALIZEI, PRISTATYMAS

Šiame skyriuje pristatomos tolesnei analizei atrinktos paslaugos ir susijusios intervencijos. Tolesnei analizei buvo atrinktos keturių tipų Lietuvos socialinės apsaugos sektoriaus paslaugos:

- Bendrosios socialinės paslaugos;
- Socialinės priežiūros paslaugos;
- Socialinės globos paslaugos;
- Parama būstui įsigyti ar išsinuomoti.

Šiame skyriuje pristatomi aukščiau įvardytų paslaugų pagrindiniai politikos tikslai, paslaugų teikimo būdai ir susijusios intervencijos.

2.9.2.1 PAGRINDINIAI SEKTORIAUS POLITIKOS TIKSLAI, SUSIJĘ SU TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTOMIS PASLAUGOMIS

Lietuvos socialinės apsaugos sektoriui priskirtos paslaugos yra nukreiptos į gyvenimo kokybės gerinimą ir socialinės atskirties mažinimą. Nors gyvenimo kokybė priklauso nuo daugelio veiksnių ir patenka į daugumos viešosios politikos kryptį objektą, socialinės apsaugos sektorius vaidina svarbų vaidmenį tenkinant socialinės atskirties riziką patiriančių žmonių poreikius ir padedant jiems įveikti sunkumus. 2016 metais daugiau nei 30 procentų Lietuvos gyventojų patyrė skurdo ar socialinės atskirties riziką³⁰⁴.

gyveno visuomeninių organizacijų, parapijų ir privačiuose globos namuose; 6389 asmenys su negalia gyveno valstybės ir savivaldybių globos įstaigose, 296 asmenys su negalia gyveno visuomeninių organizacijų, parapijų ir privačiuose globos namuose.

³⁰³ Remiantis Lietuvos statistikos departamento pateikiamais duomenimis ir savivaldybių tarybų patvirtintais socialinių paslaugų planais

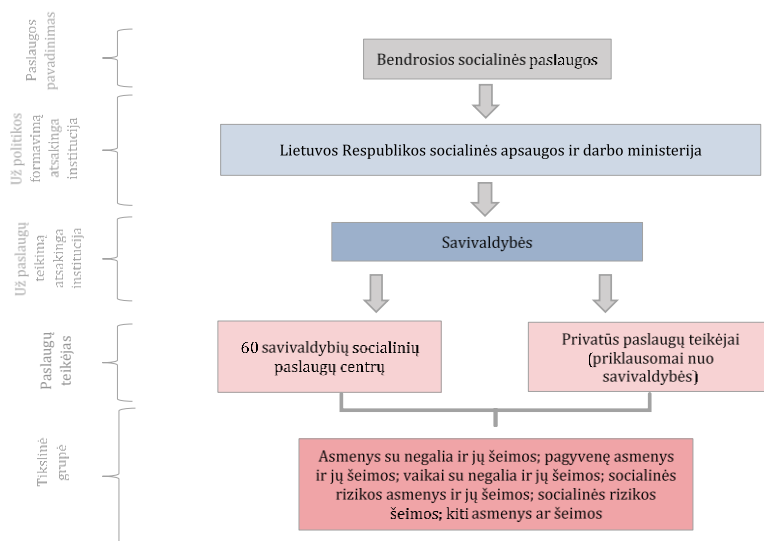
³⁰⁴ Eurostat, 2016 (Kodas: t2020_50)

Nepaisant tam tikrų svyravimų, ši dalis išlieka stabili, nors bendras skurdo rizikoje gyvenančių žmonių skaičius dėl mažėjančio gyventojų skaičiaus mažėja³⁰⁵.

Pagrindinis socialinių paslaugų tikslas yra sukurti sąlygas asmeniui (šeimai) vystyti socialinių problemų sprendimo gebėjimus ir skatinti socialinę įtrauktį³⁰⁶. 2014–2020 metų Nacionalinėje pažangos programoje išskirtos pagrindinės socialinės grupės, kurioms būtina skirti daugiau dėmesio ir suteikti geresnes paslaugas, siekiant didinti socialinę įtrauktį – vaikai, pagyvenę asmenys, asmenys su negalia ir rizikos grupės asmenys ar šeimos. Pastaraisiais metais taip pat vis daugiau dėmesio skiriama visų tipų šeimoms, ypač jaunoms, susiduriančioms su vaikų priežiūros ir apsirūpinimo būstu iššūkiais. Šiuo metu socialinės apsaugos sistemoje vyksta laipsniški pokyčiai, siekiant sumažinti priklausomybę nuo institucinės socialinės globos ir iš dalies pakeisti ją bendruomenės ar asmens namuose teikiamomis socialinės priežiūros paslaugomis, padedančiomis didinti ir palaikyti pagyvenusių asmenų ir asmenų su negalia nepriklausomybę bei suteikti tėvų globos netekusiems vaikams šeimos modeliu grįstą globą³⁰⁷.

2.9.2.2 TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTŲ PASLAUGŲ TEIKIMO IR FINANSAVIMO STRUKTŪRA

Žemiau pateiktuose paveiksluose pavaizduota kiekvieno tolesnei analizei atrinktų paslaugų tipo struktūra. Kiekvieno tipo paslaugos atveju nurodytas jos pavadinimas bei už politikos formavimą ir paslaugos teikimą atsakinga (-os) institucija (-os). Rausvuose laukeliuose nurodyti paslaugų teikėjai ir tikslinė (-ės) grupė (-ės).

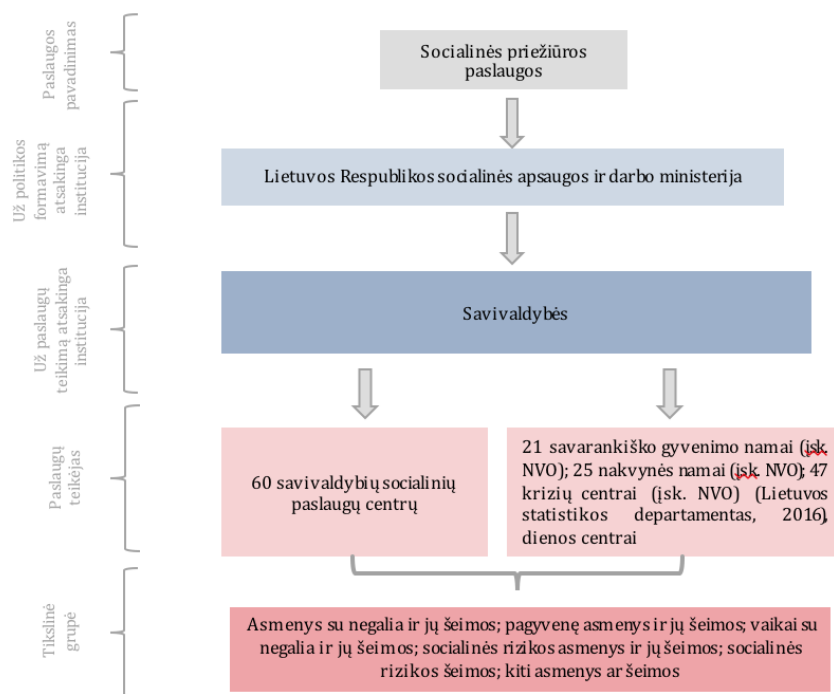
PAVEIKSLAS 45. BENDRŲJŲ SOCIALINIŲ PASLAUGŲ TEIKIMO MECHANIZMAI LIETUVOS SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

305 Eurostat, 2016 (Kodas: t2020_50)

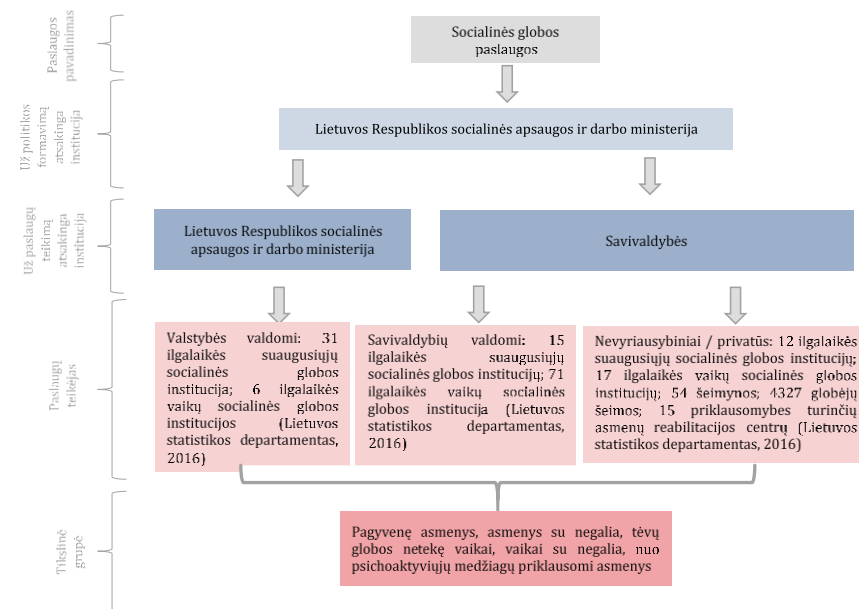
306 LR socialinių paslaugų įstatymas, 2006 sausio 19 d., No. X-493

307 LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas dėl perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neigaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014–2020 metų veiksmų plano patvirtinimo, 2014 vasario 14 d., Nr. A1-83; LR Vyriausybės nutarimas dėl Nacionalinės neigaliųjų socialinės integracijos 2013-2019 m. programos patvirtinimo, 2012 lapkričio 21, Nr. 1408

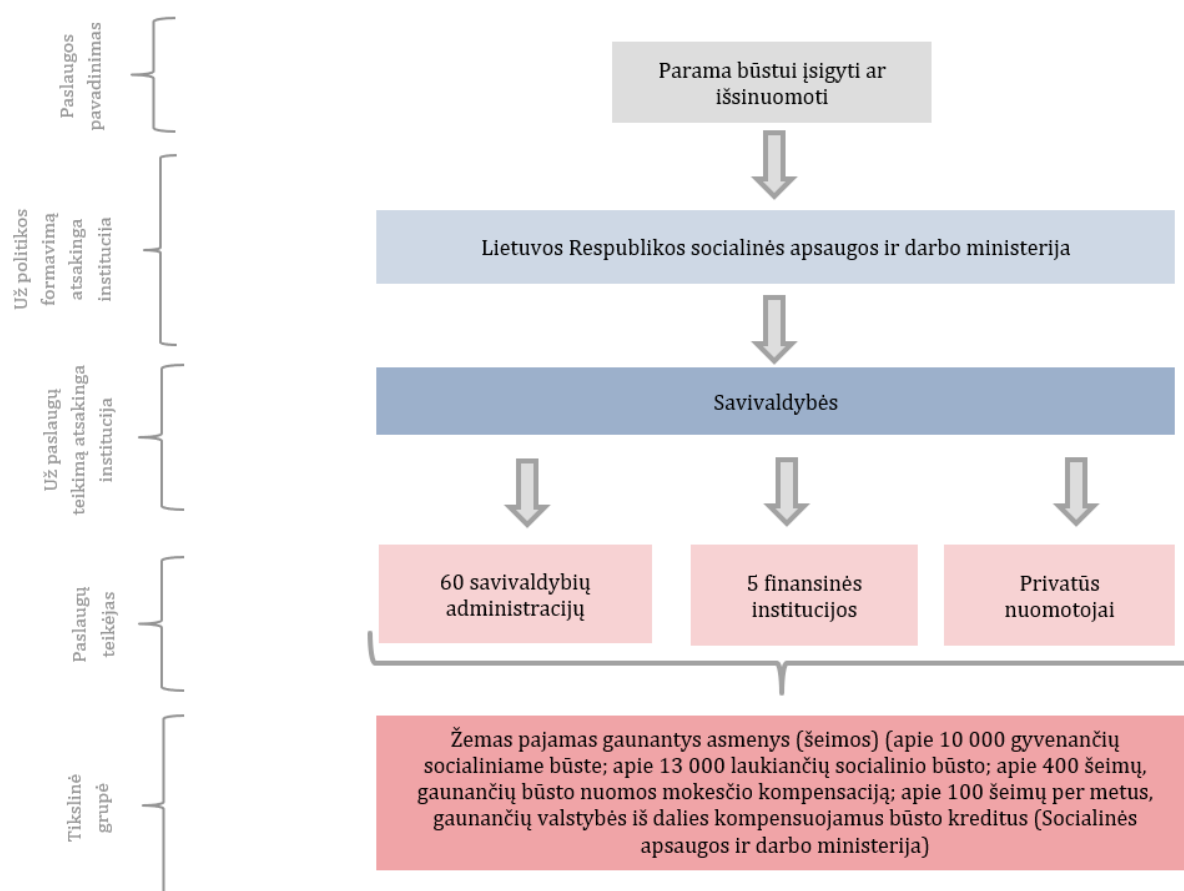
PAVEIKSLAS 46. SOCIALINĖS PRIEŽIŪROS PASLAUGŲ TEIKIMO MECHANIZMAI LIETUVOS SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIJE

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

PAVEIKSLAS 47. SOCIALINĖS GLOBOS PASLAUGŲ TEIKIMO MECHANIZMAI LIETUVOS SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIJE

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

PAVEIKSLAS 48. PARAMOS BŪSTUI ĮSIGYTI AR IŠSINUOMOTI PASLAUGŲ TEIKIMO MECHANIZMAI LIETUVOS SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

Finansavimo atžvilgiu socialinės globos paslaugos yra didžiausios iš tolesnei analizei atrinktų Lietuvos socialinės apsaugos sektoriaus paslaugų. Kasmetinės viešosios išlaidos analizuojamoms socialinės globos paslaugoms sudaro apie 150 mln. eurų³⁰⁸ (neskaitant vartotojų tiesiogiai apmokamos paslaugų kainos dalies). Didžiausia lėšų dalis tenka pagyvenusių asmenų, asmenų su negalia ir tėvų globos netekusių vaikų ilgalaikiai institucinei globai. Pagrindiniai socialinės globos finansavimo šaltiniai yra savivaldybių ir valstybės biudžetai.

³⁰⁸ BGI Consulting skaičiavimai remiantis duomenimis, pateikiamais savivaldybių socialinių paslaugų planuose, ESIF panaudojimą reglamentuojančiuose dokumentuose, kituose biudžeto išlaidas numatančiuose dokumentuose

2.9.2.3 INTERVENCIJOS, SUSIJUSIOS SU TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTOMIS PASLAUGOMIS

Kiekviena iš tolesnei analizei atrinktų paslaugų turi susijusias, jos teikimą įgalinančias intervencijas. Visos su bendrųjų socialinių paslaugų, socialinės priežiūros paslaugų, socialinės globos paslaugų ir paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti paslaugų teikimu susijusios intervencijos pristatytos lentelėje žemiau.

LENTELĖ 172. INTERVENCIJOS, SUSIJUSIOS SU TOLESNEI ANALIZEI ATRINKTOMIS PASLAUGOMIS

Paslaugos pavadinimas	Intervencijos tipas	Intervencijos pavadinimas
Bendrosios socialinės paslaugos	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)	Subsidija bendrųjų socialinių paslaugų teikimui (socialinių paslaugų centruose ar panašiose institucijose)
	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)	Subsidija nemokamam mokinių maitinimui mokyklose
	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui	Subsidija pagalbai maisto produktais (Europos pagalbos labiausiems skurstantiems asmenims fondas)
	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui	Subsidijos nevyriausybiniams organizacijoms teikti bendrąsias socialines ir socialinės priežiūros paslaugas (savivaldybių biudžetai)
	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui	Subsidijos nevyriausybiniams organizacijoms teikti bendrąsias socialines ir socialinės priežiūros paslaugas (valstybės biudžetas)
	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui	ESIF investicijos darbui su šeimomis
	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui	ESIF investicijos socialinių paslaugų infrastruktūros plėtrai
	Parama vartotojams kompensacijomis	Pagalbos pinigai, kai socialines paslaugas asmeniui (šeimai) veiksmingiau organizuoti pinigais
	Lengvatiniai mokesčiai/atleidimas nuo mokesčio	Socialinių paslaugų neapmokestinimas PVM
	Teisės aktų nuostatos	Teisės aktų nuostatos, įtvirtinančios maksimalius mokėjimo už socialines paslaugas dydžius vartotojams
Socialinės priežiūros paslaugos	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)	Subsidija socialinių paslaugų teikimui dienos centruose
	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)	Subsidija pagalbos į namus teikimui
	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)	Subsidija socialinės priežiūros paslaugų teikimui socialinės rizikos šeimoms
	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)	Subsidija paslaugų teikimui savarankiško gyvenimo namuose
	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)	Subsidija paslaugų teikimui nakvynės namuose, krizių centruose
	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui	Subsidijos nevyriausybiniams organizacijoms teikti bendrąsias socialines ir socialinės priežiūros paslaugas (savivaldybių biudžetai)
	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui	Subsidijos nevyriausybiniams organizacijoms teikti bendrąsias socialines ir socialinės priežiūros paslaugas (valstybės biudžetas)

Paslaugos pavadinimas	Intervencijos tipas	Intervencijos pavadinimas
	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui	ESIF investicijos socialinių paslaugų infrastruktūros plėtrai
	Parama vartotojams kompensacijomis	Pagalbos pinigai, kai socialines paslaugas asmeniui (šeimai) veiksmingiau organizuoti pinigais
	Lengvatiniai mokesčiai/atleidimas nuo mokesčio	Socialinių paslaugų neapmokestinimas PVM
	Teisės aktų nuostatos	Teisės aktų nuostatos, įtvirtinančios maksimalius mokėjimo už socialines paslaugas dydžius vartotojams
Socialinės globos paslaugos	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)	Subsidija dienos socialinės globos paslaugų teikimui asmens namuose
	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)	Subsidija dienos socialinės globos paslaugų teikimui institucijoje
	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)	Subsidija trumpalaikės / ilgalaikės socialinės institucinės globos paslaugų teikimui pagyvenusiems asmenims ir asmenims su negalia
	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)	Subsidija trumpalaikės / ilgalaikės socialinės institucinės globos teikimui vaikams
	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui	ESIF parama integralios pagalbos į namus teikimui
	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui	ESIF investicijos socialinių paslaugų infrastruktūros plėtrai
	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui	ESIF parama asmenų, priklausomų nuo psichoaktyviųjų medžiagų, socialinei integracijai
	Parama vartotojams socialiniais transferais	Globos (rūpybos) išmokos tikslinis priedas vaiko globėjui (rūpintojui) už vaiką, kuriam globa (rūpyba) nustatyta šeimoje
	Parama vartotojams socialiniais transferais	Pagalbos pinigai vaikus globojančiai šeimai už vaikų priežiūrą ar globą (rūpybą)
	Parama vartotojams lengvatomis arba tarifų kompensacijomis	Kompensacijos pagyvenusiems asmenims ir asmenims su negalia, trumpalaikę / ilgalaikę socialinę globą gaunantiems globos institucijose
	Lengvatiniai mokesčiai/atleidimas nuo mokesčio	Socialinių paslaugų neapmokestinimas PVM
	Teisės aktų nuostatos	Teisės aktų nuostatos, nustatančios reikalavimus socialinės globos teikimo licencijai įgyti
	Teisės aktų nuostatos	Teisės aktų nuostatos, nustatančios maksimalią subsidijuojamą ilgalaikės / trumpalaikės globos institucijose kainą
	Teisės aktų nuostatos	Teisės aktų nuostatos, įtvirtinančios maksimalius mokėjimo už socialines paslaugas dydžius vartotojams
Parama būstui įsigyti ar išsinuomoti	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)	Subsidija socialinio būsto fondo plėtrai

Paslaugos pavadinimas	Intervencijos tipas	Intervencijos pavadinimas
	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui	ESIF investicijos į socialinio būsto fondo plėtrą
	Parama vartotojams kompensacijomis	Valstybės iš dalies kompensuojami būsto kreditai
	Parama vartotojams kompensacijomis	Dalinė būsto nuomos ar išperkamosios būsto nuomos mokesčių kompensacija

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

Toliau šioje studijoje pateikiama informacija ne apie pačias paslaugas, o apie su jomis susijusias intervencijas.

2.9.3 DUOMENYS APIE ANALIZUOJAMAS VALSTYBĖS INTERVENCIJAS LIETUVOS SVEIKATOS APSAUGOS SEKTORIJE

Šiame skyriuje pristatoma tolesniam vertinimui atrinktų valstybės intervencijų analizė. Skyriuje pateikiamos lentelės, pristatančios pagrindinę informaciją apie kiekvieną iš intervencijų, toliau pateikiama valstybės intervencijų analizė pagal kiekvieną iš metodologijoje apibrėžtų vertinimo kriterijų.

LENTELĖ 173. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIJE (1)

Intervencijos pavadinimas	Subsidija bendrųjų socialinių paslaugų teikimui (socialinių paslaugų centruose ar panašiose institucijose)
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)
Trumpas intervencijos aprašymas	Savivaldybių socialiniai centrai ir panašios įstaigos tikslinėms grupėms teikia informaciją, konsultavimą, tarpininkavimą, transporto organizavimą ir panašias paslaugas. Tos pačios paslaugos gali būti neatskiriama kitų intervencijų dalis (dienos centrai, laikina globa ir t.t.) Pastarosios intervencijos yra analizuojamos atskirai. (bendrosios socialinės paslaugos)
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1996 – iki dabar. Intervencijos įgyvendinimas yra stabilus.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis tikslas yra sukurti sąlygas asmeniui (šeimai) vystyti socialinių problemų sprendimo gebėjimus ir skatinti socialinę įtrauktį.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR socialinių paslaugų įstatymas, 2006 m. sausio 19d., Nr. X-493.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Tikslinėms grupėms suteikti reikiamą informaciją, teisinę, organizacinę ir panašią pagalbą; padėti analizuoti problemas; riboto judėjimo žmones aprūpinti transportavimo paslaugomis; kita.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Finansuoti bendrųjų socialinių paslaugų tiekimą. LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas dėl socialinių paslaugų katalogo patvirtinimo, 2006 m. balandžio 5d., Nr. A1-93.

	LR Vyriausybės nutarimas dėl socialinių paslaugų finansavimo ir lėšų apskaičiavimo metodikos patvirtinimo, 2006 m. spalio 10 d., Nr. 978. Savivaldybių lygmens dokumentai patvirtinti vietinių tarybų.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Savivaldybės
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Savivaldybės biudžetas
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Privatūs fondai
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMIAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešojo administravimo institucija (-os) Biudžetinė įstaiga (-os) Valstybės/savivaldybės ar jų institucijų įsteigta viešoji įstaiga (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Kasmetinis biudžetinis finansavimas
Kiti viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdai	Privačios pelno siekiančios įmonės Privačios nevyriausybinių organizacijos
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji pirkimai
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Konkursas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinės paramos dydis apskaičiuojamas atsižvelgiant į poreikį finansuoti institucijos ūkio išlaidas. (viešiesiems tiekėjams) Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas pagal teikiamų paslaugų skaičių, taikant fiksuotą dydį. (viešiesiems tiekėjams)
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	34-66%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Suaugusieji, turintys negalią ir jų šeimos; Pagyvenę asmenys ir jų šeimos; Vaikai, turintys negalią ir jų šeimos; Rizikos grupėje esantys suaugusieji ir jų šeimos; Socialinės rizikos šeimos; Kiti žmonės ar šeimos.
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams būtinas paslaugas ir informaciją.
Privalomumas vartotojams	Vartotojai patys gali pasirinkti, ar pasinaudoti intervencija.
Intervencijos gavėjų atrankos kriterijai	Kiekvieno asmens galimybės naudotis intervencija vertinamos individualiai. Vertinant asmens galimybes atsižvelgiama į: Pajamas, su socialiniu statusu susijusius kriterijus, sveikatos būklę.

Intervencijos poveikis	Ši intervencija daro teigiamą poveikį jos vartotojams, nes ji, nepriklausomai nuo pajamų, užtikrina vienodą prieigą prie bendrųjų socialinių paslaugų. Bendrosios socialinės paslaugos klientams teikia pagrindinę pagalbą ir informaciją, taip pat platesnes socialines paslaugas, kaip socialinę paramą ar socialinę priežiūrą.
Nenumatyta intervencijos poveikis	Intervencija nesukuria jokio nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Intervencijos įgyvendinimas dėl bendrųjų socialinių paslaugų (teikiamų kaip atskira paslauga, neįtraukta į kitas paslaugas) skiriasi tarp savivaldybių. Dalis savivaldybių daugiausiai pasikliauna savo pačių ištekliais, teikiančiais bendrąsias socialines paslaugas (biudžetinėmis įstaigomis ar savivaldybės įsteigtomis ne pelno siekiančiomis organizacijomis), o kita dalis perka dalį paslaugų rinkoje. Pagrindinis iššūkis, susijęs su pirmąja savivaldybių grupe, yra palyginti didelės biudžeto institucijų, kurios yra mažiau lanksčios lyginant su mažesniais, į vartotojus orientuotais paslaugų tiekėjais, išlaikymo išlaidos. Kita vertus, nors bendrųjų paslaugų pirkimas leidžia savivaldybėms geriau reaguoti į besikeičiančius klientų norus, privatiems teikėjams trūksta organizacinių išteklių stabilumo. Tai gali tapti iššūkiu, ypač mažesnėms savivaldybėms, turinčioms nedidelę alternatyvių paslaugų tiekėjų rinką. Be to, kai kurie ilgalaikiai privatūs paslaugų tiekėjai vystosi kartu su priklausomybe nuo laiko bei viešųjų lėšų ir tampa tokiais pat nelanksčiais ir brangiais, kaip kitos savivaldybės. ³⁰⁹ Bendrųjų socialinių paslaugų pirkimas iš privačių teikėjų turėtų būti vykdomas pagal viešųjų pirkimų įstatymą. Dažniausiai savivaldybės potencialiems tiekėjams pateikia griežtas sąlygas ir pasirenka teikėją, remdamiesi mažiausia pasiūlyta kaina. Šis būdas apriboja galimybes finansuoti alternatyvias, pažangias paslaugas, kurias galėtų pasiūlyti privatūs paslaugų teikėjai, ir prisidėjimą prie socialinės įtraukties tikslų geresnio siekimo.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Net jei yra pastebimi kai kurie intervencijos trūkumai, nėra jokio svarstymo ir būtinybės pakeisti ar atsisakyti intervencijos.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 174. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIJE (2)

Intervencijos pavadinimas	Subsidija nemokamam mokinių maitinimui mokyklose
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)
Trumpas intervencijos aprašymas	Mokiniams iš žemas pajamas gaunančių šeimų teikiamas nemokamas kasdienis maitinimas mokykloje.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2006 – iki dabar. Nors buvo iniciatyvų siekiant padidinti gavėjų, kuriems gali būti skiriama pagalba, sąrašą, tačiau intervencijos įgyvendinimas šiuo metu išlieka stabilus.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Suteikti paramą vaikams iš žemas pajamas gaunančių šeimų.

³⁰⁹ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu.

Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR socialinės paramos mokiniams įstatymas, 2006 m. birželio 13 d., Nr. X-686. LR socialinių paslaugų įstatymas, 2006 m. sausio 19 d., Nr. X-493).
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Suteikti mokiniams kasdienį maitinimą.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Finansuoti ingredientų pirkimą ir maisto paruošimą. LR Vyriausybės nutarimas dėl LRV 2009 m. gruodžio 23 d. nutarimo Nr. 1770 "Dėl mokinių nemokamo maitinimo mokyklose tvarkos aprašo patvirtinimo" pakeitimo, 2014 m. vasario 19 d., Nr. 171. LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas dėl Specialių tikslinių dotacijų savivaldybių biudžetams lėšų apskaičiavimo metodikos patvirtinimo, 2006 m. liepos 13 d., Nr. A1-193.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija Savivaldybės
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Savivaldybės biudžetas Privatūs fondai
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklausos ir pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Biudžetinė įstaiga (-os) Valstybės/savivaldybės ar jų institucijų įsteigta viešoji įstaiga (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Kasmetinis biudžetinis finansavimas
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios pelno siekiančios įmonės Privačios nevyriausybines organizacijos
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Kasmetinis biudžetinis finansavimas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas pagal gaunančių paslaugą subjektų skaičių.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams	<34%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Mokiniai iš žemas pajamas gaunančių šeimų, 63550 žmonės (Lietuvos statistikos departamentas, 2016)
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams reikiamas paslaugas
Privalomumas vartotojams	Vartotojai patys gali pasirinkti, ar pasinaudoti intervencija.
Intervencijos gavėjų atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar panašiai) priklausantys asmenys

Intervencijos poveikis	Ši intervencija daro teigiamą poveikį jos vartotojams, nes ji, nepriklausomai nuo pajamų, užtikrina tinkamą dienos mitybą.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija gali sukelti gėdą ar pažeminimo jausmą. Tikslinė intervencijos grupė yra mokiniai, kurie yra labiau pažeidžiami patyčių. Vaikų grupavimas pagal pajamas gali ižeisti mokinius ir taip paskatinti juos atsisakyti paramos.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Nėra pagrindinių iššūkių, susijusių su intervencijos įgyvendinimu. Nors buvo iniciatyvų siekiant padidinti gavėjų, kuriems gali būti skiriama pagalba, sąrašą, tačiau intervencijos įgyvendinimas šiuo metu išlieka stabilus.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio pakeisti ar sustabdyti intervencijos įgyvendinimą

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 175. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ LIETUVOS SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIJE (3)

Intervencijos pavadinimas	Subsidija pagalbai maisto produktais
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui
Trumpas intervencijos aprašymas	Parama maistu labiausiai skurstantiems. (Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondas)
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2014 – 2023 Intervencijos įgyvendinimas priklauso nuo ES lėšų prieinamumo.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Teikti materialinę pagalbą labiausiai skurstantiems.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	Pagalbos maistu ir (arba) pagrindinės materialinės pagalbos veiksmų programą dėl finansavimo iš Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondo Lietuvoje 2014-2020 m.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Teikti paramą maistu labiausiai skurstantiems
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Finansuoti maisto gavimą ir jo paskirstymą. LR socialinės apsaugos ir darbo ministro patvirtinti priemonių finansavimo sąlygų aprašai dėl Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondo.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Europos socialinio fondo agentūra
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	ES lėšos
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Valstybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs

Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešojo administravimo institucija (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Valstybinis planavimas
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios nevyriausybinių organizacijos
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Valstybinis planavimas
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Žmonės, gaunantys žemas pajamas, apie 280 tūkstančiai žmonių. (Programos duomenys)
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams reikiamas paslaugas
Privalomumas vartotojams	Vartotojai patys gali pasirinkti, ar pasinaudoti intervencija
Intervencijos gavėjų atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar panašiai) priklausantys asmenys
Intervencijos poveikis	Ši intervencija daro teigiamą poveikį jos vartotojams, nes ji suteikia tikslinei grupei pagalbą maisto tiekimu. Maisto tiekimas, o ne finansinė parama, padeda užtikrinti, kad valstybės lėšos bus naudojamos pirminiam intervencijos tikslui įgyvendinti. Kita vertus, intervencija neapima tikslinės grupės socialinės atskirties problemos klausimo, nes ji skirta patenkinti esamus pagrindinius poreikius, o ne ilgalaikį sprendimą.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija gali lemti tikslinės grupės priklausomybę nuo socialinės paramos.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Anksčiau intervencijos įgyvendinimas susidūrė su keletu problemų, susijusių su neefektyviu lėšų panaudojimu. Po tam tikrų institucinių pokyčių atrodo, kad minėtieji klausimai yra išspręsti.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio pakeisti ar sustabdyti intervencijos įgyvendinimą

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 176. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIJE (4)

Intervencijos pavadinimas	Subsidijos nevyriausybiniams organizacijoms teikti bendrąsias socialines ir socialinės priežiūros paslaugas (savivaldybių biudžetai)
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui
Trumpas intervencijos aprašymas	Dauguma savivaldybių papildomai finansuoja įvairias nevyriausybinių organizacijų veiklas, nukreiptas į atitinkamas socialines problemas, įskaitant dienos centrus vaikams ir (ar) vyresnio amžiaus žmonėms, darbą su rizikos grupėje esančiomis šeimomis ir kita. Lėšos paskirstomos konkursu.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	Priklauso nuo konkrečios programos. Numatytas finansavimas intervencijai kiekvienais metais skiriasi.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Priklauso nuo konkrečios programos
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymas, 2013 m. gruodžio 19 d., Nr. XII-717. Programų dokumentai

Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Didinti nevyriausybinių organizacijų dalyvavimą ir plėtoti socialines paslaugas.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Finansuoti nevyriausybinių organizacijų projektus, skirtus konkrečioms socialiniams klausimams (patikslinta projekto konkurso dokumentuose) Savivaldybių lygio dokumentai, patvirtinti vietos tarybų ir (ar) savivaldybių administracijos, dėl NVO projektų konkursų.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Vietinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Savivaldybės
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Savivaldybių biudžetai
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios nevyriausybines organizacijos
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Konkursas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas pagal teikiamų paslaugų skaičių
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	0%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Įvairios grupės, turinčios teisę į socialines paslaugas.
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Priklauso nuo projekto
Privalomumas vartotojams	Vartotojai patys gali pasirinkti, ar pasinaudoti intervencija
Intervencijos gavėjų atrankos kriterijai	Priklauso nuo projekto
Intervencijos poveikis	Ši intervencija padeda išlaikyti NVO teikiamas socialines paslaugas. Paprastai viešasis finansavimas per projekto konkursus (o ne viešuosius pirkimus) leidžia NVO įgyvendinti pažangius, į vartotojus orientuotus projektus. Kita vertus, intervencijos poveikis yra ribotas dėl mažo programų biudžeto.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Atsižvelgiant į tai, kad tam tikra savivaldybių lėšų dalis kasmet paskirstoma privačių socialinių paslaugų tiekėjams, kai kurios organizacijos gali tai interpretuoti, kaip pažadą, jog kasmet bus finansuojamos jų veiklos. Toks požiūris gali neigiamai paveikti paslaugų kokybę ir efektyvumą. ³¹⁰
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Nors savivaldybės kiekvienais metais organizuoja nevyriausybinių organizacijų projektų konkursus, tačiau gali skirtis paslaugų teikėjų, tikslinių projektų grupių, finansuojamų veiklos rūšių tinkamumo kriterijai. Tai gali sukelti NVO, kurių kasmetinė veikla priklauso nuo savivaldybių finansavimo, nestabilumą. Savivaldybių lėšos gali būti naudojamos remiantis politinėmis preferencijomis, o ne realia socialinių paslaugų paklausa..

³¹⁰ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu.

Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Tikimasi, kad intervencija papildys kitas intervencijas, teikiančias reguliarias biudžeto subsidijas įvairių socialinių paslaugų teikimui. Paprastai kiekviena savivaldybė finansuoja NVO projektus, kurie padeda didinti atitinkamų paslaugų, kurios neapima viešųjų ar privačiųjų paslaugų teikėjų, atrinktų remiantis viešųjų pirkimų reikalavimais, tiekimą.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio pakeisti ar sustabdyti intervencijos įgyvendinimą

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 177. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIJE (5)

Intervencijos pavadinimas	Subsidijos nevyriausybiniams organizacijoms teikti bendrąsias socialines ir socialinės priežiūros paslaugas (valstybės biudžetas)
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui
Trumpas intervencijos aprašymas	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija tvarko įvairias programas skirtas spręsti socialinių paslaugų prieinamumo ir kokybės klausimus, įskaitant vaikų dienos centrų finansavimą, neįgaliųjų socialinės integracijos paslaugas ir specializuotus smurto aukų paramos centrus. Programos gali būti laikomos kaip papildomas elementas savivaldybių iniciatyvoms, teikiant bendras ir socialines paslaugas. Dauguma ministerijos programų yra skirtos NVO teikiamoms socialinėms paslaugoms, tačiau kai kuriais atvejais savivaldos institucijos taip pat gali gauti valstybės paramą.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	Įgyvendinimo stabilumas skiriasi priklausomai nuo konkrečios programos ir realių poreikių. Kai kurių programų įgyvendinimas yra stabilus daugiau nei 10 metų, pvz., metinis finansavimas vaikų dienos centrams ar socialinės integracijos paslaugos žmonėms su negalia.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Priklauso nuo konkrečios programos.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR socialinių paslaugų įstatymas, 2006 m. sausio 19 d., Nr. X-493; Programos specifiniai dokumentai, kuriuos patvirtino Socialinės apsaugos ir darbo ministras.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Priklauso nuo konkrečios programos.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Finansuoti nevyriausybinių organizacijų projektus, skirtus konkrečioms socialiniams klausimams (patikslinta projekto konkurso dokumentuose) LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas dėl socialinių paslaugų katalogo patvirtinimo, 2006 m. balandžio 5 d., Nr. A1-93; Programos specifiniai dokumentai, kuriuos patvirtino Socialinės apsaugos ir darbo ministras.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo; Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Lietuvos socialinės apsaugos ir darbo ministerija; Savivaldybės

Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Savivaldybių biudžetas Privatūs fondai
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Biudžetinė įstaiga (-os) Valstybės/savivaldybės ar jų institucijų įsteigta viešoji įstaiga (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Konkursas
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios nevyriausybines organizacijos
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Konkursas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas pagal teikiamų paslaugų skaičių
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams	<34%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Pagyvenę asmenys ir jų šeimos; Žmonės, turintys negalią, ir jų šeimos; Vaikai iš socialinės rizikos šeimų ir jų šeimos; Vaikai iš žemas pajamas gaunančių šeimų ir jų šeimos; Kiti vaikai ir jų šeimos; Rizikos grupėje esantys žmonės ir jų šeimos; Smurto aukos ir jų šeimos; Kitos grupės.
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams reikiamas paslaugas
Privalomumas vartotojams	Vartotojai patys gali pasirinkti, ar pasinaudoti intervencija
Intervencijos gavėjų atrankos kriterijai	Priklauso nuo programos ir projekto
Intervencijos poveikis	Ši intervencija padeda išlaikyti NVO teikiamas socialines paslaugas. Paprastai viešasis finansavimas per projekto konkursus (o ne viešuosius pirkimus) leidžia NVO įgyvendinti pažangius, į vartotojus orientuotus projektus. Kita vertus, intervencijos poveikis yra ribotas dėl mažo programų biudžeto.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Atsižvelgiant į tai, kad tam tikra savivaldybių lėšų dalis kasmet paskirstoma privačių socialinių paslaugų tiekėjams, kai kurios organizacijos gali tai interpretuoti, kaip pažadą, jog kasmet bus finansuojamos jų veiklos. Toks požiūris gali neigiamai paveikti paslaugų kokybę ir efektyvumą.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Kai kurios programos yra įgyvendinamos siekiant užtikrinti nuolatinį tam tikrų paslaugų teikimą, o ne palengvinti paslaugų kokybę ar kurti naujoviškus sprendimus. Pavyzdžiui, vaikų dienos centrų programa, kuriai vadovauja socialinės apsaugos ir darbo ministerija, kasmet finansuoja viešuosius ir privačius vaikų dienos centrus. Taigi, parama padeda palaikyti tam tikrų organizacijų veiklą. Nėra abejonių, kad vaikams, ypač tiems, kurie yra iš rizikos grupių, reikia dienos paslaugų, tačiau klausimas, kodėl paslaugų teikėjus atranka ir finansuoja valstybės institucijos. Už paslaugas, susijusias su vaikais, atsako savivaldybės. Jos organizuoja ir finansuoja kai kuriuos paslaugų tiekėjus. Tuo pačiu metu valstybinė parama konkrečiai savivaldybei priklausančioms organizacijoms atsiranda tiesiogiai, neapsvarsčius konkretaus konteksto. Dėl to gali būti neefektyviai naudojami išteklių, nes trūksta nuoseklumo tarp įvairių finansavimo šaltinių. Taip pat yra

	tendencija savivaldybėse mažinti išlaidas vaikų dienos centrams, žinant, kad pagrindinę paramą vis tiek teiks valstybė. ³¹¹
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Tikimasi, kad intervencija papildys kitas intervencijas, teikiančias reguliarias biudžeto subsidijas įvairių socialinių paslaugų teikimui.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Priklauso nuo programos.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 178. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE (6)

Intervencijos pavadinimas	ESIF investicijos darbui su šeimomis
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui
Trumpas intervencijos aprašymas	ESIF finansuojama priemonė, skirta dirbti su šeimomis.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2014 – 2023 Intervencijos įgyvendinimas priklauso nuo ESIF lėšų prieinamumo.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Gerinti prieigą prie prieinamų, tvarių ir kokybiškų paslaugų, įskaitant sveikatos priežiūrą ir visuotinės svarbos socialines paslaugas.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	2014-2020 metų Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijų veiksmų programa
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Suteikti šeimoms kompleksines paramos paslaugas krizių metu ir padėti suderinti darbą ir šeimos gyvenimą.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Finansuoti kompleksinės paramos teikimą šeimoms LR socialinės apsaugos ir darbo ministro patvirtinti priemonių finansavimo sąlygų aprašai (priemonė Nr. 08.4.1-ESFA-V-416).
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Europos socialinio fondo agentūra
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	ESIF fondai
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Valstybės biudžetas
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešojo administravimo institucija (-os) Biudžetinė įstaiga (-os) Valstybės/savivaldybės ar jų institucijų įsteigta viešoji įstaiga (-os)

³¹¹ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu.

Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Valstybinis planavimas
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Tinkami, kaip projekto partneriai; Privačios pelno siekiančios įmonės; Ne pelno siekiančios organizacijos; Privatūs asmenys.
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Valstybinis planavimas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas remiantis paslaugų teikėjų vertinimais.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams	34-66%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Šeimos
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams reikiamas paslaugas, įgūdžius ir informaciją.
Privalomumas vartotojams	Vartotojai patys gali pasirinkti, ar pasinaudoti intervencija
Intervencijos gavėjų atrankos kriterijai	Priklauso nuo projekto
Intervencijos poveikis	Poveikis nežinomas, nes intervencija pradėta įgyvendinti neseniai. Tikimasi, kad intervencija padės šeimoms krizių metu ir padės suderinti darbą ir šeimos gyvenimą.
Nenumatytas intervencijos poveikis	n/a
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Pagrindinis iššūkis, susijęs su intervencija, yra tai, jog jo įgyvendinimas priklauso nuo ESIF lėšų egzistavimo ir todėl nėra stabilus. Šiuo metu nėra jokių svarstymų, kaip pakeisti šias intervencijas kitomis, finansuojamomis iš nacionalinių fondų, ir nėra aišku, ar nuo 2020 m. ESIF lėšos bus skiriamos intervencijoms, skirtoms šeimoms paremti.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Intervencija galėtų būti pakeista panašiomis priemonėmis, finansuojamomis iš nacionalinių fondų. Tačiau šiuo metu aiškių planų nėra aiškių.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 179. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIJE (7)

Intervencijos pavadinimas	ESIF investicijos socialinių paslaugų infrastruktūros plėtrai
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui
Trumpas intervencijos aprašymas	ESIF finansuojama priemonė, skirta socialinių paslaugų infrastruktūrai plėtoti.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2014 – 2023 Intervencijos įgyvendinimas priklauso nuo ESIF lėšų prieinamumo.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Skatinti socialinę įtrauktį investuojant į infrastruktūrą ir taip gerinant galimybes naudotis socialinėmis, kultūrinėmis ir rekreacinėmis paslaugomis.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	2014-2020 metų Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijų veiksmų programa

Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Gerinti prieigą prie bendruomenės teikiamų socialinių paslaugų ir sumažinti regioninius skirtumus.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Finansuoti tokias socialinės rūpybos įstaigas, kurios rūpinasi pagyvenusių asmenų, savarankiško gyvenimo namuose, dienos centrų, socialinės reabilitacijos centrų ir panašių institucijų infrastruktūra. LR socialinės apsaugos ir darbo ministro patvirtinti priemonių finansavimo sąlygų aprašai (priemonė Nr. 08.1.1-CPVA-R-407).
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Centrinė projektų valdymo agentūra
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	ESIF fondai
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Valstybės biudžetas; Savivaldybės biudžetas.
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMIAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešojo administravimo institucija (-os) Biudžetinė įstaiga (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Regioninis planavimas
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios nevyriausybinių organizacijos
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Regioninis planavimas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas remiantis paslaugų teikėjų vertinimais.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams	67-99%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Pagyvenę asmenys;; Negalią turintys žmonės (išskyrus protinę negalią turinčius žmones); Rizikos grupėje esantys žmonės ir jų šeimos.
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams būtiną infrastruktūrą.
Intervencijos poveikis	Ši intervencija teigiamai veikia didesnę socialinių paslaugų prieinamumą, o tai skatina bendruomeninių paslaugų plėtrą.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Visi projektai yra rengiami ir įgyvendinami pagal socialinės apsaugos ir darbo ministerijos patvirtintas projekto finansavimo sąlygas. Tačiau išsamūs reikalavimai, (susiję su reikalavimais atitinkančioms tikslinėms grupėms, paslaugų gavėjų skaičiumi, paslaugų rūšimi), kuriuos projekto patvirtinimo sutartyje patvirtino socialinių paslaugų teikėjai, gali turėti neigiamą poveikį projekto sėkmei po investicijų. Pavyzdžiui, paslaugų tiekėjai, pageidaujantys gauti informaciją, gali pateikti pernelyg optimistiškus apskaičiavimus dėl numatytos paslaugos paklausos pagerintoje infrastruktūroje, kurios tampa sutarties dalimi ir

	turi būti išlaikytos nepakeistos 5 metus nuo projekto įgyvendinimo pabaigos. Nepakankamas lankstumas, susijęs su reikalavimus atitinkančiais vartotojais ir paslaugomis, reiškia, kad institucija negali tinkamai reaguoti į besikeičiančias aplinkybes ir veiksmingai išnaudoti išteklius. ³¹²
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Pagrindinis iššūkis, susijęs su intervencija, yra tai, jog jo įgyvendinimas priklauso nuo ESIF lėšų egzistavimo ir todėl nėra stabilus. Šiuo metu nėra jokių svarstymų, kaip pakeisti šias intervencijas kitomis, finansuojamomis iš nacionalinių fondų, ir nėra aišku, ar nuo 2020 m. ESIF lėšos bus skiriamos intervencijoms, skirtoms socialinei infrastruktūrai gerinti. Nors nuo 2004 m. ESIF lėšos pasiekė daugumą pagrindinių socialinių paslaugų tiekėjų, tačiau didėjanti bendruomeninių ir naujo tipo socialinių paslaugų paklausa reikalauja tolesnių investicijų. ³¹³
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Intervencija galėtų būti pakeista panašiomis priemonėmis, finansuojamomis iš nacionalinių fondų. Tačiau šiuo metu aiškių planų nėra.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 180. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIJE (8)

Intervencijos pavadinimas	Pagalbos pinigai, kai socialines paslaugas asmeniui (šeimai) veiksmingiau organizuoti pinigais
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Parama vartotojams kompensacijomis
Trumpas intervencijos aprašymas	Jei pagyvenęs asmuo ar asmuo su negalia negali gauti reikalingos pagalbos, nes nėra tinkamų bendrųjų ar socialinės paramos paslaugų, šeimos globėjai gali gauti mėnesines išmokas (pagalbos pinigus) ir rūpintis patys.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2006 – iki dabar. Kiekvienais metais gavėjų skaičius mažėja, nes bendras politikos tikslas yra padidinti socialinių paslaugų prieinamumą bei naudoti finansinį paslaugų pakaitalą kaip paskutinę išeitį.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis tikslas yra sukurti sąlygas asmeniui (šeimai) vystyti socialinių problemų sprendimo gebėjimus ir skatinti socialinę įtrauktį.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR socialinių paslaugų įstatymas, 2006 m. sausio 19 d., Nr. X-493
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Teikti finansinę pagalbą asmeniui (šeimai), tada kai ji yra efektyvesnė nei bendrosios ar socialinės paramos paslaugų teikimas. Finansinė parama turėtų būti naudojama gauti tokias pat socialines paslaugas.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Išmokėti mėnesines išmokas. LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas dėl mokėjimo už socialines paslaugas tvarkos aprašo patvirtinimo, 2008 m. birželio 14 d., Nr. 583
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo

³¹² Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu.

³¹³ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu.

Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Savivaldybės
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Savivaldybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklausos
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Tikslinės grupės, tinkamos socialinėms paslaugoms ir socialinės paramos paslaugoms.
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams reikiamus finansinius išteklius.
Privalomumas vartotojams	Vartotojai patys gali pasirinkti, ar pasinaudoti intervencija.
Intervencijos gavėjų atrankos kriterijai	Kiekvieno asmens tinkamumas gauti intervenciją vertinamas individualiai: Galima tik tuo atveju, jei asmuo (šeima) negali gauti savivaldybės valdomų / teikiamų paslaugų, 111 asmenų (Lietuvos statistikos departamentas, 2016)
Kriterijai, nustatantys intervencijos dydį vienam vartotojui (jeigu intervencija yra susijusi su tiesioginiu ar netiesioginiu finansavimu vartotojams)	Intervencijos dydis, nusakantis individualią naudą gavėjui yra apskaičiuojamas remiantis tam tikromis socialinėmis paslaugomis, kurių nepasiekiamumas individui kompensuojamas teikiant finansinę pagalbą.
Intervencijos poveikis	Šia intervencija siekiama užtikrinti socialines paslaugas tiems žmonėms, kurie negali naudotis paslaugų tiekėjų, kurie yra finansuojami iš savivaldybių biudžetų, siūlomomis paslaugomis. Tai priklauso nuo konkretaus atvejo, tačiau dažnai rinkoje gali būti sunku gauti tinkamas paslaugas, nes finansinė pagalba yra labai maža. Taigi, poveikis tikslinei grupei yra ribotas, ir yra aiškus ketinimas visiškai nutraukti intervenciją.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija nesukuria jokio nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Intervencija skirta socialinių paslaugų teikimui žmonėms, kurie dėl vienos ar kitos priežasties negali gauti vienodų paslaugų iš teikėjų, finansuojamų iš savivaldybės biudžeto. Yra reikalaujama, kad gavėjas naudotų subsidijas panašių socialinių paslaugų įsigijimui iš kitų paslaugų teikėjų. Be to, gali būti neįmanoma gauti tinkamų paslaugų su gavėjui skirtų lėšų suma.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Numatyta, kad intervencija pakeis kitas intervencijas, skirtas bendrosioms ir socialinės paramos paslaugoms (ribotam vartotojų skaičiui).
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Kiekvienais metais gavėjų skaičius mažėja, nes bendras politikos tikslas yra padidinti socialinių paslaugų prieinamumą bei naudoti finansinį paslaugų pakaitalą kaip paskutinę išeitį. ³¹⁴

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 181. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIJE (9)

Intervencijos pavadinimas	Socialinių paslaugų neapmokestinimas PVM
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Lengvatiniai mokesčiai/atleidimas nuo mokesčio

³¹⁴ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu.

Trumpas intervencijos aprašymas	Ne pelno organizacijų teikiamos socialinės paslaugos yra atleistos nuo pridėtinės vertės mokesčio.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1996 – iki dabar. Nuo 2002 m. buvo išplėstas subjektų, kurie yra atleisti nuo PVM, sąrašas. Kitų svarbių intervencijos įgyvendinimo pakeitimų nėra.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis tikslas yra sukurti sąlygas asmeniui (šeimai) vystyti socialinių problemų sprendimo gebėjimus ir skatinti socialinę įtrauktį.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR pridėtinės vertės mokesčio įstatymas, 2002 m. kovo 5 d., Nr. IX-751.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Padidinti socialinių paslaugų prieinamumą
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Atleisti nuo PVM socialinių paslaugų įstaigas, kurios teikia vaikų ir jaunimo globos paslaugas, pagyvenusius asmenų ir neįgaliųjų globos įstaigas bei kitas ne pelno organizacijas. LR pridėtinės vertės mokesčio įstatymas, 2002 m. kovo 5d., Nr. IX-751
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Valstybinė mokesčių inspekcija prie LR Finansų ministerijos
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklausą ir pasiūlą
INTERVENCIJOS PASIŪLOS/PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Teisės aktų nuostatos/mokesčio/ mokesčio lengvatos subjektai	Ne pelno siekiantys socialinių paslaugų tiekėjai.
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams tipas	Intervencija sukuria subjektams stimulą veikti.
Intervencijos privalomumas teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams	Intervencijos naudojimas vartotojams privalomas.
Intervenciją gaunančių teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektų atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar panašiai) priklausantys asmenys.
Intervencijos poveikis	Intervencija daro teigiamą poveikį jos vartotojams, nes ji padidina socialinių paslaugų prieinamumą visoms visuomenės grupėms (savivaldybės gali teikti daugiau paslaugų vienodais finansiniais ištekliais). Intervencijos įtaka, dėl paslaugų prieinamumo klientams, yra mažiau reikšminga, nes jie moka už daugumą socialinių paslaugų, neatsižvelgiant į galutinę paslaugų kainą (išskyrus socialines paslaugas, teikiamas ir gaunamas už savivaldybės / valstybės sistemos ribų).
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija nesukuria jokio nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Nenustatyta esminių iššūkių, susijusių su intervencijos įgyvendinimu.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Kadangi intervencijos įgyvendinimas lemia šalies biudžeto pajamų sumažėjimą, tai gali prieštarauti kitoms intervencijoms, finansuojančioms socialinių paslaugų teikimą, nes kai kurios iš šių intervencijų finansuojamos iš nacionalinio biudžeto. Tačiau šis intervencijų ryšys nėra tiesioginis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio pakeisti ar sustabdyti intervencijos įgyvendinimą. Kita vertus, atleidimo nuo PVM

	dilema ir jos poveikis paslaugų teikėjams ir jų konkurencingumas yra aptariami ES lygmeniu ³¹⁵ ir gali turėti tam tikrų padarinių ateityje.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 182. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE (10)

Intervencijos pavadinimas	Teisės aktų nuostatos, įtvirtinančios maksimalius mokėjimo už socialines paslaugas dydžius vartotojams
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Teisės aktų nuostatos
Trumpas intervencijos aprašymas	Individualaus kliento mokama kaina konkrečių socialinių paslaugų teikėjams priklauso nuo klientų pajamų (socialinės paramos paslaugų, dienos socialinės globos, trumpalaikės socialinės globos) sumos, pajamų ir turto (ilgalaikės socialinės globos) sumos. Didžiausia pajamų dalis, kurią galima būtų panaudoti socialinėms paslaugoms, priklauso nuo konkrečios socialinės paslaugos.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2006 – iki dabar. Jokių reikšmingų pokyčių.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis tikslas yra sukurti sąlygas asmeniui (šeimai) vystyti socialinių problemų sprendimo gebėjimus ir skatinti socialinę įtrauktį.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR socialinių paslaugų įstatymas, 2006 m. sausio 19 d., Nr. X-493.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Teikti atitinkamas socialines paslaugas, neatsižvelgiant į individualias (šeimos) pajamas ar turtą.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Nustatyti didžiausią individualių (šeimos) pajamų procentinę dalį, kurią galima būtų panaudoti konkrečioms socialinėms paslaugoms. LR Vyriausybės nutarimas dėl mokėjimo už socialines paslaugas tvarkos aprašo patvirtinimo, 2006 m. birželio 14 d., Nr. 583.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Savivaldybės
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklausos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS/PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Teisės aktų nuostatos/mokesčio/ mokesčio lengvatos subjektai	Socialinių paslaugų gavėjai
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams tipas	Intervencija suteikia subjektams leidimą
Intervencijos privalomumas teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams	Intervencijos naudojimas vartotojams privalomas

³¹⁵ Pavyzdžiui, Europos Komisija. (2011). Konsultacinis dokumentas. Galiojančių PVM teisės aktų dėl viešųjų įstaigų atleidimo nuo mokesčių viešajam interesui., COM (2011) 851 galutinis.

Intervenciją gaunančių teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektų atrankos kriterijai	Kiekvieno asmens tinkamumas gauti intervenciją vertinamas individualiai: Pajamos ir turtas
Intervencijos poveikis	Intervencija daro teigiamą poveikį jos vartotojams, nes tai padidina socialinių paslaugų prieinamumą visoms visuomenės grupėms, nepriklausomai nuo pajamų.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Kainodaros sistema, pagrįsta gavėjo pajamomis, gali paskatinti kai kuriuos klientus ar jų šeimos narius slėpti dalį pajamų. Pavyzdžiui, nuomos pajamos gali būti neatskleistos paslaugų administratoriui.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Priemonės bandymai padidina administracines išlaidas, tikrinant, ar pajamos yra pakankamos. Ypač reiktų atsižvelgti į tai, kada finansinių galimybių tikrinimo kaina kompensuoja biudžete sutaupytą sumą, dėl klientui padidėjusios kainos. Pavyzdžiui, ilgalaikio socialinio aprūpinimo asmenims atliekamas turto tikrinimas labai mažai prisideda prie kliento sumokėtos kainos padidėjimo. ³¹⁶
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio pakeisti ar sustabdyti intervencijos įgyvendinimą.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 183. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE (11)

Intervencijos pavadinimas	Subsidija socialinių paslaugų teikimui dienos centruose
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)
Trumpas intervencijos aprašymas	Vaikų, pagyvenusių asmenų, neįgaliųjų dienos centrų (išskyrus dienos socialinės globos paslaugas) kasmetinio biudžeto finansavimas. Dienos centrai yra skirti tikslinių grupių socialinių įgūdžių vystymui ir palaikymui.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1996 – iki dabar. Intervencijos įgyvendinimas yra stabilus.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis tikslas yra sukurti sąlygas asmeniui (šeimai) vystyti socialinių problemų sprendimo gebėjimus ir skatinti socialinę įtrauktį.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR socialinių paslaugų įstatymas, 2006 m. sausio 19 d., Nr. X-493
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Skatinti didesnius gebėjimus ir nepriklausomybę tikslinėms grupėms kasdieniame gyvenime. Skatinti ankstyvos intervencijos metodą.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Finansuoti dienos centrus. LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas dėl socialinių paslaugų katalogo patvirtinimo, 2006 m. balandžio 5 d., Nr. A1-93. LR Vyriausybės nutarimas dėl socialinių paslaugų finansavimo ir lėšų apskaičiavimo metodikos patvirtinimo, 2006 m. spalio 10 d., Nr. 978. Savivaldybių lygmens dokumentai, patvirtinti vietinių tarybų.

³¹⁶ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu.

Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Savivaldybės
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Savivaldybės biudžetas
Papildomas intervencijos finansavimo šaltinis	Privatūs fondai
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMIAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Biudžetinė įstaiga (-os) Valstybės/savivaldybės ar jų institucijų valdoma pelno siekianti įmonė (-s)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Kasmetinis biudžetinis finansavimas
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios nevyriausybines organizacijos
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Viešieji pirkimai
Kiti privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdai	Konkursas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinės paramos dydis apskaičiuojamas atsižvelgiant į poreikį finansuoti institucijos ūkio išlaidas. (viešiesiems tiekėjams) Finansinės paramos dydis apskaičiuojamas pagal teikiamų paslaugų skaičių (privatiems tiekėjams)
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	67-99%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Pagyvenę asmenys, n/a Suaugusieji su negalia, n/a Vaikai iš socialinės rizikos šeimų, 8400 asmenys (Lietuvos statistikos departamentas, 2016) Vaikai iš žemas pajamas gaunančių šeimų, n/a Kiti vaikai, n/a Kitos grupės
Intervencijos poveikis	Intervencija suteikia vartotojams būtinas paslaugas ir įgūdžius.
Privalomumas vartotojams	Vartotojai patys gali pasirinkti, ar pasinaudoti intervencija
Intervencijos gavėjų atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar panašiai) priklausantys asmenys
Intervencijos poveikis	Ši intervencija turi teigiamą poveikį jos vartotojams, nes ji užtikrina galimybę tikslinėms grupėms gauti dienos veiklas, padeda socializuotis ir tobulinti įvairius įgūdžius, taip pat būti saugioje ir draugiškoje aplinkoje (ypač vaikams iš rizikos grupėje esančių šeimų).
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija nesukuria jokio nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Intervencijos įgyvendinimas priklauso nuo savivaldybės. Pagrindinis intervencijos tikslas nėra aiškiai apibrėžtas dėl

	keleto priežasčių. Nors savivaldybės pagal įstatymą privalo teikti socialines paslaugas, skirtas socialinių įgūdžių ugdymui ir priežiūrai skatinti, nėra aiškių įpareigojimų dėl tam tikrų tikslinių grupių. Taigi savivaldybės gali rinktis iš įvairių paslaugų alternatyvų ir nenuostabu, kad vyrauja tendencija teikti paslaugas, kurios labiau atitinka politinius tikslus, yra susijusios su aktyvesne tiksline grupe arba negauna paramos iš kitų šaltinių. Pavyzdžiui, apskritai savivaldybės skiria mažiau lėšų vaikų dienos centrams, nes tai yra socialinės apsaugos ir darbo ministerijos interesas, kuri turi metinę finansinę programą tiek savivaldybių, tiek privačių vaikų dienos centrų, labui. ³¹⁷
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija gali turėti tam tikrų nesuderinamumų su kitomis intervencijomis, kuriomis siekiama finansuoti dienos centrų veiklą. Įvairios programos, finansuojamos iš savivaldybių ar valstybės biudžeto, kuriomis siekiama teikti bendrąsias ir socialinės paramos paslaugas (daugiausia NVO, tačiau kelios programos taip pat remia ir viešuosius tiekėjus), skiria papildomų lėšų paslaugų teikėjams. Bendra finansinė parama, teikiama dienos centruose ar panašiose įstaigose, nėra aiški. Dėl to sunku įvertinti paslaugų apimtį ir realų paslaugų teikėjų pajėgumą.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio pakeisti ar sustabdyti intervencijos įgyvendinimą. Tačiau didesnis aiškumas savivaldybių atsakomybės ir turimų finansinių išteklių požiūriu padėtų pagerinti paslaugos kokybę ir aprėptį.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 184. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIJE (12)

Intervencijos pavadinimas	Subsidija pagalbos į namus teikimui
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)
Trumpas intervencijos aprašymas	Ši intervencija yra skirta remti tikslines grupes tokiais praktiniais aspektais (pagalba į namus), kaip namų ruošos darbai, apsipirkimo, skalbimo, maisto ruošimo darbai.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1996 – iki dabar. Intervencijos įgyvendinimas yra stabilus.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis tikslas yra sukurti sąlygas asmeniui (šeimai) vystyti socialinių problemų sprendimo gebėjimus ir skatinti socialinę įtrauktį.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR socialinių paslaugų įstatymas, 2006 m. sausio 19d., Nr. X-493.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Teikti žmogui (šeimai) praktinę paramą namuose, siekiant palengvinti jų savarankišką gyvenimą.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Finansuoti pagalbos į namus paslaugas. LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas dėl pagalbos į namus paslaugų organizavimo ir teikimo rekomendacijų patvirtinimo, 2017 m. rugpjūčio 24 d., Nr. A1-448 LR Vyriausybės nutarimas dėl socialinių paslaugų finansavimo ir lėšų apskaičiavimo metodikos patvirtinimo, 2006 m. spalio 10, Nr. 978

³¹⁷ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu.

	Savivaldybių lygmens dokumentai, patvirtinti vietinių tarybų.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Savivaldybės
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Savivaldybės biudžetas
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Privatūs fondai
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Biudžetinė įstaiga (-os) Valstybės/savivaldybės ar jų institucijų įsteigta viešoji įstaiga (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Kasmetinis biudžetinis finansavimas
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios pelno siekiančios įmonės Privačios ne pelno siekiančios organizacijos
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Viešieji pirkimai
Kiti privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdai	Konkursas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinės paramos dydis apskaičiuojamas atsižvelgiant į poreikį finansuoti institucijos ūkio išlaidas. (viešiesiems teikėjams) Finansinės paramos dydis apskaičiuojamas remiantis suteiktų paslaugų skaičiumi taikant fiksuotą palūkanų normą (privatiems teikėjams)
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	67-99%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Suaugusieji, turintys negalią ir jų šeimos; Pagyvenę asmenys ir jų šeimos; Vaikai, turintys negalią ir jų šeimos; Kiti asmenys ar šeimos, kurie laikinai neteko savarankiškumo Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2016 m. buvo 18630 paslaugos gavėjų, gaunančių pagalbą į namus (tiek pagalbą į namus, tiek dienos socialinės globos paslaugas). Remiantis savivaldybių pateiktais duomenimis ³¹⁸ , apie 90 proc. šių gavėjų (iš viso apie 17000 žmonių) gavo pagalbos į namus paslaugas.
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams būtinas paslaugas.

³¹⁸ Savivaldybių socialinių paslaugų planai.

Privalomumas vartotojams	Vartotojai patys gali pasirinkti, ar pasinaudoti intervencija
Intervencijos gavėjų atrankos kriterijai	Kiekvieno asmens tinkamumas gauti intervenciją vertinamas individualiai: Sveikatos būklė
Kriterijai, nustatantys intervencijos dydį vienam vartotojui (jeigu intervencija yra susijusi su tiesioginiu ar netiesioginiu finansavimu vartotojams)	Finansavimo dydis kiekvienam paslaugų gavėjui nustatomas individualiai ir priklauso nuo paslaugų gavėjo finansinių galimybių (pajamų, turto)
Intervencijos poveikis	Intervencija turi teigiamą poveikį jos vartotojams, nes tai palengvina jų savarankišką gyvenimą ir mažina institucinės globos poreikį. Ši intervencija taip pat atleidžia pagyvenusius asmenis ir neįgaliųjų šeimos narius nuo kasdienės pagalbos ir taip leidžia jiems išlikti aktyviais darbo rinkoje ar kitose veiklose.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija nesukuria jokio nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Tarp savivaldybių yra tam tikrų skirtumų, susijusių su tiksline grupe, kuriai yra teikiamos pagalbos į namus paslaugos. Kai kurios savivaldybės daugiau remiasi paslaugomis, kurias teikia institucijos, o ne kasdienės paramos teikimu asmens namuose. Europos lygmens dokumentuose pirmenybė teikiama socialinėms paslaugoms, kurios padeda išlaikyti asmenį kaip galima labiau nepriklausomą. Šis strateginis požiūris yra priimtinas ir nacionaliniu lygmeniu Lietuvoje, tačiau ne visada tai veikia praktikoje. Nepakankamas pagalbos į namus tarnybų naudojimas ir per ankstus perėjimas prie sudėtingesnės paramos didina priklausomų žmonių skaičių ir išlaidas socialinėms paslaugoms. Pagalbos į namus prieinamumas žmonėms, gyvenantiems atokiauose vietovėse taip pat ilgą laiką buvo problema. Šiuo metu problema yra mažesnė, nes savivaldybių socialiniai centrai ir panašūs paslaugų teikėjai palaipsniui aprūpinami transportu ir kitomis pagalbinėmis priemonėmis. Tačiau paslauga vis dar gali būti siejama su nepanaudotu potencialu.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Pagalbos į namus tarnybos gali tam tikru mastu sėkmingai pakeisti sudėtingesnes ir brangesnes socialines paslaugas bei institucijose teikiamas socialines paslaugas.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio pakeisti ar sustabdyti intervencijos įgyvendinimą. Taip pat yra strateginis tikslas padidinti pagalbos į namus ir panašių paslaugų dalį, lyginant su institucine parama ir priežiūros paslaugomis.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 185. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIJE (13)

Intervencijos pavadinimas	Subsidija socialinės priežiūros paslaugų teikimui socialinės rizikos šeimoms
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)
Trumpas intervencijos aprašymas	Intervencija yra skirta socialinės rizikos grupėje esančių šeimų socialinių įgūdžių vystymui ir palaikymui. Socialinės paslaugos teikiamos šeimoms namuose.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2006 – iki dabar. Buvo tam tikri kasmetiniai svyravimai nustatant finansavimo dydį intervencijos įgyvendinimui, kai pakito socialinės rizikos šeimų priklausančių vienam socialiniam darbuotojui skaičius. Nuo 2017 m. vienam visą darbo dieną dirbančiam socialiniam darbuotojui priskiriamų socialinės rizikos šeimų skaičius negali viršyti 10.

Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis tikslas yra sukurti sąlygas asmeniui (šeimai) vystyti socialinių problemų sprendimo gebėjimus ir skatinti socialinę įtrauktį.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR socialinių paslaugų įstatymas, 2006 m. sausio 19 d., Nr. X-493.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Plėtoti ir išlaikyti socialinius įgūdžius.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Finansuoti socialinių darbuotojų, dirbančių su socialinės rizikos šeimomis, darbo atlygį. LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas dėl socialinių paslaugų katalogo patvirtinimo, 2006 m. balandžio 5 d., Nr. A1-93 LR Vyriausybės nutarimas dėl socialinių paslaugų finansavimo ir lėšų apskaičiavimo metodikos patvirtinimo, 2006 m. spalio 10 d., Nr. 978. LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas dėl Specialių tikslinių dotacijų savivaldybių biudžetams lėšų apskaičiavimo metodikos patvirtinimo, 2006 m. liepos 13 d., Nr. A1-193. Savivaldybių lygmens dokumentai, patvirtinti vietinių tarybų.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Savivaldybės
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Papildomas intervencijos finansavimo šaltinis	Savivaldybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Biudžetinė įstaiga (-os) Valstybės/savivaldybės ar jų institucijų įsteigta viešoji įstaiga (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Kasmetinis biudžetinis finansavimas
Kiti viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdai	n/a
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios pelno siekiančios įmonės Privačios nevyriausybinių organizacijos
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Viešieji pirkimai
Kiti privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdai	Konkursas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	n/a
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	67-99%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Socialinės rizikos šeimos
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams būtinas paslaugas.

Privalomumas vartotojams	Intervencijos naudojimas vartotojams privalomas
Intervencijos gavėjų atrankos kriterijai	Kiekvieno asmens tinkamumas gauti intervenciją vertinamas individualiai: Ypatingas paslaugų pobūdis ir dažnumas nustatomas atsižvelgiant į šeimos poreikius
Intervencijos poveikis	Intervencija turi teigiamą poveikį jos vartotojams, nes per tam tikrą pagalbą namuose ji suteikia šeimose trūkstamų socialinių ir kasdienių gyvenimo įgūdžių. Tačiau, kadangi socialinės rizikos šeimos susiduria su daugybe problemų (kurios taip pat susijusios su alkoholio ir narkotikų vartojimu), reguliarius socialinio darbuotojo vizitai gali būti nepakankama priemonė esminės problemos sprendimui. Intervencija yra vertinga, kaip prevencinė priemonė. Reguliarius socialinių darbuotojų vizitai leidžia laiku užkirsti kelią tolesniems veiksams, susijusiems su vaikų prievarta ar panašiu elgesiu.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Kartais pagalba, teikiama tikslinei grupei, yra naudojama tik kaip kontrolės priemonė ar nemokama pagalba, tačiau neveda prie jokių pokyčių. Teigiami pokyčiai gali būti sunkiai pasiekiami be pagalbinių paslaugų, skirtų socialinės rizikos šeimų elgesio pokyčiams.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Ilgalaikė problema, susijusi su paslaugų tiekimu, buvo nevienodas socialinės rizikos šeimų paskirstymas vienam darbuotojui. Kai kurie socialiniai darbuotojai buvo atsakingi už 15 ar net daugiau socialinės rizikos šeimų, taigi jie negalėjo teikti kokybiškų paslaugų. Ateityje ši problema turėtų būti mažesnė, atsižvelgiant į tai, kad nuo 2017 m. vienam, pilną dieną dirbančiam socialiniam darbuotojui, socialinės rizikos šeimų skaičius negali viršyti 10. Tačiau klausimas, ar socialinės paslaugos daro teigiamą įtaką socialinės rizikos šeimoms, lieka neatsakytas. Socialiniai darbuotojai dirba labai sudėtingose situacijose ir turi labai ribotas priemones.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis, tačiau susijusių pagalbinių paslaugų, skirtų socialinės rizikos šeimų elgsenos pokyčiams, buvimas padėtų sustiprinti teigiamą intervencijos poveikį.
Galimybės pakeisti/atsakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio pakeisti ar sustabdyti intervencijos įgyvendinimą.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 186. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIJE (14)

Intervencijos pavadinimas	Subsidija paslaugų teikimui savarankiško gyvenimo namuose
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)
Trumpas intervencijos aprašymas	Intervencija skirta suteikti socialinę paramą ir savarankiško (grupinio) gyvenimo namus pagyvenusiems asmenims ir neįgaliems asmenims, kurie yra priklausomi nuo pagalbos kasdieniame gyvenime.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2008 – iki dabar. Intervencijos įgyvendinimas yra stabilus. Nuo jos įvedimo intervencijos įgyvendinimas nebuvo iš esmės pakeistas.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis tikslas yra sukurti sąlygas asmeniui (šeimai) vystyti socialinių problemų sprendimo gebėjimus ir skatinti socialinę įtrauktį.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR socialinių paslaugų įstatymas, 2006 m. sausio 19 d., Nr. X-493.

Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Teikti paramą gyvenamosioms patalpoms ir atitinkamomis paslaugomis asmenims (šeimoms), kurie yra priklausomi nuo kasdienės gyvenimo pagalbos ir padėti išlaikyti jiems savo savarankiškumą.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Finansuoti gyvenimo paslaugų teikimą LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas dėl socialinių paslaugų katalogo patvirtinimo, 2006 m. balandžio 5 d., Nr. A1-93. Savivaldybių lygmens dokumentai, patvirtinti vietinių tarybų.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Savivaldybės
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Savivaldybės biudžetas
Papildomas intervencijos finansavimo šaltinis	Privatūs fondai
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMIAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Biudžetinė įstaiga (-os) Valstybės/savivaldybės ar jų institucijų įsteigta viešoji įstaiga (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Kasmetinis biudžetinis finansavimas
Kiti viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdai	n/a
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios nevyriausybines organizacijos
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Viešieji pirkimai Sutartys su paslaugų teikėjais, remiantis kiekybiniais rodikliais.
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinės paramos dydis apskaičiuojamas atsižvelgiant į poreikį finansuoti institucijos ūkio išlaidas (viešiesiems teikėjams). Finansinės paramos dydis apskaičiuojamas remiantis suteiktų paslaugų skaičiumi taikant fiksuotą palūkanų normą (privatiems teikėjams).
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	67-99%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Suaugusieji su negalia; Pagyvenę asmenys; Rizikos grupėje esantys suaugusieji ir jų šeimos; Vaikai, netekę tėvų globos (vyresni nei 16 metų) ir suaugusieji, netekę tėvų globos (jaunesni nei 21 metai), kuriems anksčiau buvo suteikta institucinė priežiūra; Kiti asmenys ir šeimos; 472 pagyvenę asmenys ir suaugusieji, turintys negalią. (Lietuvos statistikos departamentas, 2016)

Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams būtiną infrastruktūrą ir paslaugas.
Privalomumas vartotojams	Vartotojai patys gali pasirinkti, ar pasinaudoti intervencija.
Intervencijos gavėjų atrankos kriterijai	Kiekvieno asmens tinkamumas gauti intervenciją vertinamas individualiai: Sveikatos būklė Socialinis statusas
Intervencijos poveikis	Ši intervencija daro teigiamą poveikį jos vartotojams, nes ji užtikrina vienodą prieigą prie reikalingų gyvenimo sąlygų tiems, kurie negali savarankiškai susitvarkyti. Intervencija padeda žmonėms, kurie vis dar nori ir gali būti savarankiški, tačiau kuriems jau reikia kasdienės paramos. Galimybė gyventi savarankiško gyvenimo namuose apsaugo tikslinę grupę nuo per anksti įvyksiančio įsikėlimo į socialinės globos įstaigą (pagyvenusiems asmenims, neįgaliesiems), taip pat padeda įveikti sudėtingas situacijas ir geriau integruotis į visuomenę (rizikos grupei priklausantys asmenys, tėvų globos netekę vaikai).
Nenumatytas intervencijos poveikis	Savarankiško gyvenimo namai ir panašios paslaugos, padedančios organizuoti būsto klausimus ir teikti kasdienę paramą tikslinei grupei, gali sukelti tam tikrą priklausomybę nuo socialinės paramos. Asmuo gali suprasti tokio tipo paramą kaip nuolatinį, o ne laikiną sprendimą. Ši problema susijusi su tikslinėmis grupėmis, kurios ateityje turėtų gyventi savarankiškai, dabar besinaudodamos savarankiško gyvenimo namais kaip pereinamojo laikotarpio vieta (rizikos grupėje esantys suaugusieji, vaikai, tėvų globos netekę vaikai).
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Pagrindinis iššūkis, susijęs su savarankiško gyvenimo namais, yra netolygus susijusių paslaugų pasiskirstymas tarp savivaldybių. Kadangi savarankiško gyvenimo namai yra laikomi socialinės globos paslaugų pakaitalu asmenims, turintiems tam tikrą savarankiškumą, tokio pobūdžio paslaugos tiekimas yra ypač svarbus visose savivaldybėse. Kita vertus, kai kuriuose savarankiško gyvenimo namuose vis dar kyla problemų, susijusių su nepakankama paklausa. Šią situaciją dažnai sukelia valdymo dokumentai ir praktika, ribojanti paslaugų teikimą tam tikroje įstaigoje tam tikromis sąlygomis. Nepakankamas lankstumas reikalavimus atitinkančių vartotojų atžvilgiu reiškia, kad institucija negali tinkamai reaguoti į besikeičiančias aplinkybes ir panaudoti išteklius veiksmingiausiu būdu. ³¹⁹
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Savarankiško gyvenimo namai gali tam tikru mastu pakeisti sudėtingesnes ir brangesnes ilgalaikės priežiūros įstaigose teikiamas socialines paslaugas. Savarankiško gyvenimo namai laikoma tinkama alternatyva žmonėms, kurie dėl sveikatos būklės arba socialinių įgūdžių stokos negali gyventi visiškai savarankiškai, tačiau vis dar gali išlaikyti tam tikrą savarankiškumą. Tokio pobūdžio paslaugų stoka lemia per anksti įvykusį persikėlimą į socialinės globos institucijas ar kitas socialines problemas.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio pakeisti ar sustabdyti intervencijos įgyvendinimą. Be to, yra ketinimų tobulinti sistemą.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

³¹⁹ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu.

LENTELĖ 187. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE (15)

Intervencijos pavadinimas	Subsidija paslaugų teikimui nakvynės namuose, krizių centruose
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)
Trumpas intervencijos aprašymas	Intervenciją sudaro apgyvendinimas ir informavimas, konsultavimas, psichologinė parama, parama su kasdieninėmis veiklomis ir panaši parama suaugusiems ir paaugliams ar socialinės rizikos šeimoms laikino apgyvendinimo įstaigose, krizių centruose ar panašiose įstaigose. Laikinos apgyvendinimo paslaugos gali būti teikiamos iki 6 mėnesių; Nakvynė žmonėms, kuriems yra rizikos grupėje, gali būti teikiama iki 3 naktų.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1996 – iki dabar. Intervencijos įgyvendinimas yra stabilus. Tačiau nuo jo įvedimo stebimas paslaugų įvairovės ir įstaigų skaičiaus didėjimas.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis tikslas yra sukurti sąlygas asmeniui (šeimai) vystyti socialinių problemų sprendimo gebėjimus ir skatinti socialinę įtrauktį.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR socialinių paslaugų įstatymas, 2006 m. sausio 19 d., Nr. X-493.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Tikslinėms grupėms suteikti laikiną būstą ir susijusias paslaugas, plėtoti ir išlaikyti savo socialinius įgūdžius.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Finansuoti laikiną apgyvendinimo paslaugų teikimą. LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas dėl apgyvendinimo nakvynės namuose ir laikino apnakvindinimo paslaugų teikimo rekomendacijų patvirtinimo, 2017 m. gegužės 10 d., Nr. A1-234. LR Vyriausybės nutarimas dėl socialinių paslaugų finansavimo ir lėšų apskaičiavimo metodikos patvirtinimo, 2006 m. spalio 10 d., Nr. 978. Savivaldybių lygmens dokumentai, patvirtinti vietinių tarybų.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Savivaldybės
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Savivaldybės biudžetas
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Privatūs fondai
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Biudžetinė įstaiga (-os) Valstybės/savivaldybės ar jų institucijų įsteigta viešoji įstaiga (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Kasmetinis biudžetinis finansavimas
Kiti viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdai	n/a
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios nevyriausybines organizacijos

Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Viešieji pirkimai
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinės paramos dydis apskaičiuojamas atsižvelgiant į poreikį finansuoti institucijos ūkio išlaidas (viešiesiems tiekėjams). Finansinės paramos dydis apskaičiuojamas remiantis suteiktų paslaugų skaičiumi (privatiems tiekėjams).
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	67-99%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Rizikos grupėje esantys suaugusieji Socialinės rizikos šeimos
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams būtiną infrastruktūrą ir paslaugas.
Privalomumas vartotojams	Vartotojai patys gali pasirinkti, ar pasinaudoti intervencija
Intervencijos gavėjų atrankos kriterijai	Kiekvieno asmens tinkamumas gauti intervenciją vertinamas individualiai: Socialinė padėtis, šeimos sudėtis, pajamos.
Intervencijos poveikis	Intervencija daro teigiamą poveikį jos vartotojams, nes ji suteikia jiems apgyvendinimo paslaugas ir papildomą socialinę paramą krizių atvejais.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Laikinos apgyvendinimo paslaugos ir panašios įstaigos, padedančios organizuoti būsto problemas ir kasdien teikti paramą tikslinei grupei, gali sukelti tam tikrą priklausomybę nuo socialinės paramos. Asmuo gali laikyti tokio pobūdžio paramą kaip nuolatinį gyvenimo būdą, o ne laikiną sprendimą, ir naudoti paslaugą nuolat.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Laikino apgyvendinimo įstaigų ir panašių įstaigų veiklos išlaidos yra santykinai didesnės vienam klientui, lyginant su kitomis socialinėmis institucijomis, teikiančiomis apgyvendinimą ir susijusias paslaugas ilguoju laikotarpiu. Tai gali sukelti neefektyvų finansinių ir žmogiškųjų išteklių naudojimą (ypač mažų paslaugų tiekėjų atveju, kurie nesuteikia arba teikia labai ribotą pagalbinių paslaugų kiekį). ³²⁰
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Skirtumas tarp laikinų apgyvendinimo paslaugų ir savarankiško gyvenimo namų yra neryškus. Abi intervencijos yra skirtos žmonėms, kurie negali išgyventi savarankiškai, jiems reikia apgyvendinimo ir socialinės paramos. Praktikoje pastebima, kad laikinosios apgyvendinimo paslaugos dažniau bus skirtos rizikos asmenims (įskaitant motinas su vaikais), o savarankiško gyvenimo namai – pagyvenusiems asmenims ir neįgaliesiems. Tačiau tai nėra taisyklė.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio pakeisti ar sustabdyti intervencijos įgyvendinimą, tačiau didesnis paslaugų ir tikslinių grupių lankstumas būtų naudingas.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

³²⁰ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu.

LENTELĖ 188. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE (16)

Intervencijos pavadinimas	Subsidija dienos socialinės globos paslaugų teikimui asmens namuose
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)
Trumpas intervencijos aprašymas	Kompleksinės priežiūros paslaugos asmens namuose yra skirtos asmenims, turintiems sunkią sveikatos būklę, ir jų šeimoms. Paslaugos apima maisto ruošimą, pagalbą asmeninės higienos, švietimo ir kt. klausimais. Paprastai dienos socialinės globos namuose paslaugos neapima sveikatos priežiūros paslaugų teikimo.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1996 – iki dabar. Intervencijos įgyvendinimas yra stabilus.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis tikslas yra sukurti sąlygas asmeniui (šeimai) vystyti socialinių problemų sprendimo gebėjimus ir skatinti socialinę įtrauktį.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR socialinių paslaugų įstatymas, 2006 m. sausio 19 d., Nr. X-493.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Suteikti asmeniui, priklausomam nuo nuolatinės priežiūros, kompleksinę dienos socialinę priežiūrą.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Finansuoti dienos socialinės globos paslaugas. LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas dėl socialinių paslaugų katalogo patvirtinimo, 2006 m. balandžio 5d., Nr. A1-93. Savivaldybių lygmens dokumentai, patvirtinti vietinių tarybų.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Savivaldybės
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Savivaldybės biudžetas Privatūs fondai
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Biudžetinė įstaiga (-os) Valstybės/savivaldybės ar jų institucijų įsteigta viešoji įstaiga (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Kasmetinis biudžetinis finansavimas
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios pelno siekiančios įmonės Privačios ne pelno siekiančios organizacijos
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Viešieji pirkimai
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinės paramos dydis apskaičiuojamas atsižvelgiant į poreikį finansuoti institucijos ūkio išlaidas (viešiesiems tiekėjams).

	Finansinės paramos dydis apskaičiuojamas remiantis suteiktų paslaugų skaičiumi (privatiems tiekėjams).
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirtą finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	67-99%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Suaugusieji, turintys negalią; Pagyvenę asmenys, turintys negalią; Vaikai, turintys negalią; Statistikos departamento duomenimis, 2016 m. 18630 paslaugos gavėjai gavo namuose teikiamą pagalbą arba socialinės globos paslaugų tiekimą asmens namuose Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2016 m. buvo 18630 paslaugos gavėjų, gaunančių pagalbą į namus (teik pagalbą į namus, tiek dienos socialinės globos paslaugas). Remiantis savivaldybių pateiktais duomenimis ³²¹ , apie 10 proc. šių gavėjų (iš viso apie 2000 žmonių) gavo dienos socialinės globos paslaugas.
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams būtinas paslaugas.
Privalomumas vartotojams	Vartotojai patys gali pasirinkti, ar pasinaudoti intervencija.
Intervencijos gavėjų atrankos kriterijai	Kiekvieno asmens tinkamumas gauti intervenciją vertinamas individualiai: Sveikatos būklė.
Intervencijos poveikis	Intervencija turi teigiamą poveikį jos vartotojams, nes ji užtikrina vienodą prieigą prie kompleksinių socialinės globos paslaugų namuose. Ši intervencija taip pat atleidžia pagyvenusius asmenų ir neįgalųjų šeimos narius nuo kasdienės pagalbos ir taip leidžia jiems išlikti aktyviais kitose veiklose.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija nesukuria jokio nenumatyto poveikio
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Asmenys, su sunkiomis sveikatos problemomis reikalauja sudėtingos pagalbos, apimančios socialines ir sveikatos priežiūros paslaugas. Šiuo metu dauguma savivaldybių iš savo biudžeto finansuoja tik namuose teikiamas socialines globos paslaugas, nes integruotos pagalbos tarnybos (apimančios ir namų priežiūros paslaugas) yra teikiamos daugiausia tik savivaldybėms, įgyvendinančioms ESIF projektą integruotoms pagalbos paslaugoms, pagal kurias skiriamos lėšos sveikatos priežiūros darbuotojams ir su paslaugomis susijusios įrangos įsigijimui.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis. Kai kurios savivaldybės teikia socialinės globos paslaugų teikimą asmens namuose ir sveikatos priežiūros paslaugas, jungiančias savivaldybių lėšas socialinės globos paslaugoms teikti (intervencija) ir ESIF finansavimą sveikatos priežiūros paslaugoms.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio pakeisti ar sustabdyti intervencijos įgyvendinimą, tačiau siekiant užtikrinti geresnį atsaką į sunkių sveikatos problemų turinčių žmonių ir jų šeimos poreikius, intervencijos apimtis turėtų būti padidinta pridėdant sveikatos priežiūros paslaugas.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

³²¹ Savivaldybių socialinių paslaugų planai.

LENTELĖ 189. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIJE (17)

Intervencijos pavadinimas	Subsidija dienos socialinės globos paslaugų teikimui institucijoje
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)
Trumpas intervencijos aprašymas	Intervencija yra skirta suteikti dienos socialinės globos paslaugas institucijoje vaikams ir suaugusiems su negalia.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1996 – iki dabar. Intervencijos įgyvendinimas yra stabilus. Nuo jos įvedimo intervencijos įgyvendinimas nebuvo iš esmės pakeistas.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis tikslas yra sukurti sąlygas asmeniui (šeimai) vystyti socialinių problemų sprendimo gebėjimus ir skatinti socialinę įtrauktį.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR socialinių paslaugų įstatymas, 2006 m. sausio 19 d., Nr. X-493.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Tikslinei grupei teikti nuolatinę dienos kompleksinę priežiūrą ir pagalbą institucijoje.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Finansuoti dienos socialinės globos paslaugų tiekimą institucijoje. LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas dėl socialinių paslaugų katalogo patvirtinimo, 2006 m. balandžio 5 d., Nr. A1-93; LR Vyriausybės nutarimas dėl socialinių paslaugų finansavimo ir lėšų apskaičiavimo metodikos patvirtinimo, 2006 m. spalio 10 d., Nr. 978; LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas dėl socialinės globos normų aprašo patvirtinimo, 2007 m. vasario 20 d., Nr. A1-46 ; Savivaldybių lygmens dokumentai, patvirtinti vietinių tarybų.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Savivaldybės
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Savivaldybės biudžetas Privatūs fondai
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Biudžetinė įstaiga (-os); Valstybės/savivaldybės ar jų institucijų įsteigta viešoji įstaiga (-os).
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Kasmetinis biudžetinis finansavimas
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios nevyriausybines organizacijos
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Viešieji pirkimai

Kiti privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdai	Konkursas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinės paramos dydis apskaičiuojamas atsižvelgiant į poreikį finansuoti institucijos ūkio išlaidas (viešiesiems tiekėjams). Finansinės paramos dydis apskaičiuojamas remiantis suteiktų paslaugų skaičiumi (privatiems tiekėjams).
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	34-66%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Vaikai, turintys negalią, 2582 asmenys (Lietuvos statistikos departamentas, 2016) Suaugusieji, turintys negalią, 14700 asmenys (Lietuvos statistikos departamentas, 2016) Pagyvenę asmenys, turintys negalią, n/a.
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams būtinas paslaugas
Privalomumas vartotojams	Vartotojai patys gali pasirinkti, ar pasinaudoti intervencija
Intervencijos gavėjų atrankos kriterijai	Kiekvieno asmens tinkamumas gauti intervenciją vertinamas individualiai Sveikatos būklė
Intervencijos poveikis	Intervencija turi teigiamą poveikį jos vartotojams, nes ji užtikrina vienodą prieigą prie dienos socialinių globos paslaugų. Ši intervencija taip pat atleidžia pagyvenusius asmenų ir neįgalųjų šeimos narius nuo kasdienės pagalbos ir taip leidžia jiems išlikti aktyviais darbo rinkoje ir kitose veiklose.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija nesukuria jokio nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Dienos socialinės globos paslaugų trūksta. Tikslinė grupė susiduria su tam tikromis prieinamumo problemomis. Dienos socialinės globos centrai dažniau dirba didesniuose miestuose, todėl tai apsunkina prieinamumą žmonėms, iš atokesnių regionų (atsižvelgiant į jų fizinę ar psichinę būklę). Nors vyriausybė programa teikia savivaldybėms specializuotas transporto priemones, kurios naudojamos tikslinės grupės transportavimui, lankytojų skaičius dienos centruose lėtai auga.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis. Ji yra perspektyvi alternatyva institucinės globos intervencijoms. Didesnė priežiūros centrų pasiūla, prieinamumas ir kokybė gali šiek tiek sumažinti institucinių sveikatos priežiūros paslaugų poreikį žmonėms su negalia.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio pakeisti ar sustabdyti intervencijos įgyvendinimą

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 190. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIJE (18)

Intervencijos pavadinimas	Subsidija trumpalaikės / ilgalaikės socialinės institucinės globos paslaugų teikimui pagyvenusiems asmenims ir asmenims su negalia
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)
Trumpas intervencijos aprašymas	Intervencija yra skirta aprūpinti ilgalaikes ar trumpalaikes socialinės globos įstaigas asmenimis, kuriems būtina nuolatinė priežiūra ir pagalba ir kurie iki 2007 m. įstojo į valstybės priežiūros įstaigas.

Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1996 – iki dabar. Nors nuo 2007 m. buvo stengiamasi pakeisti socialinės rūpybos įstaigų finansavimo būdą, iki 2007 m. į valstybės priežiūros įstaigas įstoję asmenys labiau palaikė einamųjų išlaidų finansavimo požiūrį.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis tikslas yra sukurti sąlygas asmeniui (šeimai) vystyti socialinių problemų sprendimo gebėjimus ir skatinti socialinę įtrauktį.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR socialinių paslaugų įstatymas, 2006 m. sausio 19, Nr. X-493.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Suteikti tikslinei grupei nuolatinę kompleksinę priežiūrą ir pagalbą trumpalaikės / ilgalaikės socialinės globos institucijoje.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Finansuoti ilgalaikę socialinę globą asmenims, kurie įstojo į socialinės rūpybos įstaigas iki 2007 m. (savivaldybių / valstybių įsteigtose įstaigose) LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas dėl socialinių paslaugų katalogo patvirtinimo, 2006 m. balandžio 5 d., Nr. A1-93; LR Vyriausybės nutarimas dėl socialinių paslaugų finansavimo ir lėšų apskaičiavimo metodikos patvirtinimo, 2006 m. spalio 10 d., Nr. 978; LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas dėl socialinės globos normų aprašo patvirtinimo, 2007 m. vasario 20 d., Nr. A1-46 Savivaldybių lygmens dokumentai, patvirtinti vietinių tarybų.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija Savivaldybės
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Savivaldybės biudžetas Privatūs fondai
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Biudžetinė įstaiga (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Kasmetinis biudžetinis finansavimas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinės paramos dydis apskaičiuojamas atsižvelgiant į poreikį finansuoti institucijos einamąsias išlaidas.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	100%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Pagyvenę asmenys, iš viso 2681 asmenys savivaldybių / valstybinės priežiūros įstaigose (Lietuvos statistikos departamentas, 2016). Suaugusieji su negalia, iš viso 6389 asmenys savivaldybių / valstybinės priežiūros įstaigose (Lietuvos statistikos departamentas, 2016).

	(klientų, įstojusių į globos įstaigas iki 2007 m., skaičius nėra prieinamas; pagal skirtingas globos įstaigas jie gali sudaryti maždaug 40 proc. visų ilgalaikės globos gavėjų)
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams būtinas paslaugas
Privalomumas vartotojams	Vartotojai patys gali pasirinkti, ar pasinaudoti intervencija
Intervencijos gavėjų atrankos kriterijai	Kiekvieno asmens tinkamumas gauti intervenciją vertinamas individualiai: Sveikatos būklė.
Intervencijos poveikis	Ši intervencija daro teigiamą poveikį jos vartotojams, nes ji užtikrina galimybę gauti ilgalaikės socialinės globos paslaugas. Kita vertus, intervencijos poveikis gali pakenkti asmens savarankiškumui, ypač jei asmuo per anksti pradėjo ilgalaikę priežiūrą.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Ši intervencija padeda išlaikyti dideles, neefektyvias ir nelanksčias institucijas, nes suteikia joms didelių papildomų lėšų, nors paskelbtas strateginis tikslas yra teikti ilgalaikės priežiūros paslaugas mažesnėse bendruomenės institucijose.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Nors pagal teisinius dokumentus aptariama biudžeto subsidija skirta finansuoti asmenų, kurie įstojo į globos institucijas iki 2007 m., priežiūrą, praktiškai ji taip pat naudojama kaip priemonė išlaikyti esamas biudžetines priežiūros institucijas. Apskritai lėšos, numatytos pagal šią intervenciją, yra gerokai didesnės vienam klientui, lyginant su klientais, kurie įstojo į globos įstaigas po 2007 m.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Organizaciniame lygmenyje intervencija yra derinama su subsidija, skirta padengti dalį socialinės rūpybos paslaugų kainos pagyvenusiems asmenims ir neįgaliesiems asmenims, kurie atvyko į globos įstaigas po 2007 m. Kadangi daugeliui įstaigų priežiūros kainai pagrįstų lėšų, (socialinės apsaugos kaina apskaičiuota vienam asmeniui ir taikoma klientams, kurie įstojo į globos įstaigas po 2007 m.) nepakaks, tad intervencija iš tikrųjų finansuoja dalį visų priežiūros paslaugų išlaidų (ne tik tiems, kurie įstojo į globos įstaigas iki 2007m.) ³²²
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nepaisant to, kad vyksta diskusijos dėl intervencijos aktualumo, ji išlieka veikianti. Siekiant padidinti socialinės rūpybos finansavimo efektyvumą ir skaidrumą, intervencija gali būti pakeista panašiu finansavimo metodu, kuris taikomas globos įstaigoms po 2007 metų. Konkretūs reikalavimai ir sąlygos turėtų ir toliau būti nagrinėjami.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 191. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE (19)

Intervencijos pavadinimas	Subsidija trumpalaikės / ilgalaikės socialinės institucinės globos teikimui vaikams
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)
Trumpas intervencijos aprašymas	Intervencija skirta paslaugų teikimui institucijose, teikiančiose institucines trumpalaikes ir ilgalaikes vaiko priežiūros paslaugas.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1996 – iki dabar.

³²² Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu.

	Nors deinstitutionalizacijos strategija skatina institucinės globos mažinimą, vis dar veikia ilgalaikės ar trumpalaikės globos įstaigos.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis tikslas yra sukurti sąlygas asmeniui (šeimai) vystyti socialinių problemų sprendimo gebėjimus ir skatinti socialinę įtrauktį.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR socialinių paslaugų įstatymas, 2006 m. sausio 19 d., Nr. X-493.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Suteikti tikslinei grupei nuolatinę kompleksinę priežiūrą ir pagalbą ilgalaikėje / trumpalaikėje globos įstaigoje.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Finansuoti ilgalaikių / trumpalaikių globos paslaugų teikimą vaikams LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas dėl socialinių paslaugų katalogo patvirtinimo, 2006 m. balandžio 5 d., Nr. A1-93. LR Vyriausybės nutarimas dėl socialinių paslaugų finansavimo ir lėšų apskaičiavimo metodikos patvirtinimo, 2006 m. spalio 10 d., Nr. 978. LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas dėl socialinės globos normų aprašo patvirtinimo, 2007 m. vasario 20 d., Nr. A1-46.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija Savivaldybės
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Savivaldybės biudžetas
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Valstybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Biudžetinė įstaiga (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Kasmetinis biudžetinis finansavimas
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios nevyriausybines organizacijos
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Sutartys su licencijuotais paslaugų teikėjais, remiantis kiekybiniais rodikliais.
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas pagal teikiamų paslaugų skaičių (viešiesiems teikėjams). Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas pagal teikiamų paslaugų skaičių, taikant fiksuotą dydį (viešiesiems teikėjams).
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	67-99%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Vaikai su negalia ir vaikai, netekę tėvų globos, esantys globos institucijoje, 4629 vaikai (Lietuvos statistikos departamentas, 2016).
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams būtinas paslaugas

Privalomumas vartotojams	Intervencijos naudojimas vartotojams privalomas
Intervencijos gavėjų atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar panašiai) priklausantys asmenys.
Intervencijos poveikis	Nors institucinė globa vaikams suteikia tikslinei grupei apgyvendinimą ir priežiūrą, intervencijos poveikis nebūtinai yra teigiamas. Institucinė priežiūra tinkamai neužtikrina teigiamo individualaus dėmesio lygio, kuris yra būtinas sėkmingam emociniam, fiziniam, protiniam ir socialiniam vaikų vystymuisi, sukeliantis ilgalaikius asmenybės vystymosi ir socialinės integracijos klausimus.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Asmenys, išauginti globos įstaigose, gali susidurti su socialinių įgūdžių ir asmeninės iniciatyvos trūkumu, gali atsarsto priklausomybe nuo socialinės pagalbos.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Intervencija suteikia lėšas visoms vaikų ilgalaikės priežiūros įstaigoms, ji taip pat remia ir didelių globos įstaigų priežiūrą, kurios turėjo būti uždarytos ar pertvarkytos į bendruomenės priežiūros skyrius.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Yra strateginis tikslas palaipsniui pakeisti intervenciją į bendruomeninę arba šeimos vaikų priežiūros paslaugas. ³²³

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 192. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIJE (20)

Intervencijos pavadinimas	ESIF parama integralios pagalbos į namus teikimui
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui
Trumpas intervencijos aprašymas	Parama žmonėms, turintiems aukšto lygio arba intensyvios priežiūros poreikius, įskaitant sveikatos priežiūros ir socialinės rūpybos paslaugas. Tai suteikia alternatyvą negyventi slaugos namuose ar ilgalaikėje globos įstaigoje.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2014 – 2023. Intervencijos įgyvendinimas priklauso nuo ESIF lėšų prieinamumo.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagerinti prieigą prie prieinamų, tvarių ir kokybiškų paslaugų, įskaitant sveikatos priežiūrą ir socialines paslaugas.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	2014-2020 metų Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijų veiksmų programa.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Sukurti ir plėtoti integruotą pagalbos paslaugų sistemą neįgalių vaikų, suaugusiųjų su negalia, pagyvenusių žmonių asmeniniuose namuose ir teikti reikalingą informaciją jų šeimos nariams.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Finansuoti įrangos įsigijimą teikiant integruotas pagalbos paslaugas. LR socialinės apsaugos ir darbo ministro patvirtinti priemonių finansavimo sąlygų aprašai (priemonė Nr. 08.4.1-ESFA-V-418).
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo

³²³ LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas dėl perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014–2020 metų veiksmų plano patvirtinimo, 2014 m. vasario 14 d., Nr. A1-83.

Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Europos socialinio fondo agentūra
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	ESIF fondai
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMIAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešojo administravimo institucija (-os) Biudžetinė įstaiga (-os) Valstybės/savivaldybės ar jų institucijų įsteigta viešoji įstaiga (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Valstybinis planavimas
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Tinkami, kaip projekto partneriai: Privačios pelno siekiančios įmonės; Privačios ne pelno siekiančios organizacijos
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Valstybinis planavimas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas remiantis paslaugų teikėjų vertinimais.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	67-99%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Vaikai su negalia ir jų šeimos nariai; Suaugusieji su negalia ir jų šeimos nariai; Pagyvenę asmenys ir jų šeimos.
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams būtinas paslaugas
Privalomumas vartotojams	Vartotojai patys gali pasirinkti, ar pasinaudoti intervencija
Intervencijos gavėjų atrankos kriterijai	Kiekvieno asmens tinkamumas gauti intervenciją vertinamas individualiai: Sveikatos būklė.
Intervencijos poveikis	Intervencija daro teigiamą poveikį jos vartotojams ir jų šeimos nariams, nes ji užtikrina galimybę gauti socialinės globos paslaugų tiekimą namie ir sveikatos priežiūros paslaugas žmonėms, turintiems sunkią sveikatos būklę. Ši intervencija taip pat atleidžia pagyvenusius asmenis ir neįgaliųjų šeimos narius nuo kasdienės pagalbos ir taip leidžia jiems išlikti aktyviais kitose veiklose. Paslaugos nebuvimas padidinti globėjų našta ar netgi perkels paslaugų gavėjus į globos įstaigas.
Nenumatyti intervencijos poveikis	Intervencija nesukuria jokio nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Nėra pagrindinių iššūkių, susijusių su intervencijos įgyvendinimu
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsakyti intervencijos	Šiuo metu dalis ESIF lėšų skiriama sveikatos priežiūros darbuotojų atlyginimams (socialinio aprūpinimo personalo atlyginimai mokami iš savivaldybės biudžeto). Nėra aiškumo, ar savivaldybės suras papildomų lėšų sveikatos priežiūros personalui finansuoti, kad galėtų toliau teikti paslaugą.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 193. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE (21)

Intervencijos pavadinimas	ESIF parama asmenų, priklausomų nuo psichoaktyviųjų medžiagų, socialinei integracijai
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui
Trumpas intervencijos aprašymas	ESIF finansuojama priemonė, skirta teikti socialinės reabilitacijos paslaugas trumpalaikėse socialinės globos institucijose žmonėms, priklausomiems nuo psichoaktyviųjų medžiagų.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2014 – 2023 Intervencijos įgyvendinimas priklauso nuo ESIF lėšų prieinamumo.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Skatinti aktyvų įsitraukimą, taip pat siekiant skatinti lygias galimybes ir aktyvų dalyvavimą bei gerinti galimybes įsidarbinti.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	2014-2020 metų Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijų veiksmų programa.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Sumažinti psichoaktyvioms medžiagoms priklausančių asmenų socialinę atskirtį, padedant integruotis į darbo rinką.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Finansuoti socialinę ir psichologinę reabilitaciją, bendrųjų įgūdžių ugdymą, profesinį mokymą LR socialinės apsaugos ir darbo ministro patvirtinti priemonių finansavimo sąlygų aprašai (priemonė Nr. 08.3.1-ESFA-V-411).
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Europos socialinio fondo agentūra
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	ESIF fondai
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Biudžetinė įstaiga (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Valstybinis planavimas
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Tinkami, kaip projekto partneriai: Privačios pelno siekiančios įmonės; Privačios ne pelno siekiančios organizacijos
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Valstybinis planavimas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas remiantis paslaugų teikėjų vertinimais.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	<34%

INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Asmenys, priklausomi nuo psichoaktyviųjų medžiagų
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams būtinus įgūdžius.
Privalomumas vartotojams	Vartotojai patys gali pasirinkti, ar pasinaudoti intervencija
Intervencijos gavėjų atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar panašiai) priklausantys asmenys.
Kriterijai, nustatantys intervencijos dydį vienam vartotojui (jeigu intervencija yra susijusi su tiesioginiu ar netiesioginiu finansavimu vartotojams)	Finansavimo dydis visiems paslaugų gavėjams, atitinkantiems nustatytas sąlygas, yra vienodas.
Intervencijos poveikis	Intervencijos poveikis jos vartotojams yra teigiamas, nes ji užtikrina lygias galimybes naudotis socialinės reabilitacijos paslaugomis.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija nesukuria jokio nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Pagrindinė problema, susijusi su intervencija, yra tai, kad jos įgyvendinimas priklauso nuo ESIF lėšų prieinamumo ir todėl nėra stabilus. Intervencija siekiama finansuoti paslaugų teikimą, todėl nepertraukiamas finansavimas yra labai svarbus. Šiuo metu yra keletas svarstymų, kaip pakeisti šias intervencijas tokiomis, kurios finansuojamos iš nacionalinių fondų, tačiau nei vienas sprendimas dar nebuvo patvirtintas. ³²⁴
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Intervencija galėtų būti pakeista panašiomis priemonėmis, finansuojamomis iš nacionalinių fondų. Planai yra aptariami.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 194. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIJE (22)

Intervencijos pavadinimas	Globos (rūpybos) išmokos tikslinis priedas vaiko globėjui (rūpintojui) už vaiką, kuriam globa (rūpyba) nustatyta šeimoje
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Parama vartotojams socialiniais transferais
Trumpas intervencijos aprašymas	Globėjui (rūpintojui), atsakingam už vaiką, kuriam globa (rūpyba) nustatyta šeimoje, gali būti skiriama 4 bazinių socialinių išmokų dydžio išmoka (152 EUR) (globos (rūpybos) išmokos tikslinis priedas)
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2016 – iki dabar. Buvo reikšmingai padidintas intervencijos įgyvendinimui skirtas finansavimas. Nuo 2017 m. mėnesinė išmoka, skiriama vaiko globėjui (rūpintojui) padidėjo 4 kartus, lyginant su praėjusiais metais.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Užtikrinti saugią aplinką, kurioje vaikas augtų ir vystytųsi.
Tėsinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR išmokų vaikams įstatymas, 1994 m. lapkričio 3 d., Nr. I-621. LR civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas, 2000 m. liepos 18 d., Nr. XIII-1864.

³²⁴ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu.

Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Teikti finansinę pagalbą globos (rūpybos) išmokos tiksliniu priedu vaiko globėjui (rūpintojui) už vaiką, kuriam globa (rūpyba) nustatyta šeimoje.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Išmokėti mėnesines išmokas. LR Vyriausybės nutarimas dėl išmokų vaikams skyrimo ir mokėjimo nuostatų patvirtinimo, 2004 m. birželio 28 d., Nr. 801. LR Vyriausybės nutarimas dėl socialinių paslaugų finansavimo ir lėšų apskaičiavimo metodikos patvirtinimo, 2006 m. spalio 10 d., Nr. 978.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Savivaldybės
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMIAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privatūs
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privatūs asmenys
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Intervencija yra taikoma visoms šeimoms, kurioms yra nustatyta globa (rūpyba).
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas pagal teikiamų paslaugų skaičių (vaikams, turintiems globą (rūpybą)), taikant fiksuotą dydį.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	0%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Vaikai, netekę tėvų globos, gaunantys globą (rūpybą) šeimynos tipo namuose, 446 vaikai (Lietuvos statistikos departamentas, 2016). Vaikai, netekę tėvų globos, gaunantys globą ir esantys įvaikinti šeimose, 5477 vaikai (Lietuvos statistikos departamentas).
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams būtinas paslaugas
Privalomumas vartotojams	Intervencijos naudojimas vartotojams privalomas
Intervencijos gavėjų atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar panašiai) priklausantys asmenys.
Intervencijos poveikis	Intervencijos poveikis jos vartotojams yra teigiamas, nes jiems suteikiama papildomų finansinių išteklių. Intervencija gali pakeisti vaikų, esančių globos (rūpybos) institucijose ir vaikų gaunančių globą (rūpybą) šeimose, proporciją. Ši intervencija gali paskatinti vaikų priežiūros deinstitutionalizavimo procesą, nes papildoma finansinė parama turėtų padėti sumažinti skaičių šeimų, kurios nori rūpintis vaiku (vaikais), kurie neteko globos (rūpybos), tačiau dar neprisidėjo prie globos (rūpybos) sistemos, dėl finansinės naštės.

Nenumatytas intervencijos poveikis	Papildoma finansinė pagalba šeimoms, kurioms yra nustatyta globa (rūpyba), gali padidinti atvejų skaičių, kai pagrindinė motyvacija apsiimti vaikų priežiūra yra galimybė pasididinti pajamas. Tačiau tai neturėtų būti pagrindinė problema, atsižvelgiant į tai, kad norint būti globėjų (rūpintoju), reikia dalyvauti mokymuose (skirtuose ne globėjams (rūpintojams)), o po to šeimos yra prižiūrimos atsakingos institucijos.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Nėra pagrindinių iššūkių, susijusių su intervencijos įgyvendinimu.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis. Ši intervencija gali padėti sumažinti vaikų priežiūros institucijoms teikiamų lėšų poreikį
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio pakeisti ar sustabdyti intervencijos įgyvendinimą

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 195. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIJE (23)

Intervencijos pavadinimas	Pagalbos pinigai vaikus globojančiai šeimai už vaikų priežiūrą ar globą (rūpybą)
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Parama vartotojams socialiniais transferais
Trumpas intervencijos aprašymas	Savivaldybės gali suteikti vaikus globojančiai šeimai mėnesinių pagalbos pinigų. Lėšų dydis ir konkretūs reikalavimai priklauso nuo savivaldybės tarybos sprendimo.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2010 – iki dabar. Priklauso nuo savivaldybės
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Užtikrinti saugią aplinką, kurioje vaikas augtų ir vystytųsi.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas dėl mokėjimo už socialines paslaugas tvarkos aprašo patvirtinimo, 2008 m. birželio 14 d., Nr. 583. LR civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas, 2000 m. liepos 18 d., Nr. XIII-1864.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Teikti papildomą finansinę pagalbą vaikus globojančiai šeimai už vaikų priežiūrą ar globą (rūpybą).
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Išmokėti mėnesines išmokas LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas dėl mokėjimo už socialines paslaugas tvarkos aprašo patvirtinimo, 2008 m., birželio 14 d., Nr. 583.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo Vietinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Savivaldybės
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Savivaldybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMIAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privatūs

Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	n/a
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	n/a
Kiti viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdai	n/a
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privatūs asmenys
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Intervencija yra taikoma visoms šeimoms tam tikroje savivaldybėje, kurioms yra nustatyta globa (rūpyba).
Kiti privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdai	n/a
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas pagal teikiamų paslaugų skaičių (vaikams, turintiems globą (rūpybą)), taikant fiksuotą dydį.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	0%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Vaikai, netekę tėvų globos, gaunantys globą (rūpybą) šeimynos tipo namuose; Vaikai, netekę tėvų globos, gaunantys globą ir esantys įvaikinti šeimose.
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams būtinas paslaugas.
Intervencijos gavėjų atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar panašiai) priklausantys asmenys.
Intervencijos poveikis	Intervencijos poveikis jos vartotojams yra teigiamas, nes jiems suteikiama papildomų finansinių išteklių. Intervencija gali pakeisti vaikų, esančių globos (rūpybos) institucijose ir vaikų gaunančių globą (rūpybą) šeimose, proporciją. Ši intervencija gali paskatinti vaikų priežiūros deinstitutionalizavimo procesą, nes papildoma finansinė parama turėtų padėti sumažinti skaičių šeimų, kurios nori rūpintis vaiku (vaikais), kurie neteko globos (rūpybos), tačiau dar neprisidėjo prie globos (rūpybos) sistemos, dėl finansinės naštos.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Finansinė pagalba šeimoms, kurioms yra nustatyta globa (rūpyba), gali padidinti atvejų skaičių, kai pagrindinė motyvacija apsiimti vaikų priežiūra yra galimybė pasididinti pajamas. Tačiau tai neturėtų būti pagrindinė problema, atsižvelgiant į tai, kad norint būti globėjų (rūpintoju), reikia dalyvauti mokymuose (skirtuose ne globėjams (rūpintojams)), o po to šeimos yra prižiūrimos atsakingos institucijos.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Nėra pagrindinių iššūkių, susijusių su intervencijos įgyvendinimu. Intervencijos dydis ir įgyvendinimas priklauso nuo kiekvienos savivaldybės.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis. Ji papildo finansines išmokas, kurias valstybė garantuoja visoms šeimoms, kurios apsiima globa (rūpyba). Ši intervencija, kartu su pirmiau minėta valstybės parama, gali padėti sumažinti vaikų priežiūros institucijoms reikalingų lėšų poreikį.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio pakeisti ar sustabdyti intervencijos įgyvendinimą

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 196. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIJE (24)

Intervencijos pavadinimas	Kompensacijos pagyvenusiems asmenims ir asmenims su negalia, trumpalaikę / ilgalaikę socialinę globą gaunantiems globos institucijose
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Parama vartotojams lengvatomis arba tarifų kompensacijomis.
Trumpas intervencijos aprašymas	Subsidija yra naudojama padengti dalį socialinės rūpybos paslaugų kainos pagyvenusiems žmonėms ir neįgaliems asmenims, kurių turtas yra nepakankamas, kad būtų galima sumokėti už paslaugą.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2006 – iki dabar. Yra padidėjęs skaičius institucijų, finansuojamų remiantis naudos gavėjų skaičiumi, o ne einamųjų išlaidų finansavimu.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis tikslas yra sukurti sąlygas asmeniui (šeimai) vystyti socialinių problemų sprendimo gebėjimus ir skatinti socialinę įtrauktį.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR socialinių paslaugų įstatymas, 2006 m. sausio 19 d., Nr. X-493.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Suteikti tikslinei grupei nuolatinę kompleksinę socialinę globą ir pagalbą trumpalaikėje / ilgalaikėje globos institucijoje.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Kompensuoti ilgalaikės / trumpalaikės socialinės globos mokesčio dalį, kurio asmuo negali padengti dėl nepakankamo turto. LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas dėl socialinių paslaugų katalogo patvirtinimo, 2006 m. balandžio 5 d., Nr. A1-93. LR Vyriausybės nutarimas dėl socialinių paslaugų finansavimo ir lėšų apskaičiavimo metodikos patvirtinimo, 2006 m. spalio 10 d., Nr. 978. LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas dėl mokėjimo už socialines paslaugas tvarkos aprašo patvirtinimo, 2008 m. birželio 14 d., Nr. 583.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Savivaldybės
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybinis finansavimas (asmenims, turintiems sunkią negalią)
Papildomas intervencijos finansavimo šaltinis	Savivaldybės biudžetas (kitiems asmenims)
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklausos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji ir privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Biudžetinė įstaiga (-os); Valstybės/savivaldybės ar jų institucijų įsteigta viešoji įstaiga (-os).
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Sutartys su paslaugų teikėjais, remiantis kiekybiniais rodikliais.
Kiti viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdai	n/a

Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privačios nevyriausybines organizacijos
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Sutartys su paslaugų teikėjais, remiantis kiekybiniais rodikliais.
Kiti privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdai	n/a
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas pagal teikiamų paslaugų skaičių, taikant fiksuotą dydį (viešųjų fondų teikiamų paslaugų kaina proporcingai apskaičiuojama kiekvienam vartotojui atskirai)
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	34-66%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Pagyvenę asmenys, 5195 žmonės (Lietuvos statistikos departamentas, 2016). Suaugusieji, turintys negalią, 6685 žmonės (Lietuvos statistikos departamentas, 2016).
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams būtinus finansinius išteklius ir paslaugas.
Privalomumas vartotojams	Vartotojai patys gali pasirinkti, ar pasinaudoti intervencija.
Intervencijos gavėjų atrankos kriterijai	Kiekvieno asmens tinkamumas gauti intervenciją vertinamas individualiai: Pajamos; Sveikatos būklė.
Kriterijai, nustatantys intervencijos dydį vienam vartotojui (jeigu intervencija yra susijusi su tiesioginiu ar netiesioginiu finansavimu vartotojams)	Finansavimo dydis kiekvienam paslaugų gavėjui nustatomas individualiai ir priklauso nuo paslaugų gavėjo finansinių galimybių (pajamų, turto).
Intervencijos poveikis	Intervencijos poveikis jos vartotojams yra teigiamas, nes ji užtikrina prieigą prie ilgalaikės / trumpalaikės socialinės globos paslaugų, nepriklausomai nuo to, kokias pajamas gauna žmogus. Kita vertus, intervencijos poveikis gali pakenkti asmens savarankiškumui, ypač jei asmuo gavo ilgalaikę socialinę globą per anksti. Be to, intervencija daro teigiamą poveikį konkurencingumui ir paslaugų kokybei, nes klientai turi teisę pasirinkti priežiūros įstaigą (iš savivaldybės patvirtinto sąrašo), o savivaldybės privalo iš dalies finansuoti priežiūros paslaugas pasirinktoje įstaigoje.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija nesukuria jokio nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Pagal įstatymą, trumpalaikės / ilgalaikės socialinės globos gavėjai už paslaugas neturėtų mokėti daugiau nei 80 proc. nuo savo pajamų (procentas gali padidėti, jei asmuo turi tam tikrų lėšų). Ši intervencija skirta padengti dalį socialinės rūpybos paslaugų kainos pagyvenusiems asmenims ir neįgaliams asmenims, kurių lėšos yra nepakankamos, kad būtų galima sumokėti už paslaugą. Siekiant išlaikyti socialinės globos kainas panašiam lygmenyje, kiekviena savivaldybė nuolat tvirtina didžiausią subsidijuotą kainą vienam gyventojui, remiantis vidutine socialinės globos kaina skirtingose įstaigose visoje šalyje. Tačiau praktikoje, jei tai būtų vienintelis finansavimo šaltinis, vidutinė socialinių paslaugų kaina neturėtų padengti visų socialinės rūpybos įstaigų išlaidų. ³²⁵ Tai yra, dauguma savivaldybės ar valstybės institucijų yra papildomai finansuojamos iš valstybės ar savivaldybės

³²⁵ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu.

	biudžeto (pavyzdžiui, skiriant daugiau lėšų žmonių, kurie įstojo į globos institucijas iki 2007 m., priežiūrai).
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis, tačiau reikia daugiau aiškumo dėl visų intervencijų, susijusių su ilgalaikė priežiūra.
Galimybės pakeisti/atsakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio pakeisti ar sustabdyti intervencijos įgyvendinimą.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 197. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIJE (25)

Intervencijos pavadinimas	Teisės aktų nuostatos, nustatančios reikalavimus socialinės globos teikimo licencijai įgyti
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Teisės aktų nuostatos
Trumpas intervencijos aprašymas	Visos socialinės rūpybos paslaugas teikiančios įstaigos turi būti licencijuojamos.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2013 – iki dabar. Nėra jokių reikšmingų pokyčių.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis tikslas yra sukurti sąlygas asmeniui (šeimai) vystyti socialinių problemų sprendimo gebėjimus ir skatinti socialinę įtrauktį.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR socialinių paslaugų įstatymas, 2006 m., sausio 19 d., Nr. X-493.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Užtikrinti socialinės globos paslaugų, teikiamų socialinės globos institucijose, kokybę.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Užtikrinti, kad socialinės rūpybos teikėjai atitiktų įstaigos personalo, įrangos ir paslaugų reikalavimus. LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas dėl socialinės globos įstaigų licencijavimo taisyklių patvirtinimo, 2014 m. gruodžio 31 d., Nr. A1-684. LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas dėl socialinės globos normų aprašo patvirtinimo, 2007 m. vasario 20 d., Nr. A1-46.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Socialinių paslaugų priežiūros departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS/PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Teisės aktų nuostatos/mokesčio/ mokesčio lengvatos subjektai	Socialinės globos paslaugų teikėjai
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams tipas	Intervencija reikalauja tam tikrų veiksmų iš subjektų.
Intervencijos privalomumas teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams	Intervencijos naudojimas vartotojams privalomas.
Intervencija gaunančių teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektų atrankos kriterijai	Kiekvieno asmens tinkamumas gauti intervenciją vertinamas individualiai.

	Reikalavimai priklauso nuo paslaugos teikėjo teikiamų socialinės globos paslaugų rūšies (pagal socialinės rūpybos standartus).
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Visuomenės grupės, patiriančios netiesioginę naudą dėl teisės aktų nuostatų/mokesčio/mokesčio lengvatos įgyvendinimo	Socialinės globos gavėjai
Intervencijos poveikio visuomenės grupėms, patiriančioms netiesioginę jos naudą, tipas	Socialinės globos paslaugų gavėjams teikiamos standartizuotos paslaugos, užtikrinančios, kad paslaugos atitiktų minimalius standartus.
Intervencijos poveikis	Intervencijos poveikis socialinės globos paslaugų kokybei yra teigiamas. Intervencija yra ypač svarbi tiekėjams, kurie teikia mažiau kokybiškas paslaugas, nes reglamentas nustato minimalius reikalavimus. Atitikimą standartams prižiūri valstybės institucijos.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija nesukuria jokio nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Ne visada pakanka paslaugų kokybės kontrolės. Kai kurios galiojančios licencijuotos įstaigos gali neatitikti nustatytų reikalavimų, tačiau vis dar turi licenciją. ³²⁶
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio pakeisti ar sustabdyti intervencijos įgyvendinimą. Tačiau kokybės kontrolės sistema gali būti pagerinta.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 198. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIJE (26)

Intervencijos pavadinimas	Teisės aktų nuostatos, nustatančios maksimalią subsidijuojamą ilgalaikės / trumpalaikės globos institucijose kainą
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Teisės aktų nuostatos
Trumpas intervencijos aprašymas	Kiekviena savivaldybė apsibrėžia trumpalaikės / ilgalaikės socialinės globos paslaugų kainų lubas, kurios yra subsidijuojamos iš savivaldybės biudžeto. Kaina yra nustatoma pagal vidutinę panašių paslaugų kainą.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2006 – iki dabar. Nėra jokių reikšmingų pokyčių.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Pagrindinis tikslas yra sukurti sąlygas asmeniui (šeimai) vystyti socialinių problemų sprendimo gebėjimus ir skatinti socialinę įtrauktį.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR socialinių paslaugų įstatymas, 2006 m. sausio 19 d., Nr. X-493.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Užtikrinti efektyvų viešųjų lėšų naudojimą.

³²⁶ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu.

Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Nustatyti trumpalaikės / ilgalaikės socialinės globos paslaugų kainų lubas LR Vyriausybės nutarimas dėl socialinių paslaugų finansavimo ir lėšų apskaičiavimo metodikos patvirtinimo, 2006 m. spalio 10 d., Nr. 978.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Savivaldybės
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS/PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Teisės aktų nuostatos/mokesčio/ mokesčio lengvatos subjektai	Trumpalaikės / ilgalaikės socialinės rūpybos paslaugų teikėjai, teikiantys subsidijuojamas paslaugas.
Intervencijos poveikio teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams tipas	Intervencija draudžia tam tikrą subjektų elgseną.
Intervencijos privalomumas teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektams	Intervencijos naudojimas vartotojams privalomas.
Intervenciją gaunančių teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos subjektų atrankos kriterijai	Paslaugą vienodai gali gauti visi konkrečiai grupei (socialinei, amžiaus ar panašiai) priklausantys asmenys.
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Visuomenės grupės, patiriančios netiesioginę naudą dėl teisės aktų nuostatos/mokesčio/mokesčio lengvatos įgyvendinimo	Savivaldybės Valstybė
Intervencijos poveikis	Potencialiai intervencija leidžia sumažinti viešąsias išlaidas ir taip padidinti socialinių paslaugų prieinamumą. Tačiau tai nebūtinai vyksta tuo atveju, kai paslaugas teikia viešosios įstaigos. Kadangi nustatytoje paslaugų kainoje dažniausiai neatsižvelgiama į visas paslaugų teikėjų išlaidas, viešosios įstaigos subsidijuojamos papildomai iš savivaldybės ar valstybės biudžeto, tad nėra planuojamų taupymo galimybių.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Tam, kad gautų daugiau paslaugų gavėjų iš kitų savivaldybių (remdamasi susitarimu), kai kurios biudžetinės institucijos nurodo žemesnę paslaugų kainą, nei reikėtų išlaikyti instituciją ir paslaugų lygį. Paslaugų kaina, kuri neatitinka realių išlaidų, verčia kitus paslaugų teikėjus, kurie negauna papildomų biudžeto lėšų, mažinti paslaugų kokybę. ³²⁷
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Socialinės globos paslaugų kaina konkrečioje įstaigoje apskaičiuojama pagal Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pateiktą formulę. Tačiau praktikoje biudžetinių paslaugų teikėjų (valstybinių ar savivaldybių) apskaičiuota kaina neapima visų socialinių paslaugų išlaidų, nes faktinės metinės išlaidos vienam gyventojui yra didesnės už nurodytą paslaugų kainą. Gali būti, kad kai kurios biudžetinės institucijos nurodo mažesnę kainą, kad būtų konkurencingos ir gautų kitų savivaldybių finansuojamus klientus, tuo pačiu metu žinant, kad visos institucijos išlaidos bus padengtos iš biudžeto. Tačiau yra naudojamos vidutinės ilgalaikių socialinės globos institucijų kainos nustatant didžiausią subsidijuojamą kainą, kurią patvirtina skirtingos savivaldybės.

³²⁷ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu.

	Taigi, privačių paslaugų teikėjai turi išlaikyti panašų kainų lygį, kad gautų klientus, kuriuos subsidijavo savivaldybės. Atsižvelgiant į tai, kad privatus paslaugų teikėjai negauna papildomų biudžetinių lėšų, jie dažnai yra skatinami sumažinti paslaugų kokybę (pavyzdžiui, samdyti mažiau darbuotojų).
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija prieštarauja papildomoms viešosioms subsidijoms dėl tarnybos ilgalaikėse / trumpalaikėse globos institucijose, didžiausia subsidijuojama kaina faktiškai nėra galutinė savivaldybių mokama kaina savivaldybės biudžetinėms institucijoms.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Intervencija turėtų būti patikslinta, siekiant apibrėžti intervencijos tikslą ir patikslinti paslaugų kainos apskaičiavimo metodą.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 199. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIJE (27)

Intervencijos pavadinimas	Subsidija socialinio būsto fondo plėtrai
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas)
Trumpas intervencijos aprašymas	Intervencija siekiama didinti savivaldybių socialinio būsto fondą įsigyjant, statant ar pritaikant būstus.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	1992 – iki dabar. Nuo intervencijos įvedimo įvyko tam tikrų kriterijų, apibrėžiančių socialinio būsto reikalavimus atitinkančią tikslinę grupę, pakeitimai. Intervencijos įgyvendinimas taip pat priklauso nuo turimo finansavimo. Pagrindiniai socialinio būsto įsigijimo finansiniai šaltiniai yra valstybės biudžetas ir savivaldybės pajamos, gautos iš tam tikro turto pardavimo (ESIF subsidijos socialinio būsto fondo plėtrai yra identifikuojamos ir apibūdinamos kaip atskira intervencija). Finansų paskirstymas savivaldybės lygyje gali labai skirtis lyginant skirtingus metus.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Didinti socialinę teisingumą
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti įstatymas, 2014 m. rugsėjo 9 d., Nr. XII-1215.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Didinti savivaldybių socialinio būsto fondus ir palengvinti socialiai remtinų socialinių grupių prieigą prie socialinio būsto.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Finansuoti socialinio būsto įsigijimą, statybą ir pritaikymą. Savivaldybių socialinio būsto fondo plėtros programos, kurias patvirtino vietos tarybos.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Savivaldybės
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Savivaldybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos

INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešojo administravimo institucija (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Kasmetinis biudžetinis finansavimas
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	100%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Asmenys (šeimos), gaunantys žemas pajamas, kurie neturi gyvenamosios vietos arba ji yra labai prastos būklės / dydžio (kv. metrais), jei kiekvienas šeimos narys neatitinka reikalavimų. Apie 10000 šeimų, gyvenančių socialiniame būste ir apie 13000 šeimų, laukiančių socialinio būsto (remiantis socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pateikta informacija, 2017 m. liepos mėn.).
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams būtiną infrastruktūrą.
Privalomumas vartotojams	Vartotojai patys gali pasirinkti, ar pasinaudoti intervencija.
Intervencijos gavėjų atrankos kriterijai	Kiekvieno asmens tinkamumas gauti intervenciją vertinamas individualiai: Pajamos ir turtas; Šeimos dydis; Sveikatos būklė.
Intervencijos poveikis	Intervencijos poveikis socialiniam teisingumui yra teigiamas, nes jis didina socialinio būsto pasiūlą mažas pajamas gaunantiems žmonėms, jaunosioms šeimoms ir t.t. Tačiau intervencijos poveikis yra ribotas, nes šiuo metu paklausa yra žymiai didesnė nei pasiūla.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija nesukuria jokio nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Vienas iš pagrindinių intervencijos įgyvendinimo šaltinių laikomos savivaldybės pajamos iš esamų savivaldybės būstų ir kito turto pardavimo. Tačiau šiuo metu pardavimo procesas yra lėtas, pajamos iš parduodamo turto yra mažos.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis. Intervencijos paklausą galima sumažinti, didinant asmenų (šeimų), gaunančių dalinį būsto nuomos mokesčio kompensavimą, skaičių.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio pakeisti ar sustabdyti intervencijos įgyvendinimą. Tačiau intervencijos poreikį galima sumažinti didinant asmenų (šeimų), gaunančių dalinį būsto nuomos mokesčio kompensavimą, skaičių.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 200. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIJE (28)

Intervencijos pavadinimas	ESIF investicijos į socialinio būsto fondo plėtrą
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Subsidijos paslaugos teikimo kokybės gerinimui
Trumpas intervencijos aprašymas	ESIF finansuojama priemonė, skirta socialinio būsto fondo plėtrai.

Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2014 – 2023 Intervencijos įgyvendinimas priklauso nuo ESIF lėšų prieinamumo.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Skatinti socialinę įtrauktį gerinant galimybes naudotis socialinėmis, kultūrinėmis ir rekreacinėmis paslaugomis.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	2014-2020 metų Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijų veiksmų programa.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Didinti savivaldybių socialinio būsto fondus ir palengvinti socialiai remtinų socialinių grupių prieigą prie socialinio būsto.
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Finansuoti socialinio būsto įsigijimą, statybą ir pritaikymą LR socialinės apsaugos ir darbo ministro patvirtinti priemonių finansavimo sąlygų aprašai (priemonė Nr. 08.1.2-CPVA-R-408).
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Nacionalinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Centrinė projektų valdymo agentūra
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	ESIF fondai
Papildomi intervencijos finansavimo šaltiniai	Savivaldybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Pasiūlos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMIAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešieji
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Viešojo administravimo institucija (-os)
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Regioninis planavimas
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas remiantis paslaugų teikėjų vertinimais.
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	100%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMIAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Asmenys (šeimos), gaunantys žemas pajamas, kurie neturi gyvenamosios vietos arba ji yra labai prastos būklės / dydžio (kv. metrais), jei kiekvienas šeimos narys neatitinka reikalavimų. Apie 10000 šeimų, gyvenančių socialiniame būste ir apie 13000 šeimų, laukiančių socialinio būsto (remiantis socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pateikta informacija, 2017 m. liepos mėn.).
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams būtiną infrastruktūrą.
Privalomumas vartotojams	Vartotojai patys gali pasirinkti, ar pasinaudoti intervencija.
Intervencijos gavėjų atrankos kriterijai	Kiekvieno asmens tinkamumas gauti intervenciją vertinamas individualiai: Pajamos ir turtas; Šeimos dydis; Sveikatos būklė.

Intervencijos poveikis	Manoma, kad intervencija turės teigiamą poveikį savivaldybių socialinio būsto fondui ir todėl prisidės prie paklausos mažėjimo.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija nesukuria jokio nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Vyksta diskusijos dėl efektyviausio socialinio būsto fondo didinimo būdo. Savivaldybės gali pirkti būstus rinkoje, pritaikyti esamą turtą, kad atitiktų socialinio būsto poreikius, arba inicijuoti naują statybą. Tačiau atrodo, kad kai kurios savivaldybės pasirinko alternatyvas be tinkamos kaštų-naudos analizės, o lėšos naudojamos neefektyviai. Šiuo metu keletas projektų laikinai sustabdomi, nes atliekama papildoma kaštų - naudos analizė. ³²⁸
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis. Tačiau intervencijos paklausą galima sumažinti didinant asmenų (šeimų), gaunančių dalinį būsto nuomos mokesčio kompensavimą, skaičių.
Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Intervencija yra papildoma priemonė, skatinanti socialinio būsto fondo plėtrą. Identiška intervencija yra finansuojama iš valstybės / savivaldybės biudžeto. Be to, savivaldybės turi kai kurias gyvenamąsias patalpas, kurias būtų galima parduoti, skiriant lėšas socialinio būsto poreikiams. ³²⁹ Neišpildyta socialinio būsto paklausa galėjo būti iš dalies valdoma didinant nuomojamo būsto dalį.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 201. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIJE (29)

Intervencijos pavadinimas	Valstybės iš dalies kompensuojami būsto kreditai
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Parama vartotojams kompensacijomis
Trumpas intervencijos aprašymas	Valstybės subsidijos, skirtos tikslinei grupei suteiktos būsto paskolos dalies (10 ar 20 proc.) kompensavimui.
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2014 – iki dabar. Intervencijos įgyvendinimas yra stabilus. Nuo 2015 m. būsto kreditus, kuriems gali būti taikoma dalinė kompensacija, gali išduoti ne tik atrinkti bankai, bet ir keletas kredito unijų.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Didinti tikslinių grupių motyvaciją integruotis į darbo rinką ir efektyviai panaudoti turimus išteklius.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti įstatymas, 2014 m. rugsėjo 9 d., Nr. XII-1215.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Palengvinti būsto įsigijimą
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Kompensuoti dalį būsto kreditų. LR Vyriausybės nutarimas dėl valstybės iš dalies kompensuojamų būsto kreditų teikimo ir subsidijų valstybės iš dalies kompensuojamų būsto kreditų daliai apmokėti teikimo tvarkos aprašo ir bankų ar kitų kredito įstaigų atrankos valstybės iš dalies kompensuojamiems būsto kreditams teikti tvarkos aprašo patvirtinimo, 2015 m. balandžio 1 d., Nr. 325.

³²⁸ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu.

³²⁹ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu.

Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Savivaldybės
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklausos
INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privatūs
Viešųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Finansinės institucijos
Vyraujantis viešųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Konkursas
Dalis viso intervencijos įgyvendinimui skirto finansavimo, tenkanti viešiesiems paslaugų teikėjams.	0%
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Asmenys (šeimos), gaunantys žemas pajamas, kurie neturi gyvenamosios vietos arba ji yra labai prastos būklės / dydžio (kv. metrais), jei kiekvienas šeimos narys neatitinka reikalavimų ir tie, kurie atitinka vieną iš šių kriterijų: Asmenys iki 35 metų, kurie prarado tėvų globą ir buvo išauginti socialinės globos sistemoje; Šeimos su 3 ar daugiau vaikų; Neįgalieji ir jų šeimos; Jaunos šeimos su vienu ar daugiau vaikų; Šeimos, kuriose vienas iš tėvų yra miręs; Apie 100 šeimų per metus (apytikriai skaičiuojant pagal 2017 m. Liepos mėn. socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pateiktą informaciją).
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija sukuria vartotojams stimulą naudotis paslauga. Intervencija suteikia vartotojams būtinus finansinius išteklius.
Privalomumas vartotojams	Vartotojai patys gali pasirinkti, ar pasinaudoti intervencija.
Intervencijos gavėjų atrankos kriterijai	Kiekvieno asmens tinkamumas gauti intervenciją vertinamas individualiai: Pajamos ir turtas.
Kriterijai, nustatantys intervencijos dydį vienam vartotojui (jeigu intervencija yra susijusi su tiesioginiu ar netiesioginiu finansavimu vartotojams)	Intervencijos dydis (EUR) priklauso nuo konkrečios būsto paskolos dydžio, nes valstybė kompensuoja 10 ar 20 procentų faktinių išlaidų (priklausomai nuo tikslinės grupės) Didžiausio būsto kredito dydis yra nustatomas reglamento.
Intervencijos poveikis	Intervencija turi teigiamą poveikį jos vartotojams, nes ji palengvina būsto įsigijimą.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija nesukuria jokio nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Nėra pagrindinių iššūkių, susijusių su intervencijos įgyvendinimu.
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis. Ši intervencija gali tam tikru mastu sumažinti socialinio būsto paklausą.

Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Buvo keletas idėjų pakeisti dabartinę intervenciją lengvatinėmis paskolomis ar panašiomis priemonėmis. Tačiau tai niekada nebuvo įgyvendinta, teigiant, kad dėl ilgo paskolos grąžinimo laikotarpio (20 ar net 30 metų) tokios finansinės priemonės administravimas būtų brangiai kainuojantis.³³⁰ Šiuo metu yra svarstoma galimybė išplėsti intervencijos sritį. Yra svarstymų, kaip papildomai suteikti dalį būsto kredito kompensacijos jaunoms šeimoms, kurios gyvena ir dirba regionuose.³³¹

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 202. DUOMENYS APIE VALSTYBĖS INTERVENCIJĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIJE (30)

Intervencijos pavadinimas	Dalinė būsto nuomos ar išperkamosios būsto nuomos mokesčių kompensacija
BENDROJI INFORMACIJA APIE INTERVENCIJĄ	
Intervencijos tipas	Parama vartotojams kompensacijomis
Trumpas intervencijos aprašymas	Asmenims (šeimoms), turinčioms teisę į socialinį būstą, galima išsinuomoti būstą rinkoje ir gauti kompensaciją už dalį būsto nuomos mokesčio (valstybės subsidijos dydis už 1 kv. metrą priklauso nuo savivaldybės).
Intervencijos įvedimo ir numatomos įgyvendinimo pabaigos metai, intervencijos stabilumo įvertinimas	2015 – iki dabar. Tęsimi nuolatiniai intervencijos pokyčiai, nes intervencija nepakankamai tinka tikslinei grupei ir vis dar yra palyginti nedaug tinkamų vartotojų. Nuo 2015 m. kompensuojamoji dalis buvo padidinta.
Platesnis politikos tikslas, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas	Didinti tikslinių grupių motyvaciją integruotis į darbo rinką ir efektyviai panaudoti turimus išteklius.
Teisinis intervencijos įvedimo pagrindas	LR paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti įstatymas, 2014 m. rugsėjo 9 d., Nr. XII-1215.
Intervencijos tikslas, siejant su platesniu politikos tikslu, prie kurio prisideda intervencijos įgyvendinimas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Palengvinti būsto nuoma
Intervencijos tikslas ir dokumentas, kuriame šis tikslas nurodomas	Kompensuoti dalį nuomos kainos. LR Vyriausybės nutarimas dėl savivaldybės būsto, socialinio būsto nuomos mokesčių ir būsto nuomos ar išperkamosios būsto nuomos mokesčių dalies kompensacijos dydžio apskaičiavimo metodikos ir bazinio būsto nuomos ar išperkamosios būsto nuomos mokesčių dalies kompensacijos dydžio perskaičiavimo koeficiento patvirtinimo, 2014 m. gruodžio 31 d., Nr. 1487.
Valdžios lygmuo, atsakingas už politikos, susijusios su intervencijos įgyvendinimu, formavimą	Nacionalinis lygmuo
Valdžios lygmuo, atsakingas už intervencijos įgyvendinimą (administravimą)	Vietinis lygmuo
Institucijos, atsakingos už intervencijos įgyvendinimą (administravimą), pavadinimas	Savivaldybės
Pagrindinis intervencijos finansavimo šaltinis	Valstybės biudžetas
Rinkos pusė, kurią veikia intervencija	Paklauskos

³³⁰ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu.

³³¹ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu.

INTERVENCIJOS PASIŪLOS PUSĖS POŽYMAI	
Paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Privatūs
Privačiųjų paslaugų teikėjų, galinčių pretenduoti į intervenciją, tipas	Nuosavybės savininkai
Vyraujantis privačiųjų paslaugų teikėjų intervencijos gavimo būdas	Oficialiai įregistruota nuomos sutartis
Intervencijos dydžio, tenkančio paslaugų teikėjams, apskaičiavimo pagrindas	Finansinio pervedimo dydis apskaičiuojamas pagal teikiamų paslaugų skaičių, taikant fiksuotą dydį. (fiksuotas dydis skiriasi priklausomai nuo savivaldybės). Kompensacija gali būti pervaista gavėjui arba tiesiogiai savininkui.
INTERVENCIJOS PAKLAUSOS PUSĖS POŽYMAI	
Intervencijos gavėjai (vartotojai)	Asmenys (šeimos), gaunantys žemas pajamas, kurie neturi gyvenamosios vietos arba ji yra labai prastos būklės / dydžio (kv. metrais), jei kiekvienas šeimos narys neatitinka reikalavimų, apie 400 šeimų (socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis).
Intervencijos poveikio vartotojams tipas	Intervencija suteikia vartotojams reikiamus finansinius išteklius.
Privalomumas vartotojams	Vartotojai patys gali pasirinkti, ar pasinaudoti intervencija.
Intervencijos gavėjų atrankos kriterijai	Kiekvieno asmens tinkamumas gauti intervenciją vertinamas individualiai: Pajamos ir turtas.
Kriterijai, nustatantys intervencijos dydį vienam vartotojui (jeigu intervencija yra susijusi su tiesioginiu ar netiesioginiu finansavimu vartotojams)	Individualiam paramos gavėjui skirtos intervencijos dydis apskaičiuojamas atsižvelgiant į šeimos dydį (daugiausiai gali būti subsidijuojama 8 kv. metrai vienam asmeniui) ir subsidijos dydį 1 kv. metrui konkrečioje savivaldybėje.
Intervencijos poveikis	Intervencija daro teigiamą poveikį jos vartotojams, nes tai palengvina išlaidas už būsto nuomą. Intervencija suteikia tikslinei grupei galimybę gauti apgyvendinimą be ilgo laukimo socialinio būsto laukiančiųjų sąraše.
Nenumatytas intervencijos poveikis	Intervencija nesukuria jokio nenumatyto poveikio.
Pagrindiniai iššūkiai, susiję su intervencijos įgyvendinimu	Intervencijos įgyvendinimas nebuvo pradėtas taip sklandžiai, kaip buvo tikėtasi. Pagrindinė problema yra nuomotojo nenoras sudaryti oficialią nuomos sutartį ir legalizuoti nuomos pajamas, t.y. mokėti mokesčius. Be to, nuomos sutarties pasirašymo procesas yra sudėtingesnis nei paprastas, nes yra teisinis reikalavimas registruoti nuomos sutartį oficialiajame registre. Taip pat, savininkai ne visada nori išsinuomoti savo turtą asmenims (šeimoms), gaunančioms valstybės paramą, nes jie asocijuojasi su priklausomais asmenimis ar panašiomis grupėmis. Siekiant palengvinti intervencijos įgyvendinimą, šiuo metu svarstomos įvairios alternatyvos. Kai kuriose iš jų yra galimas mokesčių sumažinimas, taip pat planai formuoti nuomojamų butų savivaldybės fondus (valdomi savivaldybių administracijų, t.y. nuomotojas pasirašo nuomos sutartį su savivaldybe, kuriai tenka visa atsakomybė už nuomojamą turtą). ³³²
Suderinamumas su kitomis susijusiomis intervencijomis	Intervencija yra suderinama su kitomis susijusiomis intervencijomis. Ši intervencija gali reikšmingai sumažinti socialinio būsto paklausą, nes socialinio būsto fondą galima padidinti parduodant rinkoje esančius apartamentus.

³³² Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu.

Galimybės pakeisti/atsisakyti intervencijos	Nėra jokių svarstymų ar poreikio pakeisti ar sustabdyti intervencijos įgyvendinimą.

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

2.9.4 LIETUVOS SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE ATRINKTŲ VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ ANALIZĖS REZULTATAI

2.9.4.1 PASIŪLOS PUSĖ: ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ PLANAVIMO KOKYBĖ

Su paslaugomis susijusių intervencijų planavimo kokybė buvo vertinama nagrinėjant, kaip aiškiai apibrėžtas jų įgyvendinimo laikotarpis, įgyvendinimo sąnaudos, numatomos pajamos, administravimo ir vykdymo standartai bei tikėtini rezultatai ir ar planuojant intervencijas buvo atsižvelgta į bendrą paklausą susijusiai paslaugai.

LENTELĖ 203. SU PASLAUGOMIS SUSIJUSIŲ INTERVENCIJŲ LIETUVOS SOCIALINĖS APSAUGOS SEKTORIUJE PLANAVIMO KOKYBĖ

Paslaugos pavadinimas	Susijusios intervencijos pavadinimas	Apibrėžtas valstybės intervencijos įgyvendinimo laikotarpis	Apibrėžti valstybės intervencijos įgyvendinimo sąnaudų tipai ir apimtys	Apibrėžtos numatomų pajamų iš valstybės intervencijos įgyvendinimo apimtys	Apibrėžti valstybės intervencijų administravimo ir vykdymo standartai	Apibrėžti tikėtini valstybės intervencijos įgyvendinimo rezultatai	Atsižvelgta į bendrąją paklausą susijusiai paslaugai	Valstybės intervencijos planavimo kokybė
Bendrosios socialinės paslaugos	Subsidija bendrųjų socialinių paslaugų teikimui (socialinių paslaugų centruose ar panašiose institucijose)	x	√	x	√	x	√	VIDUTINĖ
	Subsidija nemokamam mokinių maitinimui mokyklose	x	√	n/a	√	√	√	GERA
	Subsidija pagalbai maisto produktais (Europos pagalbos labiausiems skurstantiems asmenims fondas)	√	√	n/a	√	√	√	GERA
	Subsidijos nevyriausybinėms organizacijoms	√	√	n/a	√	x	x	VIDUTINĖ

	teikti bendrąsias socialines ir socialinės priežiūros paslaugas (savivaldybių biudžetai)							
	Subsidijos nevyriausybinėms organizacijoms teikti bendrąsias socialines ir socialinės priežiūros paslaugas (valstybės biudžetas)	✓	✓	n/a	✓	×	✓	VIDUTINĖ
	ESIF investicijos darbui su šeimomis	✓	✓	n/a	✓	✓	✓	GERA
	ESIF investicijos socialinių paslaugų infrastruktūros plėtrai	✓	✓	n/a	✓	✓	×	VIDUTINĖ
	Pagalbos pinigai, kai socialines paslaugas asmeniui (šeimai) veiksmingiau organizuoti pinigais	✓	✓	n/a	✓	×	✓	VIDUTINĖ
	Socialinių paslaugų neapmokestinimas PVM	×	×	n/a	✓	×	n/a	PRASTA
	Teisės aktų nuostatos, įtvirtinančios maksimalius mokėjimo už socialines paslaugas dydžius vartotojams	×	×	n/a	✓	✓	n/a	VIDUTINĖ
Socialinės priežiūros paslaugos	Subsidija socialinių paslaugų teikimui dienos centruose	×	✓	×	✓	×	✓	VIDUTINĖ
	Subsidija pagalbos į namus teikimui	×	✓	×	✓	×	✓	VIDUTINĖ
	Subsidija socialinės priežiūros paslaugų teikimui socialinės	×	✓	n/a	✓	×	✓	VIDUTINĖ

rizikos šeimoms							
Subsidija paslaugų teikimui savarankiško gyvenimo namuose	x	√	n/a	√	x	√	GERA
Subsidija paslaugų teikimui nakvynės namuose, krizių centruose	x	√	x	√	x	√	VIDUTINĖ
Subsidijos nevyriausybinių organizacijoms teikti bendrąsias socialines ir socialinės priežiūros paslaugas (savivaldybių biudžetai)	√	√	n/a	√	x	x	VIDUTINĖ
Subsidijos nevyriausybinių organizacijoms teikti bendrąsias socialines ir socialinės priežiūros paslaugas (valstybės biudžetas)	√	√	n/a	√	x	√	VIDUTINĖ
ESIF investicijos socialinių paslaugų infrastruktūros plėtrai	√	√	n/a	√	√	√	GERA
Pagalbos pinigai, kai socialines paslaugas asmeniui (šeimai) veiksmingiau organizuoti pinigais	x	√	n/a	√	x	√	VIDUTINĖ
Socialinių paslaugų neapmokestinimas PVM	x	x	n/a	√	x	n/a	PRASTA
Teisės aktų nuostatos, įtvirtinančios maksimalius	x	x	n/a	√	√	n/a	VIDUTINĖ

	mokėjimo už socialines paslaugas dydžius vartotojams							
Socialinės globos paslaugos	Subsidija dienos socialinės globos paslaugų teikimui asmens namuose	x	√	x	√	x	√	VIDUTINĖ
	Subsidija dienos socialinės globos paslaugų teikimui institucijoje	x	√	x	√	x	√	VIDUTINĖ
	Subsidija trumpalaikės / ilgalaikės socialinės institucinės globos paslaugų teikimui pagyvenusiems asmenims ir asmenims su negalia	x	√	√	√	x	x	PRASTA
	Subsidija trumpalaikės / ilgalaikės socialinės institucinės globos teikimui vaikams	x	√	n/a	√	x	√	VIDUTINĖ
	ESIF parama integralios pagalbos į namus teikimui	√	√	n/a	√	√	√	GERA
	ESIF investicijos socialinių paslaugų infrastruktūros plėtrai	√	√	n/a	√	√	√	GERA
	ESIF parama asmenų, priklausomų nuo psichoaktyviųjų medžiagų, socialinei integracijai	√	√	n/a	√	√	√	GERA
	Pagalbos pinigai vaikams globojančiai šeimai už vaikų priežiūrą ar globą (rūpybą)	x	√	n/a	√	x	√	VIDUTINĖ
	Globos (rūpybos) išmokos tikslinis priedas vaiko	x	√	n/a	√	x	√	VIDUTINĖ

	globėjui (rūpintojui) už vaiką, kuriam globa (rūpyba) nustatyta šeimoje							
	Kompensacijos pagyvenusiems asmenims ir asmenims su negalia, trumpalaikę / ilgalaikę socialinę globą gaunantiems globos institucijose	x	√	n/a	√	√	√	GERA
	Socialinių paslaugų neapmokestinimas PVM	x	x	n/a	√	x	n/a	PRASTA
	Teisės aktų nuostatos, nustatančios reikalavimus socialinės globos teikimo licencijai įgyti	x	x	n/a	√	√	√	VIDUTINĖ
	Teisės aktų nuostatos, nustatančios maksimalią subsidijuojamą ilgalaikės / trumpalaikės globos institucijose kainą	x	x	n/a	√	x	n/a	PRASTA
	Teisės aktų nuostatos, įtvirtinančios maksimalius mokėjimo už socialines paslaugas dydžius vartotojams	x	x	n/a	√	√	n/a	VIDUTINĖ
Housing assistance	Subsidija socialinio būsto fondo plėtrai	x	√	x	x	x	√	PRASTA
	ESIF investicijos į socialinio būsto fondo plėtrą	√	√	x	√	√	√	GERA
	Valstybės iš dalies kompensuojami būsto kreditai	x	√	n/a	√	x	√	VIDUTINĖ
	Dalinė būsto nuomos ar išperkamosios būsto nuomos mokesčių kompensacija	x	√	n/a	√	x	x	PRASTA

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

Intervencijų planavimas bendrai vertinamas kaip geras / vidutinis. Geriausia planavimo kokybe pasižymi ESI fondų lėšomis finansuojamos intervencijos. Su ESI fondais susiję dokumentai numato formalius reikalavimus lėšų paskirstymui, įskaitant reikalavimą nurodyti intervencijos įgyvendinimo laikotarpį, tinkamas sąnaudas, produkto ir rezultato rodiklius ir kt. Tais atvejais, kai nėra galimybių iš anksto suplanuoti tikėtinų rezultatų, pavyzdžiui, numatomų pajamų apimčių, projektų paramos gavėjai yra įpareigojami savo paraiškose pateikti reikalingą informaciją, kuri yra įtraukiama į ES fondų valdymo duomenų bazę. Paprastai planuojant ESI fondų lėšomis finansuojamas intervencijas įvertinama paklausa susijusioms paslaugoms. Tai nereiškia, kad ESI fondų investicijų pakanka patenkinti esamą paklausą, tačiau į pastarąją atsižvelgiama prioretizuojant ESI fondų lėšomis finansuojamas socialines paslaugas. Vis dėlto, tenka pripažinti, kad paklausa įvertinama planuojant ESI fondų finansuojamas priemones nacionaliniu lygmeniu, tačiau tai nebūtinai daroma vietos lygmeniu. Kitaip tariant, ESI fondų lėšos pagal regioninio planavimo priemones regionams ir savivaldybėms gali būti skirstomos remiantis kitais kriterijais, nei faktinė paklausa tam tikroms socialinėms paslaugoms. Kadangi paprastai savivaldybės siekia įsisavinti kuo daugiau lėšų, kartais ESI fondų lėšos gali būti investuojamos į tam tikrų socialinių paslaugų teikimą, neapsvarsčius pastarųjų faktinės paklausos³³³. Ši problema pirmiausiai susijusi su ESIF investicijomis socialinių paslaugų infrastruktūros plėtrai, sąlygojant neefektyvų infrastruktūros pajėgumų panaudojimą.

Lyginant su ESI fondų valdymu, biudžetiniams finansavimui trūksta aiškumo. Pirmia, retai apibrėžiamos iš intervencijos įgyvendinimo sugeneruotos pajamos. Nors savivaldybių administracijos pateikia bendrą informaciją apie visas pajamas, gaunamas iš viešosiomis lėšomis finansuojamų socialinių paslaugų, trūksta aiškaus pajamų priskyrimo paslaugai ar susijusioms intervencijoms. Antra, metinio biudžetinio finansavimo planavimui stinga rezultato rodiklių. Galiausiai, neapibrėžti šių intervencijų įgyvendinimo vidutinis ar ilgasis laikotarpiai, o biudžetinio finansavimo subsidija įprastai yra pakartotinai skiriama kasmet. Išties, daugeliu atvejų intervencijos įgyvendinimo laikotarpio apibrėžimas nėra labai svarbus, išskyrus situacijas, kai nėra garantijos, kad intervencija bus įgyvendinama kasmet ir informacijos apie intervencijos įgyvendinimo laikotarpį stoka gali lemti paslaugos teikimo trikdžius. Aukščiau įvardyti iššūkiai aktualūs visoms intervencijoms, kuriomis teikiamos įprastinės subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas).

Intervencijos, skirtos mokėjimo už socialines paslaugas dydžio vartotojams nustatymui, planavimo kokybė – taip pat vidutinė. Nors vartotojo lygmenyje tai įtvirtinančios teisės aktų nuostatos atrodo pakankamai aiškos (pateikiamas detalus mokesčio už tam tikrą paslaugą, remiantis vartotojo turtine padėtimi, aprašas), intervencijos sąnaudų apimtys planuojamos nepakankamai. Kadangi dauguma socialinių paslaugų teikėjų kasmet vis dar gauna biudžetinį finansavimą, faktinė jų teikiamų paslaugų kaina ir, savo ruožtu, šios kainos dalis sumokama paslaugos vartotojų, nėra žinoma.

Kelių intervencijų – socialinių paslaugų neapmokestinimo PVM, subsidijos socialinio būsto fondo plėtrai, dalinės būsto nuomos ar išperkamosios būsto nuomos mokesčių kompensacijos ir teisės aktų nuostatų, nustatančių maksimalią subsidijuojamą ilgalaikės / trumpalaikės globos institucijose kainą – planavimo kokybė įvertinta kaip prasta.

Socialinių paslaugų neapmokestinimas PVM yra įtvirtintas LR pridėtinės vertės mokesčio įstatyme. Nors nacionaliniame įstatyme nenurodytas atleidimo nuo VAT tikslas, pastarąjį galima numanyti iš ES teisės akto³³⁴, įtvirtinančio tam tikrų su viešuoju interesu siejamų veiklų neapmokestinimą PVM. Nepaisant to, tikslo neįvardijimas nacionaliniame teisės akte reiškia, kad siektini rezultatai taip pat nėra aiškūs. Be to, nacionaliniame teisės akte nenurodytos ir sąlygos, kuriomis taikomas atleidimas nuo PVM. Pirmia,

³³³ Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

³³⁴ Council Directive 2006/112/EC of 28 November 2006 on the common system of value added tax, Official Journal L 347/1

neapibrėžtas šios intervencijos įgyvendinimo laikotarpis. Intervencijos tikslų ir įgyvendinimo laikotarpio skaidrumas yra svarbus gero planavimo elementas, kadangi bet kokie nenumatyti pokyčiai gali paveikti paslaugų teikėjus ir vartotojus. Nors šiuo metu ši intervencija atrodo stabili, kaip ir bet kuri kita intervencija ji nėra apsaugota nuo pokyčių. Pavyzdžiui, nuo 1996 metų, kai buvo įvestas tam tikrų socialinių paslaugų neapmokestinimas PVM, subjektų, kurių teikiamos paslaugos yra atleidžiamos nuo PVM, sąrašas buvo išplėstas. Antra, neapibrėžtos intervencijos įgyvendinimo sąnaudų apimtys. Atleidimo nuo PVM taikymas tam tikru mastu mažina nacionalinio biudžeto pajamas, kas reiškia, jog tokia intervencija sukuria tam tikras sąnaudas. Be to, intervencijos planavimas pasižymėjo ir kitais trūkumais, tokiais kaip aiškiai neapibrėžti nuo PVM atleidžiamų paslaugų teikėjai, atleidimo nuo mokesčio taikymo pelno siekiančių organizacijų teikiams socialinėms paslaugoms apribojimai ir pan.

Dalinė būsto nuomos ar išperkamosios būsto nuomos mokesčių kompensacija yra santykinai nauja intervencija, kuri buvo sukurta siekiant geriau patenkinti paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti paklausą, kurios nėra galimybių patenkinti vien tik viešuoju socialinio būsto fondu. Buvo planuojama, kad dalis paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti tikslinės grupės išsinuomos būstą iš privačių nuomotojų, dalį nuomos kainos padengiant iš savivaldybių biudžetų. Vis dėlto, planuojant intervenciją nebuvo atsižvelgta į paklausą tokiai paramai tikslinėje grupėje ir privačių būsto savininkų pasiryžimą dalyvauti tokioje schemoje. Taigi dėl netinkamo planavimo intervencijai kol kas nepavyksta pasiekti savo tikslų, nors situacija gerėja, kadangi šiuo metu svarstomos kelios susijusios intervencijos (įskaitant mokesčių lengvatas schemoje dalyvaujantiems privatiems nuomotojams ir savivaldybių teikiamas papildomas garantijas)³³⁵.

Teisės aktų nuostatos, nustatančios maksimalią subsidijuojamą ilgalaikės / trumpalaikės globos institucijose kainą, skirtos kontroliuoti viešąsias išlaidas socialinės globos paslaugoms. Maksimalią subsidijuojamą globos institucijose kainą įvairioms tikslinėms grupėms nustato kiekviena savivaldybė, remdamasi vidutinėmis tam tikrų paslaugų kainomis, apie kurias informaciją renka Socialinių paslaugų priežiūros departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Kiekvieno paslaugų teikėjo teikiamų paslaugų kaina turėtų būti skaičiuojama pagal formulę, apimančią įvairius rodiklius (nuo administracinio personalo darbo užmokesčio iki medicininių išlaidų). Vis dėlto, praktikoje savivaldybių / valstybės valdomų socialinės globos institucijų išlaidos yra didesnės nei deklaruojama suma, kadangi iš biudžeto finansuojami paslaugų teikėjai iš savivaldybių ar valstybės gauna papildomą tiesioginį finansavimą, viršijantį oficialią paslaugos kainą vienam vartotojui. Todėl teisės aktų nuostatos, nustatančios maksimalią subsidijuojamą kainą, riboja viešąsias išlaidas tik tuo atveju, jei socialinės globos paslaugos yra teikiamos nevyriausybinėms ar kitų privačių organizacijų, galinčių taikyti tik fiksuotą mokesčių už paslaugas vienam vartotojui.

2.9.4.2 PASIŪLOS PUSĖ: ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ ĮGYVENDINIMO EFEKTYVUMAS

Ryškiausia problema, sąlygojanti galimus neefektyvumus socialinės apsaugos sektoriuje, yra viešųjų paslaugų teikėjų dominavimas, kurį, be kita ko, lemia nevienodos sąlygos, taikomos privatiems paslaugų teikėjams ir savivaldybių / valstybės valdomoms institucijoms. Esamos intervencijos neskatina realios konkurencijos tarp paslaugų teikėjų, kadangi sprendimas tiesiogiai finansuoti socialines paslaugas teikiančias biudžetines įstaigas ar pirkti paslaugas rinkoje priklauso savivaldybėms. Kitaip tariant, dauguma savivaldybių pasirenka finansuoti esamus savivaldybės paslaugų teikėjus ir išlaikyti seniai

³³⁵ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu

įsitvirtinusių institucijų gyvybingumą, o privatūs paslaugų teikėjai vaidina labiau antraeilį vaidmenį, įsiliedami į viešosiomis lėšomis subsidijuojamą rinką tik tais atvejais, kai savivaldybė stokoja tam tikrų pajėgumų ir nusprendžia įsigyti tam tikras paslaugas rinkoje.

Reikšminga lėšų dalis kasmet skiriama padengti savivaldybių / valstybės valdomų paslaugų teikėjų veiklos sąnaudas (be kitų intervencijų, subsidijos bendrųjų socialinių paslaugų teikimui (socialinių paslaugų centruose ar panašiose institucijose), subsidijos socialinių paslaugų teikimui dienos centruose, subsidijos trumpalaikės / ilgalaikės socialinės institucinės globos paslaugų teikimui pagyvenusiems asmenims ir asmenims su negalia, subsidijos trumpalaikės / ilgalaikės socialinės institucinės globos teikimui vaikams). Nors privatūs subjektai (daugiausiai nevyriausybinių organizacijų) dalyvauja socialinių paslaugų teikime, aukščiau įvardytas subsidijas gauti siekiantiems privatiems paslaugų teikėjams keliama kitokie techniniai reikalavimai nei viešosioms institucijoms. Siekdami gauti viešąjį finansavimą privatūs subjektai turi teikti paraiškas dalyvauti specialiose programose (pavyzdžiui, subsidijos nevyriausybiniams organizacijoms teikti bendrąsias socialines ir socialinės priežiūros paslaugas skiriamos projektų konkurso būdu) ar dalyvauti viešųjų pirkimų konkursuose, kai tuo tarpu viešosioms institucijoms tiesiog skiriamos įprastinės biudžeto subsidijos (su retomis išimtimis socialinės globos paslaugų teikime).

Be to, viešųjų paslaugų teikėjų metinis biudžetinis finansavimas yra grįstas ne paslaugų skaičiumi ir kokybe, o instituciniais poreikiais. Net ir tais atvejais, kai tam tikros intervencijos, konkrečiau – kompensacijos pagyvenusiems asmenims ir asmenims su negalia, trumpalaikę / ilgalaikę socialinę globą gaunantiems globos institucijose, turėtų būti finansuojamos pagal vartotojų skaičių ir faktines išlaidas, savivaldybių / valstybės valdomi paslaugų teikėjai paprastai gauna daugiau lėšų, nes gauna įprastinę subsidiją pagyvenusių asmenų ir asmenų su negalia trumpalaikę / ilgalaikę socialinei globai globos institucijose, kuri yra didesnė negu globojamų asmenų skaičiumi grįstas finansavimas. Privatūs paslaugų teikėjai, savo ruožtu, iš savivaldybių / valstybės biudžeto gali gauti tik kompensacijas pagyvenusiems asmenims ir asmenims su negalia, trumpalaikę / ilgalaikę socialinę globą gaunantiems globos institucijose.

Konkurencinio spaudimo stoka turi neigiamą poveikį paslaugos teikimo sąnaudoms, kadangi viešieji paslaugų teikėjai už tos pačios paslaugos teikimą galiausiai gauna daugiau biudžeto lėšų nei privatūs paslaugų teikėjai, kurių viešasis finansavimas yra griežtai susietas su teikiamų paslaugų tipu ir aptarnautų vartotojų skaičiumi.

Ši situacija turėtų keistis, kadangi ES ir nacionalinio lygmens dokumentai skatina aktyvų bendruomenės dalyvavimą socialinės globos paslaugų teikime. Jau vyksta kai kurių socialinių paslaugų (ar jų dalies) teikimo perdavimas iš viešųjų paslaugų teikėjų privatiems, kadangi tam tikros finansinės intervencijos (pavyzdžiui, kompensacijos pagyvenusiems asmenims ir asmenims su negalia, trumpalaikę / ilgalaikę socialinę globą gaunantiems globos institucijose) yra vienodai prieinamos tiek viešiesiems, tiek privatiems paslaugų teikėjams. Tai daugiausiai paskatino nacionaliniuose teisės aktuose įtvirtinti paslaugų finansavimo būdo pokyčiai, pereinant nuo institucinio prie paslaugomis grįsto, paremto susitarimais tarp savivaldybės, paslaugų teikėjo (viešojo ar privataus) ir vartotojo. Nepaisant riboto viešojo finansavimo, privačių paslaugų teikėjų skaičius socialinės globos srityje pamažu auga. Vis dėlto, srityse, kur valstybė neįveda vienodo viešojo finansavimo prieinamumo reikalavimų, savivaldybių lygmeniu socialinių paslaugų teikime dominuoja siekis išlaikyti biudžetines įstaigas.

Kita problema, sąlygojanti neefektyvumą, yra intervencijų nepakankamumas tenkinant kiekybinę paklausą susijusioms paslaugoms. Tiesa, kiekvienos paslaugos atveju intervencijų pakankamumas skiriasi. Pavyzdžiui, socialinės globos paslaugų atveju paklausa ilgalaikę globai yra iš dalies patenkinta³³⁶, nors

³³⁶ Remiantis savivaldybių socialinių paslaugų planuose pateikiama informacija

integralios pagalbos ir dienos socialinės globos pasiūla turėtų būti didinama, siekiant padidinti paslaugų prieinamumą tikslinėms grupėms ir jų šeimoms.

Intervencijos, skirtos socialinės globos paslaugų teikėjų kokybės kontrolei (teisės aktų nuostatų, nustatančių reikalavimus socialinės globos teikimo licencijai įgyti), efektyvumas įvertintas kaip vidutinis. Nors visos socialinės globos institucijos privalo gauti licenciją, kai kuriais atvejais jų atitikimas nustatytiems standartams yra labiau formalus³³⁷.

Intervencijų potencialas efektyvumo didinimo požiūriu skiriasi. Intervencijų, tiesiogiai nukreiptų į esamų paslaugų efektyvumo didinimą, yra nepakankamai, kadangi dauguma lėšų skiriama socialinių paslaugų teikimo veiklos sąnaudų padengimui. Nepaisant to, kai kurios intervencijos, kurioms skirti tokie patys finansiniai ištekliai, geba aptarnauti daugiau vartotojų, nei kitos. Pavyzdžiui, tinkamos kompleksinės globos paslaugos, teikiamos asmens namuose, tam tikru mastu mažina poreikį perkelti asmenį į socialinės globos instituciją, todėl didina intervencijos efektyvumą, nes, be kita ko, taupo socialinės globos sąnaudas.

2.9.4.3 PASIŪLOS PUSĖ: ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ PAPILDOMUMAS

Valstybės įsipareigojimas finansuoti bendrąsias socialines paslaugas, socialinės priežiūros paslaugas ir socialinės globos paslaugas turi žymų teigiamą poveikį tikslinei grupei, kadangi reikšmingai daliai žmonių, patiriančių sunkumus dėl sveikatos būklės, mažų pajamų, šeimos problemų, suteikiama būtina pagalba. Nors minėtos paslaugos turi su kokybe susijusių problemų, jos užtikrina tikslinių grupių pagrindinių poreikių tenkinimą ir padeda jų šeimoms atlikti kasdienes užduotis.

Dauguma intervencijų turi žymų teigiamą poveikį tikslinei grupei, neskaitant kelių išimčių. Pirma, paminėtinas ilgalaikės institucinės globos galimas žalingas poveikis asmenų emociniam, fiziniui, protiniam ir socialiniam vystymuisi. Ilgalaikė institucinė globa yra žalinga pagyvenusiems asmenims ir asmenims su negalia, kai yra teikiama per anksti. Taip pat, institucinė globa neigiamai veikia vaikų vystymąsi, kadangi ji pasižymi teigiamo asmeninio dėmesio stoka ir, savo ruožtu, lemia ilgalaikės asmens vystymosi ir socialinės integracijos problemas. Kai kurios intervencijos, konkrečiau – subsidija trumpalaikės / ilgalaikės socialinės institucinės globos paslaugų teikimui pagyvenusiems asmenims ir asmenims su negalia bei subsidija trumpalaikės / ilgalaikės socialinės institucinės globos teikimui vaikams, padeda išlaikyti didžiules neefektyvias institucijas, stokojančias dėmesio asmeniui ir turinčias neigiamą poveikį jų vystymuisi. Be to, labai panašios būklės asmenims gali būti teikiamos skirtingos socialinės paslaugos, ir, kadangi nėra aiškių tinkamos paslaugos pasirinkimo kriterijų³³⁸, savivaldybės yra linkusios remtis esamais viešaisiais ilgalaikės socialinės globos paslaugų teikėjais vietoje *lengvesnių* socialinės priežiūros formų, kurios kol kas nėra pakankamai išvystytos (pavyzdžiui, ESI fondų parama integralios pagalbos į namus teikimui yra nepakankama siekiant patenkinti faktinę paklausą, o intervencijos įgyvendinimo laikotarpis yra ribotas).

Antra, bandymas kompensuoti tinkamų socialinių paslaugų neprieinamumą kai kuriems žmonėms dėl jų geografinės padėties ar specifinės būklės, teikiant šeimai papildomas išmokas (pagalbos pinigus, kai socialines paslaugas asmeniui (šeimai) veiksmingiau organizuoti pinigais), nepasiekia numatytų tikslų.

³³⁷ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu

³³⁸ Valstybės kontrolė, Valstybinio audito ataskaita. Ar teikiamos socialinės paslaugos tenkina didėjančius senyvo amžiaus asmenų poreikius?, 2015 birželio 30, Nr. VA-P-10-9-10

Išmokos yra per mažos, kad būtų galima įsigyti paslaugą rinkoje ar kompensuoti artimuosius slaugančių šeimos narių prarastas pajamas.

Paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti poveikis tikslinei grupei yra teigiamas, bet nežymus. Nors socialinio būsto ar paramos privačios nuosavybės įsigijimui suteikimas yra ypač svarbus mažas pajamas gaunantiems asmenims, teigiamo šios intervencijos poveikio reikšmingumą ir mastą riboja nepatenkinta paklausa paslaugai. Didžiausią paklausą turi intervencija, skirta savivaldybės socialinių būstų suteikimui. Siekiant sumažinti šią nepatenkintą paklausą ir padidinti teigiamą intervencijos poveikį tikslinei grupei, pastarajai siūloma alternatyva nuomotis būstą rinkoje, gaunant dalinę būsto nuomos ar išperkamosios būsto nuomos mokesčių kompensaciją iš biudžeto. Nepaisant to, ši intervencija (dalinė būsto nuomos ar išperkamosios būsto nuomos mokesčių kompensacija) kol kas laikoma nesėkminga, kadangi intervencijos naudą gaunančių vartotojų skaičius yra daug mažesnis, nei buvo tikėtasi. Šiuo metu svarstomos tam tikros priemonės, kurios turėtų prisidėti prie aktyvesnio intervencijos naudojimo³³⁹.

Dauguma intervencijų siekia kitų tikslų nei privačių įmonių našumo, darbuotojų skaičiaus ar kapitalo investicijų didinimas. Tik keletas intervencijų turi nežymų teigiamą poveikį kapitalo investicijoms dėl privačios infrastruktūros plėtos, siekiant gauti pagyvenusių asmenų, priklausomybę turinčių asmenų ir kitų tikslinių grupių trumpalaikės ar ilgalaikės socialinės globos teikimo licenciją. Kita vertus, socialinės globos institucijų licencijavimas gali turėti neigiamą poveikį privatiems paslaugų teikėjams, užkertant pastariesiems kelią patekti į rinką, kadangi esami reikalavimai darbuotojams ir infrastruktūrai gali kelti iššūkių mažiems paslaugų teikėjams³⁴⁰.

Subsidijos socialinio būsto fondo plėtrai (finansuojamos tiek ESI fondų, tiek savivaldybių / valstybės biudžetų lėšomis) turi teigiamą poveikį statybų vykdytojams ir turto savininkams. ESI fondų lėšomis finansuojama intervencija siekiama investuoti į gyvenamuosius namus, kurių skaičius galėtų būti pakankamai reikšmingas kai kuriose mažesnėse vietinėse nekilnojamojo turto rinkose. Be ESI fondų investicijų, savivaldybių / valstybės lėšos socialinio būsto įsigijimui yra mažesnės, nors nežymus teigiamas poveikis išlieka.

ESIF investicijos socialinių paslaugų infrastruktūros gerinimui taip pat gali būti priskirtos prie viešųjų kapitalo investicijų, nors toks poveikis yra momentinis.

2.9.4.4 PASIŪLOS PUSĖ: ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ NETIESIOGINIS POVEIKIS

Socialinės apsaugos sektoriaus intervencijos gali turėti netiesioginį poveikį paslaugų teikėjams ir tikslinių grupių elgesiui.

Nenumatytą poveikį paslaugų teikėjams ir, savo ruožtu, visai sistemai daugiausiai sąlygoja neefektyvus viešųjų lėšų paskirstymas. Įprastas finansines intervencijas (subsidiją bendrųjų socialinių paslaugų teikimui (socialinių paslaugų centruose ar panašiose institucijose), subsidiją paslaugų teikimui nakvynės namuose, krizių centruose, subsidiją trumpalaikės / ilgalaikės socialinės institucinės globos paslaugų teikimui pagyvenusiems asmenims ir asmenims su negalia, subsidiją trumpalaikės / ilgalaikės socialinės institucinės globos teikimui vaikams ir panašias intervencijas) gaunantiems paslaugų teikėjams skiriamų lėšų apimtys nustatomos pagal ankstesnių metų išlaidas ir pačių paslaugų teikėjų pateiktus skaičiavimus. Tai turi neigiamą poveikį privačių paslaugų teikėjų, kuriems skiriamų lėšų apimtys paremtos suteiktų

³³⁹ Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

³⁴⁰ Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

paslaugų skaičiumi, konkurencingumui. Kai kuriais atvejais tai netgi gali sąlygoti nepakankamą privačių paslaugų teikėjų finansavimą. Pavyzdžiui, tiesioginio biudžetinio finansavimo prieinamumas ir siekis išlaikyti esamus pajėgumus verčia viešuosius socialinės globos teikėjus oficialiai pardavinėti savo paslaugas pigiau nei patiriamos faktinės sąnaudos, skirtumą padengiant subsidijos trumpalaikės / ilgalaikės socialinės institucinės globos teikimui lėšomis. Privatūs paslaugų teikėjai, savo ruožtu, gali gauti tik kompensacijas pagyvenusiems asmenims ir asmenims su negalia, trumpalaikę / ilgalaikę socialinę globą gaunantiems globos institucijose, kurių maksimalus dydis nustatomas pagal oficialiai skelbiamas socialinės globos paslaugų įvairiose institucijose kainas (net jei į skelbiamas kainas neįskaičiuotos visos išlaidos). Dėl to privatūs paslaugų teikėjai vykdo veiklą su mažesniais finansiniais ištekliais (iš savivaldybių / valstybės biudžetų) negu viešieji paslaugų teikėjai, nors privalomi paslaugų teikimo standartai yra visiems vienodi.

Finansinių ir infrastruktūros išteklių stoka socialinės apsaugos sektoriuje verčia savivaldybes ir viešuosius paslaugų teikėjus pasitaikius progai naudotis visomis prieinamomis priemonėmis. ESIF investicijos socialinių paslaugų infrastruktūros plėtrai yra pagrindinis papildomas finansavimo šaltinis, kuriuo naudojasi visos savivaldybės, kartais netgi neįvertindamos esamos paklausos konkrečioms paslaugoms tam tikroje vietovėje. Kadangi veiksmų programos priemonės pateikia išsamų galimų investicijų ir tikslinių grupių sąrašą, kartais savivaldybės tiesiog laikosi reikalavimų, o apie poreikius ir realias veiklas pradeda galvoti tik po projekto įgyvendinimo. Tai veda prie netolygios socialinių paslaugų pasiūlos šalyje ir, tam tikru mastu, nepakankamai išnaudojamos infrastruktūros³⁴¹.

Intervencijos daro įvairų netiesioginį poveikį tikslinėms grupėms, jų šeimoms ir visuomenei apskritai. Intervencijų, susijusių su socialinės priežiūros ir globos paslaugomis, įgyvendinimo ryškiausias netiesioginis poveikis yra globos paslaugas gaunančių pagyvenusių asmenų ar asmenų su negalia šeimos narių padidėjęs dalyvavimas darbo rinkoje. Kai kurios intervencijos, konkrečiau – subsidija paslaugų teikimui savarankiško gyvenimo namuose, subsidija kompleksinių paslaugų teikimui asmens namuose ar subsidija paslaugų teikimui socialinės globos institucijose, suteikia reikalingą pagalbą neoficialiems slaugytojams (daugiausiai šeimos nariams, be užmokesčio slaugantiems artimuosius) ir taip padeda jiems derinti globos įsipareigojimus su dalyvavimu darbo rinkoje. Be intervencijos darbingo amžiaus slaugytojams gali būti sudėtinga derinti mokamą darbą su slaugos įsipareigojimais ir jie gali nuspręsti atsisakyti mokamo darbo ar sumažinti darbo valandų skaičių.

Vis dėlto, nepaisant kai kurių intervencijų žymaus teigiamo netiesioginio poveikio, jos gali paskatinti ir nenumatytą žalingą tikslinės grupės elgesį. Kai kurių tipų intervencijos gali padidinti priklausomybę nuo socialinių paslaugų ir paramos. Pavyzdžiui, nakvynės namai, krizių centrai, savivaldybės būstai ar panašios intervencijos gali tapti „saugiu pabėgimu“ kai kuriems paramos gavėjams ir pastarieji gali prarasti motyvą asmeninėmis pastangomis gerinti savo padėtį. Nepaisant to, toks neigiamas netiesioginis poveikis skatina apsvaistyti ne intervencijos, kaip tokios, reikalingumą, o galimus jos pagerinimus, pavyzdžiui, skiriant daugiau dėmesio tikslinių grupių socialinės integracijos įgūdžių stiprinimui ar labiau remiantis *švelnesnėmis* intervencijomis, tarkime skirtomis padėti asmenims atlikti kasdienės užduotis jų namuose, bet ne suteikiančioms visas paslaugas socialinėse įstaigose.

Kitas intervencijų, galinčių turėti neigiamą netiesioginį poveikį tikslinių grupių elgesiui, tipas yra globos (rūpybos) išmokos asmenims / šeimoms, globojančioms savimi pasirūpinti nepajėgiančius šeimos narius ar tėvų globos netekusius vaikus (konkrečiau – globos (rūpybos) išmokos artimuosius globojančioms šeimos nariams ir pagalbos pinigai vaikams globojančiai šeimai už vaikų priežiūrą ar globą (rūpybą)). Pirmąja intervencija siekiama užpildyti prieinamų socialinių paslaugų spragą apmokama globa namuose, antrąja – skatinti vaikų globos deinstitucionalizaciją, atsižvelgiant į tai, kad institucinė globa daugeliu atvejų

³⁴¹ Remiantis informacija surinkta ekspertinių interviu metu

yra žalinga vaikų vystymuisi. Nepaisant to, kai kurie globėjai gali būti labiau suinteresuoti išmokomis nei siekiu patenkinti realius globojamų šeimos narių ar vaikų poreikius. Šiuo metu tai neatrodo didelė problema, kadangi globos (rūpybos) išmokos artimuosius globojantiems šeimos nariams yra ribotos, o vaikų globos procesas yra prižiūrimas atsakingų institucijų. Visgi į šį neigiamą netiesioginį poveikį reikėtų atsižvelgti intervencijų planavimo ir įgyvendinimo etapuose.

2.9.4.5 PAKLAUSOS PUSĖ: ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ POVEIKIS PASLAUGŲ PRIEINAMUMUI

Socialinės globos paslaugos yra teikiamos siekiant suteikti tinkamą paramą savimi pasirūpinti nepajėgiantiems žmonėms, nepaisant jų pajamų dydžio. Be to, kai kurių intervencijų prieinamumas priklauso nuo potencialių paramos gavėjų materialinės padėties ir, pavyzdžiui, socialinį būstą ar nemokamą maitinimą gali gauti tik asmenys / šeimos, kurių turtinė padėtis yra žemiau nustatytos ribos. Dauguma paslaugų yra prieinamos bet kuriam asmeniui iš tikslinės grupės, apibrėžtos sveikatos būklės, socialinės padėties ar amžiaus pagrindu, tačiau mokestis už paslaugas vartotojui priklauso nuo pastarojo turtinės padėties. Maksimalūs mokėjimo už socialines paslaugas dydžiai vartotojams yra įtvirtinti teisės aktuose ir dažniausiai dalis paslaugos kainos vartotojui yra tiesiogiai susieta su asmens pajamomis. Pavyzdžiui, mokestis už dienos socialines paslaugas vartotojui negali viršyti 20–30 procentų (priklausomai nuo šeimos pajamų) paslaugos gavėjo pajamų, mokestis už ilgalaikę socialinę globą vartotojui negali viršyti 80 procentų paslaugos gavėjo pajamų ir pan. Ši reguliavimo intervencija, be kita ko, užtikrina galimybę reikšmingai daliai tikslinės grupės naudotis reikalingomis socialinėmis paslaugomis, nors, priklausomai nuo asmeninių aplinkybių, kai kurie žmonės vis dar susiduria su paslaugų prieinamumo iššūkiais arba teikia pirmenybę kitoms išlaidoms nei išlaidos socialinėms paslaugoms.

Vis dėlto, paslaugų prieinamumas vietos atžvilgiu vis dar gali kelti problemų. Atokiose vietovėse gyvenantiems žmonėms gali būti sudėtinga gauti bendrąsias socialines paslaugas, jiems gali būti užkirstas kelias gauti dienos centruose teikiamas paslaugas. Tokios intervencijos, kaip subsidija pagalbos į namus paslaugų teikimui ar subsidija dienos socialinės globos paslaugų teikimui asmens namuose, didina socialinių paslaugų prieinamumą asmenims, kuriems sudėtinga išeiti iš namų, tačiau globos personalui gali būti sudėtinga ar netgi neįmanoma pasiekti atokiose vietovėse gyvenančius vartotojus dėl natūralių kliūčių (pavyzdžiui, sniego).

Kita kliūtis kai kuriems tikslinės grupės atstovams pasinaudoti aktualiomis intervencijomis yra informacijos stoka. Iš esmės, informacija apie socialines paslaugas pateikiama įvairiuose šaltiniuose, bet kai kurioms tikslinėms grupėms gali būti sunku suvokti visas prieinamas paramos galimybes ir pagal tai pasirinkti. Vartotojui draugiško esamų intervencijų ir jų prieinamumo išaiškinimo stoka užkerta kelią tikslinėms grupėms gauti socialinės globos sistemos naudą. Tai ypač taikytina pagyvenusiems asmenims ar asmenims su negalia, kurie galėtų naudotis plačiu spektru intervencijų, priklausomai nuo jų būklės³⁴².

2.9.4.6 ATRINKTŲ INTERVENCIJŲ SUDERINAMUMAS

Keletas intervencijų socialinės apsaugos sektoriuje vertintinos kaip viena kitai prieštaraujančios, kadangi jos trukdo viena kitos sklandų įgyvendinimą ir mažina galimą teigiamą poveikį. Subsidija trumpalaikės /

³⁴² Valstybės kontrolė, Valstybinio audito ataskaita. Ar teikiamos socialinės paslaugos tenkina didėjančius senyvo amžiaus asmenų poreikius?, 2015 birželio 30, Nr. VA-P-10-9-10

ilgalaikės socialinės institucinės globos paslaugų teikimui pagyvenusiems asmenims ir asmenims su negalia tam tikru mastu kertasi su kompensacijomis pagyvenusiems asmenims ir asmenims su negalia, trumpalaikę / ilgalaikę socialinę globą gaunantiems globos institucijose. Kai savivaldybė perka socialinės globos paslaugas iš kitų savivaldybių ar privačių paslaugų teikėjų, taikomas paslaugų kainos kompensacijos maksimalus dydis. Remiantis Vyriausybės nutarimu³⁴³, maksimali subsidijuojama kaina turi būti nustatyta remiantis vidutinėmis socialinės globos paslaugų kainomis. Tačiau, viešųjų paslaugų teikėjų skelbiamos ir taikomos socialinės globos paslaugų kainos paprastai neapima visų sąnaudų, kadangi vartotojo padengiama mokesčio už paslaugą dalis ir likusios mokesčio dalies kompensavimas iš savivaldybių / valstybės biudžeto yra ne vieninteliai iš biudžeto finansuojamų paslaugų teikėjų finansavimo šaltiniai. Pastarieji gauna įprastinę subsidiją trumpalaikės / ilgalaikės socialinės institucinės globos paslaugų teikimui pagyvenusiems asmenims ir asmenims su negalia, kuri įprastai nėra labai tiesiogiai susieta su globojamų asmenų skaičiumi. Toks nesuderinamumas sumažina viešojo finansavimo skaidrumą, kadangi skirtingų paslaugų teikėjų faktinės išlaidos gali smarkiai skirtis ir tai mažina galimybę remtis teisės aktų nuostatomis, nustatančiomis maksimalią subsidijuojamą kainą, kaip viešųjų išlaidų planavimo ir kontroliavimo įrankiu.

Įvairiomis valstybės biudžeto subsidijomis nevyriausybiniams organizacijoms teikti bendrąsias socialines ir socialinės priežiūros paslaugas siekiama papildyti savivaldybės intervencijas, skirtas bendrųjų ir socialinės priežiūros paslaugų teikimui tikslinėms grupėms. Vis dėlto, valstybės skiriamas tiesioginis finansavimas tam tikroms veikloms (pavyzdžiui, vaikų dienos centrams) skatina kai kurias savivaldybes mažinti subsidijas paslaugų teikimui dienos centruose arba nukreipti jas kitoms tikslinėms grupėms, nors tam skiriama valstybės parama yra nepakankama ir galėtų būti tik kaip papildoma. Be to, dviejų nepriklausomų tos pačios veiklos finansavimo šaltinių egzistavimas apsunkina viešosios politikos planavimą ir gali sąlygoti dvigubą finansavimą arba, kaip minėta aukščiau, nepakankamą finansavimą svarbių paslaugų teikimui.

Socialinės apsaugos sektoriuje galima išskirti kelių tipų intervencijas, galinčias viena kitą pakeisti. Esamos intervencijos sunkios sveikatos būklės žmonėms apima asmens namuose teikiamas globos paslaugas, dienos centruose teikiamas dienos globos paslaugas ir trumpalaikės / ilgalaikės socialinės institucinės globos paslaugas. Priklausomai nuo paslaugos gavėjo ar jo šeimos preferencijų, galima rinktis bet kurią iš šių paslaugų, siekiant pilnai patenkinti kasdienius globos poreikius. Todėl galima sakyti, kad šios paslaugos tam tikrais atvejais viena kitą pakeičia. Pavyzdžiui, kai kurie žmonės vietoje institucinės globos gali rinktis dienos globos paslaugas ir pan. Tai nereiškia, kad viena ar kita paslauga yra nereikalinga, tačiau geresnis paklausos valdymas galėtų padėti padidinti paslaugų teikimo efektyvumą, kadangi, pavyzdžiui, asmens namuose teikiamos globos paslaugos reikalauja gerokai mažiau išteklių, lyginant su institucine globa.

Kitas viena kitą pakeičiančių intervencijų pavyzdys yra subsidija trumpalaikės / ilgalaikės socialinės institucinės globos teikimui vaikams ir pagalbos pinigai vaikus globojančiai šeimai už vaikų priežiūrą ar globą (rūpybą) (iš valstybės ar savivaldybių biudžetų). Pastaroji intervencija remia tėvų globos netekusius vaikus globojančias šeimas ir kartu su kitomis intervencijomis turėtų vidutiniu ar ilguoju laikotarpiu pakeisti institucinę globą.

³⁴³ LR Vyriausybės nutarimas dėl socialinių paslaugų finansavimo ir lėšų apskaičiavimo metodikos patvirtinimo, 2006 spalio 10 d., Nr. 978

2.9.5 IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS DĖL VALSTYBĖS INTERVENCIJŲ LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO SEKTORIJE

Pagrindinis socialinių paslaugų tikslas yra sukurti sąlygas asmeniui (šeimai) vystyti socialinių problemų sprendimo gebėjimus ir skatinti socialinę įtrauktį³⁴⁴. 2014–2020 metų Nacionalinėje pažangos programoje išskirtos pagrindinės socialinės grupės, kurioms būtina skirti daugiau dėmesio ir suteikti geresnes paslaugas, siekiant didinti socialinę įtrauktį – vaikai, pagyvenę asmenys, asmenys su negalia ir rizikos grupės asmenys ar šeimos. Kartu su kitomis iniciatyvomis darbo rinkoje, švietimo politikoje ir sveikatos priežiūros sistemoje, socialinės paslaugos laikomos svarbia priemone siekiant didinti pažeidžiamų asmenų socialinę įtrauktį ir gebėjimą savarankiškai pasirūpinti savimi. Visgi, nepaisant įvairių per pastarąjį dešimtmetį įgyvendintų iniciatyvų, skurdo ar socialinės atskirties rizikos lygis išlieka aukštas (30,1 procentų)³⁴⁵, kas rodo nuolatinį naujų požymių ir socialines problemas poreikį.

Socialinės apsaugos sektorius pirmiausiai yra reguliuojamas valstybės. Savivaldybės iš esmės yra atsakingos už socialinių paslaugų įgyvendinimą. Socialinės apsaugos sektorius yra ypač komplikotas dėl tikslinių grupių ir paslaugas teikiančių organizacijų įvairovės.

Socialinių paslaugų sistema, įskaitant bendrąsias socialines paslaugas, socialinės priežiūros paslaugas ir socialinės globos paslaugas, yra aiškiai apibrėžta nacionaliniuose teisės aktuose.

Vis dėlto, nors Europos ir nacionalinio lygmens strateginiai dokumentai pabrėžia poreikį remti pažeidžiamų grupių savarankišką gyvenimą, nacionalinės politikos įgyvendinimo dokumentai aiškiai neįpareigoja savivaldybių vengti pernelyg ankstyvų intervencijų, galinčių neigiamai paveikti asmenų gebėjimus. Nei nacionalinio, nei savivaldybių lygmens dokumentuose nepateikiama detalių socialinių paslaugų pasirinkimo kriterijų³⁴⁶. Dėl to santykinai didelė tikslinių grupių dalis vis dar gauna paslaugas globos institucijose arba apskritai nedalyvauja socialinių paslaugų teikimo sistemoje (ypač pagyvenę asmenys ir asmenys su negalia). Sistemoje vis dar dominuoja didžiulės atgyvenusios institucijos, nors tuo pačiu metu suvokiama, kad ateitis priklauso mažesnėms institucijoms, bendruomenės teikiamoms paslaugoms. Vykstantys teigiami pokyčiai, susiję su socialinių paslaugų šeimoms įvairovės didinimu, augančiu bendruomenės teikiamų paslaugų teikėjų skaičiumi, naujomis paslaugų rūšimis, galėtų būti skatinami, jei nacionalinio ir savivaldybių lygmens politikos dokumentuose kaip pagrindinis principas būtų iškeltas siekis mažinti institucinę globą ir prieinamos viešosios lėšos (ne tik ESI fondų) būtų nukreiptos pastarojo siekimui.

Šiuo metu viešosios intervencijos yra skiriamos nelanksčių biudžeto lėšomis finansuojamų ilgalaikės globos institucijų išlaikymui. Biudžetinės įstaigos pagyvenusiems asmenims ar asmenims su negalia dažnai turi geresnes finansines sąlygas, nei tas pačias paslaugas teikiančios privačios organizacijos. Nors kiekviena ilgalaikės globos institucija nustato paslaugų kainas, apskaičiuotas vienam vartotojui, iš esmės valstybės ar savivaldybių įsteigtos biudžeto lėšomis finansuojamos globos institucijos gauna papildomą biudžeto finansavimą, neatsižvelgiant į jų efektyvumą ir faktines paslaugų kainas vienam vartotojui³⁴⁷. Privatūs paslaugų teikėjai, savo ruožtu, gauna tik ribotos apimties viešąsias lėšas, tiksliai apskaičiuotas vienam

³⁴⁴ LR socialinių paslaugų įstatymas, 2006 sausio 19 d., Nr. X-493

³⁴⁵ Eurostat, 2016

³⁴⁶ Valstybės kontrolė, Valstybinio audito ataskaita. Ar teikiamos socialinės paslaugos tenkina didėjančius senyvo amžiaus asmenų poreikius?, 2015 birželio 30, Nr. VA-P-10-9-10

³⁴⁷ Remiantis ilgalaikės globos institucijų finansinės atskaitomybės dokumentų analize ir informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

vartotojui (neviršijant savivaldybės patvirtintos maksimalios socialinės globos paslaugų kainos). Tai reiškia, kad bet kurioje biudžetinėje įstaigoje teikiamos globos paslaugos paprastai biudžetui kainuoja daugiau nei tokių pačių paslaugų įsigijimas iš privačių paslaugų teikėjų. Žinoma, subsidijuojamas globos paslaugas teikiantys privatus subjektai vykdo veiklą labai mažomis sąnaudomis ir gali patirti sunkumų didindami paslaugų kokybę, tačiau tai taip pat rodo, kad dar yra galimybių didinti viešųjų išlaidų ilgalaikės socialinės globos sričiai efektyvumą. Siekiant didinti ilgalaikių socialinės globos paslaugų efektyvumą ir užtikrinti finansavimo skaidrumą, viešieji asignavimai visoms licencijuotoms įstaigoms – tiek biudžetinėms, tiek privačioms – turėtų būti apskaičiuojami remiantis vartotojų skaičiumi, taikant susitarimo tarp savivaldybės ir paslaugų teikėjo būdu nustatytą fiksuotą įkainį (neviršijant kiekvienos savivaldybės nustatytos maksimalios subsidijuojamos kainos).

Socialinių paslaugų teikime dauguma savivaldybių vis dar daugiausiai remiasi savais ištekliais. Tai lemia ne tik įprastas siekis išlaikyti biudžetines įstaigas, bet ir viešųjų pirkimų procedūrų sąlygoti iššūkiai. Išskyrus privačias ilgalaikės globos įstaigas, galinčias ilgalaikių sutarčių su savivaldybėmis pagrindu gauti kompensacijas už paslaugas, kitas socialines paslaugas iš privačių organizacijų galima įsigyti tik viešųjų pirkimų ar projektų konkursų būdu. Priklausomai nuo situacijos, socialinių paslaugų įsigijimas iš privačių paslaugų teikėjų gali būti sietinas su dvilype problema. Viena vertus, viešųjų pirkimų procedūros ir reikalavimai užkerta kelią mažesnių ar naujų paslaugų teikėjų dalyvavimui, taip pat beveik eliminuoja galimybes siūlyti inovatyvius požiūrius į problemas, kadangi paprastai techninės užduotys yra labai tikslios ir paslaugų teikėjas yra pasirenkamas pagal mažiausią kainą. Kita vertus, metai iš metų viešąsias lėšas gaunantys ir subsidijuojamas paslaugas teikiantys tie patys privatus subjektai tampa panašūs į biudžetines įstaigas, kadangi praranda lankstumą, efektyvumą ir galbūt net kokybę³⁴⁸. Siekiant išnaudoti nevyriausybinių sektoriaus privalumus ir didinti įvairovę bei gyventojams teikiamų socialinių paslaugų kokybę, savivaldybių administracijos turėtų ieškoti naujų būdų įsigyti socialines paslaugas rinkoje. Tokie patobulinimai galėtų būti geriausiu kokybės ir kainos santykiu grįsta viešųjų pirkimų procedūra bei vidutinio laikotarpio (apimančio daugiau nei vienerius metus) socialinių paslaugų teikimo sutartys, kurios leistų pritraukti naujus paslaugų teikėjus ir padidinti konkurenciją rinkoje.

Visos intervencijos socialinės apsaugos sektoriuje yra skirtos prisidėti prie socialinės įtraukties tikslų. Todėl visos analizuojamos intervencijos sąlygoja didesnę ar mažesnę teigiamą poveikį tikslinėms grupėms. Nepaisant to, aukščiau įvardyta perdėto kliovimosi institucine globa problema sąlygoja mažesnę teigiamą poveikį tikslinėms grupėms, nei būtų galima sukurti teikiant geriau pritaikytas paslaugas. Siekiant padidinti teigiamą poveikį tikslinėms grupėms, svarbu skatinti intervencijas, skirtas dienos socialinės priežiūros teikimui (asmens namuose ar dienos institucijose). Papildomas lėšas šio tipo socialinėms paslaugoms būtų galima sutaupyti didinant ilgalaikės globos paslaugų efektyvumą (pirmiausiai biudžetinėse įstaigose) ir mažinant institucinę globą gaunančių žmonių dalį. Tolesnė dienos paslaugų teikimo plėtra būtų visapusiškai naudinga, nes tikslinės grupės atstovai gauna paslaugas, padedančias palaikyti ar net padidinti jų savarankiškumo lygį, o biudžeto lėšos, kurios kitu atveju būtų išleidžiamos brangioms ilgalaikės globos paslaugoms, yra sutaupomos. Lygiai taip pat, vaikų globa globėjų šeimoje ir susijusios intervencijos yra ženkliai pigesnės nei institucinė globa. Ir, svarbiausia, globa šeimoje leidžia išvengti institucinės globos ir jos žalingo poveikio vaiko vystymuisi.

Socialinių paslaugų prieinamumas taip pat galėtų būti didinamas didinant įvairių finansavimo šaltinių suderinamumą. Šiuo metu socialinių paslaugų teikimas yra daugiausiai administruojamas savivaldybių ir finansuojamas viešosiomis lėšomis tiesiogiai iš savivaldybės biudžeto ar pasinaudojant savivaldybės perduodama specialia valstybės subsidija asmenims su sunkia negalia. Infrastruktūros plėtrai ar paslaugų

³⁴⁸ Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

kokybės gerinimui paprastai suteikiamas papildomas ESI fondų finansavimas, kuris yra suderinamas su nacionaliniu finansavimu. Nepaisant to, taip pat egzistuoja tam tikros valstybinės programos, skirtos tęstinės paramos tam tikrų paslaugų teikimui, kuris priskiriamas savivaldybių atsakomybei. Tiesioginės valstybės paramos programos, pavyzdžiui, vaikų dienos centrų programa, skatina kai kurių naujų paslaugų atsiradimą vietiniu lygmeniu, neatsižvelgiant į konkretų kontekstą. Tai gali vesti prie neefektyvaus viešųjų išteklių panaudojimo, kadangi egzistuoja keli tos pačios veiklos finansavimo šaltiniai ir jų koordinavimo stoka. Be to, vyrauja tendencija mažinti savivaldybės išlaidas vaikų dienos centrams, kadangi žinoma, jog pagrindinė parama bet kokių atveju bus teikiama valstybės³⁴⁹. Kadangi socialinių paslaugų teikimas yra savivaldybės funkcija, būtų logiška savivaldybės institucijas įtraukti į papildomų valstybės lėšų skirstymo paslaugų teikėjams procesą.

Šiuo metu rengiamos kelios iniciatyvos, skirtos geriau patenkinti paklausą socialiniam būstui. Ilgalais kliovimasis savivaldybės socialiniu būstu nepadėjo patenkinti esamų poreikių. Savivaldybės socialinio būsto laukiančiųjų sąrašas yra daug ilgesnis nei esamas savivaldybės socialinio būsto fondas. Siekiant sutrumpinti socialinio būsto laukimo laiką ir aprūpinti tikslinę grupę tinkamu būstu, prieš keletą metų buvo pristatyta nauja intervencija – dalinė būsto nuomos ar išperkamosios būsto nuomos mokesčių kompensacija. Pastaroji intervencija galėtų būti gera iniciatyva siekiant efektyviai sumažinti nepatenkintą paklausą, tačiau šios intervencijos įgyvendinimas prasidėjo ne taip sklandžiai, kaip buvo tikėtasi. Be kita ko, reikšmingais iššūkiais tapo nuomotojų nenoras legalizuoti iš būsto nuomos gautas pajamas, teisinis reikalavimas registruoti nuomos sutartį oficialiame registre ir kiti. Šiek tiek daugiau įsikišus savivaldybės nuomos sutarčių skaičius auga, tačiau nepakankamai, kad būtų galima reikšmingai paveikti socialinio būsto paklausos ir pasiūlos pusiausvyrą. Siekiant paspartinti šį procesą, reikėtų apsvarstyti tam tikras papildomas paskatas (įskaitant jau svarstomas alternatyvas – galimas mokesčių lengvatas ar savivaldybių nuomojamų būstų fondų formavimą).

Apibendrinant, intervencijos socialinės apsaugos sektoriuje yra planuojamos remiantis pagrindiniais tikslinių grupių poreikiais ir atsižvelgiant į strateginį tikslą didinti bendruomenės teikiamų, į asmenį orientuotų paslaugų įvairovę ir pasiūlą. Nepaisant to, įgyvendinimo lygmeniu paslaugų teikimo rinkoje vis dar dominuoja institucinis požiūris. Stambūs paslaugų teikėjai, nelankstumas tinkamų vartotojų atžvilgiu (į vieno tipo tikslinę grupę orientuotos institucijos) trukdo efektyviam ribotų viešųjų lėšų panaudojimui. Reaguojant į augančią socialinių paslaugų paklausą, nulemtą, pirmiausiai, visuomenės senėjimo, reikalingos lanksčios, į vartotoją orientuotos intervencijos.

2.9.6 FINANSINIŲ INSTRUMENTŲ ĮDIEGIMO GALIMYBIŲ ANALIZĖ

Šiame skyriuje analizuojamos galimybės taikyti finansines priemones teikiant tolesnei analizei atrinktas keturių tipų Lietuvos socialinės apsaugos sektoriaus paslaugas:

- Bendrąsias socialines paslaugas;
- Socialinės priežiūros paslaugas;
- Socialinės globos paslaugas;
- Paramą būstui įsigyti ar išsinuomoti.

³⁴⁹ Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

2.9.6.1 BENDROSIO SOCIALINĖS PASLAUGOS

LENTELĖ 204. FINANSINIŲ PRIEMONIŲ DIEGIMO BENDRŲJŲ SOCIALINIŲ PASLAUGŲ TEIKIME GALIMYBĖS

Kriterijus	Finansinių priemonių diegimo galimybės
Kainų nustatymo sistema	Dalį kainos padengia vartotojai, vartotojų mokamos dalies dydžiai apibrėžti teisės aktuose (žemas sąnaudų padengimas, iššūkiai dėl finansinio prieinamumo)
Reguliavimo ir valdymo sistema	Mišri viešoji / privati (viešieji paslaugų teikėjai užima 34–66 procentus rinkos)
Rinkos potencialas	Galima (didesnio skaičiaus) mokamų paslaugų plėtra
Atskaitomybė	Strateginių tikslų stoka
Pajėgumai	Paslaugos teikimo dalies perdavimas (vykstantis) – išteklių netrūksta

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

KAINŲ NUSTATYMO SISTEMA

Paslaugų kainų nustatymas yra apibrėžtas teisės aktuose ir vykdomas atsakingų institucijų. Vartotojų mokesčiai už paslaugas padengia tik menką visų paslaugų teikimo metinių sąnaudų dalį – iki 25 procentų (taikomos teisės aktų nuostatos, įtvirtinančios maksimalius mokėjimo už socialines paslaugas dydžius vartotojams). Šiuo metu papildomai nesugeneruojama apčiuopiamų pajamų.

Nors paslaugos teikiamos visų pajamų grupių atstovams, atsižvelgiant į paslaugų tipą (pavyzdžiui, konsultacijos dėl socialinių išmokų ar nemokamas maitinimas), didžiausia vartotojų dalis priklauso žemas pajamas gaunančių asmenų grupei. Vidutines ar aukštas pajamas gaunančių asmenų grupės nesusiduria su paslaugų neprieinamumu, kadangi pastarosios jiems yra neaktualios arba yra prieinamos rinkoje (pavyzdžiui, psichologo konsultacijos).

REGULIAVIMO IR VALDYMO SISTEMA

Paslaugas daugiausiai teikia savivaldybės institucijos (kiekviena iš 60 savivaldybių turi socialinių paslaugų centrą, kuris gali turėti keletą kitų atokesnių centrų). Paslaugų teikimas daugiausiai finansuojamas iš savivaldybių biudžetų ir pirmiausiai finansavimas skiriamas biudžetinėms įstaigoms. Privatūs subjektai taip pat teikia šias paslaugas 250 nevyriausybinių organizacijų valdomų centrų (ypač vaikams skirtų paslaugų ir psichologinės pagalbos šeimoms srityse).

Pagrindinė kliūtis privatiems subjektams patekti į rinką yra susijusi su labai mažomis paslaugų kainomis vartotojams. Dėl to nevyriausybinių organizacijų yra pasitelkiamos (ir finansuojamos) tik kaip papildomi paslaugų teikėjai, neskaitant kelių išimčių (nevyriausybinių organizacijų teikiamas paslaugas galima įsigyti viešųjų pirkimų būdu arba nevyriausybinių organizacijų iš valstybės ar savivaldybių biudžeto gali gauti subsidijas teikti bendrąsias socialines ir socialinės priežiūros paslaugas).

RINKOS POTENCIALAS

Paslaugos teikimas nukreiptas į konkrečias tikslines grupes (pavyzdžiui, pagyvenusius asmenis, asmenis su negalia, vaikus su negalia, rizikos asmenis ir šeimas, tėvų globos netekusius vaikus). Viešieji paslaugų teikėjai užima 34–66 procentus rinkos.

Papildomas pajamas būtų galima sugeneruoti įdiegus naujas mokamas paslaugas, t. y. esamą infrastruktūrą ir žmogiškuosius išteklius panaudojus papildomų paslaugų teikimui.

ATSKAITOMYBĖ

Viešosios politikos lygmeniu trūksta suderintų strateginių tikslų visais lygmenimis (su nedidelėmis išimtimis atskirose intervencijų grupėse ar tipuose). Vis dėlto, esami trumpojo ir ilgojo laikotarpio tikslai yra nuoseklūs, o operaciniai ir kiekybiniai tikslai – aiškiai apibrėžti.

PAJĖGUMAI

Paslaugos atitinka kokybinius standartus.

Šiuo metu svarstoma dalies paslaugų teikimą perduoti privatiems paslaugų teikėjams. Šis procesas jau yra vykdomas ir nukreiptas į paslaugas tokioms grupėms, kaip šeimos ir rizikos grupių asmenys, perduodant tokių paslaugų teikimą specializuotiems privatiems paslaugų teikėjams (ESIF investicijos darbui su šeimomis). Vis dėlto, paslaugų liberalizacijos laipsnis labai skiriasi tarp savivaldybių. Paslaugų perdavimui reikalingi pokyčiai yra vykdomi ir sklandžiam perdavimui išteklių pakanka.

IŠVADOS DĖL FINANSINIŲ PRIEMONIŲ DIEGIMO GALIMYBIŲ

Nors vartotojų mokestis už paslaugas padengia tik menką visų paslaugų teikimo metinių sąnaudų dalį, atsižvelgiant į vykstantį paslaugų teikimo liberalizacijos procesą ir finansinių priemonių taikymo šiame sektoriuje tarptautines patirtis, galima įžvelgti tam tikras finansinių priemonių diegimo galimybes. Mokamų papildomų paslaugų plėtra, remiantis esama infrastruktūra ir žmogiškaisiais ištekliais, galėtų padėti sugeneruoti papildomas pajamas ir dar padidinti finansinių priemonių diegimo galimybes.

Žemiau pateikiamos finansinių priemonių taikymo tarptautinės patirtys, atskleidžiančios finansinių priemonių diegimo finansuojant bendrąsias socialines paslaugas teikiančius privačius subjektus galimybes. Pastarosios priklauso nuo projektų / subjektų, galinčių teikti paslaugas ir generuoti pakankamas pajamas finansinių priemonių lėšų grąžinimui, prieinamumo.

Vokietija - *Mikromezzaninfonds - Mezzanine capital through silent partnerships*. Remiamos įmonės: 1) vadovaujamos socialiai remtinų asmenų, moterų, imigrantų ar bedarbių 2) turinčios socialinę ar ekologinę misiją. Pagrindiniai rezultatai: 74,5 mln. eurų paremta 1 781 įmonė; sukurtos 7 775 darbo vietos; 35 procentai įmonių yra socialinės įmonės.

Italija - JEREMIE ESF Lombardija: Mikrokreditai kooperatyvams, derinant viešuosius ir privačius resursus. Tikslai: sveikatos, socialinės ir švietimo paslaugos; darbo ieškantys socialiai remtini asmenys. Pagrindiniai rezultatai: investuota 31,4 mln. eurų; 7 850 galutinių gavėjų; 4 291 socialiai remtinas asmuo; 526 kapitalizuotų kooperatyvų; finansinis svertas 3.9x. Finansuoto projekto pavyzdys: *Farsi Prossimo Onlus*, socialinis kooperatyvas, teikiantis sveikatos ir švietimo paslaugas regione. Per JEREMIE ESF suteikta 200 000 eurų vertės mikropaskolų, skirtų suteikti materialinę paramą ir psichologines paslaugas palankių sąlygų neturinčioms jaunoms motinoms.

2.9.6.2 SOCIALINĖS PRIEŽIŪROS PASLAUGOS

LENTELĖ 205. FINANSINIŲ PRIEMONIŲ DIEGIMO INTENSIVIOS PRIEŽIŪROS PASLAUGŲ TEIKIME GALIMYBĖS

Kriterijus	Finansinių priemonių diegimo galimybės
Kainų nustatymo sistema	Dalį kainos padengia vartotojai, vartotojų mokamos dalies dydžiai apibrėžti teisės aktuose, apibrėžta teisės aktuose (žemas sąnaudų padengimas, iššūkiai dėl finansinio prieinamumo)
Reguliavimo ir valdymo sistema	Mišri viešoji / privati (viešieji paslaugų teikėjai užima daugiau nei 66 procentus rinkos)
Rinkos potencialas	Mažas papildomų pajamų generavimo potencialas
Atskaitomybė	Strateginiai tikslai yra apibrėžti, tačiau vykdomos veiklos tam tikru mastu stokoja nuoseklumo
Pajėgumai	Paslaugos teikimo dalies perdavimas (vykstantis) – finansavimo ir mokymų stoka

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

KAINŲ NUSTATYMO SISTEMA

Paslaugų kainų nustatymas yra apibrėžtas teisės aktuose ir vykdomas atsakingų institucijų. Vartotojų mokesčiai už paslaugas padengia tik menką visų paslaugų teikimo metinių sąnaudų dalį – tarp 0 ir 25 procentų (taikomos teisės aktų nuostatos, įtvirtinančios maksimalius mokėjimo už socialines paslaugas dydžius vartotojams). Šiuo metu beveik negeneruojama papildomų pajamų.

REGULIAVIMO IR VALDYMO SISTEMA

Paslaugas daugiausiai teikia savivaldybės įstaigos – socialinių paslaugų centrai. Paslaugų teikimas daugiausiai finansuojamas iš savivaldybių biudžetų ir pirmiausiai finansavimas skiriamas biudžetinėms įstaigoms. Veikia 21 savarankiško gyvenimo centras (įsk. NVO); 25 nakvynės namai; 47 krizių centrai (įsk. NVO), daugiau nei 300 dienos centrų įvairioms tikslinėms grupėms (vaikams, pagyvenusiems asmenims ir kt.). Nevyriausybinių organizacijų daugiausiai teikia paslaugas rizikos šeimoms ir jų vaikams. Pagrindinė kliūtis privatiems subjektams patekti į rinką yra susijusi su mažomis paslaugų kainomis ar nemokamu paslaugų teikimu bei ribotu viešuoju finansavimu. Pagrindinis finansavimo šaltinis yra įprastinės subsidijos veiklos palaikymui (biudžetinis finansavimas). Viešosios lėšos pirmiausiai skiriamos viešiesiems paslaugų teikėjams, o nevyriausybinių organizacijų ir kiti privatūs paslaugų teikėjai vaidina labiau antraeilį vaidmenį, neskaitant kai kurių išimčių socialinių paslaugų vaikų dienos centruose ir panašių paslaugų teikime (nevyriausybinių organizacijų teikiamas paslaugas galima įsigyti viešųjų pirkimų būdu arba nevyriausybinių organizacijų iš valstybės ar savivaldybių biudžeto gali gauti subsidijas teikti bendrąsias socialines ir socialinės priežiūros paslaugas).

RINKOS POTENCIALAS

Paslaugos teikimas nukreiptas į konkrečias tikslines grupes (pavyzdžiui, pagyvenusius asmenis, asmenis su negalia, rizikos grupių šeimas ir jų vaikus, rizikos grupių asmenis, tėvų globos netekusius vaikus). Viešieji paslaugų teikėjai užima daugiau nei 66 procentus rinkos. Papildomų pajamų generavimo potencialas yra mažas (pavyzdžiui, dienos centrai, organizuojantys popamokines veiklas vaikams iš socialinės rizikos šeimų, galėtų papildomai teikti mokamas paslaugas ne socialinės rizikos šeimoms, kurioms reikalingos vaikų priežiūros paslaugos).

ATSKAITOMYBĖ

Viešosios politikos lygmeniu bendras strateginis tikslas yra didinti socialinės priežiūros paslaugų įvairovę ir pasiūlą. Trumpojo ir ilgojo laikotarpio tikslai yra nuoseklūs, o operaciniai ir kiekybiniai tikslai – aiškiai apibrėžti.

PAJĖGUMAI

Paslaugos atitinka pagrindinius kokybinius standartus. Nepaisant to, dėl išteklių trūkumo (tiek nepakankamų investicijų, tiek žmogiškųjų išteklių stokos), kai kurie naudos gavėjų poreikiai negali būti patenkinti.

Šiuo metu svarstoma dalies paslaugų teikimą perduoti privatiems paslaugų teikėjams. Nacionalinio lygmens strategijos skatina platesnį bendruomeninių organizacijų ir savanorių įtraukimą į paslaugų teikimą, ypač pabrėžiant pagalbos į namus paslaugas. Paslaugų perdavimui reikalingi pokyčiai jau vyksta, tačiau sklandžiam perdavimo procesui trūksta finansavimo ir mokymo išteklių. Didžioji dalis lėšų tokioms intervencijoms, kaip subsidija pagalbos į namus teikimui ar subsidija socialinės priežiūros paslaugų teikimui socialinės rizikos šeimoms, vis dar skiriama viešiesiems paslaugų teikėjams, o nevyriausybinių organizacijos pasitelkiamos papildomai.

IŠVADOS DĖL FINANSINIŲ PRIEMONIŲ DIEGIMO GALIMYBIŲ

Vartotojų mokestis už paslaugas padengia tik menką visų paslaugų teikimo metinių sąnaudų dalį, o privačių subjektų dalyvavimas paslaugų teikime yra nedidelis (išskyrus tam tikras socialinės priežiūros paslaugas, tokias kaip vaikų dienos centrai, kurių dauguma yra valdomi nevyriausybinių organizacijų). Nors svarstomas paslaugų teikimo perdavimas privatiems paslaugų teikėjams, tam nėra reikiamų sąlygų (finansavimo ir mokymo atžvilgiu). Dėl to, galimybės diegti finansines priemones vis dar yra ribotos.

Siekiant pradėti generuoti pajamas ir, savo ruožtu, sukurti / išplėsti finansinių priemonių diegimo galimybes, būtų pravartu teisės aktų nuostatomis, investicijomis ir mokymais didinti paslaugų teikimo efektyvumą.

2.9.6.3 SOCIALINĖS GLOBOS PASLAUGOS

LENTELĖ 206. FINANSINIŲ PRIEMONIŲ DIEGIMO SOCIALINĖS GLOBOS PASLAUGŲ TEIKIME GALIMYBĖS

Kriterijus	Finansinių priemonių diegimo galimybės
Kainų nustatymo sistema	Dalį kainos padengia vartotojai, vartotojų mokamos dalies dydžiai apibrėžti teisės aktuose (žemas sąnaudų padengimas, iššūkiai dėl finansinio prieinamumo)
Reguliavimo ir valdymo sistema	Mišri viešoji / privati (viešieji paslaugų teikėjai užima iki 66 procentų rinkos)
Rinkos potencialas	Mažas papildomų pajamų generavimo potencialas
Atskaitomybė	Strateginiai tikslai yra apibrėžti, tačiau vykdomos veiklos tam tikru mastu stokoja nuoseklumo
Pajėgumai	Paslaugos teikimo dalies perdavimas (vykstantis) – perdavimui netrūksta lėšų

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

KAINŲ NUSTATYMO SISTEMA

Paslaugų kainų nustatymas yra apibrėžtas teisės aktuose ir vykdomas atsakingų institucijų (taikomos teisės aktų nuostatos, nustatančios maksimalią subsidijuojamą ilgalaikės / trumpalaikės globos institucijose kainą). Vartotojų mokesčiai už paslaugas padengia mažą visų paslaugų teikimo metinių sąnaudų dalį – tarp 0 ir 25 procentų (tiksliai procentinė dalis varijuoja, priklausomai nuo konkrečios paslaugos: pavyzdžiui, pagyvenusių asmenų globos atveju vartotojų mokesčiai padengia daugiau nei 30 procentų (priklausomai nuo institucijos) sąnaudų, o tėvų globos netekusių vaikų globa vartotojo lygmeniu yra nemokama) (taikomos teisės aktų nuostatos, įtvirtinančios maksimalius mokėjimo už socialines paslaugas dydžius vartotojams). Šiuo metu generuojamos tik nedidelės papildomos pajamos, daugiausiai – iš patalpų nuomos.

REGULIAVIMO IR VALDYMO SISTEMA

Paslaugų teikime vis dar dominuoja valstybės ir savivaldybių valdomos institucijos (70 viešųjų vaikų socialinės globos institucijų, 50 viešųjų pagyvenusių žmonių socialinės globos institucijų, apie 40 viešųjų asmenų su negalia socialinės globos institucijų), nors privatūs paslaugų teikėjai taip pat vaidina svarbų vaidmenį. Privatūs subjektai teikia socialinės globos paslaugas visoms tikslinėms grupėms (20 nevyriausybinių vaikų socialinės globos institucijų, 50 nevyriausybinių pagyvenusių žmonių socialinės globos institucijų; 20 priklausomybę nuo narkotikų ar alkoholio turinčių asmenų socialinės globos institucijų).

Pagrindinė kliūtis privatiems subjektams patekti į rinką yra aukšti fiksuoti įkainiai ir valstybės / savivaldybių institucijų įvesti teisiniai / administraciniai suvaržymai (teisės aktų nuostatos, nustatančios reikalavimus socialinės globos teikimo licencijai įgyti, apibrėžiančios kiekybinius ir kokybinius reikalavimus paslaugų teikėjams). Privačių paslaugų teikėjų viešasis finansavimas (kompensacijos pagyvenusiems asmenims ir asmenims su negalia, trumpalaikę / ilgalaikę socialinę globą gaunantiems globos institucijose) paprastai yra mažesnis nei viešųjų paslaugų teikėjų (subsidija trumpalaikės / ilgalaikės socialinės institucinės globos paslaugų teikimui pagyvenusiems asmenims ir asmenims su negalia).

RINKOS POTENCIALAS

Paslaugos teikimas nukreiptas į konkrečias tikslines grupes (pavyzdžiui, pagyvenusius asmenis, asmenis ir vaikus su negalia, tėvų globos netekusius vaikus). Viešieji paslaugų teikėjai užima 34–66 procentus rinkos.

Papildomų pajamų generavimo potencialas yra mažas. Būtų galima pradėti teikti papildomas paslaugas tam tikroms tikslinėms grupėms (pirmiausiai pagyvenusiems asmenims), tačiau vartotojų galimybės mokėti papildomai yra ribotos.

ATSKAITOMYBĖ

Viešosios politikos lygmeniu trūksta suderintų strateginių tikslų visais lygmenimis (su nedidelėmis išimtimis atskirose intervencijų grupėse ar tipuose). Vis dėlto, esami trumpojo ir ilgojo laikotarpio tikslai yra nuoseklūs, o operaciniai ir kiekybiniai tikslai – aiškiai apibrėžti.

PAJĖGUMAI

Šiuo metu svarstoma pilnai perduoti paslaugų teikimą privatiems paslaugų teikėjams, atsižvelgiant į tai, kad ženklus skaičius privačių subjektų jau teikia socialinės globos paslaugas. Paslaugų perdavimui reikalingi pokyčiai jau yra įvykdyti (pavyzdžiui, perėjimas nuo institucinio prie vartotojų skaičiumi grįsto viešųjų išteklių skirstymo – teisės aktų nuostatos, nustatančios maksimalią subsidijuojamą ilgalaikės /

trumpalaikės globos institucijose kainą). Sklandžiam perdavimui išteklių pakanka. Nepaisant to, siekis išlaikyti biudžetines įstaigas bet kokia kaina užkerta kelią efektyvesnės socialinės globos sistemos plėtrai.

Paslaugos tik iš dalies atitinka kokybinius standartus. Socialinės globos institucijos ne visada užtikrina pagrindinius gyvenamosios aplinkos standartus. Kai kuriais atvejais institucijoms trūksta išteklių ar pasiryžimo suteikti vartotojams tinkamą socialinę ir psichologinę pagalbą. Pagrindinės pusėtinės paslaugų kokybės priežastys susijusios su prasta infrastruktūros priežiūra, žmogiškųjų išteklių ir paskatų stoka.

IŠVADOS DĖL FINANSINIŲ PRIEMONIŲ DIEGIMO GALIMYBIŲ

Vartotojų mokestis už paslaugas padengia mažą visų paslaugų teikimo metinių sąnaudų dalį ir šiuo metu nėra numatomų papildomų pajamų generavimo galimybių arba jos yra mažos. Nors vyksta paslaugų teikimo perdavimas privatiems subjektams, daugumos paslaugų atveju nesimato galimybių didinti pajamų generavimą. Dėl to ir finansinių priemonių diegimo galimybės yra mažos.

Finansinių priemonių taikymą šioje srityje atskleidžia tarptautinės praktikos, kaip pademonstruota pirmojo analizuojamų paslaugų tipo (bendrųjų socialinių paslaugų) atveju. Vis dėlto, tai priklauso nuo galimybių generuoti pakankamą grąžą, kurių kol kas nenusimato socialinės globos paslaugų atveju.

2.9.6.4 PARAMA BŪSTUI ĮSIGYTI AR IŠSINUOMOTI

LENTELĖ 207. FINANSINIŲ PRIEMONIŲ DIEGIMO PARAMOS BŪSTUI ĮSIGYTI AR IŠSINUOMOTI PASLAUGŲ TEIKIME GALIMYBĖS

Kriterijus	Finansinių priemonių diegimo galimybės
Kainų nustatymo sistema	Dalį kainos padengia vartotojai (žemas sąnaudų padengimas, iššūkiai dėl finansinio prieinamumo)
Reguliavimo ir valdymo sistema	Mišri viešoji / privati (viešieji paslaugų teikėjai užima daugiau nei 66 procentus rinkos)
Rinkos potencialas	Sąnaudų mažinimo potencialas
Atskaitomybė	Veiklos rezultatų planas
Pajėgumai	Neatitinka standartų

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

KAINŲ NUSTATYMO SISTEMA

Paslaugų kainų nustatymas yra apibrėžtas teisės aktuose ir vykdomas atsakingų institucijų. Vartotojų mokesčiai už paslaugas padengia mažą visų paslaugų teikimo metinių sąnaudų dalį – iki 25 procentų (išskyrus būsto kreditus, kurių atveju viešosiomis lėšomis padengiama 10 ar 20 procentų kredito, o vartotojai sumoka likusią dalį). Šiuo metu negeneruojama papildomų pajamų.

REGULIAVIMO IR VALDYMO SISTEMA

Dėl aukštų fiksuotų įkainių paslaugų teikime dominuoja savivaldybių institucijos, išskyrus tikslinei grupei būstą nuomojančius privačius nuomotojus (400 šeimų, gaunančių dalinę būsto nuomos ar išperkamosios būsto nuomos mokesčių kompensaciją) ir tikslinei grupei (galinčiai gauti dalinę valstybės kompensaciją būsto kreditui) būsto kreditus teikiančias finansines institucijas (5 finansinės institucijos, apie 100 būsto kreditų per metus).

RINKOS POTENCIALAS

Paslaugos teikimas nukreiptas į konkrečias tikslines grupes, t. y. žemas pajamas gaunančius asmenis (šeimas), neturinčius nuosavo būsto / gyvenančius labai prastomis apgyvendinimo sąlygomis / kurių kiekvienam šeimos nariui tenkantis gyvenamasis plotas (kvadratiniais metrais) neatitinka reikalavimų (tai – pagrindiniai reikalavimai, o papildomi reikalavimai taikytini priklausomai nuo intervencijos): apie 10 000 šeimų, gyvenančių socialiniame būste, ir apie 13 000 šeimų, laukiančių socialinio būsto³⁵⁰, apie 400 šeimų, nuomojančių būstą rinkoje (gaunančių kompensaciją)³⁵¹, apie 100 šeimų per metus, gaunančių dalinę būsto kredito kompensaciją³⁵².

Viešieji paslaugų teikėjai užima daugiau nei 66 procentus rinkos.

Papildomas pajamas būtų galima sugeneruoti sumažinus sąnaudas. Siekdamas padidinti socialinio būsto prieinamumą, savivaldybių administracijos yra linkusios statyti naujus ar renovuoti senus gyvenamuosius namus vietoje jau pastatytų įsigijimo rinkoje. Remiantis Valstybės kontrolės atlikta analize, pastatų įsigijimas rinkoje padėtų sutaupyti dalį lėšų, kurios tuomet galėtų būti panaudotos papildomų būstų įsigijimui ar nuomai.

ATSKAITOMYBĖ

Informacija apie intervencijos kontekstą yra prieinama. Trumpalaikiai tikslai yra aiškiai apibrėžti ir kiekybiniai tikslai yra nustatyti.

PAJĖGUMAI

Šiuo metu nesvarstoma perduoti socialinio būsto teikimo privatiems subjektams. Nepaisant to, tikslinės grupės rinkoje iš privačių nuomotojų nuomojamų būstų dalis auga, kadangi savivaldybės kompensuoja dalį būsto nuomos ar išperkamosios būsto nuomos mokesčių. Atsakingos institucijos patiria iššūkius, susijusius su turto valdymu ir paslaugų teikimo planavimu (sprendimais dėl geriausių būstų įsigyti ir suteikti nuosavybę socialinio būsto tikslais).

IŠVADOS DĖL FINANSINIŲ PRIEMONIŲ DIEGIMO GALIMYBIŲ

Vartotojų mokestis už paslaugas padengia mažą visų paslaugų teikimo metinių sąnaudų dalį, o paslaugų teikimas yra labai centralizuotas. Dėl to finansinių priemonių diegimo galimybės yra mažos. Sąnaudų mažinimas keičiant aprūpinimo socialiniu būstu formas (nuo naujo būsto fondo statybos prie jau esamų patalpų įsigijimo) galėtų padėti sugeneruoti papildomas pajamas.

Nepaisant to, tarptautinėje finansinių priemonių taikymo praktikoje aptinkama įvairių pavyzdžių, konkrečiai susijusių su socialiniam būstui skirtų patalpų modifikavimu ir energiniu efektyvumu. Šie aspektai galėtų būti aktualūs ir analizuojamų paslaugų atveju, kadangi energijos sutaupymai gali prisidėti prie finansinių priemonių gyvybingumo.

³⁵⁰ Remiantis LR socialinės apsaugos ir darbo ministerijos tinklapyje pateikiama informacija, 2017 m. liepos mėn. duomenys

³⁵¹ Remiantis informacija, surinkta ekspertinių interviu metu

³⁵² Apytiksliai skaičiavimai remiantis LR socialinės apsaugos ir darbo ministerijos tinklapyje pateikiama informacija, 2017 m. liepos mėn. duomenys

3. FINANSINIŲ INSTRUMENTŲ NAUDOJIMO POTENCIALO APIBENDRINIMAS

Techninės specifikacijos klausimai, aptariami šiame skyriuje:

- Kaip esamos valdžios intervencijos formos (valdžios nesėkmės) veikia galimybę naudoti finansines priemones?
- Jei valdžios intervencijos konkrečiame sektoriuje yra nuoseklios ir pasiekia politikos tikslus, ar tam tikrų valdžios intervencijų pakeitimas finansinėmis priemonėmis, ypač ilguoju laikotarpiu, bus efektyvesnis, pasieks daugiau politinių tikslų arba darys teigiamą įtaką kitoms viešojo intereso sritims? Pagrįskite, kaip ir kokiais atvejais.
- Jei valdžios intervencijos konkrečiame sektoriuje yra nenuoseklios ir nepasiekia politikos tikslų, ar finansinių priemonių įvedimas būtų efektyvus veiksmas, ypač ilguoju laikotarpiu, ir kaip finansinė priemonė turėtų būti subalansuota su kitomis viešosiomis intervencijomis?
- Kokia yra optimali finansinių priemonių vieta ir vaidmuo tarp kitų valdžios intervencijų? Ar finansinės priemonės, kurias remia valdžia, būtų tinkamesnės valdžios intervencijų formos ir kodėl?
- Kokios valdžios intervencijos (įskaitant tam tikrų konkrečių valdžios intervencijų pašalinimą) galėtų padėti efektyviau naudoti finansines priemones? Kokios valdžios intervencijos ir valdžios nesėkmės gali daryti įtaką neefektyviam ir nesubalansuotam finansinių priemonių naudojimui?
- Ar yra sričių, kur papildomos finansinės priemonės galėtų būti įgyvendintos tam, kad būtų galima spręsti rinkos nepakankamumus ir valdžios nesėkmes bei sukurti teigiamą poveikį?
- Kokios yra pagrindinės visos valdžios intervencijų sistemos savybės, kurios identifikuoja tinkamiausias aplinkybes įvesti finansines priemones siekiant geresnių rezultatų ir politikos tikslų?
- Ką reikia daryti, kad būtų sudarytas efektyvus valdžios intervencijų derinys, kuris padėtų rinkai, pakeistų faktinį žmonių elgesį ir padidintų finansinių priemonių potencialą, t.y. sustiprintų privačių subjektų dalyvavimą, pagerintų finansinį projektų gyvybingumą ir pašalintų rinkos nepakankamumus?
- Kokiose sektoriuose yra didžiausias finansinių priemonių panaudojimo potencialas, kai reikalingi mažiausi valdžios intervencijų pakeitimai?

Tyrimė sąvoka „finansinis instrumentas“ turi būti vartojama ir suprantama taip:

- Finansinės priemonės, skirtos vienam ar keliems konkrečioms politikos tikslams ir remiančios „investicijas, kurios, kaip tikimasi, yra finansiškai perspektyvios ir nesukelia papildomo padidinio pakankamam finansavimui iš rinkos šaltinių“ (37 CPR straipsnis)

Mokslinių tyrimų klausimai sprendžiami remiantis paslaugų analize, Vokietijos ir Italijos patirtimi ir literatūros apžvalga, įskaitant ex-ante vertinimus ir tyrimus, atliktus HR ir LT 2014-2020 m. programos laikotarpiu.

1. Techninės specifikacijos klausimas „Kaip esamos valdžios intervencijos formos (valdžios nesėkmės) veikia galimybę naudoti finansines priemones?“

Valstybinės intervencijos gali turėti įtakos finansinių instrumentų naudojimui per:

- Intervencijas, ribojančias paslaugų teikėjo pajėgumą laisvai nustatyti prekių ar teikiamų paslaugų kainą:
 - laisva prieiga prie paslaugų/prekių, teikiamų iš valstybės biudžeto;
 - reguliuojama tarifų sistema, pvz. apribotos kainos arba administracinės kainos;
- Reguliavimo ir valdymo sistemą:

- taisyklės, skatinančios arba ribojančios rinkos dalyvių įėjimą į rinką, pvz.: teisiniai / administraciniai apribojimai, ribojantys privačių subjektų teikiamų komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų teikimą Kroatijoje;
- taisyklės, skatinančios arba apribojančios vartotojų pasirinkimą;
- paskatos tikslinėms grupėms, kurios netiesiogiai riboja arba skatina konkrečios paslaugos paklausą, pvz.: mokesčių lengvatos (sumažintas PVM) šildymui, aplinkos mokesčiai, skatinantys konkrečius atliekų tvarkymo metodus;
- paslaugų apibrėžimas, pvz.: sertifikavimo ar kokybės standartų nebuvimas paslaugų teikimui;
- taisyklės, nustatančios administracines kompetencijas ir atsakomybę, pvz.: atsakomybių decentralizavimas gali sukelti rinkos susiskaidymą, institucinių kontrolės mechanizmų trūkumą, finansinę ir valdymo autonomiją, taip pat atsakingos (-ų) organizacijos (-ų) sprendimų priėmimo diskreciją;
- ilgos ir apsunkinančios administracinės procedūros arba neaiškios taisyklės, pvz. nuosavybės teisių trūkumas arba silpna teisėsauga;
- taisyklių keitimas bėgant laikui, t.y. nestabili reguliavimo sistema, kuri neleidžia egzistuoti ilgalaikiams lūkesčiams.

Yra ir kitų aspektų, galinčių turėti didelės įtakos pajamų iš konkrečių paslaugų gavimo potencialui, tačiau nesusijusių (ar bent jau ne tiesiogiai) su valstybinėmis intervencijomis. Šie aspektai gali būti susiję su paklausos ypatybėmis ar tendencijomis, pvz.: demografinės tendencijos³⁵³ ar vartotojų pasirinkimo nuostatos. Taip pat yra išskirtinai ekonominių aspektų, kurie gali pagerinti konkrečių investicijų tam tikruose sektoriuose perspektyvumą. Pavyzdžiui, nauji transporto parkai gali sukurti eksploatacinių kaštų sutaupymą, nes sumažėja degalų sąnaudos ar priemonių priežiūra, kaip kad viešojo kelių transporto atveju Lietuvoje. Taip pat, net tuomet, kai egzistuoja potencialus pagrindas finansinių instrumentų paramai, reikia atsižvelgti į kitus veiksnius, susijusius su finansinių instrumentų įgyvendinimu, pavyzdžiui, pakankamos kritinės masės ar įgyvendinimui būtinų pajėgumų turėjimas. Reikėtų atsižvelgti į visus šiuos aspektus, siekiant protingai įvertinti finansinių instrumentų paramos tinkamumą ir padėti paaiškinti kitų valstybinių intervencijų daromą įtaką jam.

2. Techninės specifikacijos klausimas „Jei valdžios intervencijos konkrečiame sektoriuje yra nuoseklios ir pasiekia politikos tikslus, ar tam tikrų valdžios intervencijų pakeitimas finansinėmis priemonėmis, ypač ilgą laikotarpį, bus efektyvesnis, pasieks daugiau politinių tikslų arba darys teigiamą įtaką kitoms viešojo intereso sritims? Pagrįskite, kaip ir kokiais atvejais.“

- Finansiniai instrumentai yra finansuojančios intervencijos, todėl jie turi specifinių savybių, dėl kurių jie daugeliu atvejų negali būti tiesiogiai palyginami su kitomis intervencijomis, pvz., teisės aktų nuostatos; jie paprastai turi būti lyginami su kitomis finansinėmis valstybės intervencijomis;
- Finansiniai instrumentai gali pritraukti kitus viešus arba privačius išteklius, šitaip galimai didinant prieinamumą prie viešosios politikos resursų, taip pat, priklausomai nuo konkrečių teikiamų finansinių produktų, atitinkamų geografinių ar kitų rizikos veiksnių; tai taikoma ne tik bendrai MVĮ paramai, bet ir sektoriams, kuriuose gali būti reikalinga viešoji parama, pvz., MTEPI skatinimas, energijos vartojimo efektyvumas, socialinė priežiūra, kaip kad pabrėžiama šiame tyrime surinktais pavyzdžiais;
- Finansiniai instrumentai gali viešąją paramą padaryti tvaresne sukuriant naujoves; nors tyrimas nepateikia detalios informacijos apie šį konkretų atvejį, tai yra patvirtinama dideliu mastu neseniai

³⁵³ Pavyzdžiui, mažėjanti gyventojų populiacija paprastai padidina esamos infrastruktūros išlaikymo sąnaudas vienam gyventojui.

paskelbtais 2007-2013 metų veiksmų programos, kurią iš dalies finansavimo ERDF ir ESF, uždarymo duomenimis; ypatingai tai pastebima todėl, kad iš 16,4 mlrd. Eur programai skirtų lėšų sumokėtų į finansinius instrumentus, dar iki 2017 m. kovo pabaigos jau buvo grąžinta 8,5 mlrd. Eur reinvesticijoms;

- Finansiniai instrumentai galėtų pagerinti paslaugų teikimo efektyvumą, pvz., didinant atsakomybę vykdant projektų atranką ir įgyvendinimą;
- Įvairiais atvejais, nors valstybinės intervencijos yra nuoseklios, paslaugos nesukuria pakankamų pajamų (atvejais, kai jos yra nemokamos, su mažais mokesčiais ar neturinčios pakankamos paklausos), todėl finansinių intervencijų įvedimo potencialas kaip subsidijų pakeitimas yra ribotas; taip pat gali būti, kad dėl tos pačios priežasties, finansinių instrumentų parama gali tik iš dalies išspręsti investicijų trūkumą ir turėtų būti derinama su dotacijų parama;
- Mokymasis iš patirties yra labai svarbus, kai kalbama apie finansinių instrumentų įgyvendinimą naujose srityse, todėl rekomenduojami rinkos testavimai ar bandymų schemos, siekiant didinti informuotumą, įgyti reikiamų žinių, skatinti paklausą ir apskritai sumažinti nesėkmės riziką.

3. Techninės specifikacijos klausimas „Jei valdžios intervencijos konkrečiame sektoriuje yra nenuoseklios ir nepasiekia politikos tikslų, ar finansinių priemonių įvedimas būtų efektyvus veiksmas, ypatingai ilguoju laikotarpiu, ir kaip finansinė priemonė turėtų būti subalansuota su kitomis viešosiomis intervencijomis?“

- Finansiniai instrumentai nėra skirti vien tik viešųjų intervencijų sutrikimams ar neveiksmingumui spręsti; arba, žvelgiant iš kitos perspektyvos, nesugebėjimas pasiekti politikos tikslų kartais gali rodyti nepakankamą efektyvumą, reikalingą finansinių instrumentų sukūrimui;
- Tačiau finansiniai instrumentai tam tikrais atvejais gali padidinti viešosios finansinės paramos veiksmingumą ir padėti siekti politikos tikslų, t. y. viešųjų išteklių trūkumo atveju ar didesnei ekonominei, t. y. socialinei, naudai, ypač tais atvejais, kai yra nepasiektų politikos tikslų;
- Išankstinė finansinių instrumentų sąlyga yra aiškus, nuoseklus ir nuspėjamas normatyvinis pagrindas;
- Parama dotacijoms gali sustiprinti finansinių instrumentų tinkamumą tais atvejais, kai projektai yra tik iš dalies tinkami tokiai paramos rūšiai. Pavyzdžiui, atsižvelgiant į miestų projektus, dotacijos gali padėti įveikti vystymosi kliūtis, tokias kaip teritorijos paruošimas ar pagrindinės infrastruktūros teikimas. Jos taip pat gali būti naudojamos investicijoms, kurios yra reikalingos konkretaus projekto sėkmei užtikrinti, kuris tikimasi, kad generuos ribotas arba jokių pajamų, pvz. viešosios erdvės;
- Jei vietoje to terminas „subalansuotas“ yra skirtas finansinio instrumento paramos potencialiai grėsmei sumažinti³⁵⁴, tuomet ypač valstybinės intervencijos, remiančios galutinius gavėjus, yra svarbios; pavyzdžiui, finansiniai instrumentai gali nepasiekti numatyto tikslo, nes tai yra pernelyg rizikinga arba dėl paklausos stokos: tinkamų paskatų finansiniams instrumentams nustatymas ir parama tikslinėms grupėms, kuri skatintu paklausą, yra galimos sprendimo priemonės.
- Paslaugose, skirtose „teikti finansavimą energijos vartojimo efektyvumo didinimui vartotojų lygiu“ tiek Lietuvos viešajam, tiek privačiam sektoriui, kurie jau naudojami finansiniais instrumentais, buvo nustatyta galimybė pridėti subsidijų komponentą. Toks derinys gali padidinti paklausą atnaujinimo projektams, kuriantiems energijos taupymą, kuris vis dar yra žemo lygio.

³⁵⁴ Kita galimybė yra tai, kad terminas „subalansuotas“ nurodo kaip kitos valstybinės intervencijos daro įtaką finansinės intervencijos potencialui. Konkretus atsakymas yra nagrinėjamas 1 klausime.

4. Techninės specifikacijos klausimas „Kokia yra optimali finansinių priemonių vieta ir vaidmuo tarp kitų valdžios intervencijų? Ar finansinės priemonės, kurias remia valdžia, būtų tinkamesnės valdžios intervencijų formos ir kodėl?“

- Finansinių instrumentų vaidmuo visų pirma yra nustatomas pagal jų pobūdį finansuoti valstybines intervencijas. Todėl finansiniai instrumentai atlieka svarbų vaidmenį finansuojant valstybines intervencijas, o jų tinkamumas paprastai turi būti lyginamas su kitais valstybinių intervencijų finansavimais;
- Finansinių instrumentų su valstybinėmis intervencijomis pusiausvyra buvo aptarta ankstesniame klausime; o optimalus finansinių instrumentų naudojimo nustatymas yra skaičiavimo klausimas sektoriaus ir valdymo lygmeniu, atsižvelgiant į turimus išteklius ir politikos tikslus, kuriuos reikia pasiekti;
- Finansinių instrumentų tinkamumo kriterijai aptariami įvairiuose šios ataskaitos skyriuose (taip pat žr. aukščiau pateiktą klausimą); literatūra nustato finansinių instrumentų vietas esant rinkos nepakankamumams (poreikiai, kurių neapima rinkų taikomi standartiniai finansavimo produktai) arba valstybinės intervencijų klaidos (poreikiai, kurių pakankamai neaprepia viešoji intervencija);
- Finansinių instrumentų paramos tinkamumas yra mažiau akivaizdus, jei viešoji infrastruktūra teikia pagrindines paslaugas (su dideliais investicijų kaštais, kurie tik iš dalies gali būti padengti tiesioginiais vartotojų apmokėjimais) arba kai prieinamumo problemos prisideda prie mažesnių pajamų, pvz. jei paslaugos skirtos pažeidžiamai žmonių grupei, kuriems gresia atskirtis.

5. Techninės specifikacijos klausimas „Kokios valdžios intervencijos (įskaitant tam tikrų konkrečių valdžios intervencijų pašalinimą) galėtų padėti efektyviau naudoti finansines priemones? Kokios valdžios intervencijos ir valdžios nesėkmės gali daryti įtaką neefektyviam ir nesubalansuotam finansinių priemonių naudojimui?“

- Valstybinės intervencijos turėtų užtikrinti aiškias ir stabilias taisykles ir leisti ilgalaikiams lūkesčiams skirtus skatinti rinkos prieigą;
- Turint omenyje sektoriaus ypatybes, galima apsvarstyti keletą valstybės intervencijų ar jų pokyčių:
 - užtikrinti tinkamą paslaugų teikimo mastą, taip pat, kai galima, įvertinti konsolidavimo tinkamumą; tai turėtų padaryti įtakos rinkos fragmentacijai, kuri buvo pabrėžta keliose paslaugose kaip veiksnys, ribojantis pajamų potencialą ir potencialių paslaugų teikėjų interesus bei prisidėjimą prie veiksmingo paslaugų teikimo;
 - skatinti papildomas paslaugas arba didinti pagrindinių paslaugų paklausą, kai to trūksta, pvz., skatinant didinti namų ūkių, prijungtų prie vandens tinklo, skaičių Lietuvoje;
 - peržiūrėti kainų nustatymo mechanizmų tinkamumą kai kuriuose sektoriuose, tokiuose, kaip kelių vinjetės Lietuvoje;
 - užtikrinti, kad valstybinės intervencijos skatintų imtis veiksmų, pvz., taip nėra mažesnio šildymo PVM atveju ar Lietuvos valstybinių pastatų valdytojų, kurie neturi paskatų atlikti renovaciją atveju;
 - Pašalinti galimą konkurenciją šių dotacijų paramos paslaugoms, kurios yra perspektyvios, kuomet subsidijos gali sumažinti finansinių instrumentų paklausą, pavyzdžiui, modernizuojant gatvių apšvietimą Lietuvoje;
- Parama dotacijoms gali papildyti finansinių instrumentų paramą ir palengvinti finansinių instrumentų priėmimą ir taikymą konkrečiais atvejais, pvz., mažinant investicijų išlaidas ar teikiant techninę paramą paramos gavėjams (pvz., mokymai, konsultavimas). Kombinacijos poreikis taip pat gali būti tiesiogiai susijęs su esamos rinkos sąlygomis. Pavyzdžiui, energijos kainų mažėjimui Lietuvoje reikalingos papildomos subsidijos komponentas, kad renovacijos būtų finansiškai patrauklios.

6. Techninės specifikacijos klausimas „Ar yra sričių, kur papildomos finansinės priemonės galėtų būti įgyvendintos tam, kad būtų galima spręsti rinkos nepakankamumus ir valdžios nesėkmes bei sukurti teigiamą poveikį?“

Žr. finansinių intervencijų galimus poskyrius sektorių analizės skyriuose.

7. Techninės specifikacijos klausimas „Kokios yra pagrindinės visos valdžios intervencijų sistemos savybės, kurios identifikuoja tinkamiausias aplinkybes įvesti finansines priemones siekiant geresnių rezultatų ir politikos tikslų?“

- Finansinių instrumentų įvedimo sąlygos apibrėžiamos pagal jų veiklos kryptį ir ekonominį pagrindimą, tai patvirtina literatūra, o jos priklauso nuo susijusių nacionalinės politikos sistemų. Apskritai finansiniams instrumentams lieka vietos kaip politikos priemonėms tais atvejais, kai rinkos nepakankamumai neleidžia investicijų, kurios, kaip tikimasi, būtų finansiškai perspektyvios pakankamo finansavimo iš rinkos šaltinių gavimui.
- Esant šioms sąlygoms, finansiniai instrumentai gali būti naudingesni siekiant politikos tikslų, pvz., didindami užimtumą, gerindami gyvenimo kokybę, gerindami savijautą, ypač kai viešųjų išteklių nepakanka ilgalaikiams poreikiams (susijusiems su viešojo pobūdžio paslaugomis) patenkinti.
- Sektoriniu lygmeniu tinkamiausias finansinių instrumentų įvedimo aplinkybes galima analizuoti taikant ribotą skaičių pagrindinių kriterijų, susijusių su konkrečiais teikiamų paslaugų ypatumais, kainodaros, reguliavimo ir valdymo sistemos, (ilgalaikio) rinkos potencialo, atskaitomybės, supratimo apie galimą naudą iš finansinių instrumentų ir įgyvendinimo gebėjimų požiūriu.

8. Techninės specifikacijos klausimas „Ką reikia daryti, kad būtų sudarytas efektyvus valdžios intervencijų derinys, kuris padėtų rinkai, pakeistų faktinį žmonių elgesį ir padidintų finansinių priemonių potencialą, t.y. sustiprintų privačių subjektų dalyvavimą, pagerintų finansinį projektų gyvybingumą ir pašalintų rinkos nepakankamumus?“

Žr. ankstesnius 1, 5 ir 7 klausimus.

9. Techninės specifikacijos klausimas „Kokiose sektoriuose yra didžiausias finansinių priemonių panaudojimo potencialas, kai reikalingi mažiausi valdžios intervencijų pakeitimai?“

Žr. finansinių intervencijų galimus poskyrius sektorių analizės skyriuose.

Verta paminėti, kad atsižvelgiant į bendrą finansinių instrumentų potencialą konkrečiame sektoriuje, finansinių instrumentų paramos tinkamumas paprastai skiriasi priklausomai nuo konkretaus nagrinėjamo projekto. Tai reiškia, kad tame pačiame sektoriuje dažnai galima rasti tinkamus ir netinkamus finansinių instrumentų palaikymo projektus. Dėl to finansinių priemonių finansavimo galimybė dažnai gali būti sustiprinta užtikrinant, kad projektai, kurie gauna pajamas, būtų įtraukti į svarstomą konkrečia iniciatyvą. Pavyzdžiui, potencialas finansinių instrumentų paramai galėtų būti sustiprintas viešųjų miesto erdvių atkūrimui pasinaudojant atnaujinta infrastruktūra, siekiant pritraukti daugiau mažų įmonių ir iniciatyvų, kurioms galėtų būti išnuomota viešą infrastruktūrą jų poreikiams tenkinti, pvz. kavinės, vietinės parduotuvės, lauko / vidaus renginiai, paslaugos gyventojams ar turistams ir t.t.

PRIEDAI

LENTELĖ 208. INTERVIU DALYVAVUSIŲ ASMENŲ SĄRAŠAS

Šalis	Interviu asmuo	dalyvavęs Asmens užimamos pareigos	Interviu data
Lietuva	Sandra Leknickienė	Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, generalinio direktoriaus pavaduotoja	26.08.2017
Lietuva	Elė Ona Vilkienė	LR Kultūros ministerija, Profesionaliosios kūrybos ir tarptautiškumo politikos skyriaus patarėja	05.09.2017
Lietuva	Dalia Babickaitė	LR Kultūros ministerija, Strateginio ir finansų valdymo skyriaus vyr. specialistė	07.09.2017
Lietuva	Rūta Kapačinskaitė	Lietuvos turizmo informacijos centrų asociacijos prezidentė	20.09.2017
Lietuva	Justas Dirginčius	Valstybinis turizmo departamentas prie LR Ūkio ministerijos, Vietinio turizmo poskyrio vyr. specialistas	20.09.2017
Lietuva	Darius Biekša	Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos narys	-
Lietuva	Laima Vaičiulienė	LR Sveikatos apsaugos ministerija, Sveikatos ekonomikos departamento sveikatos draudimo skyriaus vedėja	-
Lietuva	Gintaras Kacevičius	Valstybinė ligonių kasa prie LR Sveikatos apsaugos ministerijos, Kainų ir klasifikacijų departamentų direktorius	-
Lietuva	Inga Muliulė	UAB „Ekokonsultacijos“, atliekų tvarkymo ekspertė	15.09.2017
Lietuva	Darius Krinickas	LR Aplinkos ministerija, Atliekų departamento direktorius	07.06.2017
Lietuva	Jurgita Gaižiūnienė	LR Aplinkos ministerija, Atliekų prevencijos ir tvarkymo strategijos skyriaus vedėja	07.06.2017
Lietuva	Irmantas Valūnas	LR Aplinkos ministerija, Vandenių ir žemės gelmių departamento direktorius	07.06.2017
Lietuva	Rimgaudas Špokas	Buvęs LR Energetikos ministras	11.29.2017
Lietuva	Laura Pušinskaitė	LR Energetikos ministerija, Europos Sąjungos paramos skyrius	12.12.2017
Lietuva	Inesis Kiškis	LR Aplinkos ministerija, ES Pramos administravimo departamento direktorius	01.12.2017
Lietuva	Rasa Uselytė	LR Aplinkos ministerija, ES fondų valdymo skyriaus vyr. specialistė	01.12.2017
Lietuva	Vilma Slavinskienė	LR Aplinkos ministerija, ES fondų valdymo skyriaus vedėja	01.12.2017
Lietuva	Lina Šleinotaitė Budrienė	- UAB „Ekokonsultacijos“, atliekų tvarkymo ekspertė	28.11.2017

Lietuva	Vaclovas Miškinis	Lietuvos energetikos institutas, Energetikos kompleksinių tyrimų laboratorijos vadovas	30.11.2017
Lietuva	Dovilė Kapačinskaitė	LR Energetikos ministerija, Šilumos ūkio ir energijos efektyvumo skyriaus vedėja	05.12.2017
Lietuva	Audronė Vareikytė	Lietuvos savivaldybių asociacija, patarėja socialiniais klausimais	05.12.2017
Lietuva	Raimonda Selenienė	LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Struktūrinės paramos politikos skyriaus patarėja	05.12.2017
Lietuva	Daiva Buivydaitė-Garbštienė	LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Socialinių paslaugų skyriaus vedėja	05.12.2017
Lietuva	Aloyzas Stapulionis	LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Paramos būstui skyriaus vedėjas	05.12.2017
Lietuva	Alena Daujotienė	LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Paramos būstui skyriaus vyr. specialistė	05.12.2017
Lietuva	Justina Jakštienė	VŠĮ Centrinė projektų valdymo agentūra, Socialinės apsaugos projektų skyriaus viršininkė	11.12.2017
Lietuva	Laimutė Jankauskienė	LR Švietimo ir mokslo ministerija, Ikmokyklinio ir pradinio ugdymo skyriaus vedėja	07.12.2017
Lietuva	Saulius Samulevičius	Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras, Suaugusiųjų švietimo skyriaus vedėjas	05.12.2017
Lietuva	Arūnas Bėkšta	Buvęs LR Kultūros ministras; Suaugusiųjų švietimo ekspertas	01.12.2017
Lietuva	Daiva Nazarovienė	LR Kultūros ministerija, Strateginio ir finansų valdymo skyriaus vedėja	29.11.2017
Lietuva	Dovilė Maliauskienė	LR Kultūros ministerija, Strateginio ir finansų valdymo skyriaus vyr. specialistė	29.11.2017
Lietuva	Andrius Jautakis	LR Kultūros ministerija, Strateginio ir finansų valdymo skyriaus vyr. specialistas	29.11.2017
Lietuva	Andrius Šniuolis	LR Susisiekimo ministerija, Vandens ir geležinkelių transporto politikos departamento direktorius	23.11.2017
Lietuva	Vidmantas Tamulis	LR Susisiekimo ministerija, Vandens ir geležinkelių transporto politikos departamento direktoriaus pavaduotojas	23.11.2017
Lietuva	Jurgita Norkienė	LR Susisiekimo ministerija, Geležinkelių transporto skyriaus patarėja	23.11.2017
Lietuva	Vladislav Kondratovič	LR Susisiekimo ministerija, Kelių transporto ir civilinės aviacijos politikos departamento direktorius	06.12.2017
Lietuva	Aivaras Vilkelis	Kelių ir transporto tyrimo instituto l. e. direktorius	29.11.2017
Lietuva	Agnius Stonys	Kelių ir transporto tyrimo institutas, Strateginių tyrimų skyriaus projektų vadovas	29.11.2017
Lietuva	Romualdas Buivydas	UAB „Sveikatos ekonomikos centras“ direktorius	06.12.2017

Lietuva	Rima Vaitkienė	LR Sveikatos ministerija, Sveikatos strateginės plėtros skyriaus vedėja	27.11.2017
Lietuva	Dalia Bardauskienė	Vilniaus m. savivaldybė, Mero patarėja	10.12.2017

Šaltinis: BGI Consulting ir kiti, 2017.

LENTELĖ 209. KONSULTACIJOSE DALYVAVUSIŲ ASMENŲ SĄRAŠAS

Šalis	Konsultacijoje dalyvavęs asmuo	Asmens užimamos pareigos	Interviu data
Lietuva	Jovita Germanovič	Vilniaus m. savivaldybė, Socialinės paramos skyriaus vyr. specialistė	21.11.2017
Lietuva	Daina Urbonaitienė	LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Šeimos ir bendruomenių departamento direktorė	06.12.2017
Lietuva	Neringa Aukštuolienė	Specialiųjų socialinės globos namų „Tremtinių namai“ vyr. buhalterė	11.12.2017
Lietuva	Edvardas Naujalis	Biudžetinė įstaiga „Valakampių socialinių paslaugų namai“, buhalteris	11.12.2017
Lietuva	Brigita Baronaitė	VšĮ „Šv. Juozapo globos namai“ vyr. buhalterė	14.12.2017
Lietuva	Daiva Sandaitė	Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centras, Teisės tarnybos vadovė	24.11.2017
Lietuva	Rosita Deveikienė	Utenos raj. savivaldybė, Aplinkos apsaugos ir civilinės saugos skyriaus vedėja	24.11.2017
Lietuva	Rasa Brūzgė	LR Sveikatos apsaugos ministerija, Draudžiamųjų privalomuoju sveikatos draudimu registro skyriaus vyr. specialistė	28.11.2017
Lietuva	Aušra Birietienė	LR Švietimo ir mokslo ministerija, Neformalaus švietimo skyriaus vyr. specialistė	28.11.2017
Lietuva	Raja Krupenina	Švenčionių raj. savivaldybės tarybos narė	12.12.2017
Lietuva	Dalia Filipavičiūtė	Vilniaus m. savivaldybė, Socialinių išmokų skyriaus vedėja	07.12.2017
Lietuva	Vytautas Bernadišius	Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondas, LAAIF ir Gaminių ar pakuotės atliekų tvarkymo programų projektų skyriaus vedėjas	04.12.2017
Lietuva	Rimantas Tenenė	UAB „Fortum ekošiluma“ direktorius	08.12.2017
Lietuva	Teresė Kirejeva	Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centras, Finansų tarnybos vadovė	08.12.2017
Lietuva	Ilona Javičienė	LR Žemės ūkio ministerija, Kaimo plėtros departamento vyr. specialistė	18.12.2017
Lietuva	Algirdas Špučys	AB „Klaipėdos vanduo“ gamybos direktorius	18.12.2017
Lietuva	Indrė Musvicienė	Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija, Vandens skyriaus vedėja	18.12.2017

Source: BGI Consulting et al, 2017